Muſitani. Chirurgia. 3.4.

B.ii VIII. 34.

H.VI. Mus

38152/B Vol. 3-4

Ibzeph Menghe Pla.ni

Empt. pretio rom. 4 ℥ 16: anno 1701.

LB Ph. M. C

53350

D. CAROLI MUSITANI

PHYSIATROS PROFESSORIS,
Academici Peregrini, Pigri, Spenſierati, &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ

TOMUS TERTIUS,

DE VULNERIBUS.

In quo conquiſita priùs vulneratæ partis Anatome juxta ea, quæ tùm alienâ, tùm noſtrâ diligentiâ, & induſtriâ ſunt de novo reperta, & adaucta; Veterum Theoremata circa Vulnerum cauſas, & curationem facilè rejiciuntur, tutiorque Medela ſolidis rationibus, & experimentis locupletata juxta Naturæ inſtituta adhibetur.

Cum INDICIBUS *Capitum ac Materiarum locupletiſſimis.*

LUGDUNI:
Sumptibus CRAMER & PERACHON.
M. DC. XCVIII.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Joſeph Muſitanus Lectori.

ETſi res ipſa monere videbatur nunc opus non eſſe, quinimmò ſupervacaneum fore te ad hunc Tomum, quem de Vulneribus inſcripſit *D. Carolus Muſitanus*, invitare, atque multâ laudis præfatione inſtituti viam præſignare; quandoquidèm ut in apertum protuliſſe audieris, facilè exiſtimaveris ex eâdem officinâ exiiſſe; Attamen hæc pauca ad te ſcribere ſtatui, ut certiorem facerem de iis, quæ hucuſque expectationi tuæ moram fecerunt, atque Authori impedimento fuêre, cur antehàc fidem ſuam liberaſſet. Expectabas omninò jamdiù, neque ſuſtinebas; Tardiùs itáque fecit, imò ſtuduit, ut diligentiùs ageret. Hoc námque non ipſius vitio, ſed ſuperiorum temporum calamitati vertendum, quibus rerum ordo, & Naturæ facies adeò mutata, & deformata fuit, ut vix quidèm in tantâ rerum varietate, & confuſione illam perquirere, aut proſpicere liceat, & quod maximè dolendum non paucos in eâ eſſe hæreſi, qui malint obſervationibus, experientiæ, ipſimet autopſiæ minùs verecundè unum Avicennam, vel Meſuem præponere, quàm illa probando, eis quicquam detrahere, nec verentur quandóque rationum, & experientiæ laqueis adſtricti perfrictâ fronte dicere, ſe ità faſſuros, niſi Galenus aliter ſenſiſſet. Impudens, ſceleſtum, & nefarium hominum genus ad univerſæ Naturæ perniciem progenitum. Non equidèm morborum propulſatores, & Averruncos, ut ſæpiùs anteacta ſæcula prædicabant, & ipſimet de ſe magnificè jactabant, ſed potiùs peſtem dixerim, & malorum omnium colluviem. Hinc facilè factum eſt multum operis oportuiſſe, multumque laboris ad veritatem eruendam, & omnium maximum ad inveterata eorundem opinamenta conculcanda, penitúſque evellenda, quæ magnâ rerum ignoratione, & opinionum tumultu jactata inquiſitioni veri, & Naturæ difficultati craſſiores potiùs tenebras effuderunt, quàm in rectum veritatis veſtigandæ iter inſtituerunt. Et quod ad rem noſtram ſpectat, nimirùm Chirurgicam: Opus penè deſperatum invenit: nullam in curando diligentiam, ſed ut ſors tulerit, barbarico more ſecare, urere, dilaniare, malum malo arceſſere, & vulnus vulneri: nullam me-

dicamentorum doctrinam, & electionem: nullam judicii firmitatem, & tandèm quod negotium faceſſere videbatur, nullam partis afflictæ, ſeu rei Anatomicæ peritiam; Quandoquidèm ſine ullo artis ſtudio, & corporum continuâ ſectione, ſed brevi admodùm obſervatione in Noſocomiis habitâ, ſtatim unguentis, & emplaſtris in capſulâ locatis triduò ſe Chirurgos profitebantur. Itáque hæc omnia vel ipſe præſtare debuit, vel meliora reddere, obſervando, inquirendo, potiſſiméque Zootomia, complura propriâ ipſius induſtriâ comperta ſunt, reliqua denuò ad examen revocata, quæ à complurimis viris in re anatomicâ expertiſſimis, qui hoc noſtro ſæculo fuêre, ſunt advecta. Quapropter unus hic Tomus præter Vulnerum genera, ſymptomata, exactam curationis methodum, atque ſelectiorum medicamentorum undequáque conquiſitam congeriem, quod proprii erat inſtituti, abundè cujuſlibet partis anatomen ſuppeditat. His quoque non inelegans digreſſio de Senſibus adglutinata fuit tantâ venuſtate exarata, quæ materiam ſuffecerit novi Sensûs detegendi præter quinque quos hactenùs cognoſcere licuit. Sunt prætereà, & propemodùm ſexcenta, quorum ſingula ſe ipſis cuilibet æterno apud poſteros monumento eſſe poſſent. Facilè igitur Tomus hic unus aureus dicetur, & immortalis, ac Diis benè juvantibus, felici hoc ſæculo ortus, ut feliciſſimè obſignaret, & clauderet. Quid plura Lector? Reliqua ex te cognoſces. Lege, hiſque benè utendo, fac, ut valeas.

INDEX

INDEX CAPITUM.

Cap. I.	Quid ſit Vulnus.	pag. 1
II.	De Vulnerum cauſis, & differentiis.	3
III.	De Vulnerum ſignis, & Prognoſi in genere.	4
IV.	De Sex rebus non-naturalibus in vulneratis.	7
V.	De Veterum praxi in vulnerum curatione.	9
VI.	De Vulnerum curatione juxta vulgarium methodum.	10
VII.	De Suendorum, & ligandorum Vulnerum ratione.	14
VIII.	De Noſtrâ curandorum vulnerum methodo.	16
IX.	De Potionibus vulnerariis.	21
X.	De Unguentis vulnerariis.	27
XI.	De Oleis, & Balſamis vulnerariis.	29
XII.	De Medicamentis vulnera mundificantibus.	32
XIII.	De Emplaſtris vulnerariis.	33
XIV.	De Pulveribus vulnera agglutinantibus.	35
XV.	De Dilectu, & mutatione medicamentorum in vulneris curatione.	36
XVI.	De Extraneis è vulneris extrahendis.	37
XVII.	De Siſtendo vulneratorum ſanguine.	40
XVIII.	De Vulneratorum phlebotomiâ, & cathartico.	43
XIX.	De Sinoviæ fluxu, & congeſtione.	44
XX.	De Vulnerum dolore, & formicatione.	47
XXI.	De Vulnerum inflammatione, & eryſipelate.	49
XXII.	De Vulneratorum febre.	51
XXIII.	De Phrenitide vulnerariâ.	54
XXIV.	De Vulneratorum convulſione.	57
XXV.	De Vulnerum ſanguinis Fluxu.	59
XXVI.	De iis, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet.	60

XXVII. De Vulneribus, quæ venetatis telis inferuntur. 62
XXVIII. De Sclopetorum vulneribus. 64
XXIX. De Vulneribus ex venenato morſu inflictis. 78
XXX. De Vulnere ex morſu canis rabidi. 98
XXXI. De Anatomicâ capitis hiſtoriâ. 115
De Capitis vulneribus. 127
XXXII. De Capitis contuſione. 128
XXXIII. De Pericranii vulneribus. 133
XXXIV. De Cranii fracturâ cum meningum, & cerebri vulnere. 143
XXXV. De Cerebri fungis. 185
XXXVI. De Faciei anatome. 189
XXXVII. De Faciei vulneribus. 190
XXXVIII. De Oculorum anatome. 200
XXXIX. De Viſione. 205
XL. De Oculorum vulneribus. 211
XLI. De Aurium anatome. 216
XLII. De Auditu. 222
XLIII. De Aurium vulneribus. 226
XLIV. De Naſi anatome. 228
XLV. De Olfactu. 231
XLVI. De Naſi vulneribus. 236
XLVII. De Oris Anatome. 240
De Labiis. 240
De Buccarum, Labiorum, & Maxillæ inferioris muſculis. 241
De Maxillis, & Dentibus. 243
De Gingivis. 244
De Palato. *ibid.*
De Uvulâ. *ibid.*
De Faucibus. 245
De Oſſe hyoide. 245
De Linguâ. 246
XLVIII. De Guſtu. 249
XLIX. De Colli anatome. 255
L. De Colli vulneribus. 258

LI. De

LI. De Aſperæ Arteriæ, & Laryngis anatome. 260
LII. De Aſperæ Arteriæ vulneribus. 268
LIII. De Oeſophagi anatome. 271
LIV. De Oeſophagi vulneribus. 272
LV. De Anatomicâ thoracis, ejuſque partium hiſtoriâ. 274
De Thoracis muſculis. 275
De Scapulæ muſculis. 276
De Dorſi, & lumborum muſculis. 277
De Muſculis intercoſtalibus. *ibid.*
De Thoracis oſſibus. 278
De Claviculis. 278
De Scapulis. *ibid.*
De Vertebris, & coſtis. 279
De Sterno, & cartilagine mucronatâ. 280
De Diaphragmate. 281
De Pleurâ, mediaſtino, & thymo. 282
De Pericardio, & humore in eo contento. 283
De Corde. 285
De Cordis partibus. 288
De Pulmone. 292
LVI. De Thoracis vulneribus. 295
LVII. De Anatomicâ imi ventris hiſtoriâ. 310
De Cuticulâ. 311
De Cute. 313
De Pulmone. 314
De Membranis in genere, de membranâ carnosâ, & membranâ muſculorum propriâ. 316
De Muſculis. 317
De Peritonæo. 320
De Omento. 321
LVIII. De Ventriculi anatome. *ibid.*
LIX. De Ventriculi vulneribus. 325
LX. De Inteſtinis. 329
de Meſenterio. 335
de Pancreate. 336
LXI. De Abdominis, & inteſtinorum vulneribus. 339

LXII. De

LXII.	De Hepatis anatome.	343
	de Folliculo fellis, & canali bilario.	349
LXIII.	De Hepatis vulneribus.	355
LXIV.	De Lienis anatome.	358
LXV.	De lienis Vulneribus.	366
LXVI.	De Renum, & Veſicæ anatome.	369
	de Glandulis renalibus.	374
	de Ureteribus.	*ibid.*
	de Veſicâ urinariâ.	375
LXVII.	De Renum, & Veſicæ vulneribus.	377
LXVIII.	De Anatomica manûs hiſtoria.	381
	de Muſculis brachii, ſeu humeri.	384
	de Muſculis cubiti.	386
	de Muſculis radii.	387
	de Muſculis Carpi, & volæ Manus.	387
	de Muſculis digitorum, & Pollicis.	388
	de Oſſibus totius manûs.	389
	de Arteriis totius manûs.	391
	de Venis brachiorum, & manuum.	*ibid.*
LXIX.	De Tactus ſenſu.	392
LXX.	De Anatomicâ pedis hiſtoriâ.	394
	de Muſculis femoris.	395
	de Muſculis tibiæ.	397
	de Muſculis pedis.	398
	de Muſculis digitorum.	399
	de Oſſibus femoris, & cruris.	400
	de Pedis extremi oſſibus.	403
	de Oſſibus Seſamoideis.	404
	de Cruralibus, & Pedis venis.	405
	de Arteriis cruralibus.	407
LXXI.	De Artuum vulneribus.	*ibid.*
LXXII.	De Nervorum vulneribus.	410
LXXIII.	de Pertinaciâ vulnerum in ſanatione.	418
LXXIV.	de Membrorum vulneratorum Contabeſcentia.	420

CAROLI

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHIRVRGICO-PHYSICÆ.

TOMUS TERTIUS.

DE VULNERIBUS.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit Vulnus.

ID temporum ſors tulit, ut quorumcumque qui ante Galenum medicinam fecerant, illique vacaverunt, tàm nomina, quàm opera omnino corruerint, nullaque eorum ad nos fama pervenit, præter ea, quæ ſuis ſcriptis Galenus memoriæ conſignâvit: Veterum itàque monumenta in noſtrâ medendi facultate ab uno Galenò ediſcere oportet, ut ille, qui multorum ſuppreſſis nominibus, ſcriptis ſimul congeſtis, ſua auxit volumina, & qui recitatis aliquandò aliquorum ſententijs genialem ſibi in iis confutandis libidinem explevit. Itàque veterum ſententias circa vulnerum theorias perpenſuri rem expediemus, ſiqua de vulneribus apud Galenũ exactè perpendimus.

Vulneris definitionem ſuggerit *Galenus 3. mech. cap. 5.* hæc ſcribens: *Vulnus quidem eſt unitatis ſolutio quadam ex vulnerando in parte carnoſâ relicta.*

Vulneris definitio à Galeno tradita, ab eâdem curationis indicationem deſumit, nempè ſolutæ unitatis, ſeu vulneris primam, communemque indicationem eſſe unionem: hoc autem eſſe ſolius naturæ opus apud omnes inconfeſſo eſt ſed requiri medici miniſterium nemo ſanè negabit; niſi n. ars ſuccurrat, natura ſuo fine plerùmque furtabitur. Primò itàque curandum, ne quid in affectam partem ingrediatur, quod agglutinationem impedire poſſit, deindè ut diſciſſa vulneris labia ità coaleſcant, ut poſſint conjuncta ſervari. Rurſus vitale partis robur conſervandum, & denique his omnibus occurrendum, quæ ſupervenire poſſunt, & vulneris agglutinationem impedire. Quomodò autem hæc in actum deduci poſſint, luculenter demonſtrabimus.

Vulneris definitio, quam Galenus tradidit, non tàm demonſtrativa eſt, quin ſuas patiatur difficultates, nàm etiam ulcus eſt ſolutio continui in parte carnoſâ facta cum alicujus partis ſubſtantiæ amiſſione, quod utique in vulneribus accidit. Imò vulnus in ulcus tranſit, cùm ſimilium facilior ſit tranſitus. *Neque* dices, loco vulnerato nullum aliud accidens accedit præter continui ſolutionem, nàm numeroſiora, & periculoſiora ſymptomata, quàm in ulcere, vulneri copulantur. In hoc tantum differre poſſent, quod vulnus ſit ſolutio continui recens facta, ulcus verò ſolutio diuturna: Sed quid ſolatij in diverſis vocabulis eandem rem ſignificantibus? Inſuper doloris cauſam collocant vulgares in continui ſolutione, & tamen vulnus recens vix dolet, imò vulnerati digladiando nullum ſentiunt dolorem: mox autem dùm vulneris labia tument, & æſtuant, vulnus acutè dolet, & dum ſua flaceſcunt labia, & ſubſident, ac vulnus adhuc apertum eſt, indolens eſt, ut ulcus; differre autem poſſunt penes cauſam, ulcus namque ſemper à cauſa interna vel in toto corpore, vel in aliqua corporis parte exiſtente fovetur, at vulneris continuitatis ſolutio ſemper à cauſâ externâ vulnerante infligitur: differunt itàque penes cauſas non verò penes eſſentiam, cum utriuſque ſit continui ſolutio in parte carnoſâ facta.

Ex ſolutâ continuitate peritonæi oritur enterocele, nàm peritonæi mollis unitas ſolvitur ex abrupta membrana tenui, ac molli, fibris ſpermaticis contextâ, & tamen enterocelen vulnus nemo vocabit.

In vulnerum curatione chirurgi æquè partium fluidarum, quam rationem habere debent, cum corpus noſtrum ex partibus ſolidis & fluidis, continentibus s. & contentis componatur: Vulneris itàque definitio manca eſt, diſcinduntur nàmque æquè dura, ac mollia, ut canaliculi, partes fibroſæ, aliique corporis tubuli, neque hæc conceptabula dividi poſſunt, quin fluidarum ordo, & miſtio turbetur,

quo divortio ſemel facto, novæ ſtatim fiunt combinationes, concreta, coagulationes, ſtagnationes, quæ omnium illorum gravium ſymptomatum fabri exiſtunt, quæ vulnera comitari ſolent.

Continuitatis in oſſe ſolutionem oſſis fracturam appellat Galenus, in nervis punctis ſpaſmum, in venis, vel arteriis hæmorrhagiam &c. quaſi oſſis illius fracturæ, ſpaſmi, hæmorrhagiæ &c. habenda ſit ratio, vulneris veri nequaquàm, dicere debebat cum additamento: vulnus cum oſſis fractura, vulnus cum ſpaſmo, cum hæmorrhagiâ &c. & non ſimpliciter, oſſis fractura &c.

Recta vulneris definitio juxta noſtra principia in hunc modum tradi poteſt: *Vulnus eſt continuitatis ſeparatio per balſamum radicalem, cum ejuſdem balſami effuſione, à cauſâ violentâ externâ facta.* Hinc curationis cardo eruitur; nàm oſtendit per balſami radicalis conſervationem fieri debere unionem; balſamus n. apud omnes denotat materiam, ſive liquorem quendam, qui non ſolum ſeipſum à putredine defendit, ſed qui alia corpora, quibus miſcetur, ab ipſâ præſervat: ſic balſamus radicalis non ſolum ſeipſum conſervat, ſed ipſas fibras, quas glutinat, à corruptione, & mortificatione præſervat. Unde rectè vulnera per alicujus balzami applicationem curantur, qui poteſtatẽ habet omnem ſuppurationem in vulneribus, & corruptionem impediendi. Eapropter ſuppurationem in vulneribus curandis omni ſtudio evitandam eſſe cenſemus contra vulgarium ſententiam.

CAP. II.

De Vulnerum cauſis & differentiis.

De vulnerum cauſis multa dicere non oportet, nàm omnes ſunt externæ, etſi aliquando pars interior rumpatur, quod motu aliquo violento, & præter naturam exterius facto id oriatur, cauſa ſemper externa eſt, eſtò effectus ſit internus, cauſæ omnes vulnerationis, continuique ſolutionis ſunt arma, & inſtrumenta, quæ rumpunt, pungunt, vel perforant, contundunt & corrodunt. Rumpunt, ut gladii, enſes, ſecures, bipennes, cultri, forcipes, vitra, glacies, cryſtallus, & quicquid ſcindere, ſecare & cedere poteſt. Pungunt, vel perforant omnia inſtrumenta acuta, & mucronata, ut ſunt haſtæ, pugiones, furcæ, clavi, frameæ, ſicæ, ſubulæ, ſagittæ, tela, jacula, aculei, acus, aciculæ, ſpinæ, dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare & terebrare poteſt. Vel obtuſa ſummâ in intruſa, ut ſunt globuli è Bombardis, vel ſclopetis exploſi grandiores, vel minores. Contundunt gravia, & dura, ac retuſa, ut lapides, mallei, furtes, porticæ, baculi, pugni, flagra, & quicquid impetuoſè contundere, lacerare, & in contrarias partes divellere poteſt, ut lapſus, vehementis ponderis elevatio, geſtatio, vociferatio &c. Corrodunt, quæ ſummâ ſubtilitate continuum ſolvunt, ignis n. extrema ſuâ ſubtilitate omnia etiam ſolidiſſima momentaneè penetrat,

netrat, & percoquit, ut fit ab ipſâ ignis flammâ, metallis candentibus, lapidibus, aliiſvè ignitis, aquâ fervente, aquis fortibus, & quibuslibet cauſticis, quæ omnia noſtri corporis tubulos, canaliculos, & membranas ſcindunt, & ſuccis conceditur effluxus, & hinc commiſtio perverſa oboritur, à qua pleura, & innumera deducuntur ſymptomata.

Hinc variæ vulnerum differentiæ emergunt, & ſecundum diverſa inſtrumenta, quibus infliguntur, diverſæ ſortiuntur differentiæ, nempè cædendo, pungendo, trajiciendo, vel corrodendo, ideſt vulnus cæſim, punctim, trajectim, (ut ità dicamus) contuſim, verberatim, morſim, ictim, vel corroſim factum. Vel denominationem accipiunt à formâ, & alia ſunt majora, alia parva, recta, obliqua, alia rotunda, profunda, cava, compoſita, alia ſuperficialia, ſimplicia, complicata, truncativa, ſeu in quibus aliquid ſubſtantiæ partis eſt ablatum. A parte affectâ, ut vulnus capitis, pulmonis, cordis, ventriculi, hepatis, lienis, inteſtinorum, brachii, femoris, tendinis, venæ, arteriæ, muſculi, aliorumque viſcerum, & externorum artuum. A cauſis, quas deſcripſimus, ut contuſa, puncta, morſa &c. Venenata à ſclopetis inflicta. Demum poſt luſtrationem ejus à chirurgis inſtitutam enaſcitur alia vulneris differentia, vocando illud vulnus lethale, ideſt, à quo neceſſario moriendum, vel vitale, quod ſanabile eſt.

Cap III.

De Vulnerum ſignis, & Prognoſi in genere.

AGimus hîc laconicè de vulnerum ſignis, & prognoſi, nàm fuſius in propriis capitibus eorum apparatum ſtruemus.

Signa vulnerum externorum ſatis lippis, atque tonſoribus manifeſta ſunt, quoniam ad externam faciem in ſenſus incurrunt; igitur in his recenſendis non immoramur. Verum quæ partes internæ ſimul vulneratæ ſint, & quouſque vulnera penetraverint, non ſemper facile judicatu eſt, cum tale ſcrutinium ſcientiâ anatomicâ, & diligenti partium, actionum læſarum, nec non excretorum examine innitatur, c. ex. in thoracis vulnere ſanguis cum tuſſi ſi reiicitur, & aër è vulnere foràs egreditur, certiores reddimur inſtrumentum in thoracis cavitatem penetraſſe, ipſoſque pulmones cum vaſis ſanguiferis perfodiſſe. Ex anatomiâ ſciri poteſt, quis partis cujusvis ſitus. Quis uſus, ſymptomata ſimul conſideranda ſunt. Eorum, quæ natura per vulnus eiicit, conditio notanda.

Corde vulnerato, vel transfoſſo, multus effluit, ac præcipuè ſi dexter ventriculus vulneratus fuerit, ſanguis niger, ac fervens effluit. Si vaſa lymphatica unà fuerint diſciſſa, magna lymphæ copia in thoracis ſpecu reperitur, ex ſiniſtro cordis ventriculo ſæpè flavus emanat liquor,

liquor. In his vulneribus arteriæ langueſcunt, & albeſcunt, vires collabuntur, ſudores frigidi cum pallido faciei colore erumpunt, tandèm omnia frigent, & æger alterum habet pedem in cymbâ Acherontis.

Diaphragmate vulnerato, & percuſſo, præcordia ſurſum quaſi trahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus exiſtit, præcordiorum anxietates cum ſanguine ſpumante ejecto ſæpè obſervantur, magna adeſt ſpiratio cum gemitu, & dolore per totam humeri partium compagem.

Medulla, quæ eſt in ſpinâ, ſi vulneretur, nervi ſolvuntur, vel diſtenduntur. Senſus intercidit, aliquo interpoſito tempore, inviti vel ſemen, vel urinam, vel ſtercus excernere coguntur ægri.

Aſpera arteria icta exiguam fundit ſanguinem, ad dorſum plurimus dolor, fauces ſenſim ſanguine replentur, vox fit rauca, & linguæ aciditas percipitur.

Vulnera venenata, ſeu à venenatis inſtrumentis inflicta, ſtatim ſicca & circumcircà pallida, ſublivida, & quaſi cadaveroſa apparent, ſimul adſunt animi deliquia, cordis palpitationes, caput obfuſcatur, convulſiones artuum, aliaque ſymptomata obſervari ſolent, tandem accidit gangræna, & ſphacelus, quem excipit mors.

Dividunt vulgares vulnera in ſimpliciter, & ſemper lethalia, cæterum periculoſum eſt judicium ferre de vulneribus, an per ſe, an verò per accidens lethalia ſint: juxta nàmque has relationes medicas Juris-Conſulti ſontes condemnare, & inſontes abſolvere ſolent, & quia hîc agitur de corio, & ſanguine humano, qui ſemel effuſus reſtitutionem nullam in integrum à Prætore impetrare poteſt, ideò probè, & abſque omni præjudicio ſingula accuratè circa vulnus inflictum examinanda ſunt, diuque deliberandum eſt. Diſtinctio inter vulnera per ſe, & per accidens lethalia ab omnibus recepta nobis non arridet. Si vulneratus moritur ſymptomatibus durioribus, quæ neceſſariò vulnus ſequuntur, cur dicetur tale vulnus per accidens lethale, ſi n. vulnus tale non fuerit inflictum, æger mortuus non fuiſſet. Vulneris inſpectio, & cadaueris apertio non committenda eſt empirico, tonſori, balneatori à judicibus ob abſurdas relationes. Quam vulneris inſpectionem, aut cadaveris apertionem accuratam, legitimam, ac juxta artis præcepta inſtitutam ſuper vulneris lethalitatem expectare poterit Judex ab eo, qui nunquàm ſtuduit? Committenda igitur vulneris inſpectio perito chirurgo, & optimè ſcientiam anatomicam callenti, ſed quis eſt hic hîc, & laudabimus eum, qui conſideret, qualis ſit pars, an nobilis, & quibus partibus ſolidis, & fluidis conſtet, & an ad vitam ſimpliciter neceſſaria ſit, nec ne? An majora vaſa, nervos, ac tendines habeat? In vulnere ipſo conſideret, quo inſtrumento id factum, an venenatum, an non, an cæſim, punctim, aut contundendo factum? Explorandum quoque eſt, an vulnus ſit magnum, tranſverſum,

profundum, an in ipſo plures fibræ, arteriæ, venæ, tendines, ac nervi diſciſſi, & lacerati fuerint, quæ neceſſariò, & inevitabiliter graviora poſt ſe trahunt ſymptomata? Ex c. hæmorrhagiam nimiam, dolores, vigilias, ſubitam inflammationem, gangrænam, ſphacelum, deliria, convulſiones &c. In curatione obſervandum eſt, an remedium adſit applicandi poſſibilitas nec nè? An chirurgus peritus impromptu fuerit, an iſte cum medico nihil auxilii, & remedii omiſerit? In perſonâ vulnerati perpendendum eſt, an ante acceptum vulnus ſanus fuerit nec nè, an nullum in diæta commiſerit errorem, an ex præſcripto medici vixerit?

Vulnera in genere partibus tantummodi carnoſis inflicta, atque in corporibus puris & ſanis, quæque non admodùm ampla, vel profunda ſint, facilè ſanantur, ac periculo vacant, ejuſmodi n. vulnera carnis omnium facillimè Sanantur, oſſium difficiliùs, nervorum verò omnium difficillimè.

Vulnera punctim inflicta periculoſa ſunt, quàm quæ cæſim. Vulnus cum intensâ febre inflammatoriâ, dolore, motibus convulſivis, monſtri quid alit, in primis ſi vulneratus ab initio ſe ritè habuerit, & circa cauſam aliquam manifeſtam externam ruat in deterius. Vulnera nervorum aliquandò bona apparent, ſed ex improviſo invadit vulneratos convulſio, hinc infida ſunt, ſi materia ſeroſa ſeri inſtar effluat, vel ſi lactea albuminis duorum inſtar, vel aquea, ſunt ſuccus nutritius, vel lympha è vaſis lymphaticis diſciſſis emanat. Tempore Eſtivo, & præſertim circa dies caniculares nullum vulnus eſtò exiguum in ſubjecto cacochymo, vel lue Venereâ infecto, non ſuperficialiter, ut ſimplex tractandum eſt, cùm ex parvo vulnere magna oriri poſſit calamitas; ſucci nàmque noſtri non tàm multi gaudent ſpiritibus, quia tùm temporis calidiſſimi per apertam portam, putà cutis ſpiracula, evolant, & ſit ſanguinem reddunt debilem, & effectum, hinc & ipſa pars ſuis caret ſpiritibus, & miſtura turbatur, & inordinata fit miſtio, undè ſæpè gangræna, & ſphacelus ſuum cognoſcit ortum. Sic obſervamus vinum quoque diebus canicularibus faciliùs aceſcere, quàm hyeme. Nimium frigus quoque vulneribus adeò inimicum eſſe, ut nobis perſuadeamus, ſi aër à vulnere arceri poſſit, vulnus ſponte iterùm coniturum eſſe; frigus nàmque obſtructiones parit, coagulando ſuccos in vulnere exiſtentes, impedit tranſpirationem, incraſſando omnes ſuccos, hinc ſæpiùs inflammatio, livor, gangræna &c. Suos habent natales. Vulnera quò diutiùs aëri ſive calido, ſive frigido expoſita ſunt, eò faciliùs ſphacelantur. Si in magnis vulneribus, & pravis, tumor non appareat, id ingens veteribus malum portendebat, quod tamen noſtrâ experientiâ falſum comprobatur; meliùs nàmque eſt nullum adeſſe tumorem, denotat n. partes fluidiores poſſe circulari, nec tot diſciſſos eſſe canales. Vulnera quorum labia maximè diſtant, ut in rotundis vulneribus videre

videre eſt, difficiliora curatu ſunt, quàm eorum, quorum labia facilè conjungi poſſunt, & ratio eſt, quia tubuli ſibi propiùs non accedere, & ſic aceſſere poſſunt.

Hæc ſatis dicta ſint de vulnerum ſignis, & prognoſi in genere, in particulari verò in propriis capitibus fuſius agemus.

Cap. IV.

De Sex rebus non naturalibus in Vulneratis.

MUltoties ſex rerum non naturalium abuſus vulneratos perimit, ideòque harum maxima habenda eſt ratio, quarum peritus chirurgus vulneratos monere debet, ne hi ſe perdant, & ille à ſuâ arte infametur.

Primò itàque vitandus eſt aër, & à vulnere abigendus, qui ſolus ità vulneris poros deſtruere poteſt, ut gangrænæ detur acceſſus; ſi n. recens vulnus in momento conſtringi poſſet, ne aër externus irrueret, nec amplius quid è vulnere efflueret, à ſolo liquore nutritio dulci proximè apponendo, quem balſamum appellamus, fibris, aliiſque tubulis appoſito conſolidaretur. Maximè itàque aeris habendus eſt reſpectus, qui ſæpè quid in ſinu gerit, quod vulneribus eſt hoſtile. Volitant in atmoſphærâ particulæ ſulphureæ, vitriolatæ, aluminoſæ, nitroſæ, realgarinæ &c. quæ jugi fermentatione è ſolo, aquis, fodinis, ſpecubus &c. elevantur, & juxta matricis conditionem, aëri ſe immiſcentes illum inquinant; hæ particulæ acorem vulneribus per aëris contactum imprimunt, putreſcentiam inducunt, & conſolidationem à naturâ inſtituendam impediunt.

Sic in culinis ſi carnes putreſcere incipiunt, earum juſcula aceſcunt, & hac ratione vulnera facilè in ulcus degenerant, hujus putredinis indiviſibilis comes eſt acor vitioſus, & peregrinus, & ſicut aliis partibus eſt hoſtilis, ità in ſpecie in partibus vulneratis omnium ſymptomatum ſupervenientium eſt auctor, & tanquàm vitioſum fermentum vulneris Labia inquinat, nutrimentum Balſamicum, & ſanguinem affluentem degenerare facit, & corrumpit, ac fermentando in pus mutat. Hinc vulnus recens apto balſamo à corruptione, & acore putredinali vindicabitur, citra puris geneſim, & facilè coit. Hinc rationem eruimus, cur in uno climate facilius, in altero verò difficilius vulnera curentur. Si aër frigidus, & nebuloſus, aut abditâ ratione Loci endemicâ inquinatus, aut adſtantium halitibus, & occultis aporrhæis infectus fuerit: hinc eſt, quòd chirurgi accuratiores halitum ſemper aliorſum efflant, ne vulneris Labia attingant, nec promiſcuè omnes admittunt, ut vulnerum ſanationes, & ligationes inſpiciant, in ſpecie in nervoſis partibus, ut mulieres propter menſtrua, potui deditos, & inebriatos. Non tantum frigidior, ſed etiam calidior vitetur aër, ſit potius temperatus. Ex his clarè innoteſcit quàm

peſſimè

peſſimè ſuorum ægrorum ſanitati conſulunt illi chirurgi, qui ſæpius uulnera detegunt, & aëri exponunt.

Non minorem energiam in alterandis vulneribus cibus, & potus habet, undè *Hip.* inquit: *Vulneratos fame, & ſiti cruciari oportet*; victus itàque ſit tenuis, & boni ſucci, ut optimus generetur ſuccus nutrititius, qui eſt univerſalis vulnerum curationem juvare, victûs rationem inconcinnam vulneratis obeſſe, negare non poſſumus, nebue tamen diætam ſine remediis aptis, neque remedia optima ſine diætæ ratione quicquam laude dignum præſtabunt, ſed ſemper ità conjuncta eſſe oportet. Legitima itàque diæta in paucâ ciborum quantitate conſiſtit, qui boni ſint ſucci, & vulnerati ventriculo non adverſentur: errant medici illi, qui juſcula, & carnes contuſas, à quibus ſanorum natura abhorret, vulneratis pro victu præſcribunt, nàm in ſtomachante ventriculo vulnera malè ſe habent. Quoties ergò mali ſucci non ſit cibus, vulnerato non interdicitur, ſi illud deſideret, dummodò in quantitate non peccet. Si ebrius aliquis, vel ingluvioſus vulneratus fuerit ante ſobrietatis tempus, nihil offeres, ſed uſque in tertium, vel quartum diem ſolo pane in juſculo decocto interdum nutries; ſobrius verò ſi vulnus acceperit, magis euchymo, & nutritio cibo ſuccurres. In cibo elegendo, varietatem non aufugies, nàm ſæpe ſubverſus ventriculus varietate reſtituitur. Cavendum tamen omninò à carne ſuillâ, anſeris, anatis, & ab omnibus volucribus àquatilibus, prout etiam ab omnibus carnibus, quæ ſtomachantem pinguedinem habent. Vitentur angue pejus omnia acida, ſalſa, & ſaccharata, ut ſuccus nutrititius dulcis, ac flecidior generetur, hinc lac vulneratis multum conducit. Scias interim diætam adeò extremam non eſſe adhibendam, ut in mediam tranſeat, nàm talem diætam multi non tolerant, maléque cum eâ ſe habent, undè neceſſe eſt, ut chirurgus conſuetudini vulnerati ſe accomodet, ac diætam pro infirmi conditione diſponat. Vulgares perperàm in vulneribus diætam frigidiorem commendant; indè n. magis incraſſantur ſucci, & circulationes impediuntur, & hinc ſymptomatum procellæ. Vulneratis ſemper alimenta calida dentur, præcipuè. Si febris adſit, in hoc caſu frigida maximè nocent, ideòque cibos condimentis aromaticis deſtillatis, cinnamomi, & caryophyllorum aquis condire, & attemperare licebit, quin & carnes ſine aquâ in duplici vaſe coquere utile erit, poteris, ſi placuerit, in ventriculi confirmatione cinnamomum, caryophyllum decoquere.

Potus non ſit liberalior, ſed moderatus, & ex herbarum vulneratiarum decoctione, at vinum planè proſcribimus ob acidum, quod in ſe continet, ſi quandoque propinandum eſt, fiat in eo oculorum cancrorum infuſio, qui omnem ejus aciditatem interimunt, præcedente quadam, & obſcurâ effervefcentiâ, alkali cancrorum in vini acidum operante; nàm cancrorum

lapis,

lapis, & totus cancer vim obtinet vulnerariam, & hinc eſt, quòd aceto iniecti effervefcant ex acidi cum alkali concurſu. Verum quia vinum moderatè ſumptum ſanguinem, & ſuccos noſtros corroborant, multum conſuetudini dandum eſt; ſi n. ſucci noſtri ſingulari gaudent miſturâ particularum vinoſarum, iiſdem & ſuſtentari volunt, ex. c. ſiquis vino aſſuetus ſit, & unâ vice id intermittat, certè maximum vitæ periculum incurret, ceu pluribus exemplis demonſtrare poſſumus, tunc concedendum eſt dulce, non menſuratim, ſed moderatè. In uulneribus verò capitis omninò à vino abſtinendum, & à rebus acutis, & fortibus. Sitis itàque in vulneratis ſedenda eſt, nec rigoroſæ potus interdicendus eſt, ſæpè n. è vulneribus exhauſto ſanguine, hepar incaleſcit, juxta vulgarium ſententiam, & ſitim concitat, quæ ſi potu non recreetur, periculum eſt, ne inflammetur; obſervatur tamen in potu tempus, & opportunitas, & ille ſit vulnerarius, tunc n. proderit, & non oberit. A ſolo lactis potu calido periculoſè vulneratos benè habuiſſe hactenus obſervavimus, præſertim ſi potus Theæ fuerit commiſtus, vel potiori vulnerariæ.

Somnus, & vigiliæ moderatæ ſe habeant, attamen ſomnus ſit liberalior, magis n. conducit, quàm vigiliæ immoderatæ. Vulneratus non decumbat in latus læſum.

Corpus quieſcat, & motus exulet, donec vulnus conſolidatum fuerit.

Excreta, & retenta ad ordinarias leges revocentur, & præſertim menſtruum in fœminis, nec inſenſilis tranſpiratio impediatur, ſic & lac in lactantibus, urina, ſaliva, & aluus lubrica ſeruetur.

Animi pachemata, ut ira, & mæror exulent, nimius riſus vitetur, præſtat hilaritas. Veneris uſus ſub pœnâ mortis interdicendus eſt, credibile non eſt, quantum noxæ iſtæ vulneribus affert, nàm membrum vulneratum inflammatur, ità ut ad omne membrorum genus diſpoſitionem acquirat, maximè ſi ſitus vulneris concurrat. Vidimus Veneris uſu membrum ſacro igne correptum, ſyderatum, ac gangræna affectum reſecari oportuiſſe: alios ſtatim in actu concubitûs expiraſſe, alios lethalibus febribus, alios convulſionibus, quoſdam eryſipelate captos obiiſſe. Advertendum, quòd quoties hæc ob Veneris uſum accidunt, nullis remediis extirpari poſſunt, ſed ſponte ſuâ ſymptomatum ſedatio expectanda eſt, & tum demum accuratiore medicatione vulneri invigilandum eſt.

CAP. V.

De Veterum praxi in vulnerum curatione.

CUm indicatio vulnerum curativa in procurandâ ſoluti continui unione ſecundum Galenum poneretur, cùm rationem ad id obtinendum parùm ſuffragari animadverterit, experientiam in auxilium vocavit, quæ illum reme-

dia vulnerum curativa doceret; itaque vetuſtiorum medicorum evolutis voluminibus, multa excerpſit, ac in uſum adegit, indiceba ille tunc primum vulneratis ægris diætam exactiſſimam, vetabatque meri potum, cacochymiam medicamento evacuabat, plethoriam verò venæ ſectione, deindè ad vulneris curationem procedebat. Nervorum vulneribus ità medebatur: *oleo calido* vulnus aſpergebat, circumque fovebat, linimentum ſuperimponebat, quod *ex terebinthinâ, pauci oleo, paucoque euphorbio* conflabatur, conſulit quoque *calcem vivam optimè lotam, & omni acredine privatam, calidoque oleo exceptiam*, ac multum fidit in hoc emplaſtro:

℞. *Ceræ* ℥ j.
Terebenthinæ, &
Picis ana ℥. ſ.
Euphorbii ʒ. iij.
M. reduc ad formam emplaſtri.

Abdominis verò vulneribus, poſt inteſtinorum reſpoſitionem ſuturâ unionem inducebat *6. meth. cap.* 4. His adde multa ſimplicia medicamina, quæ glutinandis, & uniendis vulneribus apta *lib. de ſimpl. med. facult.* paſſim commemorat; nec ſpernendæ ſunt animadverſiones quædam, quæ libris *de loc. aff. & alibi* in ſuis voluminibus, dum de vulneratis partibus verba facit, ab ipſo proponuntur.

Sed hæc inſufficientia, nec ſatis tuta erant pro vulneribus curandis, ac proindè vexatio peperit intellectum, hinc vulnerati neceſſitate coacti pro vulnerum curatione eorum induſtriam adjuvante caſu, remedia invenire; hinc uberior remediorum ſuppellex pro vulneribus curandis ad nos pervenit, quæ à Græcis gentium cultiſſimis, multa ex leguntur apud *Proſperum Alpinum de Medicinâ Ægiptiorum, &* *apud Arabes, Avicennam, Albumaſar, Meſuem,* alioſque quamplures, præterea, quæ ex aliis nationibus per manus ſucceſſivè recepimus. Conſtat n. *ex ſacro ſancto Chriſti Evangelio* Samaritanum vulnerati in viâ, charitate permotum, oleo, & vino aſperſiſſe vulnera ejus, illumque ſanitati reſtituiſſe, cui curandi modus nunc abuſivè in ſuperſtitionem abiit ex additione verborum, aliarumque cæremoniarum, quæ nihil ad rem faciunt. Medicamina, quibus variæ rationes ſunt hactenus uſæ in communem ferè ſemper veniunt uſum, ut ſunt oleum, mel, vinum, cera, gummata, reſinæ, non paucæ herbæ, quæ aliquando ſimplicia, aliquando admiſta vulneribus apponebant, verum quia de his latius infrà, eò rem demittimus.

CAP. VI.

De Vulnerum curatione juxta vulgarium methodum.

Dividunt vulgares chirurgi vulnus in ſimplex, & compoſitum. Vulnus ſimplex intelligitur ab ipſis, cum præter continui ſolutionem in carne à vulnerando productam, nihil aliud adjunctum habet. Vulnus verò compoſitum aſſerunt eſſe, cùm præter continui ſolutionem in carne productam, fracturam oſſis, nervi inciſionem, ve-

næ,

næ, vel arteriæ conſpicuæ lacerationem, vel capitis penetrationem, viſcerum læſionem, ſimiliaque accidentia conjuncta habeat.

Diſtingunt itàque ſecundum præfatam vulnerum diſtinctionem curandi etiam modum, nàm ſimplex vulnus per primam intentionem eſſe curandum exiſtimant; compoſitum verò per ſecundam.

Per primam intentionem ipſi intelligunt eam remediorum applicationem, quæ abſque ullo reſpectu ad aliquid aliud, ſoluti continui unionem efficaciter promovet. Per ſecundam verò intentionem intelligunt eam remediorum applicationem, quæ primariò unionem continui ſoluti non reſpicit, ſed accidentium conjunctorum ablationem, quibus ablatis, veluti ſecundariò ſoluti continui unionem intendit; ad hanc ſecundæ intentionis curationem cum prolixitate procedunt, nàm digerunt, pus promovent, abſtergunt, mundificant, & poſtremo incarnant, & tandèm cicatriſantibus utuntur medicaminibus.

Ad vulnus quodlibet ſive ſimplex, ſive compoſitum dum primò vocantur chirurgi, *ovi album conquaſſatum cum ſtuppâ* applicant, quo remedium antiquorum eſt, & à Galeno conſulitur, verum eo caſu, quo copioſus ſanguis è vulnere effluit, nam ovi albumen ſanguinis ſiſtendi vim habet: nunc indifferenter cuicumque vulneri, ſive ſanguinis fluxum habeat, ſive non, ovi albumen applicant; concedimus nos libenter ſanguinem è vulnere effluentem unionem ſoluti continui impedire, ac neceſſariò primò ſanguinem eſſe ſiſtendum, deindè unioni vacare: concedimus quoque ovi albumen ſiſtendi ſanguinis proprietate præditum, quia glutinoſum, & anodynum eſt, habetque partes tenues, quibus ulterius ſe inſinuat, ſed cum vulnus ſanguinis fluxum non habeat, ex eo fortaſsè, quia ſanguinis vaſa conſpicua inciſa non ſunt, ovi albumine uti congruum non agnoſcimus, aliquid n. extranei inter vulneris labia albumen inducit, quo intercedente unionis coitionem ſuccedere per incarnantia medicamenta non eſt facile.

Poſt viginti quatuor horas à vulnere ſtuppam cum ovi albumine detrahunt chirurgi, ac priuſquam ad aliud medicamen deveniant, eorùm eſt conſuetudo, ut ſi anguſtum vulneris os appareat, illud ferro dilatant abſque conſideratione, an dilatatio illa obſit potius, quàm profit, judicet peritus chirurgus, ac multoties ob anatomes ignorantiam temerè ferrum adhibent, ac vaſa præcidunt magno cum ægri diſcrimine, dum inimico ferro vulnus dilatant, & vulnus vulneri addunt, & iterum ovi albumine utuntur, ac per alias viginti quatuor horas vulnus cum eo ſinunt; poſtmodum vel vulnus ex ſeipſo ſit latum, vel ipſi dilataverint, digeſtivo unguento uti incipiunt. Notare hìc oportet ridiculum finem, propter quem vulnera dilatant chirurgi: dicunt n. id facere ad obtinendam ventilationem in vulnere, nàm quò amplius illud eſt, eo facilius difflari, quod in vulnere tra-

dunt; ſed in hoc falluntur, nàm tantum abeſt, ut ſolutio continui difflationem corrupti promoveat, ut potius illam impediat, imò cauſet: nàm nos dum integri ſumus, exhalamus quicquid in corpore exhalabile eſt, dum deindè integritas ſolvitur, ſtatim inflammationes, apoſtemata, eryſipelata, ſcirrhi, aliique hujuſmodi tumores enaſcuntur, qui prohibitam nutrimenti difflationem, & ſuccorum vertiginem impeditam arguunt. Itàque inconſultò chirurgi ad vulnerum dilatationem procedunt, nilque agunt, niſi quod parvum vulnus magnum efficiunt: Cæterum ad accidentia vitanda, quæ ad vulneris anguſtiam ſupervenire poſſunt non pauca docebimus remedia infrà tradenda.

Redimus ad nunc unguentum digeſtivum, ſive digerens: conflant illud chirurgi *ex ovi vitello, terebinthinâ, & oleo roſaceo ſimul miſtis*, eoque pulvillos illiniunt, & vulneri immittunt tàm pro ejus longitudine, profunditate, quàm pro ejus latitudine.

Falluntur tamen ſub ſpe hujus medicamenti chirurgi, & fallunt ægrotos; nàm in recenti vulnere nulla adeſſe poteſt materiæ congeſtio, quæ digeſtione indigeat, ac in ſimplicibus vulneribns digeſtivo uti, eſt omninò à rectâ ratione aberrare; enimverò, ut primò diximus, in ſimplici vulnere chirurgus primariò intendit continui coitionem, quam non ſolùm non promovet digerens medicamentum, ſed impedit, nàm propter corruptionem, & putredinem, quam in vulnere producit unguentum digeſtivum, pulvilli cum quibus applicatur, phyſicum ſunt impedimentum, ne vulneris Labia coaleſcant.

Si verò compoſitum ſit vulnus, & habeat accidens aliquod, quod curationem requirat ante ſoluti continui unionem, id fieri non convenit cum ſuprà ſcripto medicamine ex ovo, & terebinthinâ, quod putrefacit, partem inflammat, ſuccum nutrititium degenerare facit, curationem in longum protrahit, & exindè interdum, plagâ factâ, ulcus in ſordidum tranſit; ſed aliis ſpecificis accidentia abſque vulneris putrefactione res eſt peragenda, de quibus ſpecificis diffuſius infrà. Cœterum digeſtivo chirurgi non vulnus, ſed vulnerati crumenam digerere intendunt, & cenſum quotidianum conſtituunt.

Dum digerente medicamine uti incipiunt chirurgi, diætam vulnerato præſcribunt exactiſſimam, quod utiliter faciunt, ſanguinem detrahere ſolent; id tamen nil ad vulneris curationem facit, licèt officere poſſit: at quia de humorum affluxu in vulnus dubitant, de medicamento purgante cogitant, illudque ferè ſemper in principio propinant, exiſtimantes purgante medicamine eos purgari humores, qui aliquandò circa vulnera inflammationem producere ſolent: Sed errant, nàm inflammationes ex nutrimento, & ſanguine circa vulnus coacervato, & non reſoluto fiunt, quod ex chirurgi errore procedit.

Digerente medicamento utentibus.

bus chirurgis; vel naturæ validitas perfectam coctionem in vulnere molitur, & producit pus album, læve, & æquale, ac tunc neque inflammatio in vulnere accidit, neque febris ſupervenit; vel naturæ imbecillitas ichorem, ſaniem, aliudque ſimile inconcoctum in vulnere producit, ac tunc inflammationes, febres, gangrænæ, aliaque lethalia ſymptomata ſupervenire ſolent, ut plurimum mortem minantia.

Si perfectam materiæ coctionem in vulnere obſervant, eodem digerente medicamine per aliquot dies utuntur: deindè ad mundificantia unguenta recurrunt; cujuſmodi eſt *Apoſtolorum Aegyptiacum, de tutiâ*, aliudque ſimile in officinis paratum.

Dum abſterſum jàm vulnus agnoſcunt, & caro luxurians emergit, ad incarnativa ſe vertunt, hujuſmodi ſunt *emplaſtrum de Gratia Dei, de minio*, & ſimilia, iiſque utuntur ad integram uſque cicatrizationem; Quoties chirurgi ignorantiâ fiſtulam non induxerint, prout ſæpè evenire ſolet, protrahunt vulneris curationem in longum tempus digeſtivi continuo uſu, qui tandèm callositatem quandam in vulneris labiis inducit, ac fiſtulam efficit, vulgaribus chirurgis incurabilem.

Carent quoque remediis vulgares, quibus cicatricis deformitas in vulnere claudendo vitetur, quod indignum à viris probis exiſtimatur: propterea non pauca remedia aperiemus paulò infrà, quibus cicatrices omninò deleantur, ità ut vix vulneris ſignum appareat.

Verum ſi poſt medicamenti digerentis applicationem, ſanioſum appareat vulnus, & inflammationem circum ſe contrahat, illicò febris accenditur, & nova emergunt ſymptomata, quo in caſu vulnus licèt leve, periculo non vacat, non ratione vulneris, ſed febris, & ſupervenientium ſymptomatum; aceſcit n. ſanguis, & partium nutrimentum in toto corpore ob vulneris inflammationem, & per conſequens tantum abeſt, ut natura vulneri uniendo vacare poſſit, ut potius illud ulterius inflammet ob affluentiam acidi ſanguinis, & polluti nutrimenti: itàque, chirurgi ſuperveniente inflammatione, ſtatim phyſicos in auxilium vocant, ut ægro vulnerato venæ ſectionem, & purgans medicamentum præſcribant; credunt n. ſanguinis miſſione inflammationem tolli, & purgante medicamento omnes noxios è corpore humores deturbari. Intereà olea refrigerantia, cataplaſma de lacte inflammatæ parti adhibent: ſperant n. refrigerantibus inflammationem remittere, quæ cum à nutrimento, & ſanguine circa vulnus concreto producatur, ceſſare nullo modo poteſt, niſi ſanguis, & nutrimentum reſolvantur; præterea perſeverante inflammatione, vulnus ſordidum, flaccidum, malèque olens apparere ſolet, quæ accidentia gangrænam, & ſphacelum, ſive mortificationem portendere ſolent. His accidentibus mundificantibus chirurgi occurrere tentant, ut *unguento Aegyptiaco, Apoſtolorum, alumine crudo, alumine uſto, tutiâ, calcantho*, aliiſque ſimi-

ſimilibus. Quòd ſi hujuſmodi vulneris diſpoſitiones in gangrænam properent, ad potentiora, & efficaciora recurrunt, uti ſunt *pulvis Io: de Vigo, Mercurius præcipitatus, ſublimatus, & actualis ignis*; quorum actio ſi in Sanam, viventemque uſque carnem ſe diffundat, eſcharam producit, & omne id, quod putrefactum eſt, mortificatumque jam erat, ſeparatur, & ulcus abſterſum remanet, quod incarnatione deindè indiget; ſi verò actio cauterizantium ad vivam carnem non pervenit, eſchara non ſuccedit, & æger gangrænatus moritur.

Deſcriptus jam vulgarium chirurgorum curandi modus, ſi in carnoſis corporis partibus vulneratis aliquandò benè ſe habeat, in vulneribus tamen thoracem, & abdomen penetrantibus, vel capiti inflictis ferè ſemper infelicem, funeſtumque habent exitum, cum non ſolum inefficax ſit, ſed potiùs cauſas promoveat, ex quibus neceſſariò vulnera in dictis partibus depravantur, mortemque producunt, u. g. cum vulnus in caput inflictum poſt cutis inciſionem ſtatim cranium attingat, requireretque medicamen, quod membranas inciſas, & os tactum recreando ſummâ celeritate aglutinaret, ipſi oleo roſaceo, vel pulvillis cum digeſtivo utuntur ad corruptionem in vulnere producendam, quæ ſi in carnoſis partibus maximi nocumenti non ſit, in membranoſis, & oſſeis pernicioſa evadit: hinc tantum diſtitio; cur levia capitis vulnera infra [illegible] dies [illegible] vulneratum perimunt. S. quia pus & ſanies in vulnere producta membranam cranium immediatè tegentem intemperant, & paulatim ob oſſe illam aducunt, quæ membrana, cum à piâ matre cerebrum ambiente enaſcatur, per partium continuationem piam matrem inflammat, & delirium inducendo, vulneratum perimit, quod frequentius accidit, dum terebrâ, & curuo ferro cranium aperire audent chirurgi: trademus inferius nos capitis vulnerum curationem tutam, & jucundam.

Cap. VII.

De Suendorum, & ligandorum vulnerum ratione.

Antequàm curandorum vulnerum methodum aggrediamur, earum rerum apparatum, quæ maximè illi conveniunt, præmittamus neceſſe eſt ac propterea hîc de ſuturis, & ligaturis ſermonem habemus.

Antiquum eſt inventum acu vulnera ſuere, & filo agglutinare, ſed tàm ſtultitia antiqua eſt, quàm prudentia; & in his, quæ rectè inſtituta non ſunt, per longum quantumvis uſum non datur præſcriptio; negari non poteſt, quòd ſutura in vulneribus crudelis ſit, & doloroſa, ac quot ſunt puncta, tot vulnera, ſpiritum vulneratæ partis multipliciter torquens, & in furorem, & iracundiam adigens, undè rarò ſuturis inflammatio non ſupervenit, ut plurimum vulnus apoſtematur, febrem, atque

que ſymptomata producit: ſæpè gangrænam, & ſphacelum cauſat; cum intereà ſutura nullam afferat utilitatem; nihil proficit in vulnere ſanando, neque in eo celeriter ſanando, nàm unio ſoluti continui à vulneris fundo incipit, non autem ab extremis labiis, in quibus ſutura adhibetur, quod ipſa experientia comprobat, nàm, ſuturâ peractâ, tota caro, quæ à filo intercipitur, putreſcit, & ſimul cum filo decidit, ac ſi iterum ſuas, iterum, quod ſutum eſt, putrefactum decidet, neque unquàm unies labia, niſi à vulneris fundo natura cum ſuo balſamo, ſecuriori ſuturâ, & incorruptibili unionem produxerit. A Suturis ergò aufugiendum eſt, veluti ab illis, quæ ex unâ parte nihil penitus proficiunt, ex alterâ verò in immenſum nocere poſſunt. Nos itàque ſuendi munus tantum naturæ relinquimus, tantumque medicamentis attendimus, ut naturæ ſuendi obſtacula, & impedimenta tollamus: nàm ipſa acùm, filum & glutem ſecum habet, cum quibus, quod nos deſideramus, efficit citò, tutò, & jucundè, ſi nos in auxiliando illi celeres, in applicando tuti, & in medicamentis jucundi erimus.

In vulneribus præ cœteris ligatura, ſeu faſciatio neceſſaria eſt, quæ fit cum duorum capitum faſciâ; applicatur ita, ut ejus medium imponatur in membro à parte plagæ oppoſitâ, & ducatur hinc ſupra vulnus ipſum cruciatim, repetendo hanc viam aliquoties, ut vulneris labia ità ad ſe invicem adducantur, ſic n. faſciæ beneficio vulneris labia adducuntur.

Hæc faſciatio in vulneribus non adeo inſignioribus, item in iis, quæ ſecundum membri longitudinem, & ſecundum fibrarum protenſarum ductum inflicta fuerunt. Sed in vulneribus, & ſectionibus gravioribus, quandò partes quædam ferè abſciſſæ ſunt, ut in narium, aurium, & digitorum tali ſeparatione, ut tantum adhuc pendeant, aut etiam quandò in articulis graviora inffliguntur vulnera, aut quandò ampla vulnera per tranſverſum membri, & fibrarum muſculoſarum ſunt illata, aut quandò integra carnis fruſta ferè ſunt deciſa. In his, & ſimilibus caſibus, non ſufficit faſciatio ſola, ut adducantur vulneris labia ad ſe invicem, & ità adducta maneant, ſed alia chirurgi ſolertia ſecundum partis conditionem adhibenda eſt.

Deligaturus chirurgus vulnus initio primum omnium oleo, vel balſamo, vel unguento vulnerario tepidis unà cum his, quæ in dictis medicamentis intàbuerint, implebit, deindè emplaſtro ſtiptico accuratè deligabit. Circà vulneris autem regionem olea, vel balſama eadem ipſa adhibebit, vel ſi placet, oxirhodino ipſum membrum irrorabit, & iſtud continuabit per novem, vel decem dies, prout vulnus ipſum parvum, vel magnum extiterit, immutabit autem, ſeu iterabit medicamenta ſingulis duodecim horis. Iſtis ritè peractis, majori curâ nihil opus eſt, niſi vulnus admodum amplum ſit, vel in quo tendo, vel ligamenta &c. majora minen-

minentur ſymptomata, tunc n. quod ſuâ induſtriâ majorem adhibebit diligentiam.

Ubi vulnus punctim factum eſt ſiphone oleum aliquod, vel balſamum injiciendum erit, vulnuſque ut dictum eſt, curandum, ſemper autem prima faſciatio accuratiſſima eſſe debet, quod tunc neceſſitas maximè poſtulet.

Capitis autem vulnera curandi ratio hæc eſt: petiam lineam imbue calido oleo vulnerario poſt herbarum, & florum in oleo intabeſcentiam, & in vulneris fundum immitte, devitatis tamen meningibus, quas tangere piaculum eſt, quo facto, emplaſtrum ſuperpone, ac tandem deliga. Capiti autem ea maximè emplaſtra conveniunt, quæ gummata, & lithargyrium, non autem reſinam, vel colophoniam recipiunt. Cave quoque in capitis vulneribus ab oleis, & balſamis deſtillatis, hujuſmodi remediis, & curandi methodo ferè circa nonum diem vulnera omnia tertiâ parte ſanantur, nàm curam in tres partes diſtingue, initium, medium, & finem. Ubi autem vulneratus jàm vires collegerit, omiſſo oleo, balſamum ſuſtitues, tanges verò vulnus pennâ balſamo intinctâ, poſteà emplaſtro impoſito curam continuabis, donec nervi, oſſa, & articuli anteà nudati, jàm tecti carne apparverint, ultima poſteà deligatura non ſubſequitur, ſed ſolis emplaſtris ſticticis abſolvetur ad cicatricem uſque, hujuſmodi verò tũtiſſima eſt curatio in vulneribus nervorum, oſſium, & ſimilium, quàm chirurgi deſperare ſolent, ſin vulnera non admodum periculoſa ſint, ſufficit uno ex prædictis aſſumpto vulneris curationem perficere, nàm ſi in iſtis initio ſtatim recta deligatura fiat, commodumque remedium adhibeatur, nil periculi amplius metuendum erit.

Cap. VIII.

De noſtrâ curandorum Vulnerum methodo.

PRo curatione, & infaillibili vulnera curandi methodo acquirendâ, ſciendum eſt, quòd hìc non diſſentimus à veterum ſententiâ, quod s. vulnus ſit carnis, aliarumque corporis partium ſoluta unitas, & quòd iudicatio ſanandorum vulnerum curativa ſit ſolutam continuum iterum ad unionem reducere; ſed quomodò unio in vulnere promoveatur, & quid ſit illud, quod unionem immediatè, efficienter, & effectivè cauſet, nos non omninò cum antiquis convenimus; nàm illi medicamentis hoc opus tribuunt, eaque propteреà incarnantia, aglutidantia, ſarcotica, ſive carnem gignentia, digerentia, & maturantia appellant: nàm credidêre medicamento efficienter ea peragere munia. Nos verò occaſionaliter tantum, & per accidens medicamenta unionem in vulneribus cauſare aſſerimus, ſed efficienter, & effectivè à balſamo naturali, ac radicali partium, qui quoties ab aliquo obſtaculo non impeditur, illicò gluten in ſolutione

lutione producit, quo quod ſectum, ſolutumque jàm erat, continuatur, & agglutinatur.

Pro hoc radicali partium balſamo non intelligimus aliquod chimericum, vel fictum, ſed rorem illum, ſive liquorem glutinoſum, qui per ſpermaticas totius corporis partes diffuſus illarum texturam, unionem, & continuationem ſervat, regit, & ſuſtentat; ſimilaris eſt ſubſtantia pura, lucida, & ſalſa, quia ſpermaticam ſapit naturam, fortaſſè in cerebro elaboratur, & per membranas, ac fibras per univerſum corpus diffunditur.

Sed ut de hoc balſamo naturali, & radicali partium viventis corporis clariorem habeamus certitudinem, conſideremus fracturam vel cruris, vel brachii abſque ruptione circumſtantium muſculorum: fiat talis oſſis fracti inculpata repoſitio in ſuo ſitu, certum eſt, quòd infra 30. dies abſque ullo medicamento porus oſſeus producitur, & induratur, reditque os durius, & conſtantius in loco fracturæ, quod ante fracturam erat. Scimus intereà dictum porum oſſeum à liquore glutinoſo ab extremitatibus fracti oſſis reſudante fuiſſe productum, nullo medicamento cooperante, quod exemplum de poro oſſeo ad omnes continuitatis ſolutiones nobis traducendum eſt, nàm in unaquâque viventis corporis parte abundat dictus liquor, quem radicalem balſamum appellamus, cujus manus eſt efficienter, & effectivè omnia operari, quæ ad ſolutæ unitatis perfectam unionem ſunt neceſſaria. Ergò non chirurgus, non ejus medicamenta, ſed balſamus iſte vulnera efficienter curat.

Hoc ſolùm nàmque chirurgi officium eſt, ac chirurgiæ, opus naturæ curam gerere in loco affecto, ne s. vulnus à cauſis externis irritetur, ac balſami curatrix facultas impediatur, ut bonus balſami cuſtos chirurgus dici mereatur, undè chirurgum definimus cuſtodem radicalis balſami ab actionibus externorum elementorum; elementorum ſiquidèm ea natura eſt, ut naturæ noſtræ, ubi ea debilitata eſt, vim facere, cujus actiones ſi per meditamenta impediat medicus, ſuo munere functus eſſe rectè dicetur: atque interim natura in ſuo balſamo non impedita feliciter actionem perficit; perficit autem, dùm carnem, aut nervum, aut id, in quo vulnus conſiſtit, generat. Sit in exemplum nutrimentum, quod in noſtro ventriculo præparatur, uniforme eſt, & indifferens unicuique corporis parti, tamen illud in oſſe fit oſſeum, in nervis fit nerveum, in pinguedine fit pinguedo, & ſic de ſingulis, ratio eſt, quia in qualibet parte proprius latet balſamus, qui alimentum convertit ad ſuæ partis diſpoſitiones: ità etiam in quolibet vulnere balſamus partium vulneratarum latet, qui quoties non impeditur, id producit, quod ſuas partes integras reddere poteſt.

Hinc indubitatum eſt balſamum radicalem partium eſſe, qui vulnera curat, ſupereſt, ut chirurgus procuret, ut balſamus iſte impedimentis careat, quæ ejus actionem

remorantur. Id fit per exactiſſimam diætam, ne ciborum ſuperfluitatibus balſamus obruatur, dùm medicamentis vulneri adhibendis, quæ balſami actionem promovent, & impedimenta auferunt.

Sed in applicatione medicamentorum ad vulnera notandum eſt, quòd vulneribus dùm medetur, neceſſariò aliquid remanere debet, quod in triplici eſt differentiâ, vel n. eſt ſanies, vel pus perfectum, vel applicatorum medicamentorum excrementum. Sanies tenuis eſt aquoſitas, peſſimè olet, dum hæc fluit, vulnus malè ſe habet, flaccescunt labia, circumcircà tumor accollitur, cui inflammatio ſuccedit, & multa mala portendit. Pus perfectum album eſt, læve, & quale non malè olet, dum hoc fluit, vulnus benè ſe habet, ſed pigrè, tardèque ad perfectam curationem pervenit. Medicamentorum excrementum medium eſt inter tenue, & craſſum, medicamenti colorem, & odorem præſefert: hoc dum effluit, vulnus optimè ſe habet, ac breviſſimè curatur. Juvabit chirurgum non parum ſaniem à pure, & pus à medicamentorum excremento diſtinguere, nàm ſi bonus chirurgus ſit, ſaniem omninò vitabit, pus verò promovebit, eritque ſolo medicaminum excremento contentus: ac proptereà tum à ſuendis vulneribus, tum ab applicatione albuminis ovorum ſe abſtinere debet; nàm utrumque remedium vulneris perſpirationem prohibet, vel ſaniem, vel pus neceſſariò producit.

Verum interim notamus, quòd medicamenta vulneribus adhibita neceſſariò excrementa producere debent; nàm ſi ex applicatione medicamentorum vulnus ſiccum appareat, lethale eſt pro vulnere ſignum. Studeat igitur quiſque, ut vulnus cognoſcat, ejuſque curationis internam cauſam intueatur, exterius verò ipſum & mundum ſervet, & ab injuriis tueatur: hæc nàmque vera eſt curandorum vulnerum methodus.

Sed juvat hìc perutili digreſſione ſpatiari, num ratio vulnera curandi à *Cæſare Magato* propoſita, vulgari, atque antiquæ præferri debeat, s. inſtituta ab antiquis methodum expoſcit, ut vulnera ſingulis diebus, vel certè ſemel detegantur, abſtergantur, noviſque ſuper inductis medicamentis obligentur. Verum Magatus ſcribit ſe jàm diù cum antiquioribus in errore fuiſſe, ſed poſteà experientiâ ductum mutaſſe ſententiam: quippè frequenti uſu, & obſervatione certior eſt factus faciliorem eſſe vulnerum curationem, ſi raro ſolvantur, & turundarum, ſeu penicellorum uſum omninò pernicioſum eſſe.

Quæ cum ità ſe habere obſervatione, & experientiâ deprehendiſſet Magatus, conatus etiam eſt rationem deindè adjungere: inquit n. à veteribus chirurgiæ indicationem maximi momenti fuiſſe prætermiſſam pro vulnerum curatione; nàm cum de excrementis, & impuritatibus, quæ in vulnere generantur, curam ſollicitè habendam eſſe fatentur, videntur tamen neglixiſſe cauſam quamobrem illa pro-

procreentur. Deſiderârunt vulneris mundificationem, & excrementorum conſumptionem, ſed eorum generationem inhibere nequaquàm ſtuduerunt, s. de fovendo, & conſervando partis temperamento & ejuſdem vitali calore recreando, vix ullam habuiſſe curam cauſarum, atqui ne excrementa generentur in parte, vix aliâ ratione fieri poſſe videtur, quàm ſi partis calor foveatur, & recreetur, nec diſſlari permittatur. Impeditur autem caloris naturalis diſſlatio, ſi ea parti applicentur, quæ diſciſſæ cutis vicem quodammodò ſuppleant, ut in tegmentis cum medicamentis decentibus ritè aptatis.

Sed proferamus argumenta, quibus Magatus ab antiquâ medendi ratione diſcedendum putat. Principio autem experientiam teſtem advocat, qua in re Sectatorem quoque habet *Ludovicum Septalium*, qui memorat in magno Noſocomio Mediolanenſi cum anteà plurimi ex vulneribus præſertim in capite interire, demum hac medendi ratione inſtitutâ pauciſſimos è multis perire, & pleroſque convaleſcere. Id ipſum quoque alibi obſervari quotidiè fama eſt in magnis Genuæ, & Meſſanæ valetudinariis. Deindè argumenta profert Magatus, & primò, vulnus, ait, non ſine magno valetudinis incommodo, atque periculo aëri exponendum permitti. Hinc n. fit, ut partis nativus calor infringatur, atque adeò ejuſdem nutrimentum in excrementum, atque pus degeneraret. Prætereà quandocumque vulnus ſordidum apparet, pergit, novumque medicamentum apponi, iterumque deligatur, neceſſariò dolor in parte excitatur, ex dolore autem fit humorum ad partem copioſus affluxus, rurſus detecto, & ſoluto vulnere, multum caloris, ſpirituumque exhalari contendit. ut proptereà pars agglutinationi, & excrementorum conſumptioni ineptior reddatur. Adde, quòd intereà natura à munere proprio deturbata nequit ſuam operam rectè perficere. Cœterum rationes, quibus antiquiores detegēda eſſe vulnera, & novis medicamentis deliniendа non confirmare videntur Magatus, atque Septalius; primum n. negant abſtergendum pus, exſiccandumque omne, quandoquidem juxta rationem curandam ab ipſis propoſitam, pauciſſimum, aut nullum pus progigni videtur, quod vel facilè diſſipetur, vel à natura per proprias vias exturbetur, ſi per vulnus effluere nequeat. Prætérquamquòd conſentaneum ſit medicamento aliquo balſamico vulneratam partem delinire, ut carnis corruptio, & puris generatio impediatur: id n. potiſſimum curare debent, qui novam hanc medendi viam ſibi ſectandam propoſuerunt, ut inferius conſtabit. Quamobrem uno tantum medicamenti genere, quod nimirum balſamicâ vi polleat, omnia vulnera perpetuò curanda demonſtrant juniores, quicquid antiquiores ſtatuerint, qui vulnus variis medicamentis curandum jubebant: nàm primò digeſtivis, ſeu ſuppurantibus utebantur, mox abſtergentibus, & rurſum carnem generantibus,

bus, vel ſuperfluam conſumentibus, & poſtremò cicatrizantibus: qua quidèm ratione detergenda ſæpius vulnera, & medicamenta pro rei exigentiâ imponenda decernebant. Verum uſus olei, aut ſpiritûs, vel unguenti, aut pulveris balſamici omnem operam præſtare poſſe videtur: nàm partis calorem fovendo, & puris generationem impediendo, id omne exequitur, quod ad medici munus attinet; nàm reliquum natura proſequitur. Tametſi verò ex vulneris ſolutione, & detectione certiores fieri poſſumus de ejus ſtatu, & de his, quæ ex medicamentorum applicatione contingunt, tamen uſque adeò præſtat ſcire nos, quantum detrimenti ex ipſâ vulneris detectione ſubſequi ſolet. Nec deſunt rationes, atque argumenta, quibus conjicere poſſumus, qualis naturæ ſit vulneris ſtatus, ex pruritu, odore, dolore, pulſatione, & ſimilibus, quæ facilè nos manu ducant ad cognitionem ejus, quod oculis minimè ſubjicitur. His igitur, & aliis ejuſmodi rationibus utuntur Magatus, atque ſeptalius ad improbandam antiquorum methodum circa vulnerum curationem, præſertim in eo, quod attinet ad frequentem, & iteratam ipſius vulneris detectionem, ſolutionemque. Sed præterea damnant quoque turundarum uſum, his præcipuè ducti argumentis, primò, quia turundæ ipſi naturæ ſunt infenſæ, utpotè corpora extranea, in quorum expulſione natura ſemper ſollicita eſſe debet. Deindè turundæ carnem divellunt, & dolorem excitant, undè humorum concurſum progignunt. Prætereà pure, & fœtidis humoribus imbutæ turundæ corruptionis, & putredinis cauſa plerumque eſſe ſolent. Neque verò Hippocrati, aut Galeno ullus fuit turundarum uſus in vulnerum curatione.

Verumtamen, qui turundarum uſum propugnant, hæc objiciunt argumenta: Vulneris orificium patere debet, ut puri ſit exitus, ac debet proindè turundis ſanari. Itèm turundarum applicatione medicamentum undequàque vulneri inſpergit, & ad fundum uſque penetrat. Poſtremò niſi turundæ vulneri applicentur, ſæpè contingit, ut poſtremo orificio clauſo, circa fundum adhuc permaneat, ac proindè pus non ſine notabili detrimento obtuſum reſtagnet.

At verò Magati curatio in eo poſita eſt, ut puris generatio abigatur, & medicamentum liquens, utputà aqua, aut oleum vulneri applicetur, abſque quod ulla ſit turundæ neceſſitas.

Hactenus paucis propoſivimus ſummam doctrinæ Magati circa vulnerum curationem, quæ quidèm magnâ cum utilitate obſervari ſolet in quibuſcumque vulneribus, præſertim partium ſimilarium: nàm quandòque organicæ partes vulneratæ expetunt artis medicæ auxilia. Cæterum curationes proſperè ſuccedunt, ſi ea vulneribus applicentur, quæ ut diximus, balſamicâ vi pollent, ejuſmodi ſunt complures *aqua, ſeu ſpiritus, aut olea ſimplicia, ut ſpiritus*

iere-

terebinthina, aqua ardens, aqua Reginæ, oleum vitellorum, oleum balſami deſtillatum, oleum olivarum vetuſtiſſimum, vel recens ità deſtillatum, ut empireuma conceperit. Præcellunt tamen ſpiritus, aut olea compoſita, cujuſmodi plura novimus, quorum compoſitionem deinceps communicabimus.

Sed admonet nos tandèm locus, ut de Magneticâ, ſeu ſympathicâ vulnerum curatione aliquid ſubjungamus, ejus rei inventor traditur *Theophraſtus Paracelſus*. Verum quamplurimi deindè authores eandem vel ſcriptis illuſtrârunt, vel opere, aut exercitatione divulgârunt. Perficitur hæc curatio mediante unguento quodam, quod *Armarium* vocant, ejus deſcriptio eſt apud Paracelſum, ſed illius etiam meminere *Iohannes Baptiſta Porta, in ſuâ magiâ naturali, Oſuvaldus Crollius in ſuâ Baſilicâ chymicâ, Rodolphus Goclenius lib. de magneticâ vulnerum curatione*, & alii. Paratur *ex Vſneâ i. muſco, qui concreſcit in calvariâ hominis violentâ morte perempti, mumiâ, ſanguine, & adipe humano, oleo lini, & roſaceo, atque bolo armeno*, nonnulli compoſitionem aliquanto diverſam proponunt; uſus autem eſt hujuſmodi, telum, quo homo vulneratus fuit, ſi poſſit haberi, vel ejuſdem loco lignum aliquod ſanguine vulneris intinctum, & exſiccatum immergit in unguentum, atque intereà ſingulis diebus vulnus tegitur novâ faſciâ, quæ vulnerati urinâ madeſcat, ſic ægrotos etiam abſentes ex vulnere ſanari opinantur. Sunt etiam qui ex vitriolo pulveres parant, quibus telum cooperiunt, & hac ratione vulneratos etiam longè abſentes curari perhibent. Equidèm non deſunt occulati teſtes, qui aſſerunt ejuſmodi curatione graviſſima vulnera fuiſſe ſanata. Atqui nos non audemus contra experientiam pugnare, fatemur tamen ex hac curandi ratione non concludi vim, atque efficaciam remedii, ſed potius naturæ, quæ ſola eſt vulnerum medicatrix, nàm profectò ſæpenumerò obſervavimus homines non vulneris vi, ſed chirurgorum operâ periiſſe.

Cap. IX.

De Potionibus Vulnerariis.

Diximus vulneratum partium coalitum, & redutionem ad priſtinam unitatem non medici opus eſſe, aut medicamenti, ſed dumtaxat naturæ opus, mediante balſamo radicali, ſeu naturali, & omninò cavere, ne quid extraneum accedat, & ipſam partis ſubſtantiam conſervare, tum rerum balſamicarum, tum etiam integumentorum decenti applicatione. Cæterum vulneris coalitus ſoli naturæ committitur, & hanc quidèm ſolutæ unitatis præſcribit curationem Galenus, maximè cum contingerit in parte carnoſâ, vel alteri morbo conjuncta fuerit. Longè itàque Galeni doctrinâ, & à verâ medendi ratione aberrant illi, qui ſe antiquioris ſapientiæ ſtudioſos eſſe profitentur, & vulneribus ſtatim ovi albumina, aut ſimilia ſuper-

ſuperimponunt, aut turundas inſigunt, & omninò cavent, ne vulnus claudatur, ac partis calor naturalis foveatur, ſed puris generationem ſtudioſè procurant, fortaſſis autem ejuſmodi chirurgi magis ſibi ipſis ſapiunt, conſuluntque, quàm vulneratis hominibus, à quibus numeroſiorem pecuniam cum difficultate, & temporis longitudine plerumque extorquent. Sic balſamus iſte naturalis vel ob aëris adventum, vel alterius corporis interpoſitionem, ſuam amittit temperiem, corrumpitur, devenitque ad glutinandum ineptus, & in tali caſu ipſe in cauſâ eſt, ut ſolutum continuum in unionem non coëat. Multum inſudârunt recentiores in his emendandis vulgarium abſurdis, & tandèm ea invenêre medicamenta, quibus balſamum naturalem conſervant, ejuſdemque corruptionem inhibent, factam jàm denuò emendant; adeòque ſunt parti familiaria, & amica naturæ, ut eâdem auxiliante, intrinſecus omne vulnus tàm cæſim, quàm punctim illatum percurare poſſint, etſi abſque medicis auxiliis natura per ſe morbos curet, ſi collatis his auxiliis, quibus ipſa lætatur, adjuvetur, facile opus perficiet. Hujuſmodi auxilia ſunt potiones vulnerariæ ex vegetabilibus, quæ ſi in alia redigantur corpora, & applicentur, vulnera curant. Certè nullâ meliori formâ, quàm in potiones redacta actionem perficiunt, etenim potiones natura veluti alimentum recipit, cuique ineſt medicamentoſa virtus, & facultas, quæ non reſpicitur ab ipſâ.

Vegetabilia vulneraria, ex quibus vulnerariæ concinnantur potiones, occulto potiuntur alkali, & ſale volatili temperato plus, minus oleoſo, prout ipſa variant vulneraria. Hoc alkali balſami naturalis corruptionem impedit acidam, imò enatam obtundit, abſorbet, & deſtruit, ac proindè in hoc alkali, & volatile ſale totalis vulnerum ſanatio fundatur. Sic ſaturnina remedia ulcera, & vulnera curant, non quatenus refrigerant, exſiccant, deterguntque, ſed quatenus nimium acidum abſorbent: ſicuti acida quæcumque ſupra ſaturni corpus agentia in dulcedinem transmutantur, hoc patet in aceto deſtillato, hoc ſanè Saturno calcinato affuſum dulceſcit ſacchari inſtar. Sic in plantarum vulnerariarum ſucco Mercurius tàm præcipitatus, quàm ſublimatus ſi ebullierit, deſtruitur, & in priſtinam, vivamque formam redigitur, deſtructis acidis ſupra Mercurii corpus fixatis.

Vulnerariæ iſtæ potiones quamvis omni ætate in uſu fuerint, tamen pauci veterum ex legitimis ſimplicibus legitimè eas confecerunt, ſed pro more ſuo ſordidè, & oſcitanter paraverunt.

Sciendum quoque hujuſmodi potiones non ſolum medicamenta, ſed alimenta eſſe ità eâdem ratione licebit cibos vulnerarios parare, s. ut ea ipſa remedia unà cum cibis percoquantur. Verum quia tardius diſtribuuntur, & ferè ventriculi aliqua imbecillitas ſubeſt, omittuntur, nobis ſanè non diſplicet, ſi ventriculus eas concoquere poteſt.

po-

Potionum vulnerariarum varietas ex ingredientium diverſitate deſumitur, cujus generis ſimplicium ferè centum numero ſunt, quorum quinque, vel ſex ad unam potionem aſſumuntur, quorum vires in aliud corpus vinum e. g. traducendæ ſunt; ante omnia tamen delectu ſimplicium opus eſt, quod alia melius, alia celerius, alia deterius, & alia tardius ſuam operationem perficiunt.

Et verò, & alius quoque harum potionum uſus, quod ingruentibus malis ea occurrant; conſervant n. naturale temperamentum, omnemque intemperiem corrigunt, propterea naturam ſic alunt, ut planè nihil ipſa melius deſideret, quippè abſque externis auxiliis curet.

Priuſquàm tamen potionum formulas preſcribamus, ſimplicia, ex quibus eæ parantur, ordine adnectere placet, notabimus autem ea ſaltèm, quorum ope omnis generis vulnera quocumque modo facta curari poſſunt:

Achillea.
Agrimonia.
Alchimilla.
Anagallis.
Angelicæ radix.
Ariſtolochiæ radix.
Betonica.
Biſtortæ radix.
Burſa paſtoris.
Buxi folia.
Caryophillatæ radix.
Centaurii majoris radix.
Chinæ radix.
Conſolidæ majoris,
Regalis,
Saracenica radix.
Dictamnus.
Enulæ campanæ radix.
Equiſetum.
Folia roſarum, &
Roris marini.
Glycyrrhiza.
Hedera terreſtris.
Hypericon.
Iuniperi bacca.
Ligni ſancti cortices, &
Lignum.
Lillium convallium.
Majorana.
Millefolium.
Nicotiana.
Ophioglοſſum.
Perfoliata.
Piloſella.
Perſicaria.
Polygonum.
Quinque folia.
Rhabarbari.
Rhapontici radix.
Sabina.
Salſaparilla.
Salvia.
Sanicula.
Scolopendria.
Scordium.
Stellaria.
Tanacetum.
Thelephium.
Tormentillæ radix.
Verbena.
Vinca pervinca.
Vincet oxicum.
Virga aurea.

Præter hæc ſimplicia vim vulnerariam quoque obtinent herbæ omnes grati odoris, & ſaporis, quæque cephalica, & ſtomachica dicuntur, & hanc vim quoque ha-

bent

bent *raſura eboris, cornu cervi, mumia, ſperma ceti, ſanguis hirci ad pleuritidem paratus, oculi cancrorum*, de quibus paſſim mentio fiet.

Plura ſunt præter connumerata ſimplicia, ſufficiant tamen iſta, atque ſcire convenit inter jàm dicta tria, eſſe quorum ſucco epoto, omnia vulnera, ac puncturæ curantur; duo etiam notata eſſe, quorum utrumque priùs aquæ intinctum, ſi vulneri imponatur, ipſum vulnus priùs glutinatur, quàm herbæ computreſcant; eſſe & unum ex his, quod ter potum vulnera, omniaque vulnerum ſymptomata glutinare, & tollere efficax eſt, ſed iſta admiranda naturæ cognitio non niſi laboribus comparatur, eſtque ſecretior, quàm quæ ſcriptis publicando fit. Sunt & ex connumeratis quædam, quæ inteſtinorum vulnera, non aliter quàm carnoſarum vulnera glutinat.

Modus vulnerariarum potionum antiquorum fuit, in vino decoquere ad tertiæ vini partis evaporationem, qui modus nunc etiam à medicis vulgaribus in decoctionibus cum vino ab ipſis deſcriptis ad amuſſim obſervatur, ſed toto errant cœlo: nàm unuſquiſque qui leviter ſaltèm arte deſtillatoriâ eſt imbutus, ſcit, quòd ſi vinum deſtilletur, ejuſque pars ſpirituoſa, & optima, etiam ſatis Lento igne ab eo proliciatur, nihil tùm ab eo remanet, præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeoſum phlegma, omni virtute, ac ſapore viri ſpoliatum, & ſic tali modo potiones concinnantes, vini faciunt jacturam, cùm in coctura deperdatur, remanetque phlegma, & inutiles herbarum fæculentiæ ſine herbarum balſamo.

Nos potiones vulnerarias in vino parari libenter conſulimus, nàm vini ſpiritus balſamo herbarum imbutus, quia naturæ noſtræ familiariſſimus eſt, ſtatim ab illâ intus recipitur, celerique motu balſamum tùm per univerſum, tum ad partem vulneratam defert; ac quantum vini ſpiritus ſimplex vulneribus obeſt ob illius ſulphuream naturam, tantum herbarum balſamis imbutus, ad illorum integram curationem efficaciſſimus devenit. Nos etiam utimur aquâ vini ſpiritu alkoholizato imprægnatâ, vaſa optimè clauſo, ac etiam ſimplicia decoquendo, prius tamen per 24. horarum ſpatium macerari ſinimus.

Vinum ergò, in quo potio præparanda eſt, debet eſſe album, antiquum, generoſum, ſed tenue, non craſſum, propter quam cauſam rubrum excluditur: quamvis albo deficiente, rubro uti quoque poſſumus.

Ponitur hujuſmodi vinum in vaſe aliquo, cui aliquid adæquatè ſuperponi poſſit; nàm herbis in vinum projectis, aliud vas ſuperimponitur, & juncturas farinâ tritici cum ovi albumine ſubactâ illinimus, ut vini ſpiritus nullo modo aufugere poſſit, ſed ſi in vas ſuperius aſcendat, iterum decidat. Sic illinitis, & exſiccatis vaſorum juncturis, ſupponitur ignis, qui non ſit vehemens, ſed tamen æqualis per horæ ſpatium, poſt quod ignis à vaſe ſubtrahatur, & relin-

relinquatur, ut refrigeſcat: cum frigidum eſt, aperiatur, & per linteum vinum vulnerarium in aliquod vas mundum percola, leni tantum herbarum expreſſione, & benè concluſus ſervetur. Doſis ſit ℥. iv. manè jejuno ſtomacho, & veſperi poſt cibi digeſtionem, poſt tres horas à potione cibus exhiberi poteſt.

Parari etiam poſſunt ex viridibus herbis (nàm ut plurimum ſemper ſiccis utimur) vulnerariæ potiones, ſi earum ſuccus exprimatur, fermentetur, depuratuſque ægris exhibeatur in minori doſi.

Formulæ potionum ſunt.

℞ *Stellaris,*
Alchimillæ,
Dictami,
Scordii ana m. j.
Radic. conſolid. mai. m. ſ.
Tormentillæ m. j.
Ocul. cancr. ℥. ij. *ſ.*
Vini alb. lib. iv.
Paretur potio modo ſupra deſcripto.

Vel

℞. *Sampſuci m.* ij.
Saniculæ p. iij.
Piloſellæ m. j.
Thelephii m. j. *ſ.*
Radic. angélicæ, &
Ariſtolochiæ ana ℥. j.
Mumiæ ℥. j. *ſ.*
Conquantur, ut dictum eſt.

Vel

℞. *Radic. rhapontici.* ℥ ij.
Rhabarbari ℥. iij.
Hederæ terreſtris,
Perſicariæ ana m. ij.
Pyrolæ.
Vinæ pervincæ ana m. iij.
Spermatis Ceti ℥. ij.
Flor. hyperic. p. j.
F. Decoct. cum vino in duplici vaſe.

Poteſt etiam ex muſto vinum vulnerarium parari, ſi ſimul cum muſto herbæ vulnerariæ contuſæ in dolio ponantur, datâ proportione decem manipulorum pro quolibet cado, ac ſimul in doleo efferveſcere, ſive poſt efferveſcentiam, ut fieri ſolet, dolium occludatur, & menſe Martii in aliud dolium vinum illud commutetur, abditis novis herbis vulnerariis, ità illud conſerva, ut cum opus fuerit, de vino illo vulnerato exhibe; nàm non minus vulnera curabit, ac ſuprà jàm deſcriptæ potiones per ebullitionem factæ.

Quòd ſi caput vulneratum fuerit, vel vulneratus vinum non biberit, vel ob aliam cauſam vino uti pro parandis potionibus contenti non eritis; efficaciſſimas quoque eas cum aquâ ſimplici, vel melius cum aquâ ſtillatitiâ ex herbis vulnerariis parare poteritis in vaſa duplici, ut de vino prædiximus, uno tamen diſcrimine, quòd herbæ, quæ in aquâ parantur exſiccatæ, & in pulverem comminutæ eſſe debent, cum eæ, quæ in vino ebullierint, vel virides, vel exſiccatæ ſint, parum intereſt. Ad ſaporem, & odorem in hujuſmodi potionibus conciliandum, poteris aromata etiam adjicere, & cum aliis vulnerariis decoquere, vel etiam poſt factam decoctionem aquæ, vel olei eſſentialis aromatici parum miſcere, ad ſaporis, & odoris uſque gratiam. His potionibus ad majorem efficaciam comparandam addere poſſumus poſt

factam decoctionem, ſal volatile, vel fixum alicujus herbæ vulnerariæ: formula ergò potiones parandi in aqua talis erit:

℞. *Betonicæ.*
Majoranæ.
Ros incomplet. exſicc. ana ℥. jj.
Santali rubr. contuſ.
Corn. ceru. crud. limat. &
Raſuræ eboris ana ℥. j. ſ.
Aquæ font. lib. j. ſ.

Ponantur omnia in vaſe duplici, cujus juncturas, ut ſuprà dictum eſt, illines; ſuppone illi ignem per integram horam, ut bulliat, frigeſcat deindè, & aperto vaſe fiat potionis colatura leni expreſſione, cjus exhibe ℥. IV. eodem modo, quo ſuprà de vino diximus.

In baccis juniperi magna vis vulneraria ineſt, undè ex eis ſpecificum vulnerarium, ſummoperè efficax, & à nobis multoties expertum, præparat *Paracelſus*, cujus formula hæc eſt.

℞. *Baccar. juniperi contus. lib.* ij.
Limonii utriuſque.
Periclemeni.
Radic. diapenſiæ alb. ana m. ſ.
Ophiogloſſi m. j ſ.
Symphyti.
Ariſtolochiæ ana ℥. ſ.
Perſicariæ ℥. IV.

Deſtillantur arte chymicâ, aquæ deſtillatæ rurſus immergantur herbæ dictæ, tùm quoque baccæ cuniperi cum cinnamomo, & fiat decoctio in vaſe duplici, ut ſuprà. Doſis ℥. iij.

Efficaciſſima etiam vulneraria virtus eſt in floribus aliquorum ſimplicium, ex quibus potionem ſic parabis.

℞. *Flor. ſpicæ m.* j.
Hyperici m. IV.
Flor. verbaſci m. ij.
Flor. betonicæ.
Centaurii min.
Prunellæ ana m. ſ.

Fiat decoctio in vino, vel aquâ, modo deſcripto.

Tandèm univerſale vulnerarium, & admirabile in curandis vulneribus ſic parat *Paracelſus* per potum, nàm nunquàm de vulneratorum ſalute ſpes erit fruſtanea:

℞. *Rad. ſymphyti* ℥. ij.
Ariſtolochiæ ℥. iij.
Calami aromatici ℥. j.
Ireos ℥. ſ.
Vincapervineæ m. IV.
Saniculæ alb. m. ſ.
Pennar. extremitatis caudæ pavonis ℥. ij.
Myrrhæ,
Maſtiches,
Thuris,
Muniæ ana ℥. ſ.
Rhabarbari ℥. vj.

Coquantur in vino, vel aquâ deſtillatâ vel ſucco limonii, vel aquâ communi, prout neceſſitas particulaveritè & eadem doſi exhibeatur.

Hæc de formulis potionum vulnerariarum dicta ſuffiiant, ex quibus certiſſima ſperanda eſt ſalus, præcipuè in puncturis. Vix n. ullum remedii genus uſurpant chirurgi iſtis potionibus, partim ob negligentiam, partim ob componendi, & parandi inſcitiam, in magno uſu ſunt apud Germanos; non n. in Germania exiſtit vetula, tonſor, & carnifex, qui non ſingularem potum vulnerarium non venditet.

Notandum tamen, quòd vulnerariarum potionum uſus diuturnus

nus eſſe non debet, quàm uſque-quò nil amplius vitioſi, nullumque pravum ſymptoma in vulnere appareat, tum verò ejuſmodi potiones indiès minuantur, & tandèm penitus intermittantur, imò etiam in aliis vulneribus nunquàm ad finem uſque continuentur, quoniam nimium carnis in vulnere generant, ità ut poſt ſanationem tumiditas eo loci promineat, quæ diù perſeverat, antequàm iterum diſpareat: melius itàque eſt tempeſtivè potionem talem interrumpere, quandò nimirum vulnus bona ſigna edit.

CAP. X.

De Unguentis Vulnerariis.

CUrandis vulneribus, omni ætate unguenta adhibita eſſe traditione conſtat, imò plus veteres unguentorum ſimplicitate profecerunt, quàm recentiores in debitâ rerum admiſtione cum unguentis diverſimodè compoſitis. Antiquitus unguentorum vulnerariorum uſus vulgaris erat, atque domeſticus, unusquiſque domi ſuæ unguentum vulnerarium parabat, & quovis tempore, quavis horâ, qua domeſticis vulnus fuiſſet inflictum, promptum eſſet medicamen, ſpreta venali chirurgorum ope. Intereſt n. multum ad vulnerum tutam, citamque curationem immediatè agere, & in inflictum vulnus vulnerarium unguentum, vel oleum adhibere, nàm cum horum opus ſit ſpiritus in parte vulneratâ conſervare, & balſamum radicalem ab aliquâ alteratione præſervare, juvat multum eorum applicatio, antequàm ſpiritus à parte recedant, & balſamus haberetur.

Antiquis temporibus ea, quæ corpus dabant ad unguentorum præparationem, duo erant, mel s. & butyrum, ea autem vulgus eo nomine præcipuè delegerunt, quod apes, & boves omne florum genus, ac herbarum exugere, & depaſcere viderent, exiſtimantes (nec ſine conſilio) iis varias herbarum proprietates communicari. Verum ſucceſſu temporis cum ſophyſtica medicinam quoque invaſiſſet, iſthæc quaſi ruſtica, & nimis ſimplicia contemni cœperunt, atque eorum loco alia fucata magis, & minus utilia ſubſtitui. Nos verò candidè vos hortamur, hæc ne contemnatis, quæ veteribus in uſu fuerunt, ac pſeudo-medicorum iſtorum fucatas compoſitiones, ut inutiles, aufugere, revocabimus in uſum antiquorum unguenta, eorum formulas trademus, quæ ſi Græcorum, & Arabum ingredientia non habeant, eas abjici non velimus, erunt n. illis ſeduliores, prout utiliores. Sciatis intereà, quòd, ea quæ corpus conſtituunt, promiſcuè aſſumere licebit, ut pro melle butyrum, & mel pro butyro; convenientius autem pro floribus mel, & pro herbis butyrum aſſumere poteſtis, formula hæc erit:

℞. *Butyr. recent. majalis lib.* j.
Arnoglottæ,
Limonii utriuſque,
Betæ cum radicibus ana m. j.

Ophiogloſſi m. iij.

Contundantur, & permiſceantur cum butyro, deindè inſolentur per menſes aliquot, poſt percolentur; & unguentum ſervetur ad uſum.

Vel

℞. *Butyr. majalis lib.* iij.
Rad. ſymphyt. maj. lib. j.
Ophiogloſſi lib. j.ſ.
Inteſtinor. terræ mundat. lib. ſ.
Ariſtolochiæ recentis ℥. ij.ſ.

Contundantur omnia, & fiat pulticula, quam ad ſolem, vel in fimo digere ad humiditatis ſeparationem, & ſerva.

Hujuſmodi compoſitiones plures inveniuntur, ſed iſtæ duæ ad quodvis vulneris genus curandum ſufficiunt; ut autem diutius à putredine tuta ſint unguenta iſta, butyrum aliquoties in aquâ ſalſâ lavare, vel ſalis modicum toti compoſitioni adiicere convenit.

Eodem modo ex melle, ex ophiogloſſo, & floribus hyperici unguentum parare poteritis, & tandèm ſciatis, quòd tam cum melle, quàm cum butyro, cum ſolo ſymphyto majori, vel radice ariſtolochis ſufficiens unguentum parare potentis.

Notatis antiquorum formulis, quæ vos curandi fine non defraudabunt, addemus nunc unguenti mirabilis formulam à Paracelſo inventam, & longo curandi uſu mirabilibus experimentis comperobatam, illa hæc eſt:

℞. *Radic. ſymphyti,*
Ariſtolochiæ,
Ophiogloſ.
Herbar. utriuſq; limonii ſingul. p. ſs.

& virentes eas ſimul contunde in formam pulticulæ, poſteà affunde vini tantum, ut paululum ſupernatet. Coque in duplici vaſe per horas decem, deindè exempta rurſus commiſce, & percola, ac adjecto melle, vel butyro q. s. miſtiſque omnibus, iterum bulliant in vaſe duplici, ut priùs, cocta iterùm percolentur, ac prælo exprimantur, denique alembico indicta inſolentur uſque ad debitam conſiſtentiam, ac ſerventur ad uſum. Habebis unguentum, in quo multum confidere poteris in magnorum vulnerum magnis difficultatibus.

Inſuper admiratione digna eſt hominum antiquorum induſtria in indagandis remediis, nam quilibet ſuarum legionum peculiaria ſimplicia adhibuerunt. Hinc quidam melle, & butyro relictis, gummata, & reſinam pro unguentorum corporibus receperunt, de quorum formulis vos non defraudabimus. Nobiliores reſinæ, quæ exiſtimantur, ſunt laricea, & abiegna, ex quibus unguenta parabitis.

℞. *Reſinæ laricea lib.* j.
Album. ovor. num. x.

Agitentur benè, ac ſubigantur, f. ung. colore ſubflavum cui permiſce
Pulv. rad. ſymphyt. mai. ℥. ß.
Ariſtolochiæ rotund. ℥. j.
Farinæ hordei ℥. vj.

Optimè miſceantur omnia, & f. ung. perfectum ad omnia vulnera.

Vel

℞. *Reſinæ abiegnæ lib.* j.

Liqueſcat paulatim, ut purgetur à ſordibus, pòſt adiyce
Medullæ vituli parum
Radic. ſymphyt., vel
Inteſtinor. terræ tantundem;
Vel quantum ſufficere videbitur:

Con-

Contundantur omnia, & permiſceantur in mortario calido, deindè vulneri impone.

Ex butyro, melle, & reſinis ſimul miſtis unguentum paratur vulnerarium magnarum virium in vulneribus curandis citò, tutò, & jucundè, ut

℞. *Butyri majalis non ſaliti* ℥. viij.
Succ. expreſſ. betæ,
Ophiogloſſi,
Pyrolæ,
Saniculæ ana ℥. j. ſ.
Mellis ℥. iij.

Diſſolve mel in ſuccis coquendo, & aliquantulùm deſpuma, tùm etiam adde butyrum, & coquendo perge, donec ſucci ſint abſumpti, tunc etiam reſinam adiice, & coqui permitte, donec in reliquis liqueſcat, tùm totum per pannum exprime, & aſſerva in pyxide lapideâ probè obligatâ, ſi nimium craſſeſcat, temperari poterit momento olei florum hyperici, vel etiam inter coquendum ejus non nihil admiſceri.

Vel melius:

℞. *Vnum, vel duos ſextarios lumbricor. Terreſtrium ping. rubicundorum, coque eos in aquâ pluviali, donec diſſolvantur, tùm aquam hanc per pannum exprimendo cola, recipe hujus decocti, & mellis clari recentis ana lib.* ij. *coque ea, & deſpuma diligenter, adde tùm ſequentes conſciſſas, & in pultem contuſas herbas recentes, nimirùm*

Pyrolæ,
Saniculæ,
Burſæ paſtoris,
Symphyti.
Vincæ pervincæ, &
Virgæ aureæ ana ℥. j. ſſ.

Repone ea in locum tepidum ad macerandum per dies 8. *vel* 10. *deindè ſimul coque, donec aquoſitas exhalando diſpereat, ac ſpiſſa quadam ſubſtantia, ſeu ſuccus remaneat melle aliquantulum craſſior, quam per pannum tranſpelle, ut ſubſtantia herbacea remaneat, adde tùm extracti aloës, myrrhæ, & olibani cum ſpiritu vini parati, abſtrahendo ſpiritum vini ad extracti ſpiſſitudinem, cujus ſimul admiſce* ℥. ij. Hanc miſturam probè cuſtodi, tanquàm theſaurum vulnerarium, unit n. ſe facillimè cum vulnere, infiuitque in illud inſtar olei, ſanat, & præſervat à corruptione; eſtque balſamum etiam intra corpus ſumi aptum.

Cap. XI.

De Oleis, & Balſamis Vulnerariis.

Oleorum uſus antiquorum eſt, quàm balſami, qui artis chymicæ induſtriâ in medicinam fuit innoductus, & oleorum compoſitio facilior, & ſimplicior exiſtit, & prima planè fuit, quæ antiquorum uſu venit in vulneribus curandis, nàm cum quibuſdam unguentorum forma, ac mellis corpus non uſque adeò placeret, de commodiori formâ remediis cogitârunt, & an oleum facultates florum, radicum, & herbarum, ſic quoque combiberet, periculum fecerunt: nec ſine ſucceſſu quidem: nàm experientiâ edocti ſunt commodius hic, quàm illic fieri poſſe, brevique tantùm crevit horum oleorum uſus, ut omnia reliqua

medicamenta in deſuetudinem, ac contentum venirent. Ubi ea in uſum adhibebantur, lavandum prius vino vulnus erat, pòſt infundendum oleum, ac demum deligandum, hujus curandi rationis Chriſtus Dominus in parabolâ Evangelicâ de vulnerato, & Samaritano meminit, magno argumento hujus artis antiquitatis, & præſtantiæ. Sed hoc fuit oleum balſamoſum per artificium ex oleo, & vino paratum, quod vocatur *oleum balſamicum Samaritanum*, à nobis in *Trutinâ lib. 2. cap. 3. de Empyemate* deſcriptum.

Verum circa olea communia per ſolam expreſſionem facta dicimus, quicquid dicant alii, tutò adhiberi non poſſe s. vulneribus applicari non debere, non tantum ob unctuoſitatem viſcidam, ratione cujus partibus nervoſis ſunt inimica, ſed prætereà etiam quia in ſe habent acidum occultum ſatis potens, quod corruptionem balſami naturalis inſigniter promoveret.

Poſterioribus ſæculis chymiſtæ cum deſtillatis oleis pluſquàm ſimplicibus tribuendum putarent, rejectis artificioſam præparationem balſami nomine appellârunt, cui ſine dubio plus virium tribuendum eſt, quàm ſimplicibus oleis.

Notare tamen debemus, quòd ad faciliorem oleorum ſimplicium deſtillationem, ex contuſis lateribus illa chymiſtæ deſtillare ſolent, undè oleum de lateribus, ſive laterinum nomen deſumpſit; hoc tamen oleum non eſt omninò probandum, cum multum empyreuma redoleat.

Itàque hujus formæ remediorum quatuor ſunt differentiæ, oleum s. ſimplex, & ſine ullo additamento, deſtillatum, Itèm terebinthina ſimplex, & terebinthina deſtillata; nos ſingularum ſpecierum quaſdam formulas ſelectiores exempli cauſâ adnotabimus.

Oleum vulnerarium mirabile.

℞. *Ol. comm. vet. & laudati lib.* j.
Flor. camomill.
Roſ. rubr.
Prunellæ ana m. j.
Flor. hyperic. m. iij.
Flor. centaur.
Chelidonii ana m. ß.
miſta omnia ponantur ad ſolem per duos menſes.

Hoc oleo, ſeu balſamo mira præſtantur in vulneribus præter omnem dolorem, imò cum ſedatione doloris, ſi adſit. Poteritis ſequenti anno eoſdem flores in eodem oleo denuò macerare, & habebitis medicamentum nunquàm ſatis laudatum.

Aliud oleum aliquo modo efficacius:

℞. *Herbar. ophiogloſſ.*
Limonii minoris.
Agrimoniæ,
Saniculæ ana m. j.
Flor. hyperic. m. ij.
Rad. ſymphyti m. ß.
Verm. terreſt. mund. num. centum,
Ol. q. ſ.
Vt ſuperemineat pro maceratione omnium, ponantur ad ſolem per duos menſes, & utere ut ſuprà.

Poſſunt his oleis imponi quoque *numia, maſtiche, thus & myrrha,* ſed in iſtis modus ſervandus eſt; non n. facilè oleo conjunguntur, ſi

ſi verò flores, maximæ facultatis ſunt flores hyperici.

Notare quoque poteſtis, quòd ſemina dictorum ſimplicium vulnerariorum, ſi hyeme contundantur, & in dictis oleis infundantur, multam dictorum oleorum efficaciam adaugent.

Eodem modo, quo de oleis diximus, terebinthina uti poteſtis, verum quia terebinthina viſcoſum habet corpus, & non ut oleum diffunditur, conjungenda ſunt ſimul hæc duo, & habebitis magnum arcanum in vulneribus curandis, quod hodiè apud Principes deliteſcit formula hæc eſt:

℞. *Ol. oliv. lib.* j. ß.
Terebinthinæ ℥. iv.
Flor. hyperic. q. ſ. ad implendum
Flor. verbaſci part. tertiam
Ad flores hyperici,
Vini alb. generoſi lib. iij.

Coquantur omnia ad conſumptionem vini lentiſſimo igne, poſteà per duos menſes ponantur ad ſolem, & utere hoc balſamo nunquàm ſine mirando ſucceſſu utimini.

Modus, quæ balſama deſtillata conficiatis, ut efficaciora, eſt ut tàm oleum olivarum, quàm terebinthinam ſive ſeparatim, ſive conjunctim in retortâ vitreâ ponatis, quam non ultra medietatem implebitis. In oleo deindè deſtillato flores inſolare poteſtis modo, quo ſuprà. Sic per florum additamentum balſamum deſtillatur, excedentem ſubtilitatem amittit, magnam vim vulnerariam acquirit. Eſtque penetrantius, eo quod ex ſimplici oleo paratur, & adaptato vaſe recipiente, placido igne deſtillationem promovebitis. Verùm efficaciora reddetis balſama, ſi ſimplicia vulneraria addetis, digeretiſque & deindè per retortam evocabitis, vel ſi hoc modo per infuſionem parabitis, ut

℞. *Ligni aloës*
Caryophyllor.
Bacc. juniperi,
Gummi hederæ.
Dictami alb.
Zedoariæ,
Cardamomi,
Galangæ,
Nucis moſch.
Conſolidæ minoris,
Baccar. lauri ana ℥. j.
Cinnam.
Benzoini,
Conſolidæ mai.
Dictami Cretenſis ana ℥. ij.
Galbani,
Thuris,
Hyperici,
Card. benedicti,
Myrrhæ ana ℥. iij.
Gummi Arabici,
Ol. Laurini,
Millefolii,
Vernicis liquidæ ℥. iv.
Reſinæ pini ℥. vj.
Terebinthinæ lib. j.
Granor. chermes ℥. ſ.
Croci ℥. iij.
Ambræ, &
Moſchi ana ℥. ij.
Spiritûs vini opt. lib. vj.

Contundantur contundenda, atque omnia indantur in retortam vitream, ſeu cucurbitam, & vaſe clauſo digerantur octo, vel novem diebus, poſteà lento igne cinerum, ſive arenæ deſtillentur. Primò deſtillabit ſpiritus, qui eſt

eſt omnium efficaciſſimus, & apparet aquæ pellucidæ inſtar, deindè egreditur oleum limpidum, atque ultimò ſtillat oleum obſcurū, quod ſapit empyreuma, poſtremū hoc oleum minoris eſt efficaciæ.

In vulneribus, & potiſſimùm capitis utimur aquâ, cujus duas, vel tres guttas in vulnus immittimus; oleo autem inunguntur partes vulneri circumiacentes, quod etiam habet rationem defenſivi.

Sed nonnulli malunt uti alterâ deſcriptione balſami artificialis, quæ quidèm compendioſior eſt, & paucâ impenſâ comparatur, & opportunior eſt, quotieſcumque febris adfuerit, ejus autem deſcriptio ità ſe habet.

℞. *Aquæ ardentis opt. lib.* vj.
Terebinthinæ lib. ij, *&* ℥. iv.
Album ovor. ad duritiem coctor. num. xxiv.
Myrrhæ,
Sarcocollæ.
Vitrioli,
Thuris,
Picis navalis,
Reſinæ pini,
Aloës ana ℥. ij.
Sang. drac.
Salis nitri ana ℥. j.
Croci ℥. iij.
Deſtillentur, ut ſuprà.

Cap. XII.

De Medicamentis Vulnera mundificantibus.

Aliquandò aliquod excrementum in vulneribus producitur à naturâ, dùm balſamicis adjuvātur, ut nihil præter excrementi illius expurgationem, & mundificationem ad curationis complementum deeſſe videatur, de hoc quoque pauca admonere forſan non inutile fuerit. Videmus n. canes Lingendo vulnera ſua curare, nullâ alia ratione, quàm quod ea expurgent, quos imitati priſci homines vulnera ſua, manuum præcipuè, frequenti linctu pulchrè curârunt, & *Pſyll. Lybiæ populi. apud Plutarchum* Linguâ vulnera lingebant, & ab eis quicquid mali inerat, ore ſugebant, imò idem ſcribit: *Catonem iter per deſerta Lybiæ facientem, ſecùm Pſyllos duxiſſe, qui morſibus ſerpentum mederentur, partim ore venenum trahentes, partim ſerpentes cantibus mitigantes.* Verùm ſucceſſu temporis delicatiores facti, à linctu abhorruêre, ac urina vulnera lavare cœperunt, ſicque carnoſa vulnera faciliter curabant, ut apud *Galenum* legimus, ſed quia fœtorem vulneribus conciliabat, & frequentem deligationem requirebat, pigritiâ ducti hanc relinquerunt, & ad vinum confugerunt, quod etiam ſi non contemnendum eſſet, tamen in magnis vulneribus ſufficere non poterat; tandèm ad aquam ſalſam progreſſi, eam utiliter tum hominibus, tum beſtiis adhibuerunt: ſed in ejus locum ſucceſſêre ſequentia mundificativa.

Primò in vino decoxêre aliquas herbas vulnerarias, modico ſalis adjecto, eoque decocto, vulnus ipſum laverunt, tandèmque emplaſtri loco favos mellis contuſos impoſuêre.

Alii aluminatâ, aquâ adjecto pauco vitriolo, vulnera curârunt, quidam ſucco plantaginis, & chelidonii, pauco ſale adjecto. Arabum vulgus ſale cum melle ad vulnera ſananda utitur. Ex dictis remediis etiam ſi curationes tardæ fiant, tamen quia periculo omninò vacant, vulgo gratiores exiſtunt. Sunt ex alia, quæ ſecretiore quadam naturâ vulnera expurgandi prædita ſunt, uti Perſicaria, quæ ſi in aquâ lota vulneri imponatur, ipſum ſanat ex inſitâ ſalis facultate.

Hujuſmodi vilia remedia videntur, viles tamen operationes non habent, ſed plus iſtis effeceris quandòque, quàm magnificis illis, ac prolixis, medicorum formulis, Hujus tamen vos meminiſſe volumus hoc capite notatam curandi rationem in iis tantum vulneribus ſufficere, in quibus nulla graviora ſymptomata ægros moleſtant, vel quæ non nimis magna ſunt, niſi forſan æger optimâ ſit corporis conſtitutione.

Cap. XIII.

De Emplaſtris Vulnerarijs

Experientia docuit, quòd eleis, & unguentis vulnerarijs appoſitis, præſtantius eſt emplaſtrum ſuperponere, quàm alio modo deligare; emplaſtris n. prohibetur omnibus externis in vulnus aditus, ſpiritus conſervantur, & balſamo gummatum emplaſtrum. componentium recreantur.

Antiquis mirabilia emplaſtra cognita fuêre, & continuâ experientiâ comprobata, medicorum deindè aviditate, & lucri cupidine ſuppreſſa, & à chirurgiâ oblegata; hoc eſt noſtris temporibus in arte, & profeſſione medendi inſtitutum, ut remedia certa, quæ infaillibili eventu effectum producunt, paſſim à medicis excludantur, vituperentur, & ab iis tanquàm à veneno fugiendum credulæ humanitati ſuadent; etenim hodiè lucro, & utilitati propriæ, non autem infirmorum conſulunt medici: emplaſtra ergò ab antiquis reperta, & experta, ſi à medicis relicta fuêre, apud quoſdam pro ſecretis maximis conſervata ſunt, & ex illis aliqua propalabimus.

Sed prius ſciendum eſt, quod omnium emplaſtrorum materia conſtituitur ex cerâ colophoniâ, terebinthinâ, & ex gummoſis reſinis; harum n. rerum tenax viſcoſitas pulveres vulnerarios imbibit, & conſervat, ità ut vulneratis partibus impoſita balſamum, & efficaciam illorum miniſtrent, procurandum tamen eſt, ut omnia gummata, quæ emplaſtra ingrediuntur, ſint omninò à ſordibus, quas continent, expurgata, aliàs n. emplaſtra inutilia reddunt, fit hoc, impura gummata in aceto ferventi diſſoluendo, ac per manicam trahiciendo forti expreſſione; ità n. quod purum eſt in illis tantum habebitur, nàm acetum per coctionem evaporatur,

Pulveres verò emplaſtra ingredientes varii ſunt, ut *lithargyrium*, *ceruſſa*, *crocus Martis*, *ſquama æris*, *minium*,

minium, *magnes*, & Sarcotici, quos vocant, *thuris*, *maſtiches*, *myrrhæ &c.* hi, ut laudabile conſtituant emplaſtrum, tenuiſſimi ſint, neceſſe eſt, & per ſetam trajecti.

His cognitis, formulas emplaſtrorum trademus, & præcipuè illius, quod *ſtiticum* vocant ad vulnerum curationem efficaciſſimum.

℞. *Minij*,
Calaminaris ana lib. ſ.
Lithargyr. auri, &
Argenti ana ℥. iij.
Ol. lini,
Olivorum ana lib. j. *ſ.*
Lauri lib. ſ.
Ceræ,
Colophinæ ana lib. j.
Vernicis.
Terebinthinæ ana lib. ſ.
Opoponacis,
Galbani,
Serapini,
Ammoniaci,
Bdellij ana ℥. iij.
Succini citrini,
Olibani,
Myrrhæ Alexandrinæ,
Aloës hepaticæ,
Ariſtolochiæ longæ, & *rotundæ ana* ℥. j.
Mumiæ tranſmarinæ,
Magnetis,
Hæmatitidis ana ℥. iij *ſ.*
Corall. rubror. &
Alborum,
Marisperlar.
Sang. drac.
Terræ medicatæ ſtrigenſis. i.
Sigillatæ,
Vitrioli albi ana ℥. j.
Flor. antimonij,
Croci Martis ana ℥. ij.
Camphoræ ℥. j.

Modus parandi talis eſto:

Gummata quinque in aceto macerata, & cocta exprimantur per linteum craſſum, bis repetendo cocturam: poſteà ſuper lentum calorem in mundâ ſartagine uſque ad conſiſtentiam mediocrem inſpicentur. Oleum lini, & olivarum imponatur alteri ſartagini, & addatur lithargyrium auri, & argenti, coquantur agitando, donec oleum coloretur, hinc addatur calaminaris, & paulo poſt minium, omnia illa agitando, coquentur ſimul ad ſufficientiam, cujus indicium erit, ſi ſupra unguem gutta concreſcat, & condenſetur, neque ampliùs diffluat. Tandèm etiam addatur circa finem Vernix oleum Laurinum, cera, colophonia: omnibus benè invicèm miſtis, & liquefactis, & ab igne ſepoſitis, poſteà da operam, ut ferrago cum gummatibus paulatim caleſiat, & ſucceſſivè affunde liquorem è ſecundâ ſartagine gummatibus diligentiſſimè agitatione incorporando, ſupra lentiſſimum calorem, cavendo, ne bulliat; alioquin gummata in grumos coëunt, & oleo difficulter miſcentur, poſtmodum agitando addantur pulveres, & diligenter per horam omnia commoveantur: Ultimò camphora reſoluta in oleo juniperino addatur; ſi fortè nimis durum eſſet, jungatur adhuc aliquid ceræ, & colophoniæ. Tum demum ab igne deponitur, ac manibus (oleo chamæmelino, roſarum, juniperino, lumbicorum, hypericonis ana quantum ſatis miſto) perunctis, pinſere, ac inſtar malagmatis ſubigere convenit. Servetur ad uſum, efformatis indè prius magdaleonibus alutæ includendis.

Inſignium virium ad vulnera curanda eſt emplaſtrum. *Oppodeldoch Paracelſi*, cujus deſcriptio talis eſt.

℞. *Galbani*,
Opoponacis ana ℥. iij.
Ammoniaci,
Bdellium ana ℥. j.

Macerentur per dies octo, vel plures in aceto deſtillato, cola, & tandèm inſpiſſa Leniter ad mellis conſiſtentiam, deindè.

℞. *Lythargyr. tenuiſſ. pulveris. lib.* ß.
Olei communis lib. j ß.

Coque lento igne, & continuè move cum ſpatulâ, donec ſpadiceum colorem contrahat, adde.

Ceræ lib. j.

Qua liquefactâ, immiſce etiam ſuperiora gummata, & paulò poſt.

Olei Laurini ℥. iij.

Move diligentiſſimè, donec nimirùm omnia exactiſſimè fuerint miſta. Remove ab igne & extremò adde hos pulveres tenuiſſimè tritos.

℞. *Croci Martis*,
Mumiæ tranſmarinæ,
Magnetis præp.
Magiſterij corall. alb. &.
Rubr. ana ℥. ß.
Lapidis calaminaris præp.
Myrrhæ rub.
Thuris maſculi,
Maſtiches,
Rad. ariſtoloch. rotundæ ana ℥. ij.

Hos pulueres infundæ in liquefactum emplaſtrum, non confertim, ſed pedetentim, & providè diligenter, ut omnia coëant. Poſtremò omnium.

℞. *Pulv. ſuccini* ℥ j.
Olei Laurini ℥. j.
Terebinthinæ ℥. ß.
M. & liquefact. ſeorſim,
Solue in eodem camphoræ ℥ j.
Et tandèm Croci orient. pulu. ℥ ß.

Hanc ſolutionem ſeorſim factam cum emplaſtro calido m. idque fiat prudenter, ut nimirùm omnia per minima quaſi conjungantur. Exindè fac magdaleones, malaxando nimirùm cum oleo hypericonis, & Lerva.

Et jàm habetis duorum emplaſtrorum principaliſſimorum componendi formulas, cœtera de ulceribus tradidimus, & paſſim tradentur, quæ nunquàm vos in curando deſerent, eò magis ſi veſtris manibus illa componatis, ſpretâ ſeplaſiorum impoſtoriâ operâ.

CAP. XIV.

De Pulveribus Vulnera agglutinantibus.

IN curandis vulneribus non uno modo, ſed pluribus chirurgus indiget, nàm multoties vel ratione loci, vel temporis, vel ratione vulnerati unus curandi modus exerceri non poteſt, ac tunc alio cura ſuppleri debet; præștereà præter unguenta, olea, emplaſtra traumaticos pulveres adinvenêre, qui celerius ſanant, quàm reliqua jàm tradita remedia; enimverò potiones vulnerariæ, unguenta, olea, & emplaſtra, quia curam à fundo vulneris promovent, tempore indigent, ut uſque ad extrema labia ſenſim illam producant, ſed traumatici pulveres eodem inſtanti agglutinationem per integram vulneris longitudinem inducunt, quippè eorum actio adſtringens mirabiliter radicalem,

ſeu naturalem balſamum ad unionem promovet.

Pulveres iſti in triplici differentiâ ſunt, vel n. ob ſiccitatem conſtringunt, ut *bolus armenus*, vel aliâ de cauſâ, ut *acacia*, ideſt *ſuccus prunorum agreſtium immaturorum:* adſtringunt, vel glutinis inſtar conjungunt vulnerum labia, ut *tragacantum*; miſcentur hæc cum aliis rebus, quæ naturalem balſamum promovent, tales itàque erunt talium pulverum formulæ:

℞. *Boli Armeni veri* ℥. iij.

Diſſolvantur in aqua aluminis q. ſ. deſtilletur, deindè alia ſuperfundatur aqua, & denuò elambicetur, iteretur que toties, quouſque bolus veluti oleum fluat; tunc exſiccetur ad ſolem, & f. pulvis, cui adde

Thuris pulv. ℥. j.
Mumia ℥. ij.
M. per minima.

Hoc pulvere bis in die vulnus inſperge, ſuperimpone emplaſtrum ſticticum, & admiraberis effectum, nàm non ſolum ſtatim vulnus agglutinat, ſed ſymptomata avertit, idem præſtat oleum Saturni, oleum de croco martis, de ære uſto.

Alius hic erit:

℞. *Acacia,*
Succ. gallar. immatur. ana p. a.

Coquantur ad conſiſtentiam electuarii, poſt inſperge pulv. radic. ſymphyti majoris octavam partem, coquantur in aquâ aluminis, deinùm ad ſolem exſiccentur, f. pulvis, quo utere ponendo ſuper emplaſtro ſtictico, nàm aliàs ſymptomata ſupervenient, quæ à pulvere præcaveri non poſſunt.

Alius paratu facilior:

℞. *Thuris,*
Myrrhæ,
Maſtiches ana ℥. ß.
Corall. rub. ℥. ij.
Aloës hepaticæ ℥. ij.
M. f. pulvis.

In horum pulverum applicatione exacta diæta neceſſaria eſt, ut ad vulnus nullus ſuperfluus fluxus fiat; ſciatis tamen hujuſmodi pulveres. Non adeò tutos experiri in vulneribus compoſitis, prout ſimplicibus, nàm compoſita ſemper aliquod habent, quod non adeò celerem vulneris agglutinationem deſiderat: nàm ubi complicatio accidentium eſt, niſi aperto vulnere curentur, periculum ſupereſt, ne pæjora adveniant ex intempeſtivâ agglutinatione.

CAP. XV.

De Dilectu, & mutatione medicamentorum in Vulneris curatione.

CHirurgi judicium theoricum fallax eſſe poteſt in medicamentorum electione, niſi itàque non ſolum ſuo judicio debet, ſed experientiæ s. ſi à medicamenti applicatione ea utilitas eveniat, quæ à medico expectatur, nam ſi ab applicatione medicamenti vulnus non ſolum in melius, ſed in deterius abeat, in tali medicamento perſiſtere medico non convenit, ſed ad aliud eſt illi tranſeundum; ut verò in hoc chirurgus non erret, aliquas trademus regulas.

Primò, ſi à remedii applicatione præter expectationem dolor exci-

citetur, vel augeatur, ſtatim tale remedium eſt auferendum, & aliud applicandum, dummodo à ligaturâ, vel ab aliquâ aliâ cauſâ dolor non eveniat, enimverò ſedulò ab omni chirurgo procurandum eſt, ut dolor non ſolum non provocetur, ſed ſi adſit, ſedetur.

Secundò, ſi pus cum fœtore in vulnere producatur, id à remedii efficaciâ produci credendum eſt, quod ſi acciderit, in eo perſiſtendum non erit, ſed ad aliud efficacius tranſeundum.

Tertiò, ſi in deterius ex applicato medicamento vulnus abire conſpicimus, ad aliud tranſeundum eſſe ratio ipſa ſuadet unicuique, à juvantibus c. & nocentibus medendi regula pendet.

Præterea univerſale hoc in vulnerum curatione advertite documentum s. quòd in omni remediorum formulâ, ea, quæ vulneri adverſari videntur, removeantur; atque ſi refrigeratione vulnus opus habebit, refrigerantia ipſi remedio admiſcenda, & ſic de aliis circumſtantiis, quas ipſa docet praxis, cujus omnis conatus erit tria procurare, primò, ægri cum medicamento convenientia; Secundò, deligandi tempus & ratio reſpectu materiæ, quæ in vulnere producitur; Tertiò, puris, fœtoris, doloris, & ſimilium præcautio, quæ omnia in aliis oleis, unguentis, emplaſtris, potionibus, balſamis, aliis ſublimatis, vel deſtillatis obtinebis. Unum reſtat notandum, ſi in profundioribus punctionibus, ac vulneribus pus colligatur, lavamento illud expurgandum eſſe parato s. ex vino, myrrhâ, & ſale coctis in vaſe duplici, ac per ſyringam injecto autem lavamento, vulneratum membrum pronum æger habebit, ut pus effluere poſſit, ne interiora rodat.

Cap. XVI.

De Extraneis è Vulneribus extrahendis.

Impoſſibile eſt vulnera conſolidari poſſe, ſi extranea, quæ in eis hæſerint, non auferantur, quia hæc caniculorum counitionem impediunt; verum hoc opus chirurgum peritum, exercitatum, & experientiâ comprobatum exigit, ſæpiùs miſeri ægri cum vitæ diſpendio chirurgos experiuntur, qui quinque aut ſex menſium ſpatio in Noſocomiis vel circa vilia ſervientes, vel illic advertantes, à rudioribus ſe magiſtris praxim edocti, in chirurgorum catalogum adſcribuntur, & quia artem non callent, nullâ ratione, nullâque experientiâ ſuffulti, innumerabiles, & graviſſimos patrant errores, ægros miſerrimè torquentes, ideòque experientiâ conſtat plura à chirurgorum manibus, quàm ab hoſtium mucronibus patrari funera. Hoc modo errantes bardi chirurgi in perquirendis auferendiſque extraneis, nec non in membris impiè tractandis, ſtatim vulnera ampliant ſpecillis, digitiſque, nullâ habitâ de parte, deque totius corporis habitu animadverſione, perveſtigando, movendo, laceran-

do, ſecando, pungendo, contundendo, comprimendoque, inflammationes excitantur, ſanguinis fluxus concitatur, dolores ingentes inducuntur, & diverſa alia ſymptomata, ac morbi, quæ omnia ſæpius curationem ad ſe trahunt, producuntur, undè principalem ferè affectum ſpernere cogimur: quod non contingeret, ſi optimis chirurgis committentur, vel naturæ ſaltèm beneficio relinquerentur. Cenſemus proptereà neque omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea removenda, nec oppoſitâ parte ſemper aperiendum, ut plures indiès facere videmus. Sed quæ, quandò, & quomodo iſthæc præſtare oportet, dicemus.

Chirurgus itàque ab omni vulneris ampliatione caveat, & ſi lympha hæreat, vel ſanguis fluens. Si ibi in cavitate coaguletur, expreſſione, Suctione, ſiphone vel aliis modis auferatur, ut minus ibi puris generetur, & minor ſymptomatum copia ſuperveniat. At verò quamdiù hæmorrahia timetur, ſanguis coagulatus omnis ex vulnere eximi non debet. Quandò pili ſunt circa vulnus, tonſurâ tollantur, & omnis ſpurcities amoveatur. Si arena, vel fruſtula vitri minutiſſima, vel lignorum ſurculi, vel feſtucæ, aut ſimile quid intra vulneris labia hæreat, aut vino calido, rubro, & generoſo detergendum, aut linteis mollioribus abſtergendum, aut volſellis, ſimilibuſque inſtrumentis aptis tollendum eſt.

In telorum, globulorum, ſagittarum, aliorumque inſtrumentorum lædentium remotione, ante omnia meditandum eſt, an poſt eorum extractionem aliqua vitæ ſpes ſuperſit, nec ne. Si n. nulla ſupereſt, horum extractio potius non tentanda eſt, ne chirurgus ægro mortem acceleraſſe videatur, cum experientia teſtetur, quòd hi per unam, vel alteram horam, ac diem ſupervivere poſſint, qui inter extrahendum aliàs expirarent. Sin verò ſpes aliqua convaleſcentiæ effulgeat, ſtatim ab inflicto vulnere, & antequàm inflammatione, atque tumore membrum corripiatur. Extrahantur extranea arte nunc variis inſtrumentis, roſtro corvino, gruino, ciconiæ, & ſimili, nunc verò obſcurè, & profundè ſituata, quæ nec manu, nec inſtrumentis extrahi nequeunt, vel ſuppurationis beneficio ſucceſſivè foràs ejjciuntur cum pure, vel medicamentis vi præditis eximuntur. Verum quia omne extraneum, peregrinum, & non vitale naturæ eſt inimicum, idque eò plus, quò facilius, & ipſum coherogeneum eſt alterabile, aut corruptibile: hinc ſclopetorum globuli præ aliis externis commodius relinqui poſſunt in corpore, ſive oſſi hæreant, ſive ſaltim in partibus muſculoſis lateant. Hi globuli facilius in corpore retineri poſſunt, ex eo quia nullam inferunt alterationem parti, niſi quod pondere iſtam gravent: alias verò ipſi globuli nec alterantur, nec ullo modo corrumpuntur, utut tandèm ipſi globuli proprio pondere ſucceſſivè deorſum, & extrorſum ferantur, atque ità à providâ naturâ excludantur.

Tan-

Tandèm pro telorum extractione duplex eſt modus, unus quidèm per attractionem, alter verò per protuſionem, ſeu impulſionem, quæ ambæ indicationes ex telorum formâ petuntur, nam ubi teretes, & oblongæ telorum formæ ſunt, per attractionem eæ eximuntur: ubi verò hamis prædita tela fuerint, quæ vulgò barbara vocantur, quia quo pacto ea retrò extrahuntur nondum inventum eſt, per impulſionem ea protudere in adverſam partem cogimur.

Præter extractionem, vel protuſionem ſunt multa medicamenta, in quibus urgens vis attractiva infixa tela extrahere ſolet, hujuſmodi ſunt *pinguedo leporis*, quæ quorundam chirurgorum arcaniſſimum, ſive ſola, ſive cum emplaſtro de betonicâ, vel *eadem pinguedo cum gummi Arabico fac emplaſtrum.* Itèm *eadem pinguedo cum dictamno cretico.* Vel

℞. *Oculor. cancr. viv.*
Pingued. leporin. ana ℥ ß.
Succini alb. ℥. iij. *m.*

Vel ſequens emplaſtrum, quod pro magno ſecreto haberi debet:

℞. *Ceræ mollitæ lib.* j.
Viſci querc. ℥. iij.
Mumiæ ex cruribus ℥. ij. ß.
Pulv. parthenion.
Chelidon. ana ℥. j. ß.
F. indè emplaſtrum.

Vel ſequens emplaſtrum attractivum impoſitum applicari poteſt, quod magnarum virium eſt:

℞. *Reſinæ abjetis* ℥. iij.
Ceraſor. ℥. j.
Axungiæ leporinæ ℥. iij.
Magnetis ℥. j. ß.
Sem. cannalis recent.
Thuris alb. ana ℥. ß.
Succini ℨ. iij.
Caraphoræ ℨ. j.
Ceræ ℥. iv.

Cera primò in ſartagine liquefiat, tùm etiam axungia, immitte cœtera pulveriſata ſucceſſivè, donec fiat ceratum juſtæ conſiſtentiæ, quod panno ſuperinductum vulneri impone, donec fixum extrahatur. Ad idem valet *emplaſtrum ſticticum, & Oppodeltuch.* Virtus hæc quoque in oleo communi latet, ſi in eo madefactis quatuor petiis vulneri ſucceſſivè una alteri ſuperponatur, relinquantur deindè per viginti quatuor horas, nàm multoties ſub petiâ ultimâ telorum reliquiæ, & globuli extracti inveniuntur.

Advertite tamen, quod talis operatio extractionis telorum, & globulorum à dictis remediis fieri poſſunt, quoties tela, & globuli lateant ſub regione vulneris, nàm ſi ultra vulneris regionem penetraverint, extractio per dicta media erit impoſſibilis, intelligitur hoc e. c. ſi globulus, perfoſſis abdominis muſculis, intra cavitatem abdominis fuerit receptus, vel ſi fracto oſſe in oppoſitâ carne reſederit, in iſtis caſibus vana erit quælibet applicatio, quæ in exterioris vulneris labiis fit, ex eo quia medicamenti actio non cadit in telum, ſeu globulum, ſed in fibris, quæ telum, & globulum continent.

Poſt rerum infixarum extractionem omnis intentio ſit profluvium ſanguinis magnorum vulnerum ſiſtendi, aliàs non modò vulneris ſana-

ſanatio, verum etiam ſauciati ſupervictitatio ſperari nequit.

C A P. XVII.

De ſiſtendo Vulneratorum ſanguine.

SI vena, vel arteria ſaucietur, confeſtim è vulnere ſanguis profluit, & hæmorrhagiam conſtituit, certè periculoſum, ſi quod aliud, ſymptoma, & reliquis viam aperit; ſi n. hic vitæ balſamus, & theſaurus, ſanguis nimiâ copiâ effundatur, reſtans vix par eſt coërcendis reliquis ſuccis, ut metuendum ſit, ne pars ſauciata tandèm emoriatur, & ex non lethali lethale fiat vulnus, ut quotidiè accidere obſervamus.

Arteriarum quidèm vulneratio hæmorrhagiam ſubſalientem fundit, ſanguinemque tenuem, & flaveſcentem; venarum verò obſcurius rubentem, & uniformiter, craſſiuſque profluentem, quò uberius autem ſanguis emanat, eò majorem alicujus vaſis ſanguinis, nempè arteriæ, vel venæ factam fuiſſe læſionem conjiciendum eſt, eòque celeriùs ſiſtatur neceſſe, cum ſanguine n. vires, & ipſa vita deperduntur.

In ſiſtendo autem ſanguine ante omnia ægri conſtitutionem, naturam, venarum, arteriarumque ſitum, tempus, horam, vulneris diſpoſitionem &c. conſiderabit chirurgus, nàm ſi in ſano corpore, quantò magis in ægro contemplanda erunt: ſiquidem quandòque contingit, ut hujuſmodi fluxum ſiſtere impoſſibile ſit, quòd ſiquis eum nimis citò ſupprimere conetur, ſymptomata fortaſſè acceſſet, ut inflammationem, eryſipelas, & cœtera hæmorrhagiâ longè graviora; juſto verò tardior cohibitio virium lapſum, & lipothymiam affert, quamobrem in iſtis caſibus naturalis virtus ſpectanda erit, commune itàque axioma medico obſervandum eſt, quòd *ſublatâ cauſâ, tollatur affectus*, quare ſi ex irâ, vel Venere hæmorrhagia concitata ſit, cum hujuſmodi diſpoſitionis natura remedia reſpuet, iracundiam, & appetitum prius ſedare neceſſe habemus; ſi motus cauſa ſit, quies, ſi repletio, inanitio imperanda eſt, ſique contraria diſpoſitio ſemper inducenda. Vulnere verò ſanguinem profundente, ubi iſta mala non adſunt, ſiſtere ipſum licebit, nec tamen prius, quàm juſtam ſanguinis copiam profuderit, & quanta eſſe debeat, vulnerati conditio te docebit, & ut ſummatim dicamus, quomodò, & quandò ſanguis ſiſtendus ſit, ſciatis, quòd propoſita antè medicamenta id vos docebunt, enimverò appoſito ad vulnus oleo, unguento, vel emplaſtro ſtictico, ſi ſanguis ulterius fluat, ſignum eſt illum utiliter fluere; ſi verò ceſſat, ſignum eſt, quòd importunè fluebat, itàque ad illa medicamenta te remittas.

Accidit quoque non rarò, ubi corpus plethoricum eſt, non prius ſanguinem ſiſti, quàm plenitudo ad vaſa evacuata ſit; itèm in calidiori temperaturâ idem quandò-

que accidit, in his caſibus ſupprimere nec difficile, nec periculoſum eſt, quòd ſi tamen ſuccedat, aliquatenus exprimere oportet, donec color ſanguinis, & vultus alteretur; ubi verò majora vaſa ſunt pertuſa, aut vulneratus admodùm debilis eſt, vel magna habet vulnera, aut animi deliquium minatur, in hiſce caſibus nulla in cohibendo ſanguine mora nectatur. Ante omnia verò membra calida ſervare, & ambientem frigidum devitare, ſemperque emplaſtro ſtictico tectum ſervare vulnus convenit; ipſum n. & ſymptomata præcavere, & ſanguinem, ut facile ſiſtatur, temperare, efficax eſt. Notandum quoque ſi caſu Varices, aut intortæ venæ aperiantur, nil admodùm de ſiſtendo ſanguine cogitandum eſſe, quòd hujuſmodi evacuatione plurimum pravorum humorum natura deponat. Cœterum præter emplaſtrum ſticticum, quod vobis in ſanguine ſiſtendo ſummoperè commendamus: ſi ulterius neceſſitas urgeat, ſequentibus uti poteritis. Simplicia ſunt *crepitus lupi*, fungus hoc nomine inſignitus, vaſi læſo applicatus, *crocus Martis reverberatus, & ſubtiliſſimè pulveriſatus, pili leporini, & præcipuè ſub caudâ, uſnea, cinis ranarum, cancri combuſti, albumen ovi, lapis hæmatites, pulvis radicum ſymphyti majoris, gypſum, ſarcocolla, vitriolum crudum, vel terra exanimata vitrioli, fuligo camini, terra ſigillata, mumia, ſanguis draconis*, & alia, quæ nullam acredinem & corroſionem in ſe habent. Verum obſervandum eſt de omnibus hoc etiam, quòd talia, quæ hæmorrhagiam in vaſis majoribus læſis ſiſtunt, ipſi lænonis loco arctè ſunt imponenda, aliàs n. nihil juvant, eſto totum vulnus talibus repleatur.

Sunt & alia medicamenta compoſita, quæ hæmorrhagiam in vulneribus ſiſtendi vim habent, ut

℞. *Sang. ovilli exſiccati* ℥. v.
Croci Martis ſubtiliſſ.
Hæmatit. præp.
Gumm. tragacant. ana ℥. j.
Fiat ex omnibus pulvis impalpabilis probè invicèm miſtus, & utere.

Vel

℞. *Pulv. radic. ſymphyt. mai.* ℥. iij.
Vitrioli alb. crudi, &
Sarcocollæ ana ℥. ß.
Croci Martis, &
Fulig. camini ana ℥. ij.
Cancr. combuſtor. ℥. vj.
Gypſi ℥. j.
Terræ ſigillatæ ℥. ij. ß.
Lapid. hæmatit. præp. ℥. j ß.
Sang. drac. ℥. iij.
M. F. pulv. ſubtiliſſ.

Item *fuligo furni cum ovi albumine ſubacta* & aplicata vulneri hæmorrhagiam ſiſtit. *Colchotar etiam cum ovi albumine miſtum* in linimento implicitum, vulneribus applicatum optimum ſæpè parit effectum. Verum *ſpiritus vini* hæmorrhagiam compeſcit. Tandèm vulnerum hæmorrhagia tot habet medicamina, quæ deſcribere non tantum laborioſum, verùm etiam tædioſum eſſet, nec adeſt chirurgulus, qui peculiare hîc non jactet arcanum, & multoties vulneratos, læſo quocumque gravius vaſe ſanguifero, omnem ſanguinem cum vita fundere neceſſe eſt.

Quidam vaſis ſitum ſanguinem fundentis prius accuratè explorant, deindè arteriæ vel venæ Labia digito comprimunt, ut impetuoſior ſanguinis effluxus retardetur; Verum non negamus compreſſionem talem digitis factam plura ſæpius præſtitiſſe, quàm alia ſtiſtica, ijs præſertim in caſibus, ubi vas ſauciatum non adeò profundè delituit. Quandò verò plura vaſa fuerint dilacerata, unius hominis digitis impares erunt foraminiculis illis, & rivulis obturandis, atque occludendis, adeòque efficaciora hîc requiruntur remedia &, quidèm ſuperius dicta.

Si incompeſcibilis ſit hæmorrhagia, & nullo medicamine ſiſti poſſit, nullum aliud ſiſtendi remedium ſupereſt, quàm ignis actualis, vel potentialis; ignis nàmque actualis, ſi vaſorum orificiis admoveatur, ſanguinem, & carnem ità adurit, ut veluti aggere facto, ſanguinis effluxus cohibeatur. Cauteria nàmque actualia ignita carnem criſpant, & corrugant, atque cruſtam inducunt, quod certè remedium inter extrema plures connumerant, modò cum prudentiâ, & exercitato adminiſtretur chirurgo. Cœterum hoc remedii genus timoris, & periculi plenum abſque effectu adhibitum vidimus, imo propter gravia ſymptomata in magnum periculum conjicitur vulneratus, itèm quoniam decedente eſcharâ, nihilominus ſæpius nova ſupervenit hæmorrhagia. Tutior eſt ignis potentialis, ſed non qui aciditatem ſapiat, ut vitriolum ad albedinem calcinatum cum goſſypio applicatum, vel cum crepitu lupi permiſtum, ſed cavendum eſt, ne pateat nervus, vel tendo inſignior in vulnere, ad quem vis vitrioli corroſiva perveniat, & ità periculoſiſſima inducat ſymptomata.

In arteriarum puncturis minoribus applicatur pilula de laudano opiato. Quibuſdam ſecretum eſt ad venarum, & arteriarum reſectarum hæmorrhagiam:

℞. *Aceti vini fortiſſimi* ℥. j.
Croci Martis. ℥. j.
Colchotaris s.
Terræ vitrioli dulc. ℥. ß *m.*

Sed in arteriarum vulneribus cujuſcumque conditionis optimum eſt *aquam Arterialem*, undè nomen deſumpſit, adhibere, quam nos deſcripſimus *Tomo* 1. *De Tumoribus cap.* 15. *De Aneuriſmate.* Neque interim contemnenda erit cœleſtis operatio, quæ characteribus perficitur, quam in extremis quoque tentare licebit. Obſervandum & illud eſt, ſi dùm ſiſtitur ſanguis, ad interiora confluit, ſtatim à propoſito diſcedendum eſſe, ne forſan abſceſſus, aliaque mala circa interiora fiant.

Accidere ſolent quandòque mulieribus menſtruantibus vulnera, & tunc ſanguis menſtruus non per loca conſueta, ſed per vulneris ſinum effluit, imò horribilia excitantur ſymptomata, ut uteri ſuffocatio, epilepſia, convulſio, paralyſis &c. quæ vulnera ſæviunt, nec hæc in menſtruante ceſſant, niſi remediis uteri furorem ſedantibus, & uteri perfecta adhibeatur curatio.

Cap. XVIII.

De Vulneratorum phlebotomiâ, & cathartico.

DUo præſidia univerſalia phlebotomiam nempè & catharticum magnoperè in corpore vulnerato commendant vulgares, imò neceſſariiſſima exiſtimant, ne ſanguis abundans, vel humores vitioſi in corpore cumulati, vulneris occaſione ad partem affectam ruant, & varia excitent mala. Dant igitur operam, ut ſanguinis, & humorum affluxus ad partem vulneratam præcaveatur, id venæ ſectione, vel purgante medicamento perficiunt.

Venæ ſectio facienda eſt in omnibus vulneribus, & præſertim in magnis, in quibus ob dolorem ſanguinis affluxus metuitur, ubi etiamſi in corpore non adeò abundet. Undè Hip. in lib. de articulis, in coſtæ colliſione ſanguinem è cubito detrahit, ubi Galenus in com. addit: *Etiam ſi in corpore non redundet, in hujuſmodi plagis ad venæ ſectionem deveniendum eſt. Ut autem venæ ſectio non ſolùm evacuationem, ſed & revulſionem præſtet, in longinquâ, & contrariâ parte vena aperienda. Faciendum autem hoc citiſſimè, & primo ſtatim die, & quidem antequàm ullum medicamentum adhibeatur, ut ſanguinis ad partem vulneratam præcaveatur affluxus.*

Si verò humores vitioſi in corpore redundent, purgatione opus eſſe affirmant; nàm cum eâ feliciùs, & citiùs vulnus ſanatur, quò pars magis ſana, & benè conſtituta eſt, & mala partis vulneratæ conſtitutio ſanationem impedit: omninò igitur opera danda, ne vitioſi humores ad partem affectam confluant. Itàque cùm vulneris occaſione facilè fieri poſſit, ut ad partem vulneratam confluant, ſi in corpore reperiantur, ſtatim evacuandi ſunt. Idque faciendum in magnis vulneribus, & ubi metuendum, ne ob dolorem pravi humores ad partem affectam confluant, ut & in iis vulneribus, ubi ſectio, & dilatatio facienda, & os abradendum eſt, & omninò in omnibus, ubi dolor eſt vehementior. Verùm illos evacuant humores, qui ſunt calidi, bilioſi, ac ſeroſi, ad fluxum magis apti, & ad inflammationes, ac eryſipelata generanda faciunt, & febres facilè excitant. Statim autem in principio inſtituenda eſt purgatio, antequàm nimiùm affluxus concitetur, & febris accedat. Ac proindè in vulneribus ad purgandum utiliſſimè adhibent *mannam, ſyr. roſ. ſolut. rhabarbarum, fol. ſen. &c.* A calidis verò medicamentis purgantibus abſtinendum putant, ne humorum fluxus concitetur, & partem vulneratam ad inflammationem diſponant.

Sed hæc nullum juvamen præſtare poſſunt, cum vulneratum debilitent, enerventque, ſuccoſque reſiduos incraſſent, acrioreſque reddant; præcipuè ſi ſimul parcum concedunt victum, & ægrum ad mortem potius diſponunt, & vulnera per accidens fiunt letha-

lethalia. Melior ergò jure, ſi vulnus interna requirat remedia, quæ acidum abſorbent, & ſimul ſuccos fluidiores reddunt, ut ſuccorum circulantium itus, & reditus per partem vulneratam ſartus, tectuſque ſervetur, commendamus, inter quæ ſunt diaphoretica, quæ ſimul ſanguinem confortant imò nutrimentum, ut melius peragatur, promovent; cum contrà venæ ſectio non ſanguinem emendet, ſed magis debilitet: obſervavimus n. hactenus, quod inſtitutâ venæ ſectione, vel purgatione, materia, ſeu pus in vulneribus in minori quantitate, quàm aliàs, reperiatur, imò quòd indè majores obſtructiones, & dolores in vulneribus oboriantur. Certum eſt, quòd poſt inſtitutam venæ ſectionem reliqui ſucci adhuc deteriores reddantur, ſi n. homo ægrotat, non ægrotat ob nimiam ſanguinis copiam, ſed quod habet febrem, vel ſanguinem nimis ſpiſſum, quem certè venæ ſectione celebratâ non attenuabis, nec febres, hac inſtitutâ, curabis, craſſus fit n. ſanguis à defectu ſalium volatilium, & ſpirituum coagulatione ab acido factâ, quam certè per venæ ſectionem non impedies, nec per purgantia. Cautè ergò incedendum eſſe in vulneribus volumus; enema tamen in alvi obſtructione concedi poteſt, ſed non ſingulis diebus, prout chirurgi faciunt, impoſſibile eſt n. quod vulneratus lecto affixus tot ſedes habere poſſit, ac ſanus, qui laboribus incumbit.

Cap. XIX.

De Sinoviæ fluxu, & congeſtione.

SOlet quandòque vulneribus accidere fluxus glutinis albi, qualis in articulis, pericardio, oculis, glanduliſvè obſervatur, hic fluxus nomine proprio, ſpecifico, & apto antehàc caruit; vocârunt n. eum priſci Sanguinis ſerum. Paracelſus autem pro quibuſdam rebus alia nomina excogitavit, vocatque talem ſuccum corporis humani aquam glarealem, ſpecificum autem nomen hujus ſucci aquoſi in articulis exiſtentis, ab eodem dicitur Sinovia, vel Sinonia.

Eſt hæc Sinovia ſuccus albus partibus ſpermaticis inſerviens, ut ſunt cerebrum, ſpinalis medulla, nervi, tendones, ligamenta, & cartilago. Vocat idem Paracelſus hanc ſinoviam gluten album, quod pro motu, & lubricitate articulorum inſervit, ut obſervamus in aurigarum communi unguento, quo rotarum axes ad lubricandum aurigationis motum indiès largiter inungunt. Iſta ſinovia ſemper recens ad articulos mittitur, ut perpetuò articuli diluantur, eo quia in motu bona ejus pars atterendo conſumitur, & forditie tenus per poros eliminatur.

Nunquàm ſinovia in pus degenerat, quia ob ſui macredinem ad pus gignendum inhabilis eſt, verum nonnunquàm acrem ſalſedinem concipit, quæ nervos itàcorrodit,

rodit, ut magna ulcera valdè doloroſa efficiat.

Nonnunquàm effluens ſinovia alium corporis humorem vitioſum admiſtum habet, qui ex ipſo humoris affluentis colore cognoſcitur; ſinovia n. impermiſta eſt albuminis ovorum inſtar, per admiſtionem verò alterius humoris hic color immutatur.

Fluxus glutinis albi duabus de cauſis in vulneribus accidit, vel ægrorum libidine, ac inobedientiâ concitatur, vel chirurgi errore, qui tùm in medicamentis, tum in deligaturis committitur.

Profluvii Sinoviæ curatio perficitur cauſarum prohibitione, vel emendatione, non verò rebus exſiccantibus, & adſtringentibus, ut multi falsò ſunt perſuaſi, applicantque *crocum Martis*, *bolum armenum*, *terram ſigillatam*, aliaque ſimilia fruſtaneo eventu, ſed solùm ſperanda eſt ab emplaſtris, & unguentis vulnerariis eximiis; quòd ſi dictus fluxus non ſiſtatur, in paralyſim, & atrophiam membrum vulneratum adducit, interdum totius corporis tabem poſt ſe trahit.

Quemadmodum ſanguis rubens arterialis, & venalis à vehementi contuſione extravaſatur, & in alienis cavitatibus protinus concreſcit, ità ſimile quid contingit ſanguini albo nervali, nimirum ſinoviæ, ut à validâ concuſſione, vel ictu adverſus aliquem nervum facto ſanguis ille albus, ſeu ſuccus nervalis ad locum concuſſum confluat, uti præcipuè fieri ſolet in manibus, & pedibus, quoniam dictis in locis plurima oſſicula, & nervi concurrunt, ideòque ſi vehemens alliſio per ictum, vel jactum contra manum, vel pedem vibretur, ſinovia incipit ad contuſi loci jacturam confluere, concurſuque ſuo tumorem ibidem excitare, confluxus n. locum extendit, ut protuberatio ſequatur, imperitus verò æger non advertens, putat iſtam protuberationem eſſe tumorem ordinarium, eumque negligit, vel debita medicamenta non applicat, ſuâque imperitiâ ingentis calamitatis cauſa eſt, ut ſequitur; quandò nimirùm nervus aliquis, vel tendo violento ictu contunditur, vel læditur; tunc ſuo more ſuccum ſuum ad locum contuſum mittit ad auxilium ferendum parti læſæ, cute autem externâ non diviſâ, concurrens ſinovia exitum non habet, atque ità intus congeritur, cavitatemque complet, ità ut mox majori ſpatio pro confluente ſucco opus ſit, ſuccedit ergò loci protuberatio, cumque ſinovia ſit humor macer, & tenuis nunquàm ſuperabilis, ideoque fluxio ejus eò eſt ſubtilior, ac facilè ſalſedinem aſſumit, qua nervos arrodit, qui acutiſſimo præditi ſenſu ad furorem irritantur, excandeſcunt, aut ob aëris defectum præfocantur, atque ſic facilè corruptionem patiuntur, id quod potiſſimum contingit in manibus, & pedibus, ut dictum eſt, ob copiam generis venoſi albi necnon oſſiculorum ibi concurrentium, paucitatemque carnis, quamvis interdum etiam alibi corporis contingere poſſit.

Cum ergò ſinovia ſit coloris aquei, nec in modum ſanguinis concreti ſubcutanei tingere poſſit, ideò in ejus confluxu ſuppellex exigua, aut nulla lividitas, qualis in aliis locis à violentâ contuſione oboriri ſolet, apparet, ac propterea ab imperito medicaſtro vilipenditur, quaſi parvi ſit momenti, feſtinatoque, ut decebat, auxilio ipſi non ſuccurritur, malum autem invaleſcit, & inſanabile evadit.

In tali itàque caſu vigilanti curâ attendendum eſt, ut ſi nulla contuſio violenta adverſus manus, cubitos, pedes aut genua per ictum, lapſum, jactum, alliſionemvè contingeret, locuſque ità intra paucos dies intumeſceret, ac ingentes, ſenſimque magis augeſcentes dolores concitaret, abſque ullis ſanguinis ſubcutanei concreti, aut læſionis articuli, alicujuſvè fracturæ notis, tunc proculdubio initium congeſtionis ſinoviæ adeſt, quæ quidem non concreſcit, ut ſanguis, cui ſollummodò ut lacti jus concretionis competit; ſanguis n. velut lac rubicundum dici poteſt, lac verò ſanguis albus, & utrique caſeoſitas ineſt, quæ nimiâ adventante aciditate ad fundum præcipitatur: ſinovia verò neque concreſcit, nec in pus tranſit, ac corruptivam qualitatem habet, qua nervos corrumpit indubiè, niſi confeſtim illud avertatur, quod fit, ſi ſub tumore mediante ſcalpello fiat profunda inciſio ad cavitatem uſque, congeſtaque ſinovia emittatur, ac probè exprimatur, quo facto unguentum mundificativum imponatur, vulnuſque emplaſtro ſanativo contegatur, ac non cataplaſmate calido, talia n. præfocant nervos, ac corruptionem promovent.

Si autem tumor retrorſùm pergeret, effluenſque humor copioſiùs procederet, hoc indubium eſt ſignum nervos jàm dum arroſionem eſſe paſſos, in tali autem caſu ſupra tumorem pari modo molienda eſt inciſio, ibique imponendum eſt unguentum mundificativum, ut

℞. *Vitellum ovi ad duritiem cocti n. j.*
Deindè in ſartagine mell. opt. ℥. j.
Liquefac leniter, & m. vitellum beneficio piſtilli cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum ſpadiceum, ſeu brunum, quo utere; quòd ſi idem acrius reddendum fuerit, *admiſce diligenter mercurii præcipitati* ℈. j. *vel* ij. Vel impone *oleum Arſenici*, cujus præparationem docuimus *Tomo* 1. *De Tumoribus cap.* 5. *De fiſtulâ*, unguento alicui vulnerario miſtum, & turundis exceptum, continuando alterutrius compoſitionem quotidiè ſemel, donec nervorum corruptio, & inflammatio ceſſent, tùm verò ſanatio perfici poteſt alio quodam balſamo vulnerario.

Quòd ſi hæc corruptio non inhibeatur, tunc dolor ſenſim magis, magiſque increſcit, & tumor ulterius verſus corpus progreditur, ac magna colluvies purulenta colligitur, & apertione factâ, in tenaci, & tromboſâ ſubſtantiâ effluit, cum intermiſtis nonunquàm ramentis, quæ de corruptâ nervorum, & ligamentorum ſubſtantiâ proveniunt, inflammatio verò ſecundum

cundum nervos in dies ulterius verſus corpus ſerpit, unumque poſt alterum incendio deſtruit in corporis uſque truncum, quem & febris acuta invadit, in dicto verò membro gangræna incipit, nec ipſâ membri reſurrectione averti poteſt; licèt enim pars gangrænata abſcindatur, gangræna tamen jàm dum ſecundum nervos ſe corpori communicavit, ac mortem infert, non enim ut alia gangræna communis maturè oculis conſpici poteſt, ſed tum demum quandò deſperata ſunt omnia, nec quicquam abſciſſio, vel ullum aliud remedium juvare poteſt.

Cap. XX.

De Vulnerum Dolore, & formicatione.

VUlneris individuus comes eſt dolor, ſicut umbra corporis, nullum itàque vulnus eſt ſine dolore cùm ſecundum Galeni filios, à continui ſolutione pendeat: non rarò tamen ille tolerabilis eſt, verùm quandòque ità vehemens, & atrox percipitur, ut totam curationem primùm ad ſe trahat. Non loquimur hic de dolore, qui ſentitur, dum vulnus infligitur, nam ſi abſque vitæ noſtræ advertentiâ infligitur, non percipitur, & dum recens eſt, vix dolet; verùm de illo, qui factâ ſolutione, vulneratos torquet, & plerùmque aliquot elapſis horis intenditur.

Cauſæ.

Dolor, qui percipitur, dùm vulnus actu infligitur, provenit ab agitatione, commotione, diſtenſione, contractione, dilaceratione, & concuſſione fibrillarum nervearum, quò enim fibrillæ vehementius diſcinduntur, eò majorem Vita de extremo aliquo inſolito percipit dolorem. Verùm dolor ille, qui factâ continui ſolutione ſauciatos invadit, & plerumque aliquo elapſo tempore creſcit, provenit à novo impetu ſuccorum circulantium, quibus tranſitus ab obſtructione denegatur, hinc elabentibus, quà data porta, ſucci ruunt, flexilibus ſuis particulis emiſſis, reliquæ acriores factæ nervos, ac fibrillas contrahendo, corrugando, & criſpando dolorem cauſant. Idem res extraneæ in ipſo vulnere exiſtentes efficiunt, ut feſtucæ, vitiorum fruſtula, vel inſtrumentorum fractorum, vel ſanguinis grumi acres, ac acidi fibrillas, aliaque vaſcula minima pungentia, quæ intenſum producunt dolorem. Item provenit ab inconvenientium medicaminum applicatione, turundarum nimis longarum, vel craſſarum in vulnus intruſione, indebitâ ligaturâ, vel illapſu rerum in vulnus non pertinentium, vel eorum, quæ à propriâ naturâ proſcripta ſunt expulſione, ut ſunt fracti oſſis particulæ, pus, vel ſordes, vel ſpontaneâ corruptione incidente. Similiter ab ægri errore in diætâ, dum ille pravo utitur victu, ut braſ-

braſſicâ, piſcibus ſalſis, carne ſuillâ, aut ſimilibus. Sic etiam dolor oritur à fluidis cum vulnere extravaſatis, & ſtagnantibus, undè ſæpius accidit, ut quandò aër frigidior vulneri immittitur, tunc dolor in ipſo obſervetur vehemens, quod etiam veteres notârunt, cùm dicere ſolebant, quòd aër frigidus vulneri admiſſus dolorem producat, rationem verò non addidêre. Ratio autem hæc eſt, quod ab aëre frigido particulæ in vulnere volatiles, & mobiles incraſſantur, & fixantur; imò hæ particulæ volatiles ab aëre alias peregrinas nanciſcuntur particulas, quæ ordinem turbant, hinc etiam miſtura perturbatur, & aliam inducunt indolem, & tum ad fermentationem tendunt, & deindè lactis inſtar aceſcunt, quæ ſpicula acida tubulos, & fibrillas concutiunt, & dolorem producunt.

Prognoſis.

Dolores vehementes in vulneribus multùm negotii chirurgis faceſſunt: ſed plus vulneratis, cum pernicioſi ſint, & gravium malorum cauſæ eſſe ſoleant; nàm vigilias inducunt, ſanguinis, & humorum accurſum ad vulnus trahunt, undè deindè majores corruptiones, inflammationes, febres, ſuppurationes, cruciatus, interdum quoque gangrænæ excitantur, & priora ſymptomata plurimùm augentur. Magnoſcerè quoque à doloribus vires proſternuntur, nec ullum, iiſdem valdè ſævientibus, vulnus ſanari poteſt, niſi ipſi prius ſedentur.

Curatio.

Doloris cauſa protinus diſquirenda eſt, & tollenda, undè ſi indebita ligatio ſit in cauſâ, ſolvatur, vel acria medicamenta removeantur, vel pravus victus mutetur, vel quomodocumque peccetur, vel detur anſa dolori, corrigatur, quod multis modis fieri poteſt, ſcilicet per excandeſcentiam, diutinam moram in aurâ frigidâ, vel radiis ſolis admodum ferventibus, motum corporis validum, luxuriam Veneream, nimis tardam deligationem, improportionatas vulnerum turundas, violentas linteorum, floccorumvè intruſiones, vel vulneris conſtrictionem; quicquid ſit, aliquid malè actum eſſe, dolor declarat, vel ægri, vel chirurgi culpâ: præſtat enim errorem confiteri, quàm pertinaciter in eo perſeverare.

Commendant in vulnerum dolore chirurgi vulgares linimenta *ex oleis ſcilicet roſaceo, chamæmelino, amygdalarum dulcium, lumbricorum, ſambuci &c.* Vel cataplaſma *ex foliis ſolani, & axungiâ ſuillâ.* Si verò à calore oriatur:

℞. *Fol. hyoſciami recentia,*
Nec non ſolani.
Aſſa ea ſimul ſub cineribus ignitis, tum contunde in pulticulam, quam cum oleo violaceo attempera in linimentum molliuſculum.

Verum juxta noſtram curationem & medicamenta neceſſaria ſunt, quæ dolorem demulcent, vel auferunt, quæ reſolvunt, vel blandè nervorum, vel febrillarum contractu-

tractu-

tracturam emolliunt, talia ſunt, quæ ſalis volatilis copiam in ſe continent, ut *ſpiritus vini camphoratus*, *aqua Reginæ*, *oleum baccarum juniperi*, *laterinum*, *terebinthinæ*, vel illud calidè inſtillandum; calida enim nervis amica, eorumque dolorem ſedativa ſunt, tum etiam lintheolum in eodem oleo humectatum vulneri imponatur, ac demum *emplaſtro ſtictico* contegatur. Maximoperè conducunt *cataplaſmata anodyna ex micâ panis*, *flor. chamomill. theriac. croco cum lacte*, & *vitell. ovi parata*. Itèm *oleum papaveris*. Sin autem dolores permagni crucient, ad *laudanum opiatum* confugiendum eſt, dummodò nulla cauſa vetans adſit. Si dolor, nervum aliquem inſigniter læſum eſſe indicio eſt, & tunc inſtituenda eſt curatio de vulneribus nervorum.

Solet quandòque vulneribus *titillatio*, ſeu quaſi vermiculatio, ſeu *formicatio* ſupervenire, in qua in vulnere primo ardor, & dolor perſentitur, deindè quaſi ſerptio ſequitur, ac ſi formicarum multitudo in eo repet, cum punctionibus, & dolorculis, uti his contingit, quibus interdum in ſomno ſedentario ſpes obſtupeſcit, ac poſtmodum etiam ſæpe contingit in manuum, & pedum perfrigeratione, tempore hyberno, eorumque recalfatione. Hoc autem nil aliud eſt, quàm affluxus, & refluxus ſanguinis, in vulnere vero affectio quædam nervorum frigida, curanda oleis deſtillatis, ut ſunt: *oleum philiſophorum*, *laurinum ſtillatitium*, *lavendulæ*, *rubrum terebinthinæ*, infundendo ea vulneri, ſunt enim nervis amica.

Cap. XXI.

De Vulnerum Inflammatione, & Eryſipelate.

Sepiſſimè vulneribus accidit inflammatio, quæ non tantum vulnerum curationem ad ſe trahit, & eandem retardat, ſed vulneratus in magnum Vitæ diſcrimen coniicitur ob alia ſymptomata, quæ ſuperveniunt.

Signa.

In vulnerum inflammatione etiam ſunt tumor, calor, rubor cum pulſatione, & dolore.

Cauſæ.

Vulnerum inflammatio ſecundum vulgares provenit præcipuè à partium nervoſarum læſione, cum ob dolorem affluxus ſanguinis, & humorum ad locum vulneratum concitetur, attractione autem factâ, copioſus fluxus locum aggravat, & majus ſpatium requirit, undè partes extenſibiles cedunt, & affluentem ſanguinem, & humores recipiunt, majori tamen cum dolore ob validam extenſionem, magnus itàque ejuſmodi motus, ac attracti ſanguinis, & humorum copia ſe mutuo confligantes, acceſſionem concipiunt, & inflammationem accerſunt, præſertim ſi ſimul alicujus nervi læſio adſit, vel acu-

tæ fracti oſſis particulæ pungendo, dolorificæ ſint, vel alicujus muſculi caput læſum ſit.

Verum accidit inflammatio, quandò in parte affectâ talis ſit obſtructio, ut particulæ ſanguinis, & reliquorum ſuccorum ſoli materiæ ſubtilliſſimæ innatent, & talem nanciſcuntur ſtatum, qualem habent particulæ ſucci nutritii in fœno recèns diſſecto, hinc ob obſtructionem factam vulnus fit ſiccum, quia vaſa ſunt obſtructa, & ſic denegatur parti ſuccorum influxus & refluxus.

Prognoſis.

Si magnis vulneribus, & parvis tumores non appareant, ingens malum inquit Hip. ſ. aph. 66. Celſus verò ità reddidit: *Nimis verò intumeſcere vulnus periculoſum; nihil intumeſcere periculoſiſſimum eſt magnæ inflammationis, hoc emortui.* Quod tamen noſtrâ experientiâ falſum deprehendimus, melius enim eſt nullum adeſſe tumorem; denotat enim partes fluidiores poſſe circulare, nec tot diſciſſos eſſe canales. Magno tamen vulneri inflammationem ſupervenire mirum non eſt, quæ præterea terrore non debet, modò diù non duret. Parvo verò vulneri inflammationem accidere, eamque diu durare, periculoſum, utpotè quæ concluſionem, & deliria excitare poteſt. Idem *Celſus lib. 5. cap. 27. ait Quinto jàm die, quanta inflammatio futura eſt, ſe oſtendit, Quo die rurſus detecto vulnere, conſiderandus eſt color: qui ſi lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger eſt, ſcire licet, malum vulnus eſſe, idque quandocumque animadverſum eſt, terrere nos poteſt.*

Curatio.

Si inflammationis ſuſpicio in vulnere adſit, & ſanguis non ſatis fluxerit, vel ſit in viâ fluxionis, huic occurrunt vulgares, venam in loco oppoſito quantocyus ſecantes, & pro ægri viribus ſanguinem fundunt, ad minuendam inflammationem, & affluxum divertendum. Imò ſi inflammatio jàm adſit, & vires ferant, & neceſſitas poſtulet, etiam venæ ſectionem inſtituunt, & pro qualitate humoris fluentes, vel fluxi medicamentum purgans propinant.

Deindè *malum punicum in mortario contundunt, & in vino adſtringente coquunt, cataplaſma concinnant,* & parti inflammatæ apponunt, ac epichematibus refrigerantibus utuntur. Ad hanc vulnerum inflammationem vulgares frigida, & repellentia applicant, ſed perperàm, nàm tubulorum obſtructionem, & per conſequens inflammationem adaugent, & humores inſpiſſant. Si calor febrilis nimis æſtuet, dorſi ſpinam *oleo roſaceo, & pauco aceto admiſto* inungunt.

Noſtra vulnerum inflammationis curativa indicatio eſt, ut ſanguinis, aliorumque ſuccorum obſtructiones tollantur, undè ea conveniunt medicamenta, quæ deobſtruunt, re erant, & ſtagnantes particulas fluidiores, & ad circulationem aptas reddunt; pro qua re internè varia ſudorifera exhibemus in primis *ſperma ceti, oculos cancrorũ,*

ſtibium

ſtibium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, anodynum minerale bezoarticum minerale, diaſcordium, ſal volatile cornu cervi, cardui benedicti, potiones vulneraria &c. Externè commendamus ſupra partem inflammatam *ſpiritum vini camphoratum aquam Reginæ Hungariæ*, & alia, quæ capite de inflammatione ad nauſeam jam dicta ſunt.

Exulent in vulnerum inflammationibus vulgaria externa pinguia, & oleoſa, quæ ſpecioſo nomine defenſiva vocantur, quibus tantum poros cutis infarciunt, & ſæpè inflammationi vulnerum januam laxant. Proſcribimus etiam omnia repellentia, adſtringentia, & refrigerantia, quæ obſtructiones augent, ſuccos craſſiores detinent, cui ſubtilioribus evaneſcentibus, acriores facti fibras diſcindunt, vel rumpunt, undè auctâ obſtructione, major ſupervenit tumor, & ad gangrænam via magis expedita redditur.

Vulneri eryſipelas quandòque ſupervenit, quod cognoſcitur ex ſignis *Tomo* 1. *cap.* 11. *De Eryſipelate, & Tomo* 2. *cap.* 14. *De Ulcere cum eryſipelate* traditis. Qua ratione curandum ſit, ex iis quæ ibidèm dicta ſunt, manifeſtum eſt.

CAP. XXII.

De Vulneratorum febre.

INter alia ſymptomata, quæ vulneratos aggrediuntur, notiſſimæ ſunt febres, eapropter multum conducit harum differentias cognoſcere, & avertere, ac primò diligentiſſimè inquirendum eſt, quæ febris, quæ vulneri ſupervenit ſit natura, & quæ cauſa. Febres in vulneribus varii generis deprehenduntur, vel ephemera, ſive diaria, vel putrida continua, vel intermittens tertiana, vel duplicata, adeòque ſingulis diebus reccurrens.

Signa.

Febris ephemera ſtatim cum vulnere invadit, calorem habet mitem abſque corporis gravitate, ſomno, vel aſcitatione præcedente, neque horrore, ut in aliis febribus, comitante; urina ſubſtantiâ, colore, vel ſedimine nihil, aut perparum à ſalubri recedit, ſed pulſus intenditur, eſtque frequentior, & æqualis.

Febris ex puris generatione, ut & inflammationis ſigna ſunt: invadit hæc febris eo tempore, quo pus generari ſolet, imprimis circa quartum diem. Calor eſt multus, ſed ſuavis, pulſus magni, celeres, & frequentes. Urina parum à naturali recedit ſtatu, nullumque parvum ſymptoma conjungitur.

Febres ex putredine cognoſcuntur ex quantitate, & qualitate humorum vulneris; magna namque ſaniei copia effluit, eaque putridum quid potiùs, quàm pus bonum refert, coloris varii, mali odoris, & fœtida. Et licèt magna puris, vel ſaniei copia non effluat: tamen ſi materia, quæ effluit, ſit prava, color partis mutetur, partiſque dolor, & gravitas adſit, materiam vitioſam quidèm

adeſſe, ſed non expurgari indicio eſt. Interim febris ſigna aderunt, quæ putredinis notas in urinis exhibent, vel non exhibent, prout materia venis, & arteriis magis, vel minus communicatur.

Cauſæ.

Ephemeræ febris cauſa eſt utplurimum vel ex mœrore, terrore panico, vel nimiâ ſpirituum agitatione. Febris etiam ſexaſperatur à medico, ſi intempeſtivè medicamenta exhibet purgantia fortiora, & ſudorifera calidiora, vel acida &c. Itèm ab aſtantibus, dum ad iram concitant vulneratum. Ab ipſo ægro, ſi vinum acidum hauſerit, aliaque acida aſſumpſerit, hinc abit in pejorem putridam febrem cujus cauſa eſt in ipſo vulnere, quandò ſcilicet pus cum ſuccis circulantibus ad maſſam ſanguineam abripitur, eamque nimis turbat. Inflammatio febrem accendit, dum pus fit, & pro diverſitate, & conſtitutione ſanguinis, febris vel continua, vel intermittens oritur: ſi enim ſanguis ſemel turbatus, diu manet ſemper talis, ſed ſi pus per ſintervalle advehitur ſanguini, tunc febris ſuas habet intermiſſiones.

Prognoſis.

Febris ephemera periculo vacat, ſi legitima ſit, ſpatium viginti quatuor horarum habet, ſi verò ſpuria tribus diebus finitur, neque ſalutem vulnerato promittere poteſt, tunc cum inflammatio pervenit, & tempus non dum præteriit. Febris ex puris generatione per ſe nihil periculi habet, ſed paulò pòſt ceſſat, dummodò venis, & arteriis non communicetur. Febrem ex inflammatione, quæ parti vulneratæ ſupervenit, metimur juxta inflammationis magnitudinem, vel parvitatem, & nunc ephemeras, nunc putridas gignere poteſt. Ex putredine verò magis, vel minus periculoſa eſt, prout major, vel minor puris quantitas majoribus vaſis, vel minoribus communicatur. Febres ex vitioſorum ſuccorum apparatu aliæ aliis ſunt periculoſiores, attamen intermittentes ex ſe periculo vacant, continuæ verò periculoſiores, prout magis, vel minus ſuccorum vitioſorum apparatus partem affectam conſpurcat.

Habent & vulnera ſuos dies criticos, de quibus *Hip. in Coacis prænot.* inquit: *Incipere febrem in capitis vulnere quartâ die, aut ſeptimâ, aut undecimâ, valdè lethale: judicantur autem plerùmque ſi quartâ vulneris die inceperit, ad undecimam; ſi ſeptimâ, ad decimam quartam, aut decimam ſeptimam; ſi undecimâ, ad vigeſimam.* Et *lib. de capitis vulneribus.* Ubi commiſſum fuerit erratum in curatione, ut plurimum in hyeme ſupervenire febrem ante decimam quartam aſſerit, ætate verò poſt ſeptimam: itèm aliquos perire ait ætate ante ſeptimam, hyeme verò ante decimam quartam. Et paſſim ex Hip. videre eſt eum in vulneribus dies criticos obſervaſſe. Equidèm vulnera, ut vulnera dies criticos non habent, cum

cum vulnus ſit morbus ſine materiâ; quatenus verò ipſi aliquid materiæ, quæ coqui debet, accidit, aut quædam humorum turbatio occaſione vulneris contingit, eatenus quoddam criſis etiam habere poteſt. Ideòque ubi in diebus criticis nulla in peius fit mutatio, ſed omnia rectè procedunt, & ſymptomata, quæ prius aderant, ſedantur, felicis ſanationis ſpem præbet. Si verò contrà hiſce diebus aliquid mali, ut dolor, inflammatio, febris ſuperveniat, aut quæ anteà aderant, non minuantur, ſed intendantur, vel mortis, vel difficilis ſanationis ſignum ſunt. Et raro omninò motus ejuſmodi in vulneribus ad bonum tendunt; cum indicium fit, naturam non potuiſſe motum humorum, qui ex vulnere accidit, ſedare, ſed irritatam humores vel ad partem vulneratam, vel principem aliquam expulſuram. Ideòque ubi motus ejuſmodi in vulnere animadvertitur, potius malum, quàm bonum aliquid præſagiendum eſt. Quapropter dies iſtos criticos in vulneribus obſervare utile eſt, ut per eos utiles naturæ actiones cognoſcamus, eoſque non impediamus. Abſtinendum etiam hiſce diebus ab omnibus, quæ motum aliquem humorum iſtis diebus excitare poſſunt.

Curatio.

Febris ephemera peculiarem non poſtulat curationem, ſed tantum ut æger bonâ regatur diætâ, & ſponte evaneſcit. Cauſæ tamen ejus, ſi adhuc præſentes ſint, aut recurrere poſſint, omnes auferantur; aliàs n. facilè aliquod periculum contrahere, & malum augere poſſunt.

Ex puris generatione febris in eo conſiſtit curatio, ut citius ſuppuratio promoveatur, & exitus puri paretur, & eò citius, quò nobiliori parte, aut cum nobili conſentiente contineatur.

Ex inflammatione febris tollitur, inflammatione ſublatâ, ſive per reſolutionem, ſive per ſuppurationem.

Febris ex putredine conſiſtit in primis, ut putredo quamprimum in parte vulneratâ coërceatur, & materiæ purulentæ omnimodò exitus pateat; ſublato n. pure febris facilè evaneſcit.

In his omnibus itàque febrium differentiis curatio conſiſtit, primò in blandâ diaphoroſi, ſecundò in ſuccorum fermenteſcentium præcipitatione, ità ſunt diaphoretica, *ut Beroar. orient. ſtibium diaphoreticum, decoctum corni cervi, ſyr. cardui ſancti, papaveris erratici, cornu cervi ſine igne paratum, & ebur eodem modo paratum, ſulphur auratum diaphoreticum &c.* Præcipitantia ſunt omnia alkalia, & abſorbentia, *ut lapis cancror. cc. myrrha camphora, arcanum duplicatum, lapis prunellæ, cortex Peruvianus, radix gentianæ, flores ſalis armoniaci, nitrum perlatum &c.*

Cap. XXIII.

De Phrenitide Vulnerariâ.

SOlet vulneratis, & præſertim in capite aliud ſymptomatis genus prioribus periculoſius accidere, quod phrenitis dicitur, & perpetuò comitem febrem habet acutam, eſtque hæc phrenitis inſaniei ſpecies ab inflammatione, quæ in, & circa meninges, pericranium, & cerebri nervoſas membranas verſatur.

Signa.

Phrenitidis vulnerariæ ſigna ſunt, ſi nimirum poſt periculoſa capitis vulnera notabilis ægri alteratio ingruit, tunc enim hanc ipſam affectionem imminere nemo non prænoviſſe poteſt, tum autem æger inceſſanter vigilat, valdè inquietus eſt, impatientem, & iracundum ſe præbet, membrorum ſitum ſemper præ inquietitudine mutat, è lecto exilit, vulnus vix dolet, reſpiratio, fit ex intervallis rarior, aliquandò eſt magna, & ex imo pectore deprompta. Toruis, & trucibus oculis huc illuc conſpicit, oculorum venæ, & arteriæ ſanguine turgere conſpiciuntur, & ſæpè ex alterutro oculorum fluit lacryma, facies ejus eſt eximiè rubicunda, aut luridè palleſcens, nec tamen idem color anteà fuit, ſed in ipſâ alteratione ità evadit; Sudor nullus erumpit, vel admodum difficulter, quamvis æger optimè contegatur, & in calore detineatur, quinimò corpus ejus ſpontè fervidè calet, utut in facie pallor luridus vigeat. Sermo ejus velox eſt, nec verba cohærent, ob mentis alienationem varia, & contraria imaginatur, & ut ebrius furit, modò plorat, modò cantat, modò vociferatur, & ad omnem audaciam eſt proclivis. Varia nugatur, floccos, quiſquilias, & feſtucas digitis colligit, manuſque tremunt. Urina eſt flammea, ac tenuis, ſæpè alba, non quidèm ob bilis raptum ad cerebrum, ut Galenici falſò ſupponunt, ſed ob ſcorias ſulphureas, acres, ſalinas, & acutas in urinâ deficientes, & id ex digeſtionis defectu, quia ut aiunt ſcholæ, urinam aqueam, & tenuem eſſe deficientis digeſtionis ſignum, prout flavedine manifeſtè tinctam, bonæ digeſtionis indicem. Quoties ergò hujuſmodi etherogeneorum ſalium, & ſulphurum copia caput ſcandit, quia unà cum urinâ non excernitur, ibique exaltatur, & ex eorum miſcellâ fermentatio oritur, & in promptu eſt inflammationem cerebri meningibus, undè ſpiritus animales excandeſcunt, & tota Palladis domus ardet. Sed de hoc fuſius tractavimus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 1. *de capitis dolore* in explicatione aph. 72. ſect. 4. *Capitis dolor. acuta febri copulatus, concurrente tenuis, & albæ urinæ excretione phrenitidis periculum minatur.*

Cauſæ.

Cauſa.

Imaginantur humoriſtæ phrenitidem vulnerariam fieri à ſanguine violentius in cerebrum, ejuſque meninges effuſo, & evaſato, & inflammationem, vel apoſtema excitante, bile efferatâ modò, modò bile aduſtâ. Cæterùm phreneticant vulgares in phrenitidis vulnerariæ cauſam aſſignando, nàm in phreniticorum diſſectione nunquàm culter anatomicus in bilem, vel apoſtema offendere potuit.

Phrenitidis vulnerariæ cauſa præcipua eſt ingens vulnus, & periculoſum capiti præſertim inflictum, ubi meninges, & cerebri nervoſæ membranæ phlogoſim, vel inflammationem concipiunt; tunc in tantâ ſanguinis accenſione ſcoriæ ſulphureæ, acres, ſalinæ, & acutæ, quæ à ſanguine per ſuos ductus non exploduntur, ex earum miſcelâ fermentationem arripiunt, exaltantur, & ſpiritus animales vitæ muniis deſtinati, irritantur, in confuſionem agitantur, tumultuantur, excandeſcunt, & ſine lege huc illùc per cerebri poros feruntur à particulis etherogeneis, & ſylveſtribus exaltatis. Hinc in tantâ rerum confuſione phantaſmata varia excitantur, & notiones confuſæ oriuntur, & tales ideæ cuduntur, & vitæ repræſentantur, non aliter ac à cauſâ externâ obiicerentur, undè juxta varias, & deformatas ideas æger abſurda vult, lingua loquitur, & agit.

Itèm hujus affectûs occaſionales cauſæ eſſe poſſunt in vulnerato, vehemens excandeſcentia, aliaque animi pathemata mentem nimium alterantia, ut terror panicus, vel timor, laſcivia, & luxuria Venerea, diæta inordinata, nimius vini potus, medicamentorum inconvenientium, & urentium applicatio; fervor aëris ambientis, qualis eſſe ſolet diebus canicularibus, ut etiam in hominibus, & canibus tunc temporis obſervamus, his ſcoriis ſulphureis, acribus, ſalinis, acutis, & id genus aliis copioſius in cerebrum influentibus, hoc modo divexantur, & ſanguis, & ſpiritus animales, ceu formes, tunc facilius accenduntur, undè non poteſt non fieri, quin eorum motus pervertatur, quod etiam vulneri his diebus eâdem facilitate contingere poteſt.

Prognoſis.

Phrenitis vulneraria affectus eſt acutiſſimus, periculoſiſſimus, & plurimis exitioſus capitis vulneribus, brevique intra ſeptem dies occidit, niſi promptè ſuccuratur. Quandò intus in vulnere rubor fuſcus conſpicitur, & ejus labia luridè pallent, malum.

Curatio.

Vulgares Galenici phrenitidem vulnerariam curant, ſtatim ab initio venam ſecando, vel hirudines temporibus applicando. Deindè humores bilioſos evacuando

electi-

elect. de ſucc. roſ. diaphr. lenit. Syr. roſ. ſolut. trochis de rhabarbaro, *caſſiâ recèns extractâ*, *vel mannâ*, *vel rhabarbaro in aquâ endiviæ infuſo*. Ad ſanguinis, & bilioſorum humorum acrimoniam obtundendam utuntur *ſyr. de Nymphâ cum emulſionibus quatuor ſeminum frigidorum*; cerebrum deindè roborant *Diamargaritone frigido cum ſyr. granatorum*, *conſervâ violarum*, *flor. Nymphaa &c. unguentum alabaſtrinum*, *vel populeonis* temporibus applicant, Pulmonem, vel hepar arietis, aut catulum, aut caponem, aut gallinam, aliaque animalia exenterata, per medium diſſecta, & adhuc calentia capiti abraſo imponunt. Non deſunt repellentia ex oxyrrhodino, *ex aquâ roſaceâ*, *aceto*, *& oleo roſaceo*, quæ frigida panno excepta collo, ſincipiti, & capiti admovent, & ſæpius repetunt ad humores in caput ruentes repellendum, non omiſſis cucurbitulis, & frictionibus.

Quò ad topica, vulneri imponunt *acetum hyoſcyami* cum intinctis illi linteolis, donec calor è vulnere ſit extractus, vel in illud inſtillant *oleum roſaceum*, *vel hypericonis* cum ſuperpoſitione *emplaſtri de Betonica*, tum demum juxta vulgarem methodum vulnus ad finem perducunt.

Phrenitidis vulnerariæ noſtra curatio eſt, ut ſcoriæ illæ ſulphureæ, acres, ſalin, & acutæ præcipitentur, abſorbeantur, immutentur, & per conſuetos ductus proſcribantur. Ad hunc finem obtinendnm optima ſunt ſudorifera, & alkalia, *ut antimonium diaphoreticum*, *oculi cancrorum*, *beroart. miner. c. c. ſcilicet igne paratum*, *nitrum perlatum*, *ſal margaritarum*, *magiſterium coralliorum*, *coralliorum tinctura &c.* Proſcribimus in hoc affectu medicamenta purgantia, & phlebotomiam, quatenus ſanguinis, & ſpirituum motum adaugent, ac effrenatos reddunt, nec particulæ ſulphureæ, ſalinæ de facilè obediunt, nec venæ ſectione, vel catharſicis evacuantur.

Ad ſpiritus animales excandeſcentes, & furentes demulcendos, & ſiſtendos multum opiata conducunt, ad quæ tanquàm ad ſacram anchoram confugimus, quia naturam viribus defectam reficiunt, eandem placidâ quiete refocillant, vel lympham ferocientem, vel ſanguinis maſſam nimium efferveſcentem pacant, ſpiritus quoque animales efferos, & tumultuantes ad quietem, & ad prius jugum reducunt. Unde *Hipp. ſect. 2. aph. 2.* inquit: *Ubi ſomnus delirium ſedat*, *bonum*. Talia ſunt opiata, *Laudanum opiatum*, *Nepenth. Quercit. Diaſcordium*, *pilula de cynogloſſ. tinctura anodyna Zuvelferi*, *emulſiones ſomnifera &c.* Cautè tamen his utere, ne pro phrenitide tollendâ, lethargum inducas. Eapropter in his exhibendis doſis, tempus, ætas, vires, & modus maximoperè erit attendendus.

Interim vulnus obſtergendum eſt, in quod *oleum camphoræ* inſtillamus in quo quarta ejus pars *ſacchari Saturni* ſit ſoluta, vel melius operaturum arbitramur *oleum hyperici*, in cujus uncia una pauci ſcrupuli *ſacchari Saturni cum dimidiâ*

dracmâ

dracma camphoræ tritæ ſoluti ſint, & deindè *emplaſtro ſtictico*, *vel oppotel doch* tegimus, ac vulneris circuitum *oleò ſambucino*, *vel ſeminum papaveris* illinimus.

Cap. XXIV.

De Vulneratorum Convulſione.

Convulſio vulneribus ſæpè contingere ſolet. Dicitur à convellendo; dicitur hæc eadem ſpaſmus; & derivatur à contrahendo. Differt ſpaſmus à convulſione, quatenùs ſpaſmus ſemper dolorificus eſt, ac convulſio non item. Eſt itàque convulſio, ſive contractio paſſio doloroſa nervorum, & muſculorum motu violento verſus ſuam originem retractorum.

Signa.

Convulſionis vulneratorum ſigna cognoſcuntur, quia membrum ipſum vulneratum fortiter attrahitur verſus ſuam originem, mediantibus nervis, muſculis, & ſpiritibus animalibus, idque præter voluntatem, ut ad priſtinum habitum vix reduci queat.

Cauſæ.

Vulgares convulſionis cauſam immediatam ad repletionem, & inanitionem referunt cum *Hip.* qui *ſect. 6. aph. 39.* inquit *Convulſio fit à repletione; & inanitione.* Et per repletionem videtur eam fieri, quandò muſculi, aut nervi, aut irrigentur, aut inflentur, & in tumorem eleventur; per inanitionem verò quandò iiſdem plus juſto exſiccentur, chordarumque, aut locorum inſtar igni admotorum contrahantur. Verum hoc eſſet, hic affectus per repletionem inanitione, & per inanitionem repletione facilè tolleretur; ideòque repletio per exſiccationem, & inanitio per humectationem, cùm medicina ſit adjectio, & detractio, quod quidèm à veritate alienum deprehenditur.

Hujus affectûs cauſæ ſunt, quandò nimirùm vulnerati refrigerantur, detinendo eos in loco frigido, vel auræ frigidæ afflatus, vel acceſſus vulneri datur. Undè *Hip. ſect. ſ. aph.* 20. inquit: *frigidum facit convulſiones.* Item eâdem *ſect. aph.* 17. *frigidum autem convulſiones, tetanos &c.* Et eâdem *aph.* 18 *frigidum inimicum oſſibus, dentibus, nervis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum verò utile.* Conſtat nàmque frigus particulis acidis, & acribus, quæ acrimoniâ, & acore ſuo irritant, criſpant, contrahunt, & conuellunt nervos, muſculos, parteſque fibroſas; undè membrum vulneratum neceſſariò abbreviatur; nervi nàmque nullo modo frigus perferre poſſunt, ſed quamprimùm per vulnus apertum aëris frigidi afflatum ſentiunt, ſe contrahunt hominis algentis inſtar, qui humeros præ frigiditate contrahit, demùmque convulſionem faciunt. Fit in partium nervoſarum, & muſculoſarum tubulis obſtructio, & in iſtâ obſtructione ſucci ſtagnant, aciditatem concipiunt, fixantur, & ſpi-

& ſpiritus influentes impediri in iſtorum vaſculorum fibras circa obſtructionem irruunt, & iſtâ irruptione nervos irregulariter vacillant, contrahunt, & convellunt. Itèm convulſionem parit nervus læſus, vel alicujus muſculi caput inciſum. Verùm præter nervi læſionem, vel muſculi inciſionem, ſordes diù in vulnere retentæ acorem, & acrimoniam producentes, hunc affectum excitare poſſunt. Prætereà acidum ad convulſionem inducendam debet eſſe paulò fixius, craſſius, & ſubjecto moderatè viſcido irretitum.

Prognoſis.

Quòd ad convulſionis vulneratorum prognoſim attinet: *Convulſio & vulnere lethalis eſt*, ut habetur ex *Hip. ſect. 5. aph. 2.* Verùm hic aphoriſmus ità intelligendus eſt: Convulſio à vulnere, ut vulnus eſt, lethalis; non autem ſemper in vulnere lethalis eſt. Convulſio, quæ à perfrigeratione exoritur, avertitur, frigus arcendo, & calidum introducendo, quia ut inquit *Hip. ſect. 5. aph. 18. Calidum verò utile.*

Curatio.

Pro convulſionis curatione cavendum eſt omni ſedulitate, ne in deligatione vulnus diu retineatur apertum, ſed quàm citò fieri poſſit, deligatio feſtinetur, curam ſimul habendo, ne æger per ſponſtaneam incuriam ſeipſum perfrigeret. In deligatione tamen magna ſolertia adhibenda eſt, ne ſordes diutius quàm par ſit, in vulnere relinquantur, & fiant cauſa doloris, quem facilè ſpaſmus ſequi poſſet.

Si itàque ſpaſmus in vulnere excitaretur, ubi ſuſpicio adeſſet vulnerati nervi, ſive cæſim, ſive punctim, in hoc caſu ſudorifera ſale volatili conſtantia conducunt, ut ſunt *ſpiritus tartari*, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *aqua theriacalis*, omiſſis acidis, & aliis, quæ non libet recenſere. Quò ad topica, in vulnus infundendum eſt *oleum terebinthinæ cum ſpiritu vini miſtum*, *vel unguento alicui vulnerario miſce bonam quantitatem olei terebinthinæ rubri*, eamque miſturam vulneri impone, in ejus verò circuitu inungi poteſt *oleum philoſophorum*, vel aliud deſtillatum, omnibus autem aliis contra ſpaſmum valentibus palmam præcipit *oleum lavendulæ deſtillatum*, ſi eo locus calidè perungatur. Magnoperè prodeſt *unguentum neminum*, *oleum lumbricorum*, *ſampſuci*, *axungia humana*, & alia, quæ acorem, & acrimoniam temperant, corrigunt & emendant.

Si ſpaſmus oriatur à morſu venenati alicujus animalis, & indè vulnus, tunc dilatari debet, & parti dolenti imponi poteſt per aliquot dies *theriaca*, *vel mithridatium ſoluta in ſpiritu vini.* Verum ſi dolor ità urgeat, ut totius curationis cardinem ad ſe trahat; tunc ad *opiata*, tanquàm ad ſacram anchoram recurrimus; hæc namque ſpirituum animalium impetum refrænant, ſegniores reddunt, acidum corrigunt, contracturaſque

ſpaſ-

ſpaſmodicas demulcent. Hoc acidum minimum mole eſt, & partes nervoſas, & fibroſas pungit, rodit, ac doloroſè irritat, undè aliquandò plura ſymptomata emergunt, quæ omnia opiata placant, & pacant.

Cap. XXV.

De Vulnerum ſanguinis fluxu.

Hic per ſanguinis fluxum non intelligimus hæmorrhagiam illam, quæ cuilibet recenti vulneri accidere ſolet, cujus curationem ſuperius tradidimus, ſed hoc in capite de ſanguinis eruptione agimus, quæ vulneribus jàm dudum poſt eorum inflictionem demum contingit præter expectationem, ubi potius ſpes eſſe debebat vulnus jamjàm ſanatum, & conſolidatum iri; tum autem probè advertendum eſt, nùm vulnus ſponte, & ſine ullâ data occaſione, vel ab immiſſo aliquo inſtrumento irritatum ſanguinem mittat ſive multum, ſive parum: ſi ergò propriâ ſponte erumpat, ſignum eſt fracti oſſis particulam acutam eſſe ſolutam, & farostendere, præcipuè ſi intra vulnus punctio, & dolor ſentiatur, quandò quis manu vulnus contractet, ſanguiſque emanans ſit purus, & bellè rubeat.

In tali ſanguinis fluxu neceſſe eſt, ut aliquid ſubacris cum turundis imponatur, nimirum balſamum quoddam eſurinum, quale paratur exoleo hypericonis; vel ſaltem communi cum aliquo corroſivo, nempè *butyro antimonii, oleo mercurii rubro, vel ſpiritu nitri cocto*, donec in balſamicam conſiſtentiam abeant, vel in ejus defectu ſaltem *unguentum Ægyptiacum vulgare:* à tali ergò balſami, vel unguenti acredine oſſiculum illud ſtimulatur, ut penitus ab oſſe, cui parumpèr adhuc hæret, decidat, & ferâs pellatur, vel ſaltèm ità ſolutum appareat, ut apprehendi, & extrahi poſſit, expectandum tamen eſt, donec ſponte oſſiculum abſcedat, non autem inſtrumento in vulneris profunditate circumagitandum, ne oſſiculum illud contra nervum prematur, ingenſque dolor, vel convulſio concitetur.

Sin autem confertim ſanguis emanaret, ſiſtendus eſt medicamentis ſanguinem cohibentibus, non autem eluendo, ſanguis è vulnere tollatur, adjuvat enim venæ apertionem obturare, ità ut ſanguis ſecuturus exire non poſſit, tum verò quotidiè unguentum vulnerarium vulneri imponatur, apertionem enim venæ carne explet, quà ſanguini exitus denegatur, id *emplaſtrum ſticticum, vel oppoteldo h* utramque abſolvunt paginam, ſanguinem enim paulatim inhæreſcentem educunt, & totam ſanationem perficiunt. Si vulnus ſaltèm eſt cruentum, nil autem ſanguinis emanat, tunc ſignum eſt vulneris deligationem nimium compreſſam eſſe, ægrumque ſanguine abundare: ligatura itàque impoſterum debet eſſe laxior, imò etiam in reliquo corpore, ſi ullibi à veſti-

bus nimium arctis fiat compreſſio, ea laxetur, alias ejuſmodi compreſſione facilè ſanguis ad vulnus premendo truditur.

Solent vulnerati vel ob nimiam hæmorrhagiam, vel nimium ſanguinis fluxum, aut ob terrorem, aut ob venenum à morſu animalis in ſyncopen incidere; tunc enim ægri palleſcunt, pulſus ceſſat, ſudore frigido corripiuntur: non mirum eſt, quod à nimio ſanguinis fluxu vulnerati animi deliquium patiuntur, qui ſi ſanguis circulationis lege ad cor non redit, neceſſariò ad alias partes tranſit, & ſic circulationis ordo pervertitur, per terrorem cor contrahitur, ut ſanguis ad partem ruere nequeat, & ſimul ſpiritus vitales ad liberum ſuum fluxum impediuntur. Conveniunt in hoc caſu omnia ea, quæ ſanguinem ad circulationem concitant, de quibus vide noſtram *Trutinam lib. 3. cap. 2. de lipothymiâ, & ſyncope.*

Coro luxurians, ſive excreſcens in vulneribus raro accidit, ſi curatio rectè fuerit inſtituta, & ſi traditis ſuprà medicamentis utatur chirurgus, quòd ſi fortaſſè accidet, omninò a corroſivis abſtinendum eſt; iis enim peſſima qualitas vulneri imprimitur, ità ut difficilis evadat deindè ipſius curatio. Arcanum maximi faciendum nos ſine invidiâ communicabimus, quod quicquid corroſiva efficere poſſunt, efficit, abſque tamen dolore, & corróſione, & medicamentum hoc eſt, quod flaccidam carnem indurat; & perfectam redit, illud ità conficitur, & pro magno ſecreto haberi debet:

℞. *Mell. crudi lib.* j.
Aloës hepaticæ ℥. j. ß.
Alum. uſti, ac acet. reſtrincti.
Singulis vicibus ℥. j.
Vitell. ovor. num. xx.
Terebenthinæ lib. ß.

Agitentur, ac commiſceantur in pulticulam, quæ ad ignem coquatur, donec craſſitudinem emplaſtri, & colorem fuſcum acquirat & ſic habetur medicamentum, quo carnem non naturalem ubique averruncat, & abſtergit, dummodò calloſa non ſit, ſed flaccida.

Cap. XXVI.

De iis, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet.

Poſt vulnerum ſymptomata, de quibus fuſius egimus pro illis reparandis, congruum cenſemus de iis agere, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet, ut perfecta curatio ſuccedat cum artis decore: Vocatus igitur ad vulneratum chirurgus primo intuitu accuratè animadvertere debet de curationis poſſibilitate, ac fine, certi quid prædicere poſſit: ne forſan magno ſuo, artiſque dedecore, ac incommodo, aliquid, quod naturæ præſtare poterat, non ſine ægri magno malo ſubſiſtat: omninò enim naturæ vim, ac virtutem prædictionum normam conſtituere medicum decet. Siquidèm omnes

conatus

conatus irriti evadunt, ac oleum, & opera luduntur, ſiquid attentemus naturæ viribus ſuperius: ſin minus quàm natura poſſit promittamus. Duplex eſt periculum, nàm vel ægri damno, naturæ non, decet, auxiliamur, vel noſtram ipſorum ignorantiam detegimus; dum naturæ potentiam nos non cognoviſſe ipſi prodimus. Itàque ut artis, & naturæ, tum ſcripſimus rationem habeat medicus, neceſſarium eſt; quòd tria hæc non niſi ſimul ſubſiſtant, ac uno deficiente, reliqua ſtatim corruant quoque.

Memoriæ itàque mandandum eſt viventium naturam ſic comparatam eſſe, ut ſui ſimilis ſemper permaneat, nunquàm vim ſibi inferiori à medico patiatur, ſed medicus cum naturâ ità ſe gerere debet, ut ab ipſâ dirigatur ad ea auxilia præſtanda cum ſuâ arte, quæ tanquàm ſibi familiaria, & amica admittat, non tanquàm hoſtilia, & exotica renuat, & cum indignatione maximè abhorreat. Curabit ergò talia remedia illi afferre, quæ ipſa non reſpuat, conſtitutum enim jam hoc eſt nos naturam, non ipſam nos imitari, ac ſequi oportere: artis itàque tota excellentia manet in naturæ remedii convenientis cognitione, hæc enim celerem efficiunt curationem.

His ſic præhabitis, ſciendum eſt, quòd membrum in totum reſectum nunquàm agglutinatur; abſciſſum, ſed non in totum, nemo eſt, qui ſic reponere poſſit, ut nihil ſuperſit incommodi. Paralyſes ex nervorum vulneribus nunquàm tolluntur, quemadmodum, & lethalia vulnera curationem non admittunt. Iſtiuſmodi curationes cavete, ne aggrediamini; nàm earum pollicitationes ridiculæ ſunt, & habentur. Sufficiat vobis, inſpecto vulnere, quid per naturam fieri poſſit, cognoſcere, ut veſtræ artis auxilio, remotis obſtaculis, illud perficiat natura, quod poteſt. Sæpè enim chirurgos, & tonſores jactabundos audietis, qui naſum triduo ante abſciſſum, & ſerò tandèm in nive repertum; digitos etiam præſectos, & alia portentoſiora quoque gloriantur, ſe reſtituere poſſe. Imò *Paracelſus* inquit; *Ego quoque nemini, cùm apud Forum Iulii eſſem, me tonſorem vidiſſe, qui magnâ omnium admiratione, cuidam, cui auris præſecta erat, eam cemento adglutinârit, verùm gloria ea brevis, & inanis fuit: nàm altero poſt die ſuppurata, ſtatim decidit, ipſeque vulgi fabula factus eſt.* hujuſmodi jactantias nemo probabit; undè ego in medico veritatis ſtudium, induſtriam, gravitatem præ omnibus aliis virtutibus requiro: orationem quoque naturæ congruentem, quæ apud rerum peritos fidem mereatur, glorioſam eſſe medico motum eſſe puto.

Præterea ſignorum, ac ſymptomatum cognitio, quæ vulneribus quotidiè ſuperveniunt, peritia, admodum neceſſaria eſt, ut quid ea mali portendant, ac deſignent, cognoſcatis, & ſymptomatum difficultates præcavere poſſitis; etenim ſi ſanorum corpora tot caſibus ſunt expoſita, quid in ægro vulne-

rato ſperandum putatis? Sæpè enim Syderatio, atrophia, apoplexia; comitialis morbus vulneribus ſupervenire ſolent, quæ niſi vos cognoſcatis, & prævideatis, ex inſcitiâ ægro malum, & vobis dedecus conciliabitis: quoniam ſæpè majus damnum videmus ex incuriâ medici, & ſymptomatum contemptu, quàm ab ipſomet vulnere naſci, quæ mala faciliter avertetis, ſi ſignorum, & ſymptomatum glorioſam habueritis cognitionem, non ſimplicem, qualis fabrorum, & cerdonum eſt in ſuâ arte, ſed abſolutam & ſcientificam, quam niſi habeatis, artis operationem ne aggrediamini, in qua non opinio, non jactantia, non contentio, non ſuperbia, ſed una, ac ſola ſcientia, & cognitio dominatur: Verùm antiqua hæc eſt artium peſtis, quòd earum praxin theoricæ præponunt plerique & ferè apud chirurgos conjugio artis magiſterium comparatur.

Erga vulneratos verò rigore potius quàm indulgentiâ procurandum eſt in ſervandâ diætâ, & in reliquorum errorum abſtinentiâ, bonus enim chirurgus, & optima remedia faciliter ægrotantium erroribus, & inobedientiâ infamantur, medico prætereà convenit, ut cum gravitate, & urbanitate imperium ſuper ægrum acquirat, & tali modo ſe gerat, ut illi terrorem imprimat, & ad ea, quæ præcipit, tanquam ad ſalutem neceſſariiſſima, æger parens obediat: præſtat enim ipſum, quàm medicum dolore, quòd niſi fecerit medicus, civili cum auſteritate blandiri ægro aliquandò cogetur, & illi multa cùm periculo concedere, & propter quæ inſcitia ab aliis argui poſſit. Conſcium quoque medicum eſſe decet de vulnerati vivendi modo, an diſſolutus ſit, an cauſæ præceſſerint, ex quibus corpus pravorum humorum redundantiâ ſcatere poſſit, an lue Venereâ, vel aliquo alio morbo laboret, nàm hæc ſi in vulnerato adſint, ſymptomata ſupervenientia timere medicus debet, quinimò ſi iis opportuno tempore occurrat, damnum præcavere poteſt. Cœterum medico convenit in conſpicuis viris iis uti remediis, de quibus multoties periculum fecit, quæque cum certitudine, quod ex iis ſperat, efficere poſſit, ne de illo dicatur Plinianum illud: *Diſcit periculis noſtris, & experimenta per mortes agit.*

Cap. XXVII.

De Vulneribus, quæ Venenatis telis inferuntur.

ANtiquiſſimus tela inficiendi mos fuit, & Barbaris uſitatiſſimus, attamen nunc etiam tanta eſt hominum truculentia, ut non ſimplici necandi ardore contenti ſint, ſed lethiferam armorum noxam duplicare ſtudent, & hoc flagitii genus ſubindè non intermittant, undè globulos, ſagittas, enſes, haſtas, tela, & alia inſtrumenta nocitura venenant hoſtes, ut vulnus ipſum materiâ venenoſâ inficiant. Varia inficiendi genera ſunt,

ſunt, quæ ſilentio prȩterire præſtat, quàm deſcribere. Domeſticis uſibus venenum contrahunt, inquit Paracelſus, inſtrumenta mechanica, ut ex. gr. falces, quæ uſûs tempore dùm incaleſcunt, naturam eorum, quæ ſecant, ut herbarum, rubetarum, ſerpentum, aranearum, ac lucuſtarum, facilè recipiunt: Sic vomeres à terrâ, quam ſecant, veneni quiddam contrahunt, iſta itàque ſedulò conſideranda, & ab aliis ſtudioſè cavendum, nàm quamvis attritu, & dùm acuuntur, aliquid rurſùs veneni deperdant, nunquam tamen ipſum totum perit.

Signa.

Vulnerum à telis venenatis inflictorum ſigna, à priori cognoſci nequeunt: verùm per ſymptomata ſupervenientia deprehenduntur, undè dolor eſt valdè ſævus, & lancinans, partis vulneratæ color naturalis primò in lividum, deindè in nigrum abit, & gangræna imminet; ſtatim graviora ſymptomata præter vulneris rationem ſequuntur, nunc uredo in toto corpore æſtuans, nunc obſtupeſcentia, nunc cordis anguſtia, interdùm membrorum tremor, delirium, virium lapſus, lipothymia, & ſyncope percipitur, & quamplurima alia ſymptomata pro veneni cujuſque naturâ accedunt. Obſervandum tamen eſt, nùm hæc ſymptomata ex venenis, an ex aliâ cauſâ orta ſint, nàm ob ſignorum ſimilitudinem difficile eſt judicium.

Prognoſis.

Omne vulnus venenato armorum genere inflictum etiam leviſſimum, & minutiſſimum periculoſiſſimum eſt, & mortem afferre poteſt, non vulneris, ſed veneni ratione, cùm aliàs magna vulnera ſanari poſſint. Quò plura ſunt ſymptomata, graviora, & contumaciora, & optimis adhibitis remediis non cedunt, eò periculoſiora, & plerumque ſunt lethalia, præſertim ſi cordi proprius eſt, vel ſi medicaminum applicatio tamdiù protrahatur, donec interim venenum per vulnus fermentando, in corpus agere poſſit.

Curatio.

Curatio vulnerum à venenatis telis inflictorum feſtinam requirit opem, eorumque curationis cardo in veneni eductione conſiſtit, idcòque primò danda opera, ne venenum ad interiora ſerpat, deindè ut ejus vis alexipharmacis obtundatur. Primò itaque conſiderandum, an telum venenatum adhuc intra vulnus hæreat; ſiquidèm omnis curatio erit fruſtranea, niſi extrahetur, & quò citiùs, eò meliùs, quòd ſi extrahi nequeat, emplaſtris, quæ venenum evocare poſſunt, ea aſſocianda ſunt medicamenta, quæ tela, & alia extranea corpora è vulneribus extrahere valent, de quibus ſupra cap. 16. dictum eſt.

Venenum, ne ad internas partes recurrat, vulgares ſupra vulnus

id membrum deligant, non tamen nimis vehementer, eâ tamen ſedulitate, ne membrum torpeat, aut in gangrenam abeat, deindè venenum evocant. Antiqui ad venenum extrahendum, ſuctione utebantur; & hanc præſtabant Pſylli, exiſtimabantque eos proprietatem quandam venenum ſuctu extrahendi habere, cum tamen id præſtarent audaciâ ipſo uſu confirmata. Verum tutius venenum extrahunt cucurbitæ ſivæ, ſi applicabiles ſint, vel ſcarificationes profundiores adhibent, & deindè cucurbitulas apponunt, ut unà cum ſanguine venenum extrahant. Poſt cucurbitularum amotionem gallinas, vel alias aves podice, vel per medium diſſectas, calentes vulneri imponunt. Poſtmodum vulneri antidota venenum extrahentia, ut *theriacam*, *Mithridatium* applicant, & internè hæc eadem, & alia vulgaria per os propinant. Ad cor muniendum, *oleo Matthioli, ut & Magni Ducis Hetruriæ* cordis regionem, & arterias illiniunt.

In vulneribus venenatis telis inflictis proſcribimus venæ ſectionem, & medicamentum purgans, tanquàm ipſo veneno nocentius. & quia eorum curatio in veneni extractione conſiſtit, ideò eo primò ſcarificamus, deindè *aqua theriacali cum ſpiritu vini* abluimus, vel quod tutiſſimum eſt actuali igne partem affectam cauterizamus, eâ tamen diſtantiâ, ne ignis vulnus attingât, verum pars læſa non debet eſſe validè nervoſa, eſchara illicò eſt auferenda. Interim diaphoretica, ſudorifica, alexipharmaca, & cardiaca ad longum tempus continuamus.

Cap. XXVIII.

De Sclopetorum Vulneribus.

HUmana barbaries de die in diem varias excogitat machinas ad lædendam humanitatem, ſic quoque inventa ſunt ſclopeta, bombardæ &c. cum pulvere pyrio, ex quibus pericoloſiora inſliguntur vulnera, quàm ab aliis inſtrumentis, quod lædendi genus vetuſtati ante annos 1380. ignotum fuit, ideòque non nulli tanquàm de novo vulnerum genere tractant. Aliqui putant hoc eſſe vetuſtiſſimum, quia Veteres in urbibus expugnandis quadam machinâ uſi ſunt, quæ *Catapulta* olim appellabatur; erat enim catapulta machina bellica, qua tela, aut ſaxa excuti ſolebant, de qua meminit *Plaut. in Cur.* hac enim glandes, globulos, lapides, & ſimilia excutiebant, quæ corporibus infixa magnam ſtragem inferebant. Hujus etiam meminit *Celſus lib. 7. cap. 5.* ubi de pilâ plumbeâ in parte relictâ agit, atque docet, qua arte ſit extrahenda his verbis: *Tertium genus telorum eſt, quod interdum evelli debet plumbea glans, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod, prærupta cute, integrum intus inſedit. In omnibus &c.* Verum inſtrumenta, quibus his noſtris temporibus utimur, nova ſunt, & antiquis incognita fuêre.

Vulgares ferè omnes ſclopetorum vulnera venenata eſſe perperàm crediderunt ſymptomatum ratione, quorum ferocia ſunt; glandes enim imploſæ carni inſeruntur, & impetuoſâ violentiâ continuum unâ operâ contundunt, collidunt, confringunt, & diſrumpunt, non modò eo loci, ubi glans perforat, verum etiam circumpoſitæ partes, quæ hac impetuoſâ imploſionis violentiâ, veluti à fulmine tanguntur. Præterea his in vulneribus aliquid de ipſâ partis læſæ ſubſtantiâ aufertur, & majus infert periculum, quòd plures fibrillæ, membranæ, nervi, venæ, arteriæ, & oſſa contunduntur, diſrumpuntur, & franguntur, & hac ratione vulnera hæc ſemper ſunt periculoſiora aliis ab incidentibus armis facta, quia hæc ſimpliciter ſuâ acie dividunt, illa verò violenter diſcerpunt, & integras non raro avellunt particulas. Hinc eſt, quare ſclopetorum vulnera ſæpè inflammationem, dolorem, febrem præ aliis acutam, prunam, phreneſin, ſpaſmum, putredinem, gangrænam, ſphacelum, aliaque prava ſymptomata concitant; major enim hic eſt obſtructio, major tubulorum, & pororum perverſio, & major in fluidis perturbatio, quàm in vulneribus cæſim, vel punctim inflictis.

Venenata eſſe ſclopetorum vulnera convincunt ex morbis, & ſymptomatibus vulneratos infeſtantibus, ut ſunt vehementes inflammationes, mali moris febres, cordis tremores, partium putrefactiones, gangræna, & ſphacelus; itèm vulneris labia livida, ſeu nigra, Deindè ex medendi modo, nàm his vulneribus alexipharmaca profuiſſe compertum fuit, ideòque aperta diu ſervant aliorum vulnerum venenatorum more. Tandèm obſervatum eſt in quibuſdam præliis omnes globulis vulneratos interiiſſe, et-ſi vulnera non adeò magna, & pernicioſa videbantur, & vix, ac non niſi magno labore, & adhibitâ chirurgorum diligentiâ aliquos ſervatos fuiſſe, quæ omnia certiſſima ſunt veneni indicia.

Sed ex his morbis, & ſymptomatibus malè deducunt ſclopetorum vulnera venenata eſſe; ea enim primò ſymptomata omnia, & morbi ex magnâ contuſione proveniunt, nàm globulus ſummâ violentiâ, fulminis inſtar, partes, in quas impingit, penetrat, & quicquid obvium eſt, collidit, contundit, confringit, diſrumpit, avellit, qua vi non ſolum venulæ, arteriolæ, fibrillæ, membranæ, nervi per carnem paſſim diffuſi lacerantur, ſed & ità majora vaſa, & oſſa contunduntur, diſrumpuntur, franguntur, ut magna tubulorum obſtructio, major pororum perverſio, & in ſuccis maxima perturbatio inducatur, undè partes contuſæ, colliſæ, diſruptæ, & fractæ vitali calore deſtitutæ facilè, & multiplicem continui ſolutionem, multiplex morbi genus, & varia inducunt ſymptomata. Nec etiam cordis tremor, aliaque prava ſymotomata in omnibus hujuſmodi vulneratis accidunt.

cidunt. Secundò, Alexipharmaca profuiſſe verum non eſt in omni ſclopetorum vulnere, ſed de iis tantum, cum ex contuſione, & hinc ſequente magnâ corruptela, & omninò gangrenâ imminente, cor à putridis vaporibus, è vulnere per arterias aſcendentibus, læditur, ac proindè alexipharmacis munitur, & roboratur. Tertiò, Vulnera iſta diu aperta ſervanda ſunt vulnerum venenatorum more: non ideò fit, ut venenum evacuari poſſit, ſed ut pus, quod continuò è partibus contuſis generatur, evacuetur, id quod tardius fit; cum id quod contuſum eſt, multum eſt, multum ſit in hiſce vulneribus. Denique quartò, in quibuſdam præliis omnes globulis vulneratos interiiſſe, & aliquos difficulter ſervatos fuiſſe: non ideò accidit, quòd vulnera globulis inflicta venenata fuerint; cum in aliis præliis plurimis nihil tale compertum ſit, ſed accidit vel annonæ caritate, vel ex pravis cibis, quibus inopes milites nutriuntur, vel ex inquinato aëre, vel pravâ corporis conſtitutione, vel pravo in iis humorum apparatu, qualis ſæpè in caſtris eſſe ſolet.

Itèm ſclopetorum vulnera venenata eſſe deducunt à pulvere pyrio, à cujus vi globuli impelluntur; alii à plumbo, ex quo globuli concinnantur; alii à veneno, quo globuli hi inficiuntur.

Pulverem pyrium venenatum eſſe ex componentibus probant, hunc namque ex ſulphure, nitro, & carbonibus componi cuilibet notum jàm eſt, ſulphur enim calidum eſt in quarto gradu, & ſiccum, nitrum ſimiliter in tertio, & dum hæc igniuntur, inſigni ſuâ caliditate lædunt, quia venenata ſunt. Ex eo etiam patere putant, quòd qui talem conſtruunt pulverem, ne ab ejus venenato halitu lædantur, os, & nares ſibi occludunt, eaque tempore ab acribus, nempè ab alliis, porris, cæpis, aceto, & ſimilibus ſe abſtinent, quod experientiâ docti faciant, quoniam horum ciborum acrimonia incidendi, aperiendi, & efficiendi vim habent, ut pulveris malignitas ad latentis cordis, membrorumque principalium partes ſe inſinuet. Nonnulli, ad pyrii pulveris venenoſitatem probandam, ad fulminis, & ictus bombardæ convenientiam confugiunt; nàm in fulmine vim venenatum ſæpè ineſſe certum eſt, quod fætor, & mira homines, & bruta ſubitò ingulandi, vis atque alii maligni ejus teſtantur effectus: ità ſimile quid in bombardæ ictu ineſſe putant.

Cæterum horum vulnerum venenoſitatem ex pulvere pyrio provenire non poſſe ex eo patet, quòd ingredientia, ex quibus componitur, venenata non ſunt. Etenim ex ſulphure varia componi medicamina, & ex nitro, ac internè uſurpari tàm ab antiquis, quàm à recentioribus, & venenata non eſſe, ità notum eſt, ut probatione non indigeat. Carbones venenatos non eſſe, ex eo pateſcit, obſervamus nàmque picâ, & malaciâ affectos impunè illis veſci. Et licèt hæc tria unum efficiant, tamen

men eorum miſcela venenata non eſt, & eſtò accendantur, tamen indè venenoſitatem acquirere non poteſt, cum ignis venenatus non ſit, aliàs ferrum candens, flamma, vivaceſque carbones venenum diceremus, imò ignis potius abſumit, vel venenoſitatem corrigit, quàm inducit. Pulverem hunc multi in dolore nephritico ad calculos comminuendos abſque ullâ noxâ hauriunt, itèm milites hoc ad peſtem curandam cum aceto utuntur, idemque in peſte ad eam arcendam in domibus accendi ſolet, ſimiliter pro curandâ carie Venereâ ſæpè hunc pulverem nonnulli admovent, inſuper multi à pulvere accenſo combuſti nullam veneni vim experiuntur, & nos multos curavimus abſque ope eorum, quæ veneno adverſantur.

Neque, qui pulverem iſtum parant, os, & nares obſtrunt ob venenoſitatem, ſed ob pulverem, qui intrò hauritur. Sicut etiam qui triticum cribrant, vel calcem metiuntur, ne pulvis ab his elevatus unà cum aëre pulmones penetret. Sed non omnes id faciunt. Ad illud de aliis, & cæpis dicimus id efficere, ne viſcera ab his alterentur, adde, quòd cæpæ, & alia ex *Dioſcoridis* ſententiâ adverſus venenum quam maximè pugnant, hinc *allium dicitur à Galeno theriaca Ruſticorum*. Et nos pulveris pyrii confectores allia, cæpas, rucas, & alia quamplurima, quæ calida vulgò exiſtimantur, comediſſe obſervavimus.

Qui plumbum, ex quo globuli conficiuntur, venenatum eſſe credunt, omnia metalla venenata, & corpori noſtro hoſtilia eſſe exiſtimant. Addimus & nos, quòd plumbum in aliorum metallorum examine adhibitum, ea abſumit, & unà in fumum arripit, aut in ſcorias convertit, qui fumus maximè noxius eſt, non autem venenatus.

Sed neque à globulis plumbeis venenum provenire poteſt, & eſtò ejus fumus ſit noxius ex copioſo ejus mercurio, antimonialem naturam æmulante, ut videre eſt in metallorum cupellatione, non tamen eſt venenatus. Imò plumbum integrum nihil veneni afferre poſſe ex eo patet, quòd multi tales globulos intra corpus immiſſos à ſclopeti ictu interdum aliquos annorum ſpatio ſine omni noxâ in corpore circumferunt. Inſuper nonnulli globulos plumbeos deglutitos per alvum rurſum ſine omni damno rejecerunt, ut in Iliacâ paſſione pilis plumbeis devoratis utuntur vulgares. Et ex plumbo varia medicamenta parantur ad antiquorum ulcerum curationem, eaque feliciter adhibita obſervavimus. Præterea chymici ex plumbo, quod ſaturnum vocant, ſaccharum, ſeu ſal, tincturam, ſpiritum ardentem ſaturni, aquam teſculapii, & ſimilia interna medicamenta parant, quorum operationes in noſtrâ *Pyrotechniâ* docuimus *lib.* 4. *cap.* 4. *art.* 3.

Ad id, quod dicunt globulos veneno infici poſſe, ultrò, citròque concedimus, cum ferrum plumbo ſolidius ſit, & veneno infici poteſt, quis plumbum non ſatis denſum

non infici negabit? Tela infici hiſtoriæ tum antiquæ, tum recentes earum gentium, quæ ſagittis utuntur, teſtantur. *Virg. lib. 10. Aeneid.* cecinit.

Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

& Ovid. lib. 3. Triſt.

Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.

Et noſtris temporibus nota eſt Inſulæ Cretæ obſidio, ubi chriſtiani tum temporis leviſſimè ſagittis venenatis vulnerati à Turcis, quicquid medici, & chirurgi adhibuerunt; omnes obierunt. Sed non quærimus, an globuli infici poſſint, verum quæritur, an omne vulnus ſclopeto inflictum ſit venenatum, quod utique negamus. Et ſicut inferre non licet, quia gladio venenato venenatum infligitur vulnus: ergò omnia vulnera gladio inflicta eſſe venenato: ſic quoque ſi quædam vulnera ſclopetorum globulis illata ſunt venenata: ergò omnia ſclopetorum vulnera eſſe venenata, concludere non licet. Hi globuli venenari poſſunt, vel inunctione, vel venenatæ ſubſtantiæ infuſione, ſi non vegetabilis, tamen mineralis, quæ in fuſione plumbo admiſceri, & permanere poſſit, attamen ſuâ naturâ tales non ſunt.

Ad fulminis, & bombardæ ictûs convenientiam, qua pulveris pyrii venenoſitatem probant, reſpondemus, fulmini venoſitatem non ineſſe, nec factorem venenoſitatem arguere, aliàs omnia fœtida eſſent venenata. Convenit bombardæ ictus cum fulmine, quia utrumque venenoſitate caret. Homines, & bruta fulminis vis ſternit, quia tota ejus actio, & motus eſt à ſpiritu potentiſſimo, & à ſubſtantiâ ſubtiliſſimâ ſulphureâ, omnia corpora penetrante, & fulmen eſt lumine ſolari acutius, nàm ſolares radios aliquantiſper ſuſtinemus, fulminis verò ictum nec tantillum quidèm ferre poſſumus, quin portentoſi effectus progignantur. Sclopeti ictu quicquid attingitur, globus eſt, & id violentiâ, & motu pulveris impreſſo præſtat aliorum violenter projectorum more, ut ſagittæ, & lapides è fundis projecti. Nec flamma ex accenſo pulvere ad ipſum vulnus penetrat, quod non ſuccedit in fulmine, nàm ſine vulnere viventia occidit, quicquid blaterant de fulminis lapide vulgares philoſophi, tanquàm anile commentum inter fabellas collocamus, & ſuâ flammâ, & ardenti fumo amplas domos, turres, templa, & palatia incendio vaſtat, & perimit.

Dicemus utique pulverem pyrium, ſeu bombardicum execrandum venenum omnium venenorum eſſe violentiſſimum, & nulli comparandum; quia non tantum extemplò, ut non faciunt omnia venena, viventia ſternit, verùm etiam tanta eſt hujus violentia, ut horrendæ tempeſtates, ac urbium, montiumque ſummerſiones ei adſcribantur. Undè pyrii pulveris potentoſi effectus oriantur in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ lib. 4. cap. 1. art. 3. de ſalis nitri præparationibus* ubertim demonſtravimus.

Aliqui ſclopetorum vulnera non modò

modò venenata eſſe, verùm etiam ambuſta, alii tandèm neutrum adeſſe concedunt. Nullum empyreuma adeſſe his rationibus contendimus, &

Primò, ſi ambuſtionem hæc vulnera inferrent, ipſi globuli igneſcere, ac indè liqueſcere deberent, cum tamen globuli iſti integri, & nihil tale paſſi è vulneribus extrahuntur.

Secundò, ſi talia vulnera eſſent ambuſta, utique à ſauciatis ignis vis perciperetur, ignea enim vis valdè ſenſibilis eſt; deindè pila plumbea ſclopo exploſa, ſi comburendi vim haberet, combureret, quod magis eſt combuſtibile, videmus enim indumenta ſive lanea, ſive linea, ſive ſerica, ſive cujus libet materiæ, à globulis confoſſa nullo pacto comburi. Imò qui naves, vel alia ædificia contra iſtorum globulorum ictus tueri conantur, ſaccos lanâ, vel ſtupâ plenos appendunt, qui nullo modo à globis iſtis etiam majoribus accenduntur. Quare multo minùs poteſt comburi caro, quia agens ſemper agit in materiam magis diſpoſitam, quàm minus diſpoſitam, hinc cum magis ſint diſpoſita indumenta, quàm caro; quare ſi indumenta non comburuntur, neque caro comburitur.

Neque dices diverſam eſſe rationem partium corporis humani, ac ſimilium rerum; Talia enim ob meatuum amplitudinem, tenuiſſimam exhalationem pervadere, intactâ ſubſtantiâ; corpus humanum verò ob denſitatem lædere, & idem fieri hîc, quod in fulmine, quod illæſâ vaginâ gladium, & illæſis loculis argentum, aurum, aliaque metalla in iis incluſa in unam maſſam colliquata urit, illæſis veſtibus hominem conſumit, idque accidiſſe toti exercitui *Sennacherib* narrat *D: Hieronymus ad cap.* 10. *Iſaiæ.* Aliquandò carne nihil illæſâ, fulmen oſſa comminuit. Quare corpora ſolidiora, & denſiora, quæque magis reſiſtunt, magis à fulmine læduntur, quàm rariora, & facilè cedentia, quia in corporibus ſolidioribus moratur fulmineus ignis diutiùs, in rarioribus non, ſed ſtatim tranſit.

Sed magna eſt fulminis, & globi hîc diverſitas; tota nàmque actio fulminis eſt à ſpiritu potentiſſimo, & ſubſtantiâ ſubtiliſſimâ omnia penetrante: at talem ſpiritum cum globo conjunctum eſſe, non dum probatum eſt, ſed tota actio hîc globi eſt, qui neque res raras comburit, neque ligna, neque alias denſas, in quas impingit.

Tertiò, cum vix ulla res detur inflammabilis, quàm pulvis ille pyrius maximè ignem concipiens, ſi globi hi corpus humanum comburerent, multò magis pulverem pyrium accendere deberent; quod tamen non accidit, teſte experientiâ, & nos pluries globulos è ſclopeto emiſſos è longinquo per tormentarii pulveris acervum abſque ullo accenſionis metu pertranſiſſe obſervavimus. Si verò accidat, ut globo è bombardâ exploſo accendatur pulvis pyrius, id evenit, quia vel flamma ipſa ad pulverem penetravit, vel globos

ad ferrum, vel lapidem alliditur, atque ignis ſcintillis, tanquàm è ſilice excuſſis, accenditur.

Quartò, ſi globuli plumbei loco, papyrus, vel ſtupa ſclopeto indatur, atque explodatur, nulla in iis, ſeu à pulvere pyrio, ſeu à motu contractæ combuſtionis veſtigia apparent, (niſi quod interdum à pulvere contaminantur, & nigreſcunt) & ſæpè ex ipſis vulneribus integræ extrahuntur.

Quintò, vulnerati hoc modo nullum calorem, aut aduſtionem percipiunt, ſed dolorem tantum ex contuſione, & dilaceratione.

Sextò, quòd nec à pulveris flammâ, nec à motu globuli iſti incaleſcant, vel illud etiam docet, quòd globus è cerâ confectus, & ſclopeto injectus non liqueſcit, ſed & ipſe aſſerem ligneum duos digitos craſſum penetrat: ex quo unico ſatis patet globos iſtos non vi ignea, ſed impetu ſaltèm quicquid præſtant, efficere.

Qui combuſtionem, vel empyreuma in ſclopetorum vulneribus adeſſe credunt, falſis innituntur principiis, & infirmas adducunt rationes, &

Primo globulos iſtos à pulvere tormentario accenſo igniri falſum eſt, & ſuprà probatum eſt nullo modò non tantum non igneſcere, ſed nec etiam leviter calefieri.

Secundò, globulos ex motu, qui cum ſit celerrimus, & velociſſimus, calefieri imaginantur, & teſtem *Ariſtotelem citant 2. de Cœlo cap. 7. tex. 42. & 1. meteor. tex. 3.* qui ob vehementem motum ferrum calefieri, & plumbum in ſagittis liqueſcere, ac ligna, & lapides igniri ſcribit, confirmat id experientiâ, cum notum ſit lignorum attritu ruſticos interdum ignem elicere, & molarum, rotarum axes, niſi pinguedine madeant, ignem concipere. Ad hoc dicimus nullo modo globulos ob celerrimum motum calefieri, nàm ut hoc ſuccedat, duo corpora ſolida, & dura diu mutuò atteri neceſſe eſt, verum globulus licèt ſit corpus ſolidum, aër tamen, per quem excurrit, eſt fluidum, & ſic nullatenus ex celeritate quantalibet inflammari poteſt, imò nec calefieri, imò frigeſieri ex celerrimo motu, conſtat id experientiâ; ruſtici nàmque æſtivo tempore in agris, ne vinum calidum bibant, vas vino plenum de fune in arboris ramo ſuſpenſum celerrimè hinc indè movent, & vinum refrigeratum bibunt. Ad id, quod ſcribit *Ariſtoteles*, nempè ob vehementem motum ferrum calefieri, utique concedimus, ſi in corpore ſolido atteratur.

Tertiò etiam, id ipſum in globis iſtis experientia confirmat, cum ſæpe compertum ſit à globis iſtis in pagis ſtraminea tecta flammam concepiſſe, domoſque integras conflagraſſe. Dicimus id verum eſſe, ſi flamma, quæ cùm globo è bombardâ emittitur, tectum tangat, aut ſi fomes aliquis ignem fovens globo alligetur, quod incendiarii facere ſolent. A flammâ verò illâ, aut materiâ igniaria ſi ſit, & ſi globus ſaltèm ſtramen tangat, nec id, ut nec lana, nec ſtupa, nec ipſe pulvis pyrius accendi poteſt, ut

ut anteà dictum eſt. Nec hîc illa diſtinctio valet; Si globus eminus, & è longinquo è bombardâ emittatur, vel partem veſte tectam feriat, ambuſtione, & uredine id vulnus carere: ſi verò cominus, & in partem nudam vulnus à globo tali infligatur, cum uredine, & ambuſtione conjunctum vulnus eſſe poſſe. Nàm etſi barbam, & capillos, vel etiam veſtes flamma illa è pulvere pyrio accenſo è ſclopeto erumpens, è propinquo lædere poſſit: tamen non credibile eſt flammam per exiguum illud vulnus cutis, per quod in corpus penetrat, ſimul in profundum corporis cum globo erumpere. Nec differentia apparet inter vulnera cominus, & eminus per globos illata, niſi quod à globo è propinquo emiſſo, qui majori vi fuerit, gravior fit contuſio quàm ab eo, qui è longinque venit, & debilius fuerit.

Quarto, & alia, quæ in comcuſtionibus accidere ſolent, in his vulneribus apparere dicunt, ipſum vulnus nigreſcere, veſiculas excitari, acres, tetros, & nigros ichores in ſè effluere, inflammationem ad nonum uſque diem ſuccreſcere, & eſcharam augeri, & hinc minui, quæ omnia ſunt peſſima uſtionis indicia, & effectus.

Verum hæc omnia non ab ambuſtione, ſed à contuſione oriuntur, & apparent quoque in aliis vulneribus, in quibus nullum empyreuma, & combuſtio adeſt. Neque unquàm veſiculæ viſæ ſunt, quæ ab igne excitatæ fuêre, & quòd vulnus circa nonum diem melius ſe habere, & quòd eſchara ſeparari incipiat, id non tantum in ambuſtis, & ubi eſchara eſt, accidit, ſed etiam in contuſionibus, cum, ut id quod contuſum, & corruptum eſt, in pus mutetur, etiam certum temporis ſpatium requiratur. Neque id, quod iſti in hiſcè vulneribus pro eſcharâ habent, vera eſchara eſt, cum nullo modo ut eſchara durum ſit, ſed caro valdè contuſa, quæ ſtatim emoritur, undè & nigra evadit: Interdum tamen etiam à pulveris tormentarii colore, quo glans infecta eſt, denigratur, vel nigra evadit à ſanguine, qui è vulnere effluit, congrumato, & ibi hærente, & conſtipante, & æger conqueritur de dolore gravativo, non autem de uredine, & ardore, ut vulgus ineptè putat.

Signa.

Vulnerum ſclopetum ſigna tradere non eſt opus, cum ſatis ſit ſcire aliquem à globulo ſclopetò emiſſo vulneratum eſſe. Partes vulneratæ vel ſtylo immiſſo explorantur, vel è partium ſitu ex anatomiâ noto cognoſcuntur, & partes nervoſæ læſæ dolore pateſcunt. Prætereà vulnera à ſclopeto inflicta apparent ab initio livida, nigra, & ſæpè flava, & æger conqueritur de dolore gravativo. An venenatum ſit vulnus, ex ſupervenientibus cognoſcitur, quorum nulla alia cauſa adeſt, à qua talia proficiſci poſſunt. E vulnere parum ſanguinis effluit, & poſt ictum vulnus contrahitur, ut vix turunda intrudatur, ad quod facit ſanguis congrumatus ibi hærens.

Cauſæ.

Cauſa.

Cauſa eſt glans plumbea; mediata, ſive efficiens eſt pulvis tormentarius igne accenſus; & cauſa remota eſt ſclopetum.

Prognoſis.

Sclopetorum vulnera, quia ſummam ſpirituum, & ſanguinis perturbationem inferunt, & ſemper aliquid de ipſâ ſubſtantiâ aufertur, ac perpetuò compoſita ſunt; vix enim tranſit pila plumbea cutem, ut non nervos, tendines, fibras, atque cum inſigni contuſione varios lædat tubulos; longè periculoſiora ſunt, quàm ea, quæ gladio, vel telo infliguntur. Ideòque ex vulneribus gladiò, vel telo inflictis multi perſanantur, putà ventriculi, inteſtinorum, veſicæ; ex iis verò ſclopeto illatis raro quis convaleſcit. Eſtò hæc vulnera vulneribus gladio inflictis longè periculoſiora ſint, tamen ægrum ſine auxiliis relinquere non licet, & ſatius eſt malo remediis ſuccurrere, quàm iis omiſſis ægrum mori ſinere; cum & hîc natura ſæpe miranda quaſi facere ſoleat, & eos, qui jàm ſepulturæ tradendi videbantur, convaluiſſe obſervatum ſit, ut plures extant hiſtoriæ.

Vulnera ejuſmodi cum oſſis fracturâ periculoſiora ſunt, & curatu difficiliora, ſive non tàm periculoſa. Quæ ad partes interiores penetrant, ſive quæ nobiliores ſunt, ſive partes principis in conſenſum trahere poſſunt, eſtò ſint parva, nihilominus ægrum interimunt. Hæc vulnera, ſi corpus cacochymum apprehendant, multum periculoſiora ſunt, quàm quæ corpus ſanum. Quæ inſignem penetrant cavitatem, ut caput, pectus, & ventrem, periculoſiora ſunt, quàm ſi partem carnoſam tranſirent. Hæc vulnera, ſi à pilâ venenatâ infliguntur, valde pernicioſa ſunt, & ut plurimum lethalia: præſertim ſi ad partes interiores penetrent, & eſto ſint parua, vulneratum periment.

Curatio.

In vulnerum ſclopetorum curatione magnâ ſedulitate primò obſervetur, in quânam corporis partem globus intraverit, & an penitus pervadendo ex oppoſito latere rurſus eruperit, vel etiamnum intus lateat, & ubinam, quàmque profundè. Hinc prima globulos extrahendi indicatio emergit, & ſi vulnus non ſatis amplum ſit, id cultello inciſorio magis dilatandum eſt, partim ut materiæ effluxus concedatur, partim ut, ſi adfuerint veſtium fruſtula, vel oſſis feſtucæ, vel globuli eximantur felicius. Tunc patiens in illo ſitu locari debet, quo vulnus accepit, alias fibræ diſtorqueri poſſunt, & indè maximus oboritur dolor. Digiti ſæpè melius inſtrumentum ſunt ad res extraneas eximendas, & ſi globus nimis profundè deliteſcat, inciſio non profunda facienda eſt, ſed volſellis, aut tenaculis, aut forpice denticulata, noſtro corvino, aut terebellis, aliiſque ſimilibus eximatur, niſi in oſſe ſit infixus; quòd

quòd ſi reperiri nequeat, totum opus ſuppurantibus, vel naturæ committitur, quæ, exacto aliquo temporis ſpatio, ejuſmodi latentes in profundo ſine noxâ geſtatos globulos plumbeos ſponte plerumque propellere ſolet, quod in ferreis, aut æneis non ſuccedit, qui cum rubiginem, vel æruginem contrahant, vulnus ſanari permittunt. Interim autem multa in vulnere ſpecilli circumactio, profundaque inciſio ad obtinendum globulum omittenda, & fugienda eſt, tanquàm naturæ hoſtilis, & valdè doloroſa, ex qua nihil boni expectari poſſet. Globuli extractio primâ die fiat, qua quis ictus fuerit, tum quia globulus tunc ſpecillo tangi poteſt, tum quia commodius, & facilius fit, cum adhuc membrum calidum ſit, & minor doloris ſenſus accitur, quàm cum ab aëre alteratum, & refrigeratum fuerit. Si verò in aliquâ parte nobili, vel quæ nobilem in conſenſum trahere poſſit, globulus hæreat, & ex vulnere per ſe de vulnerati vitâ periclitari videatur, chirurgus globuli extractionem tentare non debet.

Non tantum inſtrumentis globuli eximi poſſunt, verum etiam potionibus vulnerariis expulſivis egregiè è corpore hærentes expelli deprehenduntur, & imprimis ſequens potio in globulorum, & grandinum expulſione decantata eſt, quæ aliâs ob exiguitatem extrâhi vix poſſunt, cùm poſt earum exploſionem foraminula carnis vix iterùm coaleſcant, quæ ità fit.

℞. *Braſſica rubr. non capitata m.* ij.
Artemiſia rubra,
Sanicula,
Conſolida ſaracen.
Alchimilla,
Sedi majoris,
Sabina,

Quæ in umbrâ, & aurâ liberâ ſiccentur, & ſimul in pulverem terantur.

℞. *Hujus pulv. probè miſti m.* ij. *vel* iij.
Superfunde vini alb. lib. iv.

Coque in ollâ novâ lutatâ ad ſufficientiam, de colaturâ manè, & veſperi ℥. iv. vel v. bibantur, tùm etiam vulnus eodem decocto eluatur, & ſequens emplaſtrum ſuperpone:

℞. *Terebinth.* ℥. ij.
Gummi elemi ℥. j.
Colophonia,
Cera flava ana ℥. ß.
Sacch. Saturni,
Minii,
Sang. draconis ana ʒ. iij.
Styracis liquida,
Magnetis præp. ana ʒ. ij.
Croci Martis ℥. ß.
Ariſtoloch. rotund.
Mumia ana ʒ. j.
Aloës hepatica,
Alum. uſti ana ʒ. ß.

Pulveriſentur pulveriſanda, & primò liqueſcat cera, ac tùm reliqua ſucceſſivè immiſcendo coagitentur, addendo quoque

Balſami ſulph. ʒ. ij.

& ad juſtam emplaſtri conſiſtentiam percoquantur, cujus parum pro vice ſubcaleſcere ſinitur, linteoque inductum hiſce, & aliis vulneribus ſuperimponitur. Poſtquàm illud, quod expulſum volumus, ſit eductum, ſtatim talis potio omittatur, alias nihil boni operatura eſſet, alias tamen mitior potùs vulnerarius

nerarius à nobis deſcriptus in proprio capite adhuc aliquandiù continuari poterit, donec nimirum vulnus ſaneſcere videatur, & tunc ejuſmodi potus ceſſet.

Extracto globulo, vulgares chirurgi ſtupam cum ovi albumine conquaſſato vulneri applicant, & ſtatim, ne fluxio ad partem affectam ruat, phlebotomiam inſtituunt, ſi poſſibile ſit, à primâ vulneris die, niſi ſit nuper à cibo; nàm eò tunc eſt expectanda cibi aſſumpti digeſtio. Eam venam ſecant, quæ affectæ parti directè oppoſita eſt: ut vulnere in capite exiſtente, ex cephalicâ, ſi ea haberi non poſſit, ex mediâ, ſi hæc neque inveniatur, ex baſilicâ. Quæ ſanguinis quantitas educenda ſit, certò perfiniri in unoquoque non poteſt, verum ſi copioſam ſanguinis evacuationem vulneratus ferre non poſſit, digito venæ ſectæ oſculum occludunt, & per aliquod temporis ſpatium, putà per vigeſimam horæ partem ſic detinent, deindè digito amoto, parum ſanguinis educunt, unciam putà, vel ſemiunciam, & iterum occludunt, & ſic per vices reiterant. Nàm inquiunt hoc ſecandæ venæ genus retrahere plurimum à parte affectâ cum minimâ ſanguinis eductione. Et eodem die præmiſſâ tamen phlebotomiâ diverſivâ, qua per vices exiguam ſanguinis quantitatem educunt, purgationem inſtituunt, quòd ſi utrumque eodem die perficere non poſſunt, eam in diem ſequentem, vel tertium, vel quartum, vel ſubſequentes differunt, quam conferre dicunt duabus de cauſis, nempè propter morbi magnitudinem, & vitioſi ſucci redundantiam. Perpurgans enim medicamentum bilioſos, tenues, ac ſeroſos humores expurgant, qui ad vulneratam partem facilè confluere poſſunt, & ſi per tempus licebit ſyrupos alterantes *ex intubo, ſucco boraginis, infuſ. roſ. bugloſſâ, cum decoctione betonicæ, ſonchi, portulacæ, valerianæ*, & ſimilium propinant; poſt quorum exhibitionem leniente aliquo medicamento corpus deplent, nempè *ſyrupo roſ. ſolut. elect. de ſucc. roſ. aliquâ rhabarbari portione in ſero lactis infuſi, ſyr. de novem infuſ. roſ. rub.* & hujuſmodi. Cœterum has nænias *cap. 18. de Vulneratorum phlebotomiâ, & medicamento purgante* refutavimus.

Deindè ſi ſanguis è vulnere effluit, omni conatu ejus profluvium ſiſtunt; eſt enim ſanguis vitæ balſamus, quo deficiente, vitam ipſam deficere neceſſe eſt, verum ſangui in hujuſmodi vulneribus ſemper per digreſim effluit, ideſt ob arteriarum, & venarum lacerationem.

Poſtmodum ad internum pulveris pyrii ardorem reſtinguendum oleis refrigerantibus utuntur, ſed incaſſum, imò majori noxâ; in tali enim ardore non modò refrigerant, verum etiam ceu ignis pabulum ipſa incenduntur, & ardorem augent.

Ad dolorem demulcendum, qui perpetuò in principio, & progreſſu adeſt, ea commendant præſidia, quæ doloris cauſam tollunt, ita ſunt intemperies, continui ſolutio, partium nervoſarum læſio, lacera-

tio,

tio, extraneum in vulnere relictum &c. Dolorem leniunt anodynis, *ut oleo florum verbaſci, amygdalarum dulcium, chamæmelino, ſem. lini, lumbricorum, pinguedine humanâ, adipe vitulino, cataplaſmate de maluis decoctis, ac tenuiſſimè tritis, meliloto, additis farinis ſem. lini, fœnugræci &c.*

Tandèm id, quod contuſum eſt, in pus mutant, & à carne ſanâ eximunt digeſtivi ope, quod *ex terebinthinâ, ovi luteo, & oleo roſaceo* componunt. Verum hic locum non habet, cum contuſæ partes facilè putredinem concipiant, & gangrænæ periculum imminet, & præcipuè ſi partes nervoſæ contuſæ ſint, ejuſmodi humida, & ſimpliciter oleoſa, & pinguia non tolerant, ac ſicciora requirunt: ſed talia uſurpanda, quæ quidèm carnes contuſas in pus mutant, putredinem non inducunt, & ſimul dolorem leniunt. Quidam, ut incommoda, quæ ex vulgaris digeſtivi uſu ſuccedere ſolent, præcaveant, *digeſtivi ſingulis unciis mercurii præcipitati drachmam unam* addunt. Verum magnâ cautione opus eſt, ne quid temerè agatur, ubi enim putredo præſens eſt, & gangræna præ foribus adeſt, utique mercurium præcipitatum admiſcendum cenſemus, attamen is in quocumque ſclopetorum vulnere non eſt neceſſarius, nec ſemper tutus; cùm experientiâ conſtet talia vulnera ſine mercurii miſcelâ curari, & eſſe alia medicamenta tutiora, quæ putredinem inhibere poſſunt, imò in locis nervoſis vulneratis facilè mercurius præcipitatus inſignem dolorem excitare poteſt. Vulgari digeſtivo penicillos, vel turundas illiniunt, & in vulnus intrudunt, verum non nimis craſſæ eſſe debent, ne affectam partem extendant, & excrementorum, quæ per vulnus educi debent, exitus intercipiatur, & necroſi, vel aliis pravis ſymptomatibus detur occaſio; nec nimis longæ, ne pungant, nec nimis duræ, & aſperæ, ne lacerent, ac dolorem inferant, undè primis diebus tantæ ſint longitudinis, & craſſitudinis, ut vulnus ne claudatur, prohibeant, & unà commodè pus exire poſſit.

Si globulus aliquod membrum totum penetravit, ità ut vulnus utrâque parte pateat, medicamenta per ſetonem, vel ſetaceum ex lino, vel ſerico paratum adhibent, & quoties detergunt, hinc indè ſetonem illum trahendo movent, & novo medicamento illiniunt. Verùm à ſetonum uſu prorſus abſtinendum cenſemus, imò horum uſus à recentium chirurgorum aulâ receſſit, nàm puri exitus præcluditur, & dolores, ac inflammationes excitantur, præſtat itàque turundas utrinque immittere. Addimus & nos, quòd hoc præſidii genus ſummâ cum moleſtiâ geſtatur, quia perpetuò ipſius vulneris labia lædit, nec medicamentum per totum vulnus deferre poteſt. Atque ità procedunt in his vulneribus, donec pus aliquo modo laudabile apparere incipiat.

In principio vulnus ſemel in die ligant; cum vix aliquod detur, quod evacuari neceſſarium ſit. Ubi verò pus fluere incipit, bis in die

ligant; & cum ea copia fluit, ut niſi ſæpius evacuetur, ergo moleſtiam, & dolorem pariat, etiam ter in die vulnus aperiunt, & à pure mundant. Ubi rurſus ejus copia minui incipit, bis in die vulnus detergunt. Et poſtremò ubi ejus exigua copia fluit, & vulnus incarnari incipit, ſemel, in die, ut initio, vulnus detergunt, & ligant.

Quòd ſi intereà vulnus ſordidum reddatur, ut in corporibus cacochymis ſæpè fieri aſſolet, ad abſtergentia confugiunt, & ea mitiora, vel fortiora præſcribunt, prout major, vel minor puris copia fluit, & vulnus vel purius, vel ſordidius eſt; adhibent *pulverem aluminis roccæ uſti, mercurii præcipitati, tutiæ præparatæ, & mel roſaceum cum farinâ hordei miſtum.* Si in putredinem abire videatur, tunc à ſuppurantibus abſtinent, & iis utuntur præſidiis, quæ putredini reſiſtunt, & ſequens conficiunt *ex agrimoniâ, centaurio minori in vino decoctis, cujus colaturæ addunt ſuccum apii, plantaginis, mel roſaceum, & cum farinâ hordei; croco, unguento Aegyptiaco, & terebinthinâ mediocris conſiſtentiæ unguentum formant* His peractis, ſi vulnus in melius abit tandèm unguentis incarnantibus, & cicatrizantibus utuntur.

In ſclopetorum vulneribus juxta noſtram ſententiam curatio procedit, extraneis, & globo extractis, ſiqua ſint, ac ſanguinis fluxu ſedato, ſi vulneris ardor, ſeu dolor gravativus propter pulverem pyrium affectam partem excrutiet, reſtingui debet *nitro per aquam roſarum clarificato, & in cryſtallos redacto.* Quòd ſi talis nitri præparatio non ſit ad manus, reſtinctio à pulvere pyrio mendicetur, ut

℞. *Pulu pyrii* ʒij.

decoquantur in aquæ fontanæ hauſtu, tunc enim nitrum, quod clarificatum ad hujus pulveris compoſitionem ingreditur, coquendo in aquâ ſoluitur, & uno hauſtu ebibatur, & per tres vices reitera. Exterius ad vulneris ardorem reſtinguendum optima ſunt *alkalia*, hæc nàmque omnem aciditatem extingunt; cum aciditas corruptiva vulneri inſit, hoc aciditatis extinctivum paratur ex calce vivâ, ut

℞. *calcem vivam recentem, eam in aquâ fontanâ extingue, & unâ, vel alterâ ebullitione ſimul coque, deindè aquam cola, & in eâ æqualem mellis partem coque, & deſpuma, donec mel iterùm ſuam puriorem conſiſtentiam obtineat, tunc*

℞. *Huius mellis* ℥. ij.
Cremoris lactis ℥. ij. ß.
Oculor. cancr. pulveriſat. ʒij.
M. f. linimentum.

Hoc mollioribus turundis excipiatur, quæ utrique foramini, ſi totalis trajectio ab uno latere ingrediendo, & altero rurſus egrediendo, imponantur, exactis tribus, vel quatuor horis cum recenti linimento repetendo.

Si magna ſit contuſio, omne contuſum, quia ſucci ex canaliculis diſruptis effuſi fermentari debent, quo facto pus ſubſequitur, maturandum eſt, id quod tardè fit: nàm ſclopetorum vulnera vix ante tertium, vel quartum diem ſuppurari ſolent, ob id ſufficit, ſi

inter hoc tempus ſingulis viginti-quatuor horis ſemel deligentur, ea propter ſuppurantia, ut digeſtiva tunc conveniunt, & ante omnia, quod contuſum eſt *vini ſpiritu* abluatur, *& digeſtivo* regatur, cui ſemper *vini ſpiritûs, & balſami Peruviani* aliquantulum eſt addendum, ne labia vulneris contuſa ad gangrænam ruant. Hinc turundæ, quibus illiniuntur unguenta digeſtiva, & ſuppurantia, priùs immergantur in vini ſpiritum, & deindè digeſtivo illinantur; In primis enim quoniam digeſtiva non æquè ſemper partibus nervoſis conveniunt, ea propter optimè additur, qui omnem noxam metuendam corrigit. *Ambroſius Pereus* digeſtivi communis loco ad vulnerum ſclopetorum curationem commendat balſamum; ſeu *oleum ex tenellis catellis* paratum, cujus hæc eſt compoſitio:

℞. *Duos catellos.*

(præſtat autem, ſi nigro colore fuerint) *recèns natos, qui ſcilicet ante tertium diem in lucem editi ſint. Hinc hi in ollâ fictili claudantur, atque*

Ol. Lilior. albor vel.
Violarum lib. iv.

Superinjiciantur, deindè ſubjectis prunis, fervere leniter incipiat oleum, olla ſit benè cooperta, & ignis continuetur, donec catellorum carnes, & pellis omninò decoctæ fuerint, etiam ad oſſium diſſolutionem, advertendum tamen, ut leni igne opus exſequatur: poſteà adde.

Lumbric. terreſtr. in vino lotor. lib. j.

Coquantur ſimul, & coletur per manicam Hippocratis, colatura adde

Terebinthinæ venetæ ℥. iij.
Spiritûs vini ℥. j. ß.
F. linimentum,

Quod mirificè conducit ad ſedandum dolorem, & maturanda ſclopetorum vulnera cum turundis applicatum.

Poſtquàm per hæc, & ſimilia ſuppuratum eſt vulnus, & omne contuſum ſeparatum, applicandum eſt mundificativum ſequens, vel quodcumque aliud, ut

℞. *Terebinth. Venet.* ℥. v.
Ol. roſ. ℥. j.
Mell. roſ. colat. ℥. iij.
Myrrhæ,
Aloës,
Maſtich.
Ariſtoloch. rotundæ ana ℥. j.
Farinæ hord. ℥. iij.
F. linimentum.

Impregnandum, & irrorandum nonnihil cum ſpiritu vini. Hoc ipſo mundificandum eſt vulnus ſuppuratum, donec ſpontè caro nova ſuccreſcat. Quòd ſi in ſuppuratione, aut ſubſequente mundificatione putredo, ac corruptio adſit inſignior, ſupradictis remediis *nonnihil de mercurio præcipitato, quantùm fieri poteſt, ſpiritu vini correpto, commodè addi poteſt*, & id præcipuè ubi partes nervoſæ fuerint læſæ, vel affectæ.

Verùm nos ſclopetorum vulnera cum magnâ contuſione, ſpretis ſuppurantibus, & digeſtivis, curamus *ſolâ aquâ Reginæ Hungariæ*, nullo ſubſequente pure. Si vulnus penetrans ſit, vel ejus totalis trajectio ab uno latere ad aliud, abluatur *aquâ ejuſdem Reginæ, & cum turundis in eandem aquam, vel in balſamum proprietatis immerſis*, curatio-

nem peragimus, *vel ſpiritu vini cum ſpiritu terebinthinæ miſto, vel ſpiritu vini cum balſamo Peruviano, vel balſamo artificiali, &c.* Interim non deſint *potiones vulnerariæ cum ſtibio diaphoretico, vel balſamo Peruviano, vel oculis cancrorum, vel ſanguine hircino, vel mumiâ, &c.*

Cap. XXIX.

De Vulneribus ex venenato morſu inflictis.

NOn uno gravamur malo, nec morborum infortunia ſolummodò vitam noſtram impendent; ſunt quippè & alia graviora, quibus non raró calamitoſius affligimur: ità ut nihil ex omni parte contingat, paſſimque majora pericula nos expectare videantur. Qui febre corripiuntur, doloribus cruciantur, aliovè morborum genere affliguntur, & ſi quandoque in magno vitæ diſcrimine verſentur, attamen minimè iis comparandi, qui aſpide, viperâ, ſcorpione, ſimilique virulento animali vulnerati potentiſſimo horum veneno inficiuntur; ſiquidem morbos vel temperato victu, rectâque vivendi normâ præcavere, vel jàm inſtantes provido ſapientum conſilio præcidere, ni per incuriam, inſcitiamque in deterius labi promoverique velimus, facilè poſſumus; at non itidèm venenatos illorum morſus effugere ſæpiſſimè accidit, quandoquidèm nos inculpabiliter incautos adoriuntur, ità ut ab hiſce in tuto non ſumus, ſive proprio in agro verſemur, ſive in prato immoremur, ſive in aprico, molli in herbâ, virentique cerpite conſideamus, tandèm nec vel intra proprios lares ſecuri vivimus, in quibus non raró ſcorpius latere ſolet, noſque ignorantes pungit. Undè *Virg. Georg.* 3. inquit.

Sæpè ſub immotis præſepibus, aut mala tectis.
Vipera delituit.

Nec de tanto malo nos cogitare poſſumus, niſi potens veneni vis vario ſymptomatum genere nos moneat, quæ in horis creſcit, majoreſque ſemper vitæ lumini noctes offundens, quouſque ad interitum perducat. Inſiſtendum ità que in præſentiarum huic malo duximus exactiſſimâ methodo in ſingula, quæ à tanto ſummo diſcrimine vitam relevare poſſunt, advertentes.

Signa.

Venenatorum animalium morſus ſigna ex ægri relatione patent: è vulnere parvo ſanguis emanat purus, deindè dolor lancinans, qui ſenſim accreſcit, & ſubitaneo tumore pars ità inſurgit horrendam in magnitudinem, & in luridum, nigrumque tendit colorem, qui ex rubro flaveſcit, vireſcit, & deindè nigreſcit. In parte læſa uredo æſtuans, deindè toti corpori communicatur, & puſtulæ in ipſâmet excitantur parte. Succedit inappetentia, bilioſi vomitus, ſingultus, virium lapſus, vertigines, mentis ſtupor, tremores, lipothimia, ſyncope, ſpirandi diffícul-

ficultates, pulſus parvi, profundus ſopor &c.

Cauſa.

Horum animalium vulnera dicunt vulgares eſſe venenata, quia eorum licèt morſus ſit exiguus, eſt tamen lethalis, & hoc propter animalium venenoſitatem, & ità vitioſum committunt circulum, à quo ut declinarent, vim ineſſe ipſis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam dicunt. Sed hoc ipſo fatentur ſe ignorare iſtam vim venenoſam, quia ipſis eſt occulta, quod nàmque occultum eſt, hoc ignoramus, & ita ſciunt, quod neſciunt.

Alii, quorum medicina eſt caloris, & frigoris dogma, relictis qualitatibus ocultis, ad manifeſtas recurrunt, dicuntque hoc animalium virus frigiditate ſuâ agere.

Alii verò utroque modo ſimul agere, nempè qualitate elementari, & propriâ formâ, quam ſpecificam vocant.

Alii tandèm qualitatum tàm manifeſtarum, quàm occultarum inſufficientiam meditantes, Ariſtotelis & Galeni præjudicis exuti, in Epicureas, Democrateaſque atomos impingerunt, & tali, vel tali particularum, ſeu corpuſculorum dentes conſtituentium poſitui veneni actionem refundunt. Quæ ſententiæ, an ad veritatis ſcopum colliment, non tantum ſapientibus, ſed etiam inſipientibus exponendas relinquimus, & interim in tanto opinionum conflictu ad noſtram ſtabiliendam accedemus.

Verum nos pro noſtrâ ſententiâ adduci non poſſumus, ut credamus viperam, cum tota bezoardica, & alexiteria ſit, venenatam eſſe, cum multorum morborum myriadibus inſigniter prodeſſe experiamur; Vinum enim in quo vipera ſuffocata fuerit, ad elephantiaſim Græcorum, ſeu lepram Arabum præſentiſſimum eſt alexiphermacum, teſte Galeno. Et muſto, in quo ſimiliter extincta vipera, ſpontaneo niſu, talis æger non tantum perfectè curatus, ſed prætereà quoque omninò in juventutem quaſi reſtitutus fuerit, exutis vinibus, unguibus, & pelle, hiſque omninò renovatis, refert *Aretæus*. Et mulieres nobiles Brittannicæ vinum, in quo viperæ ſuffocatæ ſunt, quaſi interno coſmetico ad corporis, vultûſque pulchritudinem, & univerſæ cutis formoſitatem comparandam, abſque ullâ noxâ, & ſanitatis detrimento bibunt, teſte *Zuvelfero*, & id nobis multi Brittannici retulerunt. Jura viperarum conſumpta nonnè conſumptos, & hecticos priſtinæ ſanitati reſtituunt? Imò in omnibus febribus malignis in jure pullorum conſumpto nos viperam concoqui jubemus felici cum eventu. Nos *Caſtrovillariiin noſtrâ Patriâ* cum immoraremur, in Antonii forte pharmacopolio quoſdam viperas in veru aſſas anguillarum more multoties magno cum palati oblectamento comediſſe obſervavimus. Actum eſſet de alexipharmacâ theriaces virtute, niſi in ſuâ compoſitione viperæ pulveres, vel ejus loco de viperâ trochiſcos admitteret,

ret, qui ejus baſis, & fundamentum ſunt. Quis unquàm ſatis extollere poteſt bezoardicum animale, quod ex ſolis viperarum cordibus, & hepatibus conficitur? Quis ſalia viperarum volatilia, ſeu theriacalia? Quis eſſentiam viperinam alexipharmacam commendare poterit? Ex tot, tantiſque viperæ dotibus, quis eam venenatam eſſe credere poterit? Et tamen inter venenoſorum reptilium genus primas obtinet vipera, & animal in totum perniciosiſſimum, & venenatiſſimum in morſu eſt; ſub alexitheriâ ejus virtute quantum malignitatis lateat, nos miſerandorum ex ejus vulnere ſupervenientium procella, & imminens vitæ periculum virulentiam admonet. Cœterùm meditari non poſſumus, cur in Viperâ ſit pernicioſum virus, & rurſùs in eodem ſubjecto tàm ſalutare pharmacum?

Tandèm eò devenit intricata difficultas, ut nonnulli authores recentiores dixerint, quia vera veneni viperini cognitio eos latuit, non totam viperam eſſe venenatam, ſed tantùm quoſdam ejus partes, inter quas recenſent caudam, caput ſpolium, & interanea, hæc nàmque eximi fatentur, quia veneni receptacula ſunt; non autem quia venenata eximuntur, ſed quia excarnia, & inutilia ſunt.

Quidam cordati authores conſiderantes viperas morſu venerare, & perimere, venenum dentibus attribuerunt, & reverà dentibus mordent, & ſi dentes illos falcatos eruas, impoſterùm earum morſus non profundè penetrare, nec majuſculos nervos ſauciare valet, quia reliqui dentes obtuſiores, breviores, & minutiores ſunt, ac ſolummodò, aut maximâ & parte ſaltem epidermidem lædunt, ac proindè non æquè exitialis exiſtit. Hanc artem probè callent circumferanei, qui ſpectatoribus egregiè imponentes, viperis dentes illos falcatos eruunt, deindè in ſaccum viperis plenum ingrediuntur nudi, & ſuas carnes unguibus lacerant, non aliter ac à viperis demorſi ſint. Hinc ſtatuerunt dentes eſſe venenatos, & venenoſitatem in dentium acumine, ſive cuſpide acutiſſimâ, tali, & tali corpuſculorum poſitu, & conformatione ſitam eſſe planè ſibi perſuadent, hac apparenti ratione ducti, quòd quidam acùs, vel alterius inſtrumenti cuſpidati acumine icti miſerè poſteram vitæ periodum complevêre tot malignis ſymptomatibus, non ſecus ac viperæ dentibus fuiſſent demorſi. Verùm magnum diſcrimen eſt inter ictus venenatos, & pernicioſos, ſive malignos. Verumenimverò dentes viperinos venenatos eſſe propter talem conformationem equidèm repudiamus, nam etiam poſt mortem lædere poſſent ex ſe, & venenatâ vi, quod falſum experimento deprehendimus, defixo viperæ mortuæ dente intra galli criſtam, & deindè nos audaciores redditi intra noſtram carnem alio adacto ad ſanguinis effuſionem, nulla veneni actio in priori experimento, nec in poſteriori impertita fuit, preter exiguum, & ſimplex vulnus

punctim

punctim factum, & omne carens veneno; imò nec iidem viperini dentes contriti & vorati aliquam inferunt noxam: non itàque ex nudo effectu, & venenato morſu dentes venenati ſunt judicandi.

Alii inſpicientes viperæ dentes perforatos, & veſiculis liquore plenis munitos, hunc liquorem venenatum eſſe ſanxerunt, qui in dentium intruſione ob veſicularum compreſſionem per dentes perforatos parti vulneratæ communicatur. Ad has dentium veſiculas ex corde, & hepatis veſiculâ felleâ venæ, ſeu arteriæ aſcendentes hunc deferunt liquorem, quem felleum appellant. Verùm nec hic humor felleus, ſive ſalivalis eſt per ſe venenatus, nàm capita, & veſiculas felleas exemptas carne obuolutas felibus, & canibus devorandas præbuimus, quas abſque ullo vitæ diſcrimine, vel noxâ conſumpſēre, nec vel tantillum damni, quòad corporis incolumitatem paſſi ſunt. Imò iſte felleus viperæ liquor in pulli ſtomachum immiſſus nihil offecit. Inſuper hodiè introductus fuit mos capones nutriendi, & ſaginandi viperis in truſtula diſſectis, qui à magnatibus in menſis non tantùm pro deliciis, ſed etiam pro tuendâ incolumitate, fœcundando matrimonio, ſervando juventæ vigore, & ad vitæ productionem habentur. Sed quid in viperæ minutiis anumerandis innoxiis immoramur? Nos quendam circumforaneum non tantùm capita, linguas, caudas, veſicas felleas, hepata, corda, imò [illegible] tum ad digiti tranſverſi altitudinem liquore felleo refertum, & liquorem ſalivalem ex veſiculis circa dentes expreſſum, ſed tandèm integras viperas devoràſſe obſervavimus.

Si innoxiæ, & alexipharmacæ ſunt omnes viperæ partes, imò tota vipera, undè tanta venenoſitas in morſu oboritur, veſtigandum eſt? Exiſtimant aliqui viperas alimentis venenatis veſci, ut lacertis, muribus, bufonibus, ſcorpionibus, bupeſtribus, & cœteris eſcis virulentis, & beſtiolis ſulphureis, ex quibus partes venenatæ in fellis veſicam ſecernuntur, ſalutares verò partes in ſuccum, & ſanguinem tranſmutantur. Undè conjectandum eſt viperas venenum non proprium, aut intrinſecùs concretum, verùm adſcititium, & aliundè irreptum; hinc pluribus in locis viperæ veneno, & venenandi vi carent, ſed ſolummodò occaſione locorum, coeli, victuum &c. immutantur. cœterùm ruſticum eſt effugium, & nullâ ratione ſtabilitum, hujuſmodi enim animalia venena eodem veneno in digeſtionum officinis afficere deberent partes, quod utique non evenit, item antequàm in veſicam bilariam colligantur, alexipharmacam ſanguinis vim inquinare, nec virtutum alexipharmacarum origo, undè petenda eſſet, ſi venenatis veſcuntur beſtiis? Præterea anates bufonibus, & ranis delectantur venenatis, quibus nos impunè veſcimur, ſicut & Ciconiæ ſimilibus ranis, ſerpentibus, bufonibus, aliiſque toxicatis animalibus, tantùm tamen

men abeſt, ut venena colligant, ut potiùs efficaciſſima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophraſti arcanum ad quavis veneni genera* notiſſimum eſt, ut videre eſt apud *Crollium in ſuâ Baſilicâ chymica p. m.* 413.

Quod ſe viperâ diximus, de aliis animantibus vulgò toxicatis dicendum ſentimus, ut de aſpide, ſcorpione, araneâ, bufone, & cæteris, nàm nos quendam hæc animalia venenata viva dilacerata, ut ſcorpios, bufones, araneas, aſpides &c. ſine ſalutis noxâ voraſſe obſervavimus, & paſſim apud authores de his animalibus innocuè deglutitis innumeræ extant hiſtoriæ, quas ſi forſan recenſere vellemus, deficeret prorſùs pagina.

Aliorum trutinatis opinamentis de horum animalium veneno, pro noſtrâ ſententiâ duplicem de his conſiderationem facimus, vel prout vivunt, vel ut mortua ſunt, viva omni veneni ſuſpicione carere demonſtravimus, & mortua in ſaluberrimas tranſire medicinas, quæ vix in aliâ creaturâ reperiuntur. Hinc ut iterum primò de viperâ dicamus, falſum comperimus ex viperâ reverâ mortuâ veneni noxam cuidam inflictam eſſe, juxta illud vulgare adagium: *Eneca beſtiam, & liber eris ab ejus veneno.* Italicè: *Morta la beſtia, morto il veneno.* Imò nec pulli gallinacei à viperâ demorſi, enecati, & eſitati, poſteà lethales non ſunt, ſed quartanam, medicorum opprobrium, feliciter profligant, ſi credere dignum eſt. Mittimus adnotata exempla, & aliquot adnotare libet, omiſſis jurium viperarum conſumptorum dotibus, quas vires habeat per retortam artificioſè propulſus ſpiritus cum ſale volatili ad febres malignas, & peſtilentes, inſultus epilepticos, ſcabies leproſas, aliosque malignos affectus, quotidiana clamat experientia, & ſpiritus omne, quod agit, ſalis volatilis ratione agit, quod ſalis theriacalis veterum decantatas ſuperat vires, & encomia. Hoc ſal volatile in viperis eſt verus earum balſamus reconditus, qui totius corporis œconomiam renovat, fermenta viſcerum effecta jàm revocat, & ſanguinis vitalem fermentationem fortiter conſervat, & maſculè reſtaurat: hinc eſt, quod ex viperino vino elegans ſequitur reiuveneſcentia, ex brodio decoctionis viperarum mulier leproſa quadragenaria, id teſtante *Helideo Paduano*, ſterilis anteà, poſt curatam lepram facta fuit fœcunda, non ſecus ac galli, gallinæque viperis nutritiæ, docente *Zuvelfero in animadverſionibus in pharmacopœam Auguſtanam claſſ.* 11. *p. m.* 215. admodum fiant fœcundæ, quæ animalcula poſtmodum viperinas vires poſſidentia, eſû ad eadem conferunt mala, ac ipſæ viperæ, in ſpecie ad elephantiaſim, & ipſi cognata mala, ſcabiem fœdam, luem veneream &c. tum ad fœcunditatem, juventutem conſervandam, ſenectutem retardandam, vitæ productionem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam. Inteſtina exſiccata, & in pulverem redacta ad omnis

gene-

generis affectus epidemicos majorum, vel minorum animalium, præcipuè ovium, & equorum, commendat *Hartman.* Hepata viperina pulveriſata ſanè præſentiſſimum ſunt remedium in Dyſenteriis, in primis epidemicè graſſantibus. Fellis viperini exſiccati granum unum ab omnibus venenis liberare dicit *Borellus.* Ex viperæ ſpinis pulvis paratus, aut magiſterium ad eoſdem uſus medicos prodeſt, ad quos caro, & tandèm nec caudam reformare debemus, nàm ejus nudo contactu adontalgia tolli dicitur. Filum rubrum ſetaceum, quo ſtrangulata fuit vipera, ſi collo circumdatur, anginâ laborantes eandem curare dicitur propter ſtrangulationis, & ſuffocationis ideam, ſi verum eſt. Caput viperæ appenſum ad febrium arcendos paraxyſmos commendatur. Axungia viperina convenit vetulis pro delendis faciei rugis.

Reliqua animalia venenata mortua etiam innoxiè tractantur, & intra corpus aſſumpta, vel extra applicata multos, & graves profligant languores. Hoc in bufone experimur, quod animal eſt veneno plenum, & eſtò dentibus careat, tamen compreſſa ſcabris gingivis particula, & ſubindè per dilacerata cutis ſpiracula ingreſſa ſaliva, demorſos venenat, imò dum acutiſſimo perfoditur palo (ità interfici ſolet à ruſticis, tegitur nàmque craſſâ, tenalique cute) in tumorem ità ſe contrahit, ut venenum per urinam longius ejaculetur in plantas, & circumſtantes quadrupedes; undè mirari non licet, ſi nonnunquàm repente homines interimat, qui fraga, fungos, aliaſque plantas hujus veneno infectas inſcii devorârunt, Quippè quòd non modò veneni mictu hæc omnia inficit, ſed etiam ſalivâ ea ſæpius conſpuit, quæ ſanè non minus mortifera eſt, quàm Napellus. Et eſtò bufo ſit animal venenatum, mortiferum, & toxicatum, non proindè medicas non habet opes: Internè bufonum ſal ex eorum cineribus calcinatis extractum à ʒ. ß. ad ʒ j. pondere in aquâ cardui benedicti uſurpatum, ad omnem peſtem è ſanguinis maſſâ eliminandam, eamque ab omnibus venenis vincendam mirificè commendat *Petrus Iohannes faber Panchymici lib. v. & ultimo cap. 8. pag. 631. Et Myrothecii ſpagyrici lib. 1. cap. 24. de eſſentiâ bufonum p. 526.* inquit: *De ſale verò nullo pacto dubitandum eſt, quin theriaca ſumma ſit, & mirum alexipharmacum, ignis n. omnia conſumpſit præter ſalem vitæ, qui nunquàm eſt venenum, ſed vitæ fomes, & propugnaculum, ac ubi poſuit natura mortem, ibi etiam vitam collocavit, ut morti mederetur. Vires verò hujus laudatiſſimi ſalis ſunt contra omnia venena, tùm aſſumpta per potionem, tùm per aërem illata: Undè peſtis eſt ſummum alexipharmacum, bubones etiam, & carbunculos peſtilentes mirabiliter exteriùs illitos curat, & ſanat, eorumque malignitatem reprimit, & cancros tutiſſimè curat.* Pulvis exſiccati bufonis ad ʒß. dat experimentum ad hydropeſeos aquas educendas certiſſimum, cujus experientia prima caſu facta eſt, & hic bufo-

bufonum pulvis fuit *ſecretum Kyperi* in curâ hydropis aſcitis, qui ità paratur:

℞. *Bufones*,
abſcinde capita, *& exime inteſtina*, *exſiccata in umbrâ*, *& in pulverem ſubtiliſſimum redige*, *de quo pulvere gr.* x. *vel* xv. *totidem ſacchari patienti propina*; mirabilem exindè admiraberis effectum. Dari poteſt tribus, vel quatuor vicibus, ità tamen, ut tres, vel quatuor dies poſt aſſumptionem unâ vice intercedant, potens eſt enim remedium. Vel hos bufones in fumo exſicca, & in pulverem impalpabilem redige. Externè bubonibus peſtilentibus optimè applicantur bufones, & omne extrahunt virus, & ægrum curant. Oſſiculum brachii bufonis applicatum externè odontalgiam curat, neque id mirum, nàm catholicum anodynum in bufone latet. Paramus nos *oleum bufonum*, cujus confectionem alibi tradidimus, quod ad ſtrumarum, & tineæ curationem utramque abſoluit paginam.

Deſcendimus ad ſcorpionem, cujus aculeum in caudæ extremitate eminentem letiferum vulnus in regionibus calidis ob veneni perniciosam vim inferre ſat notum eſt, dum vivit, ſed mortuus nullam veneni vim imprimit, & vivens, abſciſſâ caudâ, ſine veneni labe vulnerat, non proindè medicâ caret ope; abundat nàmque copioſo ſale acri, undè ſcorpionum puluis potenter urinam ciet, deindè egregiè abſtergit, & promovet in renibus ſabulum, & in veſicâ calculum, & remoratam ab eo exturbat urinam, rarò tamen internè uſurpatur, ſed potius oleum tàm ſimplex, quàm compoſitum. Simplex inungitur renum regioni pro expellendo calculo, pubis, vel veſicæ regioni pro ciendâ vinâ ſuppreſſâ, ſive cum dialthææ, unguento ſive cum cataplaſmate ex cæpis, ſive parietariâ, ſilere, petroſelino &c. In aurium dolore eſt planè ſingulare, ſi *olei ſcorp.* ℨ. j. *miſceatur cum olei amygdal. dulc.* ℨ. ß. quæ incaleſcant, & unâ, vel altera gutta dolenti auri inſtillentur. Oleum ſcorpionum compoſitum eſt alexipharmacum præſtans, quod authore *Matthiolo*, in affectibus malignis uſu externo commendatur, in peſte pro pulſuum illinitione, in bubonibus pro malaxandis emplaſtris, vel unguentis. Cum *oleo vitri*, *& camphora miſtum dat balſamum anti-peſtilentiale*, quod applicatur pulſibus, temporibus, & aliis locis aeri expoſitis. Efficax eſt in morbis contagioſis, peſtilentibus, febribus malignis, petechialibus, pulſibus, cordis regioni, & ſpinæ dorſi inunctum, repetitis vicibus. Venenatorum animalium morſibus medicina eſt, venenis oretenus aſſumptis adverſatur, aliquot guttularum doſi propinatum.

Devenimus tandèm ad araneas, omnia enim animalia venenata recenſere velle magnum expoſtularet volumen; ſunt araneæ venenatæ, & ad aliorum venenatorum animalium modum, tum etiam morſu, vel ictu per vulnuſculum tàm exiguum, ut oculorum aciem effugiat, venenum in corpus infundunt.

dunt, ſicut etiam liquores, in quos incidunt, venenoſo inquinant contagio, non contemnendis ſymptomatibus; ſed non omnes venenatæ ſunt, nàm nos duos obſervavimus pueros circa noſtrum palatium, & alias ædes venientes, & comedentes araneas telarias abſque ullâ incolumitatis noxâ; non adeò tamen venenatæ ſunt, quin venenis non reſiſtant. Ex araneis enim fit oleum ſimplex per aranearum infuſionem, ut etiam compoſitum. Hoc aranearum oleum pro malexandis emplaſtris, & unguentis applicandis anthracibus, & bubonibus peſtilentibus adhibetur. Similiter hoc oleum pro pulſuum, & regionis cordis inunctione in febribus petechialibus, & peſtilentibus, ac in ipſâ peſte uſitatum eſt, ſive ſolum, ſive cum oleo ſcorpionum Matthioli. Inſuper ad curandas febres intermittentes variis modis araneam commendant, quidam ejus oleum, vel ſolam, vel cum aliis araneam metacarpi pulſibus applicant; alii vivam nucis putaminibus includunt, & de collo ſuſpendunt, imprimis in febribus quartanis & expertus eſt ejus uſus. Ex araneis, ceu baſi, & fundamento componitur decantatum *Strobelgeri emplaſtrum* contra quartanas. Aranearum telæ ſunt commune mulierum experimentum pro glutinandis vulneribus recentibus, quas cum micâ panis benè maſticatâ permiſcent, & applicant.

His ità perpenſis, optimèque trutinatis, adhuc ſupereſt, ubinàm horum animalium virus conſiſtat, idque ulterius inquirendum, & reverà, cum ex dictis pateat horum animalium partes bezoardicas, & alexipharmacas eſſe, ac morborum myriadibus mederi, & nullibi reperiri venenum, difficilis indaginis eſt, ubinàm virulentia ſita ſit; cum ex horum morſu, vel ictu præſentiſſimam mortem intentari extra dubium eſt, niſi maturè ſuccurratur.

Cœterum pro virili parte ſtatuit *Helmontius, Marcus Marci, Ettmullerus, Zuvelferus*, aliique ex recentioribus nullum animal reverà, & per ſe eſſe venenatum, fieri tamen tale per accidens, & hoc modo non venena fieri venena ſub tali reſpectu; undè viperæ, & quorumcumque animalium venenoſitas tantum in quadam furoris, indignationis, & excandeſcentis ideâ ſita eſt, & hinc evenit, ut tantum morſus ſint venenati, & brevi lethales, cum totius animalis partes poſt funus ſint aliàs medicamentoſæ, & ſaluberrimas offerant medicinas.

Hic quam maximè de iræ naturâ trutinandum eſt, qua vix validior reperitur affectus, excipe tamen vim amoris. Conſiderandus eſt hìc animi impetus, & ſanguinis, & humorum reliquorum motus. Animi impetus vehementiſſimus, & furibundus ex mali maximè infeſti præſentiâ concitatur, ad quod amovendum tota inſurgit natura, eandemque omni conatu à ſe expellere tentat; objectum enim odioſum per ſuam ſpeciem movet animæ vim cognoſcentem per ſenſuum organa operantem, quæ ex

ejus inconvenientiâ, & odioſâ præſentiâ permota abhorret eandem, & amoliri à ſe conatur, urgẽte hoc, ſe conſervandi omnibus innatâ concupiſcentiâ, & hic actus iræ nomine vocari ſolet: ex hoc ipſo horroris actu mancifcitur idea amovendi, & propulſandi moleſtum, quæ non tãtum recipitur in memoriâ, & aſſervatur, ſed etiam in totius corporis partibus fluidis, imprimis ſanguini, ſpiritibus mediantibus confuſe, in ſpecie vero membro cuidam, cui moleſtiam propulſandi munus committitur, diſtinctè imprimitur, & inſculpitur; adeòque in viperis hoc animi impetu permotis, ſpecies hæc idealis, ut totius corporis ergaſtulo, ità in ſpecie ori, ejuſque partibus, & maximè dentibus imprimitur percuſſoribus, ſimulque liquor ſalivalis in eorum confinis aſſervatus, pingitur hac ipſâ furoris impreſſa idea.

Conſiderato animi impetu in viperâ irritatâ, & mordicante, pergimus nunc ad humorum motum in tàm furibundâ perturbatione. Hic conſiſtit in impetuoſâ ſanguinis ebullitione, & effervefcentiâ in iracundis omnibus obviâ, veteribus exindè iram, furorem circa cor definientibus, indèque iratus fervere, & totus in fermento eſſe communiter quidèm, ſed appoſitè dicitur, undè & iram fortitudinis cotem dixêre medici, ſi non ut duce, ſed ut milite eâ quiſpiã utatur. Hæc ſanguinis nimia fermẽtatio ex ſpirituum impetu variis motibus cordis pulſatile corpus moventibus, & commoventibus oritur, indèque nimia ſanguinis. Rarefactio, incenſio, effervefcentia, & ebullitio, ex rareſcente imprimis bilis pingui oleoſa parte, & ſalinâ volatili ejus ſubſtantiâ in motũ & volatilẽ impetum concitata proficiſcitur. Agitatum ſic ſanguinem ſimilis ſalivalis ſequitur agitatio liquoris, ſive n. ex felle, ſive ex ſanguine, & cerebro derives, proindè eſt, dum partes ejus ſpirituoſæ, & ſalinæ volatiles in effervefcentiæ motum ſimiliter rapiuntur: non ſecus ac homines irati ſpumare ſæpius ore aſſolent, ex ſimili ſalivæ motu.

Hiſce conſideratis, patet, quid de venenoſitate morſûs viperini habendum ſit, conſiſtit ea partim in ideâ furoris Archei dentibus, & ſalivæ, ſique per morſum parti læſæ, & conſequenter reliquis partibus communicatâ, ſpiritum, ſeu Archeum corporis ſimiliter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte ſalivæ fermenteſcente, per fiſtulam dentis in vulnus vibratâ, & beneficio circulationis ſanguinis toti maſſæ communicatâ, & in ſimilem furorem, & impetuoſum motum, eandem concitante: in hiſce conſiſtit morſûs viperini venenum.

Optima quidèm hæc ſententia eſt, & tot, tantiſque digna authoribus, & reverà primo intuitu, & primâ facie vera videtur, hanc ſectandam animo ſtatueramus, quam nos utique amplecteremur, ſed diutinè eam mente trutinavimus, & tot difficultatibus, tricis, implicantiis, & ſcopulis involutam nacti ſumus, quæ nos ità deterrent, & exanimant, ut meliorem frugem reperiamus oportet. Parcite ità-que

que Helmontii Manes, & vos ſectatores per epiſtolam fideles; nàm veritatem ſectamur, non authores. Undè.

Si in ſolâ viperæ irritatæ, & furoris œſtro percitæ ideâ viperinum conſiſteret virus, nulli, vel ferè pauci venenati morſus indè emergerent, antequàm in ipſâ propulſandi moleſtiam idea cuderetur; nàm ut furoris ideam conciperet, primò efferveſceret ſanguis, & mediantibus ſpiritibus rareſceret; Secundò, bilis in motum concitaretur; Tertiò ex ſanguinis, & bilis agitatione ſalivalis agitaretur liquor, & tandèm per dentis fiſtulam parti de morſæ communicaretur: utique ad has obeundas operationes aliquid temporis requireretur, non enim tot operationes naturales fieri in inſtanti poſſunt, ut per morſum, & ſalivam venenatam. Ideam in demorſi archeum tranſplantaret.

Prætereà unica vipera imitata quot animalia mordere poſſet, tot enecare valeret, non aliter ac innumerâ inficiendi energiâ eſſet imbuta, quod oppoſitum plures experientiæ nos docuerunt; nàm primus, ſecundus, & tertius morſus experitur venenatus, & quò ulterius irritatur, furit, excandeſcit, & ulciſci conatur, mordet, & morſu cruentat, eò innoxiè, & inani morſu dentes imprimit, quia in tertio morſu totum exhauritur venenum in veſiculis ſalivalibus, nec noxius eſt morſus, donec novum virus eodèm demandetur. Hinc circumforanei alicujus rei fruſtulum ad mordendum viperis plures præbent, ut mordendo, totum virus è vaginis eliminetur, quo exhauſto, in publicas prodeunt plateas, tum viperini morſus virulentiam exagerant, poſtmodum ſub mammis juxta cor cum ſanguinis effuſione ſe mordeři ſinunt, attamen ſine periculo, ut inane, & iners ſuum antidotum contra viperarum morſus venditent, & ſic bardis imponunt hominibus. Poſt quatuor, vel quinque dies, vel plures exhauſtum venenum reaſſumit vipera, poſt quos repletæ obſervantur veſiculæ. Liquor in vaginis non provenit à folliculo folleo, ſed generatur in toto capite, & ad vaginas per ductus ſalivales per quaſdam glandulas tranſmittitur.

Ergò, niſi furoris, & ultionis ideâ concitata eſſet vipera, ſed jocans morderet, nunquàm ejus morſus eſſet venenatus, imò innoxius, nec perniciem demorſo inferret? In hoc nullum habere poſſumus fidum indicium, nàm non poſſumus viperam interrogare, & ipſa reſpondere, an placida, & jocans momorderit, vel furibunda. Et enò quocumque actu ſe mordeant, non ideò earum morſus eſt venenatus, quia ſanguinem non attingunt, cum ferè hunc in ſuperficie non habeant, & hanc ob rationem, & ſanguinis paucitatem à nonnullis exſangues exiſtimantur.

Tandèm viperæ, aſpides, bufones, ſcorpii &c. parvas incolentes inſulas venenum non habent, ut ſunt Meliten, Capreas, Prochytam, Pithicuſam &c. incolentes.

Si

Si hæ quomodolibet irritentur, crucientur, & dilanientur, eſtò mordeant, nunquàm demorſum veneno inficere poſſunt: ergò Helmontius quomodocumque ſuis cum affeclis concitetur, irritetur, indignetur efferveſcat, excãdeſcat, velit nolit, vana eſt furoris idea.

Falſum eſt, quod ſupra notatus author aſſerit, felem, ſimiam, mulum, equum &c. imò ipſum hominem placidos, antequam iraſcantur, nullum habent venenum, at ſimul ac in furorem, & excandeſcentiam repiuntur, & momorderint, venenatos infigere morſus, & multos periiſſe non minus quàm à viperâ iratâ, aſpide, ſcorpione, cane rabido, aliiſque animalibus fuiſſent demorſi; Nàm magnum diſcrimen eſt inter venenatos, & pernicioſos morſus, ſunt enim illorum animantium irâ exaltatorum morſus validiori, imò validiſſimâ violentiâ, & vehementiſſimo animi impetu, & totis viribus inflicti, & hinc validiſſimè lædunt, ut in vulnere percuſſione inflicto, de irato animo, homine valido, & inſtrumento ponderoſo maxima habenda eſt ratio, nam hujuſmodi vulnus pernicioſum cenſendum eſt propter has circumſtantias. Itèm pars demorſa conſideranda eſt, & juxta ejus conditionem, nunc parvi, nunc magni faciendum eſt vulnus: Sic nervorum vulneribus, licèt parvis, multa ſymptomata, non aliter ab animali venenoſo eſſent inflicta, ſupervenire obſervamus, in vulneratâ enim parte, ingens oboritur dolor, & hinc inflammatio, quandòque gangræna, & cerebro per conſenſum tracto, ſæpè convulſiones, & deliria excitantur. Undè vulneratâ manu, aut digito, non ſolum dolores, tumores, inflammationes, ſed etiam abſceſſus, & gangrænæ fieri ſolent, imò in toto corpore depravantur humores, hinc mali moris febres, anorexiæ, vomitus, anxietates, & vigiliæ ſolent. Si materia ſubtilis, & vitioſa per nervos cerebro impertiatur, epilepſia oritur. Ecquis his vulneribus propter pravorum ſymptomatum agmen venenoſitatem non adeſſe crederet? Præterea horum vulnerum ab animalibus iratis inflictorum quandòque in principio nulla habetur ratio, imò ſpernuntur, & malum creſcit eundo, vel perperam curantur, & in maligna abeunt, & hinc venenata ineptè creduntur, cum ſint maligna; medici enim vulgares febrem malignam venenoſam vocitare ſolent, cum reverà nulla venenoſitas adſit.

Nobis maximè arridet illius magni Viri *D. Franciſci Redi* medici, & philoſophi, ac in omni diſciplinarum genere verſatiſſimi ſententia, qui vitæ tempora inter experimenta complet. Innumeris iſte tentaminibus, *Magni Hetruriæ Ducis* juſſu, detecto cortice, veneni viperini nucleum penetravit, & de hoc libellum Hetruſco idiomate edidit, in quo omnes experientias, & obſervationes in viperis ex agro Neapolitano allatis, factas accuratè deſcribit, & dicit ſe reperiſſe quòd quoquo modo tractentur viperæ, omnes

ejus

ejus partes vel manſæ, vel potatæ, vel ſupra carnem applicatæ, vel alio modo aſſumptæ, nullâ ratione ſint venenatæ, ſive ex vivente, ſive ex mortuâ ſaliva hauriatur internè, ſive iratâ ſive placidâ &c. Verum ſi infligatur, vel tantillum vulnuſculum, & illinatur in illud, vel tantillum de liquore ſalivali, hoc ipſo dicit eſſe venenatum animal, & ſic internicioni hominem, & alia animalia tradere. Concludit itàque liquorem ſalivalem tantum eſſe venenatum, & ſanguini ſolummodò eſſe venenum, dentes verò veneno viam aperire, quod in veſiculis dentes tegentibus deliteſcit, nec eſſe venenum, niſi ſanguinem attingat, eique communicetur. Fecit experimentum in canibus, quos leniter ſauciavit, & ex viperâ viva ſalivam deſumpſit, quam inſtillavit, & mortui ſunt. Gallinas vulneravit in pedibus, ſicut gallos in criſtis, & fuit illis venenum, ſubitòque interierunt, immiſſâ ſalivâ, aliaque plura fecit experimenta, ſive liquor ſalivalis ex viperâ vivâ, ſive mortuâ ſit deſumtus, ſive ex iratâ, ſive placidâ idem præſtabit.

Hinc eruitur primò, quòd faciliter vipera pipionem, pullum, gallinã, anſerem, Indiæ gallum, aliaſque volatiles, & animalia minuta occidit, quàm animalia magna, ut ovem, capram, aſinum, equum, taurum, camelum, quia iſta grandia pellem habent duram, & ſanguinem non attingit quandòque morſus.

Secundò, juxta animalis magnitudinem, & loci conditionem, quem ſauciat, ocyùs, vel tardiùs mors ſubſequitur, præſertim ſi locus vulneratus venarum, vel arteriarum texturam raram, vel denſam habeat, ſive ipſæ venæ, & arteriæ ſi ſint capillares, vel magnæ.

Tertiò, ſi à vulnere à viperâ inflicto, vel liquore arte effuſo magna ſanguinis copia egrediatur, accidit quandòque animal non ſolùm morti non ſuccumbere, ſed nec exindè magnum pati detrimentum, quia virus non penetrat, imò ſanguinis effuſione extra corpus eliminatur. Hinc viperarum morſibus optimus eſt cucurbitularum uſus ſupra partem demorſam, vel hirudinum, vel ſcarificatio, vel vulneris ſuctus, donec omne venenum unà cum ſanguine extractum ſit, aliter interficere ſolet.

Quartò, non raiò etiam accidit, quòd animal à viperâ ſauciatum venenata pati ſymptomata, & ferè in ipſo mortis limine mortem non ſubire, imò abſque medicaminum ope per ſolum naturæ opus ſaneſcere.

Ex his, aliiſque experimentis infert omnes viperæ partes tàm continentes, quàm contentas, tàm manſas, quàm potatas nullam occidendi vim habere, quia propter ſuccorum vim in ſtomacho, & primis viis ejuſmodi venenum compeſcitur, & immutatur, cum digeſtionum culinas ſubeat. Verumenimverò ſi extrinſecùs ſit tantillum vulnuſculum, vi ſalivalis viperæ liquor applicetur, morbus fit lethalis, ac propterea etiam viperæ morſus ſit lethalis, propter vulnuſculum, cui ſalivæ tantillum inſtillatum ſit. Ex hoc judi-

judicandum de veterum Pſyllis, qui haurire omne venenum ſine noxâ, adeò ut illis dicatur eſſe naturale: Verum ſimul ac in vulnerati ore applicatur, vulnus eſt lethale. Omnia propterea dicit animalium venena intrinſecus ſumta non ſunt lethalia. Inſuper dicit hoc ipſo liquore ſalivali ſive vivæ, ſive demortuæ viperæ tela intoxicari poſſe.

His itaque allatis, de quibus ſanæ mentis nemo ambigere poteſt, non tamen de veneno viperino tota evacuatur difficultas; certum eſt enim in ſalivali viperæ liquore virus conſiſtere, ſed quodnam eſt illud virus, quod tali ſubeſt liquori, & vitâ orbat demorſum, adhuc examinandum ſupereſt. Omnes vulgares Galiniſtæ in eâ ſunt ſententiâ, quod in corpora ſe intrudat, operando occultâ qualitate, & ab hominum intelligentiâ nunquàm detectâ. Eorundem aliqui manifeſtâ qualitate ſcilicet frigiditate ſuâ cor refrigerando, & conglaciando; alii nimio calore illud exſiccando, ejuſque ſpiritus reſolvendo, quæ an vera ſint, patent ex dictis.

Nos dicimus virus viperinum, ſimul ac demorſi ſanguinem attingit, illicò illum coagulat, nec ceſſat, virus, quin per omnes venas ſerpens, brevi trium, vel quatuor horarum ſpatio, totum demorſi ſanguinem in concretionem adigat in cordis cavitatibus, ità tandèm ut ejus ſyſtoles, & dioſtoles motum impediat, demorſumque miſerrimè perimat; vel ſanguinem ad cor refluentem invertat, & ità præcipitem agat, ut illud ſuffocet; illud acidi, & ſulphurei, quod coagulat, hoc acris, quod ſoluit, naturam ſapit, ut guſtatu quiſpiam experiri poteſt. Undè pro viperæ morſu alexipharmaca, præcipitantia conducunt, quæ vim veneni fermentativam hebetant, & quia omne acidum, & acre à ſalſo, & alkali præcipitatur, obtunditurque, ad demorſi virus nullum præſentaneum antidotum, quàm ex ſale petendum. Eapropter oritur viperas, aſpides, rubetas, ſcorpios &c. qui parvas incolunt inſulas veneno carere, eorumque morſus nil præter vulnus ſimplex habere, quia ſalſæ maris exhalationes horum virus obtundunt, hebetantque, attamen ſi inſularum parvarum viperæ, aſpides &c. exindè in continentem aſportentur, virus aſſumunt; & viperæ &c. ex continenti in parvas aſportentur inſulas, virus amittunt. Hinc eruimus Melitam viperas, ſcorpiones, aſpides &c. alere veneno effœtas, quia inſula eſt parva, & non ut bardum vulgus perperàm credunt *Divum Paulum* illic à viperâ demorſum viperis maledixiſſe, & hac maledictione illas viduaſſe veneno. Hanc veritatem *ex Apoſtolorum act. cap.* 29. colligimus: *Et cùm evaſiſſemus, tunc cognovimus, quia Melita inſula vocabatur. Barbari verò præſtabant non modicam humanitatem nobis. Accenſâ enim pyrâ, reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cùm congregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore eùm proceſſiſſet, invaſit manum ejus.*

At verò viderunt Barbari pendentem beſtiam de manu ejus, adinvicèm dicebant: Utique homicida eſt homo hic, qui cum evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere. Et ille quidèm excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. At illi exiſtimabant eum in tumorem convertendum, & ſubitò caſurum, & mori.

Salivam hominis jejuni viperas, ſcorpiones, & ſerpentes necare communiter aſſeritur, imò viperini morſus ſanatores per ſputum ſuum aquis injectum, & ebibitum multas ægritudines, & morſus à viperâ inductos, & ſupra partem demorſam impoſitum ſanare jactitant; attamen vile, & impar antidotum, cui nihil prorſus fidendum pro tanto viro, quod pauciſſimis horis repentinâ morte vitam miſerrimè auferre ſolet, eſtò ſaliva quid ſalis ammoniaci contineat. Præterquamquòd in omnibus factum per plures vices in viperis, & ſcorpionibus experimentum ab accuratiſſimo *Redi* falſitatem convincit. Circumferanei captas viperas in os expuunt, & ſalivâ aſpergunt, ut bardis imponant; & quàm eorum ſaliva ſit medicamentoſa, inſinuent; cujus virtute omnem veneni malitiam amittunt viperæ.

Quidam omne ſerpentum genus, viperas, imò aſpides ipſas ſine periculo, & pro libitu tractant in noſtrâ Italiâ, & alibi, dicuntque eſſe quoddam donum divinitùs, & proprium quibuſdam familiis conceſſum illorum, qui *Divi Pauli feſto nati*, ſerpentis, vel viperæ ſignum ſub linguâ, aliovè loco gerunt. Hoc donum, hæc virtus eſt mendaciis fucata, cum nulla ſit, ut ex infrà dicendis patebit, & venam Raninam ſub linguâ, vel alio loco detectam, vel non multâ obſitam carne pro ſerpentis ſigno accipiunt. Ad noſtram rem facit id, quod *Ioannes Zuvelferus in animadverſionibus in pharmacopœam Auguſtanam p.* 273. refert: *Hoc ampliùs memorabilem, & notatu dignam hiſtoriam ab Excellentiſſimo illo, & celeberrimo anatomico Patavino Iohanne Veſlingio (cuius nomen nunc in benedictione eſt) fando percepi, quàm ille ipſe, ut mihi retulit, oculis ſuis uſurpavit Alexandriæ Aegyptiorum, ubi ſpontè ſeſe obtulit quidam Mahometanus, vir inſignis authoritatis, qui ſummoperè gloriatus eſt de ſingulari hac dote, & gratiâ divinâ, ſibi totique ſuæ familiæ à Mahometâ profetâ conceſſâ, quòd nimirùm ab omnium venenatorum animalium, ipſarum etiam aſpidum, omnium ſui generis ſerpentum Aphricanis, illis locis familiarium maximè lethiferorum morſibus liberi, ac immunes eſſent, ipſorumque omnimodè ſpernerent, cujus rei admirandæ experiundi exemplum fecit, & affectu ipſo ejus veritatem in gratiam Illuſtriſſimi Legati Veneti, qui tùm præſens fuit, comprobavit, & ſtabilivit. Ac tutùm enim aſpidem obviam illis venientem nudis manibus apprehenſam, ſatis diù ad libitum tractavit, tandèm caput ori ſuo immiſſum momordit, idemque expuitione unâ cum ſanguine rejecit, inſigni cum admiratione Legati, omniumque adſtantium.*

Serpentes, viperas, aſpides, rubetas, ſcorpios &c. ſine periculo, & pro libitu tractare alii di-

xerunt eſſe quandam peculiarem dotem, & ſpeciale donum huic, vel illi, aut quandoque integris quibuſdam familiis à naturâ implantatam, & conceſſam. Cœterùm natura, quæ eſt omnium parens, aliis injuria fuiſſet iſtâ perſonarum, & familiarum exceptione, & ut noverca ſegeſſiſſet. Hinc facilè conjectare poſſumus Pſyllos, & Marſos antiquitus maximâ in æſtimatione habitos, meros fuiſſe impoſtores, ſe jactabant iſti fabuloſum ducere genus à Marſo Circes filio, & illi à Pſyllo Regè, ideòque eorum corporibus à providâ naturâ ingenitum fuiſſe virus exitiale ſerpentibus. Refert *Plutarchus Catonem iter per Libyæ deſerta facientem in ſuo exercitu Pſyllos duxiſſe, qui ſerpentum morſibus mederentur, partim venenum ore trahentes, partim ſerpentes cantibus lenientes.* Imò *Aulus Gelius*, & *Plinius* narrant hos populos tantum hoc donum habuiſſe à naturâ, quorum mos erat uxorum ſuarum pudicitiam experiundi, tenelles ſoboles inter truculentiores ſerpentes exponendo, ſed de hoc fides ſit apud hos authores. Erant Pſylli, & Marſi homines viles, qui fodere non valebant, & mendicare erubeſcebant, ac viperinos tantum ſugebant morſus, & hac induſtriâ, aliſque impoſturis honoratam agebant vitam. Hi non ſecus ac aliis homines à ſerpentibus mordebantur, & alexipharmacis procuratione indigebant.

Verum cum intueamur quoſdam omne ſerpentum genus, viperas, imò aſpides ſine periculo, noxâ, & pro libitu tractare, ac cum ipſis amiciter ludere, indagine dignum, undè hoc eveniat exiſtimamus. Id à ſingulari audaciâ uſu confirmata, & inſigni dexteritate eos tractandi, cum *Zuvelfero*, provenire dijudicamus. Hinc quicumque hujus audaciæ eſt, ut ſerpentes ſumma cum dexteritate de collo, vel capite prius arripere auſit, eoſque tractare novit, ut prima invaſione ipſum non mordeant, is ſanè poſteà ad libitum ipſos tractare, & cum ipſis alacriter ludere poteſt ſine periculo, & læſione, dummodò non nimis ipſos lædat. Indidit quoque provida natura ſerpentibus quandam timoris ideam verſus homines, qui illos intrepidè perſequuntur: Omnes enim fatentur, quicumque ſerpentum venationi ſe dedêre, quòd ipſos etiam non dum viſos, tantoperè reformident, ac celeri greſſu fugiant, ut vix eos curſu aſſequi, vel manibus ad ipſos pertingere poſſint. Oppoſitum autem evenit, ſi homines pavidi, & meticuloſi ſerpentibus obviam veniant; hos enim illi inteſtino odio, & inimicitia concitati adoriuntur, ac ubi poſſunt, damnum inferunt. Qui ipſe pavor hominum, ſive timor, venenum iſtorum animalium morſu receptum multum exaggerare, & per totum corpus diſpergere, ac conſequenter etiam repentinam mortem inducere poteſt: quod ipſum venenum de ſua natura alioquin tantoperè lethale non eſſet, planè ſimili modo, ac in parte fieri aſſolet, ubi timidi in majori verſantur periculo, quàm qui

qui impavido animo gaudent.

Nonnulli putarunt illos qui viperarum pulverem ſemel, atque iterùm aſſumpſêre, impoſterùm à viperarum morſibus ità eſſe immunes, ut eas tutò manibus tractare queant; & ſi quandòque accidat, quòd ab ipſis demorſi fuerint, nullam exindè noxam perſentiant, & morſum illum abſque vitæ periculo ferre poſſint. Verùm experientiâ compertum eſt, quòd qui tali uſi ſunt prophylactico, nihilominus à ſerpentibus, & viperis, ubi demorſi fuerunt, niſi citiſſime optimis alexipharmacis obventum fuiſſet, utique periiſſent, ut multis accidiſſe comperuimus. Unum tantùm ex aſſumpto pulvere exigere poſſunt, nempè audaciam, & validam fiduciam in his beſtiolis tractandis, attamen à morſibus, & vitæ pernicie non eximuntur.

Prognoſis.

Quod ad prognoſim attinet, eſt, quòd omnis venenatus morſus, etiam ſi leviſſimus, & minutiſſimus ſit, periculoſus, & plerùmque exitioſus, præcipuè ſi cordi eſt proximus, vel in loco, cujus uſus eſt vitæ neceſſarius, vel medicaminum applicatio interdiù protrahatur, donec interim venenum per vulnus ſuo fermento in ſanguinem agere poſſit. Veruntamen *Matthiolus* inquit: *Animalium, ferarumque virus non omnibus eſt idem, ſed in hoc vehementiſſimum, & omnium pernioſiſſimum; adeò ut unâ tantùm horâ hominem perimat, ut in aſpide, ceraſte, & baſiliſco; in alio verò minùs vehemens, minùſque lethale, uno die, vel duobus necans, ut in viperâ; in alio tandèm his longè imbecillius, ut in ſcorpione, & phalangio, longiore tempore perimens. Id provenire reor, quia animalia, quæ mordent, diverſorum ſunt genera, ac proindè diverſa quoque eorum venena. Accidit nihilominus, ut à viperâ, vel aſpide demorſi quandòque tribus ſolummodò horis, interdùm uno dumtaxat die, nonnunquàm verò pluribus ſupervivant diebus. Hoc à diverſis provenit cauſis: ſiquidèm in aſpidum, & viperarum genere longè nocentiores ſunt fœminæ, quàm mares, juvenes, quàm ſenes, (licèt alii aliter ſentiant) adultæ, quàm adoleſcentes. Quin etiam feræ, & inſecta in montibus, aridiſque locis inter vepras, & ſaxa degentes, quàm paluſtres, uliginoſoſque incolunt tractus: Itèm famelicæ depaſtis ſunt nocentiores, & irritatæ venenoſiores, quàm demiſſæ, licèt omnium in univerſum ictus pernicioſiores ſunt æſtate, quàm hyeme. Hæ itàque cauſæ eſſe poſſunt, cur citius, vel ſerius demorſi intereant.*

Curatio.

In demorſis à dictis beſtiis non vulneris, ſed veneni habenda eſt ratio; vulnera enim exiliſſima ſunt, & niſi venenum adjunctum haberent, ope non indigerent medicâ.

Medicus ad hujuſmodi demorſos vocatus celerrimè remediorum applicationi quam maximè incumbere debet, ne elapſâ occaſione, quæ præceps eſſe ſolet, unà ſpretâ ægri convaleſcentiâ,

evaneſcat. Indicatio curativa, quam ſibi medicus perfigere tenetur, eſt venenum eliminare, ejuſque volatilatatem deprimere, ideòque topica extrinſecus admoveantur, idque extemplò peragendum eſt in primo principio, priuſquàm exitioſa veneni pernicitas ſuæ volatilitatis ope, cum circulari ſanguinis motu ad intimiora penetret, totamque ſanguinis maſſam conſpurcet.

Galenus præcipit membrum demorſu ſtatim abſcindendum, ceu corruptæ corporis partes præcidi ſolent, ne reliquum corpus putreſcat, juxta illud *Ovid.* 1. *Metamorph.*

Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahetur.

ut in ruſtico expertus fuit, qui à viperâ demorſus ſecundum digitum, hunc ſibi per falcem fructuoſè, & ſalubriter amputavit, ut videre eſt in *Zacuto luſitano lib.* v. *Med. Prin. hiſtor.* 1. Sed hoc remedii genus nimis eſt truculentum, ad mitiora itàque tranſeamus; membrum enim in quo morſus apparet, à partibus ſuperioribus, quà corpus reſpicit, arctè deligandum eſt, hac autem lege, ne vi doloris ſanguis concitatus nimio impetu per arterias affluat, nec citò nimis unà cum veneni inquinamento per venas refluat; deindè in, & circa vulnus profunda ſcarificatio, & cucurbitula bis, vel ter adhibenda eſt ad convenientem ſanguinis copiam educendam. Optima quidèm eſt hæc medendi methodus, dum autem meditamur vulnuſculi anguſtias, & ſpontaneam partis intumeſcentiam, veremur, ne plus attrahatur ſanguinis, ſine eo ut convenienter evacuari poſſit, ità ut præter celeriorem veneni propagationem ex ſanguinis in humore extravaſatione, coagulatione, & à fermento maligno mortificatione, ſubitaneus gangrænæ metus ingruat; præſtat ergò partem demorſam ſcarificare, & id pro circumſtantiarum varietate nunc levioribus, nunc profundioribus inciſuris, deindè hirudines, vel cucurbitulas applicare, quæ ſanioſum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum ſanguinem exhauriant.

Quidam efficaciſſimum prædicant remedium morſu, vel ictu illatum vulnus ore ſugere, & venenatum expuere, ſanguinem verò expuere non eſt neceſſe, quia eſtò in ſtomachum deſcenderet, non eſt vitæ præjudicium, niſi ſanguinem attingeret; & antiquiſſimum fuit hoc remedii genus, ut *Celſus* docet: *Nàm venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent.* Hoc remedii genere utebantur Pſylli, ut etiam ex eodem habetur: *Ergò quiſquis exemplum Pſylli ſecutus id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum præſtabit hominem.* Verùm id eſt remedium periculo plenum, & non ſine magno ſugentis diſcrimine; nàm ſi in aliquâ oris parte, aut gingivarum, linguæ, aut palati ulcuſculum aliquod fuerit, licèt inſenſile, ut epidermidem tantùm occupet, ubi venenum in os ſuctione revocatum ulceris locum tetigerit

gerit, & ſanguini ſe admiſcuerit; qui forti ſuctione, vel facilè è gingivis per dentium connexus emanat, dubitandum non eſt, quin illicò ſugenti perniciem, & mortem inferat, ut qui alteri mederi velit ſibi ipſi mortem paret, quicquid dicat *noſter Marcus Aurelius Severinus* de hac cautelâ non adhibendâ. Refert *Amatus Luſitanus* duos adoleſcentes à vipera demorſos periiſſe, quia à ſeipſis ſemorſum ſuxerunt locum. Verum *Luſitani* venia, non quia vulnus ſuxerunt, ideò obiverunt, vel quia à vipera demorſi non omnem ex hauſerunt venenoſitatem ſuctu, vel quia ulcus in ore habuerunt, cui venenum communicatum fuit. Hoc remediis genus apud Gentiles ab infimæ ſortis hominibus, & ſervis exercebatur, quia alia non aderant remedia, at nunc in fratribus chriſtianis charitas id non permittit, cum alia tutiora ſint in uſu, quæ demorſos ſanare valent: *Gal. 5. de loc. aff. cap. 7.* narrat fuiſſe ſervos huic muneri tantum peragendo addictos, qui viperarum morſus ſugebant, & ſervorum Imperialium cuidam à vipera demorſo, & icteritia affecto opem tuliſſe medicam ſola theriaces exhibitione, & citiſſimè colorem ſecundum naturam reſtituiſſe.

Ad veneni viperini extractionem tutiſſimum, & expeditiſſimum auxilium eſt ignis; cum potentiſſimum ſit agens, tantum in natura operans prodigia. Commendat *Hildanus in ſuis obſervationibus* rhombum unum, vel alterum fimi caprini, quos accenſos imponendos ſuadet, donec cinereſcant: fimus nàmque ignem ſervat, & flammam reddit copioſi ſulphuris ratione, quo impregnatus eſt. Cæterum intenſus eſt dolor, & per cunctationem crudelius angit, nec tantam patientiam ſuſtinere poteſt demorſus, quantam dolorificum hoc requirit remedium. Idem dicendum eſt de ferro ignito loco affecto impreſſo. Horrent ægri non dum ignem, & ferrum, ſed etiam nomen averſantur. Præterea ignis eſcharam inducit, cujus caſus multos exigit dies, nec exindè de veneni extractione certiores fieri poſſumus, nec ſupra eſcharam alexipharmaca utiliter applicare poſſumus, quia non penetrant. Commodior, & utilior abſque tanto ægri formidine erit ignis uſtione carens, per quem venenum diſſipatur, verum ſine corporali ad partem læſam applicatione, cujus modus hic erit: ferrum ignitum parti affectæ admoveatur ea diſtantia, qua carnem non tangat, & tandiu ita teneatur, quouſque tolerari poſſit ſine dolorifica læſione, & venenum à parte extrahatur, & in parte veſicula flava obſervetur.

Severinus noſter pro generoſo remedio commendat ſulphur, cujus variam applicandi normam proponit, vel enim accenſi ſulphuris guttas inſtillare jubet, vel olei ſulphuris per campanam plures guttulas in locum demorſum demittere, eaſque ſpecillo tenuiſſimo protinus affucare, vel oleum vitrioli immittere, vel acetum adhibere. Sed *Severini* venia acidum

dum ſive in ſulphure, in vitriolo, vel aceto parti vulneratæ applicatum eſt inimicum, malum intendit, & partes corrodendo, atroces excitat dolores. Præterea juxta noſtram theoriam, cum virus viperinum in acido ſanguinem coagulando, vel in acredine illum fluxiore reddendo, & præcipitem agendo, conſiſtat, meritò tàm ſulphuris, quàm vitrioli, & aceti acidum pro morſus viperini remedio improbamus.

Quidam pro antidoto infaillibili habent, quòd ſi à vipera demorſus, eandem, quæ illum momordit necare poſſit, vel aliam, inprimis fel illitum, vel caput demortuæ calidum, & cruentum impoſitum, vel ejus contuſas carnes inflicto vulneri applicuerit, ab iis venenum extrahitur. Nimis bardus, & ſimplex eſt ille medicus, qui ſcriptoribus pro venenatis morſibus curandis nimiam præſtat fidem, nàm primus phantaſiæ ductu medicamina commentatur, ſecundus, & alii exarant, & multa, abſque eo quod in judicium vocent, miranda canunt, ſed non credenda antidota. Id, quod nos in admirationem trahit, eſt malum citreum, cui tantum virtutem quantam Roſmarinus non habet, tribuunt, non tantum ad febres malignas, & peſtilentes, pro quibus ſerapiis ex eo confectis, elixire citri, ſpiritu &c. utuntur, ſed ad quælibet venena pro infallibili antidoto nulli comparando, extollunt. Narrat fabellam de hoc *Athenæus*, quod *cùm Princeps quidam Ægyptius maleficos quoſdam damnaſſet nebulones, quò ſuorum facinorum luerent pœnas, aſpidibus ſecundum Ægyptias leges in prædam exponendos, ii citrium in itinere, dùm ad beſtiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam vicem eorum dolens, atque miſeriam, illis dederat. Mox cùm in theatrum deſcendiſſent, & ab immanibus, ferociſſimiſque feris demorſi eſſent, nihil ſanè moleſtiæ ſenſerunt. Qua de re præfectus non parvam cœpit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præſumpſiſſent, certior factus eſt citrium tantùm ex integrâ ſimplicitate donatum, eos comediſſe. Poſtridiè verò juſſit uni præberi, alteri denegari, & denuò in theatrum trudi ad ſupplicium. Quo facto, qui comederat, demorſus nihil incommodi paſſus eſt: alter verò à ferâ ictus undique lividus factus eſt, confeſtim interiit.* Narrat prætereà *Theopompus Chius duo de quadrageſimo ſuarum hiſtoriarum volumine, Clearchum Heracleotam Ponti Tyrannum multos veneno necaſſe: ſed ille inquit, plures adhuc interfeciſſet, ſi populum præſtantiſſima citrii vis latuiſſet.* Hiſtoriæ ſunt fabulares, & medicorum ineptiæ, & commenta, & tamen apud vulgares pro veris habentur, quas negare magnum eſt nefas, & facto experimento non correſpondent hæc ſomniata antidota, forſitan hæc priſcis temporibus vera erant, tùnc cum grylli arabant, & animalia loquebantur, ut vulgò fertur.

Inter appropriata commendari vulgò ſolet *Fraxinus*, hinc *Zacutus Luſitanus* admodum foliorum ſuccum commendat, & puellæ à viperâ demorſæ fraxini ſucci ℥. iv.

cum

cum juvamine propinavit; ferunt nàmque fraxinum præſtare auxilium ſalutare lethalibus ſerpentum venenis: quibus adeò inimica eſt fraxinus, ut ne matutinas quidèm, occidentesve umbras quamlibèt ſpatioſas hujus arboris ſerpens attingat. Qua propter expertum proditur, ſi fronde eâ gyro claudatur ignis, & ſerpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere ſerpentem, eapropter ejus ſuccus potus, vel morſibus illitus magnam opem præſtat. Imò de fago dicunt viperam factam ejus ramo attonitam, & immobilem evadere, non ſecus ac mendacia Morſorum carmina audiviſſet. *Conſtantinus* de agriculturâ aſſerit ſerpentes à quercûs foliis tactos perire. *Ætius* conyzam ſui odoris acutie viperas, & alias ſerpentes fugare refert. Hoc idem betonicam, dictamnum, calaminthам, & alias herbas odoras, & fœtidas dicit *Nicander*. Cœterum ſunt aniles fabellæ, & medicorum næniæ; nàm experientiâ pluries factâ conſtat non ſolum viperas hæc vegetabilia non vitare, ſed inter folia tàm ſicca, quàm recentia omne ſerpentum genus lubenter morari, & ſua habere cubilia.

Sed uſque dùm efficaciora à demorſo haberi non poſſunt præſidia in eo actu, quo mordetur, membri demorſi ligaturam procuret arctam, ut venenum intercipiat, uſque dum ad remediorum uſum devenire poſſit; verum antequàm ad hæc deveniatur pro certo experimento ad veneni celeritati reſiſtendum propriam urinam bibere, & partem demorſam eâdem abluere validum eſt remedium, cum hoc venenum in acido ſanguinem coagulante conſiſtat.

Quò ad interna attinet remedia ea eſſe oportet, quæ venenum ſtatim foràs expellunt, & ne ad interiora ſerpat, inhibeatur, & tandèm ſi in venas, vel arterias ſe inſinuavit, ut eliminari non poſſit, alexipharmacis expugnetur. Hinc vulnus inflictum magni momenti non eſt, imò ratione ipſius eſt ultimum in executione: id quod urget, eſt venenum, quod illicò extinguendum eſt, & è vulnere tollendum, & eradicandum. Cum igitur ad demorſum vocatus fuerit medicus, ſtatim ipſi vulneri, totique corpori alexiteriis ſuccurrere debet. Prius vulneri ſuccurret, ſi pars icta, vel demorſa, arctâ ligaturâ obducetur, eique cucurbitulam magnâ cum flammâ applicando, & ut major fiat veneni attractio, iterando, deindè *aquâ theriacali ex ſpiritu vini cum ſale calcinato* abluatur, vel eâdem *aquâ theriacali, in qua diſſolutum ſit ſal viperarum, vel oleo tartari p. d.* vel ſuperponatur *ſuccus galegæ i. rutæ caprariæ*, qui admirandæ eſt virtutis in morſibus viperinis, & nota eſt hiſtoria lacertæ cum viperâ pugnantis, & cum galegâ contra vim veneni viperini ſe munientis. Et nos Neapoli in noſocomio Sancti Jacobi Hiſpanorum militem Hiſpanum in linguæ apice à viperâ demorſum (ludebat iſte in ejuſdem pharmacopoleo cum viperâ, eam manibus tenens, quam mordere ſimulabat) curatum vidimus à celeberri-

mo medico, *Alexio Alonià* à Caſtrovetere (cujus nomen in benedictionem eſt) hujus herbæ ſucco, non omiſſis aliis alexipharmacis intrinſecus aſſumptis. Ejuſdem facultatis eſt *Scorzonera*.

Defenſivum quoque remedium toti membro affecto plurimum proderit, parabitur autem *ex floribus verbaſci, hyperici, rutæ, roſis in aceto ad tempus in ſole maceratis.* Epithema hoc calidum linteis imponitur pannis, donec intemperies, phlegmon &c. in totum receſſerint.

Interius exhiberi debent alexipharmaca, quæ vim aciditatis, & acredinis veneni extinguendæ, & præcipitandi habent, ità ſunt alkalia omnia, *ſpiritus vini alkoholizatus, ſpiritus ſalis non vulgaris præparationis, antidotus viperarum, pulveres viperini miſtura ſimplex, tinctura bezoardica, ſalia theriacalia, magnà illa confectio theriaces*, quæ omnibus ab authoribus commendatur, indè *eſſentiæ theriacales, ſpiritus theriacalis camphoratus.* Sequens compoſitio inter interna pharmaca erit præſtantior:

℞. *Mithridatii* ʒ. ij.
Theriacæ opt. ʒ. j.
Pulv. corall. rubr. ʒ. j. ß.
M. omnia ſimul.

Doſis à ʒ. ij. uſque ad iij. pro patientis diſpoſitione, quæ doſis quartâ quaque horâ eſt repetenda, & præ omnibus magnum alexipharmacum eſt *ſal viperarum volatile*, quod ritè abſque acido fieri debet, & legitimâ edulcoratione urinoſus, & nauſeabundus tollatur ſapor, contrà verò ſuavis ipſi, dulcis, & aromatica omninò concilietur fragantia, & dulcedo. Ex mineralibus antimonialia proſunt fixata, ut diaphoreticam nanciſcatur virtutem, & præ cœteris *ſulphur auratum diaphoreticum.* Ex animalibus omnia proſunt *ex cervo* parata. Ex vegetabilibus ſimplicia *ſcordium, tormentilla, contrherba, ſcorzonera, ruta capraria.* Compoſita *elect. de bacc. juniperi, theriaca Diateſſeron*, quæ theriaces, & mithridatii vires æmulatur. Hæc alexipharmaca tàm per ſe propinamus, quàm cum diaphoreticis, quæ à centro ad corporis peripheriam virus expellunt, ſunt admiſcenda; vulnus verò *emplaſtro ſtictico oleo ſcorpionum malexato* foveatur.

In hujus Veneni curatione de diætâ, & victûs ratione nihil tetigimus, cum veneni agendi pernicies diætam, & victum non expectet, quòd ſi intra vigintiquatuor horarum ſpatium non perimat, ſignum eſt venenum à naturâ jam eſſe ſuperatum, quòd ſi deinceps moriatur demorſus, id medici incuriâ evenit, non autem veneni virulentiâ.

Cap. XXX.

De Vulnere ex morſu canis rabidi.

INter animalia, quibus homo familiariter utitur, præ cœteris canis, quo neque aliud ipſo fidelius, nobiſque ità amicum invenitur, undè in iis nutriendis, ipſorumque curâ non immeritò oblectamur; quàm in aliorum quopiam genere.

Vides-

Videmus magnâ curâ domni invigilare, quippè noſtras ſedes ingredientes, ſi nobis, ipſique ſint noti, magno gaudio excipit, caudâ adulatur, multiſque blanditiis amicum eſſe teſtatur; ſin minus ſuo latratu ignotos eſſe indicat, in illos ringendo invehitur, nec ſinit domum intrare, donec dominus illos amicos eſſe admonet; præterea & ſi dormiat totam noctem, excubias agit. Cane etiam nullum animal fidelius: quocumque dominus tendat, ſequitur, illum ſollicitè cuſtodit, proque ſuo domino in quælibet pericula promptus, vel adverſus ipſam mortem cum vitæ diſcrimine pugnat, & quod maximè eſt admirandum; tunc majori afficitur lætitiâ, cum labores, curaſque cum ipſo dominus partitur. Nutui obedit, pulſatus & ſi domino iraſci videatur, nullatenus tamen ſi ſtatim vocetur, omnis injuriæ immemor, ingenti gaudio occurrit. Quinimò quibusdam propriis corporis partibus humanis ægritudinibus medetur; verum tantæ amicitiæ, tantæque fidelitati non fidendum, ſi in rabiem actus, in furorem rapi videamus, quandoquidèm nec ſuo domino parcet, omniſque amicitiæ oblitus cum ipſo, veluti cum inimico ſe geret, quos enim momorderit, vel nudas partes ſalivâ commaculaverit, in maximum vitæ diſcrimen perducet, adeò ut exacto certo temporis intervallo, in hydrophobiam incidant. Cavendum itàque ab iis etiam, quibus maximè diligimur, cum iracundia agitaverit, ſiquidem illos tum maximè lædent, quos majori amore perſecuti ſunt. Ergò huic quoque morbo verè præ omnibus calamitoſo, aliquam medicinam præſtare dignum duximus, ne muneri noſtro deeſſe videamur.

Signa.

Ejuſmodi ſignis rabioſus canis cognoſcitur, quòd eſcæ, & potus redditur abſtemius, fit macilentus, lento incedit gradu, auribus, & caudâ demiſſis, linguâ foràs porrectâ, & pendulâ, capite ſtupido circumcurſat, quandòque in parietes, & alia obſtacula impingit, voce raucâ, vel muteſcente, copioſam ſpumam è naribus, & ore emittit, necnon oculis obliquè, ac torvè rutilantibus defixis, non modò homines obvios, ſed & pecora, domeſticos anteà, vel ignotos indiſcriminatim impræceſſo latratu mordet, canes alii eum fugiunt, capti ei blandiuntur. Nec mirum, ſi proprium demordet dominum, alioſque domeſticos omnes, nullius habito diſcrimine, vel ratione; ſiquidèm cùm proprium ſit fixi, & nimium exaltati excrementitii ſalis phantaſiam, rationem, & ſenſus omnes inficere, omnium ſui ipſius oblitus, domeſticos ipſos cognoſcere nequit. Id quoque pluribus hominibus accidiſſe obſervavimus, qui amentiâ correpti non tantùm parentes, & propriòs natos, verum etiam ſeipſos quandòque necârunt. Demorſionis vulnus initio ſæpè non magnifaciendum videtur; quia ut plurimum

mum ultrò, citòque ſaneſcit: eſt per-acto jàm quadraginta dierum ſpatio latens rabificum in corpore fermentum inopinatò pateſcit, ac demorſo nullus ſubindè vitæ relinquitur locus.

Multum malum hoc conducit illicò initio cognoſcere, ut illi conſuli poſſit, antequàm in hydrophobiam, ſupremum, & deplorabilem gradum perveniatur; ſæpè enim incertum eſt, an qui hominem momorderit canis, ſit rabidus necnè. Sedulo incumbendum eſt, ut in ejus rei notitiam perveniamus, nec differendum, cum pæcipuè vulnus, quod inflixit rabidum animal, à vulnere, quod irratum, vel ludens intulit, nihil differat. Verum canis rabidus ſemel mordet, & morſum non repetit, ſed ſtatim, quem momordit, deſerit, & ad alios properat. Ad explorandum igitur, an canis fuerit rabidus: *nuces juglandes contuſas, vel triticum per integram noctem canis morſui impone, poſtmodum gallinæ in eſcam exhibe; ſi enim rabidus fuerit, ſequenti die peribit. Vel panis medullam vulneri affrica, ut emanante ſanguine, vel ſanie imbuatur, ſi famelicus canis eam edere, vel olfacere recuſet, canis rabidus fuit.* Verum his vulgaribus, & vanis experimentis minimè fidendum eſt, licet à probatiſſimis autoribus adducantur, qua de re alia indicia jàm dicta ſedulò ſunt perquirenda.

Cum rabidorum canum morſus negligatur, demorſos hæc incipientis rabiei ſigna ſequuntur: locus vulneratus dolet, vulnus tamen brevi, & ſuaptè ſponte conſolidatur, poſt verò quadraginta dierum ſpatium, vel plurium, dumque conſolidato vulnere, demorſus plus ſolito, & abſque cauſâ ſibi cognitâ contriſtatur, & paulatim præter morem cogitabundus evadit melancholicis ſe cogitationibus profundat, quæ illi inſolitæ ſunt, ſomnia ſomni tempore cudit de ferocibus canibus ſe invadentibus, pavidiſque cum illis luctamentis, quibus ſubindè ad implorandum auxilium pavore expergiſcitur, & interrumpitur ſomnus: exindè melancholicæ phantaſiæ ſenſim increſcunt, donec tandèm turbatâ mente, obſcura loca, & ſolitudinem diligat, lucem, hominumque conſortium poroſus, ſecumque ſolus ſubmurmurans, alloquentes ferino quodam aſpectu intuetur. Spumat, rubet facie, & oculis, febre tentatur, & extremarum partium convulſione. Quidam canum more, ſi à canibus morſi fuerint, latrant, à lupis, ululant &c. & obvios quoſque impetunt, & quidèm præter voluntatem. Aliqui delirant, aliqui verò ad extremum uſque ſpiritum mente conſtant. Poſtremò eò devenit, quod eſt commune omnibus, ut aquam, omnemque potulentam materiam, imò ejuſque nomen, & ſonitum expaveſcat, quod eſt certiſſimum mortis, & inexpugnabilis veneni indicium, & tamen vehementiori excruciatur ſiti. Allatâ itàque in ejus conſpectum aquâ, cujus potu facilè ſanaretur, & tamen bibere non audet, ingentiſſimis clamoribus, & canum latratu aſtantes terret. Quòd

ſi diutius ante eum ipſa retineatur aqua, tremit, ſudat, animo deficit, pavoreque concutitur, ac ſi in ignem illicò ſe proiiciendum cerneret.

Commune eſt omnibus à rabido cane demorſis poſt quadraginta dies aquam, omnemque potulentam materiam abhorrere, id qui accidat, non una eademque eſt medicorum ſententia, nec proindè tàm facilè hic Herculeus ſoluitur nodus.

Aliqui putant hujus veneni proprium eſſe aquæ averſionem inducere, nec ulterius exquirunt: ſed quid ſit hæc veneni proprietas, tale inducens ſymptoma, neſciunt.

Alii hanc hujus ſymptomatis rationem reddunt, quòd rabie correpti, cùm rationem, & imaginationem depravatam habeant, ex longâ circa canes, utpotè à quibus læſi ſunt, cogitatione, in phantaſiâ canum idola ideantur, taliter ut aſſiduè ipſorum ante oculos canes tenere videantur, imò ſe in canes verſos eſſe putent, & latrando aliiſque actionibus canes imitantur, & tum præcipuè cùm in aquam, tanquàm ſpeculum, intueantur, & faciem ſuam caninam rubicundam, torvè intuentem, atque iracundiâ plenam aſpiciant, aut imaginentur in eâ canes eſſe, undè aquam exhorreant, & fugiant, ut qui canis morſum iterum timeant, vel à cane aquam conſpurcatam credant. In hujus rei fidem hiſtoriam ex *Ætio Tetrab. 2. cap. 24.* adducunt: *Philoſophus quidam morſus à cane rabioſo, & generoſo animo affectioni reſiſtens, ratus in balneo canem apparere (apparebat enim illi, quemadmodùm etiam aliis hoc modo affectis.) Ratiocinatus igitur, & ſic ſecum locutus: Quid cani: & balneo commune? ſuperavit affectionem, & ſanatus eſt ab eâ, ubi citra timorem bibiſſet.* Afferunt & aliam hiſtoriam ex Rhaſe hujuſmodi: *Vidimus quendam in Noſocomio, quem momorderat canis rabioſus, & vidimus, quòd non terrebatur ex aquâ, imò petebat eam, & querebatur de ſiti, cùm autem aquam daremus ei, ipſam abominabatur, & ſordes in eâ eſſe aiebat, inteſtina nimirùm canum, & cùm aliam ei offerremus, idem dicebat.*

Verum hæc ſententia fabuloſa potius, quàm rationi conſentanea videtur, nec experientiâ fulcitur, neque rabientes in aquâ quid intuentur; interrogati enim aſſeverant, nec aquam ſolum, verum omnia liquida averſari, in quibus nulla ſpecies, & imago viſibilis repræſentari poteſt.

Fabuloſum judicamus in lotio excreto canum imagines apparere, quia nullâ experientiâ comprobatur, licèt *Avicennas lib. 4. diſt. 7. tract. 4. c. 7.* ſcribat: *Mingi à demorſis à rabido cane urinam, in qua appareant res carnoſæ mirabiles, quaſi animalia, & quaſi canes parvi.* Anilis quoque fabella habetur illud, quod ex canis rabidi ſpumâ veſti, aut linteo inhærente animalcula quædam parvis catellis ſimilia generata fuiſſe.

Trutinatis vulgarium fabellis, quas nec Ovidii Metamorphoſes excogitârunt, noſtram pro virium ſufficientiâ ſententiam adducemus, quæ ſi vulgaribus negotium faceſ-

ſet, ad aniles fabellas regreſſum habere poterunt. Rabidi animalis veneno per ſalivam, adeòque per dentem communicato, hydrophobia utplurimum infra quadraginta dies contingit, quia infra id tempus cerebrum repit, & phantaſiam, ac rationem fecit. Tunc humorum omnium, & totius corporis diſpoſitiones ſibi ſimiles reddit, quas exoticâ inficit tincturâ. Tandèm rationem è ſuâ majeſtate deturbat, perverſit, & dementat; undè delirium, mentis omninò alienatio, ejuſque ablatio, ideòque id, quod auxiliari poteſt, non conſiderat, & hac de cauſâ non tantum aquam, & omnia liquida exhorret, verum etiam cibum, & cœtera vitæ ſalutaria, quia phantaſia, & ratio circa phantaſma perpetuò eſt occupata. Hinc patet philoſophum de Aëtii hiſtoriâ curatum evaſiſſe, cum liquido appareat ejus rationem non fuiſſe affectam.

Cauſa.

Certum eſt hujus morbi cauſam eſſe venenum ab animali rabido communicatum per ſalivam, ſed quæ hujus veneni natura ſit, quæ actio, digladiantur vulgares, & primis qualitatibus hujus veneni actionem refundunt, nec omnes in eâdem conveniunt ſententiâ; nàm

Aliqui calori maximo tribuunt, quia æſtivis caloribus, & ardente ſirio, canes in rabiem aguntur.

Alii ne dum calori, verum etiam intenſo frigori conſignant, quia ſub frigidiſſimo Jove etiam rabie corripiuntur. Sed in hoc caloris, & frigoris dogmate decipiuntur, quia una, & eadem actio à qualitatibus contrariis pendere non poteſt, cum canes in contrariis aëris mutationibus in rabiem agi poſſint.

Nonnulli ex nimiâ ſiccitate ortum habere credunt, quia rabidi intenſè ſitiunt, quod eſt ſiccitatis evidens indicium, & tamen aquam fugiunt. Miſeri hydrophobici parem Tantalo ſortem nacti ſunt, hoc tamen diſcrimine, quòd ſitiens Tantalus fugientia captat flumina, & hydrophobici ſitiunt, & aquam fugiunt! Verum vulgares in magno verſantur errore, nàm à ſiccitate pendere non convincunt, quia ſiccitas illa maxima eſſe deberet, cujus nulla evidentia ſigna in demorſis relucent. Neque ſemper ſitis eſt ſiccitatis argumentum, idque clarè patet in hydropicis, in quibus:

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Imò aquam fugiunt non ob ſitim, ſed quia in aquâ ſalus, nec illam bibunt propter rationem depravatam: ideòque non diſcriminant inter malum, & bonum, imò ſemper hærent malo, neglecto bono, & bonum ſub mali apparentiâ ideant; permanent in forti ideâ, & ſecundum talem ideam agunt, & non aliter. Si hoc malum à ſiccitate penderet, cur non omnes atrophici hydrophobici? Et contrà, cur omnes hydrophobici atrophiâ non laborant? Quare in hoc curando morbo calida, & ſicca, ut

ut theriaca, gentiana, puluis cancrorum fluviatilium uſtorum, & ſimilia adhibentur? Si ſiccitas p. n. in hoc morbo adeſſet, potiùs aquam appetere deberent, & aſſumere, tanquàm ſiccitati contrariam, & quæ poſſet illam ſiccitatem avertere, & corpus ad naturalem reducere ſtatum.

Plerique ad humiditatem putredini conjunctam, quia humiditas eſt putredinis mater, referunt: ſed ad humiditatem hujuſmodi mali actio nullatenùs referri poteſt; cùm nulla putredinis ſigna illud comitentur, nec putredo ſine manifeſtis ſignis tamdiu in corpore latere poteſt.

Pauci ex temperamento melancholico, quo canis præditus eſt, deducere conantur: ſed incaſſùm, nàm nullis indiciis probari poteſt canem eſſe animal melancholicum.

Noſtri vulgares quatuor qualitatum, & temperamentorum pro tanto morbo inſufficientiam dijudicantes, ut in tuto ſuam collocarent ſententiam, meditati ſunt quòd canis rabidi morſus non aliorum venenorum more agat, ideòque non primis qualitatibus, ſed ocultâ proprietate, ſeu totâ ſubſtantiâ agere decreverunt, idque ſummâ efficacia, & maximâ agendi vi, quæ aliis venenis communis eſt, docuerunt, quia exigua morſiuncula, aut etiàm ſalivæ contactus ità corpus inficere poteſt, ut maximè appareat tantam vim, & truculentiam nulli primarum qualitatum eſſe referendam. Prætereà venenum hoc augetur, & quandòque ad plures ſopitum menſes, & annos ſuſcitatur, quaſi occultarum qualitatum actione. Sed quid in tot rationum ambagibus immoramur, ubi hodiè cum vulgaribus pugnandum eſt tantùm autoritatibus? Audiamus *Galenum* vulgarium anteſignanum *lib.* 11. *de ſimpl. med. fac. Non primis qualitatibus, ſed occultâ proprietate, & totâ ſubſtantiâ agere.* Imò *Pelopem* præceptorem ſuum acriter reprehendit, quia hujus affectus rationem ex manifeſtis cauſis ſe redditurum jactat, & manifeſtè ſcribit cancrorum fluviatilium cinerem ſubſtantiæ proprietate prodeſſe à cane rabioſo demorſis.

Sed nullibi *Galenus*, *& vulgarium grex*, quàm in morbis venenatis maximè judicii hebitudinem detegunt, dum exploſis primis quatuor qualitatibus ad ſacram occultarum qualitatum anchoram confugiunt, idque neceſſimus, an occultum aliis, iis verò tantum notum aliquid ibi ineſſe ſciant: an potius occultæ qualitatis, occultæ proprietatis, totius ſubſtantiæ vocabulo, tanquàm ſpecioſo quodam pallio apud imperitum vulgus ignaviam tegere valeant.

Rabidi animalis veneni cauſam ex occaſionalibus manifeſtis rimemur oportet; pro qua ſtatuimus excrementitium, & acidum ſal exaltatum hoc malum, tantamque ſymptomatum congeriem excitare. Hoc ſal in maximis caloribus, intenſiſque rigoribus in animalium corporibus in maſſâ ſanguineâ generari, & exaltari

poteſt.

poteſt. Vel deforis ex alterius rabidi animalis morſu communicari, & fermentari, vel ex morticinarum, putridarum, vermibuſque ſcatentium carnium eſu provenire: quin & marceſcentium earum ſanguine. Id quoque efficere poſſunt eorum animalium carnes, quæ peſtilentiâ, aut fulminis ictu, aut venenatis morſibus interierint, eò facilius, majorique corripiuntur rabie. Hoc idem excitare ſolent computreſcentes aquæ frequentius ebibitæ.

Canes, qui in domibus noſtris aluntur, licèt non ſint rabidi, inter ludendum tamen ad iram, concitati mordere poſſunt, & graviorem infigere morſum, & veneni gradum in mordendi actu non attigerint, facilè tamen in rabidos ex indignatione degenerant, qua mediante acido-ſalinæ partes exaltantur, & in excrementitium abeunt ſal, quod in ſalivâ maximè elucet, & ex non rabidis facilè, & ferè temporis momento in rabiem abire poſſunt; præcipuè ſi cibum, & juſculum ſumant, quibus aromata, ut piper, gingiber &c. fuerint admiſta. Hinc propterea nobiles hortamur mulieres, ne ſuis catulis, quos in ſummis habent deliciis, & quibus maximè oblectantur, hujuſmodi cibum, & potum, & præcipuè nimio ſale conditum, ſumendum præbeant, ne in rabiem abeant; Hinc factum eſt commune illud adagium, quòd quoties aliqua res comeſtibilis, vel potulenta eſt nimis ſalita, dicitur: *Eſt ſalita veluti Rabies.*

Undè oritur delirium rabioſum, ſive rabies, in qua ipſe homo omninò in mores brutales immutatur, nihil ferè humani apud ſe retinet: adeò ut homo rabioſus exactè referat illius bruti ſpeciem à quo rabido demorſus fuit; res occultæ indaginis eſt, nec authorem hucuſque nos legimus, qui de hujus deliriis rabioſi actione ex profeſſo tractet, veramque cauſam adducat, ſed omnes ſicco veſtigio, univerſalibus verbis rem deſcribunt. Narrat *Ariſt. lib. 8. cap. 22. de hiſtoriâ animalium*, quòd *omnia animalia à cane rabido demorſa rabiunt, excepto homine*, quæ ſententia apertè falſa deprehenditur, ut millies experimento comperrum eſt. Et optimè *Gal. lib. 6. de loc. aff.* inquit: *Solùm canes inter cœtera animalia corripi rabie:* Verum intelligebat canes cœteris animalibus rabiei eſſe obnoxios; nàm præter canes, qui frequentiſſimè rabidi fiunt, etiam feles, muſtelæ, viverræ, martes ſimiæ, galli ſues, equi, muli, boves, cameli, & id genus alia fiunt rabida. Verum hæc animalia præter canem mordendo, vulnera infligunt non rabida, ſed irata, & validiſſimâ violentiâ, vehementiſſimo animi impetu, & totis viribus validiſſimos, & pernicioſos infigunt morſus, attamen propter prava, quibus accedunt, ſymptomata, magnifaciendi, & ut pravi morſus tractandi, quos perperàm medicorum vulgus venenatos putant, cum tantum ſint pernicioſi, & maligni. Nec ſolummodò ab animalibus rabidis nos homines reddimur rabidi, ſed etiam ipſe homo aut jàm rabio-

ſus,

ſus, aut ſine rabie mordendo alios rabidos reddere poteſt, ut perperàm aliqui putant, hinc optimè refert *Hildanus cent.* 1. *obſ.* 84. *Morſus ab homine rabido malignus eſt ſummè, & noxius, & non ſecus ac morſus à cane rabido curandus.* Undè conjicimus omnium animalium iratorum morſum etiam adeò hominis malignum eſſe, & non venenatum, & eſtò *Celſus lib.* 5. *cap.* 27. *dixerit*: *Omnis autem feræ morſus habet virus.* Intellexit tamen pro viro malignitatem. De equo curioſam narrat *Matthiolus* hiſtoriam: *Id, quod ego quoque aſſerere poſſum: etenim memini, cùm rari degerem, me vidiſſe equum rabie furentem, qui fracto capiſtro obviam quandam vetulam per capitis, & crinium vittam morſu comprehenſam, decem, pluresque paſſus à terrâ ſuſpenſam pertulit, nullo tamen vulnere illato, ſed magno ſane terrore.* Hoc affectu capiuntur etiam muli, qui ſuis aliquandò morſibus dominos, & ſtabularios rabidos, & veluti arreptitios reddiderunt. Verùm hujuſmodi animalia non niſi raro, vel nunquàm per ſe rabie tentantur; quandoquidèm ferè ſemper id illis eveniat, cùm à canibus, ſeu lupis, aut vulpibus mordentur.

Tandèm ità delirii rabioſi actio procedit, ut demorſus homo quò ad mores brutum ſe manifeſtet: Canis rabidus, vel aliud hujuſmodi animal, mediante morſu per dentem maſſæ ſanguineæ ſalivam ſale excrementitio, ſive ſalinâ ſcoriâ imbutam communicat; interim hæ particulæ ſalinæ ſenſim ſanguinem in fermentationem ſubigunt, quouſque vitæ œconomiam invertant, tunc ſpiritus in ſanguine à ſalinis particulis imitantur, ſupra modum elevantur, incaleſcunt, excandeſcunt, & globoſam cerebri compagem ſcandunt, tanquàm ad ſacram Palladis arcem; tunc imaginatio ità depravatur, & tandem ratio, ut ſpecies, & notiones per ſenſus externos, & memoriam oblatas fortiter concipiat, fortius determinet, & retineat. Hinc demorſi eſtò depravatè agant, non tamen cœco feruntur impetu, ſed à demorſionis die canes abſentes tanquàm præſentes cogitare incipiunt, & ex profundâ canum cogitatione in phantaſiâ canes tanquàm objectum ſibi determinant, & aſſiduè ante oculos canes tenere videntur, & tandèm ſe in canes verſos eſſe imaginantur, & in omnibus caninas imitantur actiones.

Conſideratione dignum nobis elapſo anno evenit: alebatur domi noſtræ catellus venatorius villoſus, à quo per jocum parum irritato demorſi fuimus, ità morſus ille noſtram perturbavit imaginationem, ut ferè ſemper à demorſionis horâ nobiſcum canem profundè cogitaverimus, tandèm eò devenit demens, & fortis canis apprehenſio, quæ circa phantaſiam, & ferè ante oculos ſe obvolvebat, ut in delirium rabioſum incidiſſemus, ni ratio, quæ à ſeminio rabido immunis erat, ſupeaſſet affectionem.

Ad majorem noſtræ doctrinæ claritatem veniat in exemplum adoleſcens amator, qui eſtò par ſe ſit ſaniſſimus: Hic primò multum ſibi

ſibi placet circa amaſiæ præſentiam, poſtmodum abſens meditatur, & contemplatur, ſubindè de ejus pulchtitudine cogitat, nec parem invenit; quomodò denuò ejuſdem præſentiâ potiri poſſit, ſpeculatur. Hinc varios ſermones, confabulationes, ſubriſus, tactus, oſcula, amplexus, & forſan, quæ ſcribere non licet, meditatur. Undè fit, ut ſubindè in ſomno poſtmodum amaſiæ ſpecies, & actiones cum eâ occurrant: tandèm ità determinantur ſpiritus, ut non niſi amaſiam repræſentent. Hinc tale ſubſequitur delirium, quod amans factus æger, continuò putat ſe amaſiam habere ante oculos, undè indè incipit cum eâdem confabulari, ridere, adulari, præcari &c. utut neminem præſentem habeat, & tamen ipſe delirus amans eſt amator, & amaſia.

Tanta eſt huic truculentiſſimò rabiei ſeminio ſeſe propagandi vis, ut facilè, & pluribus modis in alios ſe inſinuare poſſit: ideòque non tantum ex morſu accepto vulnere rabiem quamplurimi contraxerunt, verùm etiam multi ſaliuâ, vel ſpumâ ſuperfuſi ſine morſu, ſuo tempore nihilominus rabiem perpaſſi ſunt. Id tunc contigit, cum ſalinæ ſcoriæ ſummum exaltationis, & volatilitatis gradum nactæ ſunt, & epidemidem, imò cutem penetrant, adeò malignum eſt iſtud ſeminium, quod rabiem infert, & demorſum perimit. undè tradidit *Gal. lib. 6. de loc. aff. Rabidorum canum ſaliva nuda corporis membra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm ſi morderentur.* Et matthiolus in lib. 6. Dioſcoridis cap. 36. inquit: *Nec parvipendat aliquis ſpaſma contactu infici poſſe homines: quippè quòd duos viderim ego, qui ſpumâ tantùm perfuſi, nullo quidèm ex morſu accepto vulnere rabiem contraxerunt.* Refert *Hildanus cent. 1. obſ. 86.* quòd *veſtis mulieris à cane rabido lacerata, cùm filo dentibus abſciſſo reſarciretur, poſt tres menſes hydrophobica facta fuit.* Nonnulli ex ſolâ manus impoſitione in rabidi canis os rabiem contraxerunt. Ex canis rabidi oſculatione rabiem contractam fuiſſe à quodam aurigâ nos obſervavimus. *Zacutus luſitanus lib. 3. prax. admir. obſ. 86. ex oſculatione demortui canis rabidi rabiem contractam refert.* Mirabilius eſt, quòd *tit. loc. obſ. 83.* narrat, *quòd nempè quidam vulnerati gladio, quo ante octo annos canis rabidus occiſus erat, poſt triennium rabidi interierunt.* Imò ex rabidi animalis halitu multos interiiſſe compertum eſt. Proindè perniciofum cenſemus cibum, vel potum eſſe ſumendum, quem homo rabidus, vel à rabido animali demorſus, ac propterea de rabie ſuſpectus, guſtavit, quia ſalivâ fortaſſè infectus, aut alio quovis modo oris ſpumam contingerit.

Prognoſis.

Canes triplici in ſtatu mordere poſſunt, vel dùm ludunt, vel dùm irati, vel dùm rabidi ſunt; canis ludentis morſus tutus eſt, irati periculoſus, omninò periculoſiſſimus eſt rabidi morſus. Salutis ſpes in demorſo à rabido animali eſſe poteſt, ſi è vulnere copioſus

efflu-

effluxerit ſanguis, vel dum curatur vulnus, ſponte multus eruperit ſudor, vel copioſa urina, præcipuè nigra excreta fuerit: verum hiſce evacuationibus non nimis, firmiterque fidendum eſt. Multoties, qui à rabioſo demorſi ſunt cane, neglectis præſidiis, vel malè curati per quædam vana medicamenta, vel quia ſe curatos putârunt, poſt quadraginta dies in hydrophobiam, aquæ, ſive liquidorum omnium fugam, & metum inciderunt. Si malum eò devenit, ut rabies, & aquæ timor adſit, tum certiſſimam inexpugnabilis veneni, & mortis præbet prognoſim, & demorſi vita eſt in ipſo mortis limine, ut *Celſus* inquit: *Miſerrimum genus morbi, in quo ſimul æger, & ſiti, & aquæ metu cruciatur, quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt.* Nullum ferè, quem aquæ timor jàm corripuit, etiam ſi idonea adhibeantur præſidia, evaſiſſe aſſidua obſervatio docet; alios enim quatuor dierum ſpatio, alios tandèm intra ſeptimanam miſerabiliter mortem ſubiiſſe obſervavimus.

Dignum exquiſitione videtur, an hydrophobia ſolum animalium rabidorum morſûs ſit inſeparabile, & pathognomonicum ſignum? Res adhuc in dubio eſt, ex eo, quia multorum auctorum obſervationes proſtant, nullo rabidorum animalium morſu præcedente hydrophobias ortas. Talis hydrophobiæ exemplum citra rabidi animalis morſum refert *Borellus cent. 3. obſ. 38.* Sic hydrophobiam in febre malignâ citra morſum obortam narrat *Salmuth. cent. 2. obſ. 52.* Duo exempla admodum notatu digna refert *Sanches in ſuis operibus obſ. pag. 378.* Hydrophobiæ enatæ citra morſum alicujus animalis rabidi, ſeu canis rabidi. *Refert hydrophobiam cum febre continuâ citra ullum morſum ab animali rabido, in qua non poterat ferre adſpectum aquæ, neque potûs cujuſdam, aut vini, aut juſculorum, ſubindè enim collo convellebatur: agnoſcebat ſe non poſſe ſine potu vivere, ſed ubi ſcyphum admovit, & horror, & tanta concuſſio apprehendebat eum, ut totus pertremiſceret, ut ſudaret, & convelleretur. Hinc quinto die periit.* Alterum exemplum, quia huic eſt ſimile non deſcribimus. Quinque exempla recenſet *Marcellus Donatus lib. 6. de hiſt. med. mirab. cap. 1.* eorum, qui non aliundè communicato hoc veneno, ſed in corpore genito, in hydrophobiam inciderunt; ſimilemque hiſtoriam affert *Petrus ſalius Diverſus de affect. partic. cap. 19.* Putârunt iſti auctores hujus mali cauſam in corpore humano, nullo præcedente ab animali rabido communicato ſeminio, generari poſſe, humores nempè ita corrumpi, ut veneni rabidi animalis vicem habeant, & eadem, quæ illud, ſymptomata, inducant. Verumenimverò hoc quidèm certum eſt, poſſe humores in corpore noſtro ità corrumpi, ut venenorum naturam induant: ſed hoc admiratione dignum eſt, poſſe hoc tàm determinatum, & ſpeciale venenum in corpore noſtro nullâ accedente cauſâ externâ generari. Credat, qui vult horum, & aliorum auctorum exempla, & hiſtorias illas non in dubium vo-

camus, verum nos, qui animum ſcrupuloſum, ſimulque veritatis avidum habemus, non ità facilè credimus, ſed de unaquaque re dubitamus, hinc nullo modo adduci poſſumus, ut credamus has hydrophobias, nullo prægreſſo animalis rabidi ſeminio, natas: ſedulò itàque harum cauſas pervestigandas eſſe exiſtimamus, cùm non ſolum morſu, ſed multifariam ſeminium hoc communicari poſſit, non tantum ideò de eo rimari oportet, an nuper, an unquàm tale quid ipſi acciderit, an ſalivâ, ſeu ſpumâ perfuſus, vel quoquo modo in corpus immiſſâ, an animalium rabidorum carnes occiſorum, vel rabie defunctorum, vel ab animalibus rabioſis ſemicomeſtas, vel tactas comederint; ſolent enim hæ carnes homines in rabiem agere, & plura extant exempla. *Fernelius de abd. rer. cauſſ. lib. 2. cap.* 14. refert: *Venatores quoſdam, cùm in lupum ſæviorem incidiſſent, illum trucidatum, in varia obſoniorum genera apparaſſe, & coxiſſe. De quo omnes, qui eſitarunt, non multo pòſt tempore, rabie correpti ſunt, atque alii perierunt, alii ſociorum morte prudentiores facti, ſibi proſpexerunt. Ex Gycoſthene* narrat *Bauhinus, hoſpitem quendam ſceleratum convivis carnes ſuis à rabido cane demorſæ appoſuiſſe, ex cujus eſu omnes rabiem contraxerunt. Idem hoc* narrat: *ſuem, cùm in rabiem acta eſſet, à ruſtico occiſam, & ſepultam eſſe. Sed cùm negligentius, & non ſatis profundè eam ſepeliſſet, accidit, ut tempore hyberno cadaver erutum vulpes devorârint, ex cujus eſu vulpes & ipſæ rabidæ evaſerunt: à quibus poſteà, & aliæ pecudes, equi, & ipſi etiam homines læſi ſunt, & omnes, quotquot demorſi fuerunt, rabidi evaſerunt, & maximâ parte miſerè perierunt.* Hinc cum ſeminium hoc multos annos antequàm vim ſuam exſerat, latere in corpore poſſit, & dulciter decepti iſti auctores crediderunt, nullo prægreſſo rabidi animalis morſu hydrophobiæ cauſas ortas, & in corpore genitas.

Quocumque modo rabiei ſeminarium homini communicatum fuerit, non mox ſeſe exſerit, ſed aliquandiù nihil mali ſentit homo antequàm erumpat: ſæpè non ſolùm per menſes, ſed interdum biennium, triennium, itèm per plures annos in corpore ſeminium iſtud hydrophobiæ malignum latere poteſt. *Fracaſtorius lib. 2. de morbis contag. cap.* 10. inquit: *Serpit tàm inſigniter, & per moras, ut rariſſimè ante vigeſimum diem prodatur infectio; majori ex parte poſt trigeſimum; multis nonniſi poſt quatuor, aut ſex menſes; quibuſdam etiam poſt annum. Aliqui & poſt quinquennium manifeſtari tradiderunt. Vidi ipſe puerum, qui octavo pòſt menſe, ex quo demorſus fuerat contagionem oſtendit, ex qua mox periit. Imò memoriæ proditum eſt, malum hoc in ſextum, ſeptimum, imò duodecimum annum dilatum fuiſſe. Lindanus ſuper Hartmannum* hydrophobiæ lethalis exemplum refert tredecim annos poſt canis morſum, quæ evenit. Et *Guainerius tract. de Venen. cap.* 12. narrat: *Venenum à canis rabidi morſu quod per* 18 *annos latuerat, excitatum fuiſſe, cùm morſus ſub ſorbi umbrâ maneret, ægrumque intra tertium diem rabidum mortuum fuiſſe.*

Si quæras, cur hydrophobiæ ſeminium abſque ullâ vitæ noxâ in humano corpore diu latere poſſit?

Reſpondent bardi Galeniſtæ hoc provenire ab occultâ qualitate, quia furtivo modo diu in corpore delitefcit, poſt quod tempus erumpit, quaſi occultarum qualitatum actione; optimum quidèm reſponſum, ſed occultum per occultius, & obſcurum per obſcurius procedit.

Sed, ut noſtram adducamus ſententiam, dicimus, quòd venenum, cum ſit vitæ noſtræ exoticum, nullo modo à calore noſtro domari, aut vinci poteſt, quamdiu veneni naturam retinet, hinc tandèm ſuam exſerit vim hoc citius, illud tardius, quæ diverſitatis ratio, vel ex veneni, vel ex ſubjecti parte dependet. Hinc deridendi ſunt illi, qui putant fieri poſſe venenum, quod certis temporibus, hoc eſt certo, & præfixo tempore mortem, afferat ut bimeſtri, trimeſtri, ſemeſtri, anno completo, etiam biennio, non ocyus, neque tardius determinato tempore; nàm quod venenum ocyus, vel tardius occidat, non tantum ex innatâ ejus vi, ſed etiam magis, vel minus ex ejus conſtitutione, qui venenum aſſumpſit, provenit. Id nos quotidiè experientia docet: ſiquidèm conſtat idem venenum eodem pondere, vel eâdem quantitate diverſis naturâ exhibitum, non eodem tempore, neque omnes perimere. Itaque quamvis forſan plures ab eodem cane, aut lupo rabido mordeantur, alius tamen uno, alius duobus, tribus, aut pluribus, & pluribus menſibus poſt rabie corripiuntur, quòd nimirum alio ad veneno reſiſtendum eſt fortior, alius verò debilior, & hoc tum veneni, tum ſubjecti ratione. Ratione veneni, quandò illud eſt exaltatum, activius, & volatilius, ac ſuâ activitate, & volatilitate citius ſuam exſerit virulentiam. Sic in regionibus, & temporibus calidis efficacius, & citius agit, quàm iiſdem frigidis. Contrà ex parte veneni, quandò illud eſt magis fixum, quàm volatile, lentè ſuam exſerit vim, & diutiſſimè delitefcit abſque ſanitatis læſione, non ſecus ac favillæ ſub cineribus, ejuſque ſeminium per multum tempus durat. Ratione ſubjecti, ſi corpus ſit calidum, ocyus rabidum virus agit; ſi verò frigidum, vel craſſis exuberat ſuccis, vel ſi victu utatur, qui veneni hebetandi vim habet, malum diutius reconditum manet. Verum utut protrahatur, niſi præſentiſſimis remediis, & ferè mox in principio è corpore eliminatum fuerit, ſenſim, & inſenſibiliter radices agit, & vires acquirit eundo, vitamque furtim oppugnat, atque ejus vehementiæ, & potentiæ eſt, ut à calore noſtro ſuperari non poſſit, & tandèm exaltatur, volatilizatur, donec jam dudum demorſi vitam, in certum, & inevitabile exitium conjiciat, vel præcipitet. Sat digreſſi ſumus, redeamus nunc ad prognoſim.

Cum in membra principalia, & præcipuè phantaſiam, & ratio-

nem venenum rabidum irrepſit, incaſſum omnia proficua adhibentur medicamenta.

Dioſcorides ex Eudemi teſtimonio quendam tantum ſervatum fuiſſe narrat, & ex aliorum relatione: *Themiſonem medicum, cum amico aquam expaveſcenti morem gereret. & officium exhiberet, quadam naturarum concordiâ, ſimilem contraxiſſe affectum, ſed poſt multos tandèm cruciatus ſervatum fuiſſe.* Verum non adducimur, ut credere poſſimus quadam naturarum concordià in ſimilem incidiſſe affectum, crediderimus potiùs, quòd Themiſon medicus amicum laborantem excitandi gratiâ ad aquam, & cibum ſecum manducaſſet, aut bibiſſet (ut multi noſtri Barbati facere ſolent) ex eodem proculo ejus ſalivâ infecto, aut alio quovis modo oris ſpumam contigiſſe. Hinc medicos Galeniſtas admonitos eſſe volumus, ne cibum, vel potum ſumant, quem homo rabidus, vel à rabido animali demorſus, ac propterea de rabie ſuſpectus guſtavit. Nonnulli hìc diſtingunt, & eos, qui per contagium ab homine acceptum, in hunc inciderunt morbum, ſervari poſſe, eos verò, qui à cane, vel ab alio rabido animali morſi fuerunt, omnes interire putant, non aliter ac ſi rabiei venenum homini ab alio animali communicatum, ſi ab illo in alium hominem tranſplantaretur, ſuam amitteret virulentiam, & mitius ageret: Id evenire conjicimus, quia huic ab homine homini communicato ſtatim à primo die ob ejus certitudinem opportuna adhibentur alexipharmaca; quod de aliorum animalium morſu non contingit.

Curatio.

Rabies venenum eſt; quod in principio remedium admittit; cum verò manifeſtatur, remediis non cedit amplius. Itàque qui à ſuſpecto demorſus fuerit cane, ſtatim pannos omnes à cane tactos ſe exuere debet, quod ſervare oportet etiam ſimpliciter tactum, & non demorſum. Deindè pars demorſa ligetur, (ſi partis conditio ligaturam ferat) ſed non ità fortiter, & arctè, ut in torporem abeat, poſtmodum ſcarificetur, & cucurbitula cum magnà flammâ imponatur, ut immiſſum extrahatur venenum; ſi partis qualitas cucurbitulam non admittat, ſufficiet ſcarificatio, ſed in hoc vulneris conditio conſideranda eſt, nàm ſi vulnus ſit ſatis magnum, non opus eſt ſcarificatione uti, ne inflammatio promoveatur, & curationem impediat. Vulnus per quadraginta dies apertum ſervetur, ut venenum effluere poſſit. Verùm non omninò fidendum, ex eo, quod faciliter venenum ulteriùs inſinuatum non integrè extrahitur. Optimum remedium eſt, & promptiſſimum curandi animalium rabidorum morſus loci affecti uſtio cum ferro candente, ſeu cauterio actuali, ut videre eſt apud *Hildanum cent.* 1. *obſ.* 97. & quidam empiricus omnes à cane rabido demorſos ſolo hoc cauterio actuali feliciter reſtituit: dummodò loci affecti

fecti conditio id permittat; attamen hæc auxilia chirurgica, quandò primis diebus in vulnere fuerint intermiſſa, poſtmodùm incaſſum adhibentur, quia virus ad interiora penetravit.

Super vulnus aliqui imponunt *panis fruſtum olei, & butyri æquali quantitate inunctum*, quod poſteà in aquam abjiciunt. Alii ſuperligant *halecem ſalſam*. Aliqui *ol. Scrop.* ſecundum Matthioli deſcriptionem Multi *theriacam* præferunt exterius ſupra morſum illitam: Sed hæc, quæ noſtro tempore conficitur, non adeò præſtat, ac proindè non poſſumus illi fidere, niſi facto priùs de eâ periculo in gallis à viperâ demorſis, quo mediante, etiam interius ſumi poteſt. Miſcetur theriaca quandòque cum ſucco rutæ, vel cæpâ contuſâ. Vulgares medici animalia viva, ut columbas, gallinas, plumis priùs avulſis, podicem vulneri admovent, & ſi una moriatur, ſtatim aliam applicant, vel gallinarum, aut columbarum pullos per medium diſſectos adhuc calentes læſæ parti imponunt. Verùm his præſidiis vulgarium nulla eſt adhibenda fides; per hæc nàmque divinando potiùs progredimur, quàm quid certi molimur.

Rabidis inſtituenda eſt exactiſſima diæta, attamen indigentia, & ſatietas vitanda, ſed magis indigentia. Sit alimentum, quod rectè conficiatur, & optimum præbeat ſuccum. Nutriendi ſunt herbis, quæ frigidæ exiſtimantur, at cichorium agreſte multùm confert. Proſunt gammari, cancri, & erinacei cum vino mulſo, nec non carnium extremitates, & omnes aviculæ montanæ, quæ facilè concoquuntur, & boni ſunt ſucci. Potus eſſe debet aqueus, & vi exhibendus, ſi ab eo demorſus abhorreat, quia venenum eluit.

Venæ ſectio interdicitur, quia potius obeſt, quàm prodeſt; cum ſanguinis miſſio venenum potius in venas, & partes principes trahat, quàm extinguat, vires dejiciat, & venenum exagitet.

Medicamentum, quod aluum citat, & humores dejicit, omninò vitandum eſt; quippè hoc à circumferentiâ ad centrum trahendi facultatem habet, & facilè ægros in mortis diſcrimen trahit. Præterea ſecundum vulgares hujus veneni natura non primis qualitatibus, & manifeſtis ſed in occultis, nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, ſed alexipharmacis, & totâ ſubſtantiâ agentibus curatur. Itèm purgans noſtro eſt adverſum calori, ac proindè vires potius frangit, quàm tuetur. Nihillominus ſi ſit longum tempus, ex quo æger morſus fuit, & nondum perfectè ſit rabioſus, utut imminentis rabiei ſigna ſe prodant, in his, & ſimilibus caſibus auctores utilem commendant catharſin per inferiora. Nàm teſtatus eſt *Dioſcorides* ſuo tempore catharſin his tantum opem ferre, qui jàm incipientem tantummodò conquerantur hydrophobiam, ſeu aquæ metum. Et ſumto helleboro ſimul ac primum morbi impetum ſuſtinuerint, cum impetu expurgati multi certâ experientiâ fuêre

ſanati:

ſanati: Addunt multos canes rabidos helleboro cum polentâ aſſumto evomiſſe, & ſtatim ad ſe rediiſſe à rabie liberatos. Hinc poſt helleborum etiam Hiera, quæ colocynthidem recipit, non parum commendatur. *Palmarius* refert, ſe multos, noſſe ruſticos, qui propinato pharmaco vehementi, quo unâ, eâſdemque operâ vomitione, & dejectione ſupervacanea omnis generis è corpore excluderentur, demorſos ab hydrophobiâ evaſiſſe.

Rabiei aut incipientis, aut morſûs jàm dudùm à rabido inflicti indicatio curativa eſt, ut ſal excrementitium, ſive ſcoriæ ſalinæ, vel ſuphureæ demorſo communicatæ, ſive recenter, ſive jàm pridèm, per medicamenta appropriata, & alexipharmaca eliminentur, obtundantur, vel præcipitentur. Igitur hæ particulæ, in quibus, ut diximus, tota veneni rabifici ratio ſita eſt, quomodocumque communicatæ, quæ rabiem inducere incipiunt, per medicamenta ſudorifica eliminantur, hujuſmodi ſunt *tinctura bezoardica, miſtura ſimplex, ſalia theriacalia, theriaca Diateſſaron &c. cum aquâ vel ſpiritu cancrorum fluviatilium.*

Salinas, ſulphureaſque ſcorias ferocientes obtundunt opiata, ut

℞. *Theriacæ recentis* ℥. j.
Exhibeatur tertio quoque die.
Vel
℞ *Pilul. de cynogloſſ. gr.* xv.
exhibeantur quarto quoque die.
Vel
℞. *Confect. Nepenth. gr.* ij.
exhibe quarto quoque die.

Rabidum venenum præcipitant quædam alexipharmaca ſpecifica, & præcipuum, ac infallibile deſcribit *Galenus*, quod ab *Aeſchirone ſuo magiſtro empirico* didicit, & longâ comprobatum fuit experientiâ, ut demorſos rabidos nunquâm ſalute defraudaverit. Inſinuat illud *Gal. 2. Med. per gen. cap. 16. & lib. 2. de Antidotis cap.* 2. quod hoc componitur modo:

℞. *Ciner. cancr. fluviatil. lib.* ß.
rad. gentianæ pulver. ℥. ij.
thuris pulu. ℥. j.
m. omnia ſimul per minima,
& quantum capit cochlear argenteum de pulvere demorſo exhibe in aquâ, vel alio liquore ſingulis quibuſque diebus uſque ad diem quadrageſimum manè jejuno ſtomacho. Si primis diebus non ſumpſerit, duplicatâ doſi ſumat. Hoc medicamento tutus eſſe poterit demorſus, & medicus, cum nunquâm viſus ſit, qui hoc uſus fuerit, in hydrophobiam incidiſſe. Eſt tamen advertendus in hujus medicamenti compoſitione pharmacopœorum error, enimverò iſti cancros vix calore exſiccatos in pulverem redigunt, & pro pharmaco venditant, cum Galenus tum in citatis locis, tum alibi expreſſè præcipiat cancros perfectam calcinationem in pulverem redigi debere, qui cinis mirabiliter quoque maraſmaticis, tabidis & animi paſſionibus afflictis exhibitus prodeſt ob ſymbolum, quod inter hos intercedit morbos; experientiâ enim anatomicâ conſtat, tàm in pericardiis rabie defunctorum, quàm eorum, qui tabe, vel animi

animi pathematibus perierunt, nullam penitus inveniri aquam, cum in aliis quovis morbo defunctis pericardia copioſa aquâ madentia inveniantur.

Puluis cancrorum fluviatilium etiam aliis modis ſumi poteſt, ut

℞. *Cancr. fluv. calcinat.* ℨ. iij.
radic. gentianæ ℨ. ij.
terræ ſigillat. ℨ. ß. *m.*

Hujus pulueris ℨ. j. præbe in decocto cancrorum fluviatilium, ſubindè repetendo.

Vel

℞. *Pulv. cancr. fluv.* ℨ. ij.
gentianæ, &
myrrhæ ana ℨ. j.
m. cum vino,

& propina. Itèm experta alexipharmaca contra rabidi canis morſum ſunt *Alyſſum, radix vincetoxici, ruta, carduus Mariæ, gentiana,* & hoc genus alia. Inter hæc primas obtinet alyſſum quomodocumque uſurpatum. *Radix vincetoxici ad* ℨ. j. *cum aquâ cardui benedicti* ad 40. dies plurimum commendatur. *Semen cardui Mariæ ad* ℨ. ij. aliquoties ſumtum, expectato ſudore, tanquàm ſpecificum extollitur. Itèm ſummum alexipharmacum eſt gentiana cum theriacâ, ut

℞. *Gentianæ pulveriſatæ* ℨ. j.
cum theriacæ ℨ. j.

tribus diebus omni manè propina, deſuper jejunando per quinque, vel ſex horas, & ſtragulis benè tectus demorſus ſudorem expectet. *Terra ſigillata*, itèm *terra ſancti Pauli dicta, ſeu terra Melitenſis* contra canis rabidi morſum internè conducunt. *Theriaca, & theriacalia* in frequenti uſu ſunt à ℨ. j. ad ℨ. ij. aſſumpta. Sed præ his *Theriaca Diaceſſaron* reliquis eſt præferenda, quia ejus ingredientia contra canis rabidi morſum ſunt ſpecifica. Vehicula, in quibus hæc medicamenta propinantur, ſunt *aqua ſcordii, cardui benedicti, tormentillæ, recta capraria, aqua theriacalis,* & ſimiles.

Quòd ſi æger aquam reformidaverit, fruſtrà adhibentur remedia, & de ægri vitâ actum eſt. *Celſus lib.* v. *cap.* 27. ſequens commendat remedium: *Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non antè ei praviſam projicere. Et ſi natandi ſcientiam non habet, modò merſum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aquâ ſatietur. Sic enim ſimul & ſitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aquâ frigidâ vexatum nervorum diſtentio abſumat. Id ne accidat, à piſcinâ protinùs in oleum calidum demittendus eſt.* Et hoc quidèm ceu expertum commendat *Helmontius in Tractatu, Demens Idea*, aſſeverans rabioſum in mare projectum liberatum fuiſſe. Confirmatum hoc videtur per experientiam *foreſti lib.* 10. *obſ.* 27. & 28. ſimiliter in *Schenckio lib.* 7. *obſ.* ubi plura ſunt exempla curatarum rabierum per immerſionem in aquam frigidam. Suffragatur in aquam rabidi ſubmerſio, & poſt horæ quadrantem extrahendus, & ut aquam evomat, procurandum; vivunt enim ſubmerſi per mediæ horæ ſpatium à ſubmerſionis puncto nàm in declivi poſiti per abdominis compreſſionem aquam evomunt, & reviviſcunt. Verum extremum eſt præſidium, tunc conveniens

veniens cum de ægri vitâ conclamatum fuit, non ſine tamen ſummâ conſulentis ignominiâ; accidit enim quandòque hujuſmodi ægros aquæ attactu mortem ſubire, ut in nonnullis experti fuimus, & irreparabile mortis excidium, quod tanto debetur morbo, conſulenti adſcribatur.

Verum quid immoramur pro tàm ſævo curando morbo in remedia venando? Cum pauci, & ferè nulli hac noſtrâ tempeſtate à cane rabido demorſi ſint, qui opem implorent medicam. Nàm tanta eſt noſtræ religionis vis, ut cuncti, quos rabidi momorderint canes ad Divi Viti templum confugiant, ubi quibuſdam exorciſmis, pane caracteribus obſignato, vel aquæ benedictæ potu à ſacerdotibus perquàm facilè ſanantur.

Sed quonàm pacto tàm facilè hoc eveniat, potius credendum, quàm exquirendum; attamen nonnulli vulgares hanc piam adducunt rationem, ſeu conjecturam, quòd cacodœmones in rabiem agitant, impelluntque canes, ut hominibus inferant morſus, & quia in atrabilariis humoribus ſuam habent ſedem, per canum morſus in humana ſe intrudunt corpora, & rabiem inducunt: ſupervenientibus deindè exorciſmis facilè cedunt, & libera afflictorum corpora relinquunt, ſublato ſecum veneno. Verum hæc ratio eſt barda, nec apud omnes credulitatem habet; nàm primò, licèt quandòque ex divinâ accidat permiſſione cacodœmones in rabiem concitare canes, id tamen perpetuum non eſt. Secundò, cur cacodœmones canis morſu indigent, ut per illum in corpora ſe intrudant ad rabiem ſimulandam? Tertiò, cur exorciſmus nullo modo eſt hydrophobiæ prophilacticon? Quartò, cur mania non tranſit in hydrophobiam, & contrà, cum eundem atrabilarium humorem pro cauſâ utraque affectio cognoſcat?

Aliqui per naturales rationes hujus affectus cauſam venari conantur: inquiunt enim in hoc curando morbo, ſumto pane, & aquâ benedictâ, magna accedit laborantium fides, ob quam animal ſemel credens unum aliquid, ceſſat, deindè quieſcit à credendi conſideratione. Non hîc loquuntur de fide Chriſtianâ, dono Dei ſupernaturali, ſed intuentur tantum confidentiam, tam ſcilicet deluſionem credendo, quàm rei certæ putationem, nàm Deus non operatur miracula, niſi pro abditis ſuis judiciis, fides ſive confidentia ergò, de qua hîc loquuntur, eſt medium animoſitatis naturale, pugnax, & validè terrori reſiſtens, quo poſito, anima in præternaturales ſe adigebat motus. Nec iſta fides debet eſſe poſitiva, credo, ſed potius negativa, non horrens, non timens. Hac ideâ confidentiæ vita, quæ eſt morborum effectrix, rabidi canis virulentiam non amplius ſentit, imò per partem demorſam, urinam, inſenſilem tranſporationem, alioſque naturales ductus foràs detrudit.

Sint hæc relata philoſophandi modo, ſub humilitatem eccleſiæ cenſurâ, quia præter naturalem

confidentiam hunc morbum curare valentem, eſt noſtra chriſtiana fides, quæ mirabiliora operatur omnem noſtræ mentis captum ſuperantia, & hanc à nobis fidem ſuſcipit D. O. M. cujus ſolius munere noſtra delentur incommoda, atque omnes auferuntur languores.

Cap. XXXI.

De Anatomicâ capitis Hiſtoriâ.

IN hominis opificio Dædaleam miramur naturam, quæ in ſolâ capitis ſtructurâ omnes nervos contendiſſe videtur, nec immeritò id fecit, cum ſenſuum, vitæque noſtræ auguſtum tectum, immortaliſque animæ templum à naturâ in capite, velut in editiori hujus noſtræ machinæ arce exercitari debuiſſet. Sed uſu evenit, ut in muniti ſſimis, & ſublimes potius arces tormenta jaciantur, & ſummos feriant montes fulminis ictus: ſic capiti, velut in Regiam, & ſublimem Palladis arcem hoſtium vulnera diriguntur, ex quibus totum afflictatur corpus, & undique inuaditur. Hinc jure merito primum caput, deindè reliquas corporis partes à vulneribus vindicabimus. Sed

Antequàm capitis, cæterarumque partium vulnerum ſigna, cauſas, prognoſes, & ſanationes aggrediamur, harum partium anatomen operæpretium tradere dijudicamus; exilem nàmque majeſtatem obtinet medicina abſque anatomes ope: Non loquimur ſolum hic de anatome locali, nàm ſecandorum corporum ſtudium planè puerile exiſtimamus. Diſſecant vulgares cadavera, & omnium partium figuram, magnitudinem, cavitates, ductus, numerum, ſitum, cum aliis connexionem, & conſenſum curioſè inſpiciunt, nec ex hac inſpectione ad morborum curationem inſtructiores, & aptiores evadunt. Hæc eſt anatomia mortua, Laniis communis, & tamen ex mortuis & laruis viventium ſalutem mendicant! Verum etiam in hac artificioſâ diſſecandorum corporum peritiâ torpor, & ignavia prævaluit, & à priſtino indolis candore degeneravit. Coeterum etiam loquimur de anatomiâ vitali, quæ corporis morboſi accidentia meditatur, & ſubjecti proprietatem novit, ſine cujus cognitione aliàs nullus eſt medicus, & ſic una eſt, & vera anatomia, quæ ex dictis duabus progreditur.

A capite itàque capimus initium, habet hoc figuram non exactè ſphericam ob cerebri molem, (homini nàmque præ cœteris animantibus inſignis eſt cerebri magnitudo (ſed ſimul eſt compreſſum, & nonnihil oblongum ſcilicet anterius, & poſterius aliquantulum protuberans, à Lateribus verò depreſſum & pro tutiori munimento totum oſſeum eſt.

Dividimus caput in duas partes, quarum una eſt plena capillis, & dicitur capillata, ab aliis verò nominantur communiter nomine generis, nempè caput; altera verò pars quæ capillis caret, pecu-

liari nomine, facies, ſeu vultus appellatur.

Pars capitis capillata dividitur in quatuor regiones, quarum anterior, quæ ſupra frontem eſt, appellatu, *Sinciput*, & eſt pars anterior à fronte ad ſuturam coronalem uſque; poſterior verò ſupra humeros poſita appellatur *Occiput*, eſtque pars poſterior ab initio ſuturæ Lambdoidæ ad primam cervicis vertebram uſque. Media regio inter has enumeratas partes, quæ globoſa eſt dicitur *Vertex*; laterales verò partes, quæ ſunt inter oculos, & aures, appellantur *Tempora*.

Pars capitis glabra, facies dicta, præter partes continentes, proprias habet partes, vel ſuperiorem, quæ frons appellatur; vel inferiorem, in qua ſenſuum organa ſunt, ut oculi, nares, aures, & os, in quo lingua, aliæque partes latitant.

Capillata habet alias partes veſtientes, & externas, alias verò contentas, & internas; veſtientes, & externæ vel ſunt communes, ut cuticula cutis piloſa, pinguedo, membrana carnoſa, vel propriæ, ut pericranium, perioſtium, muſculi, oſſa, meninges; contentæ ſunt cerebrum, cerebellum, & medulla in caluâ, partim verò in ſpinâ exiſtens.

Primum, quod occurrit in hac parte capillata ſunt capilli, inter quos deindè ſeſe offert *Cuticula*, hinc *cutis*, quæ in hac parte inſignem h bet craſſitiem, ut externarum inj riarum vim facilius eludat, eique capilli firmius, ac profundius adhæreant. Hæc non itâ eſt exquiſito prædita ſenſu; ſiquidèm ejus membrana eſt muſculoſa, & non nervoſa, & ſic mobilis, ſponte noſtrâ. Cuti ſubſternitur *Pinguedo* pauciſſima, (Riolanus hîc nullam agnoſcit) ne vaporum tranſporationem denſior infractus impediret. Pinguedinem ſequitur *Panniculus carnoſus*. His ſubiicitur *Pericranium*, quod eſt membrana tenuis, mollis, denſa, & firma, quæ exquiſito gaudet ſenſu, propter nervos ad occiput per eam, & tempora diſperſos. Pericranium vulgò à mininge oriri creditur: verum ſuum ducit ortum à tendinibus muſculorum frontis, temporum, & occipitis, circum cranium expanſis. Hæc externa capitis integumenta veſiculas ab extrinſecis vulgaribus, & arteriolas à carotidibus internis recipiunt. Pericranio ſubſternitur *Perioſtium*, quod immediatè capitis oſſibus adhæret, eſtque membrana tenuiſſima, & nervea, ideòque admodum ſenſibilis, & acuti ſenſûs, cujus beneficio cranium ſentit, ſicut & omnia oſſa cincta ſenſum habent, dentibus exceptis, qui partim à perioſtio radices inveſtiente, partim ab interiore nervulo ſenſum habent. Perioſtium ſicut cranio firmiter adhæret, itâ etiam pericranio tàm exactè jungitur, ut ſimul unam membranam conſtituere videantur, quod multos decepit anatomicos; hinc ſcripſêre idem in capite eſſe pericranium, quod in aliis partibus perioſtium.

Poſt prædictas partes oſſea capitis

pitis pars apparet, quæ *Cranium* dicitur, eſtque globoſa, & rotunda, interius concava oſſea pars cerebrum continens, ità appellatur, quod veluti Cranon græcè; ſeu galeæ militaris inter, cerebro ad munimen circumdetur. *Calva* etiam, & *Calvaria* dicitur, quia caput capillis privatum conſpicitur calvum. Barbaris etiam à duritie, & rotunditate *Teſta* nominatur.

Cranium hoc in embrione membranaceæ, in recens nato cartilaginæ videtur ſubſtantiæ; atque etiam per aliquot annos ejuſmodi mollitiem ſervat, oſſis mollioris inſtar, & preſſioni cedit, in primis ſuperiore capitis parte circa ſuturas, ut copioſa cerebri humiditas, quæ in infantibus redundat, commodius exhalare poſſit. Deindè ad majorem cerebri tutelam ſenſim induratur, aliorum oſſium inſtar, craſſaque fit, ſed rarior, & in medio ſpongioſa manet ad faciliorem vaporum tranſitum. Craſſities variat pro ætatis diverſitate, imò neque eadem eſt in eâdem ætate, regionum quoque diverſitas in hac parte multum facit. Sic refert *Herodotus* Perſarum crania valdè tenuia, & fragilia eſſe, ità ut facillimè perforentur; Ægyptiorum verò admodùm craſſa, & firma eſſe, ità ut vix lapidis gravioris ictu confringantur. Ad hæc, in delicatis utplurimùm minor craſſities, ac durities reperitur, quàm in ruſticis, aliiſque durioribus hominibus, cujus rei cauſa eſſe putatur, quòd delicati caput ſemper benè ſe tegant, ab eoque æſtum, & omne frigus arcent; ruſtici autem per æſtus, & frigora intenſiſſima nudo capite incedant, quo æſtu in primis, & frigore oſſa indurantur, & craſſiora fiunt: atque hinc monemus puerorum capita non eſſe multum tegenda, cùm per nuditatem potiùs corroborentur, & externis injuriis ferendis aptiora evadant.

Conſtat autem cranium duabus tabulis, ſeu laminis, externâ, & internâ, quarum illa craſſior, & æqualior, hæc verò durior (& propter ſingularem duritiem, & fragilitatem vitrea appellatur,) & multis ſulcis exarata: ut locum concedat vaſis duram meningem perrepentantibus, à qua meninge nonnulla inſignia vaſa juxta aures intra geminas cranii laminas ſe inſinuant, meditullium interjectum irrigantia.

Inter has tabulas media latet ſubſtantia quædam ſpongioſa, & cavernoſa, medullarem ſubcruentum ſuccum ad cranii nutritionem continens, qui conficitur ex ſanguine influente per minimas arteriolas exilia foraminula tabularum tranſeuntes; atque hic eſt ille ſanguis, qui dùm cranium trepano perforatur, & ubi ad Diploëm deventum eſt, rubicundus nonnihil effluit. Meditullium hoc ſpongioſum duplici tabulato cranii interjectum ab anatomicis *Diploë* vocatur.

Hoc meditullium alibi majus, alibi minus cernitur, nonnullis in locis vix animadvertitur, ubi ambæ tabulæ ſimul coire, & cranium ſimplex, ac pellucidum conſti-

tuere videntur. Refert *Bartholinus* ſe cranium ſecuiſſe, in quo hæc media ſpongioſa ſubſtantia omninò deerat, totumque cranium ex unâ tabulâ conſtare videbatur: fortè quod ob ſenium, exſiccatis, & contractis oſſibus, non manifeſtè apparuerit. In ſpongioſo hoc meditullio nonnunquàm, præcipuè in lue Venereâ inflictis, vitioſus quidam humor colligitur, qui temporis tractu virulentus, & acrior factus, tabulas ipſos, frequenter autem exteriorem ab minorem duritiem exedit, ac in perioſtio, & pericranio diros excitat cruciatus: nonnunquàm etiam interiorem unà cum exteriore ab eo eroſam, ſicque totum cranium perforat.

Quamvis caput unico cranio contiguo circumdatum ſit, os tamen continuum non eſt, ſed ex diverſis inter ſe commiſſis conſtat, quorum tamen in omnibus certus numerus non eſt, ſed pro ætatis varietate variat, ità ut in nupèr natis, & in decrepitis pauciores cranii partes, ſeu oſſa commiſſa inveniantur. Communiter autem in mediâ viventium ætate advertuntur, quorum duo communia dicuntur, reliqua ſex propria, ſuntque primum *frontis os*, aliàs *coronale*, *inverecundum*, *vel puppis* appellatum, ſecundum os *occipitis*, vulgò *Baſilare*, tertium, quartum oſſa *occipitis*, *ſeu bregmatis*, quintum, ſextum duo *oſſa temporum*, quæ etiam *petroſa*, *mendoſa*, *& ſquamoſa* vocantur. Hæc in ſuâ connexione certas efficiunt ſuturas, quarum tres communiter notiſſimæ ſunt, nempè prima *Coronalis*, os frontis ab oſſibus ſyncipitis dirimens, ſecunda ſagittalis, quæ & virgata, & jugulis dicitur, hæc media eſt inter ſuturam coronalem, & lambdoidem, tertia *lambdoides*, *ſeu ypſiloides*, quia harum literarum græcarum figuram refert. Præter has veras enumeratas ſuturas etiamnum quædam nothæ, ſeu falſæ ſunt, propriiſque nominibus diſtinguntur ab anatomicis, qui de hac re videantur.

Præcipuus ſuturarum uſus eſt, partim ut vaporibus exeuntibus faciliorem tranſitum præbeant: partim etiam, ut fiſſuræ, quæ in cranio contingunt, ſe non extendant ulterius, quàm per unum os, & in proximâ ſuturâ ſiſtantur. Adde, quòd per has fibrillæ à durâ mininge tranſeant pericranio connexæ (ab his per cranii exteriora expanſis pericranium generari non pauci exiſtimant) ex quibus dura meninx unà cum cerebro ſuſpenſa tenetur, ne à valido ſaltu, aliove motu loco moveatur, ſicque ventriculi cerebri concidant. Atque hinc benè ſcribit Hip. illos ſanioris capitis eſſe, qui plurimas habent ſuturas; & contrà, ſi ſine ſuturis ſint capita, pejus valere, nàm in his multi, & ſæpè vitioſi vapores detinentur, cephalææ, epilepſiæ, aliorumque gravium morborum cauſæ: prætereà ab externo incidente ictu, vel caſu facilè rumpuntur, longaſque fiſſuras contrahunt.

Ablato cranio partes cerebri interiores in conſpectum veniunt, inter quas immediatè occurrunt duo

duo velamenta, ſeu membranæ totum cerebrum ambientes. Græcis *Meninges*, Arabibus *Matres* appellatæ, quia matris modo cerebrum fovent, neceſſè autem fuit has meninges ſub cranio ponere, eaſque duas, tum ut cerebrum melius foveretur, tum etiam ne ab oſſeâ cranii duritie læderetur. Una exterior eſt, quæ cerebrum immediatè non ambit, à ſubſtantiæ craſſitie, & duritie, *Craſſa Meninx*, & *Dura Mater* appellatur, hæc laxo ambitu cerebrum amplectitur, tantùm ab eo diſtans, quantùm motûs commoditas exigit. Simul etiam totum interius cranium laxiore copulâ inveſtit, ità ut ab eo pleriſque in locis facilè dimoveri queat, ſicut perforato per terebram cranio, id levi depreſſione fieri ſolet. Baſi tamen arctiſſimè jungitur, ut non facilè ab eâ divelli poſſit, & ſuturis firmiter adnectitur per fibras, atque circiter ſemidigiti latitudinem à lateribus ſuturæ ſagittalis, necnon multoties etiam prope ejuſdem concurſum cum coronali, mediantibus minimis vaſculis, quæ verſus diploidem emittit, duobus, tribus quatuorvè locis nonnihil adhæret; quibus locis, cum cranium avellitur, puncta ſanguinea è vaſculis illis diruptis pullulant.

Foraminibus multis ad vaſorum tranſitum pervia eſt, uno prætereà magno ad medullæ deſcenſum, altero verſus glandulam pituitariam; qua verò parte oſſi cribriformi cohæret, inſtar cribri perforatur, ſeu potius per oſſis foraminula tenellos tubulos ad nares tranſmittit.

Exterius aſperior, & durior, cranium, ejuſque ſinus, ac cavitates ſuccingit, & fibrillis plurimis per ſuturas ſerratas tranſmiſſis, eidem adhæret. Interius lævis, ac lubrica eſt, humore aqueo perfuſa. Tenui meningi multis in locis cohæret mediantibus vaſis.

Arterias ab arteriæ carotidis ampliore ramo productas, per foramina oſſis cuneiformis, & frontis tranſeuntes recipit, Venas copioſas ad ſinus, & internæ venæ jugularis ramum emittit.

Duplicatur dura meninx in capitis vertice, ubi cerebrum dividit in partem dextram, & ſiniſtram: & quia hæc reduplicatio in parte poſteriore latior eſt, & ſenſim poſteà arctatur, ut falcis meſſoriæ figuram repreſentare videatur, *Falx* appellatur. Quadruplicatur etiam, ubi cerebrum à cerebello diſtinguit. In falce hac ſemper ſinus inveniuntur quatuor, quandòque ſeptem, in quos arteriæ carotidis plurimi rami inſeruntur, jugularibus poſt conjungendi.

Altera membrana interior eſt, quæ exquiſitiſſimo gaudet ſenſu, plurimiſque arteriolis, & venulis quàm craſſa ac *tenuis meninx*, *& Pia mater* appellatur, quia admodum ſubtilis, & tenuis eſt, & piæ matris inſtar, immediatè, ac molliter cerebrum, ejuſque partes inveſtit, ac penetrat, & ne defluant, impedit, ſimulque gyros ejuſdem, & anfractus profundius involvit, ac ſummitates eorum colligit, ſique per totam exterio-

rem

rem cerebri ſuperficiem quaſi planam reddit: qua connexione ſuperiore ſolutâ, gyrorum anfractus, quia hac meninge ſunt veſtiti, facilè ſeparari, & explicari poſſunt. Ab hac tenui meninge procedit etiam tenuiſſima membranula ventriculos cerebri exterioris veſtiens.

Remotis duabus cortinis, ſacrum Palladis templum ingredimur, in quod, tanquàm in majeſtatis thronum anima princeps è ſuo domicilio ſcandit, ut ibi ſenſuum internorum, externorumque tum voluntarii motùs miniſterio omnes exerceat functiones. In hoc enim partium ſenſationes percipit, ac dijudicat, & ex eo tanquàm, ex ſcaturigine, ſuæ benignitas radios, nempè ſpiritus animales genitos, per nervorum rivulos, omnibus ſentientibus corporis partibus communicat, & per eos actiones animales edendi facultatem ipſis tribuit.

Cerebrum per ſe immobile, tanquàm motus principium ſtatuitur, verum per accidens continuè movetur non animali, ſed naturali motu ſyſtoles, & diaſtoles, ut videre in capitis vulneribus, in recèns natis, & vehentiſſimis capitis doloribus, ſed hujus motus cauſam rimari difficillimum eſt. Aliqui eum meningibus conſignant; alii cerebri ſubſtantiæ, & alii arteriis. Sed perperàm meningibus tribuitur; nàm ablatâ magnâ cerebri portione, & ipſis meningibus, cerebri tamen motus à *Riolano* obſervatus fuit. Itèm malè cerebri ſubſtantiæ tribuitur, nàm cerebrum ad dilatationis, & conſtrictionis motum perficiendum neceſſariò opus habuiſſet aut muſculis, aut ſaltèm fibris adeò fortibus, quæ ſe contrahere potuiſſent, quibus utriſque caret. Qui hunc motum arteriis tribuunt, ſen atè judicant; nàm cerebri motus cum arteriarum motu coincidit, ut in infantum capite, in quorum ſincipite cerebrum palpitare conſpicitur, quia oſſa molliſſima ſunt, nec dùm ſatis indurata, & in cranii fracturis obſervatu facile eſt. Eapropter in carpo prout pulſus parvus, aut magnus, rarus, aut celer ſentitur, ad eandem normam etiam cerebrum moveri oculis conſpicitur, ejuſque motus, deficiente in carpo pulſu, eodem tempore omninò deficit, ſimulque omnium partium animalis motus eo ipſo momento oboletur. Quare hic motus præcipuè ſe exſerit circa duræ matris ſinus, ubi plures extant arteriæ. Hinc non videtur ad cerebri ſubſtantiam recurrendum, ea quoque mollis & flaccida ſatis admodum inepta exiſtit.

Cerebri ſubſtantia peculiaris eſt, qualis nulla alia in toto corpore, quam glandulæ aſſimilavit *Hip. lib. nàmque de glandulis* dicit: *Maius eſt cerebrum, quàm reliquæ glandulæ*, quaſi ſignificare vellet cerebrum maximam eſſe glandulam, ex eo, quod eſt corpus album, molle, humidum, & quaſi ſubpingue, ut glandulæ. Alii, cum *Platone*, illud inter medullas annumerant, quia ejus ſubſtantia eſt friabilis, & mollis, ac intra oſſa continetur, etſi

ab oſſium medullâ toto cœlo differat, neque ignem, ut illa concipiat. Verùm cerebri ſubſtantia à calore non liquatur, ut medulla, ac proindè errant omnes, qui illud glandulis, aut medullæ annumerant, cùm ſubſtantiæ, & ſtructuræ diverſitas ſatis oſtendat illud cum iis nullam habere ſimilitudinem. Præterea partis ipſius dignitas, & operationum principum, quas edit, nobilitas, clarè docent illud veriſſimè viſcus eſſe, non minus quàm cor, & ſuas proprias, eaſque principes actiones obire. Subſtantiam itàque peculiarem habet cerebrum, albam, humidam, mollem inſtar pingium liqueſcentem potius, quàm diffluentem, etſi verè pinguis non ſit. Mollis eſt, & humida ad faciliorem imaginum, & conceptuum impreſſionem; eſt enim imaginationis ſedes.

Humani cerebri magnitudo pro totius corporis magnitudine inſignior eſt, quàm aliorum animalium, & utplurimùm homo duplo plus cerebri habet, quàm bos, nempè ad librarum quatuor, vel quinque pondus, quia animal nobilius eſt, & forſan quia:

Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

ſi enim quid mobile rectum ſtare volumus, pondere ingenti ſuppoſito, caſurum juvamus.

Inter homines mares plus cerebri habent, quàm fœminæ; maribus enim maximum eſt datum cerebrum, qui plurimum cerebro uti debuêre, hoc eſt, functiones animales varias, & præſtantes exercere. Ineptè putârunt nonnulli cerebrum, ut & oſſium medullas ad lunaris luminis diſpendia, vel incrementa augeri, vel imminui. Verùm horum opinio nullâ experientiâ ſtabiliri poteſt, quia unius, ejuſdemque animalis cerebrum in diverſis lunæ temporibus inſpici ac ponderari nequit. *Horſtius* ſcribit ſe vidiſſe cerebri ſubſtantiam à nimio Veneris uſu imminutam. Sed quæſo, quomodò ſcire potuit, an iſtius hominis corporis, de quo loquitur, anteà plus cerebri habuerit? An illud anteà viderat, & ponderaverat? Nimia Venus cerebrum quidèm debilitat, ſed an illud imminuat, certò dici non poteſt.

Vaſa per cerebrum diſſeminantur varia; nàm ſi ejus ſubſtantiam comprimas, guttulæ, ſive puncta ſanguinea exſudant, ideòque plurimas venas, & arterias capillares ibi diſſeminatas habet. Venæ per cerebri ſubſtantiam feruntur; ſunt primi rami quinque venarum jugularium, quorum aliqui craſſæ meninges, & cerebri ſubſtantiam ſparguntur. Secundi ramuli utrinque abeunt in cerebri ſubſtantiam, ex duræ meningis cavitatibus. Arterias quatuor habet ex carotidibus, & cervicalibus, quarum hæ duæ ad cerebellum, illæ ad cerebrum diſſeminantur ſuprà, infràque.

Nervos nullos habet cerebrum in propriâ ſubſtantiâ, cùm enim ſentiendi organum ſit generale, de omnibus

omnibus ſenſibus, & motibus animalibus indicans, debuit ſenſûs, & motûs expers eſſe: nàm uno ſenſu, motuvè præditum, de aliis non benè judicaſſet, quia ſinguli ſenſus ab uno tantùm objecto moventur, ut viſus ab objecto viſibili, tactus à tactibili &c. Si igitur cerebrum uno aliquo ſenſu, motuvè præditum fuiſſet, anima per illud organum de quolibet ſenſu, & motu juſtum non potuiſſet inferre judicium, ac propterea ſenſus, & animalis motus expers conditum, nec in ſubſtantiâ ſuâ ullis nervis donatum eſt; Hinc falſa eſt communis opinio cerebrum eſſe principium, & originem omnium nervorum; cùm ne unius quidèm nervi ſit initium.

Univerſum cerebrum in duas dicitur partes, anteriorem, & poſteriorem, anterior pars propriè dicitur cerebrum, poſterior verò propriè dicitur cerebellum, quaſi parvum cerebrum. Rurſus anterior pars in duas alias dividitur partes, nempè in dexteram, & ſiniſtram, quæ partes à portione quadam craſſæ meningis interſecantur, quæ portio meningis, quia hoc loco falcis figuram refert, idcircò appellatur *falciformis, & falx meſſoria*: illæ verò duæ cerebri partes etiam à ſimilitudine appellantur *duæ Nates Cerebri* facta enim fuit hæc cerebri diviſio præſertim, ut cerebri ſubſtantiam penetrare poſſent meninges, quæ ratione venarum, quas continent, deferunt cerebro materiam alimentalem. Iſtæ duæ cerebri nates non ſunt à ſummo ad imum diviſæ, ſicut cerebellum, neque omninò diviſæ à cerebro, ſed tantùm penetrat hæc diviſio ferè uſque ad centrum ipſius cerebri, quo loco pars quædam cerebri obſervatur ſuperiore durior, & callo perſimilis, undè *calloſum* dicitur *corpus*, quorum intermedio cerebrum in ſe unitum apparet.

Hoc calloſo corpore leviter excavato, apparent duæ cerebri cavitates, altera à parte dextrâ, altera à ſiniſtrâ, quæ duæ cavitates appellantur anteriores cerebri ventriculi, & inter ipſos tenuis quædam, & lucida cerebri ſubſtantia intermediat, ventriculos dividens, dicitur *ſeptum lucidum*, ſeu *ſpeculum*, fulget enim inſtar gemmæ. Quilibet autem horum ventriculorum figuram retinet ſemicirculi, vel ſemilunæ, vel auriculæ humanæ figuram repreſentat, ambæ verò ſunt in magnitudine æquales, & ſuis parietibus portione tenuis meningis adhærent. Circa fundum, & infernam partem horum ventriculorum obſervantur revolutiones quædam, atque texturæ venularum, atque arteriarum, quæ communiter appellantur *Plexus choroides*, ſive *Rete mirabile*, qui eſt elegans, & mirabilis quidèm, è ſubtiliſſimâ membranâ, à piâ matre productus, plurimiſque glandulis contextus.

Ubi junguntur ventriculi, dicitur fornix, ſeu teſtudo, figurâ triangulari, tribus cruribus, uno anteriore, duobus poſterioribus. In communi ſectione tertio ventriculo ſuperſtratum putatur hoc corpus, & corpori calloſo ſubjectum.

A fundo horum ventriculorum procedunt cerebri proceſſus, ex eâdem ſubſtantiâ cerebrali conſtantes, & in anteriori cerebri parte in os frontis ſupra nares finiuntur, qua parte ſi proceſſus duo tubercula mammarum papillis ſimilia formant, undè communiter appellantur *Proceſſus Mammillares*, propriè verò prædicta duo tubercula ponuntur ſupra quædam oſſa narium, quæ ad modum cribri perforata ſunt.

Porrò retrorſum inverſo fornice, conſpicuus evadit *Ventriculus tertius*, ſive *medius*, qui nihil aliud eſt, niſi duorum præcedentium ventriculorum concurſus, ſive communis cavitas, ob quam rationem nonnulli hunc tertium ventriculum crediderunt potius eſſe viam ab anterioribus ventriculis ad poſteriorem. Hic tertius ventriculus duos emittit meatus, quorum alter deorſùm fertur ad infundibulum, (à figurâ ità dictum: nàm eſt cavitas orbicularis, amplo principio, hoc nonnulli *Pelvim* appellant) & glandulam pituitariam, per quod pituitoſa cerebri excrementa evacuari, vulgò traduntur, ſed malè, per oſſa quædam perforata in fine palati exiſtentia. Alter poſterior & membranâ veſtitus, quod foramen quidam *Anum*, ſeu *ani foramen* appellant, tranſit ſub natibus ad ventriculum quartum, & nihil aliud eſt, quàm foramen ex conjunctione, ſeu contactu monticulorum ſtriatorum, & duorum natium, ac teſtium conflatum.

Protuberantiæ quatuor, quarum ſuperiores, ſeu anteriores, & majores, à qualicumque ſimilitudine *Nates* dicuntur, inter quas & protuberantias ſtriatas conſpicua eſt rima, *Columbo Vulva* appellata, continens *foramen ani*. Inferiores, & minores *Teſtes* nominantur, ſuntque duæ prominentiæ depreſſæ, natibus ſubtus firmiter adnatæ, & continuæ. Sunt autem hæ quatuor protuberantiæ, unà cum protuberantiis ſtriatis deſuper iis impoſitis, principia medullæ oblongatæ, inferius cerebro continuata, ſuperius verò, & à lateribus tenuiſſimâ membranulâ à piâ matre obducta, ſubſtantiam habentia quaſi ex innumeris tenuiſſimis fibrillis compactam, qualis per microſcopium conſpicitur.

Glandula inter teſtes, & anum, ad foramen ani, quod verſus quartum ventriculum ducit, appoſita, quæ Græcis *Conarion*, à coni figurâ, Latinis *Glandula Pinealis* dicitur à figurâ nuclei pini: aliis etiam *Penis cerebri* vocatur.

In poſteriore, & inferiore calvariæ parte, ſcilicèt intra oſſis occipitis amplos ſinus reconditum eſt *cerebellum*, ſecundam cerebri partem conſtituens, quaſi parvum, & privatum cerebrum, quia multo minus eſt cerebro, & utrâque meninge intectum. Formam habet latiuſculam, & aliquantulum depreſſam. Magnitudinem in homine multo majorem obtinet, quàm in brutis. Subſtantia non multum differt à cerebri ſubſtantiâ, excepto quod minus mollis, ſeu paulò firmior eſſe videatur. *Proceſſus* obtinet duos *Vermiformes*

dictos, quia ex multis particulis tranſverſis, & quaſi contortis, tenui membranâ copulatis conſtant, vermium inſtar, qui in ligno carioſo reperiuntur. Horum anterior in quartum ventriculum prominens, natibus, teſtibuſque adiacet: poſterior verò non ità prominet, ſed mucrone in cerebelli ſubſtantiam abſumitur. Cerebello ab inferiore parte elevato, in conſpectum venit poſterior, ſeu quartus ventriculus, reliquis minor, qui ex truncis ſpinalis medullæ è cerebro, & cerebri tertio ventriculo deſcendentibus. Undè cum ſit hic ventriculus circa principium latior, & deindè ſenſim anguſtior, & quodammodò in acumen definat, ſimilitudinem cum calamo ſcriptorio habet, olim *Calamus Scriptorius* nominatus fuit. Hunc ventriculum *Arantius Ciſternam*, *Herophilus* illum *Principaliſſimum*, alii *Nobilem ventriculum* appellârunt. Ineptè *Galenus* putavit ex cerebello duriores oriri nervos, cum nulli nervi ab eo prodeant.

Medulla oblongata, quæ extra cranium delapſa, ad differentiam medullæ oſſium propriè ſic appellatæ, *ſpinalis medulla* dicitur, eſt pars cerebri, & cerebelli durior, compacta, & alba partim intra cranium, longitudine ſcilicèt quatuor digitorum tranſverſorum conſiſtens, uſque ad oſſis ſacri finem extenſa. Ipſa ſubſtantia medullæ fibroſa eſt, (quæ microſcopii ope conſpicitur) quaſi ex innumeris tenuiſſimis longis filamentis compacta. Ex his tenuiſſimis in medullâ filamentis omnes totius corporis nervi principium ſumunt. Dividitur in partem dextram, & ſiniſtram; uti & cerebrum, à piæ matre, quæ eam immediatè veſtit. Hinc Paralyſis unius, vel alterius lateris eſſe poteſt. Dividitur in multos quaſi funiculos, & conſpicuè hæc diviſio apparet circa ſextam, & ſeptimam thoracis vertebram. Caudæ equinæ figura repreſentabitur, præſertim circa finem, in multos pilos oblongos diviſæ. Triplici tegitur membranâ; prima immediatè cingens eſt à piâ matre; ſecunda à durâ matre, & alteri adhæret; Tertia exterior oritur à valido ligamento anteriores partes vertebrarum colligante, quod à parte poſteriori in validam tunicam definit, ne medulla lædatur. Huic unctuoſus humor ad humectationem circumfunditur. Non eſt pars à cerebro ſeparata, ſed ejuſdem, ac cerebelli productio, è quibus tanquàm caudex quatuor radicibus procedit: anterius ſcilicèt ſeu ſuperius duabus tertii ventriculi protuberantiis, hodiè corpora ſtriata, olim thalami nervorum opticorum appellatis, quibus maximè cerebro cohæret; Poſterius verò, ſeu inferius, natibus, ac teſtibus, quibus cerebello magis cohæret. In hujus diſſectâ ſubſtantiâ innumera ſanguinea punctula paſſim apparent; eodem modo ſicut in diſſecto cerebro: vaſcula tamen ſanguifera per ipſam ſubſtantiam tranſeuntia adeò tenella ſunt, ut oculis conſpici nequeant, ſed per membranas, ſecundum mediam medullæ longitudinem,

ſupra

ſupra ejus diviſuram, vena inſigniter conſpicua cum exili arteriâ progreditur: ſicque etiam utrimque ad Latera alius, ſed minor, arteriæ, venæque ramulus procedit. Ex quibus vaſis eleganti ſerie ramuſculi per utramque ejus inveſtientem tunicam diſperguntur, atque ex arteriolis etiam ſanguis in ipſos medullæ poros infunditur, ejuſque redundantia à venularum finibus abſorbetur.

Una hujus medullæ pars eſt intra cranium ſupra magnum occipitis foramen, alia ejus pars eſt quidèm longiſſima extra cranium in vertebris à primâ cervicis, uſque ad oſſis ſacri ultimam. Tegitur hæc medulla intra ſpinam, quam Græci *Sacram fiſtulam* vocârunt, quia excavata eſt fiſtulæ inſtar, & principem partem continet, ac tuetur, & videtur quaſi oſſea eſſe columna in multas partes diffracta, & ut corpus quaquaverſùm inflecteretur, pluribus conſtat oſſibus in medio excavatis, ad tutum medullæ deſcenſum comparatis, cum quibuſdam nodis, qui verticulorum figuram retinent, ac proindè vertebræ appellantur, à vertendo dictæ, ob motum continuum, quo in quacumque corporis flexione moventur. Sunt ſpinæ totius vertebræ vigintiquatuor, ſcilicèt colli ſeptem, dorſi duodecim, lumborum quinque, quibus fundamenti inſtar ſubjicitur os ſacrum. Prima vertebra *Atlas* nominatur, cui caput, tanquàm parvus mundus, imponitur, & firmiter adhæret. Secunda *Axis*, quia caput cum primâ vertebrâ rotatur, reliquæ vero proprio carent nomine.

Cum duodecim thoracis vertebris, duodecim quoque coſtæ ad modum arcûs poſitæ conjunguntur; ex parte verò internâ ſuccingitur membrana quædam; quæ ob id appellatur membrana ſuccingens, ſive pleura: iſtarum coſtarum ſeptem ſuperiores per intermediam cartilaginem cum pectoris oſſe conjunguntur, quod *Sternum* appellatur, & veræ, ac legitimæ coſtæ appellantur, reliquæ verò quinque non pertingunt uſque ad prædictum os ſternum, ſed veluti deficientes ad modum ſemiarcûs in cartilaginem terminantur, & ob id ſpuriæ, ſive illegitimæ, ac mendoſæ dicuntur coſtæ. Prædictæ autem ſeptem ſuperiores adhuc terminantur in cartilagines verſus illam partem, in qua cum ſterno conjunguntur, quod ità factum eſt, tùm ut facilius cadendo reſiſtant, ne frangantur, tum etiam ut pectoris motum in inſpiratione, & reſpiratione ſecundarent.

Hæ coſtæ ut plurimum utrinque ſunt duodecim tàm in viris, quàm in mulieribus, rarò tredecim, rarius undecim, ſæpius verò unica ſupereſt. Hinc veriſimile eſt in Adami utroque latere fuiſſe tredecim coſtas, ex quibus unam exemit Dominus, & in Evam convertit. Hìc certè irridendi videntur nonnulli abditarum rerum nimis naſuti ſcrutatores, qui numerum coſtarum primi parentis Adami, & quot coſtas antè, quot poſt formatam Evam habuerit, magnâ curioſitate inquirunt, multique verbis eâ de re diſſerunt, haud aliter

ac ſi illud etiam ad anatomicam ſcientiam pertineret, vel ſcitu neceſſarium foret. Cœterûm prima mulier non formata fuit ex ſolâ Adami coſtâ, ſed ex coſtâ carne veſtitâ, ut habetur *Geneſ. cap. 2. Immiſſit ergò Dominus Deus ſoporem in Adam, cùmque abdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carne pro eâ. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne meâ.* Unum nos ex his elicimus, quia mulieres ortum à coſtâ deducunt, quæ tortuoſa eſt, omnes tortuoſas eſſe, & præcipuè circa crura, undè ad tortuoſitatem tegendam, pallâ uti neceſſe fuit. Dicta ſint hæc in mulierum gratiam.

Medulla oblongata eſt immediatum omnium nervorum principium, prout partim eſt intra cranium, partim extra in ſpinâ. Intra cranium oriuntur, quæ vulgò à cerebro oriri dicuntur, ſeptem paria: à ſpinâ verò triginta. Priorum ſeptem paria his verſiculis comprehenduntur:

Optica prima: oculos movet altera: tertia odorat.
Quarta eſt, quæ guſtat: Quinta audit: ſed vaga ſexta:
Septima Laxatas Linguæ moderatur habenas.

Primum itàque par, ſive horum nervorum conjugatio, amotis proceſſibus mammillaribus, mox in conſpectum venit, & dicitur *opticum*, vel *viſorium*, quia ſpiritus animales viſivam, ſeu videndi facultatem oculis, radioſque rerum viſibilium ad ſenſorium commune refert: quod inter reliqua paria maximum eſt, ſed mollius, & cœteris poroſius.

Secundum par eſt *oculorum motorium.*

Tertium per *Olfatorium* dicitur, quod proceſſibus mammillaribus adhæret.

Quartum par tendit ad linguam pro ſenſu guſtatûs efformando, & dicitur *guſtatorium.*

Quintum par partim verſus aures ad auditûs organum efformandum, partim quoque ad muſculos, qui in temporibus ſunt, & ad inferiorem maxillam movendam, & *auditorium* appellatur.

Sextum par *vagum* multos ſui ramos emittit, quorum quidam tendunt ad ſtomachum, ubi dicuntur ſtomachici, quidam ad cor, & pulmonem, quidam ad hepar, & coſtas, ubi nervi dicuntur coſtales. Hoc par vagum membranis inveſtitur robuſtis, & per oſſis occipitis foramen ad jugulum deſcendit, poſtquàm ramulos collo Laryngis, Linguæ, oſſiſque hyoidis muſculis impertivit, hinc in ramum internum, & externum dividitur in utroque Latere. Ramus externus dexter, demiſſis aliquot ſurculis ad pectoris muſculos, nervum conſtituit *Recurrentem* dextrum. Confert hic ad ſonum, imò ad tactum quoque in pleurâ, tunicâ pulmonis, pericardio, atque orificio ſuperiori ventriculi, cùm partes illæ omnes ab eo ramulos nanciſcantur. Ramus externus ſiniſter recurrentem ſiniſtrum efficit, ad eaſdem ferè partes accedens;

cedens, quas accedere dextrum diximus, ad ventriculi orificium dictum delatus dextro jungitur, ſicque progreditur, & ad ventriculi orificium inferius, & ad hepatis partem inferiorem. Ramus internus dexter intercoſtali cuivis muſculo propaginem exhibet, diaphragma ubi perforavit, infimi ventris partes omnes nervo inſtruit, circa os ſacrum finem aſſumens. Internus ſiniſter in ſuo Latere eodem modo diſtribuitur, niſi quod loco hepatis ad lienem pars abeat, ſed ab utroque interiore aliquandò propagines mittuntur ad uterum.

Septimum par *Linguam movens*, inſeritur in muſculos, qui ſunt in Linguâ, & hæc conjugatio oritur in occipitio, eâ in parte, qua propè naſcitur ſpinalis medulla.

Extra cranium pendent nervi à ſpinali medullâ, & ut plurimùm ipſorum triginta paria obſervantur, quamvis aliquandò viginti novem conſpecta fuerint, nàm à ſeptem cervicis vertebris ſeptem paria egrediuntur, duodecim verò à duodecim dorſi vertebris, quinque paria à quinque Lumborum vertebris, & ſex ab oſſe innominato; omnia hæc paria eo ordine oriuntur, quo & ipſæ vertebræ ſunt poſitæ, & unus nervus oritur à parte dextrâ, alter verò à parte ſiniſtrâ.

Primum ergò par ex primâ colli vertebrâ exiens in ipſo collo terminatur pro ipſius ſenſu.

Secundum par inter ejuſdem colli muſculos inſeritur. Tertium in muſculos, qui idem collum flectunt, in capitis muſculos, & ad aures, in muſculos genarum. Quartum in muſculos ſcapulas, & brachia attollentes, ac in diaphragma. Quintum tandèm, ſextum, & ſeptimum circa eaſdem partes, eoſdemque colli muſculos inſeritur.

Duodecim conjugationes, quæ pendent à duodecim dorſi vertebris, omnes vel terminantur aliquâ parte in brachium, vel majori in parte in muſculos thoracis tàm anterioris, quàm poſterioris. Quinque conjugationes, quæ oriuntur ex vertebris Lumborum, partim inſeruntur in muſculos dorſi, & circa ipſos Lumbos, partim ad muſculos femoris deſcendunt uſque ad teſtes.

Tandèm conjugationes pendentes ex oſſe in nominato, ſive ſacro inſeruntur tàm in muſculos ſibi proximos, quàm in cutem, & muſculos femorum, in collum uteri, in muſculos veſicæ, penis, & inteſtini recti, & denique terminantur ad omnes infernas partes.

De Capitis Vulneribus.

Nunc regiam Palladis arcem ingredimur, hoc eſt caput, quod eruditè à philoſopho membrum diviniſſimum, & reliquorum omnium in nobis princeps fuit appellatum. Hanc microcoſmi arcem, tanquàm locum editiorem, immortalis anima trabeâ ſuccincta, & ſpirituum famulitio, ac ſatillitio ſtipata conſcendit, & in tribunalis ſolio reſidet, ut indè toti præſidens, cunctis præſit partibus autho-

authoritate, ratione, & conſilio, toti machinæ moderetur, ſenſum, & motum impertiat, legeſque pariat. Hic tot potitur ſpeculis, quot ſunt ſenſuum organa, quibus eminùs proſpicere poteſt, & pro exploratoribus ſpiritus habet animales, qui quicquid in microcoſmo dicitur, fit, aut putatur, actutùm referunt. Huic omnes famulantur ſenſus, omnia obediunt membra, & animale ſe ſubjicit miniſterium. Sed quia perpetuò verticem feriunt fulmina, minaces hoſtium inſultus munitiſſimas impetunt turres, & in regalia tecta irruunt hoſtes; Hinc uſuvenit, ut caput, quod editiorem nactum fuit locum, ut plurimùm miſerrimè afflictitatur, undique invaditur, deprimitur, contunditur, frangitur, vulneratur, & omne vitium morboſum tantò conſpectius in ſe crimen habet, quantò majus quod peccat habetur, & eſtò ſenſus, & prudentis ſedes ſit, præ reliquis tamen imbecillius eſt. Hinc tot emergunt ſymptomata, quot de materiæ Ariſtotelicæ potentiâ educuntur formæ, vel quot milites ex equo Trojano, ut memoriæ abolitio, aphonia, oculorum caligo, obſcuratio. Vertigo, aurium ſurditas, vomitus, inflammatio, febris, ſtupor, delirium, ſopor, epilepſia, apoplexia, convulſio, paralyſis, & alia id genus. De hujus nobiliſſimæ partis vulneribus agemus, nec ſi levia ſint, etiam ſi ſola cutis excoriata fuerit, contemni debent.

Cap. XXXII.

De Capitis Contuſione.

Contuſio eſt ſolutionis continui ſpecies, cum aliquod ponderoſum, vel durum, vel obtuſum ſupra corpus incidit, ipſumque collidit, & continuitatem ſolvit, citra manifeſtam ſubſtantiæ deperditionem, aut externam rupturam, ubi in parte carneâ cruor ex venulis, vel arteriolis evaſatus ſub cute colligitur. Dicitur etiam ſugillatio, quia venæ, & arteriæ exiguæ, ut & vaſa lymphatica ſub cute rumpuntur. Dicitur quoque Ecchymoſis, ſeu echymoma, & ſuffuſio, à ſanguinis ſubter cutem effuſione.

Signa.

Capitis contuſio ſignis non indiget, quibus cognoſcatur, quia oculis, & ægri relatione ſe ſatis manifeſtat. Sanguis & contuſione ruborem, dolorem, inflammationem, vel livorem excitat, & in parte contuſâ adeſt tumor mollis, lividus, interdum cum, interdum ſine doloris ſenſu. Capitis contuſioni facilè accidere poſſunt varia, & peſſima ſigna, præſertim ſi ex violentâ contuſione cerebrum concuſſum fuerit, hinc eveniunt vertigines, cephalalgiæ, auditûs difficultates, ſplendores ante oculos, omnium artuum debilitas, memoriæ abolitio, epilepſia, ſpaſmus, apoplexia, lethargus, mania &c.

Can-

Cauſæ.

In contuſionis capitis cauſâ vulgares nobiſcum conueniunt; fit enim caſu, ſive percuſſione ab inſtrumento duro, ponderoſo, obtuſo, & contundente, undè cute non ſolutâ; venulæ, vel arteriolæ ſub eâ, conquaſſatione dilaceratæ per rimas, vel fiſſuras ſanguinem profundunt, qui extravaſatus, nec in debitas vias regrediens, ſtagnat in cavitate, non dûm in grumos coactus, tandèm à ſtagnatione acidior redditus in grumos abit, & ex ſanguine, ac lymphæ impedito motu, oritur tumor, undè ex colore primitus quidèm rubeo ſucceſſivè contuſiò cœruleſcit, liveſcit, & flaveſcit, dum inſenſibiliter reſolvitur.

Prognoſis.

In capitis contuſione leviori, & ferè ſuperficiali non multum ſanguinis diffunditur, nec plurium partium carnoſarum, & nervoſarum fit laceratio, hæc contuſio periculo vacat, & inſenſibiliter diſcuti poteſt; Si verò fuerit magna, vel profunda, & diſcuti nequeat, ſanguis fermentando, in pus mutatur, ut *ſect. 6. aph. 20. Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, ſuppurari neceſſe eſt.* Vel putrefactus gangrænam, aut ſphacelum infert, niſi pus, aperto abſceſſu, evacuetur. Si muſculi temporales contundantur, delirium, paralyſis, convulſio, & mors indè ſequi poteſt. Capitis contuſio graviſſima præ cœteris eò pejor, quò majorem contuſionem parti factam notat, tum ratione nobiliſſimæ partis, tum ſymptomatum ratione. Si contuſio ad meninges, & cerebrum pertingit, ipſumque concutiat; malum, ut *Hip. ſect. 7. aph.* 58. inquit: *Quibus occaſione aliquâ cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinus fieri eſt neceſſe.* Et 194. *ſect. lib. 2. co: Quibus concuſſum fuerit cerebrum, vel ex plagâ doluerit, aut aliquo caſu, his illicò vox deficit, neque vident, neque audiunt, ferè intereunt.* Hæc omnia internam læſionem demonſtrant, ſic ſoporis, obmuteſcentiæ, aliorumque ſymptomatum cauſa ſunt cerebri concuſſio, ſpirituum animalium diſſipatio; opticorum nervorum obſtructio, ejuſdemque animalis facultatis perturbatio, vel fortaſſè vapores elevati, & ad oculos pulſi. Hinc dicebat Hip. ſtuporem, obmuteſcentiam, ſomnum profundum, motus abolitionem, & lapſum fieri ex ſpirituum animalium perturbatione, eorumque influxu denegato, neceſſe eſt. Si febris, & vomitus adſint, peſſimum eſt.

Curatio.

In capitis contuſionis curatione primum concedimus locum Galenicis, tanquàm ætate confectis, & magis in occidendi arte peritis. Galenici ergò in levi capitis contuſione, ſi in loco capillato ſit, prius abraſis capillis, ſunt enim ferè omnes tonſores, adſtringentia applicant, & locum affectum *oleo roſaceo* inungunt. Vel contuſum locum

locum *oleo roſaceo* calido jungunt, deindè *pulvere myrtillorum*, *& roſarum incompletarum* aſpergunt, & *braſſicæ folium calidum* imponunt. Vel *ovi albumen optimè conquaſſatum*, vel ſolum, vel *aquâ roſaceâ miſtum* imponunt *ſtupâ exceptum*. Vel ad repellentia confugiunt, ut

℞. *Ol. roſ.* ℥. iij.
Pulv. nuc. cupreſſi,
Balauſtorum
Aluminis rocch.
Roſ. rubr. ana ℥. j. *m.*

& applica. Deindè locum ipſum arctius ligant, & ligaturæ initium ſit in loco affecto, & deſinat in eum locum, e quo fluxum imminere metus eſt, & talia medicamenta ſæpius renovant. Poſtmodum ſequenti die *vinum auſterum, in quo roſæ, myrtus, ſalvia, verbena, betonica, chærefolium, flor. camomill. roris marini* cocta ſint, tepidum imponunt, & ſi dolor aliquis appareat, medicamentum bis de die renovant, & locum affectum oleo roſaceo tepido fovent. Vel medicamenta imponunt exſiccantia, qualia volunt eſſe *Emplaſtrum de Betonicâ, e matreſylvâ, & Gratiâ Dei.*

Si contuſio major ſit, & ob dolorem affluxus timeatur major, victum temperant, & clyſterem injiciunt, quaſi cum ani ſtercore materia affluxura per clyſterem ſe exoneret. Poſtmodum frictiones celebrant, poſt quas ſtatim ſanguinem ex venâ cephalicâ, vel ex ſalo detrahunt. Metuunt affluxurum ſanguinem, & in parte affluxum parvipendent. Si corpus ſit impurum, medicamentum bilem purgans exhibent, quaſi in contuſionibus bilis generaretur, & caput peteret, vel ſanguis in capitis contuſione grumatus per purgans eliminaretur. Sed medicamentum purgans nil à capite purgat. Si dolor vehementior ſit, *lanâ oleo roſaceo, & chamæmilino madidâ* fovent locum, vel *decocto roſar. radic. alth. lini, fœnugræci betonicæ*, vel *unguento de alabaſtro* inungunt.

Sedato dolore, & remoto affluxûs timore, ſanguinem extravaſatum inſenſibiliter evacuant; tutius enim eſt ſanguinem inſenſibiliter diſcutere, quàm ſinere, ut in pus abeat. Eapropter ad inſenſilem ſanguinis evacuationem tale parant cataplaſma, ut

℞. *Summitat. abſynth. m.* j.
Roſar. rubrarum,
Flor. chamæmel.
Betonicæ,
Sertulæ campanæ ana m. ß.

Coquantur ad mollitiem in vino. Poſteà contundantur, & addatur

Farinæ hordei,
Fabarum ana ℥. j. ß.
Pulv. ſem. cumini ℥. ij.
Ol. roſar. q. ſ.
F. cataplaſma,

& contuſioni imponatur. Vel ſequens emplaſtrum imponunt, ut

℞. *Empl. Diachyl.* ℥. ij.
Oxicrocei,
De meliloto ana ℥. j.
Ol. Chamæmel.
Anethini ana ℥. ß.
Malaxentur. f. empl.

Vel uſurpant *Cerotum Vigonis de Minio*, quod emollit, & diſcutit, & ità paratur:

℞. *Ol. chamæmil.*
Liliorum albor. ana ℥. x.

Ma-

Maſtichini ℥. j.
Pingued. Vernicis lib. j. ß.
Lithargyr. aur. ℥. viij.
Minii ℥. ij.
Vini opt. cyath. j.

Bulliant omnia ſimul agitando, primum lento, deindè fortiori igne; donec maſſa colorem ſubnigrum contraxerit; tum adde

Terebinth. lib. iij.
Pulv. Maſtich. ℥. ij.
Gummi elemi ℥. i.
Ceræ q. ſ.
Iterùm coquantur. f. empl.

Vel pro contuſo ſanguine diſcutiendo, tale parant fomentum:

℞. *Nuc. cupreſſ. contus num.* x.
Myrtillor. ℥. j.
Roſ. Rubr.
Abſynth.
Fol. Salviæ,
Majoranæ,
Stoecadis,
Flor. chamamil. ana m. ß.
Alum. rochæ,
Rad. cyperi,
Calami aromatici ana ℥. ß.
Coquantur in vini rubr. lib. iv.
Lixivii com. lib. ij.

Hoc decocto caput fovent, & poſt fomentationem exſiccant.

Quàm vana, & inutilia ſint hæc vulgarium medicamenta pro ſanguinis grumati inſenſibili reſolutione ex ingredentium examine ſatis quiſque conjicere poteſt; imò potius ad poros obſtruendos, quàm deobſtruendos apta ſunt, cùm farinas; olea, pinguedines, gummata, reſinas, pulveres &c. recipiant, quæ poros conſtipare apta ſunt, ne quid exhalet, & ex prohibitâ tranſpiratione facilìter ſanguinem ad ſuppurationem diſponunt.

Si ſanguis effuſus diſcuti nequeat; & ſuppuratio impediri non poſſit, tunc medicamentis maturantibus ſuppurationem promovent, *decocto malvarum, althaa, caricum*, vel ex his parando *cataplaſma cum farinâ hordei, adipe gallina, & oleo communi.* Ubi ex febris carentiâ, & loci mollitie materiam in pus converſam eſſe cognoſcunt, eam extrahunt, & id ocyùs faciendum, ne pericranium, & duram matrem, cui adnectitur, corrumpat. Sectionem in decliviori loco celebrant ad commodiorem materiæ expulſionem. Si muſculus temporalis ſit contuſus, ſectio non in ipſo muſculo, ſed in loco viciniori celebranda eſt, vel in ipſo muſculo ſecundum fibrarum rectitudinem; nec ferrum intimiùs adigatur, eâ tamen cautelâ ne incidantur muſculi caput moventes. Abſceſſui aperto poſt materiæ eductionem ſtuppatam cum ovi albumine applicant, & exactis 24. horis, digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo ad longum tempus ulcus detergunt, deindè ſarcoticis, & tandèm epuloticis utuntur medicamentis.

Pro capitis contuſionis curatione prima indicatio inſurgit, ut ſanguis ex venulâ, vel arteriolâ effuſus, & in ſpatiis ſtagnans, & concretus reſolvatur; vel abſorbeatur; ſecunda, ut diſſolvi nequeat, ſuppuretur; & tertia tandèm ut gravioribus ſymptomatibus ſuppetiæ ferantur.

Primæ indicationi ſatisfacimus, ſi contuſus locus aliquoties *oleo hypericonis* illiniatur, hoc enim ſanguinem coagulatum facilè reſol-

 vit

vit. *Raſura radicis bryoniæ albæ* ſecundum *Helmontium* in vino cocta, paucis horis ſanguinem reſolvit, in aquam redigit, & per cutem exturbat. Optimus erit *vini ſpiritus ſimplex, vel camphoratus, vel crocatus*, ſed præ aliis *aquam Reginæ Hungariæ* livoribus illitam commendamus. *Spiritus lumbricorum terreſtrium, in quo camphoræ parum diſſolutum fuerit*, breviſſimo tempore omnes contuſiones à quacumque occaſione inductas reſolvit. Præſtantiſſimus eſt *ſpiritus vini, in quo macerata fuerit raſura radicis bryoniæ. Spiritus ſalis armoniaci cum ſpiritu vini tartariſato paratus* omnes diſcutit inflammationes, & præcipuè in partium membranoſarum, & nervoſarum contuſionibus eſt egregius. Hæc ſanguinem ſtagnantem, & grumoſum fluxilem reddunt, in vaſcula retrocedere faciunt, & circulationem ei reſtituunt, vel attenuatum per poros inſenſibiliter evacuant. Ad hunc etiam finem fotum applicamus ex ſpiritu vini macerata, vel in vino cocta vegetabilia, quæ volatili, & aromatico gaudent ſale, ut

℞. *Rad. ſymphyt. mai.*
Polygonati,
Sigilli Salom. ana ℨ. j.
Fol. betonicæ,
Roris marini,
Sampſuci,
Chærefolli,
Verbenæ ana m. j.
Flor. hyperic.
Roris marini,
Chamomillæ,
Meliloti ana ℨ. ij.
Raſuræ bryoniæ ℥. ß.
Croci ℨ. j.

Incidantur incidenda, & contundenda contundantur groſſo modo, & coque in vino, vel vini ſpiritu macera, & in formâ cataplaſmatis, vel fotûs contuſioni applicentur. Per hæc ſanguis evalatus volatiliſatur, & per reſeratos poros avolat. Sed hìc in marmore ſcribendum, quòd hæc omnia calidè, vel ſaltim tepidè ſunt applicanda, & ligaturâ conſtringenda, alias fruſtrà ſanguinem extravaſatum diſcutere tentabis.

Præſtantiſſima ſunt ſequentia emplaſtra ad ſanguinem diſſolvendum, & tranſporandum, & in primis *emplaſtrum de ſpermate ceti* admodùm eſt egregium; itèm *ſticticum, de Betonicâ, & Unguentum Mynſ. ad livorem expertum.* Hæc medicamenta pro capitis contuſione in omnibus gradibus, tàm levi, & ſuperficiariâ, quàm in graviori, & graviſſima ſpecifica ſunt extrinſecè applicata.

Cœterum quandòque in graviori, & graviſſimâ capitis contuſione ſolitaria non ſufficiunt, ſed externis ea interna medicamenta nectenda ſunt, quæ ſanguinem, vel ſerum evaſatum, vel nutrimentum degeneratum, & congrumatum attenuant, & reſolvunt, quo facilè potiri poſſumus per ſudorifera, & diaphoretica, quæ ſanguinem, ſerum &c. congrumatum fluxilem reddunt, volatiliſant, poros rarefaciunt, & inſenſibiliter evacuant, vel in venas reſorberi faciunt. Vel ſint alkalica, quæ acidum coagulatorem corrigunt, & blanda diuretica adjungi debent, quæ ſanguinem, & ſerum per

per dicta loca evacuant. Hæc præſertim adminiſtranda ſunt, ſi per contuſionem internarium partium læſionem ex gravioribus ſymptomatibus ſuſpicamur. Hujuſmodi ſunt *pulveres ad caſum*, *ſperma ceti*, *oculi cancrorum*, *ſanguis hirci*, *mumia*, *ſtibium diaphoreticum*. Sic & conducunt omnia *ſalia volatilia ex herbis cephalicis*, ut & *ſal volatile cornu Cervi ſuccini Tinctura mumiæ*, *ſpiritus ſalis armoniaci ſuccinat. miſtura ſpiritali*. Propinari poſſunt in *decocto bardanæ*, & *ſyr. de betonicâ*, *vel de papavere erratico*.

Si ſanguis in contuſione nullatenus attenuari, & diſcuti poſſit, ac corrumpi incipiat, medico forſan nimis ſerò accerſito, vel quia gravior contuſio, & ab acido fibrillæ fuerint corruptæ, ſuppurationem promovemus medicamentis ſuppurantibus alibi recenſitis, nec expectanda eſt ruptio, ne pus ſubjectas exedat partes, & deindè majus eveniat damnum, ſed veſtigiis ſuppurationis apparentibus, quantocujus aperiatur, & educto pure, ulcus mundificetur, & conſolidetur medicamentis alibi deſcriptis.

Si tandèm graviſſima fuerit contuſio: in qua, integrâ manente cute, muſculi variè conquaſſati, ſanguis etiam, & reliqui ei commiſti ſucci corrupti, partes ſubjacentes pericranium nempè, & cranium invadant, & periculum immineat ante diſcuſſionem, & ſuppurationem, gangræna ut ſuperveniat, tunc ſcarificationibus profundis contuſio vulneranda eſt, ut ſanguis partim grumoſus, partim grumeſcere incipiens educatur, poſtmodum *digeſtivum magiſtrale cum unguento Ægyptiaco magiſtrali n. d.* applicandum, illud ad promovendum digeſtionem, hoc arcendam ulteriorem corruptionem, & occurrendum gangrænæ. Non deſint interim interna medicamenta, quæ malignitati reſiſtant, acrimoniam mitigent, partes ulterius defendant, & ſanguinem depurent, hujuſmodi erunt ſuprà nobis allata, & alia deſcripta bezoardica, & cœtera *Tom. 1. De Tumoribus cap. XI. De Gangræna.* Pars affecta abluatur *ſpiritu Vini theriacali*, & his deindè remediis ſuppurata contuſio facilè curatur, & per *balſamum ſulph. terebinthinati*, *vel Peruvianum* ad cicatricem perducitur.

Cap. XXXIII.

De Pericranii Vulneribus.

Egimus de capitis contuſione, integrâ manente cute, nunc de capitis vulnere ſine contuſione, integro manante cranio, agendum, ubi ſcilicet cutis, panniculus carnoſus, muſculi, pericranium, & nonnunquàm perioſtium vulneratur. In capitis igitur vulnere pars affecta ſunt eadem vaſa cum cute, reliquiſque carnoſis, & membranoſis partibus, & nominatim cranium, & perioſtium.

Signa.

Capitis vulnera ipſo obſutu, vel

ſaltim ſpecilli indagine pateſcunt; accidunt nàmque partibus cranio ſuperpoſitis. Cæterarum verò internarum partium læſiones non ità facilè innoteſcunt, quia ſub oculum, & ſpecillum non cadunt, attamen per plura indicantur ſigna, & eadem præbent, quæ in nervis læſis obſervamus, vomitus namque vulneratos infeſtare ſolet, quare in capitis vulneribus in primis conſiderandæ ſunt vulnerantis vires, animus, & inſtrumentum; an vulneratus poſt ictum in animi deliquium inciderit, an vomuerit, an mens ipſi conſtiterit, & alia ſupra allata ſymptomata, nàm ſi hæc, & alia apparent, internas denotant læſiones, & ſanguinem aut in meningibus, aut in cerebro eſſe extravaſatum. Si abſint deliria, & febris, ſignum eſt nullam adeſſe inflammationem, nec extravaſatum ſanguinem in meningibus, ſed potius ſerum.

Cauſſæ.

Pro vulneris pericranii cauſâ ſtatuunt vulgares inſtrumentum quodcumque ità acuatum, ut non modò cutem, ſed etiam ſubjacens pericranium ſejungere poſſit, ex quacumque materiâ fuerit conflatum, lapideâ nempè, ferreâ, ligneâ, vel aliâ, ſive caſu, aut percuſſione caput lædens, & continuitatem diſſoluens.

In vulneris pericranii cauſâ conveniunt nobiſcùm vulgares, nec nos ab his diſſentire poſſumus; nàm ſub cauſarum mediatarum nomine veniunt omnia, quæ ſunt acuata, dura, & rigida, & quæ incidendi, contundendi, & perforandi vim habent, ità ſunt enſis, culter, ſecuris, ſica &c. baculus, clave, lapis &c. ſtylus, haſta, ſecuris Amazonia, veru pugio, ſagitta animalium dentes, ſclopetorum globuli, & alia immunera, quæ capitis cutem diſſoluere, & ſejungere valent. Nullatenus capitis vulnus abſque aliquali contuſione fieri ſolet, & cùm ſolutio contingit, fit, ut pericranii membrana ſeparetur. Cauſa itàque vulneris immediata eſt ipſius ſoluta unitas recens, & cruenta. Intumeſcentiæ circa vulnus cauſa eſt humorum circulantium ſtagnatio propter obſtructionem.

Prognoſis.

Pericranii vulnera periculo vacant, præſertim cuti, & panniculo carnoſo inflicta, ſi rectè tractentur; attamen ſi negligenter, periculoſa ſunt, & vitæ periculum incutiunt, quod *Hip. in prœmio lib. de vulneribus capitis* innuit: *Nullum capitis vulnus leviter contemni debet &c.* Ac proindè tàm in iis curandis, quàm aliarum partium cutaneis, & non profundis maxima ſolertia adhibenda eſt, quòd ſi negligantur, ſæpè magnum periculum comitatur; nàm ſi ſola cutis vulnerata ſit, & debita diligentia non adhibeatur, ulcus recrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet, & à pure ſubjectæ corrumpuntur partes, & quandòque febris infertur; undè medico magnum negotium, & ægro maximum faceſſit peri-

periculum. Notabile extat exemplum apud *Schenckium, lib. 1. obſervat. 35. De Carolo Regis Hiſpaniæ filio,* qui ob vulnus capitis non periculoſum, negligenter tractatum, in vitæ periculum adductus eſt. Et alterum *ibidem obſerv. 36.* de quodam, cui vulnus capitis etiam non grave, ſed non rectè curatum, cranii os vitiatum fuit, & hinc diuturnus, longus capitis dolor exortus.

Sunt itàque pericranii vulnera, etiam leviter inflicta, periculoſiſſima, ut & omnium partium membranoſarum, quia gravioribus ſunt ſtipata ſymptomatibus, ac proindè non contemnenda, & medicum prudentem, & appropriata expoſcunt remedia. Vulnus cum febre inflammatoriâ, dolore, ac motibus convulſivis, monſtri quid alit. Si pericranium, & perioſtium in totum fuerit reciſum uſque ad calvariam, minus habet periculum, quàm ſi ex parte tantum laceratum. Sic & capitis vulnus punctim inflictum plus habet periculi, quàm quod cæſim factum. In iis, qui lue Venereâ laborant, difficiliùs ſanantur vulnera, quia ut plurimum humor acido-corroſius vulnerum ſanationi eſt impedimentum. In ſubjecto cacochymico, æſtivo tempore vulnera capitis anguem in herbâ latere denotant. Capitis vulnera quò diutius aëri fuêre expoſita, eò facilius ſphacelantur. Vulnus capitis magis, aut minus periculoſum eſt, prout huic, vel illi loco capitis parti infligitur: ante omnia igitur in capite vulnerato conſiderandum eſt, an vulnus ſit in ſyncipite, occipite, temporibus, vel vertice, quoniam magnum intercedit diſcrimen; vulnera nàmque ſyncipitis, & temporum, quamvis ſint exigua, periculoſiora eſſe ſolent etiam majoribus, quæ vertici, vel occipitio infliguntur. In temporibus enim muſculi ſunt nobiles pericranio contecti, & venæ, ac arteriæ ſpiritum vitalem, & ſanguinem iſthac ad cerebrum deferentes, nec ſalvâ vitâ lædi poſſunt, ideòque periculoſiſſima ſunt, quia læſus nervus ſpaſmum facilè inducere poteſt, & hinc ſæpè ob hujus muſculi oppoſiti contractionem ſpaſmus cynicus, ſeu oris tortura oritur. Pari modo vulnera ſyncipitis periculoſa ſunt, eò quod os calvæ ibidèm admodum tenerum eſt, & vicinum ſuturis coronalibus, quæ raræ, ac fragiles ſunt, ventriculi quoque cerebri anteriores, ſenſûſque communis, & ſpirituum animalium domicilium ſubſunt. Vulnera occipitis ob oſſis craſſitiem minus periculoſa judicantur, quia occiput à ſuturis diſtat. In omni autem vulnere capitis ſtatim perſcrutandum eſt, quænàm particulæ, & quomodò læſæ ſint, conſtat enim caput variis, & compluribus partibus, quarum deſcriptio tradita fuit ſuprà *cap. 35. de Anatomicâ capitis hiſtoriâ.*

Curatio.

℞ In vulneris pericranii curatione vulgares reſpiciunt tum ad ſanguinis aliorumque ſuccorum affluxum, tum ad dolorem, tum ad ipſum vulnus.

vulnus. Sanguinis, vel aliorum ſuccorum affluxus, qui internæ cauſæ rationem habet, ſi inflammationem excitet, eam ſubmovent, omni diligentiâ adhibitâ, ne ſanguis in corpore contrahatur, vel jàm contractus ad locum fluat affectum, quod conſequi conantur tenui inſtitutâ victus ratione, & ſolum concedunt panem coctum, aut pulticulam ex pane trito cum emulſione amygdalarum dulcium cum totali à carnibus, & vino abſtinentiâ, & potùs loco decoctum hordei cum nauſeabundâ glycyrrhizâ, in hac diætâ ad diem 14. perſiſtunt. Pro majori averſione ſanguinem detrahunt, & quidèm ſectâ venâ in cubito à regione ipſius vulneris. Si ſanguis è vulnere fluat, illum ſiſtunt, abraſis prius circa vulnus capillis. Medicamentum purgans quoque propinant, maximè ad evacuandam bilem, quam tantoperè in vulneribus noxiam eſſe credunt. In delicatulis clyſteres injiciunt paulum acriores ad bilem, quàm maximoperè timent, proſcribendam. Hirudines ano, cucurbitulas naribus, & ano applicant. Ne pars ſauciata ſanguinem, & humores ſuſcipiat, ad repellentia recurrunt, ſi opus fuerit, ad arctas faſciationes, ſed ubique in capitis vulneribus non requiruntur. Inter repellentia commendant *Vinum auſterum cum oleo roſaceo* immiſtum, vel ſequens cataplaſma, ut

℞. Farinæ hordei,
fabarum ana ℥. vj.
ol. ſor. ℥. iij.
aceti q. ſ. f. cataplaſma.

Si dolor in vulnere urgeat, reliquis medicamentis *cataplaſma ex radice althææ, farinâ hordei, floribus meliloti, ovi vitello, & croci momento* paratum imponunt. Vel inſtillant *oleum roſaceum tepidum, vel ſanguinem turturis, aut columbæ adhuc calentem*, cuti verò vulneratæ applicant *vitellum ovi cum oleo roſaceo ſubactum.*

Flammeam partis vulneratæ intemperiem refrigerantibus corrigunt, nempè *roſis rubris, plantagine, albumine ovi*: compoſitis autem, *unguento de ceruſſâ, de alabaſtro, roſaceo Meſuæ, infrigidante Galeni*, vel limineno ſimplici, quod fit ex æquali portione *unguenti roſacei Meſuæ, & ceroto de ſucco ſolatri.*

Vulnus tandèm ipſum ſi ſit ſimplex, & ſine contuſione, à ſolâ ſectione illatum ſolam deſiderat unitatem, quæ ſæpè à naturâ perficitur, & quidèm in pericranio, interveniente carnis procreatione, ità ut chirurgo eò ſolum ad laborandum, ut oræ partis vulneratæ diſtantes iterum adducantur, & humor carnis procreatiori aliàs exiſtens impedimento, exſiccetur. Oræ ipſius vulneris non tantum ſemel adduci debent, ſed adductæ etiàm conſervari quouſque penè ſint agglutinatæ, ad quod acu, & filio utuntur.

Coeterum decipiuntur vulgares in capitis vulnera ſuendo, & non chirurgi, ſed tortores videntur, ad quorum ingreſſum exhorrent ægri, & eſtò iſta conſuendi vulnera conſuetudo ſit antiqua, antiqua eſt ſtultitia. Primò, quia capitis cutis durior eſt, & ſiccior, & ut aliarum

partium

partium non agglutinatur. Secundò, quod ſuitur, putreſcit, & decidit, quòd ſi iterùm conſuas, denuò decidit, & tandèm ipſum vulnus dehiſcit. Tertiò, quia periculum imminet, ne ſanies ſub ſuturâ retineatur, & retenta pericranium, & cranium corrumpat, ac dolorem, inflammationem: & alia ſuſcit & mala. Quartò, quod metuendum eſt, ne ſuendo, pericranium lædatur. Bonus itàque chirurgus, abjectis filo, & acu, ſolùm ſollicitus ſit,ut neceſſaria, & optima adhibeat medicamenta, in reliquo totum opus naturæ glutini committat, quæ ſingulis diebus ſuo glutine intrinſecus vulnera ſuit.

Deindè ad vulneris curationem *oleo roſaceo*, *vel hypericonis* cum filamentis utuntur, vel ſi illud digerendum ſit, medicamentum digeſtivum, quod vocant, imponunt, quod conficiunt, *ex terebinthina, & ovi vitello.* Pure bono apparente, quod tridui, vel quatridui ſpatio accidit, digeſtivo addunt aliquid *mellis roſati*, *vel mellis crudi*, *aut deſpumati* ad vulnus tergendum.

Tandèm vulnere ſatis deterſo, protinus ad ſarcotica deveniunt, quæ componuntur ex *thure*, *myrrhâ*, *radice Ariſtolochiæ*, *aloë*, *ſarcocollâ*, *ſanguine draconis.* Vel ſuperponunt *emplaſtrum de betonicâ*, quòd ità fit:

℞. *Terebinthinæ*,
reſinæ pini,
ceræ flavæ ana ℥. ij.
betonicæ pulveriſatæ ℥. ß.
martichis,
thuris ana ℥. ij.
mumiæ ℥. j. *f. empl.*

Vel *emplaſtrum de Gummi elemi*, ut
℞. *Gummi elemi* ℥. iij.
reſinæ pini ℥. iv.
ceræ citrinæ ℥. vj.
ol. roſ. ℥. iij.
terebinth. ℥. iij. ß.
ammoniaci ℥. ij.
f. empl. ſ. a.

Vel *emplaſtrum Baſilicon majus Meſuæ*, ut
℞. *Ceræ alb.*
reſinæ pineæ,
ſevi vaccini,
picis græcæ,
nigræ,
terebinth.
thuris,
myrrhæ ana ℥. j.
ol. com. q. ſ.
f. emplaſtrum.

Et cicatricem inducunt medicamentis ſiccantibus, & adſtringentibus *ex malicorio*, *gallis*, *cadmiâ*, *plumbo uſto*, *ſquama æris*, *& ſimilibus*, *vel ſyr. de infuſ. roſar.* cum filamentis.

§ 2 Antequàm vulneris pericranii curationem auſpicamur, conſentaneum ſex rerum nonnaturalium dictarum regimen præmittere cenſemus, quæ ex earum rectâ, vel malâ adminiſtratione corporis conſtitutionem immutare, & labefactam iterum reſtituere poſſunt.

In capitis itàque vulneribus primò maximè diætæ habenda eſt ratio; intemperantia enim multos in vitæ diſcrimen adduxit, & quos non jugulavit culter, hos gula interfecit, & eſtò diæta hæc, & alia vulnera non ſanet, tamen curationem adjuvat, & accelerat, ac à multis ſymptomatibus vulne-

ratos reddit immunes: igitur quò ad partem diæteticam dicimus, quòd aër ſit temperatus ad calidum vergens, & niſi talis ſit, arte paretur, ità tamen ut ignis longius ab ægro accendatur. *Calidum, ut Hip. Sect.* 5. *aph.* 22. inquit, *ſuppuratorium non in omni ulcere, magnum ad ſecuritatem eſt indicium, cutem mollit, extenuant, dolorem ſedat, rigores, convulſiones, & tetanos mitigat, capitis ſoluit gravitatem oſſibus fractis plurimùm prodeſt, ſed nudis præcipuè, eorumque maximè ſi in capite* &c. frigidus reliquus omnis quocumque modo angue peius vitandus, & à vulnere arcendus, in primis acido-nitroſus, ut potè qui ſolus ità deſtruere poteſt poros, & ſuccos coagulare, ut gangrænæ detur acceſſus. Prætereà Hip. ſect. 5. aph. 17. inquit: *frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles affert.* Ac proindè vulnus diligenter tegendum eſt, aër cubiculi temperandus, & dum vulnus detegitur, calefaciendus, & poſt citam remediorum applicationem in momento claudatur, ne aër externus irruat, & quid è vulnere effluat, & ſic breviter conſolidatur: ſedulò ergò tegendum eſt, & inter deligandum, linteamina calefacta ſuperponantur, ut ab aëre ſic magis defendatur; multi nàmque ex vulneribus capitis ſauciati, frigore imprudenter admiſſo in vitæ diſcrimen inciderunt. Advertendum tamen, quod aër nimis calidus, ac æquè frigidus, capitis vulneribus inimicus; ideòque etiam plumis, linteaminibus, faſciis, pellibus, medicamentis calidis, aliiſque calorem augentibus caput non eſt onerandum, ſed ut inquit *Hip.* de officio medici: *faſciæ mundæ ſint, leves, molles, tenues, ne locus vulneratus oneretur, nevè vaporum tranſpiratio prohibeatur, & calor augeatur.* Imò ſi magnus ſit æſtus, qualis ſub cane, & tempore æſtivo, aër etiam temperandus. Aër etiam ſit obſcurior, non valdè lucidus, qui ſpiritus commovet, & dolorem adauget.

Victus ſit tenuis, cibus eligatur optimus, & talis, qui particulas nutritivas, & ſuaves admodum ſecum vehat, ne vapores multi caput aſcendant, & humores ad caput moveantur. Et ſi ſanguinem, humoreſque tenues ad partem vulneratam affluxuros metus ſit, cibus refrigerans, & ſanguinem nonnihil incraſſans, ac vaſa conſtringens eſſe debet. Ideòque ægri primum panatellâ, vel phtiſanâ hordeaceâ nutriendi ſunt. In ultimâ menſâ çydonia utilia ſunt. Nonnulli hic gallinarum cerebrum commendant, ut quod ob ſuſtantiæ ſimilitudinem cerebro multum proſit. Verum nunquàm ob cerebri gallinarum exhibitionem, vulneratum cerebrum ſanitati reſtitutum fuiſſe vidimus, licèt interdum ob tenuem victum, & idonea medicamenta id acciderit.

Vini potus ad diem 14. uſque intermittendus, cum caput petat, & vaporibus repleat, quòd ſi vulneratus vino ſit aſſuetus, illud ſit tenue, & in minimâ concedatur quantitate, herbis cephalicis maritatum, vel magiſterio oculorum cancrorum.

Som-

Somnus ſit moderatus. Interdiu æger non dormiat, quia caput ſomnus diuturnus replet, niſi noctu non dormierit. Si vigiliæ ſint immoderatæ ſomnus concilietur lenioribus medicamentis. Decubitus ſit in eâ parte, quæ minus dolet, donec pus ſit genitum; poſteà in parte affectâ vulneratus jaceat, ut pus effluat, niſi dolor id prohibeat.

Quies animi, & corpus ſit imperanda, & exercitii loco lenes frictiones in partibus inferioribus ante cibum inſtituantur, & oculorum acies non intendatur. Vitandus quoque ſonus, & ſtrepitus vehemens, ut tympanorum, tubarum, ferrarum, & ſimiles; compertum eſt enim propter ſonos, & ſtrepitus quibuſdam mortem attuliſſe. Æger pauca loquatur, abſtineat riſu, clamore, & imprimis ſternutationem caveat: nil duri etiam maſticandum.

Animi affectus ſint pacati, exulent præ aliis ira, metus, terror, & triſtitia, quia capite vulneratis valdè nocent, & mortem quandòque afferunt. Hinc adverſarii quoque adventus, aut præſentia caveatur, ne ſucci circulantes periculum creent reliquis ſpiritibus animalibus.

Venus, ceu ipſa peſtis, fugienda, quia cerebrum nimis commovet, magnam ſpirituum copiam exhalare facit, & humores ſtagnare, adeò ut quidam penè ſanitati reſtituti ex Veneris uſu mortui ſunt.

Aluus ſingulis diebus reddatur, & niſi ſponte ſuccedat, arte proritetur, ne feces retentæ vapores ad caput mittant.

Vulneribus capitis, ubi ſimul pericranium læditur, manu, curativâ, & celerrimâ ope ſuccurrendum eſt, & primò quidem ſi vehemens ſit ſanguinis fluxus; tunc is ante omnia cohibeatur medicamentis cap. 17. indicatis, id quod in mitiori fluxu non opus eſt, ſed tantùm illicò in vulneris circuitu capilli omnes abradantur, tanto nimirum ſpatio, quanta medicamentorum impoſitio requirit, quæ ſine ullâ morâ, & ſummâ feſtinatione vulneri imponantur. Non loquimur hîc de magno illo vulgarium præſidio, nempè de venæ ſectione, quam bardi medici pro præſtandâ revulſione neceſſariam cenſent, quia ſemel evaſatus ſanguis nunquàm per venæ ſectionem reſorberi, vel revelli poteſt. Siquis verò præjudiciis occupatus fuerit ſanguinarius medicus, ut ſuam expleat ſitim, parcâ manu ſanguini parcat, & pro ætatis, & morbi ſtatu, ſanguinis profundat ad ſummum, ratione ventilationis tantùm uncias duas, vel è brachio, in parte oppoſitâ, vel è pedis ſaphænâ. Nec etiam de alio vulgarium præſidio loquimur, nempè de medicamento cacatorio, quia hoc vulnerato multùm abeſt, eſtò medico proſit.

Pro capitis itàque, & pericranii vulnere curando, multæ inſurgunt indicationes, putà ut aëris acceſſus impediatur, vulneris labia adducantur, ipſum vulnus conſolidetur, acidum in vulnere temperetur, & ſuccorum circulatio reſtituatur.

Aëris acceſſus inhibetur, ſi ab inflictione, vulnus ſtatim obtegatur, & in medicamentorum applicatione aër ambiens frigidus, vel humidus ſingulis vicibus arte corrig tur, accenſo igne in camino, & fumo ex ſuccino, maſtiche, gummi animæ, juniperino, & ſimilibus ſuſcitato, quo linteum aliquoties complicatum etiam imbuitur, & poſt remediorum applicationem imponitur. Ad quem etiam finem eſt emplaſtri maſſa eſtò ſpiſſè extenſa, ſeu panno inducta, & majoris ſpatii, ut nimirum bona ejus pars ultra vulnus promineat, ac vulnus undique contegatur, aëriſque acceſſus præcludatur; aura enim frigida capitis vulneribus maximè eſt noxia, & periculoſa ob acidum nitroſum, quod ſuâ Naturâ auſterum eſt, aluminis inſtar, ut palam fit in aquiloniâ conſtitutione, quæ ventrem adſtringit, non ſecus ac ſi medicamina adſtringentia eſſent aſſumpta; imò invaleſcens aquas omninò in glaciem adſtringit, talis autem auſteritas capiti, ceu fonti omnis ſenſûs acutiſſimè ſentienti vulnerato illicò eſt perceptibilis, ac facilè convulſionem excitat.

Pro vulneris capitis conſolidatione inſtat indicatio, ut diſciſſa vulneris labia ità coaleſcant, ut conjuncta ſervari poſſint, vitale partium robur conſervetur, & denique his omnibus occurrendum, quæ ſupervenire, & vulneris agglutinationem impedire poſſunt. Hæc omnia peragunt ea medicamenta, quæ balſamicâ pollent vi, ſive ſub formâ aquæ, olei, aut ſpiritûs, vel unguenti, emplaſtri, aut pulveris balſamici omnem operam præſtant; nàm partis calorem fovent, puris generationem impediunt, & priſtinam unitatem inducunt. Hinc meritò digeſtivi uſum maximoperè repudiamus, corrumpendo procedit, & vulneris coalitum inhibet, & eò magis ſi turundæ tali digeſtivo illitæ intra vulnus intrudantur, nec in recenti continui ſolutione jus habet, nec quicquàm digerendum reperitur, cum hujus affectûs ſit ſoluti continui tantum unio; niſi chirurgus puris geneſim ſtudioſè procurando, curationis longitudine, pro digerendo vulnere, vulnerati crumenam digerere velit.

Cavendum cenſemus ab omnibus pinguibus, & oleoſis, quia ea particulis ſuis ramoſis poros, & pericranii tubulos obſtruunt, atque efficiunt, ut ſtagnent, & aceſcant ſucci, ac diaphoreticum pericranii ſalem corrumpant, & ſic cranii cariem inducant. Præterea pinguia, & oleoſa, ut olea communia ſolâ expreſſione parata citra aliqualem præparationem, tutò vulneribus applicari nequeunt, quia non tantum ob viſcidam unctuoſitatem, & obſtructionem, quam inducunt, ſed quia in ſe habent acidum occultum ſatis potens, quod æs, ferrum, & argentum corrodit, & ſic balſami naturalis corruptionem, & ſolutæ partis corroſionem promoveret. Sic quoque ab adſtringentibus abſtinendum putamus, ne ſanguinis aliorumque ſuccorum circulatio impediatur, quæ potius promoveri,

veri, quàm inhiberi debet, ne febris, inflammatio, phrenitis vulneraria, & alia accidentia promoveantur. Nec eâdem ratione vulneri, quæ emplaſticam habent vim citra balſamicam, applicari debent, ut ovi albumen conquaſſatum cum ſtuppâ, vel alia id genus, ut vulgarium chirurgorum, id eſt, tonſorum mos eſt, primâ vice, niſi alia optimæ notæ remedia ſint ad manus, vel magnus adſit ſanguinis fluxus, & neceſſitas alia non ſubminiſtret medicamina.

Vulneri ea applicanda ſunt medicamenta, quæ ex tenuibus conſtituuntur particulis, nec ullam inſignem mordacitatem, vel acrimoniam habent, nimirùm balſamica, quæ carnis corruptionem, & puris generationem inhibent, vitalem fovent calorem, balſamum naturalem, & partis conſtitutionem conſervant, ejuſdemque partis nutrimentum balſamicâ vi imbuant. Hujus energiæ medicamenta medici miniſterium eſt miniſtrare, cœterùm vulneris coalitus ſoli naturæ committitur. Magnæ efficaciæ eſt ſequens emplaſtrum, & frequenti uſu probatum, ut

℞. *Empl. de Betonica* ℥. j.
Oppoteldoch ʒ. vj.
Balſam. Peruv. alb. ʒ. j. ß.
gummi tacamach. ʒ. ij.
Cum ſ. q.
Ol. ovorum, &
Hyperic. malaxetur, &
F. emplaſtrum.

Vel multùm conducet *emplaſtrum de betonicâ tantùm cum balſamo Peruviano maloxatum.* Sequens balſamus vulnerarius eſt veluti divina manus in vulneribus; ut

℞. *Balſami Peruv.*
Ol. hyperic.
Momordicæ ana ʒ. ij.
Balſami ſulph. terebinthinat. ʒ. j.
Gummi elemi q. ſ.

Pro conſiſtentiâ liquidioris vulnerari m. blando calore aſſerva uſui, & inſtilletur vulneri. Vel ſequentem balſamum vulnerarium in efficaciâ ſuperiori minimè cedentem confice, ut

℞. *Terebinth. Cypriæ* ℥. j. ß.
Ol. hyperic. compoſiti,
Mellis Virginei ana ℥. j.
Myrrhæ ʒ. ß.
Gummi elemi ſeorſim diſſoluti
Q. ad conſiſtentiam ſ.
Ol. ceræ deſtillati ℈. ij. *m.*

Itèm hæc olea ſimul miſta præſtans exhibent vulnerarium pro pauperibus, ut

℞. *Ol. hyperic.*
Lumbricorum,
Terebinthinæ,
Maſtiches ana ℥. j. *m.*

& calidè cum pauco goſſipio applica.

Hæc que nos in compoſitione attulimus etiam ſola capitis vulnera curare valent, ut *balſam. Peruv. alb. ol. hyperic. ex vitell. ovor. lumbric. compoſit. ceræ deſtill. balſamus propriet. artificialis, terebinth.* & præ cœteris *aqua Reginæ Hungariæ, vel balſamus Samaritani*, & hæc duo ultima medicamenta in crebro ſunt uſu apud quendam celeberrimum chirurgum felici cum ſucceſſu. Tandèm nos in vulneratorum gratiâ charitas admonet ne ſub ſilentio *Balſamorum Balſamum* involvamus, & hæc eſt ejus compoſitio:

℞. *Aquæ Reg. Hung. lib.* ß.

Ol. apparicis ℥. iij.

Balſ. Peruv. alb. & liquidi ℥. j. *m.*

Tantæ energiæ eſt hic balſamus in vulneribus cujuſcumque conditionis, & loci curandis, ut tantum iſte quatuor, vel quinque diebus efficiat, quantum quilibet alius integro menſe; balſamum namque radicalem in ſuam ſimmetriam reducit, calorem naturalem fovet, partis conſtitutionem roborat, vitæ noſtræ ſpiritus recreat, putredinem, corruptionem, & gangrænam arcet, acidum corruptorem cicurat, omnia ſymptomata abigit, & à primo applicationis die ſolutum unum efficit: Attamen hoc compendiarium medicamentum chirurgis non conducit, qui alienis diteſcere ærumnis ardent, ſed iis tantum qui charitatem erga proximum exercent, Deum timent, & magis in bonum nomen, quàm in divitias multas aſpirant.

Maximoperè omnibus capitis vulneribus confert *oleum Apparicis Hiſpani*, ut

℞. *Vini alb. generoſi,*
Ol. veteris q. inveniri poteſt ana lib. ß.
Cardui benedicti,
Valerianæ,
Salviæ domeſticæ ana ℥. iv.
Terebinth. claræ Venet. lib. ß.
Thuris opt. ℥. v.
Myrrhæ ℥. iij.
Sang. draconis ℥ j.

Omnia præparentur ſ. a. & igni lento exponantur, quouſque vinum totum ſit conſumptum, ſemper baculo agitando, poſteà exprimantur, & ponantur in oleo jam expreſſo, cui additur terebinthina, quæ igne lento rurſus ebullitur per ſpatium quadrantis horæ, & tunc additur myrrha, & thus cum ſanguine draconis, & rurſus ebullienda ſunt omnia, quouſque thus, & myrrha ſint fuſa, deinceps ubi refrigeratum fuerit, reponitur in vaſe vitreo, & ſoli exponitur in vaſe vitreo per dies decem.

Hæc medicamenta cum filamentis applicari debent, ſuperponendo placentulas, & petias, quæ etiam dictis medicamentis irrorari debent, & circa vulnus fiat ſpiritus vini irroratio. Præter hæc dicta medicamenta vulneraria balſamica, quæ deſcripſimus, optima ſunt, quæ *cap.* 10. *de Unguentis vulnerariis, & cap.* 11. *de oleis, & balſamis vulnerariis, & cap.* 13. *de emplaſtris vulnerariis recenſuimus.*

Externis medicamentis interna aſſocianda ſunt, & ea conducunt, quæ acidum in ſtomacho, primis viis, aut in ipſo vulnere temperant, & corrigunt, tubulos obſtructos reſerant, ſanguinis grumos, cœteroſque inſpiſſatos ſuccos fluidos, & permeabiles reddunt, ad circulationem diſponunt, eamque reſtituunt, hujus dotis erunt *ſtibium diaphoreticum, magiſterium ocul. cancr. fluv. mumia, ſperma Ceti, extract. hyperici, ſanguis hirci, vel rhabarbarum &c. in Syr. de betonicâ, papav. rhados, de ſucco Veronicæ, ſummit. hyperic. vel de ſymphyt. fernelii cum ſuis aquis*, manè, ac ſerò propinari debent. *Syr. de ſymphyto fernelii* ità paratur:

℞. *Rad. & ſummit. ſymphyt. maj.*
Minoris ana m. iij.
Roſar. rubr.
Betonicæ,
Plantaginis,

Pim-

Pimpinellæ,
Polygoni,
Scabioſæ, *&*
Tuſſilag. ana m. ij.

Omnia recens collecta ſint, diligenter conquaſſentur, & ſuccus exprimatur, depureturque &

℞. *Hujus ſucci depurati lib.* iij.
Sacch. lib. ij. ß.
F. ſyr. ſ. a.

Non deſint intereà internè potiones vulnerariæ, quæ concinnari poſſunt præcipuè ex herbis vulnerariis cephalicis, *ut betonicâ, pœoniâ, ſaluiâ, anth. ſaniculâ, hyperico &c.* cum aquâ communi, vel vino paratæ, quarum parandi formulas docuimus cap. 9. addito *ſyr. de ſymphyt. fern. de betonicâ vel hyperico*; conſtant nàmque alkali occulto temperato, ideòque ad acidum vulneris corruptivum temperandum conducunt, fortificentur *magiſterio oculorum cancrorum fluctiatilium.*

Cap. XXXIV.

De Cranii fracturâ cum meningum, & cerebri Vulnere.

De eâ egimus continui ſolutione in capite, in qua tantum cutis, & pericranium, cranio integro, læſa ſunt, nunc agendum de eâ ſolutione, in qua cranium læſum eſt, de meningum ac cerebri ſolutâ unitate. Fractura igitur cranii eſt continui ſolutio oſſium calvariæ. Eſt calvaria os capitis craſſum, rarum duabus lamellis ornatum, oſſibus ſeptem compactum, & tribus veris ſuturis, coronali, lambdoide, & ſagittali diſtinctum, cerebrum continens, & utramque meningem, ut fuſius *de Anatomicâ capitis hiſtoriâ* diximus.

Cranii fracturæ quinque habent differentias. Prima dicitur cranii *Rima*. Secunda, *contuſio*. Tertia, *Sedes teli*. Quarta, *Depreſſio, ſeu impreſſio, ſeu introceſſio*. Quinta, *Contrafiſſura*, quas fuſius deſcribit *Daniel ſenertus*, ut.

Prima dicitur *Rima*, fiſſura, & fiſſio, accidit autem rima, cum à gravi, & contundente inſtrumento, ut lapide, ligno, caſu ab alto, & in rem duram impulſu, cranium ità læditur, ut vaſis teſtacei in modum findatur, ſeu rimam contrahet, ità tamen ut cranium ſitum ſuum naturalem ſervet, & partes ejus loco non moveantur. Et ſemper quidèm à re gravi, & contundente rima provenit; eſtò quandòque ſimul ab incidente, & acutâ, ut gladio acuto, ſed gravi ſimul. Quantò oſſa ſunt duriora, tantò aptiora ad rimam contrahendam; & quantò molliora, ad contuſionem ſunt aptiora. Sunt tamen qui rimam à fiſſurâ diſtingunt, & ſub rimâ fracturam, ſub fiſſurâ ſedem comprehendunt.

Rimarum autem rurſùs quatuor præcipuè ſunt differentiæ, à latitudine, vel anguſtiâ: à longitudine, & brevitate; rectitudine, & curuitate: à ſuperficie, & profunditate deſumptæ. Aliæ rimæ ſunt cõſpicuæ, quæ oſſe denudato oculis conſpici, & ſpecillo tangi poſſunt; aliæ conſpicuæ, & cœcæ, quæ viſui

ſui obviæ non ſunt, præcipuè circa initium, antequàm ſaniem contraxerunt. Non verò cœcæ eæ dicuntur, ut nonnulli putant, quandò non is, in quem ictus incidit, locus, ſed alius in cranio finditur, & hæc eſt alia fracturæ differentia, ut dicemus. Alia differentia media eſt, quæ capillaris appellatur, anguſtiſſima, arctiſſima friſſura, & capillorum inſtar ſe habens, ſenſumque ferè latens, quæ tamen ſi ad interiora penetret, graviſſimorum ſymptomatum, & mortis ſæpè cauſſa eſt. Cùm enim & oculorum obtutum effugiat, nec ſpecillo inveſtigari queat, læſi oſſis abraſio, aut perforatio negliguntur, ſanguis contrà, ruptis vaſis effuſus, intus coërcitus putreſcit.

Aliæ iterùm fiſſuræ non per totum cranium, ſeu utramque laminam, penetrant: aliæ totum penetrant: ubi ſcilicet utraque lamina ad meningem duram uſque finditur; cui fiſſuræ interdùm & hoc accidit, quòd meninx ab internâ calvariâ ſeparatur, & qua ſeparatione vaſa divulſa ſanguinem effundunt, qui ſub cranio collectus, niſi ipſi via ad exitum pateſcat, ægro mortem affert. Aliquandò ſolùm externa lamina finditur, internâ integrâ manente: aliquandò contrà accidit, ut externa lamina integra maneat, interna verò rimam, ſeu fiſſuram contrahat.

Aliæ rurſum fiſſuræ ſunt breves, aliæ longæ; aliæ rectæ, aliæ curvæ. Quibus & differentiæ à numero adduntur, quòd una nunc eſt rima, nunc duæ, vel plures.

Secunda dicitur *Contuſio*, cum ſine rimâ, & fiſſurâ, ab irruente, & illiſo extrinſecus violenter, aut obſtante duro aliquo, & obtuſo corpore, os ità contunditur, ut etſi externa ejus facies ad ſenſum permaneat integra; in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum os intus deprimitur, & in ſe cogitur, ut idem ferè oſſi contingat, quod carnibus, dum à re durâ, non acutâ læduntur, accidere ſolet. Et neceſſarium omninò eſt, ut ſub ipſo ictu os ſeipſum impellatur, & cavum fiat id, quod colliditur, alioquin non collideretur: ut verò ceſſante ictu cavum, & compreſſum maneat, non eſt neceſſarium. Maximâ enim ex parte mollia ad naturalem ſitum regrediuntur, ubi percuſſio, & vis externa ceſſaverit. Itàque eorum ſententia mihi non videtur probabilis, qui contuſionem per depreſſionem cranii explicant, ità ut tangentibus, & intuentibus fovea appareat, remque explicant ſimilitudine vaſorum cupreorum, ſtamneorum, plumbeorum, quæ rebus duris alliſa introrſum pelluntur, abſque ſolutione continui, & foveam contrahunt. Hæc enim fracturæ cranij ſpecies non eſt, neque ad fracturas pertinet, ſed figuræ ſaltem ſit vitium, cum nihil neque fiſſum, neque fractum, neque colliſum ſit, ſed os ſolummodò depreſſum: etſi quandòque fractura conjungi poſſit.

Hinc duæ contuſionis, ſeu colliſionis ſpecies conſtituuntur, una cum cranium ſolummodò in ſeipſum

ſum cedit, ac ſubſidet, ſicut ſpongia, vel caro compreſſa, & locum, ac figuram naturalem non mutat; altera, cum cranium ſimul deprimitur, & figuram mutat, ac foveam acquirit. Verum hæc contuſio ſimplex non eſt, ſicut, & reliquæ, cum quibus aliæ læſiones concurrunt: & cum fracturâ hæc ſpecies ſæpè coincidit. Interdum enim cranium contunditur ſine rimâ, & fiſſurâ, quod in puerorum capitibus, quorum oſſa ſunt molliora, ferè accidit, aliquandò rimam contrahit. Quorum enim oſſa ſunt duriora, in iis vix contundi poteſt cranium, quin ſimul frangatur.

Contuſio rurſum aliquandò eſt ſine eorum, quæ ſunt intra cranium, læſione; aliquandò verò cum eorum læſione. Etenim nonnunquàm ex gravi capitis contuſione non ſolum venæ, ſed arteriæ, ac nervi, qui ſunt intra cranium rumpuntur, quæ contuſio periculoſiſſima eſt. Et quidèm venulæ, & arteriæ, quæ ſub cranio rumpuntur, non ſemper ſub loco cranii, in quo fit contuſio, rumpuntur, ſed etiam in parte contuſioni oppoſitâ, vel vicinâ. Fieri quoque poteſt, ut cranio in unâ parte contuſo, vel percuſſo, in aliâ parte aliqua ſutura diſſolvatur, & oſſa, quæ per ſuturam unita erant, diſiungantur, & hient, imò etiam cranium integrum in aliâ parte rumpatur, & rimam contrahat.

Tertia *Depreſſio*, deſeſſio, introceſſio & contruſio dicitur, cum os finditur, ſed non, ut in fiſſurâ ſimplici, in ſuo loco manet, verum intrò cedit: id quod fit ex validis telorum obtuſorum, lapidum, fuſtium ictibus, vel capitis ex lapſu ad rem duram obtuſam vehementiore alliſione. Quanquàm enim depreſſio cranii etiam dicatur cranium integrum manens intrò ſaltèm deprimitur, ſicut dum cuprea, vel ſtannea vaſa comprimuntur: tamen inter vulnera, & unitatem ſolutam illa læſio non eſt referenda, ac oſſe in ſuum locum reducto, nihil mali amplius ſupereſt. Hic verò de eâ ſaltèm compreſſione loquimur, quæ cum fracturâ, & oſſis comminutione eſt conjuncta, atque ità non ſimplex fractura eſt, ſed conjuncta cum rimâ, vel ſede.

Differentiam hanc fracturæ aliqui non rectè explicant, & plurimi ità ſolum fieri decent, cum os præ ictûs vehementiâ non ſolum finditur, ac intrò truditur, verum inſuper frangitur, fragmentumque cranii ſecedens ſub oram, ſive limbum oſſis vicini integri truditur. Quòd ſi aliquandò fieri poſſe concedimus, & unum depreſſionis modum hunc eſſe admittimus: ità non ſemper neceſſarium eſſe putamus, ut oſſis effracti particula ſub os, quod integrum manet, detrudatur, & ſub eo lateat. ſufficit enim ad depreſſionem conſtituendam, ut aliquod oſſis fragmentum à toto ſeparatum, interiora, & cerebri membranas verſum detrudatur, & vel aliquibus angulis, & extremitatibus acutis, quaſi ſpiculis, meningem lædat, vel planâ ſuperficie ſervatâ cerebrum comprimat, ejuſque motum impediat.

pediat. Ego hanc læſi cranii differentiam commodiſſimè fracturam in ſpecie appellari poſſe exiſtimo.

Quarta dicitur *Sedes teli*, ſeſſio, veſtigium, inciſio etiam latinis commodè dici poteſt. Sedes eſt, cum à telo acuto cranium læditur, ità ut aciei teli impreſſi ſedes, & veſtigium, qua ſcilicet parte telum inſedit, manifeſtè apparet. Advenit autem ſedes perpetuò cum cutis, & pericranii vulnere.

Verum varii hujus læſionis rurſum modi ſunt. Primò enim huc pertinet ſimplex illud vulnus cum pugione, cultro, ſtylo, vel alterius rei acutæ cuſpide cranium læditur, quæ *Punctura* rectè appellatur, quæque nunc externam ſolum, nunc utramque tabulam cranii penetrat. Deindè illud ſimplex vulnus, cum à telo levi, acuto, & bene ſcindente ſecundum longitudinem ſcinditur, ità ut ſuum naturalem ſitum adhuc retineat, & veſtigium in oſſe inciſo appareat, quæ *Inciſio* appellari poteſt: ſitque ea nunc ità ut externa ſaltim lamina, nunc verò ut utraque ſcindatur. Tertius ſimplex modus eſt, ſi cum inciſione aliquid oſſis deperdatur, & *Dedolationem*, ſive exciſionem nominant; dum ſcilicet ſicut quandò aſſares aſciâ, vel dolabellâ complanantur, aliquod ligni abſcinditur. Huc referunt nonnulli etiam id vulnus, quandò bombardarum, & ſclopetorum glandibus aliquid cranii interdum aufertur.

Compoſiti modi ſunt, cum quidèm ipſum telum acutum eſt, ſed non ſatis acutum, nec leve, ſed aliquo modo obtuſum, vel grave; undè accidit, ut cranium non ſolum ſcindatur, ſed etiam rimam contrahat, aut contundatur, imò deprimatur, & cranium effringitur. Et quidèm ſi cranium ſit durius, cum inciſione facilius fractiora conjungitur; ſi verò ſit mollius, contuſio.

Fieri etiam poteſt, ut in exteriore cranii ſuperficie ſolum inciſionis veſtigium ſeſe oſtendat; intus verò rima ſit.

Quinta dicitur *Contrafiſſura*, ſeu reſonitus, quam Hip. infortunium appellat, nec ſine cauſâ hoc nomen huic malo indidit Hip. Infelices enim & infortunati ſunt, qui nec ipſi ſciunt, quo loco læſi ſint, neque medicus ſatis certus de hac re fieri poteſt, niſi cum res ferè jam deſperata eſt. Accidit autem contrafiſſura ex reſultu ictus in partem à plagâ diſtantem, & ad reſiſtendum minus aptam. Dum enim aër in diploë vocata, hoc eſt in meditullio cranii, ſeu inter utramque laminam, concluſus vehementer ex ictu alterius loci agitatur, & impellitur undique, ſit ut loco alteri calvæ ſolidæ alliſus, ipſam perfingat.

Hæc *Hip.* eſt opinio, qui *lib. de capitis vulneribus* inquit: frangitur calvaria ſub vulnere aliâ parte, quàm plaga eſt, quem tanquàm ducem ſequuntur *Soranus lib.* 8. *cap.* 4. *Cornelius Celſus lib.* 8. *cap.* 4. *Gal. lib.* 6. *meth. med. cap. ult. Avicennas, Nicolaus Florentinus, Ioan. de Vigo, Ioan. And. à Cruce, Daniel Sennertus*

mus &c. quam ſententiam ſimilitudinibus comprobare nituntur. Et

Primò, omnia vaſa vitrea; teſtacea, & cucurbitæ exſiccatæ, ſi percutiantur, exemplò in oppoſitâ parte franguntur, quia agitato ex percuſſione in iis aëre, nec exitum inveniente, in oppoſitâ parte fit fractura: ergò ſic in cranio contingere poteſt propter aërem intra ipſum retentum, qui, cum advenit percuſſio, quam vehementem eſſe oportet, extemplò ex illo magno impetu ad oppoſitam concurrit partem, & fit contrafiſſura.

Secundò, *Nicolaus Florentinus Serm. 7 ſum. 2. tract. 4. cap. 1.* ſe obſervaſſe teſtatur in quodam artifice, qui funes faciebat, qui cum in capite fuiſſet percuſſus, factâ in loco contuſione, nihil læſum repertum fuit, tertiâ poſteà die cum febris fuiſſet ſubſecuta, apertâ parte oppoſitâ, copioſa ſanies fuit inventa: patet igitur ex hac florentini obſervatione, dari contrafiſſuram; & in morbis externis omnibus rationibus ſenſus eſt præferendus, quia ob rationes ſenſum demittere non licet, & negare, quod patet ad ſenſum, eſt imbecillitas intellectûs.

Optimæ ſunt hæ rationes, & obſervationes, quibus non facilè aſtipulamur, nàm nos ſumus nimis ſcrupuloſi, & non ità facilè credimus. Quod dicunt de vaſis vitreis, teſtaceis, & cucurbitis ſiccis, utique de cranio verificaretur, ſi caput eſſet vitreum, teſtaceum, vel cucurbitinum; poteſt quandòque contingere, ut vas vitreum, teſtaceum, & cucurbita ſicca percuſſa in unâ parte, frangatur in oppoſitâ, ſed ſemper in loco percuſſo frangitur, & à percuſſionis loco rima uſque ad oppoſitam partem ſe extendit. Quòd ſi quandòque accidat, id eſt, quia ſunt vaſa vacua, quod de cranio verificari non poteſt, cum non ſit vacuum. Prætereà hæc vaſa deberent eſſe Hermeticè obſerata, ut aër egredi non poſſit, & ex maximâ percuſſionis agitatione exitum quærens, & non inveniens, utique in parte debiliori vas frangeret; quòd ſi vaſa ſint aperta, ex percuſſione exagitatus aër per patens potius oſtium prodiret, quàm vas frangeret. Nec de his vaſis aliquo liquore plenis valet ratio, nàm nos plura fregimus, nec hoc obſervavimus, quòd ſi quandòque contingat, hæc vaſa ſunt tenuia, & frangibilia in parte percuſſâ, & non ſic eſt cranium. Quòd ſi hoc campanis, & mortariis æneis contingat, quæ dura ſunt, hoc evenit ex tremulo aëris motu, qui in his fit, nam ſunt corpora ſolida, & continua, & ex vehementi percuſſione, ſi motus in unâ parte impediatur, in oppoſitâ tremulus motus intenditur, & non ægrè franguntur. Cœterùm cranium eſt contiguum, & non continuum, quia pluribus conſtat oſſibus, quæ inter ſe diſtinguntur, & *Gal. 9. de uſu partium cap. 7.* vult, ut hanc quoque ſuturæ utilitatem habeant, ne ſi fractura accidat, ea nimis longè protrahatur, ſed ad ſuturam terminetur.

Contrafiſſuræ procuratores ſup-

ponunt intra cranium aërem, neſcimus tamen, an congenitum, an adventitium, & deberent quoque inſignem ſupponere cavitatem, quæ nulla eſt, in qua contentus aër ex vehementi cranii percuſſione impelleretur in partem oppoſitam, & ibi rimam produceret. Verum ictus non poteſt eſſe debilior ipſo impulſo aëre, imò aëre fortior, ſi itàque res contundens, immediatè percutiens os, illud non frangit, & deberet prius frangi: quomodò ergò aër in minimâ quantitate intra parvam ſphæram coërcitus, ictu debilior, rimam in oſſe diſſito, & appoſito producere poteſt?

Ad florentini obſervationem dicimus ipſum nequaquàm contrafiſſuram obſervaſſe, ſed copioſam ſaniei quantitatem in parte oppoſitâ inveniſſe, quod idem dicendum eſt de aliis obſervationibus, quas authores pro contrafiſſuris recitant.

Verum quia in parte oppoſitâ vulneris quandòque contrafiſſuram prædicant ex ſectione, & ſaniei inventione, quæ nequaquàm eſt vera contrafiſſura, quomodo id contingat, ſcrutinio dignum eſt. *Amatus Luſitanus cent. 3. curat. 42.* & alii, quorum ſententiæ nos libenter noſtram ſubmittimus, ſtatuunt fieri poſſe, ut unâ parte calvariæ læſâ, alia longè diſtans afficiatur, non quod os fiſſum ſit, ſed quod ſub eo cerebri meningum venula aliqua rupta ſit, ex qua ſanguis effluit, & ſanies fit, ac putredo oritur. Id hariolamur ex querelâ ægri percuſſi, dicentis ipſi viſum eſſe, quod alio loco rumpebatur cranium, quàm ubi percutiebatur; deindè ex dolore, mollitie, tumore &c.

Signa.

Fracti cranii ſigna ſæpè in profundo puteo ſunt demerſa, non aliter ac veritas in profundo puteo latet, ideòque mentis acumine ſunt exploranda. Sumuntur itàque ſigna primò à ſymptomatibus, quæ vulneri ſtatim ſupervenire ſolent. Secundò, à cauſis. Tertiò, ipſe ſenſus conſulendus eſt.

Quò ad primum, cranium oſſeum eſt, ideòque per ſe ſenſu caret, & dolorem nullum, nullumque ſymptoma excitare poteſt, ſed tantùm è membranarum, & cerebri compreſſione, puncturâ, & lancinatione omnia ſymptomata excitari poſſunt. Hæc ſymptomata *Celſus lib. 8. cap. 4.* recenſet: *Igitur ubi calvaria percuſſa, protinus requirendum eſt, nùm bilem is homo vomuerit, nùm oculi ejus obcæcati ſint, nùm obmuteſcentia, nùm per nares, aureſvè ſanguis ei effluxerit, nùm conciderit, nùm ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc enim non niſi oſſe fracto eveniunt.* De his ſymptomatibus ſunt *Hippocratis aphoriſmi. Sect. 6. aph. 50. Quibus diviſum eſt cerebrum, iis febrem, & bilioſum vomitum supervenire neceſſe eſt. Lib. 2. Co: Quibus concuſſum fuerit cerebrum, vel ex plagâ doluerit, aut aliquo caſu; his illicò vox deficit, neque vident, neque audiunt, ferèque intereunt. Sect. 6. aph.* 14. *Ex capitis ictu obmuteſcentia, & deſipientia, malum.* Et *eâdem ſect. aph.* 24. *In oſſis præciſſione deſipientia, ſi in*

vacuum

vacuum penetraverit. Quibus ſignis addi poteſt mentis alienatio, oculorum rubedo, & vertigo] tenebricoſa, vel plurimorum luminum viſio. Si æger in percuſſionis actu ſtridorem, quaſi fracti oſſis, perceperit, augetur ſuſpicio.

Hæc omnia ex cranii fracturâ cerebro, ejuſque membranis affectis eveniunt; cerebrum nàmque facultatis animalis ſedes eſt, & ab eo ſpiritus animales omnia ſenſûs, & motûs organa accipiunt, ſi cerebrum comprimatur, & concutiatur; & ſpiritûs animalis motum turbari, ejuſque in organa ſenſûs, & motûs influxum impediri neceſſe eſt. Hinc ex ſpirituum animalium turbatione vertiginem, ex influxu, & motu denegato lapſum, & ſpontanei motûs abolitionem, obcœcationem, obmuteſcentiam, ſtuporem, ſomnum quaſi profundum fieri neceſſe eſt. Signa tamen hæc etſi propria ſint, non tamen perpetua, & inſeparabilia ſunt; accidere nàmque poteſt, ut cranium ſit fractum, & nihil tamen iſtorum appareat, ſi ſcilicet fractura ſit parva, & cranium robuſtum. Quædam etiam horum ſymptomatum ſtatim invadunt, & ſubitò in terram lapſus, vertigo, oculorum caligo, vomitus bilioſus, ſanguis è naribus, auribus, palato fluens, aphonia; alia poſteà ſuperveniunt, ut concluſiones, epilepſia, febris, delirium, torpor, paralyſis.

Alia ſigna eruenda ſunt ex ictûs conditione, in quo conſideranda ſunt, percutiens, capitis ictum recipientis diſpoſitio, & inſtrumenti conditio. Inquirendum nimirùm, an is, à quo percuſſus fuit æger, robuſtus, an imbecillis fuerit; nùm de induſtriâ, vel de improviſo, cum vehementiâ, & irâ, vel obliquè ictum intulerit; nùm ex alto, vel minùs alto loco; nùm ex propinquo, vel minùs propinquo percuſſerit. Nàm ſi qui vulnerat, eſt fortior, & de induſtriâ, ac præmeditatus, aut ex loco altiori, & rectâ percutit, is graviùs ferit, & os facilè rumpit, contundit, & intrò deprimit. Et qui ex loco altiori in rem duram cadentes impingunt, iis, & facilè os rumpitur, contunditur, & intrò cedit. Qui verò in loco plano cadit, & in rem minus duram impingit, cranium minus affligit.

Percuſſi caput perpendendum eſt, an debile, vel robuſtum ſit, durum, vel molle, ſanum antequàm percuteretur, vel morboſum fuerit, an percuſſus ſit ſenex, vel juvenis, itèm qua parte vulnus inflictum ſit, & deindè de læſionis vehementiâ conjectandum eſt.

Inſuper inſtrumentum conſiderandum, an nimirum lapidè, ligno, ferro, telo percuſſus ſit, & an telum leve, vel grave, acutum, vel obtuſum, durum, vel minus durum, æquale, vel aſperum fuerit. Tela enim rotunda, orbiculata, & plana, obtuſa, dura gravia cranium maximè rumpunt, contundunt, & intrò deprimunt. Tela verò oblonga, tenuia, acuta, & levia magis ſecant, quàm contundunt.

Senſus ipſe eſt verus, & fideliſſimus index, qui fracturas detegit, & hîc Hip. jubet, ut medicus, antequàm quid tentetur, ægrum, & aſtantes ſibi confidentiores reddat, primò capillos conſideret, ſi enim hi telo ſunt diſſecti, & in vulnere ipſo continentur, oſſis denudati, & læſi ſignum id eſt eſſe docet. Etenim à lapide, vel alio telo cadente projecto, ſi extremitas ejus in angulum acutum abierit, pili ſæpè, & conſcinduntur, & in ipſam oſſis ſubſtantiam impinguntur, ut citra rimæ abraſionem evelli non poſſint. Deindè vulneris conditio attendenda eſt: nàm ſi vulnus longum ſit in ſyncipite, quia ibi cutis eſt tenuis, & os rotundum, de cranii fracturâ meritò ſuſpicandum eſt. In temporibus verò etſi vulnus ſit longius, tamen quia ibi depreſſum, & planum eſt, caro multa, oſſis ibi fracti non ità facilis eſt ſuſpicio.

Certiorem explorandi modum per ſpecillum tradunt, itàque quà plaga eſt, ſpecillum immittere oportet, neque nimis tenue, & acutum, ne cum in naturalem quandam foveam inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtrà exhibeat, neque nimis craſſum, ne exiguæ rimulæ fallant. Ubi ſpecillum os attigit, ſi nihil aſperum, ſed omnia lævia apparent, integrum os habetur. Si verò loco extra ſuturas aſperi quid occurrat, fractum os eſſe indicio eſt. Hæc fracti cranii ſigna à *Sennerto*, & ab aliis relata inferius examinabimus, an certa, & infaillibilia ſint.

Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licèt nec minima rima appareat, tamen ſi ex tali vel ictûs conditione, & ſymptomatibus ſupervenientibus de fracturâ cranii ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptorium medicamento miſtum inducere jubet, & poſteà os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recipit, nigrum manet, reliquum album naturalem colorem raſurâ acquirit.

Hanc autem fiſſuram hoc modo deprehenſam porrò ſecundùm profunditatem radere oportet. Si enim raſione nigredo omnis eximitur, indicio eſt fiſſuram minorem eſſe; Si verò deleri non poteſt, ad profundiora pervenit.

Nonnulli hoc modo fracturam explorant:

℞. *Thuris*,
ladani,
ceræ ana ℥. iv.
terebinthinæ,
farinæ fabarum ana ℥. ij.
f. emplaſtrum.

Alii hoc explorant, ut

℞. *Ceræ novæ flavæ*,
thuris,
ſantali ana ℥. ij.
therebinthinæ,
aceti,
farinæ fabarum ana ℥. j.
m. ad ignem, *f. empl.*

Imponatur ſupra cranium abraſis prius capillis. Si poſtridiè aliquo in loco medicamentum fuit exſiccatum, ibi fracturam eſſe cenſent.

Gabriel fallopius ſcribit, eo loci, ubi cranium contuſum eſt, quaſdam maculas, ſeu puncta alba, inſtar eorum, quæ in unguibus apparent, conſpici.

His

His ſignis, & alii alia addiderunt: dant ægro extremitatem chordæ muſicæ, vel fili ſericei dentibus apprehendendam, cujus alteram extremitatem capit chirurgus, illudque extendit inſtar chordæ, & tunc filum illud vibrat, ut fiat motus tremulus in illo filo, ut ſonum edat, ab eâ vibratione ſi ſentiatur dolor, ſignificat hoc cranii fracturam adeſſe.

Ad hæc chirurgis etiam ſignum fracturæ ejuſmodi eſt, ſi æger ſpiritum fortiſſimâ buccæ inflatione, oriſque & narium obſtructione foràs pellat, itâ enim è vulnere à forti conatu aliquid ſaniei eliditur, verum hoc in fracturâ, ubi cutis ſimul non aperta, non habet locum.

Ex arte ſequens ſumatur ſignum: ponatur ferula ſub utrâque parte maxillæ, manducando eo loci, quo fractura latet, dolorem, & quaſi ſtrepitum præcipiet patiens; ratio eſt, quia cranium globi ſimile formatum, dum muſculi temporales huic firmiſſimè adhærent, & in manducatione abbreviantur, diſtractionem patitur; quò fractura illis propior muſculis, eò certius experimentum. Vel detur patienti clavis, ut eam dentibus fortiter mordeat, vel dentes cum ea parum pulſentur, ſi indè dolor oritur in parte, in qua ictus accidit, cranii fiſſuram adeſſe denotat.

Verumenimverò hæc omnia ſigna ſuprà recenſita fallacia reperiuntur, neque ex his cranii fracturam certò hariolari poſſumus, ſed tantum conjecturaliter, quæ conjectura facilè chirurgum decipere poteſt, eſtò & ſymptomatibus, ictus conditione, ſubjecto, inſtrumento, ſenſu, ſpecillo &c. hauriantur. Nos multos à capitis ictu tenebricoſâ laboraſſe vertigine, cecidiſſe, bilem vomuiſſe, ſanguinem per nares, palatum, & aures profudiſſe, mutos evaſiſſe &c. hujuſmodi nullam cranii fracturam paſſos, & abſque ſectione curatos fuiſſe obſervavimus, & multa extant exempla. Cadunt etiam quàndoque aliqui capite percuſſi, nullâ cerebro illatâ injuriâ, alios ſtetiſſe vidimus, quibus duram meningem laceram deprehendimus, quare in his judicandis, ubi anceps res eſt, prudentem chirurgum eſſe oportet, qui cuncta benè penſet, judicet, agatque, priſtinam ſcilicèt patientis naturam, mores, motus, vires præſentibus conferendo: non itàque ubi hæc apparent ſymptomata, ſemper cranium fractum demonſtrant, ſed potius cerebri concuſſionem, ut *Hip. ſect. 7. aph. 57.* teſtatur: *Quibus cerebrum concuſſum fuerit aliquâ ex cauſâ, ſtatim mutos fieri neceſſe eſt.* Et non ſolum aphonia ex cerebri concuſſione evenire poteſt, ſed etiam alia graviſſima ſymptomata, quæ ſimillima in cranii fracturis accidunt. Imò evenit quandòque cerebri concuſſio abſque vulnere, & quandòque cranii fractura, nullis ſubſequentibus ſymptomatibus, accidit, & interdum in vulnere cùm calvariæ denudatione, & cerebri concuſſione prædicta apparent ſymptomata abſque fracturâ. Poſſunt etiam hæc ſymptomata hujuſmodi

vul-

vulneribus abſque fracturâ accidere vel ob ſpirituum animalium turbatum motum, vel ob impeditum in partes influxum, vel ob ſpirituum reſolutionem, ex quibus facilè ſequitur caſus, tenebricoſa vertigo oculorum obcoecatio, ſopor, & id genus alia ſymptomata fiunt: contingunt itàque talia accidentia oſſi capitis fracto ut plurimum, & frequentiſſimè, non verò ſemper. Undè ſi hæc ſymptomata in principio accidant, ea parvipendimus; ea verò quæ perſeverant, vel poſt aliquod temporis ſpatium ſuperveniunt, præcipuè ſi cum eis febris cum rigoribus inordinatis ſequatur, cum eo tempore omnia meliorari oporteret, maximi facimus, nàm ſaniei geneſim, putredinis collectionem, vel aliquid ſimile latere indicant.

Nec certa ſunt ſigna, quæ à cauſis deſumuntur, ſcilicèt cùm feriens eſt robuſtum, & patiens debile, hinc eruere poſſumus neceſſariò fracturam ſequi; multoties nàmque fracturam non ſequi experimur, contrà verò cùm feriens eſt debile, & patiens robuſtum ſæpæſæpiùs fracturam adeſſe percipimus. Nec etiam currit diſcurſus: qui ex altiori loco in rem duram cadentes impingunt, iis & facilè os rumpitur, contunditur &c. nàm accidere poteſt, ut non immediatè caput in durum impingat, ſed primò brachium, vel pes, aut aliud membrum terram attingat, & deindè caput leviori alliſu concutiatur abſque fracturâ. Nec fracturam adeſſe ex vulneris magnitudine conjectandum eſſe, nàm quandòque vulnus paruum fracturam includit.

Senſus in fracturis dignoſcendis etiam fallax eſſe poteſt; non enim oculus fracturam intrò aſpicere poteſt, & contrà multoties os detectum aſpiciet, abſque eo, quod contuſionis, & rimæ malum diſtinguere valeat. Nec tactus fracturas deprehendit, quis enim digitus rimam, intimamque contuſionem comprehendere poterit? Specillum etiam chirurgum quantumvis peritiſſimum fallit; ſutura nàmque quæ & ipſa aſpera eſt, fallere poteſt, & pro rimâ accipi, & quamvis ſuturæ plerumque naturalem ſuum habeant locum: tamen cum is non ſemper ſit ità planè certus, ne fallamur, & ſuturam pro rimâ vel contrà habeamus; tutiſſimum eſt os nudare, & plagam diligenter explorare. Verum ſi in ipſis ſuturis ſit vulnus, longè difficillimum eſt fiſſuram cognoſcere, ut pluribus *Hip. lib. de vulneribus capitis*, & ſuo exemplo, qui *lib.* 5. *Epidem.* ſe hoc modo deceptum, idque cum vulnerati pernicie ingenuè fatetur. Suturarum enim loco cranium naturâ ſuâ fiſſum eſt: itàque ſi his locis levior inciderit fiſſura, facilè pro naturali fiſſurâ ſuturæ, plaga habetur, vel viſu, ſeu ſpecillo id explores.

Atramentum ſcriptorium pro cognoſcendâ rimâ à Celſo adductum, tanquàm incertum ſignum repudiamus, quia pro rimâ ſuo colore ſuturas imbuere poteſt, nec internam rimam indicare. Et eâdem ratione medicamenti applicationem

cationem confutamus. Neque infallibile ſignum eſt chordæ extremitas à vulnerato dentibus apprehenſa, & à chirurgo vibrata; Nec ferula, vel clavis mandenda pro fracturâ exploranda, ſunt certa indicia, cum hujuſmodi experientia in ſtrictâ fiſſurâ ad meningem penetrante, vel in contuſione magna non valeat. Præterea *Ambroſ. Paraus lib. 9. cap. 2.* ſcribit, & ſi utrumque ſæpius tentaverit, ſignorum tamen horum veritatem experientiâ comprobare non potuiſſe. Quotquot pro cognoſcendâ cranii fracturâ adducuntur ſigna, infirmantur; unum nos infallibile & patognomonicum ſignum adducimus, quod eſt cranii denudatio, & abraſio.

Solet quandòque tàm alta eſſe cranii fractura, ut dura, & pia mater, ac cerebrum vulneretur, & in hujuſmodi vulneribus hoc adeſt peculiare ſignum, quod præterquam quòd ſanguis copioſè tum per partem affectam, tum per nares, aures, & palatum propter plurimas venas, & arterias, quæ per meninges diſſeminantur, hinc dolor urget, & præſertim ſi ab aliquo officuli fragmento pungantur propter exquiſitum utriuſque membranæ ſenſum, ſequitur, bilis vomitus, ut *Hip. ſec. 6. aph.* 50. inquit: *Quibus diviſum eſt cerebrum, his febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire neceſſe eſt.* Caſus, obcoecatio, vertigo, torpor, mens non conſtat, nervorum reſolutio accidit, febris adeſt continua. Et *Corn. Celſus lib.* v. *cap.* xxvi. inquit: *Sin cerebrum, membranavè ejus vulnus accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit, ferèque bilis vomitus inſequitur. Quorumdam ſenſus obtunduntur, appellatique non audiunt. Quorundam trux vultus eſt, quorundam oculi quaſi reſoluti, huc, atque illuc moventur ferè tertio, vel quinto die delirium accidit. Multorum etiam nervi diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.*

Cauſſæ.

In cranii fracturæ, & meningum, ac cerebri vulnerum cauſſis tàm Galeni mancipia, quàm recentiores æquè nobiſcum conveniunt; ſunt enim externæ, ut ictus vehemens, caſus, occurſus, & quæcumque cranii, meningum, & cerebri continuitatem ſolvere poſſunt. Huc refertur oſſis diſpoſitio, quæ cauſæ proximioris locum obtinet, cujus ratione hoc facilius, illud difficilius diffringi, & deprimi poteſt. Hinc os craſſius majorem habet repugnantiam, quàm tenuius, durum, quàm molle, ſimplex quàm duplicatum, aut ſuturis dotatum, multâ carne obductum, quàm paucâ: ità illud calvariæ os, quod frontem, & cervicem intermediat, quia tenuiſſimum, & infirmiſſimum eſt, paucâ admodum, & tenui carne obductum, præ aliis obnoxium eſt fracturis, aut depreſſionibus, & homo in eâ calvariæ parte læſus majoribus ſubjacet periculis, & difficilius curatur. Poſt hoc, temporum os quoque infirmiſſimum

eſt, tum ob maxillæ commiſſuram cum eo, tum quia majori venâ, & arteriâ dotatur. Occipitis os præ aliis robuſtius eſt, & non tàm facilè ab ictu, caſu aut vulnere læditur, & homo in eâ parte vulneratus citius mortem evadit. Ratione ætatis, & temperamenti oſſa variant, in infantibus, junioribus, & foemellis tenuiora ſunt, quàm in viris, & ſenibus, humidioribus, quàm ſiccis. Proindè tenuiora facilius læduntur etiam à re non adeo durâ, aut non adeò vehementi percuſſione; dura autem non niſi à re validâ vehementiori impetu illata. Ex ſolutâ cranii unitate, ſi vulnus profundiùs penetret, vulnerantur meninges, & cerebrum, & hinc vaſorum tum ſanguineorum, tum lymphaticorum apertio oritur, & per conſequens ſanguinis, & lymphæ evaſio, qui extra ſua conceptabula ſtagnantes, putreſcere incipiunt, quare paucæ puris, vel ſanguinis guttæ ſub cranio quàm celerrimè hominem necare poſſunt.

Prognoſis.

Cranium quomodocumque lædatur, periculo non vacat, nec negligi, aut parvifieri debet, etiam ubi omnia benè ſe habere videntur, quia quandòque ex minimo vulnere maxima producuntur ſymptomata, & ſæpè per longum tempus ſopita latent, undè in cranii fracturâ neminem extra periculum poſitum cenſemus, niſi poſt exactum centeſimum diem, quod *Hip. in proœmio, lib. de Vulneribus capitis* monuit.

Minus periculi, eſt ſi externa tabula læſa ſit & minus, ſi ſolum inciſa: contuſio verò majus periculum continet. Si utraque Lamina diviſa ſit, & tota calvaria aperta, majus periculum adeſt. Minus tamen periculo eſt, ſi ſedes ſit, aut fiſſura lata, & ampla: majus, ſi ſit anguſta; adhuc majus, ſi ſit contuſio, & rima: maximum, ſi rima ſit tàm anguſta, ut ſenſum exiguitate fallat, & hæc pluribus fuit mortis cauſa, non abſolutè ob rimæ exiguitatem, ſed ob ſanguinem ſub cranio effuſum ægri periclitantur, & eò magis periculum augetur, ſi non conſtet, qua cranii parte fractura lateat; & quod ſæpè eſſe extrà integro, nihilominus aliquod oſſis fragmentum ab internâ tabulâ ſeparatum, quod dum membranas pungit, graviſſimorum ſymptomatum, et perſæpè eſt cauſſa necis, cum medulla inter duas tabulas preſſa aliquid ſanguinis effundit, qui eo loci putreſcens, oſſis inflammationem, & corruptionem affert, ut interdum non ſolum aliquot poſt acceptum ictum ſeptimanis, ſed menſibus, nihil mali ſuſpicans æger moriatur. Vulnera in ſyncipite, & bregmate valdè periculoſa ſunt; nàm os illud debiliſſimum, & tenuiſſimum eſt, carne obducitur pauciſſimâ, & cerebrum eo loci copioſius habet. In occipite verò vulnera contrario modo ſe habent, quia licèt ibi cerebrum ſit copioſum, os tamen craſſum eſt, & adſunt viæ per nares, & aures pro expurgandâ materiâ, quod non contingit in ſyncipite, & bregmate.

mate. Sicut ipſius oſſis læſi ratione nulla periculoſiora ſunt vulnera, quàm quæ bregmati infliguntur: ità in temporibus vulnera valdè periculoſa ſunt ob muſculos temporales, in quibus venæ, arteriæ, & nervi diſſeminantur, ac proptereà iis læſis, hæmorrhagia, convulſiones, deliria, carus, & alia ſymptomata accidunt, nec propter muſculos os ibi commodè nudari, & ſecari poteſt. Periculoſa quoque ſunt vulnera in Suturis, tum propter cranii eo loci imbecillitatem, tum propter duram matrem, quæ fibris ibi annectitur. Et ſanies per ſuturas è vulnere facile in duram matrem deſtillat. Rima quò levior eſt, & ſtatim primis diebus apparet, eò minùs periculoſa eſt: anguſtæ verò rimæ, & quæ non apparent, magis periculoſæ ſunt. Si externa ſaltèm lamina findatur, rima periculo vacat. Periculoſum verò eſt, ubi utraque lamina fiſſa eſt, cum ſanies tum in duram matrem decidere poſſit. Periculoſiſſimum eſt, ſi ſolum interna lamina findatur; cum rima illa lateat, & in conſpectum non veniat; præcipuè ſi aliqua oſſis ſquamula membranas pungat. Valdè etiam periculoſa eſt fiſſura, ſi cum depreſſione conjuncta ſit, & oſſis pars avulſa ſubjectum cerebrum premat. Periculoſæ etiam ſunt cranii depreſſiones, & ſæpè neglectæ mortem afferunt.

Periculoſiſſimum eſt, ſi vulneris labia palleſcant, ſicceſcant, ſalitarum carnium inſtar appareant, flaveſcant, nigricent, depreſſa fiant, puris generatio ſuppreſſa ſit, ſi aliquid emittat, quod foetidum oleat, & aqueum, & nigrum ichorem fundat vulnus. Ubi os denudatum nigrum conſpicitur, peſſimum eſt, & mors prædicenda. Ubi nulla excrementa tàm craſſa, quàm tenuia excernantur, aut ſponte effluant, mors inſtat; ſi puſtulæ per linguam oboriantur, & lingua præ ſiccitate finditur, & denigratur ex acris ſaniei per palati foramina in linguam delapſu, rarò evadunt ægri.

Si caput deſtillationibus obnoxium ſit, aut æger eryſipelate in capite corripi ſoleat, aut corpus lue venereâ conſpurcatum, aut cacochymicum ſit, aut febre hecticâ, vel tabe, vel alio morbo conſumptum, aut ſiquis poſt veneris actum vulneretur, vulnus periculo non vacat. Si vulneratis diarrhoea, aut dyſenteria ſupervenerit, ferè omnes periclitantur, ac quamplures etiam, qui pollutione venantur; ac etiam ſi urinæ perturbatæ quales jumentorum, cùm maximam humorum corruptionem oſtendant; nec non albæ, & perſpicuæ periculoſæ ſunt.

Duo ſymptomatum genera cranii vulnera ſequi ſolent, unum eorum, quæ affectus cerebri ſubſtantiæ, & partium vicinarum ſequuntur, qualia ſunt convulſio, paralyſis, febris, delirium, ſtupor, ſopor &c. quæ in toto apparent: alterum, quæ ob repentinam ſpirituum animalium agitationem, turbationem, & diſſipationem proveniunt, qualia ſunt, voce privari, non videre, non audire. A quibus ſymptomatibus aliquandò ad

ſe redeunt ægri, ſine ullis gravibus ſymptomatibus ſupervenientibus; quandò ſcilicet nec cranium fractum, nec nervus, venæ, aut membrana aliqua cerebri rupta eſt: aliquandò verò ad ſe non redeunt, vel ſi ad ſe redierint, in graviſſima ſymptomata incidunt, ubi nimirùm partium harum aliqua læſa eſt. Quæ itàque inciſio vulneratis accidunt ſymptomata, minùs terrere debent, quàm quæ perſeverant, vel poſteà ſuperveniunt. Quæ verò vel permanent, vel quarto, ſeptimo die, aut deinceps, quo tempore omnia in melius mutari oportebat, accidunt, periculum portendunt, & ſaniei collectionem, putredinem, vel ſimile quid adeſſe ſignificant. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur quarto, aut ſeptimo die, id à puris generatione fieri putandum eſt, nec adeò periculoſum eſt, ut *Hip. ſect.* 2. *aph.* 47. inquit: *Dum pus fit, dolores, & febres accidunt*. Si verò poſt ſeptimum, & eo tempore, quo jàm terminari debet, incidat, periculoſum; cùm putredinis in cerebro, meningibus, aut cranio ſit indicium. Si æger delirat, ſi memoria aboletur, ſi lingua eſt incontinens, ſi caligant, & obſcurantur oculi, ſi aures obſurdeſcunt, ſi æger in lecto jacet immobilis, vel ex eo ſe præcipitem vult dare, ſi urina, & alui excrementa ſupprimuntur, ſi paraliſis, aut convulſio accedit: omnia iſta vulnus lethale indicant.

Si nullum pravum ſymptoma adſit, vulnus quidèm periculoſum dicendum eſt, non tamen lethale: modò medicus, & ægro adſtantes ſinguli ſuum officium faciat. Et quod de aliis morbis acutis dicitur, id & hìc locum habet. Si æger quieſcat, mente conſtet, ſomnum capiat, facilè ſpiret, ſiti non prematur, cibum non faſtidiat, non doleat; ſi febris abſit, vel deſierit, pus album ſit, læve, æquale, minimè fœtidum, convenientis quantitatis; Si ægri facies ſimilis ſit benevalentis, & ſui potiſſimum; ſi membrana ſit mollis, ſui coloris, liberè moveatur, caro increſcens rubicunda, ac cervicis, & maxillæ quietus, & facilis motus: benè præſagire licet etſi vulnus magnum ſit.

Cranii fracturæ valdè periculoſæ ſunt, ſed periculoſiora meningum, & cerebri vulnera propter innumera vaſa, quæ Per ipſas diſſeminantur, & Propter utriuſque membranæ exquiſitum ſenſum: & quò vulnus profundius penetrat, eò periculoſius eſt, & vulnus quò cerebro vicinus eſt, eò periculoſius: & ex cerebro vulnerato majus, quàm ex ullâ capitis parte imminet periculum. Cerebrum enim aëri expoſitum facilè corrumpitur, & ſanie defluente læditur, & putreſcit, de quo *Hip. ſect.* 6. *aph.* 18. inquit: *Veſicâ diſciſſâ, aut cerebro, aut corde &c. lethale eſt.* Verumenimverò cerebri vulnera non quidèm omnia lethalia pronunciamus, ſed periculoſiora, plerumque enim Hip. pro periculoſo lethale uſurpat, cum ſanatorum exempla exiſtant, quibus cerebri particula dempta fuit, ſed ea, quibus cerebri ventriculi ſubſtantia

vulne-

vulneratur, vel aliquid ſanguinis non ſupra, vel extra, ſed infra, vel intra duram, vel piam meningem ſtagnat, concreſcit, putreſcit, & febrem accendit.

Non omnia cerebri vulnera eſſe lethalia diximus, ſed tantum ea, quæ profundiora ſunt. Ac ut in aliis ità etiam in capitis vulneribus ſæpè quaſi miracula fiunt, & qui planè deſperati videbantur præter ſpem convaleſcunt: ideòque hujuſmodi vulnerati non ſine auxilio relinquendi ſunt. Id quod magis nos in demirationem trahit, eſt quod innumera authorum caterva aſſerit poſſe, aliquâ cerebri portione demptâ ægros vivere, & hos obſervaſſe, curaſſe, & convaluiſſe teſtatur, cujus rei innumeræ extant hiſtoriæ apud *Fallopium Ambroſium Pareum*, *Ioannem Andream à Cruce*, *Nicolaum Maſſa*, *Franciſcum Arcæum*, *Scenkium*, & innumeros alios. Unam tantùm adducam hiſtoriam, à *Zacuto Luſitano de prax. Med. Adm. lib.* 1. *obſ.* 5. relatam, inquit iſte, quòd decennis puer enſe percuſſus fuerit in poſticâ capitis parte, & vulnus ſatis magnum acceperit, cum læſione oſſis membranarum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nàm ex illo cerebrum quantitate nucis juglendis exivit. Additque quòd hic puer poſt tres annos, confluentibus humoribus ad partem debilem, hydrocephalo correptus, & mortuus fuerit, apertumque cranium ſine cerebro inventum fuit, & dura membrana duplicata fuerit. Verum nos adduci non poſſumus, ut ſine ſcrupulo Zacuti Luſitani hiſtoriæ, ſeu fabulæ credamus, mira canit, ſed non credenda; imò hyperbolica eſt, & falſa; vel ſi vera eſt, non erit cerebrum ſpirituum animalium officina, ſed alius eorum generationis locus inquirendus erit. Nec videmus, quomodò homo ſine cerebro, membro tàm nobili, & neceſſario, ſpirituum animalium officinâ, & domicilio; ſenſûs, & motûs, ac omnium nervorum principio, vel temporis momento vivere poſſit, quin denegato ſpirituum animalium influxu, neceſſariò apoplecticorum more ipſe moriatur. Non eſt bardus chirurgulus, nec vilis tonſorculus hac in noſtrâ civitate, qui non ſe glorietur cochleari argenteo cerebrum eximiſſe, & vulneratos, qui jàm cum Charonte de naulo paciſci credebantur, curaſſe. Verumenimverò non negamus, ſi aliqua cerebri portio auferatur, vulneratum vivere poſſe, ità eſt ſuperior, & anterior cerebri pars; quia hæc non eſt ad ſenſum, & motum, & conſequenter ad vitam tàm neceſſaria. Si verò infima cerebri pars vulneretur, vel removeatur, quæ ad ventriculorum ſubſtantiam penetret, neceſſariò indè mors ſequitur, ut *Gal. in comm. Hip. aph.* 18. *ſect.* 6. explicat: *Vulnera cerebri, quæ aliquatenus in ventriculos penetrant, etiam afferunt mortem.* Et ratio eſt, quia exemplò omnium ſpirituum animalium ferè pernicies contingit, & eorum generatio impeditur. Dixit in ſupranotato commento Gal. *in Ventriculos penetrant*, quia cum unus tantum ventriculus

vulneratus eſt ; præſertim anterior, æger vitam trahere poteſt, quia uno cerebri ventriculo vulnerato, in altero ſpirituum animalium generatio non impeditur, non verò ſi ambo vulnerentur ventriculi, ut Hip. 3. de Decretis monet: *Cerebri ventriculis colliſis, aut vulneratis, totum animal ſopitum collabitur.*

Curatio.

Quomodocumque cranium, meninges, & cerebrum læſum ſit, vulgares, ſi corpus cacochymum ſit, purgant, vel ſi plethoricum, venam ſecant, etiam ſi vulnera ſint levia, ne ad partem affectam fiat humorum attractio, & prava eveniant ſymptomata; & multò magis id efficiunt, ſi magna ſint vulnera. Imò in omnibus capitis vulneribus evacuationem cenſent neceſſariam, in quibus ſectio, dilatatio, & oſſis abraſio facienda eſt, & præcipuè ſi cauſſa adeſt, ob quam humorum affluxus timeatur.

Protinus primâ die ſecant venam, quæ capiti eſt proximior, ut eſt vena cephalica, vel communis, ejuſdem partis affectæ, modò vires ſint robuſtæ; ut tenuioris ſanguinis affluxus ad caput impediatur; & ſanguinis tantum evacuandum, quantum ejus copia requirit, & vires ferunt, & prout ex vulnere parcè, vel copioſè effluxerit. Quòd ſi venam aperire non liceat, cucurbitulæ ſcarificatæ dorſo, & ſcapulis, vel etiam lumbis applicantur. Si vulneratus Lue Venereâ laboret, abſtinent à venæ ſectione in brachio, & illam in pede ſecant. Si mulier actu menſtruans vulnerata fuerit, venam pedis ſaphenam dictam aperiunt, vel cucurbitulas in ſpatulis ſcarificant; idem dicunt, ſi vulneratus actu hæmorrhoidum fluxu laboret.

Cœterum, quod juvamen venæ ſectio præſtare poſſit, ipſi neſciunt; non enim affectûs ratione ne venam ſecant, quia tantùm ſoluti continui unionem expoſcit, ſed ſecant ſucceſſuri ratione, ſemper, tanquàm prudentes, futuro conſulunt, & id, quod contingere, vel non contingere poteſt, mirâ ſolertiâ proſpiciunt. Si copioſè è vulnere ſanguis effluxerit, exitialis eſt venæ ſectio; ſi verò parcè, ſanguinem exactiſſimâ diætâ minuere poſſunt, diæta nàmque eſt optima venæ ſectio, alias vulnerati vires phlebotomiâ, & exactiſſimâ diætâ, qua ægrum cruciant, extenuant, enervant, & vulnus, quod ex ſe lethale non erat, lethale reddunt. Phlebotomia ſanguinem non emendat, ſed vulneratum debilitat, undè reliqui ſucci deteriores evadunt, ſi homo ægrotat, non ægrotat ob nimiam ſanguinis copiam, aliàs ante ægrotaret, ſed ob vulnus, ob febrem, vel ſanguinem extravaſatum, & nimis ſpiſſum, quem venæ ſectione non fluxilem reddes, nec febrem, nec vulnus curabis, ſit craſſus ſanguis à ſalium volatilium, & ſpirituum defectu à coagulatione factâ ab acido, quam venæ ſectione non impedies. Cautè itàque procede, ne vulneratos hac ſanguificinâ jugules, & interfe-

fectorum animæ ſub throno Dei clamitent: *Vindica Domine ſanguinem noſtrum, qui effuſus eſt.*

Poſtmodùm corpus idoneis purgant medicamentis, & præcipuè bilem, & ſerum evacuantibus; iſti nàmque humores ſunt facilè mobiles, & caput impetunt, & prava excitant ſymptomata, quæ purganti medicamento non ægrè præcaventur. Et primò bilioſos alterant humores *Syr. roſ. de ſucc. myrtill. de endiviâ, granatis, & de betonicâ*, admiſtis *aquis hordei, betonicæ, cichorii, plantag. &c.* Deindè pharmacum conficiunt ex *Syr. roſar. ſolutivar. & violar. ſolutivar. elect. Lenit. vel elect. de ſucc. roſ. cum decocto tamarindor. & myrobolanor. citrinor. cum infuſ. rhabarbari.* Hæc namque humorum ad caput motum impediunt, & illud roborant.

Sed decipiuntur, & decipiunt vulgares in purgando vulnerato, nàm capitis vulnus ſolum ſoluti coitionem indicat, & non purgans medicamentum, ideòque in felici ſemper propinatur eventu, quòd ſi quandòque juvat, id eſt non nocet, per accidens ſe habet. Si febris adeſt, intempeſtivâ purgantis exhibitione, à medico exacerbatur; ſi abeſt, ex ſpirituum agitatione, & calefactione excitatur; & quia purgans magnum in corpore ſuſcitat tumultum, ſitim inducit, & univerſam corporis œconomiam ſubvertit, & hinc humores æſtuant, caput impetunt, & præcipuè partem adoriuntur affectam, & varia ſymptomata ibi excitare poſſunt. Vires proſternunt vulgares tùm pharmaco, quod virus laxativum continet, tùm extenuanti victu, & tandèm ægrum perimunt. Hinc Neapoli capitis vulnera aëris vitio lethalia cenſentur, quæ alibi à chirurgis non ſatis peritis feliciter curantur, quia Neapolitani chirurgi ſunt craſſæ Minervæ homines, & viliſſimum tonſorum genus, (ſit hoc dictum paucorum pace) & vulneratos phlebotomant, purgant, diætâ exactiſſimâ enervant, dilaniant, excarnificant, & trucidant, ac quem vulnerans non peremit, vaſtâ curantis cæde procumbit, & miſer, ubi medicam quærit opem libitinam invenit. Et licèt Hip. in capitis vulneribus medicamentum purgans concedere videatur; attamen illius qui homines erant robuſtiores, quàm noſtri temporis corpora, ut teſtatur *Galenus*. Si igitur Hippocratis tempore medicamenta purgantia in capitis vulneribus exhibebantur, non inferre licet, nunc exhibenda eſſe, quia nunc corpora non ſunt ità valida, ut antiquitus, ob deſidiam, & malam, vel variam victûs rationem, quòd ſi invalida, medicamenti purgantis exhibitionem reſpuunt.

Solent vulgares enemata præſcribere, ſed hæc etiam non ſunt tuta, contingere nàmque ſolet in his vulneribus vomitus, qui etiam inter concuſſi cerebri ſigna computatur, & enematum uſu ſæpè oritur motus periſtalticus univerſus; & quia peſſimum eſt in hoc affectu aluum habere adſtrictam, quia exindè cerebri inflammationes, & alia ſymptomata excitari ſolent, aluum lenientia optima cenſentur,

tur, quæ ſcybala ſtagnantia comiter provocant, ac proindè glandes, ſuppoſitoria, & enemata officinalia reiicimus.

Quoad ſoluti cranii unitatem attinet, pluribus modis fieri diximus; ſi nàmque ab inſtrumento incidente, vel pungente fiat, cranium lædi non poteſt, niſi cutis vulneretur; ſi verò à contundente fiat, poteſt in contingere etiam ſine, & cum capitis vulnere: poteſt quoque utramque laminam, vel alteram tantùm penetrare, de quibus nunc ſigillatim dicendum.

Cæterùm ſolet quandòque, integrâ manente cute, cranium frangi, ſed an cutis ſecanda ſit, ut oſſis fractura reveletur; an nullatenus aperienda ſit, incompeſci ile litigium inter medicos tum phyſicos, tum chirurgos adhuc ſub judice pendet. Et reverà nobis arridet cutem non amputandam eſſe, primò, quia ſine ipſius ſectione, natura, ſi aderit ſanguis, vel ſanies, qui per os fractum internas penetret partes, ipſum medicamentis adjuta diſcutiet, & reſolvet naturæ nàmque opera noſtrum ſuperant captum, & calor naturalis in partibus internis maximam habet activitatem, quo mediante, natura prodigia operatur, quæ artis ope non aſſequimur. Inſuper in femoris, cruris, aliorumque oſſium fracturis ad medullas uſque ſemper obſervamus, quòd natura ab intimis illis partibus ſanguinem ad cutem expellit, vel ſi ſanies in illis partibus generatur, quæ ſi generatur, non eſt tanta, quia à medicamentis reſolventibus gigni non permittitur, & illa tanta à medicamentis, vel à calore reſolvitur. Quidni hoc in cranii fracturâ, ſano manente pericranio, naturæ ope evenire non poſſit? Equidèm naturam in hujuſmodi fracturis integrâ manente cute, à cerebro per nares, vel palatum, vel aures ſanguinem, vel copioſum pus eliminaſſe, vel inſenſibiliter diſcuſſiſſe, & ægros ſanaſſe obſervavimus. Præterea in magnis pericranii contuſionibus, nunquàm illud ſecamus, ſed illa exhibemus medicamenta, quæ volatilitate ſuâ coagulatum attenuant, & reſolvunt ſanguinem, ut ad debitam redactus fluiditatem in venas reſorberi poſſit, & qui ineptus eſt, vel reliquis immiſcetur ſuccis, apertique poris eiiciatur. His medicamentis optimæ notæ chirurgi in cranii fracturis, cute incolumi, utuntur, quorum artificium adamuſſim providam æmulatur naturam. Tandèm ſi cutis aperitur, os detectum frigore corrumpitur, quod illi eſt maximè infenſum, ut *Hip. ſect. 5. aph. 18.* notat: *frigidum inimicum oſſibus dentibus &c.* non itàque cutis aperienda eſt, quia deficiente cute, medicamenta appoſita actuari nequeunt, nàm cutis eſt proprium indumentum, quæ medicamenta actuat. Non igitur incolumis cutis eſt reſeranda, etiam ſi intus ſit ſanguinis grumus, vel oſſis fruſtum membranam lancinet, vel os ſit depreſſum, & comprimat, vel ſanguis effuſus, vel ſympha, vel ſanies genita, quia ob noſtras rationes natura ab omnibus his injuriis

juriis ſeſe tuetur, mediante nativo calore, & optima medicaminum ſupellectili, niſi medici, ideſt mendici, alienis ſeſe ærumnis ſaginare velint, cenſum conſtituendo quotidianum. Neque pars affecta, ſi fortiter digitis pertentetur, & fovea exploretur, fracti oſſis ſignum erit, nàm oſſis depreſſionem indicare poteſt abſque fractura: ſicuti neque cum ſatis in capite ecchymoſis cum aliquo magno ſymptomate, nempè ſopore, ſtupore, delirio, deſipientia &c. apparet, ſed hæc fallacia ſunt, nàm quandòque apparent, & cranium non eſt fractum. In cognoſcendo, an os ſit fractum, integrâ exiſtente cute, magna ſedulitas eſt neceſſaria, ideòque verſatos, & optimæ notæ chirurgos fatigat. Non itàque cutem ſecare, & pericranium adimere congruit, nàm alias poſt inconſultam lanienam os ſoſpes cum maximo artis convicio, & ægri diſcrimine comperies.

Sed ad curationem noſter redeat ſermo, & primò, ſi cutis ſauciata ſit, & ſatis dehiſcat, & labia quantum opus, deduci poſſint, nullâ ſectione opus eſt; quòd ſi non ſatis pateat, latius aperienda, donec tota fractura in conſpectum veniat, ne inter agendum aſſiduò vulneris labia lædentur, & tanta vulneris latitudo fieri debet, quanta requiritur. Nec terebrâ, vel ſcalpello id fiat, quia pericranium laceratum dolores, & inflammationem excitat, & malum facilè cerebro impertitu. Pericranii ſectionem tunc tentant, cùm læſi cranii ſuſpicio eſt, aut inſignis contuſio ſanguinem concretum continet. Verum temerè, & conjecturaliter, abſque ullâ demonſtratione, & quaſi cœcus cœcum ducit, procedunt, & ferè ſemper ſine cauſâ doloribus ægrum diſcruciant. Eapropter ſaltim in pueris non facilè hanc ſectionem probamus, quia ſanguinis profuſione, & dolore vires eâ ætate imbelles proſternuntur, ſed potius ſuademus, ut conſentaneis tepicis materia diſcutiatur.

Inciditur cutis trigonâ, vel tetragonâ ſectione. Sectio trigona, ſive triangularis eſt, cùm ab uno puncto tres exeunt ſtriæ. Tetragona, cum duæ ſciſſuræ ſeſe mutuò interſecant; ità ut ex trigonâ tria, ex tetragonâ quatuor prodeunt labia: ſed hæc lex non tanquàm inviolabilis veneranda eſt, ſed chirurgi induſtriæ ſectio committatur. Sectio ſemper incipienda eſt à parte inferiori, nàm à ſuperiori ſi incidatur cutis, ſæpè hæmorrhagia chirurgiæ eſt impedimento. Inciſio fiat novaculæ mucrone circa manubrium, & aciem linteo convolutæ, ut nil niſi mucro appareat, premente manu, ſi unà cum cute inciditur pericranium, ſedulus, & attentus chirurgus eſſe debet, ne ſecando, & premendo, ſi os fortè valdè ruptum, duram lædat meningem. Sanguinis fluxui ſuccurrunt linamentis ſiccis, vel madidis aceto, vel poſcâ utuntur, vel vino auſtero, vel linamento ex ſtuppâ ovi albumine imbibitâ, & ſi dolor adſit, ovi albumine cum luteo ſimul.

Maleſani chirurgi vulgares acerrimè rixantur, an vulnus in temporibus dilatandum ſit? Verum juxta noſtra principia, & ſuprà allatas rationes, talem dilatationem reſpuimus, etiam ſi oſſis fractura adeſſet, quia incideretur muſculus temporalis, quo ſecto, delirium, carus, & alia peſſima acciderent ſymptomata. Itèm in muſculo temporali venæ, arteriæ, & nervi diſſeminantur, quibus in dilatatione læſis hæmorrhagia; & convulſio ob magnam nervorum exindè egredientium copiam oboriretur, ut *Hip. cap. ult. de vulneribus* inquit: *Quibus tempora ſecantur, convulſio in contraria parte oboritur.* Similiter maxillæ inferiori incommodum afferretur, & ejus motus inhiberetur, ob muſculi temporalis læſionem, qui maxillæ motui addictus eſt, & auditûs organo vicino detrimentum afferre poſſet. Et ex his accidentibus deduxit *Hip.* quod: *Vulnera, quæ fiunt in muſculo temporali ſunt lethalia:* Si in primo vulnere lethalia pronunciavit, in ſecundo ſcilicet in dilatatione, lethaliora intelligimus, præcipuè quia vulneri additur vulnus.

Dilatant vulgares vulnus ſupra ſuturam, ſed perperàm operantur, nàm per ſuturas tranſit ligamentum ortum ab internâ membranâ, & facilè affectio membranis communicatur.

Bardi chirurgi in frontis vulnere per tranſverſum, ſi ſectione opus eſt, dilatant, ex qua dilatatione cutis, & muſculus ille, qui palpebram attollit, deorſum decidit, & oculum cooperit, ac viſionem impedit: non itàque talis dilatatio fieri debet, quòd ſi lanienam exercere velint, ſaltim ſectionem à parte inferiori ſurſumverſus moliantur. Nec ſaltim ſectionem nimis amplam faciant, ſed tantam, quantam detegenda plaga requirit alias ex majori cicatrice non ſolùm deformitas exſurgeret, ſed pars denudata etiam imbecilla redderetur.

Cranium variis læditur modis, quos pro curatione proſequi oportet: Si itàque capitis cutis ſit vulnerata, pericranium ſectum, os contuſum, vel fractum, vel aliquod oſſis ſegmentum membranam lancinet, vel ipſum os depreſſum, & comprimat, ſive adſit rima, vel teli ſedes, vel non, ſi ſanies defluxa, vel ſaltim ſuſpicio ſit, ut ad membranam defluere poſſit, ſemper primò dilatant vulnus, deindè os aperiunt, & ante oſſis apertionem ipſum abradunt, ſive aderit fractura, ſive rima, ſive teli ſedes, ut qualis ſit in profundo, pateat. Verùm accidit quandòque, ut fractura, ſeu rima in ſuperficie externâ ſit valdè lata, & in imâ parte anguſtiſſima: quandòque, ut in parte internâ ſit lata, & in ſuperficie anguſta: quandòque, ut fractura ſit tantum in exteriori oſſis laminâ, & non inferiori, & profundâ, ac tunc os non eſt aperiendum. Itàque os abradendum eſt ante ejus apertionem, ne chirurgi decipiantur, & æger magno vitæ diſcrimini ſubmittatur. Si inter abradendum amittatur rima, abraſionem non ſequuntur, ſed linimentum atramento imbutum ſu-

ſpra abraſionis locum imponunt, & ſequenti die vulnus detegunt, & viſam lineam abradunt, eouſque apparebit rima. Si hæc ad meditullium tantùm devenerit, ibi deſiſtunt: Sed ſi rima inferiorem penetret laminam, tunc ſi rima ſit lata, os ſecant, & membranam detegunt.

Tribus de cauſis os aperiendum cenſent, prima eſt, quando certò ſciunt ex ſymptomatibus, quòd materia aliqua ſub oſſe continetur: ſymptomata ſunt delirium, inflammatio, magna membranæ pulſatio, mentis alienatio, ſenſuum deperditio, ſtupor, ſopor, vel ſimilia, quæ vel materiam ſanioſam infra os, vel læſam membranam indicant. Cœterùm hæc ſymptomata aliter evenire ſolent, abſque eo quod materia ſanioſa lateat, vel membrana læſa ſit.

Secunda, quandò ex fracturâ, vel rimâ, quæ eſt facta in oſſe, prolapſus eſt ſanguis, vel ichor ad membranam: ſed hic optimæ notæ medicamentis, ut diximus, abſque oſſis inciſione reſolvi poteſt.

Tertia, quandò oſſis fractura eſt capillaris, & nimis anguſta, tamen fractum eſt ad membranam uſque, & materia aliqua intùs adeſt. Verùm lynceos non habent oculos vulgares, & viſu ad membranam uſque penetrare poſſint.

Si igitur oſſis læſio fuerit, ſic ut internarum partium aliquam malè haberi exiſtimant, putà vel vena rupta, undè ſanguis ſub cranio effuſus; ſub calvariâ vagus exitum poſtulet, vel pus, quod contingit iis, qui jàm diù vulnus accepêre, vel oſſis cerebrum colliſione prematur, vel ab aliquâ aſperitate (ſi os fractum ſit) lancinetur, ad oſſis exciſionem deveniunt.

Sed quandò os aperire oporteat, veſtigant? Communis ferè omnium vulgarium ſententia eſt, quòd non aperiendum eſt, niſi quandò ex ſymptomatibus conſtabit, quandò ſanies eſt prolapſa ad meningem, quæ ſymptomata erunt, cum vulneratus incipiet delirare, vel obmuteſcere, denigrari os, & ſimilia: ſed extra rem loquuntur, & ſerò ſapiunt Phryges, quia inflammationi, & aliis incommodis, antequàm eveniant, occurrendum eſt, & poſtquàm facta ſunt, vitæ ſpes in anguſto eſt, & vulneratus alterum habet pedem in cymba Charontis. *Paulus* inquit, quòd ſi hyems ſit, ſat eſt aperire os ante decimam quartam diem; æſtate verò ante ſeptimam. Sed *Hip.* monet, ut ante quartam ſemper, ſive æſtas, ſive hyems ſit, os aperiatur, vel ſaltem ante ſeptimam, & ità vel in ſecundâ, vel tertiâ, vel quintâ, vel ſextâ die detegenda eſt membrana, in quartâ autem minimè, quia dies eſt indicatoria. Vult autem *Hip.* ut aperiatur ante quartam, quia in quintâ natura non habebit impedimentum, quò minùs agat contra morbum.

Coeterum nos officidas monemus, (hæc ſecundùm eorum cordis duritiem, & ignorantiam, non autem ſecundum noſtram mentem dicimus) ut os aperiant, quantò citius fieri poteſt; fiat itàque pri-

mò putà die, vel ſecundo, quo ſanguis non dum coagulatus eſt, ut facilius exeat, ne vagabundus cerebrum perturbet, vel premendo obruat, vel æſtuando inflammet, minuſque extendendo, dolorem faciat. Verum ubi à principio non facta fuerit, eamque ſubterfugere non liceat; ſatius nàmque eſt quoquo modo tardius remediis occurrere, quàm iis prætermiſſes ſine ſpe ægrum deſtituere. Quare tertio, & quarto, ſexto; vel decimo quarto, & reliquis diebus indiſcriminatim fieri poteſt; non enim pro hoc opere præſtando criticos dies timere oportet, (ut quidam faciunt) non intelligentes artem, exiſtimantes id, quod ad unum refertur in arte medicâ, idem reliquis omnibus eſſe referendum, nullâ habitâ diſtinctione, errant tamen maximè. Obſervantur tamen in iis critici dies ad prognoſim, non autem ad curationem; in febribus autem ad utrumque, nàm in febribus purgationes, & phlebotomia, neque aliud quicquàm, quod naturam ab opere divertere poſſit, ſi aliquid ſit diſpoſita, agere verendum eſt, non aliam ob cauſſam, verum in hoc affectu non id expectandum eſt: non enim natura os perforabit, vel opportunè quod pungit, ſemper evomere poteſt, egens in ſimilibus omnino medici auxilio. Quare quocumque die operatio hæc fieri poteſt, nullo diſcrimine habito, præter hoc, quòd quantò citius fiet, in melius res ſuccedet.

Duplicem aſſignant in cranio inciſionem, putà abraſionem, & terebrationem. Abraſione in oſſium fiſſuris utuntur, & tàm diu abradunt, donec fiſſuram penitus adimant, & os albicans, & parum ſanguine rubicundum evadat, ſed pericranio prius ſoluto, quod æquè, ac vulneris labia inſtrumento deraſorio tangi non poſſint. Terebratione in magnis, & profundis oſſium contuſionibus, & fracturis utuntur.

Perforationis modus talis eſt: Deraſis capillis, cutis in crucis formam ad pericranium uſque eſt incidenda, vitatis muſculis temporalibus, & ſuturis, & pro hac vice vulnus ligandum, niſi ſanguinis effuſio, quæ chirurgum aliquandò diem unum, atque alterum detinet, tàm pauca eſſet, ut ſimul etiam pericranium à ſubjecto cranio deduci poſſet. Poſt aliquot horas (cranio jàm denudato membranis) obturentur ægri aures, ne ſtrepitum, & ſtridorem tàm in abraſione, quàm in terebratione ſentiat, qui fit, dum operatio peragitur, & vulneris labia, ne areſcant, & humores in ipſis recrudeſcant, madefiant oleo roſaceo, deſuper impoſito linteolo, vulnerati caput ſuppoſitio cervicali firmo imponitur, & à miniſtro valido firmiter tenetur. Interim modiolum maſculum dictum ſumito, cujus cuſpis firmiter in cranio collocandus eſt. Tum modiolum manu ſiniſtrâ fortiter teneto, eum dextrâ circumducendo, donec circulo mediocriter fundum incideris: poſteà maſculus quieſcat, & foemina laborem ſuſpiciat, eandem

circumrotando, ut anteà: interim ſcobem auferto, & modioli ferramentum in oleum roſaceum intingito, ut magis lubricus circumagi poſſit, & ſubindè in aquam roſaceam, ne nimium calorem ob continuam circumductionem concipiat. Sanguine jàm reperto, ſignum eſt te ad ſecundam tabulam penetraſſe, & tum lenius premendum, ne fortè modiolus incautè in meninges ſe demergat, & ab ipſo lædantur, undè ſæpiſſimè ſubita mors ſequitur; dura nàmque mater internè cranium inveſtit, ut pericranium externè: ſed tàm firmiter non adhæret, quin caſu, vel ictu facillimè à cranio ſeparari poſſit. Ubi oſſiculum vacillare incipit vectem inter crepedines inſerito, eaſque prorſus diſſolvito, & illud volſellâ eximito. Si poſt terebrationem quoddam oſſis fruſtulum, ſive aliqua eminentia cranio adhuc adhæreat, qua meninges pungi, & lædi poſſent, illud lenticulari auferto: & ut deindè ſanguis concretus, vel ſanies exire poſſint, dura mater inſtrumento decuſſorio eſt premenda. Præterea non peccabis, ſi ergo, mente adhuc ſanâ, naribus, & ore clauſis ſpiritum continere jubeas, quò cerebrum verſus cranium urgetur, & ſanguis concretus, ſive corruptus ſuâ ſponte per aperturam ejicitur. Sed ægri non tàm accuratè hoc peragunt, quin ſupra dicto decuſſorio, ſpongiis, & aliis indigeant. Inſtrumenta, ut *Neſpula*, *Trapanum*, *Roina*, *Terebellum*, & coetera apud *Iohannem Andream à Cruce*, *Ambroſium Paraum*, & alios configurata conſpiciuntur. Sed hîc non reperitur inter vulgares chirurgus, qui hanc carnificinam peragere poſſit, ſunt enim omnes tonſores, qui nuper clyſteres injiciebant, barbam tondebant, & phlebotomabant, & nunc protinus chirurgi evaſerunt Neapoli, in Noſocomiis, & Monaſteriis, eſt nunc ars tonſoria veluti gradus ad chirurgiam, & qui chirurgus eſſe vult, fiat primò tonſor.

Superficialiter, quomodò ab oſſicidis vulgaribus humana per agitur carnificina, deliniavimus, ſed non ſine maximo animi cruciatu humanitatis vices indoluimus, & lacrymarum imbrem vix repreſſimus, quibus irarum æſtum temperavimus. Inhumanum hominum genus, ſpurca hominum progenies, verſuti impoſtores, impii lictores, carnifices crudeles, urbani ſicarii, publici graſſatores, domeſtici pædones, & homicidæ impunes ſunt iſti maledicti chirurgi, ſunt viles medici, ſed viliores chirurgi, quia ex omni nequitiarum, & imperitiarum genere ad chirurgiam, & medicinam, tanquàm ad aſylum, iſti cerdones confluunt, & ut decenter vitam trahant, urinam, merdam, ſputa, menſtrua, ſanguinem, ſudores, ſaniem, vomitus tractare non verecundantur, & ex artis præſcripto omnia hominum excremento inſpiciunt, quæ ſunt res ſordidiſſimæ, feculentiſſimæ, & putidiſſimæ. Quin etiam & ipſam merdam (honos ſit auribus) guſtare, quod quidèm aliquandò *Hippocratem* fe-

ciſſe non piguit, ut indè morbi naturam perſentiſceret, undè ab *Ariſtophane in Pluto* dictus eſt Merdivorus i. merdam comedens. Et *Ariſtotelem* ſemen quoque humanum guſtaſſe legimus, non aliâ ex cauſſâ, quam ſeminis naturam ex guſtu deprehenderet. Medici, non ſecus ac vultures cadavera, excrementa lurcantur humana. Non hæc convicia in cordatos medicos congerimus, ſed in illos homines, qui nullius numeri, vel intellectûs exiſtunt, & ſe medicinæ intruſêre, propter quos nunc nulla gens medicis contemptior, excepto monachio, exiſtit, & medicina meretrix facta eſt, & paulo plus duobus aſſibus unicuique ſubjici compellitur, quia præ nimia ſocordiâ vix ſe aliàs paſcere poteſt. Sunt hujuſmodi homines qui ad medicinam ſe intruſerunt, bajuli, anteambulones, aurigæ, veteramentarii, milites, Cingari, præsbiteri, ſatellites, carnifices, vetulæ, ſagæ, lenones, meretrices, & monachi. Non computamus obſtetrices, pharmacopolas, alchemiſtas, deſtillatores, balneatores, tonſores, dentifrangibulos, hiſtiones, veterenarios, & xenodochios, qui in medentum albo non dum notatos ſe eſſe dicunt, verum in magno honore apud omnes habentur, & in conſultationibus medicis exquiruntur, & aſſident inter noſtros Galeniſtas, conſultant, & ſuum interponunt conſilium, propter quos medicina facta eſt fabula vulgi.

Hac occaſione in maximum devenit medicina contemptum, in quo nunquàm fuit, nec olim omnibus indifferenter, niſi cordatis medicinam faciendi dabatur poteſtas, & in tanto fuit cultu, in quo nunquàm erit, ut ex ſuetis litteris habetur: *Nolite me conſtituere Regem, quia ego non ſum medicus*; at nunc indiſcriminatim, & non ſine ſummâ ſacræ artis ignominiâ, multorum ægrotantium, damno, & interitu, præmiſſâ licentiâ, quæ vix paucis ſolidis comparatur, vilium hominum ferrago non tàm temerè, quàm inſolenter in ſacram meſſem falcem immittit. Eapropter cordatorum medicorum genus hoc videt, quæritur, & cum medicinâ lugente exclamare impellitur: *Domus mea, domus medicationis eſt, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Inſuper ex alio capite ſtupemus, quòd quidam novelli medici, imberbes, & veluti tot Ganymedes, qui vix medicinam à primo limine ſalutârunt heri, & hodiè ægrotantes viſitant, & de ſuis experimentis, & arcanis gloriantur, quæ res, ſicut admiratione, ità cachinno digna eſt, & in eorum intellectûs imbecillitate maximam temeritatem cum faſtu glutinatam non admirari non poſſumus.

Hi viles, & probroſi, qui nunc medicinam faciunt, fortunas, hominumque vitam negotiantur, & impunè ludunt de corio humano, & eorum ſtudium totum vaſatur in cogendâ magis pecuniâ, quàm in mortalium incolumitate, & ſolummodò emungendis ægrorum crumenis; non morbis depellendis intenti ſunt, & ille eſt peritus medicus,

medicus, qui hac impoſturâ ditiſſimus evaſit. Nec de hoc magis dolendum putamus, quia tolerabiliter eſt ſecundum temporum conditionem, ſed quod magis refert, impoſturæ, rapinæ, tot clades, hominum cædes, & homicidia in Republicâ quotidiè plangoribus, gemitibus, lacrymis, & terrificis ululatibus æthera complent. Extremâ paupertie familias onerant, incolumitatem depravant, floridam juventam morti tradunt, viro uxores viduant, & parentes filiis orbant, & tamen medicinam faciunt! Confodiunt, excarnificant, mutilant, mortificant, enecant, & re quaſi optimè geſtâ, & quaſi amplius nullus ſuperſit magiſtratus, qui tantam malitiam, fraudes, ſcelera, & homicidia ſeverè vendicare velit, aut poſſit! Principes hoc intelligunt, vident, ſinunt, nec ipſis etiam proſpiciunt, & tamen Hadrianus Imperator moriens, illud vulgatum dixit: *Turba medicorum Cæſarem perdidit.*

Olim medici æqui parabantur ſervis, & in numero ſervorum erant, ut patet in *L. Thais §. Lucius ff. de Fideicommiſſ. lib. & t. alimenta §. 1. de alim. & cibis legat.* & alibi, ut pluribus exemplis oſtendit *Tiraquellus de Nobilit. cap. 31. num. 410.* Occidens medicum non tenetur, niſi ad ſexaginta ſolidos, ut probat *Textus in leg. 3. verb. Medicis, & verb. Notariis C. comm. de legatis,* cujus verba ſunt: *Exceptis Notariis, & Medicis utriuſque ſexus, cùm Notarios quinquaginta ſolidos æſtimari velimus, Medicos autem, & obſtetrices ſexaginta.* Verùm hoc tantùm intelligitur de medicis Galeniſtis, qui tunc temporis aderant. Hocque notatum reliquit *Caravita in Ritu M.C.V. Neap. 267. in fine Antonius Gomeſius, Doctor textualis in l. 5. Tauri col. penult. verſ. & in tantùm. Thomas Actius, de infirmitate part. 1. num. 5. cap. 5.* Quod etiam notavit *Amendola in deciſ. 4. Sacri Conſilii Neap. num. 10. Præſid. Vincent. de Franchis,* licèt ipſe Amendola dicat, id non firmare, quia erat vivens Xonodochium, & quotidiè medicorum operâ indigebat, & tandèm iſchuriâ correptus, à medicis Galeniſtis extinctus cecidit, & in medicos invectus exſpiravit, & nos teſtes oculati fuimus, quòd ſi divinaſſet, non utique ità dixiſſet. Aliud tenuit *Caravita in tract. de medico, & Tiraquellus in tract. de Nobilitate* alia adducit, & hanc opinionem ſequitur *Zannettini ad dictam deciſ. num. 6.* Itèm idem *Amendola loc. cit. docet, medicos æquiparari obſtetricibus, barbitonſoribus, & Maniſcalchis, quæ ſunt perſonæ viles, & non eſſe majoris valoris, quàm obſtetrices probavit Barbatia ex gloſſ. in verb. nec. medico in c. non ſanè* (quod eſt) *c. fin. 14. qu. 5. & l. ſi duobus §. in autem artifices C. com. de legat. apud Bartholomæum Caſſanæum in Catalog. glor. Mundi part. 10. conſid. 25. verſ. 8. dicit.* Undè medici ejiciuntur à munere procurationis *l. placet 17. ubi gloſſ. & l. Parabulani 18. C. de epiſc. & cleric.* ubi vocantur etiam Parabulani, & circulatores *l. ſi duos 6. §. 1. ff. excuſat. tutorum.* Magiſter Galenus vulgarium anteſignamus Romæ, latèque circulatorem egit;

yen-

vendebat enim pilulas de tribus, & publicè Theriacam conficiebat, vendebatque.

Sed ad crannii perforationem redeamus: Eſt hæc operatio anceps, & periculoſum remedium, ſæpiuſque comitem ſibi adſciſcit mortem, vel ſaltim hæc chirurgia non abſque gravi vitæ periculo exercetur: lethaliter itàque perniciosa eſt, & perpetuò lethalia infert ſymptomata, ut inflammationem, cerebri concuſſionem, & cœtera, quæ omnia mortem intentant, ſæpiuſque in ipſâ chirurgiâ ſub ſceleratâ carnificis dextrâ ac tutùm, vel paulopòſt cadit patiens, & quem non peremit vulnerans, chirurgus obtruncat. Undè verſipelles chirurgi, ne fortè ſi patiens occurbiturus ſit, & funus ipſis adſcribatur, coram adſtantibus ſemper ſe de periculo proteſtant, & funeſta, ac certa ſe muniunt prognoſi, & ex centenis quibuſque vulneratis qui huic lanienæ ſe ſubmittunt, omnes ferè moriuntur, & vix unus, quem æquus amavit Jupiter, evadit, vel quia temerarium chirurgi delictum tegere vult, ut non raro ſolet. In deſperatis caſibus, ubi nulla ſalutis ſpes ſupereſt, vel in multis aliis morbis, à quibus ſeſe extricare non poſſunt, ne ægrum medicaminum ope deſtituant, quia incertam morbi notionem poſſident, ad dubium confugiunt remedium potiùs, quàm ad nullum, ne inſcitiam patefaciant, fexale illud Celſi præceptum repetunt: *Anceps præſtat, quàm planè nullum experiri remedium.* Aurea quidèm ſententia, ſed humano generi perduellis, & funeſta, quæ vivos per ſumma pericula exercet, ſemivivos perdit, & in mortuos ſævit. Fuit Celſus rudium vulgarium patronus, & humanæ cladis auctor: Reipſâ Cornelius Celſus variæ eruditionis vir fuit, & nullum penè diſciplinæ genus intactum reliquit, Rhethoricam diligentius explicavit, de re militari diligentiſſimè ſcripſit, ex quibus ad nòſtra tempora nihil pervenit, præter octo elegantiſſimos de re medicâ libros, qui medicorum manibus teruntur, ſed nunquàm medicinam fecit, aliud eſt medicinam dictare, aliud illam exercere; praxis nàmque à theoriâ longè abeſt. Si igitur Celſus nihil in praxi medicâ verſatus fuit, falſum, & maximè ægrotis præjudiciale præceptum arbitramur: *Anceps præſtat, quàm planè nullum experiri remedium.* Conſultiùs, & optimè ſcripſiſſet: *Nullum planè præſtat, quàm anceps experiri remedium*; ubi enim morbi natura exactè non percipitur, incognita eſt, & nulla notio habetur, tunc nulla adhibenda ſunt remedia, vel ſaltem quæ nullatenus nocere poſſunt, magnis interim vitatis præſidiis, non verò ambigua, quæ abſque indicatione ad ignotam morbi eſſentiam collimare non valent, & potius lædere, quàm juvare poſſunt; Undè *Hip.* ait: *In morbis, in hoc te exerceto, ut ni proſis, ſaltem non noceas.* Et *de victûs ratione*: *Inconſtantes febres donec conſiſtant, ſinere oportet.* Et *Avicen.* 1. *quart. cap.* 1. ſcripſit: *Ignoras, quanàm ſit ægritudo? Relinque eam naturæ, quoniam*

aut natura ſuperabit ægritudinem, aut ipſam manifeſtabit. Et ità pariter obſervavit *Gal.* ut ipſe ait 2. *de loc.aff.*5. Prætereà natura eſt morborum medicatrix, nec morbi tempore otioſa eſt, nec ejuſdem miniſteria ſilent, & morborum ſolutiones molitur, nullis certis, ſive dubiis adhibitis medicamentis. Hoc Celſi præceptum facilius eſt dictu, quàm exercitu, & non ſine medentis infamiâ, & ægri pernicie experiri poteſt: è foro itàque medico, tanquàm perniciosum proſcribendum eſt, quia ut inquit *Hip. Experimentum periculoſum.*

Hæc maledicta cranii perforatio vulneratorum myriades Teutatæ immolavit, non exiguos implevit ſarcophagos, & innumeras defunctorum animas ad Charontis Cymbam adegit, quam à Belzebub dœmniorum principe, & humani generis hoſte, nactam fuiſſe, & nefariis conſignatam chirurgis credimus. Omnis cranii fractura non eſt terebranda; ubi nàmque cranii fiſſura ampla, & dehiſcens apparet, atque materia purulenta in qualitate requiſita effluit, vel ſyphone exſugi poteſt, apertione non eſt opus. Sedes apertione non eget; aperta nàmque eſt, & ex apertione materia effluere poteſt. Parva contuſio non ſemper tàm gravia ſecùm fert accidentia, quin trepanum multò graviora moliri poſſit; ſanguis enim profuſus quandòque tàm exiguus eſt, & patiens tàm validus, ut natura eum ſuâ ſponte per ſe faciat, ſi ejus calor externo frigore non enervetur, quo in caſu trepanum fermè id efficeret, eſtò maximam adhibueris ſolertiam. Si cranium depreſſum ſit, terebratione non opus eſt, ſed ut ad ſuum naturalem reducatur ſitum, ſufficit, pro cujus reductione vulgares cucurbitulam applicant loco depreſſo cum magnâ flammâ, & ſcarificatione qua frequenter adhibitâ os depreſſum attolli ferunt. Verùm nos nullatenus credere poſſumus cucurbitutulam os depreſſum attollere poſſe, etiam ſi centies cucurbitulam adhibeant, inflammationem tamen ex hoc remedii genere pluries nos obſervavimus. Itèm os depreſſum fotu emollienti pluries ad elevationem imbuunt, ſed fruſtrà; os enim nunquam emmolliri poteſt, ut ad ſuum redeat locum.

Sed ſi aliter cranii fractura cõtingat, ità ut ipſum cranium in minimas particulas ſit fractũ, vel compreſſum, vel contuſum in ſuperficie, vel ad utramque laminã uſque, vel os frontis, occipitis, parietale, atque petroſum, ſive in planitie, vel ſuturâ; Vel ſit rima recta, vel curva, lata, vel anguſta, longa, vel brevis in uno oſſe, vel ab uno ad aliud per ſuturam tranſeat, vel fiat in unâ, vel utrâque lamellâ, ſive manifeſta, ſive inconſpicua; ſive ſedes teli ſit in cranio ſoluto ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ſive os in ipſius naturâ maneat, vel ſucciſum, ut adhuc hæreat aliquâ parte ſano, vel totaliter reciſum, vel quomodocumque, & in quacumque ejus parte continuum ſit ſolutum nunquàm curatio per trepanationem inſtitui debet.

Primò, quia tali modo capitis vulnera curantes, chronicum reddunt morbum, cenſum conſtituunt quotidianum, pharmacando, ſanguinando, extenuantem præſcribendo diætam, cutem ſecando, oſſa abradendo, & perforando, quibus cladibus vulneratos inaniter torquent, quos tandèm in lethi confinia alliciunt cum totali æris, & vitæ jacturâ. Horum vulnerum curatio per pauciora patrari poteſt, per ea medicamenta, quæ ſanguinem ſtagnantem reſolvunt, ſaniem generari non ſinunt, vel generatam diſſipant, & oſſa dirimunt, vel per quoddam naturæ gluten combinant: incaſſùm itàque per plura fit ſupplicia. *Hip.* præceptum eſt, ut *blandè capitis vulnera tractentur*, & chirurgi debent eſſe pii, & nam impii, & barbari, qui ægrum torqueant, dilanient, excarnificent, & confodiant, non hæc quidèm erit medicina, ſed carnificina, ubi enim omnia blandè tractari poſſunt, impium eſt aliter tractare. Si inevitabile mortis periculum adſit, piaculum eſt ægrum à morbo extingui, quàm à chirurgo, ille enim comiter, hic verò immitius agit. P.um itàque eſt ægrum mori ſinere, ubi nulla ſalutis ſpes affulget, quàm pro à faucibus orci eum eximendo, mortem accelerare, & in ſemivivum ſævire: at ſi aliqua vitam tutandi ſpes relucet, impium eſt pietatis officium in ægrum exercere, ut ſi æger ſphacelatum haberet pedem ex. c. pedem ad vivam uſque carnem non ſecare non eſt pietas, ſed impietas. Verùm in cranio terebrando, nullam habent certitudinem, ſed conjecturis divinando procedunt, & perpetuò ægrum in mortis diſcrimen coniiciunt. Quandòque propter craſſæ Minervæ chirurgorum cauſſam ars infamatur, & doctorum rudiumque ſtudia miſcentur in unum, eſtò verſipelles vulgares certo mortis prognoſtico ſe muniant: ſi enim certum eſt mortis periculum, ad quid in morientem ſævire abſque ullâ ſalutis ſpe? *Contra*, nàmque *ſpicula mortis non naſcitur medicamen in hortis*, *vulgò fertur*.

Secundò, cranium ſecant in capitis vulneribus ob ſanguinem ſubter effuſum, vel exindè in ſaniem degeneratum. Cœterùm nunquàm ſanguis in duræ miningis parte ſuperiori effunditur, quia ibi nullum vas ſanguiferum adeſt, benè quidèm in duræ miningis parte inferâ multa ſunt conceptabula ſanguifera, & hæc rumpi poſſunt, & ſanguinem effundere ſupra piam matrem, & hæc eſt ratio, cur cranium perforantes, nihil inveniunt, undè alibi vulneris mineram lacere credunt. Sanguis ſupra duram matrem ſtagnare non poteſt, quia facile ad os petroſum labitur, & per aures eliminatur. Inſuper ſanguinem à pia matre effuſum cranii perforatione, quomodò extrahunt? Prætereà vulgarium ratio eſt infirma, nàm in aliis oſſium fracturis hanc non exercet feritatem, tantùm in miſerum caput ſpicula dirigunt. Fractæ coſtæ cutem, carnem, & os non detegunt, & hæc fractura propter ſaniem empyema inducere poſſet. Si maxil-

læ inferioris, humeri femoris, tibiæ, & coetera oſſa duriſſima (præter capitis oſſa, quæ non ità dura ſunt) frangantur, findantur, perforentur, vel comminuantur, chirurgorum nullus eſt, qui carnem ſecat, & oſſa detegit, ad ſanguinem, vel ſaniem eliminandam, quia, eſtò ſanguis in iſtis partibus effundatur, vel ſanies generetur, à calore abſumitur, & reſolvitur. Imò oſſa fracta mediante callo coaleſcunt, & ſenſim adeò callus induratur, ut oſſeſcat, ac ſi verum foret os. Eſt callus id, quod oſſa ligat, & hoc eſt oſſium nutrimentum, quod ex oſſium nutritione redundat, iſtud expreſſum ex oſſis fracti partibus oſſium labiis in hæret, & ſenſim, ac ſenſim concreſcit, & in oſſeam mutatur ſubſtantiam, quod os ambiens, & amplexans, ligat, ſi fractura adeſt; ſi rima, eam oblitterat; ſi deperditum, illud reparat, & ſupplet. Si ergò in aliorum oſſium fracturis trepanatio nullatenus fit, nec in cranio celebranda erit, & utrorumque eadem erit ſanatio, cum una, & eadem ſit oſſium natura in toto corpore, & iiſdem natura operatur mediis, aliàs cranio foret incuria, & veluti injuſta noverca, aliis verò oſſibus pia mater. Verum ut in aliis oſſibus, ità etiam in cranio natura callum obducere ſolet.

Pro ſanguine ſub cranio effuſo, & grumato, vel lympha, aut nutrimento aliter degenerato, non deſunt nobis medicamenta (ut in noſtrâ curatione dicimus) tàm interna, quàm externa tantâ ſubtilitate, volatilitate, & penetrandi energiâ prædita, quæ coagulata diſſolvunt, attenuant, & ità in fluiditatem redigunt, ut intra conceptabula reſorbeantur, quòd ſi ad reſorbitionem inepta ſint, per recluſos poros eliminantur, & hac de cauſâ tot ſuturis cranium natura cumulavit, quas in toto oſſium genere anatomicus culter non detexit. Nec tot patulos meatus in toto corpore natura conſtruxit, quot in capite, ut aures, oculos, nares, & os obſervamus, ut indè exoticum, & infeſtum deturbet. Si aliquod fracti oſſis fruſtulum membranam pungat, vel oſſicula ſint ſoluta, & ſecreta, ſedula natura tutius, minori negotio, quæ nunquàm pro hominis ſalute otiatur, & nunquàm deficit in neceſſariis, à medicamentis adjuta vel foràs evomit per vias ſibi notas, etiam ſi aliquo modo adhuc fixa ſint, lentè adigit, & reſiſtet ſymptomatibus, quæ violentas membranarum extenſiones, & lacerationes, ut pluries obſervavimus, vel ea ſuo glutine ſcilicet mediante poro copulat.

Ablato oſſe, & detectâ membranâ, ut jàm ſanguini ſtagnanti, vel ſaniei detur exitus, de medicamentis idoneis tractandum eſt, quæ duræ membranæ denudatæ applicanda ſunt, de quibus non una eſt vulgarium medicorum cum antiquorum, tum recentium mens; quidam enim vehementer exſiccantia, alii humectantia, quæ hodiè digeſtiva vocantur imponenda eſſe volunt, ſed non querunt, an calida, vel frigida applicanda

 ſint,

ſint, & unaquæque ſententia ſuos habet fautores. *Hip. lib. de Vulneribus capitis* imponi præcipit medicamentum, quod ſtrenuè ſiccet, & detergat, quia inquit: *Oportet prohibere generationem ſaniei, & detergere membranam, ne putreſiat, hebeſque fiat, nàm eſſet periculum de vitâ.* Ejuſdemque opinamenti eſt Celſus, & Hippocratis mentem explicans inquit, quòd ſtatim detectâ membranâ, oportet accipere ſpongiam aceto madidam, & ipſam detergere: quò fiet, ut ſanguis flueret, ſiſtatur, ſi aderunt ſanguinis grumi, removebuntur; deindè applicandum jubet *Emplaſtrum viride cephalicum*, vel *emplaſtrum Philote* vocatum, vel *emplaſtrum Iudæi.* Inſuper mandat, ut aliquod ex dictis emplaſtris in aceto diſſolvatur, & madidis linamentis membranæ imponatur; poſtmodùm lanam ſuccidam aceto imbutam ſupra linamenta imponamus: nàm lanæ ratione, ſi dolor aliquis aderit, ſedabitur, & ratione aceti repelletur materia, ne fiat inflammatio: ità vult, procedamus ad carnis uſque generationem.

Optima quidèm ſunt medicamina à Celſo præſcripta, denudatæ meningi applicanda, ſed noſtris hiſcè temporibus à retentiorum aulâ receſſerunt, & alia potiora è penu chymico deprompta fuêre; priſca, & barbarica medicamenmenta vulgaribus uſurpanda relinquimus, quia ipſe barbari, quæ nec ruſticus, nec equus, nec rudis aſellus capite percuſſus conſtanter toleraret: acetum nàmque ſanguinem coagulat, & eius aciditas ſanguini communicata pus generat, vel nunquàm acida ſine noxâ in venas tranſeunt, & acore ſuo ſub cranio membranas vellicat, lancinat, contrahit, convellit, undè dolorem, convulſionem, epilepſiam, aliaque prava excitat ſymptomata, quia cerebro, & partibus nervoſis, ſicut omnia acida, inimicum eſt, & præſertim membranoſis, quæ exquiſito gaudent ſenſu, nec eſt acetum, quod vermiculis non ſcateat, microſcopii ope detegendis, & tandèm acetum non tantùm exſiccat, quin potius humectet? Et lana ſuccida non tantum abeſt, ut aſperitate ſuâ dolorem leniat, quin excitet, & exaſperet ob fermentalem motum, quem particulis inducit. Nec aceti ratione materia repelletur, quin graviora ſuperveniant accidentia.

Qui humectantibus, & lenientibus utuntur, oleum roſaceum efferunt, & hujus opinionis fuit *Gal. Aëtius, Paulus Aegineta*, & alii hujus farinæ auctores. De oleo roſaceo refert *Galenus*, quòd quandò Romam profectus eſt, ibi reperit omnes illos medicos oleo roſaceo utentes, vel ſanguine columbino, quæ calida ſupra membranam inſtillabant, & ſe ſexcentos eorum, quibus Romæ perſonata fuerint capitis oſſa, nec quidquàm ab uſu roſacei vitra columbæ ſanguinem offenſos: ſtatuitque nihil melius inveniri poſſe, quàm ut oſſe perforato, optimo *roſaceo ſimplici, tùm roſaceo omphacino, tùm digeſtivis* utuntur medicamentis, nec dari dicunt

cunt præſtantius medicamentum, quod ità nobis ſimilis temperaturæ naturalem, & innatum calorem foveat, & corroboret, fluxiones inhibeat, intemperiem removeat, cauſſis dolorem efficientibus reſiſtat: ac proindè cùm præcipua medici cura ſit inflammationem prohibere, & cum nihil magis ad excitandam inflammationem faciat, quàm dolor, medicamenta dolorem ſedantia ſemper neceſſaria ſunt, cujuſmodi eſt oleum roſaceum, quod dolorem ſedat, & inflammationem impedit: potiora igitur cenſent lenientia, & humectantia, ſiccis nàmque medicamentis vulnus incrudeſceret, & non parum moleſtis exhiberet.

Præſtans reverà eſt medicamentum apud vulgares oleum roſaceum, imò eſt veluti familiariſſimum in chirurgiâ balſamum, & ex vulgarium præſcripto in omnibus domibus fit, & ad neceſſarios uſus religioſiſſimè aſſervatur; hoc nàmque humectat, refrigerat, inflammationes inhibet, eaſque extinguit, fluxiones repellit, effectas roborat partes, tumores reſoluit, modicè conſtringit, dolores demulcet, & vulneribus medetur.

Verumenimverò non tot ſunt medicamentoſæ dotes in hoc oleo, quod ex communi fit roſarum infuſione, & expreſſione, quin tot maleficæ experiantur, & plures; primâ nàmque fronte in ore quandam repreſentat dulcedinem, nihilominus tamen ſatis acre acidum in receſſu habet, ità temperatum quidèm à pinguedine, qua iſtius acidi acrimonia palliatur, ut guſtu ſe non patefaciat; nec tamen ſub agninâ pelle diù delitéſcere poteſt, quin voracem lupum non ſe prodat: omnia metalla, excepto ſolo auro, corrodit. Siquis argentum, ferrum, vel cuprum, vel aliud quodpiam metallum in oleum immittat, videbit illi adhærentem rubiginem, quæ rubigo non eſt, ſed metalli crocus ab olei acido corrodente. Hinc maximoperè delinquunt, qui gladios, aut alia inſtrumenta ex metallo quodam facta inungunt oleo communi, quippè quod magis, præter hoc quod lubricat, rubiginis auctor eſt, quam quod eandem arcere valeat. Potius inungendi ſunt animalium ſevo, ſive ſit commune, ſive hirunum, quod præ coeteris ratione ſalis volatilis arcendi rubiginem vim habet. Quod dicitur de oleo communi, idem de omnibus aliis oleis intelligendum eſt. Prætereà talia olea, quia acidum in ſe habent copioſum, hoſtilia ſunt omnibus vulneribus, & ulceribus, & exindè telephia, chronica, & difficillima curatu fiunt, ob putredinem à copioſo acido excitatam. Hanc olei aciditatem quiſque in ſeipſo experiri poteſt, ſi ſcilicèt gutta una in oculum incidat, quæ magis mordebit ſubtiliſſimam oculi tunicam, quàm gutta ſucci limonis, vel citrii. His habitis, non immeritò quoniam in ſe habet acidum oleum, contrarium, & inimicum vulneribus, quæritur primò, undè ſit, quòd balſama, & unguenta vulneraria ingrediatur? Secundò, undè oleum hoc humorum acrimoniam

temperet? Rationem ſuppeditat *Tachenius in Hippocrate chymico:* quoniam, quandò ſentit ignem, fit, ut exhalet ſubtilior acida pars, & relinquatur oleum alkaliſatum, contrarium omni acido. Undè potius ſpiſſum acido vacuum impatiens novo acido rurſus ſaturari deſiderat: illudque dum in membro dolente applicatur, quia totum alkaliſatum, acidum, quod reperit abſorbet, corrigit, extrahit, & in ſe recipit, & dolor indè ceſſat, aut ſaltim mitigatur.

Sunt qui utramque curandi rationem probant, & parum referre putant, utram ſequantur. Verum hæc medicamentorum genera non ità indiſcriminatim uſurpanda ſunt, cum multum inter ſe exſiccantia, & humectantia differant, & contrarios pariant effectus; ideòque in hac re & vulneris, & corporis, & regionis conditio conſideranda eſt.

Alii altioris indaginis chirurgi non indiſcriminatim his utuntur medicamentis, ſed inter utramque curandi rationem volant: à primâ nàmque die detectæ membranæ *oleum roſaceum cum filamentis* infundunt ad vulneris uſque repletionem. Secundâ die idem faciunt, ſed exterius circumcirca vulnus imponunt *Hip. emplaſtrum ex farinâ hordei, oleo roſaceo, & poſcâ* Tertia die *oleo roſaceo ſyr. roſacei* portionem admiſcent ad deterſionem; tali nàmque die in vulnere pus generari ſolet. Quartâ tranſactâ, ad majorem puris deterſionem in unum miſcent *oleum roſaceum, abjectinum, & ſyr. roſaceum,* & uſque ad ſeptimam ità procedunt, quâ tranſactâ, & amotâ omni inflammationis ſuſpicione, ad medicamenta exſiccantia confugiunt, quibus membranæ, & oſſis tempeiici ſuccurrunt.

Multa, & alia medicamenta tùm humectantia, tum exſiccantia hiſce vulneribus adhibent vulgares, in quorum gratiam deſcribere pro eorum tyronibus ſaluberrimum, erit; hæc ſunt unguenta, emplaſtra, pulveres &c.

Conciliator celebre *unguentum cephalicum* deſcribit, quod ita paratur:

℞. *Gummi elemi* ℥. iij.
Reſinæ puriſſ. ℥. iv.
Ceræ ℥. vj.
Ol. roſ ac. ℥. iij. ß.
Ammoniaci ℥. ij.
Therebinthin. ℥. iij.
M. f. Unguentum.

Vel aliud brevius ejuſdem Conciliatoris, ut

℞. *Gummi elemi* ℥. iij.
Opoponacis ℥. ij.
Bdellii. ℥. ß.
Reſinæ pini ℥. j.
Ceræ q. ſ. f. Ung.

Maximè commendant *empl. de Betonica*, cujus compoſitionem, & parandi formulam tradidimus. Itèm emplaſtrum *Cephalicum Baſilicum*, quod ita parant:

℞. *Herbar. virid. betonicæ,*
Plantaginis,
Matris ſylvæ,
Pimpinellæ,
Roris marini ana m. ß.
Contuſa macerentur per diem in
Olei roſacei ℥. iij.
Maſtich. ℥. j.
Pingued. recent. vitulinæ,

Porcina

Porcinæ ana ℥. ij.
Deindè adde vini ℥. vj.
Coquantur ad vini conſumptionem, & colentur. Poſtea adde.
Maſtichi
Gummi elemi,
Reſinæ pini,
Lithargyr. ana ℥. ß.
Rurſus coquantur, donec ſubnigrum acquirant colorem, ſemper agitando, tandèmque addantur
Terebinth. claræ ℥. ij.
Ceræ q. ſ. f. empl.

Qui plura unguenta, & emplaſtra deſiderat, videat apud *Andream à Cruce lib. 1. de Vuln. tract. 1. cap. 16.*

Pulveres parant ex herbis cephalicis, & vulnerariis, qui aliquam ſiccandi vim habent ratione propriæ naturæ, & membranam, & os in propriâ temperie conſervant, quorum eſtò variæ ſint formulæ, brevitatis cauſſâ hanc tantum apponimus, ut

℞. *Iridis,*
Mannæ thuris,
Ariſtoloch. long. & rotundæ,
Radicis panacis ana ℥. ij.
F. omnium pulv. ſubtiliſſ.

Hoc vel alio pulvere totam membranam cooperiunt, & deſuper filacia ponunt cum *emplaſtri de Betonicâ* vel *de Diapalmâ* ſuperpoſitione.

Frigenda eſt membranas compreſſio, quam hæc, vel alia medicamenta inducere poſſunt, præcipuè quandò magna membranæ quantitas detecta eſt, & ut hoc vitent incommodum, quidam cucurbitæ exſiccatæ fruſtrum ſupra detectam membranam ità adaptant, ut à lateribus oſſi adhæreat, & in medio ſui ſit totum foraminoſum, & foramen, ſit æquale foramini oſſis, & membranæ detectæ, & ità per cucurbitæ foramen medicamentum infundunt. Verum hoc cucurbitæ fruſtrum nullatenus intra vulnus incarnari, nec cicatrice obduci poteſt, quia extraneum eſt, & niſi è vulnere eximatur, vulnus ſanari poſſe impoſſibile eſt, quia canaliculorum unionem impedit; & dato per impoſſibile, quod intra vulnus incarnetur, facilè putreſcere poteſt, & ægrum in vitæ diſcrimen conjicere, & quem vulnus non peremit, cucurbita obtruncat. Ab iſto cucurbitæ rumore ortum habuit vulgaris illa opinio, quòd qui loco oſſis in capite habet cucurbitæ fruſtum, tale caput cucurbitinum appellant. Alii vulgares conſultius operantur, & cucurbitæ loco ſubtiliſſimam ex auro, vel ſaltem ex argento laminam adhibent, ſed ex auro meliorem cenſent, quæ lamina etiam perforata eſſe debet, ut medicamenta ad membranam pertingere poſſint, & ſanies extrahi, & oſſis lateribus incumbere debet, & reverà hujuſmodi laminam neceſſariam dijudicant, ubi magna membranæ quantitas detecta eſt. Coeterum nec per hoc quod lamina ſit ex auro, non erit vulneri extranea, & canaliculorum communionem non inhibebit. Sunt extranea in vulneribus phyſicum impedimentum, quo intercedente, vulneris coitionem ſuccedere per medicamenta ſarcotica poſſibile non eſt. Aliqui chirurgi, quia bardi, & vix chirurgiam à primo limi-

ne ſalutârunt, facilè credunt, quod audiunt, vel exequuntur, quod legunt, ſi quandòque legere ſciunt, & quia eorum judicium eſt limitatum, nimis creduli ſunt, nec ſcrutantur, an extranea intra vulnus incarnari poſſint: audiunt quoque glandes plumbeas intra vulnus incarnatas fuiſſe, & eò magis in extraneorum incarnatione pervicaces redduntur, ſed neſciunt has glandes naturam temporis curriculo ad corporis periferiam detrudere, & extra corpus elimina, re; ac proindè firmiſſimè credunt caput fieri poſſe cucurbitinum. Imò apud ſtolidum vulgus ſe fruſti cranii defectus cucurbitâ refeciſſe pejerant, & domi retinere oſſium à cranio exemptorum coemeterium inaniter gloriantur. Alii chirurgi ciclici ſciunt extranea tàm intra vulnera, quàm ulcera incarnari non poſſe, nec per hoc illa intrudere non ſe continent, ut ſanationes protrahant, ægri crumenas digerant, & lautè vivant.

Si menınx corrumpi, vel purulenta evadere incipiat, illam detergunt *melle roſaceo, vel melle cum farinâ hordei, & ſucco apii.* Si verò tanta ſit corruptionis vis, nec his facilè cedat, utuntur *unguento Ægyptiaco cum aquâ plantaginis.* Si dolor urgeat, *oleum roſaceum cum vino* miſcent, & imponunt, vel idem efficit *oleum roſarum, & ſanguis columbinus recens.*

Si pia mater ſimul læſa eſt, tunc per iſtam tenuiſſimam tunicam etiam cerebri ſubſtantia convulneratur, & iiſdem remediis pro durâ matre utuntur in piâ, ſed tunc nulla oleoſa, vel pinguia adhiberi debent, quia in cerebri ſubſtantiâ corruptionem excitatura eſſent, ſed ſolummodò *mel roſaceum, ac ſyrupum roſarum in* uſu habent *cum unguenti, vel emplaſtri cephalici* ſuperpoſitione. Ineptè credunt vulgares, ſi plenilunii tempore cerebro vulnus inflictum ſit, ſignum eſſe lethale; tùm enim cerebrum oſtrearum more, & totum ſuum vas opplet, at non ità in plenilunio, quia tunc ſidit, & contrahitur.

Verùm nos hanc vulgarium pilulam minimè deglutire poſſumus, eſt nimis craſſa; multa nàmque in rerum naturâ lunaticè explicant, & ad lunæ quadraturam referunt; ſic menſtruales purgationes in junioribus Lunæ creſcenti, in adultioribus decreſcenti tribuunt. Sic à novilunio ad plenilunium Lunam nimias commotiones in corporibus humidis inducere. Ità enim in aëre pluvias, vel ventos, in mare tempeſtates excitare dicunt, & in echinis, cancris, aliiſque teſtaceis, & cruſtaceis quoddam humiditatis augmentum (Luna nàmque præſidet aquis;) ſicut & in plantis in plenilunio, quod in lunæ diminutione non obſervatur. Imò etiam in animalium corporibus, & præſertim humanis videmus his temporibus excitare catarrhos, & generaliter humidorum excrementorum exuberantiam, ac noctu ſomnum demere; & quod mirum eſt lunâ creſcente, cerebrum in cranio, & medullas in oſſibus creſcere, decreſcente verò lunâ, cerebrum, & medullas decreſcere.

Optima

Optima quidèm ſententia, ſed rationes inſulſæ, & experientiæ ineptæ, quæ ingenuam non pacant mentem. Magiſter Ariſtoteles, & Dominus Galenus ſtultè periodi menſtrualis cauſſam à lunâ mendicarunt, quaſi luna aquis, corporibus humidis, præcipuèque fœmineo ſexui præeſſet. Iſta periodica ſanguinis expurgatio non ad lunam, ſed ad internam uteri monarchiam pertinet, ut fuſius de morbis mulierum rimabimur, quia muliebris ſanguis à recrementis expiari debet intercapedine, qua Luna per Zodiacum ſingulos metitur curſus. Luna non aggregat, vel hunc ſanguinem extrudit menſtruum, eſtò uteri cum Lunæ aſpectibus coincidat, nàm coincidere utrique termino eſt per accidens. Si iſtam mulierum expurgationem Luna cauſſaret, ſaltèm omnes juniores, Lunâ creſcente, & adultiores, Lunâ ſeneſcente, fere omnes menſtruarent, ac Lunâ ſilente, menſtrua feriarent, quod falſum oſtenditur.

A novilunii aſpectibus ad plenilunium uſque in corporibus humidis nimiás induci commotiones, ut in aëre pluvias, vel ventos; in mare tempeſtates; in corporibus humanis catarrhos, & humidorum excrementorum congeriem excitari ipſa autopſia falſitate convincit, cum non tamen in his aſpectibus, quàm in aliis contingant.

Ad id, quod dicunt echinos, cancros, aſtacos, cæteraque cruſtacea, & teſtacea eſſe plena, Lunâ creſcente, & decreſcente, eſſe vacua, reſpondemus hoc eſſe maximum præjudicium à vulgò introductum; nàm æquè in omnibus Lunæ aſpectibus plena ſunt, undè in apophthegma tranſiit ridiculum: *Quid Luna cum aſtacis?* Verùm id contingit, ubi ingentem eduliorum copiam hæc aquatica animalia pro victitando habent; ſecus verò ſi incolant loca, in quibus ob victus parſimoniam parcè victitant, nàm in omnibus Lunæ aſpectibus erunt inania. Verumenimverò negare non poſſumus plena interdùm inveniri Lunâ creſcente, & leneſcente vacua; nàm hæc noctu victitant, quia eodem tempore cernunt, & lunæ lumen aquas plenius, & ſplendidius illuminat, ſemper creſcendo ad plenilunium uſque ob majus luminis ſpatium, uberius utuntur alimento, ac proindè pleniora evadunt; lunâ verò ſeneſcente ob debile lumen debilis aquarum irradiatio ſuccedit, & propter illuminati temporis anguſtias, paucius venantur cibarium, & parcius nutrita obſerventur.

Non fabulas de pleniori, & debiliori lunæ lumine canimus, ſed aſtronomicè id probamus; Luna nàmque eſt globus quidam opacus, exiſtens in coelo ſub ſole: undè quidèm à ſole illuſtratur globi Lunaris medietas, quandò autem Luna opponitur ſoli, illa ipſa medietas, quæ illuſtratur, converſa eſt ad nos, & ſic lumine plena refulget: quandò ſoli conjungitur, tunc medietas illuſtrata vergit ad ſuperiorem coeli partem, ad nos autem verſa eſt alia obſcura

obſcura medietas, in omni demum ſtatu medio converſa eſt ad nos partim medietas lucida, & partim obſcura, & eò plus, vel minus de medietate lucida, quo plus recedit, vel accedit Luna ad ſolem, & quia infra quadraturas medias plus ad nos convertitur de parte obſcurâ, & minus de lucidâ, ideòque apparet pars lucida corniculata. Hinc fit, quòd luna creſcens ſequitur ſolem, oriturque, & occidit poſt ſolem, quia nempè creſcit recedendo à ſole ab occidente orientem verſus; decreſcens verò præcedit ſolem, & oritur, & occidit ante ſolem; quoniam decreſcit, accedendo ad ſolem ab occidente orientem verſus. Ideò quoque luna creſcens lucet veſpertino tempore ſcilicèt poſt ſolis occaſum: luna decreſcens matutino ſcilicèt ante ſolis ortum. Inſuper luna creſcens vertit cornua ad orientem, quia pars illuminata eſt occidentalis ad ſolem converſa: luna decreſcens vergit ad occidentem, quia medietas illuſtrata eſt orientalis, reſpiciens ſolem. Itàque à novilunio ad plenilunium pars illuminata reſpicit terram, obſcura ſuperiorem coeli partem; contrà in ſeneſcente pars obſcura ad terram vergit, & illuminata ad ſuperiorem coeli partem.

Objiciunt lunæ fautores ad ſuæ ſententiæ confirmationem, experientiâ conſtare arbores, Lunâ creſcente, inciſas ob maximam ſucculentiam breviſſimè cariem contrahere; Lunâ verò ſeneſcente, quia ſuperfluo deſtituuntur humido, inciſas perennari.

Non ità dicant, nàm falſum eſt, Lunâ creſcente, inciſas breviter cariari, decreſcente, multos ſervari per annos; ſiquidem arbores hyberno tempore alimentum è terrâ non hauriunt, & earum anima torpeſcens non tantum feriari, verum extincta videtur, cum veluti inutilia cadavera omnium operationum ſpecificarum expertes appareant, & tamen animâ non deſtituuntur, ſed ab intus latente vivificantur. Hoc tempore, creſcente, ſive decreſcente Lunâ, ſi arbores incidantur, diu conſtant. Verno tempore, à radiis ſolaribus ad rectos angulos incidere incipientibus, arborum anima, aliàs torpeſcens, ad motum excitatur, alimentum è terrâ uberius haurire incipit, & actionibus manifeſtis ſeſe iterum prodit. Hoc, & ulteriore tempore inciſæ arbores, quacumque Lunæ quadraturâ cariem contrahunt.

Ad id, quod dicunt de Lunâ creſcente cerebri quantitatem augeri, & decreſcente imminui, reſpondemus, quòd ſi verum hoc eſſet, animalium actiones ſingulis menſibus augeri, & imminui deberent ad hujus nobiliſſimi organi metamorphoſim, ſed nulla ſuccedit. Præterea nulla autopſiâ hæc opinio firmari poteſt, quia unius ejuſdemque animalis cerebrum duobus diverſis Lunæ temporibus inſpici, & ponderari nequit: & quæ in diverſis ſubjectis fiunt diverſis Lunæ temporibus cerebrorum demonſtrationes, aut inſpectiones, nihil certi eâ de re

indi-

indicare poſſunt, cum quantitas cerebri in ſimilibus animalibus, licèt ſint ejuſdem ſpeciei, & magnitudinis, non neceſſariò ſemper æqualis ſit, eo quod cranii capacitas in aliis paulò major, in aliis paulò, minor eſſe poſſit: atque hinc ſi diverſitas quædam in cerebri quantitate appareat, illa non tàm ſectionis temporibus diverſis ad lunæ mutationem inſtitutis, quàm naturalis conformationis diverſitati, quæ à Lunâ minimè dependeat, adſcribenda eſt. Ad hujus rei comprobationem adducemus obſervationem ab *Iſbrando de Diemerbroeck anatomes lib. 3. cap. 5. de cerebro p. m. 351.* deſcriptam: Inquit enim *Anno 1661. menſibus Aprili, & Majo, unà cum chirurgis tractavi Ægidium Spruyt, nautam Ultrajectinum, in dextro bregmatis oſſe lapidis ictu graviter vulneratum, cum magnâ cranii fracturâ, & depreſſione: abſtulimus oſſa confracta ad latitudinem taleri imperialis majoris: poſtmodùm dura mater, contuſione valdè læſa, eâdem magnitudine ſponte ſeparata, & exempta fuit, tenui meninge illæſâ manente. Cerebrum eo loco depreſſum manſit ad latitudinem minimi digiti, & totis duobus menſibus per quamcumque Lunæ mutationem, ne minimum quidèm cerebri incrementum, vel decrementum advertere potuimus, quantumcumque curioſè hanc rem obſervaremus: remanſit continuè illa depreſſa cerebri pars in eodem ſtatu, ac ne quidèm ad pili craſſitiem per Novilunium, aut plenilunium cerebri quantitas adaucta fuit, nec in quadraturis quidquàm immutata: ſed poſteà carne ex tenui meninge largiter præter expectationem ſuccreſcente, vicesque duræ matris obeunte, & ſe cum carne ex diplode ortâ conjungente, deſperatus æger, qui jàm cum Charonte de naulo paciſci credebatur, ſanatus fuit.* Sed tandem ad noſtram curationem deveniamus.

Exploſimus fracti cranii tum trepanationem, tum meningum, & cerebri vulgarium curationem, nunc noſtram in vulneratorum ſolamen citò, tutò, & jucundè, velint nolint vulgares, & ilia crepent, adducere operepretium erit, ſive ſit contuſio, rima, ſedes teli, ſuccìſio, reſciſſio, & depreſſio in cranio; in his curandis duplicis generis medicamenta ſunt neceſſaria, alia externa, alia verò interna.

Externa ea eſſe debent, quæ ſanguinem per vicinarum partium ſubſtantiam ſubter effuſum, vel grumatum, vel lympham ichoreſcentem, vel nutrimentum degeneratum ità attenuent, & in naturalem fluiditatem, & è quiete in motum adigant, ut à venis reſorberi, & in vitæ gratiam redire poſſit; vel ſi ad reſorbitionem ineptus ſit, ea ſint medicamenta ſubtilia, & penetrantia à circumferentiâ ad centrum, quæ ipſum attenuent, diſcutiant, poros ulterius explicent, & ad exhalationem fortius ſollicitent. Vel ſi ſuppurari incipiet, quæ ſuppurationem inhibent, vel ſi in pus jàm degeneravit, ea medicamenta, quæ illud in halitus diſcutiunt, conducunt.

Cranii itàque fracturâ detectâ, quomodocumque fuerit ſive contuſio, rima, ſedes teli, vel de-

preſſio &c. abraſis capillis, & ſanguinis fluxu cohibito, ſi impedimento fuerint, ac tutùm quæ ſanguinem fluidum reddunt, vel atteruant, & reſolvunt, quæ ſuppurationem impediunt, vel pus genitum diſcutiunt, medicamenta ſequentia adhibemus, & cranii fracturas ferruminant, & vulnus adperfectam perducunt ſanitatem. Primò ergò fractura, & vulnus optimo *vinoſublimato* abluatur, deindè ejus cavitas, vel foramen imbuatur *Balſamo Samaritani, vel aquâ Reginæ Hung. vel oleo terebinth. deſtill. vigorato vini ſpiritu, vel balſamo proprietatis, vel balſamo artificiali, vel oleo momordicæ cum balſamo Peruviano temperato, vel oleo hyperic. vigorato cum ſpiritu terebinthinæ, vel cum balſamo de Capaibâ*, ſuperponendo filacia eodem medicamento humectata, cùm *emplaſtri cephalici, vel de gumm. elemi, de bettonicâ, vel ſodicationum, vel ſtictici, vel oppodeltoch malaxatorum cum balſamo Peruviano* ſuperpoſitione, debitis adhibitis faſciationibus. Itèm *unguentis vulnerariis, oleis, balſamis, & emplaſtris vulnerariis* in ſuis capitibus à nobis deſcriptis, & allatis quoque capite de pericranii vulneribus, uti poſſumus ad totalem uſque ſanationem, ſed omnibus palmam præripit *balſamorum balſamus.*

Si tàm dura, quàm pia-mater, vel ipſum cerebrum vulneratum ſit, iiſdem quoque inſiſtendum eſt remediis, & aliis, ut

℞. *Ol. terebinth.* ℥. ij.
Spiritûs vini,
Syr. de roſ. ſicc. ana ℥ j. *m.*

Cum his partibus quandòque leniùs agendum eſt, & foramini indicimus *oleum Apparicis Hiſpan. vel oleum ex ovorum vitellis, vel hyperici, vel momordicæ vigorato cum aliquot guttis balſami Peruviani.*

Vel

℞. *Ol. hypericonis,*
Lumbricorum,
Terebinthinæ,
Maſtich. ana ℥ j. *m.*

& calidè cum pauco goſſypio applica.

Si cerebri membranæ, vel ipſum cerebrum corrumpi; vel putrelagine obduci appareant, tunc id, quod corruptum, vel putrilaginoſum eſt, ſeparari debet, optimumque remedium erit *mel roſ. cum balſamo Peruviano, aliquot guttis olei ceræ, & ſpiritu terebinthinæ.*

Vel

℞. *Spiritûs vini* ℥. ij.
Mell. roſ. ℥. ß. *m.*

Si his lenibus medicamentis malum emendari nequeat, hoc majoris efficaciæ utimur, ut

℞. *Spiritûs vini* ℥. ij.
Mell. roſ. ℥. j.
Merc. dulc. ℥. ij *m.*

Vel ſequentem compoſitionem adhibemus, ut

℞. *Spiritus Vini* ℥. j.
Syr. abſinth. &
Mell. ros. ana ℥. ij.
Ung. Aegypt. magiſtralis ℥. ij. ß.
Sarcocollæ,
Myrrhæ,
Aloës ana ℥ j.
Vini opt. ℥. j.

Leniter, clauſo vaſe, bulliant, & colentur.

Interim vulneratus jubetur naribus, labiiſque compreſſis buccas fortiter

fortiter inflare, hoc enim conatu meninx dura nonnihil elevatur, & puri exitus magis patet, quod mollibus linamentis abſtergendum eſt, & illud acidum ſequenti medicamento temperetur, ut

℞. *Aquæ Reg. Hung.* ℥. j.
Mell. roſ. ℥. ß.
Theriacæ ℥. jß.
Myrrhæ.
Aloës ana ℈. j. *m.*

Cum membrana denigrata, vel livida à ſanguine grumefacto, vel à medicamentis, aëre, vel contúſione aſpicitur, tunc livor, & nigredo illa ab extrinſeco dependet, ſuperficialis eſt, & facili Marte propoſitis remediis eximi poteſt medicamentis volatilibus, ut *vini ſpiritu camphorato cum diaſcordio, vel aquâ calcis.* Si verò à caloris extinctione, ſi à putredine præſertim ab intrinſeco gangræna eſt, & peſſimum pro vulnerato præſagire poſſumus.

Cœterum dum curatio peragitur, ſi cranium ità depreſſum ſit, ut cerebrum patiatur, per inſtrumentum corneum ad ſuum priſtinum ſitum reduci, vel elevari debet, ne ſaltim cerebrum comprimat, & lædat. Si oſſis fragmentum membranam pungens inveniatur, omni operâ membranam juvare tentamus, ut non noſtrâ, ſed naturæ vi ſeparetur; natura nàmque fracta expellit oſſa, & quæ expellere nequit, ſive fracta, fiſſà, foraminata, contuſa, vel diſciſſa, ſuâ opificinâ ferruminat, & coaleſcunt, alligantur, & connectuntur mediante ſuo glutine ſcilicet pro oſſeo, qui oſſium defectus reparat. Fit callus in oſſe non ſecus ac cicatrix in cute, nimirum ex ſucco nutrimentitio, quo ipſum os alitur, cœterum cum ſatis tenella fuerint oſſa coaleſcere poſſe affirmat Gal. ut in pueris. Sed obſervatione dignum eſt, raro venas, aut arterias ad adulti animalis oſſa pertingere; quanquàm in recèns natis, atque tenellis animantibus non uſque adeò rara ſit venarum, aut arteriarum ad oſſa pertinentium obſervatio. Undè colligimus oſſa alio quidèm ſucco nutriri, qui minimè ſanguis ſit, ſed ſuccus potius per membranas, & nervos ad perioſtia delatus. Quamobrem oſſa, (ut notavit *Ariſt.*) Si membranis, quibus amiciuntur, nudata fuerint, ſiderantur protinus, & contabeſcunt. Iſtud gluten, porus oſſeus, ſeu callus, quo cranii oſſa ferruminantur, ferè quadraginta, aut quinquaginta dierum ſpatium ſuam acquirit perfectionem: quanquàm propter diverſam corporum conſtitutionem ità certus dierum numerus definiri non poſſit; cum in juvenibus citius, in ſenioribus tardius abſolvatur.

Hæc medicamenta externa optima ſunt pro curandis cranii fracturis, meningum, & cerebri vulneribus, ſed ſi externis interna maritentur, ocyus horum vulnerum perficietur curatio; ideòque tamen tàm externa, quàm interna, eandem energiam, & finem habere, & ad eundem ſcopum collimare debent, ut medicamentorum vis combinata fortior in his curandis affulgeat.

Medicamenta interna ſunt dia-

phoretica, quæ ſanguinem, cœteroſque ſuccos torpidos, & ſtagnantes attenuant, ſubtiliant, volatizant, fluidiores reddunt, & ad liberiorem vertiginis motum adigunt, ac proindè optimè purificant, & ab omni ſcoriâ ſulphureâ, ſalinâ, & mercuriali repurgant, & tandèm à centro ad corporis periferiam per tranſporationem inſenſibiliter eliminant, vel ſenſibiliter per ſua emunctoria natura propulſat. Vel ea ſunt, quæ acidum obtundunt, ebibunt, abſorbent, cicurant, hebetant, peſſumdant, vel deſtruunt. Hujus generis ſunt alkalia tàm fiſſa, quàm volatilia, & oleoſa. Vel ea ſunt, quæ balſamicâ pollent energiâ, & balſamum noſtrum radicalem in corpore ad ſuam temperiem reducunt, reſtituunt, & tuentur; ipſas fibras glutinant, & à corruptione, & mortificatione præſervant, ac defectus, partium propriarum ſolutiones reparant. Hæc interna medicamenta ſunt *antimonium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, tinctura antimonii, arcanum reduplicatum, ſpiritus tartari, cornu cervi philoſophicè præp. &c. ſanguis hirci, ſperma Ceti, mumia, oculi cancrorum, camphora, oleum tartari p. d. pulveres contra caſum, & percuſſionem &c. Salia volatilia herbarum cephalicarum, & vulnerariarum, ſal volatile ſuccini, cornu cervi, balſamus Peruvianus, proprietatis, balſamus vitæ, elixir vitæ &c.* quæ propinari poſſunt cum *Syr. de ſymphyto, betonicâ, ſcordio, veronicâ, papavere erratico, de hederâ, ſtœcade, hypericonis &c. cum aquis appropriatis.* Ponuntur in tyronum gratiam aliquæ horum medicaminum formulæ, ut

℞. *Stibii diaphoretici, &*
Sulphuris aurati diaph. ana ℈. j.
& cum Syr. de carduo ſancto formentur pilulæ iv. *& deaurentur pro duabus doſibus.* Itèm

℞. *Salis volatilis c. c. gr.* x.
Salis volatilis ſuccini gr. v.
Benzoart. mineral. gr. iij.
C. c. philoſoph. præp. ℈. j.
cum ſyr. de ſymphyto formentur pilul. ix. *pro tribus doſibus, & deaurentur.*

Vel

℞. *Sang. hirc. &*
Spermatis Ceti ana ℈. j.
& cum ſyr. de ſtœcade formentur pilul. iij. *& deaurentur.*

Vel

℞. *Mumiæ* ℈. j.
Ocul. cancr. ʒ. ß.
Camphoræ gr. iij.
Formentur pilulæ v. *cum. ſyr. de betonicâ, & deaurentur.*

Vel

℞. *Syr. de Papavere errat.* ℥. j. ß.
Elexiris vitæ ℈. j.
Balſam. propriet. deſtill. ʒ. ij. ß.
Aquæ betonic. ℥. iij.
Sumatur cochleatim.

Vel

℞. *Syr. de hederâ terreſtr.* ℥. ß.
Tinct. antimon. gutt. x.
Arcani reduplicati gutt. xii.
M. cum aqua bardanæ compoſita ℥. iij.

Vel

℞. *Sang. hirc.* ʒ. j. ß.
Spermatis Ceti ʒ ß.
Ocul. cancr. ʒ. j.
Syr. de papav. errat. ℥. ij.
Aquæ veronicæ ℥. iv. *m.*
Detur cocleatim.

Inter

Inter medicamenta interna ad calculum potiones vulnerarias revocamus, & natura talibus adjuta potionibus prodigia operatur, & vulnera lethalia, quæ nullo prorſus modo ſanari exiſtimabantur, harum ope ad incolumitatem redacta fuêre. Hæ nàmque potiones omnes ſuccos excrementitios à colluvie vindicant, ſanguinem eluunt, & ab omni ſcoriâ, & ichore repurgant, nutrimentum ab omni fœditate mundant, & abſtergunt, oſſium fracturas ferruminant, & deperditam carnis ſubſtantiam redintegrant.

Cœterum ſunt quidam imperiti, & bardi chirurgi, qui vulnerarias potiones tanquàm futiles nihil vulneribus conferre poſſe opinantur his inconditis, & ineptis rationibus; inſulſè nàmque exiſtimant tale medicamen antequàm ad vulneratam partem deveniat, reliquas permeando partes, ſuas medio in itinere amittere dotes, & ad affectam partem effœtum, nulliuſque roboris, & pretii tandèm pervenire; quia pimò hæ potiones ad ventriculum deſcendunt, ubi, mediante digeſtione, alterationem, & permutationem ſubeunt, non tantùm in primis qualitatibus, verùm etiam in univerſâ ſubſtantiâ, deindè ad venas meſeraicas ſe inſinuant, & chylo confuſæ ad hepar ſcandunt, & rurſùs alia contingit mutatio, ibique cùm ſanguine confunduntur, tandèmque ſi ad vulneratam partem pertingunt, defeſſæ, enervatæ, & effœtæ deveniunt propter productas, & ſalebroſas vias.

Optimæ quidèm ſunt rationes, ſed à rancidâ Galeni doctrinâ depromptæ, ideòque inſulſas, & pueriles arbitramur, quas vulgaribus relinquimus. Non productæ, & ſalebroſæ ſunt viæ pro partium ſuſtentatione, & pro medicamentoſis virtutibus actuandis; ſiquidèm cibaria ſive vegetabilia, ſive animalia, ſive virtutes in his medicatrices ventriculo ingeſta, quia ſpirituoſis, ſubtilioribus, & volatilibus ſcatent particulis, fermentationis motum ſubeunt, moventur, & à nexibus terreſtribus, & ramoſi quibus tanquàm compedibus coërcebantur, extricantur, & per fibras motrices in univerſum corpus diſperguntur, abſque eo quod in chylum elaborentur, (nos chylum diuturnâ peractâ inſpectione in totâ viventium naturâ, non novimus, ut affatim in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *de Ventriculi actione* perveſtigavimus) & nobis vires adjunt, ità ut longam inediam paſſi poſt moderatum cibum ocyus ab orci faucibus revocati videantur. Si famelici chyli geneſim, ejuſque commeatum poſt octo horarum ſpatium vivificantem auram expectarent, non pauci lethi vias percurrerent. Non Longuâ elaboratione, præparatione, & producto itinere per tot circuitus, & tubulos indigent nutrimentum, & virtutes medicatrices, ut nos vivificent, & ſuſtentent, vel in ſalubrem ſtatum reducant. Id experientiâ clarè liquet, nàm vinum, cereviſia, aliique liquores jàm fermentati, cùm potentur, ſenſibiliter Languentes reficiunt, & recreant

ant artus. Id inſuper patet ex rerum eſſentiis, ſpiritibus, & ſalibus volatilibus, qui ſi in ventriculum non ingerantur, ſed palatum tantum attingant, extemplò hominem vivificant, à lipothymiâ, & ſyncope eripiunt, & apoplexiæ reluctantur. Prætereà lactans mulier poſt aſſumptum cibum, pauco interjecto temporis ſpatio, ubera lacte turgeſcere ſentit. Ulterius apertè in lactantibus, etiam cujuſcumque ſpeciei obſervare eſt, ut in ovibus, capris, cœteriſque viventibus, quarum lac, ſi ab ingeſto cibo, poſt dimidiam horam guſtetur, palato illius cibi ſaporem imprimit. Si lactens puer pharmacetur, matri pharmacum propinamus, matriſque Lac poſt mediam horam ab aſſumpto pharmaco perbellè purgatur. Siquis terebinthi reſinæ unciam unam aſſumat, poſt horæ quadrantem ab aſſumptione, lotium tali odore imbutum ſentiet. Sic vegetabilia, ex quibus vulnerariæ concinnantur potiones, multo alkali operantur, & quidèm volatili, quod omnem aciditatem, quam attingit, perimit, cujus rei alibi multas adduximus experientias.

Coeterum nonnulli ambigere ſolent, an ad partium affectarum alterationem medicamenta parari poſſint, quorum vis in medio itinere minimè infringatur? Et reverà in ventriculo primum omnia immutantur, ſed non in primis qualitatibus, verum in univerſâ ſubſtantiâ. Et quemadmodum ex melle chymici amariſſimum eliciunt ſuccum, ità ſimiliter in ventriculo mel facilè in amareſcentem vertitur ſubſtantiam, quod eſt vulgò obſervatum; ajunt enim dulcia in ventriculo bileſcere, Sed & rurſus ea, quæ ex ventriculo per pylorum ad inteſtina detruduntur, valdè mutantur ex ſuccorum permiſtione, qui per pancreatis ductum, & poros bilarios in inteſtinorum cavitatem eructant. Rurſus & alia mutatio in corde contingit, ut veroſimile ſit ad caput u. g. non pertingere medicamentum niſi omninò in ſubſtantiâ mutatum ab eo, quod anteà fuerat devoratum, & hanc inquiunt eſſe cauſſam, cur affectus partium diſſitarum difficiliùs curentur, quàm proximarum: ſic ajunt difficilius eſſe veſicæ lapidem demoliri, quàm renum calculos. Quanquàm in hoc alia prorſus videtur eſſe cauſſa, nàm renum calculi ex materiâ frangibili ſunt conſtituti: contrà verò in veſicâ lapis ex ſolidâ, durâtque materiâ compactus eſt, undè nec facilè ſcinditur, nec facilè atteritur: Cœterum vix ullam majorem mutationem recipiunt medicamenta à renibus in veſicam delata: Sed experientia tamen ſuadet mirabilem quandam in rebus energiam ineſſe, ut alia veſicam lædant, etiam ſi capiti, aut pedibus applicentur, ut cantharides; alia caput afficiunt, ut opium ſive in ventriculum illabatur, ſive naribus apponatur, ſive etiam pedum plantis applicetur. Argentum vivum quacumque in parte applicatum nervos, membranaſque afficit, pthialiſmum promovet, quomodò autem hæc fiant, nemo unquàm

quàm explicare ſatis protuit: vis, & effectus manifeſtus, eſt, cauſſa autem omninò incognita, ſed hæc alibi explicabimus.

Meritò autem nonnulli dubitant, an ſemper in itinere medicamenti vis &, efficacia obtundatur: nàm poteſt contingere, ut illius qualitas nonnunquàm intendatur, quemadmodum fiet, ſi renibus frigidioribus medicamentum modicè calidum ſit præſcribendum: hoc enim ex tranſitu per jecur calorem potius comparabit, quàm amittet, præſertim ſi jecinoris temperatura aliquanto calidior extiterit. Quæ quidèm ità ſe habere concludimus ex Galenicæ doctrinæ fundamentis.

Medicamenta ea, quæ ex tenuiſſimis, & volatilibus conſtant particulis, longè coeteris præpollent in alterandis partibus remotis; nàm ea, quæ alterare apta ſunt, niſi ad ipſam affectam partem perveniant, affectum ſuum minimè perficiunt. Craſſis verò rebus ignava penetrandi vis eſt, quò circa diutius in itinere morantur, atque adeò vim ſuam amittunt, antequàm ad deſtinatum perveniant locum: ſed ea, quæ ex tenuibus, volatilibus conſtituuntur particulis corpora, cum penetrationi ſint aptiora, ad ipſas partes citius deferuntur, atque adeò vim ſuam minus mutatam, alteratamque conſervant: cum igitur herbæ vulnerariæ plurimo conſtent alkali volatili, majori penetrandi vi præditæ ſunt, atque adeò non mirum, ſi potiones in diſſitas ſe inſinuent partes. Cum hæ potiones ingerantur, aciditatem quamcumque primum in ſtomacho, deindè in primis viis, & tandèm aut etiam in vulneratâ parte enatam, aut auctam obtundunt, & corrigunt.

Verumenimverò harum potionum delectus habendus eſt in ſimplicibus, ubi opus eſt, u. g. ſi ſordes mucilaginoſæ, pus, oſſicula fracta, & ſimilia ex vulnere ejicienda ſint, egregiè conducit in potione *Sanicula, artemiſia rubra, veronica, conſolida ſaracenica, pyrola, ſabina &c.*

Advertendum inſuper eaſdem potiones in omnibus partibus non æquè convenire, ſed variandæ ſunt ſecundum diverſam partium naturam. In vulneribus itàque capitis, ſi cranium: vel cerebrum, aut ejus membranæ vulneratæ ſint, quæ alias capiti conveniunt, ut *betonica, ſalvia, primula veris, pyrola, conſolida, roſæ rubræ, veronica, verbena, ſanicula, tormentilla, aquilegia, ſampſucus, ſtœchas, lignum viſci quercini, flores anthos &c.* Ex his parata potio vigoratur ſingulis hauſtibus additione *Spermatis Ceti, oculor. cancr.* Cum hæ potiones, uſurpantur, non opus eſt tot unguenta, emplaſtra, & balſama vulneri applicare, quoniam ipſa potio ſponte ſuccurrit naturæ in medendo vulneri.

Cap. XXXV.

De Cerebri fungis.

SOlet & alter morbus vulneratis, vel contuſis cerebri meningibus con-

contingere, qui fungus dicitur, quia fungi ſimilitudinem refert, & eſt quædam excreſcentia carnea, mollis, quandòque pallida, vel alterius coloris, & radici ſubnixa, ex membranarum cerebri laceratione poſt vulnerationem producta. Ut enim ex arborum corticibus vulneratis interdum vitioſus quidam humor exſtillat, qui in fungum extuberat: ità cerebri membranæ, ſi vulnerentur, humor quidam extillat, qui in carnem mollem, & albidam, fungi inſtar, transformatur, & exiguo tempore ſæpè ex parvo magnum ſibi arrogat incrementum: Nunquàm enim natura feriatur, & ſi humores affluentes, ob eorum ineptitudinem, vel partis debilitatem, in ejus alimentum vertere nequeat, in eam naturam vertit, quàm poteſt.

Signa.

Fungus facilè cognoſcitur; ex contuſâ enim vel vulneratâ cerebri membranâ, brevi temporis ſpatio, caro mollis, rarioris texturæ, & albida pedetentium pullulat, & incrementum ità ſuſcipit, ut ſæpè etiam ſupra cranium, & cutem emineat, ac membranis ferè ſemper adhæret, & in cerebri membranis ſuas habet radices; ſi aliqua pars dematur, paulò poſt major repullulat.

Cauſſæ.

Putârunt Galeni mancipia fungi cerebri cauſſam dependere ab humoribus cerebri corruptis, & poſt tractam, & exemptam aliquam cranii portionem circa plagam affluentibus, & fungi inſtar concreſcentibus: non aliter ac humores ſemiputridi in arborum ſtirpibus per corticem pullulant, & in extuberantes coaleſcunt fungos.

Barda eſt pro cerebri fungis vulgarium geneſis; nàm ſi corrupti cerebri humores fungos generarent, utique cerebrum ipſum eſſet corruptum, & ex corruptis cerebri humoribus corruptio fieret, & non fungi. Nec paraſitas de arborum fungis militat ipſos in arborum caudicibus ex ſemiputridis humoribus generari, quia arborum fungi utique eſſent virulenti, & veſcentes deliteſcentem ingurgitarent mortem, & tamen tantâ gulæ libidine, guſtûs incontinentiâ, & palati oblectamento exquiruntur, ut adeò inconſultò abſque ullo antidoto, & avidiſſimè ingerantur, quia omni ferè periculo vacant, dûmodò copiâ non lædant, arbores non ſint noxiæ, & adventitiâ fracedine non ſint temeratæ.

Io: Philippus Ingraſſias aliam fungis cauſſam, & generationis modum attribuit; opinatur nàmque fungum fieri, non ſecus ac in Lucernis, hyemali præſertim tempore fungus in ellychnii vertice oboriri ſolet, futuræque pluviæ, vel muliercculis præſagium; & *Virg.* 1. *Georg.* futuræ pluviæ ſigna referens, id apertiſſimè teſtatur his carminibus:

Tùm cornix plenâ pluviam vocat improba voce,
Et ſola in ſiccâ ſecùm ſpatiatur arenâ.
Nec nocturna quidèm carpentes penſa puellæ

Neſci-

Neſcivêre hyemem, teſtâ vim ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Etenim cùm aër humidus eſſe cœperit, favilla, quæ cum fumo ſolet egredi, prohibita, ob aëris craſſitiem in Lucernis reſidet, & quaſdam veluti fungorum imagines imitatur. Ità igitur in diſcoopertâ, revelatâque cerebri membranâ, quædam priùs ſubſtantia goſſypinæ lanuginis imaginem repræſentat. Deindè verò per halitum diſcuſſi vapores, fumique ob aëris frigiditatem in eâ ſubſtantiâ conglobati, paulatim ab interiori calore deuruntur, ſiccanturque, donec fungo quoque ſimilis ſubſtantia appareat, alteratam eſſe ab aëre membranam ſignificans.

Verumenimverò concedendum equidèm eſt ab humore ſuperfluo per læſas membranas, quaſi exſudante hujuſmodi fungos generari, ſed quòd materia ea ibi ab aëris frigiditate ſaltim detineatur, & à calore ſimpliciter exſiccetur, falſum eſt. Neque enim tàm citò hoc modo fungi generari, & incrementum ſumere poſſent.

Cerebri fungi fiunt à violentâ membranarum dilatatione, aut laceratione poſt vulnerationem productâ, vel laxatione; ex his enim læſionibus ſuccus alimentitius elabitur, & extra membranas detinetur, ipſis agglutinatur, ubi præcipuè læſæ membranæ non benè præſervantur ab aëre ambiente, & in fungoſam degenerat carnem, & ob cranium foraminatum in cerebri ſubſtantiæ ſimilitudinem extra illud abit: eſt hæc caro mollis, rara, luxurians, albida, vel alterius, caloris, tenui pelliculâ obtecta; & quia his læſionibus quandòque accidit vulneratarum membranarum impuritas, vel ipſorum unguentorum craſſamentum, ut plurimùm corruptionem, vel aliquam coagulativam nanciſcitur aceſcentiam, unde ejuſmodi fungi leviter irritati, facilè ob vim acidam corroſivam, in cancrum degenerant.

Prognoſis.

Cerebri fungi periculoſi ſunt, & difficillimæ curationis, & plerùmque lethales, quia meninges poſt vulnerationem occultum fovent acidum, quare laceſciti non ægrè aceſcentiam coagulativam, poſtmodum corroſionem, & corruptionem concipiunt, & in cancrum tranſeunt. Quò firmius hi fungi meningibus adhæreſcunt, eò difficiliores ſunt curatu, & quò majores, & ampliores illi ſunt, eò periculoſiores. Quò profundiores, eò difficiliores ſunt curatu, & niſi funditus exſtirpentur, majorem ſubeunt recidivam.

Curatio.

Pro fungorum cerebri curatione vulgares vitioſos, corruptoſque humores ad cerebrum confluentes purgant, & affluxuros à capite revellunt, ne ulterius incrementum ſumant; victum inſtituunt tenuem, venam ſecant, &

tandèm ipſum fungum ſiccantibus, & exedentibus abſumunt medicamentis. Abſumentia ſunt *Sabina, hermodactyli combuſti, ariſtolochia rotunda, radix angelicæ, caryophyll. lignum guajacum, ros marinus, ſummit. Sampſuci &c,* ut

℞. *Sabinæ* ʒ. ij.
Ochræ ʒ. j.
F. Pulvis.

Vel

℞. *Radic. caryophyllat.*
Angelicæ,
Calami aromatici ana ʒ. ß.
Ariſtoloch. rotundæ.
Iridis florentiæ,
Signi guajaci ana ʒ. ij.
Flor. Salviæ.
Roris marini ana p. j.
F. pulvis ſubtiliſſimus.

Deindè hoc ſuperponunt emplaſtrum, ut

℞. *empl. de Betonicâ* ʒ. iv.
Gummi elemi diſſ. in
Ol. roſ. ʒ. j.
Pulvis roſ.
Myrtillorum,
Maſtich.
Calami aromatici ana ʒ. j. ß.
Cum ſ. q. ol. roſ. m.

Verum putant vulgares ſupradictos pulveres ob ſiccitatem exſiccare, ſed fungorum indicatio non eſt exſiccare, verum eos abſumere; exſiccatur enim quod humidum eſt. Prætereà emplaſtri unctuoſitate humectantur pulveres, & eorum ſiccitas hebetatur. Si his lenibus remediis fungi non exſiccentur, ad acriora, & exedentia confugiunt; verum hæc gravia excitant ſymptomata, & ægrum in vitæ diſcrimen conjiciunt. Vel ſi nimium incrementum ſumant fungi, eos ferro excidunt. Vel ità ligaturâ filo ſerico radicem arctius vinciunt, ut nutrimento deſtituti decidant, ſiquid remanet, exſiccantibus abſumunt; ſed hic operandi modus dolorificus eſt, & gravia ſymptomata ſupervenire ſolent, & æger fungis ſtrangulatus vitâ fungi neceſſe eſt. Si his reluctentur remediis, ad extremum remedium, ad ignem nempè actualem, deveniunt, ſed ignis maximâ cautelâ adminiſtrari debet; ignis enim membranas inflammat, undè febris, & phrenitis ſupervenit: ſi verò cerebrum inflammetur, ejus inflammatio in gangrænam, & ſphacelum terminari ſolet, ut inquit *Hip. 7. aph. 50. Quibus cerebrum ſphacelo corruptum eſt, utplurimùm* (juxta noſtram aphoriſmi correctionem cap. De ſphacelo allatam) *intra tres dies pereunt.* Si durities aliqua, & malignitas adſit, quæ cancri naturam referat, tum lenioribus medicamentis fungus non cedit; acrioribus verò magis exaſperatur, undè ejus curatio impoſſibilis cenſetur.

Cerebri fungos curamus, primò, tenui inſtitutâ diætâ, ut nimia ſucci nutrientis copia minuatur, & ulterior excreſcentia, quantum fieri poteſt, prohibeatur, deindè ea propinamus medicamenta, quæ fungorum impuritates, & craſſamenta abſtergunt, reſolvuntque, ità ſunt diaphoretica ſpirituoſa, pluries à nobis recenſita; poſtmodum aceſcentiam infungis alkalicis, & vulnerariis potionibus obtundimus, & cicu-

tamus.

ramus. Quò ad topica, fungum inſpergimus pulveribus abundantem humiditatem imbibentibus, fibras conſtringentibus, acidum abſorbentibus, & blandè fungum exedentibus. Hi pulveres parati poſſunt *ex ariſtolochiâ rotundâ, myrrhâ, tutiâ, lithargyrio aureo, lapide calaminari præp. ebore uſto, alumine uſto, ſaccharo calcis vivæ &c.* ità ut non modò minuatur ſuccus ſuperfluus, ſed ulterior quoque denegetur tranſitus, & via creſcendi occludatur, qua de cauſſâ, & emplaſtra imponenda ſunt vulneribus cranii dicata, quibus hujuſmodi exſiccantia, & exedentia fuerint intermiſta. Si hæc non multùm profecerint. *Solvatur ſal ammoniacum in aquâ ſimplici*, & addatur pro re natâ *parum calcis vivæ*, & hac ſolutione crebrius tangantur fungi, vel *aquâ plantaginis cum alumine* optima eſt. Si hæc parum juverint. tangantur fungi *aquâ ſalis ammoniaci* n. d. vel inſpergantur *pulvere ſalis ammoniaci, ſabinæ, & vitrioli*, ac radicitus exterminantur, & cicaniſentur: Si ad cancri naturam accedant, ea, quæ pro cancri curatione conveniunt, uſurpentur medicamenta.

Egimus de capitis vulneribus, de iis nempè, quæ parti capillatæ infliguntur, nunc de iis, quæ partem glabram affligunt, dicendum ſupereſt. Pro facie hîc totum id, quod conſpicuum eſt, accipimus, conſtans fronte, auribus, temporibus, ſuperciliis, genis, buccis, labiis, mento &c. exceptis oculis, & naſo, de quibus peculiaria inſtituimus capita.

Cap. XXXVI.

De faciei Anatome.

Dicitur facies, quòd à brutis homines differre faciat, in iiſque celeſtem ſpiritum contineri judicet. Nominatur etiam vultus à voluntatis indicio, quod pro voluntatis varietate mutetur, aut voluntatem detegat. In humanæ faciei opoficio maximam Conditoris providentiam admiramur, omnes nàmque facie impares effigiat, rariſſimique formâ ſimiles fortuitò reperiuntur, & quod maximè notandum, qui occiduam attingunt ætatem, venerandam conſequuntur faciem, undè *veneranda ſenectus*; quod non contingit in fœminis, quæ cùm ſenium leviter attingant, tàm turpes, deformes, ſpurcæ, monſtruoſæ evadunt, ceu de nuce Beneventanâ Striges, & fiunt vera amoris alexipharmaca.

Habet facies partes continentes, & contentas. Continentes ſunt vel communes, vel propriæ. Communes ſunt cuticula, cutis, quæ hîc valdè tenuis eſt; pinguedo, quæ nulla in palpebris, ac naſo; panniculus carnoſus, qui infra oculos adeò tenuis eſt, ut deeſſe videatur; in fronte multo carnoſior, & adeò cuti annexus eſt, ut ferè ſeparari nequeat. Propriæ ſunt muſculi, oſſa, cartilagines &c. Contentæ ſunt oculi, aures, naſus, os, quæ ſunt ſenſuum organa, quæ in facie ſedem habent,

ut ſenſus viſûs, auditûs, odoratûs, & guſtus; Senſus enim tactûs peculiarem non habet ſedem, ſed per totum diſſeminatur corpus.

Dividitur facies in partem ſuperiorem, & inferiorem. Superior, à capillis uſque ad ſupercilia, frons dicitur, & hæc pars in corpore integro ad faciem refertur, cum tamen in Sceleto ad cranium pertineat. Inferior, à ſuperciliis uſque ad extremum mentum extenſa, oculis, naſo, genis, aliiſque partibus deſcribendis donatur.

Frons dicitur à ferendo, quod animi indicia, gravitatis, triſtitiæ, hilaritatis generoſitatis &c. præſefert. Frontis cutis mobilis eſt, quia duobus muſculis latis donatur, quos mebranam carnoſam muſculoſam *Riolanus* appellat. Oriuntur à calvariâ prope ſuturam coronalem, & ad latera muſculis temporalibus annectuntur, & ſuperius quidèm in medio nonnihil diſtinguntur, ſed inferius ità conſociantur, ut unus muſculus eſſe videatur terminant ad ſupercilia, quæ attollunt. Nervos habent à paris ramulo. Arteriolis donantur à carotidibus externis, venulis verò à jugularibus. Fibras obtinent rectas; atque hinc cutem rectà ſurſum trahunt, non verò tranſverſas, & obliquas habent, ut *Columbus*, & *Aquapendens* ſentit. De reliquis faciei partibus agemus in frà.

CAP. XXXVII.

De faciei Vulneribus.

IN mirabili ſingularum humani corporis partium ſtructurâ maximi Opificis ſapientiam ſtupemus, ſed in ſolo faciei opificio omnes contendiſſe nervos videtur; in eâ namque peculiarem pulchritudinem, & nitorem contemplamur, undè non ex eâ mirificum quid, myſterium, & divinum non advertimus. Totum hominem tanquàm in compendioſâ tabellâ comprehendimus. Si nobis fas eſſet, utique pro animæ domicilio faciem ſtatueremus; ex ſacris namque litteris *Gen. cap. 2. v. 7.* habetur: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.* Magnum cum animo conſenſum habet facies, imò reliquarum omnium partium elegantiam, & dignitatem quaſi in compendium trahit, ac ſimul etiam omnium reliquarum affectiones tanquàm in ſpeculo exhibere videtur. Ex eâ nàmque non ſolum ſanitatis, morborum, & imminentis mortis argumenta; verum etiam ipſius incolis motum, & animi affectionum nitidiſſima eluceſcunt indicia. Nàm in genis pudor, & terror, ſic in oculis ira, gaudium, triſtitia, odium; & imprimis amor ſe pandunt; ex fronte, gravitas, & humilitas; ex ſuperciliis, ſuperbia; ex mento, majeſtas; ex naſo, ſagacitas,

gacitas, vel ſtupiditas; ex faciei motu, ſapientia, vel ſtultitia, honeſtas, vel nequitia, urbanitas, vel incivilitas, reverentia, vel deſpectus, benevolentia, aut malevolentia; ex colore, totius corporis temperamentum dilucidè innoteſcunt. Præterea in facie genus, ſexus, vita, ætas dignoſcuntur, & eâ homines à ſe invicèm diſtinguntur. Eſt igitur illa certiſſimum animi exemplar, & eorum, quæ in abſcondito deliteſcunt, ſpeculum, in qui externi, internique ſenſus ſe produnt, & omnes internarum facultatum motus, ac perturbationes conſpiciuntur. Inſuper decora facies mutua commendatio eſt, nec in deformi facie venuſta anima reſidere poteſt. Inſuper magna hominis prærogativa præ cæteris animantibus ex ipſius facie elucet, quam ſummè Reverendus Creator ipſi non pronam, & ad terram demiſſam, ut brutis, ſed verſus cœlum verſam contulit, quò identidèm admoneretur homo ſe tantummodò ad hoſpitandum, & exulandum in mundo eſſe poſitum, non ad manendum hîc æternùm, ac proindè ſibi perpetuò cogitandum eſſe de verâ, & futurâ patriâ, nempè cœlo, & ſpectare ei cœlum Deus voluit, ut ipſum, cecius illa ſedes eſt, quam oculis non poſſumus, animo ſaltèm contempletur: hominem igitur ex humo ſublevatum, ad ſui Artificis contemplationem, quod optimè ingenioſus Poëta, *Ovid. in Metamorph. lib.* 1. ſignificavit, in hunc modum deſcribens:

Pronaque cùm ſpectent animalia cætera terram:
Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Verum ſunt quidam homines, qui nominis ſui, & rationis obliti, oculos ſuos ab alto dejiciunt, ſoloque defigunt, quaſi eos homines, & non belluas eſſe natos pæniteat, & pecudum more viventes, ac Dei juſſa contemnentes, tàm egregiam, venuſtam, ſpecioſam, & ſpectabilem creaturæ faciem ſolerti Dei attentione formatum cultro vulnerare, vel novaculâ amputare, vel phialâ vitreâ atramento plenâ deturpare, vel ſtercore repletâ defœdare non verentur. O crudeliora feris immaniſſimis hominum genera!

Signa.

Faciei vulnera nullis peculiaribus indigent ſignis; quia viſui patent, diſtinguendæ tamen ſunt partes vulneratæ, an vulnus fit in malis, vel in mento, vel in aliâ faciei parte. Præterea facies cæſa perennem ſignificat infamiam; denotat nàmque utplurimùm lenonem, undè quis poſuit ſignum in faciem ejus, & hoc morbo mulierculæ ſæpè laborare ſolent.

Cauſſæ.

Pro faciei vulneribus violentam cognociſmus cauſſam, quæ partium

tium faciei continuitatem ſejungit, & diſſolvit, ità ſunt inſtrumenta, quæ faciem cædunt, ut novacula culter, enſis, falx, vitrum &c. Vel quæ eam pungunt, ut ſagitta, dentes &c. Vel quæ eam contundunt, ut fuſtis, lapis &c. Vel quæ eam perforant, ut globuli. Vel tandèm, eam rumpunt, ut lapis, ictus &c.

Prognoſis.

Faciei vulnera periculoſa non ſunt, ſed perpetuò turpia inflicti vulneris veſtigia relinquunt, quæ faciem omnibus aliis corporis partibus pulchriorem valdè deturpant; attamen quandòque cæſi faciem præ mœrore, & indelibili characteris infamiâ, omnibus intuentibus expoſitâ triſtantur in principio, quia inter homines probos verſari verecundantur, attamen ſenſim, & ſub veſperum verſari incipiunt. Quandòque admodùm periculoſa ſunt, & mortem afferunt, hoc tamen infrequenter accidit. Pro rectâ horum vulnerum prognoſi notamus, quòd alia ſunt cava, alia admodum lata cum carnis deperditione, & hæc magni ſunt momenti: alia ſunt, in quibus oſſa in fruſta ſunt comminuta, vel amputata, & hæc periculoſa ſunt. Alia levia, & curatu facillima, in quibus os nihil paſſum eſt, ſed ſola caro ſecta eſt.

In his vulneribus, quia cicatricis deformitas vix evitari poteſt, de eâ futurâ præſagiendum eſt, cujus cauſſâ tàm mulieres, quàm viri, quoties in facie vulnerantur, propter cicatricis metum atrociſſimis animi perturbationibus excruciantur, & millies in die à chirurgis ſciſcitantur, qualis, & quanta futura ſit cicatrix ſanitatis tempore, pro cujus vaticinio vulnera diſtinguere neceſſe eſt; ſi nàmque vulnus ſit cum carnis, & oſſis deperditione, cicatrix neceſſariò erit profunda; ſi cum oſſe ex ſuo loco moto, ità ut reſtitui non potuerit, cicatrix erit cava. Quò ad cicatricis qualitatem conſiderandum eſt inſtrumentum, quo vulnus illatum ſit, an rubigine, vel fuligine, aut alio colore ſit temeratum, an attramento, vel alio tinctu repletum; nàm ſemper cicatrix infecti inſtrumenti ſervabit colorem. Hinc reprehendamus oportet chirurgos illos, qui ad ſiſtendum vulneris faciei ſanguinem, goſſypium combuſtum imponere ſolent, ex quo evenit, ut cicatrix nigra remaneat.

Curatio.

Si vulnus ſit in genis, vel in mento, vel in aliâ faciei parte, primò ſanguinem ſiſtere debemus illis medicamentis, quæ in hoc *tomo cap.* 17. *De ſiſtendo vulneratorum ſanguine* deſcripſimus; deindè extranea è vulnere eximamus oportet, & ſiquid concreti ſanguinis intra vulnus exiſtat, detergatur, ne putreſcat, & inflammationem excitet. His ritè peractis, tùm vulneris labia ad mutuum contactum reducantur, reducta conſerventur, & tandèm agglutinentur. Pro curatione itàque conſiderandum eſt, quouſque ſectio

ctio perveniat, an ad os, an ipſum Patiatur; Si patiatur, an ſectum, dilatatum, vel fractum, & ſeparatum ſit aliquod fruſtum ab oſſe, & an os alicui parti hæreat: quòd ſi ſeparatum, vel comminutum ſit, eximatur, & tunc cavas relinquit cicatrices: ſi carni hæreat, aut perioſtio, tunc componendum eſt, & in propriam ſedem reponatur, nàm ità os agglutinabitur oſſi ſubjecto per ſuccreſcentem porum ſarcoticum; ità in cranium fracturis, in quibus in plures partes, & quandòque in modum farinæ comminuuntur, quòd omnes illæ partes medio callo oſſeo conglutinantur, obſervamus. Et idem quoque in faciei vulneribus cum oſſis comminutione experimur. Undè aliqui bardi chirurgi perperàm ipſum os alicui parti adhærens forcipe amputant, & ſeparant, ſic namque vulnus cavum efficiunt, & cavas relinquunt cicatrices ut *Hip. 6. aph.* 45. inquit. Vulneris labia, ut ad mutuum reducantur contactum, & reducta conſerventur, vulgares conſuunt eâ ſuturâ, qua conſuuntur ſacci, vel illâ utuntur pelliparíorum ſuturâ, quam efficiunt acubus cuſpide triangulari præditis, ſub foramine concavatis, filo cerâ oblito inſtructis, & per utrumque labrum trajectis.

Cœterum ſutura, quæ acu fit, cruenta, & dolorifica eſt, quaderè illâ ſæpiſſimè chirurgi multos committunt errores; conſuendo enim plus doloris excitant, quàm quòd vulnus ipſum fecerat, & qui craſſioribus utuntur acubus, plus ex carne apprehendunt, quàm ſatis erat, & ità ſæpè labra vulneris contorta, & convoluta relinquunt, ità ut non cutis cuti, & caro carni committatur, ſed cutis inter carnem media conſtituatur; aut ſi hæc vitare velint, vix ſummo margine cutem apprehendunt, ut vulnus relinquatur cavum, & ſutura paulopòſt diſſolvatur. Prætereà in faciei vulneribus ſutura putreſcit, & mox decidit, & ſi iterùm conſuas, denuò decidit, & tandem ipſum vulnus dehiſcit: nàm ſemper idem recidit, ſive ſuturam facias, ſive intermittas, & ægri excrucientur. Inſuper in iiſdem vulneribus puncta deformitatem pariunt, & cicatricem valdè turpem reddunt, & utplurimùm ſuturæ ante vulneris agglutinationem ex quolibet levi motu rumpuntur, & corpora tenera ſuturam, quæ acu fit, non ferunt. Tandèm ſuturæ ad partem affectam dolores, inflammationes, & fluxiones concitant, & ad carnificum ſutorum ingreſſum, & præſentiam exhorreſcit natura.

Optima ſutura per gluten inventa eſt, quæ ſine ullo partis vulneratæ dolore, ullâ per acum diviſione, & puncturâ vulneris labia adducit; tu itàque conſonis inſtructus remediis, ſine, ut natura ſine errore ſuat, & curationem ſine dolore efficiat; hæc nàmque ſingulis diebus ſine acu, & filo ſuit, donec ad vulneris labia, & extremitates perventum ſit, & cicatricem anguſtam facit, non aliter ac ſi filo ſutorio conſuiſſes.

Suturæ per gluten apud *Sennertum*

tum talis eſt apparatus : lintea comparantur valida, æqualia, mollia, quadrangularis, vel triangularis, vel alterius figuræ; prout vulneris ſitus, & membri, cui applicari debent; natura requirit, quæ in parte, quâ vulnus reſpiciunt, complicentur, aut ſuantur ſubtiliter, & fila per latitudinem eorum aliquoties traiiciantur. Linteis iſtis annectuntur anſulæ è filo duplicato, vel multiplicato, & contorto cerâ oblito, eâ diſtantiâ, quàm ſututæ habere ſolent, aut etiam minore. Linteis iſtis inducatur glutinum è medicamentis adſtringentibus, & viſcoſis compoſitum, qualia ſunt *albumen ovi*, *bolus Armenus*, *thus*, *maſtiche*, *ſarcocolla*, *farina volatilis*, *gypſum*, *tragacantha*, *coralli*, *reſina pinguis*. ut

℞. *Boli Armeni*,
Sarcocollæ,
Maſtich.
Sang. drac. ana ℥. ij.
Cum ovi album. miſceantur.

Vel

℞. *Farinæ volatilis*,
Maſtich. ana ℥. ß.
Boli Armeni,
Coralliorum,
Sarcocollæ ana ℥. j.
Sang. drac. ℈. ij.
M. cum album. ovi.

Et ſi metuamus, ne glutinum ſeparetur, quod fit imprimis ob ſaniem è vulneribus effluentem, reſina pini, vel piceæ reliquis admiſcenda, quæ humiditatem non admittunt, ut

℞. *Sang. drac.*
Thuris,
Maſtich.
Boli Armen.
Reſinæ pini ana q. u.
Miſceantur cum album. ovi.

Lintea hoc modo glutine inducta, & anſulis ſuis inſtructa, duo utrinque ad latera vulneris, pollicis diſtantiâ ità apponenda, ut anſulæ ſibi rectà reſpondeant, & tamdiù relinquenda, donec glutino ſiccato lintea cuti fortiter adhæreant, quod quatuor, vel quinque horarum ſpatio fieri ſolet. Linteis cuti jàm tenaciter adhærentibus, anſulæ, ſeu fila mutuò colliganda, & conſtringenda, ut vulneris labia rectè uniantur. Quo modo ſine omni dolore, ſine cicatrice, & deformitate, quæ fit ex puncturâ acûs, labia vulneris adducuntur, & longiore temporis ſpatio, quàm ſuturâ, quæ fit acu, adducta, & unita ſervantur. Hinc ſaltèm incommodi habere videtur huc ſuturæ genus; quod ante ſex, vel ſeptem horas (citius enim non exſiccatur, ac firmiter adhæreſcit) nullius uſus eſt. Verùm mora iſta multum damni afferre non poteſt; quòd ſi aliquid damni metuatur, parari poteſt ſequens *emplaſtrum noſtrum glutinatorium*, quod valdè tenax eſt, neque humani corporis calore liquatur, ut

℞. *Reſinæ pini*,
Colophoniæ,
Picis navalis,
Tacamahacæ ana ℥. ß.
Glutinis piſcium ℥. ij. ß.
Solut. in decoct. nuc. cupreſſ.
Hyppociſtid. ℥. ij.
Radic. conſolid. ℥. ß.
Aquæ è folliculis ulmi, &
Ol. Maſtich. ana q. ſ.

Et

Et f.ſ. a. empl. admodùm tenax. Attamen vulnera cava non conſuenda ſunt nec ſuturâ per gluten, neque per filum, quia adeſt ſubſtantiæ deperditio, & ſi conſuerentur, tota faciei cutis rugoſa redderetur, & in parte vulneratâ fieret veluti loculus, & deformis, at ampla cicatrix, præterquamquòd gigneretur ſinus, qui multum vulnerato, & chirurgo faceſſeret negotium.

Vulgares Galenici contuſo vulnere per acum, & filum quotidiè ipſum inſpergunt pulveribus ex *bolo armeno, aloë, thure, maſtiche, & roſis*, ac ſuper imponunt linamentum ovi albumine imbutum, & ità ad quartam uſque diem procedunt, & cùm vident, quòd vulneris labia glutinari incipiunt, ſuturam cædunt, & *emplaſtrum Barbarum* imponunt. Alii utuntur *oleo maſtichino, vel roſaceo vel hypericonis* ad totalem uſque curationem. Si vulnus in buccæ cavitatem ità penetret, ut genæ pars tàm externa, quàm interna ſit cæſa, hoc decocto, quod conſolidandi vim habet, utuntur, ut

℞. *Radic. pentaphyll.*
Tormentillæ,
Conſolidæ majoris.
Roſ. rubr. ana m. j.
Myrtillor. ℥. ß.
Gummi Arabici,
Tragacanth. ana ʒ. j.
Thuris,
Maſtich. ana ℈. ij.
Boli Armen. ʒ. j. ß.

Coque in ſuff. aquæ quantitate ad tertiæ partis conſumptionem, & cola, quod decoctum continuò æger aſſumat in os, & ſi auſterum nimis videbitur, *Syr. de roſ. ſicc. vel diamor.* admiſcent. Si vulnus ſit cavum, medicamentis, quæ carnis generationem promovent, & cavitatem replent utuntur.

Conſuto faciei vulnere per gluten, ut ſuprà retulimus, & ad mutuum contactum ejus labiis adductis ad ſolutionis unitatem devenimus, cœterum obſervandum eſt, quòd ſi nimis arctè vulneris labia reducantur, & anſulæ nimis propè ad ſe invicèm ſint ſitæ, tunc ingens dolor ex impedito labiorum vulneris tumore exoritur, & pus in vulneris fundo genitum non rectè egreditur, undè poſtmodùm vulneris fundus non probè mundificatur, & ex puris, vitioſi fermenti remanentiis in parte vulneratâ abceſſus arcanus oritur, & ſucceſſivè non abſque pernicie ſe manifeſtaturus, qui antequàm fiat, pus acre retentum cuniculos agit in partibus ſubcutaneis, eaſdem hinc indè exedit, & poſtmodum abſceſſum producit ſinuoſum. Præterea nimis propè ad invicèm labia adducta, balſamis applicandis ingreſſus inhibetur. Nec vulneris labia nimis laxa, & hiantia anſulis coërceantur, nàm hoc modo ſita, in vulneris fundo ſanioſa, & purulenta materia congeritur, nec facilè ob ſuturas tergi poteſt, & ſic in ſinum degenerat. Inſuper ex vulnere in ulcus abit, & turpem inducit cicatricem. His animadverſis, extemplò ſolutæ unitati optimis medicamentis conſulendum eſt, hujuſmodi ſunt balſamica volatilia, & ſpirituoſa,

quæ ſaniem inhibent, partem affectam in ſuam conſtitutionem reducunt, conſervantque & ad vulneris cavitatem uſque, & ulterius ſe inſinuant, præcipuè ſi ſuperficiale non ſit, ſed cum aliquali profunditate, ac tandèm ſoluto continuo unitatem reſtituit, & eſtò medicus illam impedire vel detinere velit, non poteſt, talia erunt *Balſamus artificialis, balſamus proprietatis, balſamus Samaritani, ol. Apparicis Hiſp. ol. momordicæ.* Itèm *ol. terebinth. deſtill. cum ſpiritu vini, & balſamo Peruviano ana.*

Vel

℞. *Ol. hyperic.*
Momordicæ,
Balſam. Peruv. albi ana ℥. ij. *m.*

Ablue primum vulnus ſpiritu vini non dephegmato, deindè vulnus madefac uno ex his medicamentis balſamicis, quibus etiam irrorentur filamenta, & ſuperimponantur vulneri, & abſque eo quod removeantur, ſemel in die irrora per quinque dies, & vulnus conſolidatum erit. Tunc remove ſuturam per gluten, & cicatriza, abſque eo quod cicatricem inducas

Vel

℞. *Spiritum Vini ſublimatum,*
elue vulnus deindè inſperge ſubtiliſſimum pulverem aloës, hepaticæ, & ligaturam comprime, & intra biduum ſanabitur vulnus.

Vel

℞. *Spiritum vini,*
& elue vulnus, cui eluto pulv. aloës hepaticæ cum goßipio, ol. hyperic. imprægnato impone vulneri, & ſuperpone fodic. emplaſtrum. Si facies læſa ſit in genis, & ad interiorem oris partem uſque cæſura penetret; tunc externa medicamenta internis connectenda ſunt, & his internè colluendum eſt vulnus, ut

℞. *Radic. ſymphyt. mai.*
Tormentillæ,
Sigilli Salomonis ana m. j.
Fol. ſaniculæ,
Alchimillæ ana m. ß.
Flor. hyperic p. j.
Sarcocollæ ℥. ij.
Maſtich. ℥. j. ß.

Bulliant in ſ. q. aquæ, & vini nigri, clauſo vaſe, & cola admiſcendo *oculorum cancrorum pulveres* pro arbitrio, & ad auſteritatem emendandam, *ſyr. de hederâ terreſtri, & ſymphyto fernelii ana diſſolve*, quo decocto non rarò faciem cæſus utatur. Nec hoc medio tempore deſint potiones vulnerariæ. Si vulnus cavum ſit propter ſubſtantiæ deperditionem, ea oppoſita ſunt vulneraria medicamenta, quæ carnis deperditæ regenerationem promovent, & cavitatem opplent.

Hippocrates genarum, aurium, naſi, præputii vulnera non augeſcere, neque coaleſcere poſſe *ſect. 6. aph.* 19. arbitratus fuit, cum inquit: *Ubi diſſectum fuerit os, aut nervus, aut genæ pars tenuis, aut præputium, neque augeſcit, neque coaleſcit.* Verum nos in omnibus harum partium diſſectionibus contrarium experimur; non ſolum enim in genis, narium pinnis, naſo, & præputio vulnera coaleſcere, verum etiam offe diſſecta, & perfracta coire, & à naturâ ferruminari videmus medio illo glutine, veluti ferrumine, quod porum ſarcoticum, & porum offeum appellant chirurgi.

Secundum hanc noſtram interpretationem aphoriſmus videtur falſus; verumenimverò Hip. non intellexit juxta noſtrum ſenſum, ſed de coaleſcentiâ illâ per ſuccreſcentem carnem, quæ ſolutum continuum combinat: non enim partes oſſeæ, cartilagineæ, & nervoſæ mediante carne coire, nec regenerari poſſunt ſecundum ſubſtantiam, qualis eſt abſciſſa, cum ſint partes ſpermaticæ, reſarciuntur tamen & redintegrantur illo medio naturæ glutine, & callo, veluti vinculo quodam circumducto.

Faciei vulneribus ferè poſtremam addidimus manum, ſed utramque non abſoluimus paginam; multum nàmque moliendum ſupereſt, & quaſi nihil efficimus, niſi inflicti vulneris veſtigia, putà deformem deleamus, vel ſaltim corrigamus cicatricem, quæ ægro tanti eſt ponderis, ut vivat moriens, & moriatur vivens, quia inſidioſus amoris internuncius cenſetur, qui noſtro idiomate infidum denotat Lenonem. Verumenimverò quandòque vulnerum characteres in vultu accidunt in monomachiâ, rixâ, vel pungâ, & etiam ſunt inglorii, & inertiam in vulnerato, & animi robur in vulnerante arguunt, & uſque vulnerato vulnerans fortior eſt, ut de *Caſtrico* fertur:

Quid te magnanimum, quid jactas, Caſtrice, fortem?
Quid capiti oſtentas vulnera facta tuo?
Arguit ignavum, & vilem numeroſa Cicatrix!
Vulnera qui infligit, fortior ille facit.

Quæ quandòque gloriarum inſignia cenſentur, utplurimum animi imbecillitatem, & opprobrium deſignant. Non negamus tamen militares viros vulneribus gloriari, quia virtutis ſunt indicia, & ſpectabiliores judicantur, qui ex acie vulnerati redeunt, quàm qui incolumes. Totum corpus unum ſit vulnus, deindè una cicatrix, non tamen faciem inurat, tunc miles generoſus in recipiendo, quot pugnas narrabit, quot cicatrices oſtentabit, totidem præteritarum virtutum ſigna, & corporis decora reſerabit, & quidam poëta inquit:

Nil Laudabilius, quàm magna, & honeſta Cicatrix:
Virtutem teſtis muta, fidemque probat.

Verum ut verum fateamur glorioſius eſſe dimicare, hoſtes debellare, & non vulnerari putamus.

Succedit fœda cicatrix quinque de cauſſis, vel quia eſt cava, vel extuberat, & prominet, vel quia eſt malè colorata, vel dura, & rigida, vel eſt inæqualis: igitur aliæ cicatrices ſunt cavæ, aliæ elevatæ, & prominentes, aliæ malè coloratæ, aliæ nimis duræ, & aliæ inæquales, quæ omnes corrigendæ ſunt.

Balſamicis, & conſolidantibus coëunt tandèm vulneris Labia, & partes anteà ſeparatæ nutriuntur, nihilominus tamen cavitas, pro-

minentia, durities, & inæqualitas in conſolidationis loco remanere ſolent, quas cicatrices appellant. Nàm dùm balſamus naturalis, ſeu nutritius ſucceſſivè Labia unit, tamen fibræ cutaneæ nerveæ anteà ſeparatæ vix adeò exactè ſibi denuò circa extremitates junguntur, pori quoque, & meatus æquali tractu aliàs juxta ſe invicèm ſituati pervertuntur, & minus aptâ ſerie collocati ità inter ſe confunduntur, undè gluttinans ſuccus nutrititius in iſtis locis detentus, & implicatus, in oſſibus callum, in partibus verò mollioribus cutaneis cicatricem talem conſtituit: idque eò magis quò adſtringentia magis, & exſiccantia, cicatriſantia, vulgò appellata, fuerint; nàm hæc poros anguſtiando, fibraſque duriores, & minus tractabiles reddendo, tandèm inſigniori cicatrici occaſionem præbent, idque eò magis, quò aſperior, minuſque roſcidus fuerit nutrititius balſamus: nàm propter hanc ultimam cauſſam in adultis majores, magiſque deformes naſcuntur cicatrices, quæ in unionibus minus tales exiſtunt: quia potius hi ipſi rectè tractati vix cicatricis veſtigium relinquere ſolent.

Fit cava cicatrix ob chirurgi errorem, quandò medicamentis cicatricem inducentibus, & validè exſiccantibus utitur; aut cava ob oſſis, vel carnis defectum redditur. Si ob chirurgi errorem cava fiat, cicatricem ipſam ſcarificari, & auferri oportet vel medicamento veſicatorio, vel exedente. Scarificatâ, vel exeſâ cicatrice, vitatis cicatricem inducentibus, neceſſaria ſunt medicamenta carnem gignentia ad cavitatis uſque repletionem, qua repletâ, nova cicatrix ſuperinducatur. Si cavitas ab oſſis, vel carnis copiæ defectu dependeat, difficillima eſt ejus reparatio, attamen carnem regenerantibus medicamentis tentari debet.

Si cicatrix prominens ſit, deprimenda eſt *Laminâ plumbeâ mercurio illitâ*, alicujus ponderis, pluribus diebus ſupra cicatricem ligatâ, vel ſæpeſæpius aceti ſpiritu abluatur, vel ſequenti aquâ:

℞. *Limones num.* v.
Vini opt. lib. iij.
Radic. virid. ari lib. j.
Alum. roc. uſti ℥. vj.

Terantur radices, & limones in taleolas diſſecentur, & miſceantur, indantur alembico vitreo, & deſtilla S. a. hac aquâ ſtillatitiâ cicatricem madefac. Præſtantius eſt *Lac. Virginum*, cujus parandi rationem tradidimus.

Fit rubra cicatrix ſecundum Galeniſtas à ſanguine fervidiore, ob calidam hepatis intemperiem, & in faciei venas ſub cicatrice diffuſo, & ob ſuam craſſitiem fixius ſtagnante; Nigra verò à ſucco melancholico ibidèm diſperſo. Coeterùm cicatrix rubra pendet à cutis faciei texturâ attenuatâ, & ob arteriolarum capillarium extenſionem ſanguinem fundentium, qui per cuticulam ſuo tranſlucet colore; nigra verò cicatrix fit à cute aſperâ, & hiſpidâ, in qua pori diſtorquentur, ac proindè luminis motum extingunt, & ejus radios abſor-

abſorbent, & ſuffocant. Utraque igitur cicatrix ad priſtinum, & naturalem colorem transferenda eſt; rubras cicatrices abigere poſſumus *aqua ſpermatis ranarum cum camphorâ*, vel *ſulphur ligetur in petiâ, & per noctem in aquâ roſarum ponatur*, qua frequentius cicatrix abluatur; vel madefiat *ſucco bryoniæ, & perſicariæ*. Vel abigi poſſunt *aquâ coſmeticâ mercuriali* compoſitâ *ex mercurio meteorizato, ſucco limonum, ſeminibus melonum, & cucurbitæ, camphorâ, & albuminibus ovorum*. Aufertur his medicamentis, quià capillarium arteriarum, venarumque corrugationem efficere, & liberum ſanguini commeatum præſtare poſſunt. In cicatricis nigredine eò incumbendum eſt, ut cutis lævigetur, & pori in naturalem reducantur ſitum, id aſſequemur, ſi humore benigno, miti, & velut oleoſo impleantur, ità tenſi fiunt, & totius cutis planities læviſſima, & candidiſſima apparet, omnia verò aſperiora, & ſalina, quæ ſuccum benignum ex cute exhauriunt, declinanda ſunt. Conducunt externa coſmetica, inter quæ ex *Talco* parata extolluntur; & liquor talci magni æſtimatur, de oleo hujus talci plures proſtant deſcriptiones, verùm veram adhuc cum induſtria quærunt Chymici. Sequens topicum omnem nigredinem à cicatrice tollit:

℞. *Rad. ari,*
Bryoniæ,
Sigilli Salomonis recent. ana ℥. j.
Sem. fœnigræci pulv. ℥. j.
Camphoræ ℨ. ß.
Simul contundantur, & affunde
Ol. tart. p. d. ℥. iij.

Fiat expreſſio, applicetur cum petiâ bis in die.

Duræ occurrendum eſt emollientibus, ut oleum *ex vitellis ovorum, pinguedine humanâ*, quam admiſcemus *cum oleo radicis cyclamini, vel radicis cucumeris aſinini* ad callum reſolvendum. Vel *oleo tartari p. d.* inungimus. Vel ſi valdè dura ſit cicatrix, eam inungere debemus *oleo amygdalarum dulcium*, & deindè ſuperponere *micam panis in aceto acerrimo maceratam*, nàm ſic emollitur, & poſtmodùm attenuatur.

Si cicatrix ſit rugoſa, quia, malè conſuta fuit, eam medicamento exedere, novam, ac lævem inducere, & demum eam emendare debemus.

Non eſt tandèm vilis chirurgus, nec ſordidus tonſor, qui non ſe jactet ad cicatrices prorſus delendas arcanum poſſidere, verùm non reſpondet jactantia factis. Annis elapſis cuidam eunucho una faciei pars inciſa fuit, chirurgus, qui curæ ſe ſubmiſit, pollicebatur ſe nec nimium quidèm cicatricis veſtigium relicturum, ægrotus, minimè verò id quidèm reſpondit, imò domine chirurge, te deprecor, ut latam infixi vulneris notam relinquas, nàm qui hanc faciei partem amputandam curavit, niſi ſtigma aſpexerit, mihi alteram faciei partem amputari, vel forſan me tandèm jugulari curabit: ex hoc in aliquibus vulneris ſtigma non obolendum eſſe quandòque arbitramur, nec indè pejora eveniant mala.

Cap.

Cap. XXXVIII.

De Oculorum Anatome.

Oculi ab occulando, ſeu occultando dicti, eo quod ſub palpebris occultentur, ſunt viſûs organa, ex humoribus, membranis muſculis, vaſis aliiſque partibus videndi gratiâ efformata.

Poſiti ſunt in editiori corporis parte, ut tanquàm ſpeculatores fortuitorum occurſuum, quæ fugienda, quæ proſequenda, ex eminentiori loco melius proſpiciant. Sunt noſtri corporis lucernæ ardentes, quæ ſolis inſtar homini lumen præbent. Et ſicut ſol ſplendens macrocoſmum illuminat,ità etiam oculi microcoſmum illuſtrant.

Sunt oculi numero duo, tum ob majorem viſûs perfectionem, tum ut uno læſo, vel deficiente, alter vicem ſuppleret; objectum tamen unum eſt, quod videt uterque, non duplex.

Globoſam, circularemque, obtinent figuram, ut tàm ad motum aptiores, ſi enim aliquem angulum in ſuâ figurâ haberent, ab illo maximè læderetur viſio; quàm ad radiorum viſibilium receptionem commodiores eſſent.

Color in homine aliquantulùm variat, eſtque in aliis cæſius, in aliis ſubflavus, in aliis niger, quæ varietas circum pupillam in iride maximè conſpicua eſt, atque ab vueæ colore procedit. In Sinarum regione incolæ nigros, in Tartariâ autem virides habent oculos.

Oculorum magnitudo homini mediocris eſt, non omnibus quidèm exactè æqualis, ſed talis tamen, quæ recipiendis viſibilium radiis ſufficit. Interim exigua illa magnitudinis diverſitas ad majorem, minoremque viſûs firmitudinem non parùm confert: quippè majores, & prominentes oculi multo hebetiore viſu præditi ſunt, quàm minores, & in profundo reconditi, cujus rei cauſſâ videnda apud Opticos ſcriptores.

Maximus, & admirandus eſt oculorum inter ſe conſenſus propter nervos opticos in medullæ ſummitate ſibi permiſtos, ac in medio connatos: nec non propter motorios è communi principio ſimul oriundos, atque hinc uno, præcipuè à cauſſis internis, malè affecto, mox condolet, languetque alter, & ab unius noxâ alter vix immunis ſervari poteſt.

Lucem aliquam congenitam in ſe habent, eamque mediocrem in homine, qui diuturnis actionibus in primis occupatur: majorem verò in iis animantibus, quæ nocturnis venationibus victum quærunt, ut gliribus, bubonibus, felibus &c. quorum clarè fulgentes oculi circumfuſas evincunt tenebras.

Poſiti ſunt oculi in ſuis domiciliis, quæ vulgò *orbitæ* nominantur, utrinque ad naſi latera ſub oſſe frontis, ut viciniores eſſent ſuo principio ſcilicet cerebro; in quibus continentur ad ſui tutelam, & defenſionem ab externis injuriis, tanquàm in capſulâ, oſſeâ quidèm,

ex

ex oſſe frontis, & genarum taliter conſtructâ, ut verſus ullam partem ab extrinſeco lædi poſſint: qua ratione etiam ſuperpoſitas habuerunt palpebras.

Orbitæ inveſtiuntur pericranio, cui adeps, muſculorumque principia firmiter adnaſcuntur, In ſingulis tria ſunt foramina. Duo poſteriora, eaque maxima, & unum laterale minus. Poſteriorum interius rotundum, nervo optico tranſitum præbet; exterius verò, ei à latere adſtans, eſt fiſſura oblonga, per quam nervus motorius cum arteriis, & venis ad oculum progreditur. Laterale foramen, quod minus in angulo externo ſitum eſt, hoc ſub oſſe cribriformi ad naſi interiora progreditur, atque indè lachrymas tranſmittit, & vulgò vocatur *foramen lachrymale.*

Ne per hæc foramina lachrymalia continuè lachrymæ effluerent, Summus rerum Opifex utrique carunculam glanduloſam, & mollem impoſuit, exiguis vaſculis ſanguineis, & nervulis ferè inviſibilibus donatam, duobus inſuper vaſculis lympham vehentibus ab interiore glanduloſæ carnis parte exeuntibus, & humorem ad oculi continuam humectationem ſenſim effundentibus præditam. Hæc glanduloſa caro lachrymale foramen tegit, (à nonnullis *caruncula lachrymalis*, appellatur) & ſic liquoris interni continuum exitum præbet: quouſque ob nimiam ejus copiam nonnihil retrocedere, & ſic iſti liquori, id eſt, lachrymis, tranſitum prebere cogatur. Hæc caruncula quandòque ab aëre frigidò nimis contracta, vel ab acri humore eroſa, vel exulcerata dictum foramen non ſatis exactè occludit, & lachrymarum eruptio non impeditur, ac proindè tunc voluntarius, & aſſiduus earum fit profluxus.

His orbitis contenti oculi majoris tutelæ gratiâ *palpebris*, tanquàm velaminibus conteguntur, quibus pulveres, moleſtique fumi, atque vapores ab iis excluduntur, nimiumque lumen, & aëris injuriæ avertuntur, & ad majorem claritatem carnea humectatur, abſtergitur, & depuratur.

Conſtant exteriùs cute tenellâ, cui nulla ſubſternitur pinguedo: interius pericranio tenuiſſimo, ac læviſſimo, ad faciliorem motum, ſuccingitur. Has partes media intercedit membrana, quæ hîc valdè tenuis eſt.

Minimos arteriarum ramulos à carotidibus accipiunt, minimaſque venulas ad jugulares emittunt, nervulis verò à ſecundo pari donantur.

Duæ numero ſingulis oculis ſunt palpebræ. Una inferior, & minor, cujus in homine minor eſt motus. Altera ſuperior, motu celerrimo prædita, ipſi conceſſo à duobus muſculis. Quorum primus dicitur rectus, quo mediante oculi aperiuntur, & attolluntur, oritur circa nervum opticum, & tendine in palpebræ extrema deſinit. Alter orbicularis dicitur, qui deorſum movet, id eſt claudit, & tegit.

Palpebræ apertæ duos efformant angulos, quos *canthos* appellant. Horum externus eſt minor, inter-

nus eſt major, in quo caruncula glandulosa foramini lachrymali incumbit. Utriuſque glandulæ uſus eſt, Seroſum lymphaticum humorem ex ſanguine arterioſo ſeparatum, per tenuiſſimos lymphaticos tubulos oculis affundere, ad continuam eorum humectationem, carneæ tunicæ abſterſionem, palpebrarum motum faciliorem.

Extrema palpebrarum duriora ſunt, & cartilaginoſa, ſed molles iſtas cartilagines parvas, ſemicirculares Græci *Tarſos* vocant, latini *Cilia*, ad ſtabilem palpebrarum expanſionem, exactamque commiſſionem. Harum ſuperior multo Latior eſt inferiore, quibus pili infiguntur, qui ad definitam longitudinem excreſcunt, quam ex naturæ lege non excedunt. His volitantia per aërem corpuſcula ab oculis arcentur, & viſus inductis leviter tenebris perfectior redditur: iis autem quacumque de cauſſâ ſublatis remotiora exactè non internoſcuntur, verſus interiora verò converſis, gravis moleſtia oculis, cum viſûs incommodo, infertur.

Majoris adhuc tutelæ gratiâ, ſuperius ad oculorum, frontiſque confinia, *ſupercilia* conſtituta ſunt, craſſiore cute, inſtar arcûs, prominula, piliſque preſſulis, verſus exteriora decumbentibus hirſuta, ſudores, pulveres, & alia, quæ à capite defluunt, excipientia, ne in oculos delabantur.

Oculi viſionis organa triplicibus conſtructa ſunt partibus, quarum aliæ ad nutritionem, ut venæ, & arteriæ: aliæ ad motum efficiendum, vel facilitandum, ut muſculi, adeps, glandulæ, & vaſa lymphatica: aliæ ad ipſum viſum faciunt, ut nervi optici, tunicæ, & humores.

Arteriæ ſanguinem vitalem ad nutritionem oculorum, muſculorum, glandularum, & adipis deferentes, partim ſunt externæ, à carotidis ramo externo: partim internæ ab interno ejuſdem ramo, plexum retiformem conſtituente procedentes.

Venæ externæ in oculi albo ſpectabiles, ad jugularis externam; ut internæ nervum opticum comitantes, ad ejuſdem ramum internum emittuntur.

Moventur oculi humani quaquaverſum ſex muſculorum ope, intra, orbitæ cavitatem oculis circumſtantium: quorum quatuor majores recti, motum rectum ſurſum, deorſum, ad latera: duo multo minores obliqui, motum obliquum perficiunt, quibus omnibus adeps copioſus, tum ad facilitandum motum, tum ad oculi humectationem, calefactionem, Lævigationem interponitur.

Oriuntur omnes principio acuto è profundâ orbitæ parte, juxta foramen, ubi nervus opticus orbitam ingreditur, cujus membranæ adnaſcuntur, & deſinunt in tendinem tenuiſſimum, corneæ adhærentem, in qua omnes tendines in circuitu ſimul injuncti, tunicam quandam tendineam conſtituunt, vulgò *innominatam* dictam, quæ latioris circuli inſtar oculo adnectitur, ſed totum non ambit.

Primus muſculus, ſuperior, & craſſior

craſſior oculum attollit, vocatur *attollens*, quòd quia ſuperbis hominibus frequens eſt, *ſuperbus* appellatur.

Secundus ei oppoſitus in parte inferiore, ſeu humiliore, qua locatus eſt, vocatur *deprimens*, ſeu *humilis*, quia oculorum deorſum malas verſus trahit.

Tertius in majori angulo poſitus *adducens* appellatur, quia introrſum naſum verſus oculum adducit, quòd quia bibentibus, dum poculum inſpiciunt, familiare eſt, hinc *bibitorius* dicitur.

Quartus *abducens* in latus, ad paruum angulum, *indignabundus* nuncupatur, quòd indignantium lateralem aſpectum exprimat.

Ab his quatuor ſimul agentibus oculus introtrahitur, & motus ſiſtitur, qui motus medicis *tonicus* dicitur.

Quintus, obliquorum prior, gracilis, teres, brevis, inferiore loco ſitus, & in extremâ inferioris obitæ parte, obliquè deorſum in gyrum oculum movet ad angulum externum.

Sextus, obliquorum alter, omnium tenuiſſimus, habens tendinem longiſſimum, oculum circumagit ad angulum internum Dicitur *trochlea muſculus*, quia per trochleam circumrotatur.

Hi duo poſtremi ob petulantium oculorum amaſiam ſpectantium occultas illecebras, *amatorii*, à motu verò, quem peragunt, *circumactores* nominantur.

Nervorum duo ſunt paria, primum *opticum*, vel viſorium, craſſum, & poroſum deferens ſpiritus opticos. Inſeritur parte poſticâ in centrum corneæ, & ad retinæ centrum penetrat. Secundum motorium, quod in membranas abit, & in quemlibet muſculum ramum emittit.

Oculi bulbus conſtruitur ex membranis, & humoribus, membranæ non niſi tres ſunt, & tres humores.

Prima membrana, ſeu tunica oſſi proxima *Adnata alba*, & Hip. & Galeno *Album oculi* appellata, & tenuiſſima pericranii ſupra ſcleroticam uſque ad circulum iridis expanſio, oculum orbitæ, & interioribus oſſibus conjungens, undè etiam *conjunctiva* dicitur. Eſt exquiſiti ſenſus, arteriolis, venuliſque multis conſperſa: per quas arteriolas cum ſanguinis fervidioris major ſit affluxus, quàm per venulas refluxus, tunc ophthalmia generatur, cujus hæc membrana ſedes eſt. Hæc tunica communis eſt, propriæ verò membranæ, ſeu tunicæ ſunt tres, & remotâ hac adnatâ.

Prima ſe offert ſclirotica, vel dura dicta, quæ à durâ matre ortum ducit. Hæc totum involuit oculum, eſtque craſſa, dura, denſa, æqualis poſterius opaca, anterius inſtar pellucidi cornu tranſparens, pellucida, & polita, undè ea parte tunicam *corneam* vocant.

Secunda, & media, quæ præcedente multo tenuior eſt, à tenui meninge orta, & exilibus vaſculis conſperſa, & quia oculi humores ſicut Chorion fœtum, amplectitur, choroides nominatur:

at anteriore parte qua craſſior, & duplicata, atque ad radiorum lucis intromiſſionem in medio perforata eſt, & *Rhagoides*, ſeu *Vuea*, quia ſimilis eſt ſpolio vuæ, detracto pedunculo, vel ab vuæ colore dicitur, quod tamen nomen ſæpè etiam toti tunicæ adſcribitur.

Portio illius per corneam tranſparens, vueæ tunicæ limbus varios habet colores, atque hinc à Cœleſtis Iridis ſimilitudine *Iris* appellatur: eſt tamen nunc nigra, nunc cœrulea, nunc cæſia &c.

Eſt autem uvea in mediâ anteriore parte feneſtrata, ſeu perforata in hominibus foramine rotundo, in quibuſdam brutis oblongo, ſeu ovali, quod latini *Pupillam* appellant.

Ex circumferantiâ uvæ oritur ligamentum, vel *Interſtitium Ciliare* dictum, quæ ſunt tenuia quædam filamenta referentia lineas nigras palpebrarum pilis ſimiles, & cryſtallinum humorem cingunt, qui horum ope nectitur vicinis partibus.

Tertia *Retina*, ita dicta, quia æmulatur reticulum illud expanſum, quod è fune pendulum eminus ad piſcium capturam aquis iniicitur. Ejus ſubſtantia mollis eſt, atque mucoſa, in qua cùm filamenta quædam tenuiſſima, tum vaſcula maximè tenella, è plexu choroide, & rete mirabili derivata, ſanguinem ad ejus nutritionem deferentia, manifeſtè conſpiciuntur. Hæc tunica eſt magis opaca, quàm lucida, miſta obſcuriori rubore, quia hîc receptæ ſpecies ſiſtuntur, & repræſentantur, tanquàm in ſpeculo: mucoſa tamen nonnihil, quo muco ſubindè albicat, ad ſpecierum receptarum illuſtrationem.

Hæc Retina ulterius ambiens, in tunicam *Araneam* mutatur, vel Chryſtalloidem, quia ſui tenuitate araneorum telam refert, & eſt humoris cryſtallini propria tunica tenuiſſima, & pellucida, undè ſpeculum dicitur.

Addimus tunicam *Vitream*, quæ vitreum inveſtit humorem, & à cryſtallino ſeparat.

In oculo tres obſervantur humores, aqueus, vitreus, & cryſtallinus: quorum hic nobiliſſimus eſt, & anima, atque *centrum oculi* quibuſdam dicitur. Differunt hi oculorum humores, ſed omnes ſunt pellucidi, & colorum expertes, ac intra tunicas contenti, ubi aqueus imprimis anteriora occupat, vitreus poſteriora, media cryſtallinus omnium ſit minimus, vitreus quintuplo eo major, duplo verò ſuperans aqueum.

Aqueus humor, tenuis, pellucidus, omnis coloris expers, & fluxilis inſtar aquæ, anterius ſpatium inter corneam, & cryſtallini ſedem alluit, nullâque tunicâ propriâ comprehenditur, ſed inter corneam, & uveam tunicam ante pupillam concluditur.

Aquei humoris uſus eſt reliquos duos denſiores humores, cum uveâ, retinâque tunicâ humectare, ac lævigare, & forſan etiam nutrire: ad hæc, corneum: ne rugoſa, atque indè opaca fiat, diſtendere, luminis nimium ſplendorem infringere & radios viſibi-

les dilatare. Si verò à puritate ſuâ recedat, & craſſior evadat, tunc viſus hebetatur, ut ſenibus contingit. Si particulæ aliquæ craſſiunculæ in eo natent, tunc culices, muſcæ, paleæ, aranearum telæ, aliaque ſimilia ante oculos, oberrare, aut volitare videntur. Si illæ particulæ craſſiores concurrant, & ità cohæreant, ut indè pellucida generetur, ante pupillæ foramen ſubſiſtens, tunc viſus abolетur, propterea quod radiorum viſibilium ingreſſus in cryſtallinum abarceatur: idque incipiens vitium latinis *ſuffuſio* dicitur, conſummatum verò *Cataracta* nominatur.

Vitreus humor ſimilis eſt vitro fuſo, non autem exquiſitò pellucidus. Sed aliquo pacto vergens ad obſcurum, quod factum eſt, ne iterum oculi lumen diſpergatur, nullum habens opacum, à quo terminetur. Tenuiſſimâ pellucidâ tunicâ, vitrea dictâ, inveſtitur, qua à reliquis duobus humoribus ſeparatur.

Cryſtallinus humor à clariſſimâ pelluciditate, cryſtalli inſtar maximè ſplendidâ nominatus, atque etiam glacealis dictus, eoquod purioris concretionis glacealem gemmam æmulatur, eſt abſque omni alieno colore, ut omnes recipiat colores: duobus reliquis humoribus ſolidior, ac ſplendior eſt, è puriſſima, maximèque pellucidâ ſeminis parte genitus eſt.

In hoc humore primariò non fit viſio, ſed in Retinâ, corpore opaco, in qua ſpecies viſibiles terminantur, & à cryſtallino humore repræſentantur, ut videre eſt in ſpeculo, cujus cryſtallus tenui obducitur mercurio, ut in eâ objecta pingantur.

Cap. XXXIX.

De Viſione.

Explicatis, quæ ad anatomen pertinent, oculorum partibus, operæ pretium duximus aliqua de hujuſmodi ſenſus operationibus veſtigare; quare ad viſionem explicandam accedimus. Quia verò, licèt unuſquiſque videat, attamen non omnes hujuſmodi ſenſationis methodum animadvertunt, cognoſcuntque, & totam philoſophorum antiquitatem in eâ exponendâ ferè aut in errores irrepſiſſe, aut chymeras commentam eſſe cognoſcimus; idcircò eorum placitis in medium deductis, noviſque obſervationibus (quoad neceſſitas, brevitaſque exigunt) conſideratis, & ſelegimus amplectenda; quæ tum ad rationem, tùm ad experientiam magis facere comperiemus.

Nos non præterit, quæ inter *Peripateticos*, clamoribus cœlum ipſum penetrantibus, agitur famoſa quæſtio: An ſcilicèt viſio fiat per extramiſſionem ab oculo ad objectum viſibile, an per intramiſſionem ſpecierum ab objectis viſibilibus in oculum; & licèt hujus quæſtionis exagitatio aut nihil eorum ſcientiæ conducat, aut primum: Nàm neque in eo, quod intrà, vel extramittitur, conve-

niunt, neque quid ſpecies ſint, intelligunt, neque modum extrà, vel intramiſſionis explanant, neque tandèm, ubi ſenſatio ipſa perficiatur, agnoſcunt; nihilhominus eam expendere ad prædicta omnia clarius explicanda, æqui, bonique conſulimus.

Radios quoſdam ex oculis emitti objecta pertingentes, & ad oculos regredientes, objectorum veluti exploratores commenti ſunt *Pythagorici*; aſſeverabant enim viſum intenſum in æs denſum, politumque incidens, pilæ inſtar repercuti. Sed horum improbabilitas conuincitur.

Primò, ex eo, quod agens vim hujuſmodi radiis ex oculo exeuntibus, ac redeuntibus communicans, imprimenſque nos edocuiſſe debebant.

Secundò, quî fieri unquàm poterit, ut tanta ſit hæc ex oculis radiorum emiſſio, ut non ſolùm ad quamplurima ſuper terras milliaria, totumque Horizontem protendantur, verùm etiam omnibus aëris vulgò dictis regionibus tranſgreſſis, & athmoſphærâ prægreſſa, cœlos ipſos pertingant, per luſtrentque?

Tertiò, hiſce emiſſionibus admiſſis, radiorum vi conceſſâ, atque putativo hoc agente dato, quæſò, quo pacto renunciatores illi radii intelligendi unquàm erunt, qua cognitione præditi, quovè inſtinctu (ut ità dicamus) donati, ut objecto contacto, illicò reſiliant, ejuſque efformationem edicant? Certè hæc capiendo non ſumus. Sed alios perſcrutemur.

Plato in Thymæo partim cum Pythagoricis conveniens, partim diſſidens ab iiſdem, licèt enim ex rebus ipſis aliquid ingrediens organum, & corpuſcula in viſum incurrentia admiſerit, præ his verò ignem aliquem, ſeu lucem ex oculis emitti ad lucem uſque externam ſtabilivit, atque has luces invicèm occurrentes compactaſque viſionem efformare ab animâ perſentitam edocuit; requiſivit autem internæ oculorum lucis cum luce externâ compactionem, ut viſionis explicaret defectum in tenebris, ubi utriuſque lucis non poteſt occurſus haberi.

Sed hæc ſententia quò ad ex oculis emiſſionem non ſolùm præjactis obnoxia eſt rationibus, verùm etiam voluntaria; Si enim in illo utriuſque lucis occurſu viſio perficeretur, fieret primò, ut extra oculos videremus. Secundò, ut compactio illa omnium objectorum eſſet repræſentativa, quæ luci eſſent obvia externæ, quod falſum convincitur; etenim poteſt oculorum lucis cum externâ luce fieri compactio, ubi plurium adſit objectorum præſentia; vel nonnullorum eſſet repræſentativa, ubi nullius adſtiterit objecti viſibilis præſentia, putà in aëris vaſtitate, quare viſio efformeretur, & tamen nihil prorſùs conſpiceretur.

Neque obſtat viſibilis objecti defectum viſi ſpeciem prohibere; cum præter lucis utriuſque concurſum voluerit etiam corpuſculorum effluxum in oculos ex rebus ipſis; nàm corpuſcula hujuſmodi ex rebus in oculos efluentia, vel ſunt radii

radii lucis ex rebus in oculos refra-ćti, ſeu reflecti; vel effluvia ex ipſis corporibus continuò proſilentia, vel ſpecies vulgò dictæ. Non primum, ut enim infrà evidentius patebit lucis radii objecta ſe ſolis in oculorum fundo depingunt, & idcircò voluntaria ſunt, quæ de lucis utriuſque occurſu compactione, cœteriſque commentus eſt Plato. Non ſecundum, ea enim per aërem diſperſa tantum abeſt, ut viſionem efforment, ut nec lynceos quidèm oculos offendant. Non tertium, ſpecies nàm que ſecundum vulgi acceptionem intellectæ fieri non poſſint, ut inferius conſtabit.

Stoici, ut refert *Gal. 3. de Placitis cap. 16.* putârunt ex oculis radios prodire nonnullos objecta quælibet pertingentes, quæ ubi contigerint, itá intenduntur, ut conum veluti efforment, cujus cuſpis ſit in oculorum ſuperficie, & in re ipſâ. Id totum baculi exemplo declarant; ſicut enim baculi inſtrumento cœcus mollia, dura, lutum, lapidem pannum &c. contacta cognoſcit, itá & oculi radiis prædictis mediantibus album nigrum, flavum, viride &c. colorata diſcernunt.

Sed hoc placitum vergit ad improbabilitatem: Admiſſis enim huju ſmodi radiis ex oculo prodeuntibus, conoque efformato, inexplicabilis remanet viſionis efformatio; etenim ſi viſio conficitur in oculo, aliquid in eundem immittatur oportet, aliàs fieret, ut quolibet tempore,& etiam in tenebris videremus obſcurioribus, ubi ex oculis etiam radii exeunt, & rem pertingentes, conum efformant, & tamen aſpicimus nihil. Præterea undè tanta in ocellis radiorum immenſitas, ac particularum effluentium ad radios illos efformandos copia, ut ad cœlos uſque protendantur, conumque illum ſtabilem reddant ad videntis arbitrium? Ad hæc, cum radii hujuſmodi è corpore non proſiliant lumiſoſo, tantâque careant effluviorum abundantiâ, qui fit, ut novis non ſuccedentibus corpuſculis avolantium particularum defectum ſupplentibus, conus perdurare adeò valeat? Quòd ſi corpuſculorum ſucceſſionem admittant, undè quæſò, hæc ſucceſſivitas, ubi tot ſpiritus, innumerabileſque elaborantur? Quo pacto cohærent; per corporis alicujus interpoſitionem reciſi, quomodò counjuntur? Inſuper vel viſio perficitur in re, quam conus contingit, vel in oculo. Non primum, quia contingeret, ut extra oculos videremus; non ſecundum, quia in oculis nihil adjicitur, per quod hæc compleatur ſenſatio, & ſi abſque addito videre poſſemus, dormientes etiam conſpiceremus.

Neque dicant radios regredi poſt rei explorationem; tùm quia eum Pythagoricis convenirent, tum quia radii illi pedibus carent, & alis, nec mathematica phantaſticari poſſunt machinamenta radios ducentia, & reducentia; cum etiam quia, qua cognitione, aut vi magneticâ ducerentur, ut egreſſi regrederentur, cum prætereà ſciamus particulas hujuſmodi

eâ

eâ donatas eſſe naturâ, ut libertatem aliquandò nactæ amplius irretiri non queant.

Peripateticorum opinio eſt: ab objectis aliquid per medium proportionatum produci ad oculos uſque, quod recipientes oculi & moveantur, & patiantur; hac verò interpoſitâ paſſione viſio conſtituatur. Illud autem aliquid putant ſubſtantiale non eſſe, neque corporeum quid, ſed merum accidens.

Horum philoſophorum conſuetudo cùm in terminorum nihil ſignificantium illuſione conſiſtat, plura agglomerant, ſed neque rem, neque modum contingunt; immò pro intellectûs adæquatione eundem diſtorquent, aut in dubitationum pelago demergunt.

Primò, dubitare nos cogunt: quid ſit illud aliquid, quod ex viſibilibus producitur objectis.

Secundò, quodnàm illud ſit medium proportionatum, & quo medio, ſeu inſtrumento proportionetur.

Tertiò, qui ſit motus in oculum à medio impactus, & quid efficiat, in qua oculorum parte motus ille imprimatur, in muſculis nempè, in membranis, tunicis, humoribus &c.

Quartò, quænam ſit paſſio in oculo, ex cujus impreſſione viſio efformetur.

Quintò, an viſio, quæ ab hac paſſione producitur, dicenda ſit actio, vel paſſio, vel actio, & paſſio oculi ſimul, vel aliquid ab utraque diſtinctum.

Sextò, quo pacto hæc craſſio poſſit producere viſionem.

In hoc dubitationum Oceano, quis veritatem nacturus expiſcabitur? Sed hæc omnia Peripateticis dentur. Verùm intelligere quis unquàm poterit, illud aliquid ab objectis productum merum eſſe accidens? Quodnàm agens ex objectis educit, in qua ſubſtantiâ ſubjectatur, cùm ex objectis ad oculos migrat, quibus pedibus ad oculos progreditur? Præterea hoc accidens, quod oculos movet, & efficit, ut patiantur, vel oculos contingit, vel non. Si ſecundum, certè nec movebit, nec paſſione illos affici & quacumque, non enim capiendus ſe offert modus, quo aliquid ab extrinſeco, ut dicunt, ſine contactu moveatur; ſi primùm jàm accidens illud, quod tangit, corpus erit ex Lucretio:

Tangere enim, & tangi niſi corpus
nulla poteſt res.

Quòd ſi corpus, neceſſariò ſubſtantia, non igitur merum accidens.

Præterimus, quæ de ſpeciebus intexunt, quas vocant intentionales, & cum realibus confundunt accidentibus, verè tamen intentionales, extra enim intentionem, ſeu mentem eſſe non agnoſcunt aliud. Sed datâ illius termini explicatione, (pro intentionalibus nàmque intelligunt incorporeas) quo pacto accidens incorporeum poterit afficere ſubjectum. At datâ jàm hujuſmodi affectione; hæ ſpecies, quomodò ab

ab objectis avolant, quà tranſeunt, quo Ariadnæ filo ad oculum rectà ducuntur, ubi ſubiiciuntur tranſeuntes, oculum pertingentes quomodò ſe inſinuant, cum aliquandò totius Urbis ſpecies aſpiciuntur? Sed hæc omnia etiam concedantur. Quæſo hæ ſpecies quid efficiunt, quid operantur, qua methodo viſionem peragunt? Sed ad alios tranſitum faciamus.

Democritus, atque *Epicurus* opinati ſunt ſpecierum, imaginum, ſeu ſimulacrorum ab objectis prodeuntium receptione viſionem perfici. Quantùm verò rationi, & experientiæ hæc maximorum philoſophorum ſententia innitatur, intellectis ſpeciebus juxta germanam ſapientum ſignificationem, ex ſequentibus manifeſtè patebit. Pro his omnibus verò.

Prænotandum ducimus omne ſenſorium per contactum perfici, ità ut omnimodo remoto contactu, omnimoda etiam auferatur ſenſatio; etenim, per immiſſionem particularum in organo, earundem verè patitur impreſſionem, & recipit; in hoc enim ſentientis facultatis natura poſita eſt, ut abſque receptione, & paſſione aliquid vel minimum agere non poſſit: qua propter ex diverſitate modi cerebrum contingendi, objectorum etiam varietas perſentiſcatur. Hæc probabilitas non ſolum experimentis verum etiam ratione, & analogiâ ſe convincitur; ſcimus nàmque ſenſus omnes non ſine quopiam eoſdem percellente ſenſationem complere.

Præſciendum etiam ex opticis, lucis radios, aut ab objectis reflexos, aut ab iiſdem refractos, intra oculorum cavitatem, & ſignanter in Retinâ adeò objectorum, undè refringuntur, vel reflectuntur ſimulacra delineare, velut ſi intra oculos eoſdem depicta ab excellentiſſimo artifice forent.

Hæc ſententia à *Sapientiſſimis viris Democrito, & Epicuro* inſinuata, & fuit ab incomparabili *Viro Renato Des-Cartes* obſervationibus, experimentis, & rationibus illuſtrata, ut fatuos quoque, ac mente captos ad ſui evidentiam trahat. Patet enim experientiâ rerum extra cubiculum in luce poſitarum, ex quibus radii refringentes in cubiculum obſcurum per foramen inſinuentur; etenim radiis ingredientibus papyrus oppoſita rerum externarum picturam excipiet. Idipſum manifeſtius reddetur, ſi oculo magni alicujus animalis capto; muſculiſque ac membranis circa fundum denudato (firmis, ſolidiſque perſiſtentibus humoribus) membranarum demptarum loco, charta aliqua ſubſtituatur; enim oculus in obſcuri cubiculi foramine appoſitus juxta naturæ ſitum, ut radios per pupillam excipiat, ex rebus extrinſecis refractos, & intus tranſmittat; nàm rerum extrinſecarum imagines in papyro ſubſtitutâ deſcribet, quod idem aſſequeris convexâ lente in foramine appoſitâ.

Cum igitur innoteſcat per radiorum lucis intromiſſionem in oculo, rerum imagines, ſeu ſpecies depingi inveſtigandum ſe offert, quo-

quonam pacto per hanc ſpeciecierum, ſeu ſimulacrorum immiſſionem viſio conformetur.

Opinamur itaque primò præter prædictam ſimulacrorum immiſſionem in oculorum fundo aliquid aliud exigi ad viſionem efformandum; Videmus enim hunc eundem radiorum ingreſſum, rerumque externarum picturam ab oculo, & in oculo etiam mortuo compleri omni prorſus viſione remotâ.

Neque dicas diſparitatem adeſſe, quia vitalitas oculi viventis ſupplet omnem defectum lentis convexæ & oculi demortui, nàm

Opinamur ſecundò oculo vitalitatem efficere, ut imago in oculi fundo depicta, & ſignanter in retinâ nervis opticis adhærente, ità nervos moveat eoſdem, ut eorum motu ad cerebrum communicato ſenſum excitet, vulgò dictum, communem, ſeu imaginationis ſedem: atque hoc etiam citra viſionis effectum fieri putamus; cùm enim apertis oculis, & abſtracti aliquid cogitamus, rerum imagines per radios, & oculos feriunt noſtros, & in retinâ pingunt, & nervos movent, & ſimulacrâ eadem in imaginativâ communicant, & tamen non videmus. Præterquam quòd per omnem ſenſationem hujuſmodi motus, imagineſvè, quas vulgus phantaſma in ſenſu communi, & in imaginativâ per nervorum cuique ſenſationi aptorum motum excitantur, & tamen dicere, quòd per quamlibet ſenſationem videamus, erroneum erit.

Opinamur tertiò imagines illas, ſeu phantaſmata in imaginativâ excitatas, ſive ita ſubtiles exiſtant ut D. Auguſt. vocaverit ſpirituales, vulgus verò philoſophorum ab intellectu agente ſpiritualizatas appellaverit, ſive quocumque modo moveant cerebrum, ſi ad animum non pervenerint, ità quòd illum advertere faciant, nullam viſionem perficere. Totum id evidenter convincitur experientiâ; nàm mentem cuilibet ſenſationi non applicantes, nullo pacto ſentimus.

Opinamur quartò tum viſionem, de qua loquimur, cum & quemcumque ex quinque ſenſibus noſtris in ſolâ animi noſtri advertentiâ compleri, nàm advertentes tantum omnium muneribus ſenſationem, organorum functiones percipimus.

Hinc conſtat Carteſii opinionem, qua cœtera, præter hominem, bruta animalia Authomata ſtruit machinamenta, maximum habere probabilitatis pondus.

Pro explendis virtutis amantium votis ſubnectendus hîc eſſet modus, quo noſter animus ad imagines hujuſmodi, ſeu ad motus nervorum, & cerebri, quæ omnia corpora ſunt, poſſit advertere, ut ſentiat, intelligatque, ſed cum hæc ſint extra noſtram digreſſionem animaſticis explanandam relinquimus. Pro rei tamen tantillâ explicatione utemur Theologorum paritate. Inquiunt hi Angelum, ſeu aliquam aliam ſubſtantiam ſpiritualem, & intellectivam lapidi, vel alteri corpori quoquomodo præ-

præſentem cum lapidem, tum corpus quodcumque advertere, cognoſcere, & comprehendere; quis ergò ibit inficias noſtram mentem, angelorum inſtar, ſubſtantiam ſpiritualem, & intellectione dotatam, immortalemque poſſe cerebri, ſenſuumque, internorum idola, motuſque per ſuam intimam præſentiam advertere, comprehendereque? Sed ad oculorum vulnera tranſitum faciamus.

Cap. XL.

De Oculorum Vulneribus.

SUnt oculi duo frontis ſidera, imò duo magna Luminaria, quæ univerſum microcoſmum ſuo irradiant fulgore; undè propter hominem oculi, & propter oculos cætera à ſummo Opifice condita ſunt, ut immenſum ejus amorem comtemplari, & admirari poſſit. Si à nativitate cœcus eſſet homo, neque admirabile cœlum, Lucidiſſimum ſolem, formoſam lunam, radiantes ſtellas, necnon mundi elementa, & omnia ex indè exorta perciperet. Profectò itàque tot multa, quæ de Univerſo diſceptantur, tot, tantæque obſtruſarum rerum notitiæ, quas ſummi Viri noſtræ advexerunt ætati, tot denique novarum artium inventa, & admiranda cœlo, terrà, marique deprehenſa oculi nobis attulerunt. Oculi certè ſunt duæ pretioſiſſimæ hominis gemmæ, lucis ſpecula, & ipſa corporis Lux, ſicuti quoque Dominus noſter *tot Lucernam corporis* vocat. Quidam in eâ fuerunt ſententiâ, ut pro animæ ſede caput aſſignârunt, & exindè alii glabram capitis partem, putà faciem, & hinc alii demùm in oculis animæ domicilium collocare voluerunt, & reverà anima, ſeu vita, ut Jo. habetur: *Et Vita erat lux*, quæ eſt de luminis naturâ, in nullâ aliâ meliori ſede collocari potuit, quàm in oculis, qui ſunt corporis Lucerna. Oculos inter principes humani corporis partes meritò collocamus; in oculis nàmque tanquàm in terſo ſpeculo animi pathemata intuemur, quæ humanum alterant corpus, ità ſunt amor, odium, audacia, reverentia, gaudium, mœſtitia, afflictio, excandeſcentia, furor, verecundia, ultio, miſericordia, cogitatio &c. Quantum ſuo Creatori ingratus debet homo, quòd cœcum illum non creârit! Nec pro tanto munere debitas ei gratias refert. Cuncta primò ignoraret, deindè nec ſuum diſcernere cibum, potum, veſtes, & pedepreſſum ambulando præcipitia internoſcere, neque pro eis comparandis laborem ſubire etiam poſſet. Quis omnia bona enumerare, vel recenſere poſſet, quibus ingratus homo, mediantibus oculis, fruitur? Tandèm viſionis ratione mors diſtinguitur à vitâ, & omnia mortem intentarent; denique potius mortuus, quàm vivus eſſet, & tamen vivus in tenebris, & umbrâ mortis. Viſione abolitâ, quanta infortuniorum Lerna naſcatur, dicat *Samſon à Philiſteis, & Polyphemus ab Uliſſe ex-*

cœcatus. Dicat *Beliſarius*, cui utrumque oculum Juſtinianus eruendum juſſit: quare cùm aliter ulciſci non poſſet, exiguum extra Urbem extruxit tuguriolum, ubi per omnem vitam à prætereuntibus ſtipem emendicavit: illud identidèm repetens: *Da obulum Beliſario, viator, quem invidia, non culpa cœcavit.* Quot languorum myriades in oculis ingratus ſuſtinet homo, ut gratiorem ſe reddat pro tanto collato munere; non aliæ principes humani corporis partes patiuntur, non caput, non cor, (excepto tamen uno Galeniſtarum hepate, quia non eſt malum in corpore, quod non faciat hepar) non ſtomachus, non uterus, quot tantilla tolerat pars; ideòque in oculorum affectibus percurandis, peritus debet eſſe medicus: eſt tantum horum affectuum negotium, ut totum hominis ſtudium ad ſe trahat, & priſci hanc cognoſcentes difficultatem, oculorum curandi rationem tantùm aliqui profitebantur, & ocularii medici vocabantur, ex quorum ſanatione non minimam aſſequebantur gloriam. Cœterum nunc noſtro ævo quiſque leviter medicinâ imbutus omnibus medetur morbis, ſed nullum curat. Non impræſentiarum de omnibus oculorum affectionibus tractamus, nàm de his alibi, ſed tantum de oculorum vulneribus.

Signa.

Oculorum vulnera nullis particularibus indigent ſignis, & non ægrè à bardo chirurgo, ſolâ oculari inſpectione, & ægri relatione dignoſci poſſunt.

Cauſſæ.

Cauſſæ ſunt res externæ violenter in oculum intruſæ, ejuſque continui unionem ſolventes, ſive ſint perforantes, ut gladius, ſtylus, ſagitta, acus, ſpina ſubula, vitri fruſtum, & quicquid pungere, vel perforare, & terebrare poteſt; ſive ſecantes, ut culter, enſis &c. Sive contundentes, ut pugnus, lapis, baculus, pertica, flagrum, fuſtis, & fortiter, & impetuoſè oculo impulſa.

Prognoſis.

Oculorum vulnera ità curatu difficilia ſunt, ut in quavis aliâ corporis parte non ſint ità curatu ardua ſicut in oculo; tùm ob partium nobilitatem, quæ ſanationis auget difficultatem; tùm propter exquiſitum ſenſum ratione multorum nervulorum, & membranarum, ex quibus conſtat, ob quem non poſſunt applicari medicamenta, pulveres inſpergere, balſamis humectari, & ſimilia, quia ſtatim ſuccedit dolor; tum propter maximum conſenſum, quem oculi muſculi, & membranæ cum cerebri tunicis, & facilè ſummus excitatur dolor; tum propter humores contentos admodum lubricos, ità ut ſi tunica, intra quam continentur, diſrumpatur protinus effluunt. Prætereà tanta eſt oculi, & ſuarum partium puritas, ut

ut ſiquid in ipſo præter naturam contineatur, cœcus evadat homo. Inſuper tot arteriolas, & venulas per ſe ipſum oculus habet diſſeminatos, ut etiam vix vulneratus, vel leviter contuſus, fieri non poteſt, quin inflammetur, & in tumorem elevetur. Tandèm difficillima ſunt oculorum vulnera curatu, quia oculi fluxionibus tum à capite, tum à toto corpore recipiendis, quacumque aliâ parte ſunt obnoxii, Verumenimverò ſi vulnera non totam dilaceraverint tunicam, id eſt, ſi non tàm altè penetraverint, aliqua curationis ſpes affulget; Si verò cornea fuerit rupta, & aqueus humor effluxerit, nulla ſalutis ſpes ſupereſt Si vulnus ſit anguſtum, minus periculi habet, ſi ad uveam procedit, incurabile eſt.

Curatio.

In vulnerum oculorum curatione vulgares ferè ſemper ejuſdem lateris phlebotomiam præmittunt, cum vix initio aliud efficacius auxilium ad ſanguinis fluxum, & indè facilè ſubſequuturam inflammationem inhibendam reperiatur. Poſtmodum purgantia præcipuè bilem uſurpant, ut & medicamenta bilem alterantia, refrigerantia, & caput reſpicientia; cum bilis aliorum humorum ad caput ſit vehiculum. Statim ipſi oculo interceptionis, & repercuſſionis gratia medicamenta adhibent *ex ovi albumine benè conquaſſato cum aquâ roſarum, cui boli Armeni, terræ ſigillatæ, olei roſacei, & pauxillum aceti roſacei* addunt.

Vel

℞. *Album. ovor. num.* ij.
Conquaſſentur cum aquâ
Tormentillæ, &
Roſarum ana ℥. j.
Adde aluminis, &
Croci ana ℈. j. *m.*

Hæc eadem repellentia temporibus, & fronti etiam imponunt. Ad inflammationem arcendam, & dolorem demulcendum, *cataplaſma ex meliloti, & capitum papaverum decocto, in cujus portione humectetur mica panis cum pauco croco*, adhibent. Vel *cataplaſmate ex mucilagine, ſem. lini, cydoniorum, pſyll.* utuntur. Cœterum ſi contingat dolorem non remitti, ad leviora recurrunt narcotica, & præſertim ad *collirium, quod paratur ex aquâ ſolani, roſarum, plantag. & ſief albo cum opio.* Dolore ſedato, vulneris conſolidationem procurant his, & aliis medicamentis, ut

℞. *Sief alb. Rhaſis ſine opio* ℥. j. ß.
Aquæ roſar. ℥. j. ß.
Album. ovor. ℥. ij.
Tutiæ prap. ℥. ß.
M. in mortario marmoreo.

Vel

℞. *Gummi Arabici aquâ roſ. diſſ.* ℥. iij.
Cremoris rad. conſolid. mai. ℥. j.
Pulv. ſubtilis thuris,
Aloës lotæ ana ℈. j. *m.*

Poſt ſeptimum diem magis ſiccantia, & detergentia adhibent, ne caro craſſa, ſed tenuis generetur, ut

℞. *Myrrh.*
Sarcocoll. lacte nutritæ ana ℥. ß.
Tutiæ prap. ℥. j.
Mell. roſ. q. ſ. f. linimentum.

Vel ſi propter excrementorum re-

dundantiam caro mollis excreſcat, ut multoties contingere, ſolet, exſiccetur *pulvere alum. roc. tutia, ſacch. & oſſis ſepiæ*; *addito modico Calcanthi rubri loti.*

Henricus Heerius mirabilia, ſed non credenda narrat in oculorum vulneribus, etiam effuſis oculorum humoribus, de ſucco veſicularum ulmi vernali tempore reperibili, humorem tùm aqueum, tùm vitreum æquè in gallinis, ac puellâ quadam ſe reſtituiſſe putavit, cum tamen ipſa forſan natura fecerit, quod ipſe hoc ſucco feciſſe exiſtimavit. Sed reverà ut vera dicamus, mera impoſtura eſt, quod ipſe ſcribit. Refert ſuprà notatus author *obſerv. oppidò rarar.* 4. ſe cum Lithuano quodam aliquandò iter feciſſe, qui ab omnibus medicis agyrtis, vetulis, veneficis, chymicis, in totâ, quam obierat Europâ, & Aſiâ, ſecreta (ut vocabat) plurima collegerat; atque eum gallum gallinaceum ſibi obtuliſſe, & juſſiſſe, ut oculum galli ſæpius occutiſſimo ſcalpello punctum, interque digitos preſſum, orbitæ oculi reponeret. Quod ubi feciſſet, affundiſſe Lithuanum illum guttas duas liquoris, qui menſe Majo in veſicâ ulmi reperitur, obligatumque capite gallum ciſtæ incluſiſſe, & poſt horas octo eduxiſſe, utroque oculo ità ſibi ſimili, ut ſectum oculum nullus à ſano poſſet diſtinguere. Hoc quamvis pro ludrico, & forſàn magico, habuit Henricus ab Heer; accidit tamen poſteà, ut puella acu fortè fortunâ ità oculum læderet, ut humor aqueus, & pars vitrei effluerct. Tunc ergò hunc ipſum liquorem, vulneribus ſanandis aliàs utilem, ſub quartam pomeridianam, applicavit, & ſub mediam noctem linteum admotum, ſi ſiccaretur, eodem novo liquore imbui juſſit. Manè (teſtatur Deum, & fidem) oculum externum ſanum offendit, ſed viſu privatum, ità quidèm, ut vigeſimo poſt anno nullus excœcatum oculum à vidente diſcernere potuerit, imò illa multis annis cum marito ejus rei inſcio vixerit. Credat Judæus apella his Henrici obſervationibus, & non nos, qui nimis ſcrupuloſi ſumus, & ægrè aliorum ineptiis aſſentimur.

Quò ad noſtram de oculorum vulneribus curationem, primò ea in ſex rerum nonnaturalium regimine verſatur; eligatur itàque aër temperatus, fumi pulveris, & ventorum auſtrinorum expers. Æger in cimmeriis collocetur, & Lumen fugiendum, quia oculos vulnerati ab omni lumine vehementer læduntur, debilibus exiſtentibus ſpiritibus in oculis, undè luminoſa omnia intenſiora removenda ſunt.

Cibi ſint boni ſucci, & facilis coctionis, acidum, & acre angue pejus, quia nervoſo generi hoſtile; itèm vaporoſa, ut allia, cæpæ, ſinapi, & porra vitentur.

Motus, & quies ſint moderati, attamen quies magis, quàm motus prodeſt; omnes autem motus oculis damnum inferunt, hinc oculus vulneratus non moveatur à ſano, ea propter tutius eſt, ut ambo obuelentur oculi.

Somnus, & vigilia etiam mode-

tamen habeant, verùm vigiliæ magis nocent, & æger non dormiat in latere, cujus oculus afficitur.

Excreta, & retenta debito tempore ſuo fungantur munere. Veneris connubia exulent.

Animi pathemata proſcribantur, & animus tranquillus conſervetur, & liberetur à motibus impetuoſis, & præſertim à mœrore; hic enim Lympham conturbat, & plus juſto reddit ſalinam, & lachrymarum profuſio excitatur, quæ malum adauget.

Venæ ſectio vulneratis oculis minimè prodeſt, imò viſum debilitat, nec oculi habent ampla vaſa diſſeminata, ſed exiliſſima. Medicamentum purgans commotionem humoribus inducens, eos reddit effrenatos, & acriores, qui aliquo modo læſos oculos lædere poſſunt.

Pro noſtrâ itàque curatione dicimus, quòd vel vulneratur oculi palpebra, & hæc vel ſuperior, vel inferior, tunc adhibeatur ſutura per gluten, & ſic quod vulneratum eſt, coit mediante ovi albumine optimè conquaſſato cum tantillo croci pluries adhibito, deindè medicamentis agglutinantibus curatur.

Si ſolus oculus ſine palpebrâ, vel cum vulneretur, tunc oculi vulnus vel eſt leve, vel aliquantiſper profundum, in externâ membranarum parte, internâ manente incolumi. Si itàque, ità ſe habeat vulnus, ut cornea tunica vulnerata ſit ſedulò tractari debet, quia hæc tunica nervea eſt, ac proindè vacare debemus, ut ſucci nutritii, ſanguinis, & lymphæ pyrus reſtituatur, & acidum in his excitatum temperetur, & cum hujus vulneris ſanatio in partis membranoſæ coitione conſiſtat, ea ſoli naturæ committenda eſt, cui id eſt opus: Si igitur ſuccus nutritiius, ſanguis, & lympha optimè conſtitutus ſit, tanquàm balſamus ſoluti continuitatem procurat, ſi verò hi ſucci ſuam non conſervent craſim, chirurgus, qui eſt balſami conſervator, hunc ad ſuam temperiem reſtituat, eas amovendo cauſſas, quæ eum intemperare, degenerare, vel corrumpere faciunt, & interim aërem externum, & lumen ab oculorum vulneribus arceat; ille enim magis lædit, quia ineſt aëri acidum vulneribus maximè, & acor ſemper eſt partibus nervoſis intenſior, quàm aliis. Ad hunc ſcopum obtinendum, potionibus vulnerariis, quæ maritentur herbis ocularibus, & illis medicamentis, quæ corruptionem ab acido inductam abſtergunt, vel reſolvunt, hæc erunt omnia alkalia, & diaphoretica, & tandèm illis, quæ partes membranoſas conſolident, talia ſunt balſamica, utatur chirurgus.

Si vaſa ſanguifera ſimul læſa ſint, ſanguinis profuſionem cohibent muci languinoſa, *ut mucilago ſeminum cydoniorum, pſyllii, radicis conſolidæ majoris, ovi albumen, tragacanthum, gummi Arabicum &c. ut*

℞. *Mucilag. pſylli* ℥. ij.
Raſuræ rad. conſolid. mai. recent. ℥. iv.
Ovi albumin. ℥. iij.
Gummi Arabici ℥. ij.

Myo

Myrrhæ ℈. j.
Croci gr. v. *m.*

Et ſæpius muta, ne ſiccescat, & oculo adhæreat. Vel ex ſubadſtringentibus fiat fotus *ex decocto fol. rubi, plantag. verbenæ, euphragiæ, flor. roſ. incomplet. acaciæ, carne cydoniorum in vino adſtringente facto*; hoc enim non ſolùm ſanguinem ſiſtunt, verùm etiam vulnus aliquo modo glutinant.

Si dolores accedant, ne inflammatio ſubſequatur, & curationem impediat, compeſcendi ſunt ſequenti medicamento, ut

℞. *Sacch. Saturni* ℈. j.
Tutiæ præp. ℈. ß.
Croci gr. v.
Camphoræ gr. iij.
Aquæ ſpermat. ranar.
Solani,
Roſarum ana ℥. j. ß. *m.*

Vel ſequenti, ſi dolor maximè urgeat, ut

℞. *Pomor. dulc. num.* iij.
Coque in ſuff. q. aquæ euphragiæ, & roſar. ad mollitiem, traiiciantur per ſetaceum, pulpis trajectis adde
Mucilag. ſem. cydonior. ℥. ß.
Sacch. alb. ℥. ij.
Camphoræ gr. xij.
M. f. cataplaſma.

& applicetur. Vel applicari poſſunt *ſacculi flor. euphragiæ, cyani, chamomillæ, ſummit. anethi referti, & aquâ Reginæ Hung. aſperſi.* Si aciditas oculum urgeat, ad eam tollendam, vel ſaltim corrigendam optimum erit ſequens collyrium, ut

℞. *Ocul. cancr. p. p.*
Coriall. p. p. ana ℥ j.
Sacch. Saturni ℥. ß.
Tutiæ p. p. ℈. ij.
Aquæ veronicæ,
Euphragiæ, &
Plantaginis ana ℥. ij.
M. f. collyrium.

Ad oculorum vulnera glutinanda valet *liquor in veſiculis ulmi repertus.* Aliqui commendant *chelidoniæ aquam cum camphorâ* hac ridiculâ ratione ducti, quòd hirundines ſuâ chelidoniâ pullis occæcatis viſum reſtituunt, quod tamen fabuloſum judicamus. Magnoperè commendamus *aquam ſocialem, & tutiæ tincturam*, quam ſemper cum fructu adhibuimus. Sequens medicamentum magnarum virium experti ſumus, ut

℞. *Balſam. Peruv.* ℥. j.
Vini ſublimati ℥. ß.
Ol. Satur. rubr. ℈. ß. *m.*

& in oculum vulneratum inſtilla. Oculo vulnerato applicari non debent acria, acida, & urinoſa, quia nervoſis partibus ſunt hoſtilia, & acidum magis adaugent, undè temperata, & demulcentia applicanda ſunt, & ſæpius renovanda, ne ſordes, puris inſtar, quæ in affecto oculo generantur, aliquod afferant detrimentum.

Si autem oculus ſit perforatus, membranæ ſectæ ad profundum uſque, ſtatim chirurgus Cœcitatis periculum vaticinetur, non tamen quod Cœcitas neceſſariò ſequatur; nàm quandòque evenire poteſt, ut oculus ad profunditatem uſque vulneretur, attamen viſio conſervatur, ingruit tamen periculum de humoris aquei profuſione, quo effuſo, ſolet ferè cœcitas ſuccedere; verumenimverò aliquandò ſervatur viſio, etiam

etiam ſi humor aqueus effuſus ſit, nàm in cataractarum depoſitione accidit aliquandò, ut in acus extractione aqueus exeat humor, & membrana rugas contrahat, & tamen non ſuccedit cœcitas: humorem enim aqueum à naturâ reſtaurari per proprios ductus, modò caveatur, ne per vulnus elabatur; non infrequenter tamen hoc accidit, modò tamen ne vitreus, vel cryſtallinus prorumpat humor, ideòque in vulneribus corporis oculi ad profunditatem uſque perpetuò indubitata ſubſequitur cœcitas.

Si aliquod corpus pungens in oculo relictum ſit, ut ſæpè contingere ſolet, illius extractionem tentare debemus, ità tamen ut ſine dolore fiat, quod ſi fieri nequeat ſine magno dolore, vulneri id imponendum eſt, quod dolorem lenit, & laxandi vim habet. Vulgares oleum affundunt roſaceum, verum hoc non ſolum in oculum vulnerato, ſed etiam ſano magnum dolorem, & ardorem excitare ſolet, ut quiquis in ſuo oculo ſano experiri poteſt. Utuntur *foliorum malvæ, & violarum cum lacte decocto*, vel *ſeminum peponum, portulacæ, & cucurbitæ emulſione*; inquiunt enim horum ſeminum lac relaxare, inflammationem inhibere, nec adſtringendi vim habere, ſed pro extrahendis extraneis è vulneribus vide *caput XVI. hujus Tomi.*

Ad aqueum humorem reſtituendum, nil aliud uſurpandum venit, quàm remedium modicè adſtringens, & nullum aliud quàm quod vulneris labia muccagine quadam obliniat, & viam elabenti humori aqueo præcludat, ne aqua denuò progenita à circulatione per vulneris foramen elabatur, & poſtmodùm inflammatio, & ſuppuratio arceatur. Hinc varia adſtringentia in oculo imponenda ſunt; ne id effluat, quod motus reſtituit. Ad hunc humorem aqueum retinendum valet *liquor veſicularum ulmi*, vernali tempore repertus, in oculum inſtillatus. Ad idem valet *aqua Reginæ Hung. cum oleo rubro ſaturni, cum tantillo aquæ chelidoniæ.* Itèm *infuſio lapidis medicamentoſi in aquâ fœniculi cum quintâ eſſentiâ emphragiæ.* Similiter *eſſentia myrrhæ, vel balſamus proprietatis.* Sunt multorum authorum obſervationes oculos vulneratos, cum humoris notabili effluxu linguæ linctu curatos fuiſſe: ſed hæc eſt canina curatio, nempè more canum, qui ſuâ linguâ vulnera curant. Verum annis elapſis quidam Empiricus chirurgus *Franciſcus Porco* cognomento vocatus qui omnia vulnera linctu linguæ, & labiorum ſuctu, veluti incantamento curabat. Hic externis interna adhibenda ſunt ad curam externam, ut potiones vulnerariæ, admiſtis herbis ophthalmicis, nec his potionibus *cancrorum oculi* deſint, & *coralliorum magiſterium.*

Oculum vitreo, vel cryſtallino humore orbatum poſſe recuperare viſum impoſſibile judicamus, cum humores hi inſpiſſati ſint, nec regenerentur; quòd ſi non effluxerint per anguſtum vulneris orificium, opaci reddentur è pluribus incon-

incongruis particulis in illos delatis, hinc obſcuritates exurgent, & irreparabilis cœcitas, & eſtò multi authores medicamenta deſcribant, & varias curationes feliciter actas adducant, comiter imponunt. Nullâ arte, & ratione horum humorum reſtitutionem in integrum fieri poſſe, quàm principaliter à naturâ dicimus, adjuta tamen medicamentis traumaticis oculi ſpiritibus amicis, & ſpecificis, prohibitis inflammatione, & ſuppuratione.

Cap. XLI.

De Aurium Anatome.

Quemadmodum oculi à ſummo rerum Opifice in ſublimi corporis parte appetendarum, fugiendarumvè rerum exploratores collocati ſunt: ſic ad ſapientiæ, diſciplinarumque perceptionem, à lateribus iis aures, imminentis boni, malique, quod ob tenebras, vel interjecta craſſiora corpora, vel nimiam diſtantiam conſpici nequit, ſpeculatores, in ſublimi loco poſitæ, ut ſaltim per aëris commoti fluctus in ſublimi diffuſos facilius percipiunt.

Sunt duæ numero aures, & utrinque temporum regioni unam appoſuit rerum Creator, ut dextrâ, & ſiniſtrâ corporis parte ſoni audiendi melius perciperentur, & ut unâ fortè læſâ, altera hoc munere ad neceſſitatem fungeretur.

Aures vel ſunt externæ, & oculis conſpicuæ; vel internæ, & abditæ intra oſſis petroſi cavernas reconditæ. Externa pars, inſtar vanni expanſa, quæ non eſt primarium, ſed adjuvans auditûs organum, ſonos prima colligens, ac ſuſcipiens, vocatur auris: ejuſque ſuperior pars *Ala*, vel *Pinna*; inferior mollis eſt, & propendens dicta *Auricula inferior*, *lobus.*

Magnitudo auris hominis ſatis exigua, figuraque ſemicircularis, & concinna variis protuberantiis, & cavitatibus elaborata, in quibus exceptus cum aëre ſonus non ſtatim prolabitur, aut diffluit, ſed nonnihil ſiſtitur, & ſimul infringitur, ut deindè rectius, & minus impetuoſè in cavernas auris internas ſuccedat.

Ambitus auris exterior à tortuoſitate dicitur *Helix*, itèm *Capreolus*, & altera ei oppoſita *Anthelix*: quæ verò tempora ſpectat, quia à nonnullis inſtar barbæ hirci piloſa eſt, *Hircus*, vel *Tragus* dicitur: eique oppoſita, cui infima auricula appendet *Antitragus* appellatur, quæ & ipſa in quibuſdam piloſa eſt. Cavitas interior juxta meatum auditorium, ubi ſordes flavæ, & amaræ gignuntur, *Alvearium* nuncupatur.

Partes quibus conſtat auris externa, vel ſunt communes, ut cuticula, cutis, membrana nervea, & in inferiore lobo pauca pinguedo: vel propriæ, ut muſculi, vaſa cartilago.

Cutis tenuiſſima eſt, paucæ carniadhærens cum firmâ cartilagine: eique ut volâ manûs, membrana nervea validè connectitur. In lobo ità commiſcetur cum carne, ut

ut ſubpinguis, carnoſa, & fungoſa exiſtat: hinc mollis eſt, atque flexilis lobus, ut ſine magnâ moleſtiâ perforari poſſit; undè etiam à quibuſdam ornamentis appenſis decoratur.

Primus muſculus communis eſt auri, & utrique labro, eſtque pars muſculi primi moventis genas, & faciei cutem, aurem deorſùm ad latus trahens, ejuſque radici ſub lobo implantatur, diciturque quadratus.

Secundus proprius eſt, & anterior, muſculo temporali incumbens à fine muſculi frontis, tendinoſus in auris ſuperiorem partem inſeritur, ut ſurſum, & antrorſum aurem moveat.

Tertius poſterior ſupra mammillarem proceſſum oritur ab occipite, principio anguſto, deinde latior redditus, & velut in tres partes diviſus, aurem poſterius adit, ut eam trahat ad poſteriora, & nonnihil altiora.

Quartus à mammillari proceſſu ortus latus, paulatim anguſtiatur, donec in tendinem abeat. Hinc muſculus potius triplex eſt, quia tribus inſertionibus donatur, omnes tamen ex uno loco confuſi prodeunt.

Muſculi in iis hominibus, quibus aures moventur, rectè conſpicui, ſunt communes, vel proprii, horum tamen rariſſima quædam exempla colligit *Schenckius lib.* 1. *obſervat. tit. de auribus.* In plurimis verò non moventur aures ob muſculorum parvitatem. In aſinis, equis, bobus, aliiſque brutis hi muſculi magni, conſpicui, & ſæpè plures ſunt, undè iſta animalia aures validius movere, & muſcas, aliaque moleſta abigere queunt, quia manibus carent, non ſicut homo, qui manicus id efficere poteſt.

Triplicia vaſa auri implantantur. Venæ minimæ habentur à jugularibus. Arteriæ à carotidibus. Nervi parvuli duo à poſterioribus, totidemque à lateribus, à ſecundo pari cervicali.

Cartilago auris, eſt ſubſtantia, quæ oſſi petroſo alligatur per ligamentum validum à pericranio natum. Eſt ex ſubſtantiâ cartilagineâ, nàm ſi facta fuiſſet ex ſubſtantiâ oſſeâ, facilè frangi poterat, ſi verò fiebat ex carne, non poterat detineri expanſa, & patula.

Exterius auribus adſtant variæ glandulæ craſſæ, & inſignes, quæ *Parotides* dicuntur, licèt hæc vox etiam de tumoribus intelligatur, ſuntque non tantùm pone aures, ut vulgus putat, verum etiam ſub auribus, & ad utrumque latus, ſed non ſupra. Inter has duæ inſignis magnitudinis reperiuntur, ſibi invicèm propè accumbentes, quarum minorem, & anteriorem *Conglobatam*; majorem verò, quaſi ex plurimis glanduloſis fragmentis compoſitam *Conglomeratam* appellent anatomici. Hæ glandulæ vaſa aſcendentia fulciunt; & quia etiam ſeroſos humores ex ſanguine arterioſo ſeparatos ſuſcipiunt, ac per quædam lymphatica, & ſalivalia vaſa demittunt, multamque pituitoſam ſaburrham interdum coacervant, hinc *Cerebri*

emunctoria ineptè appellantur. Sunt & aliæ multæ glandulæ in toto ſpatio, quod eſt ſub maxillâ inferiore, in quibus *Scrophulæ*, ſimileſque generantur affectus, quæ tamen *parotidum* nomine non deſignantur, ſed jugulares appellantur glandulæ. Harum magnus eſt numerus, ſed magnitudo exigua. In animalibus nonnullis, ut porcis ſylveſtribus, vulgus in deliciis habet, vocantque lacticinia, & animellas.

Auris externæ uſus eſt primò, ad ornatum. Secundò, ad cerebri tutelam, ne ab aëre ſubitò irruente lædatur. Tertiò, eſt ad auditûs organum, ſed non principale, verùm adjuvans. Intus latet verum organum, uti & olfactus. Et quemadmodum naſo præciſo, olfacere tamen poſſumus, licèt imperfectè: ſic etiam auribus penitus ad radicem exciſis, audire, ſed obtuſè, confuſè, & cum murmure, voceſque articulatas inſtar fluentis aquæ, aut cicadè reſonantis, ut notum eſt iis, quibus aures exſciſſæ. Imò alterius auris non abſciſſæ actio auditoria læditur, niſi foramen abſciſſæ obturetur.

Uſus ergò auris externæ eſt promptius, & rectius ſonos recipere, & per aërem vagantes tanquàm in ſinu colligere, ut citra violentum impetum ad tympanum pertingant, prius in infractibus viæ obliquitate moderati. Hinc, ne appulſi ſoni præterlabantur, bruta aures circumagunt ad ſonos, & voces. Hinc *Adrianus Imperator*, quò acutius audiret, manus cavas auribus obtendebat, quod & ſurdaſtri factitant. Hinc etiam *Scythæ* aliqui, quibus propter frigus aures commoriuntur cochleæ teſtam auribus admovent, ut in cavitate facilè concluſus aër ſuſcipiatur, & ità meliùs audiunt. Hinc exactius audiunt, quibus aures extetius prominent, & ſi non nimium tàm ex longo decubitu, quàm nutricum ligaturis aures depreſſas haberemus, rectius audiremus.

Auris interna in petroſo oſſis temporum proceſſu continetur, partim ad majorem tutelam, ut ob loci duritiem à fortuitorum impetu minus læderetur, partim ad meliorem ſoni conſervationem, cui hic locus, ob ſiccitatem, & duritiem, erat aptiſſimus.

In hac quamplurimæ conſiderantur cavitates, quarum quatuor propriis inſigniuntur nominibus, ut *Meatus auditorius*, *Tympanum*, *Labyrinthus*, & *Cochlea*. Itèm *Membrana tympani*, *Duo muſculi*, *Quatuor oſſicula*, *Aër congenitus*, & *Vaſa*.

Meatus auditorius vocatur antrum illud, quod ab auris extremæ conchâ incipiens, verſus interiora tendit, tenuique cute, ac pericranio ad oras uſque tympani veſtitur. Tortuoſo ductu, ſeu foramine ſurſum nonnihil aſcendit; tum ut ſiquid extrinſecum in hunc meatum tenderet, facilè declivi tramite deorſum ferri poſſet: tum etiam, ut ſordes, quæ ex cerebro per aures expurgantur facillimè poſſent delabi. Ratione ejus obliquitatis hoc foramen nominatur etiam anfractus; factus eſt autem

ità

itâ obliquus, ut aëris commoti vehementer impulſio nonnihil infringatur, ſicque minus tympanum feriat. In hoc meatu colligitur humor quidam flavus, bilioſus, amarus, craſſus, & viſcidus, à cerebro expurgatus, à mollioris ceræ ſimilitudine priſcis *Cerumen* dictus, à cujus etiam melleo colore ipſe meatus *Alveare* vocatur.

Circa finem hujus foraminis auditorii, membrana, ſive pellicula quædam nervoſa, orbicularis, & pellucida ſitu ex obliquo in pronum deſpiciens, apparet, inſtar velamenti auris interni, & quoniam diſtenſa eſt ad modum tympani, communiter *Tympani membranula* appellatur. Non ortu à pericranio, ut *Iulio Caſſerio* placuit, nec à piâ, vel durâ matre, nec à ramulo nerveo quintæ conjugationis expanſo originem ducit, ut aliis placuit, ſed à perioſtio ſuum cognoſcit ortum. ſicciſſima eſt, ut melius perſonet, ſicca nàmque ad ſonum optiora ſunt. Pellucida, & ſubtilis eſt, ut ſoni facilius tranſmittantur ad aërem congenitum; nàm quibus ab ortu craſſior eſt, *Surditate* laborant incurabili, ut & ii, quibus exterius adnaſcitur tunica craſſior; & ſi à nativitate, muti ſimul manent, quia voces inauditas nec animo concipere, nec linguâ proferre poſſunt. Si verò interius mucus apponatur, vel humor craſſior affluat, *gravis, & difficilis* oritur *auditus*, aut *ſurditas* curatu difficilis. Si tenuis affluat humor, oriuntur *aurium tinnitus, & murmura.* Hæc tandèm nervoſa eſt, ideòque exquiſiti ſenſûs, ut nec ſtylum immiſſum, nec acres ferat humores, eſt & robuſta, ut duret adverſus injurias externas; læſa enim vel eroſa, vel diſrupta *ſurditatem*, vel *auditûs difficultatem* inducit, quod experiuntur, quibus ob vehementem aëris ſonum, à tormentis, campaniſvè læditur, vel in natationibus rumpitur: ad cujus tutelam intus addita ſunt tria oſſicula quorum, malleus firmiter adhæret tympano, & duo muſculi. Hujus membranæ uſus eſt meatum auditorium claudere, & aërem congenitum ab extrinſeco ſeparando intus cohibere. Deindè interiora tueri à pulvere, aquâ, animalculis &c. Ut autem clariùs reſonet, ejus dorſo chorda non aliter tenſa eſt, quàm nervus militari tympano. Duobus exilibus muſculis donatur ad motum oſſiculorum. Horum unus externus è ſuperiore, atque interiore ſinu meatûs auditorii latiore principio exortus, ſenſimque contractior factus, ac ſubtiliſſimo tendine membranæ tympani contiguus, ad malleolum uſque fertur, membranam cum malleolo ſurſum, extrorſumque nonnihil extendens. Alter muſculus eſt internus, in oſſe petroſo ſitus, & circa conjunctionem lapidei proceſſûs cum oſſe cuneiformi exortus, nonnunquàm ſimplici, ſed plerumque duplici tendine ad malleolum progreditur, & uno ejus proceſſui elatiori, altero ejus cervici inſeritur, mallei caput obliquè antrorſum trahens, & ad interiora ab incude deducens.

Ablatâ prædictâ membranâ in conſpectum venit ampla illa cavitas, quam recentiores Tympanum appellant, cujus interior ſuperficies multis colliculis, ſinubuſque inæqualis eſt.

In hoc tympano mox conſideranda offeruntur quatuor exigua, dura, & denſa oſſicula, *Malleus, Incus, Stapes, & os orbiculare. ſeu ſquamoſum.* Quæ licèt membranis, ſeu perioſtiis deſtituta ſunt, tamen circa extremitates, quibus committuntur, ad nexûs ſimilitudinem, obvinciuntur ligamento exili, procedente ab eo ligamento, quod membranæ tympani, ſicut nervus tympano bellico prætenditur, atque hinc chordæ, vel fili nomen acquiſivit.

Primum oſſiculum, quod vel à formæ qualicumque rudimento, vel potius ab uſu *Malleum* nuncupant capitulo rotundo incudis cavitati laxiore ligamento inarticulatur, & hinc in cervicem attenuatu. Ulterius verò progrediens, inſtar caudæ reflexæ, firmiter ultra medium membranæ tympani adhæret, ac circa medium proceſſibus duobus donatur: uno brevi, cui muſculi interni tendo adnectitur, altero longiore, ſed magis tenui, qui tympani orbitæ incumbit, & tendini muſculi auris externi alligatur.

Secundum oſſiculum *Incudis* nomine, abuſu, inſignitum, & dentem molarem duabus radicibus præditum aliquo modo referens, malleolo ſubjacet, ejuſque caput ſuperiori parte leni ſinu excipit: inferiore verò duos habet proceſſus: unum brevem tympani ſpecui poſteriori: alterum longiorem, per ligamentum laxiuſculum, ſed firmum, ſtapedis capitulo devinctum.

Tertium oſſiculum *Stapes*, à figuræ ſtapedis equeſtris ſimilitudine dictum, cochleæ inſiſtit, & feneſtræ ovali figurâ, ambitûſque ſimilitudine reſpondet, cui per ambitum undique lento, laxoque vinculo alligatur, & impelli quidèm intra ſinum ſuum queat, attolli verò, & educi citra vim non poſſit. Superiore parte inſtar arcûs convexum eſt, cujus crura duo minutiſſima, nonnihil ſinuata, baſi tranſverſæ inſeruntur. Vertici verò, ſeu ſummitati verticis inſiſtit capitulum minutum, planum, & rotundum, quo incudis apophoſi ligamento laxiuſculo annectitur.

Quartum oſſiculum per exiguum, & rotundum eſt, atque hinc *os orbiculare* nominatur. Hoc ſtapedi, quà incudi committitur, per tenue ligamentum ad latus adnectitur.

Inferius, interiora verſus, è tympano ad palatum meatus patet rotundus, qui inter duos faucium muſculos delatus, partim in palati tunicam craſſam, prope radicem uvulæ, ubi os palati ſuperioris deſinit, inſeritur: partim in naris ſui lateris cavitatem amplo, & cartilagineo fine, mucoſâ narium tunicâ tanquàm janitore obducto ingreditur. Per hunc humiditates præter naturam in tympano collectæ ad palatum effluunt, & ſonus in ore excitatus nonnihil aurem ſubit: quam ob cauſſam, hebetioris auditûs homines ore aperto, & expi-

exſpiratione cohibitâ melius audiunt, ut *Virg. Aeneid.* 2. inquit:

Conticuêre omnes, intentique ora tenebant.

Hinc in aurium morbis hic canalis benè notandus eſt; quippè per illum craſſi humores maſticatoriis feliciter ejiciuntur, & nonnunquàm ſternutatoriis excutiuntur, quod præter rationem ipſa quoque probat experientia.

In medio cavitatis tympani duo foramina reperiuntur, quorum majus, & altius circiter in mediâ concameratione conſtituum; & ſtapedis baſi clauſum, ab ovali figurâ, *feneſtra*, vel *feneſtrella* ovalis nominatur, & parte poſteriore in labyrinthum ſe aperit inſigni amplitudine. Alterum, quod minus, humilius, & rotundum *feneſtra rotunda* dicitur. Hoc ſemper apertum manet, nec ab ullo corpore operitur, & in duos canales, ſquamâ oſſeâ diviſos, ſcinditur, quorum unus cum feneſtrellâ ovali cochleam aperit, alter labyrinthum, & aëris expurgationem efficiunt.

Eſt autem *Labyrinthus* cavitas tympano longè minor, quam ob ſemicirculos oſſeos excavatos, tenui membranâ ſuccintos per circuitus in eandem cavitatem redeuntes Labyrinthum appellant. In hanc cavitatem ovalis feneſtrella pateſcit, præter quam, adhuc aliis quinque foraminibus pervia eſt, quorum unum in cochleæ latioris gyri finem ſeſe aperit: per reliqua, quæ adeò exilia ſunt, ut vix capillum admittant, nervi acuſtici tenuiſſimæ fibrillæ, ad membranam internam ſuccingentem procedunt.

Cochlea, à cochleæ in ſpiras contortæ ſimilitudine nominata, labyrintho minor, ſed inſignis tamen cavitas eſt, gyris duobus, interdùm tribus, vel quatuor cochleæ in modum circumflexa, tenuiſſimâque membranâ ſuccinta, in quam, ut in priore, per tria, quatuorvè minima foraminula tenuiſſimæ nervi quinti paris fibrillæ ingrediuntur.

In his abſtruſis cavitatibus aër continetur purus, ac ſubtilis, quem multi ſtatim ab ipſo ortu inditum, ac ex ſemine genitum putârunt; eumque propterea *Aërem inſitum, congenitum, & implantatum* vocârunt. Verum cum partium ſpermaticarum difficilis ſit regeneratio, hic autem aër calore circumſtantium partium continuè diſſipatur, hic quoque continuâ regeneratione opus habeat; cum etiam hic aër nullâ continuitate cum ullis ſolidis partibus cohæreat, ſicut ſpermaticæ partes omnes inter ſe cohærent, dici non poteſt eum aut tanquàm ſpermaticam aliquam partem iſto loco detineri, aut è ſemine genitum, & ab ortu implantatum eſſe. Hinc nonnulli ſtatuendum exiſtimant, illum non differre ab aëre externo, niſi quod multo purior, & tenuior ſit. An non poſſet commodè dici, hunc aërem eſſe ſpiritum animalem, per nervum in dictas cavitates effuſum? Quippè aëreus, purus, & ſubtilis eſt, ſicut ille ſpiritus: utriuſque eadem conſervationis, & refectionis eſt ratio; uterque

per

perpetuò ſucceſſivè diſſipatur, & generatur: deficiente ſpiritu, mox perit auditus, fortè quod etiam in aurium cavitatibus mox deficiat hic aër, qui internum eſt auditus medium, ſine quo nihil audiri poteſt.

Diſtribuuntur per internum auditûs organum arteriolæ, venulæque plurimæ ab internis, anterioribuſque ramis arteriæ carotidis, & venæ jugularis profectæ, quæ dictarum cavitatum ſecreta loca variis propaginibus perreptant. Ad ſenſum nervi inſeruntur. Mollior nervi quinti paris portio in meatum oſſis petroſi poſteriorem delata, ad cochleam, & labyrinthi circulos progreditur, utrobique audiendi munus perficiens. Præterea accedit ramus à quartâ nervorum conjugatione productus: is in tympano progreditur, eique ſenſum, & muſculis movendi facultatem tribuit.

Hæc quo ad partem aurium anatomicam; nunc noſtram methodum ſectantes, ad ea progredi curabimus, quæ ad hujus organi ſenſationem conducunt.

Cap. XLII.

De Auditu.

IN hac materiâ quamplurima occurrunt conſideranda, primò, in quanàm hujus organi parte auditûs ſenſatio compleatur. Secundò, quodnàm ſit medium, quo auditus perficiatur. Tertiò, perpendendus eſt ſonus, quovè modo aëri communicetur, ubi incidenter de Echo, ejuſque multiplicatione; & in hac tertiâ conſideratione aliquæ explanantur difficultates ad ſoni notionem facientes.

Pro eo igitur, quod primo conſiderandum propoſuimus, quamplurimæ ſunt philoſophorum opiniones, quas ſummis labiis libare, tacitâ ſuorum patronum nomendaturâ, in congruum non exiſtimamus. Aliqui putârunt in externâ auris cavitate auditum perfici; at in hujus placiti omni probabilitate expertis impugnatione tempus terere indignum ducimus; conſtat enim apud omnes hac parte naturam fuiſſe uſam, ut infundibuli inſtar aër illam percutiens facilius ad auditorios perveniat receſſus. Alii opinati ſunt ſenſationem hanc peragi in ſpecu auditorio; ſed decipiuntur, ſpecum enim hujuſmodi ad hoc inſtitutum fuiſſe cognoſcimus à naturâ, nempè ut per illum ſonus traducatur; & halitûs effluvium perenne exiſtat. Nonnulli arbitrati ſunt ſtapedem, malleum, & incudem auditionis ſedem eſſe; ſed toto errant cœlo; ſcimus enim non poſſe ſenſationem haberi abſque nervorum miniſterio, quibus oſſicula carere comperiuntur. Quamplurimi, immò tota vulgarium grex ſtabilliunt aërem innatum, ſeu inædificatum ad hujuſcemodi ſenſorii complementum à naturâ fuiſſe inſtitutum; verùm hi omnium maximè decipiuntur, & Primò, in aëre, quem vocant, innato, ſeu congenito; non enim ità innatus, ac congenitus à

naturâ

naturâ talis eſt aër, ut ſi idem, ut dicant, numero non ſit organum integrum dici non poſſit; eo nàmque extravaſato, alius ſubſtituitur. Secundò, quia ſi aër ille ſenſationi hujuſmodi opitularetur, non alio forſan modo id efficeret, quàm ſonum excipiendo, ac nervis communicando; ſoni enim medium, vehiculumque proportionatum, ut videbimus, præter aërem dignoſcimus nihil. Præterea, licèt aër ille ad auditionem exiſtimetur neceſſarius, attamen organi non eſt pars conſtitutiva; verùm admiſſo, quòd pars extiterit, nec in eo auditus conficietur, cùm ex nervis non conſtituatur, qui ſenſationem perficiunt quamcumque cerebro communicantes motum illum ab extrinſecis ſubjectis per organum receptis, nerviſque impreſſum, ut ſuprà diximus, cùm de viſione; quapropter.

Opinamur auditionem in cochleâ, ejuſque fundo, addito labyrintho, compleri, cùm ibidem nervus adſit, qui cum à cerebro originem ducat, eidem cerebro ſoni habitam impreſſionem deffundere poteſt, ubi animus, tanquàm in throno exiſtens, advertere facilius ad ſuas operationes functioneſque non retardatur.

Quò ad ſecundum pertinet, nempè quodnàm ſit medium, quo auditus perficiatur;

Putamus aërem unicum eſſe medium, quo ſonum percipimus quemcumque, conſtat id evidenter, cum enim corpus ſonans, vel vox animalis in aërem diffunditur liberum, apertumque, faciliùs audimus; cum verò in cubiculo clauſi undique reperimur, & ſonus extrà ſit aliquis, ſi rimas habeat cubiculum ità, ut aër externus cum interno contrahat communicationem, aliquo modo ſentimus; ſi nullis obvium ſit rimulis, nec ullam admittat aëris exterioris cum intrinſeco participationem, modo prorſus nullo perſentiſcimus; rimarum autem appellatione, non eas, quæ in feneſtris, portiſque ſiccitate gignuntur fiſſuræ, hiatuſque intelligi volumus, ſed &, quæ in maris, vitrorum commiſſurâ, telis, chartiſque accidunt, vel ſciſſiones, vel pororum deobſtructiones, hiſque ſimilia, quæ omnia licèt noſtris invia ſint oculis, attamen ſono obvia redduntur. Hinc

Colligimus paulò infra aquæ ſuperficiem ſonum percipi nullum, quia licèt intra aquæ porulos aliquis inſit aër interſparſus, attamen quia cum exteriori, & cum interſparſo per aquas non invenitur continuatus, ſonum concipere, ac diffundere non poteſt; & quamquàm urinatores paulò ſub ſuperficie aliquantulum percipiant ſonum, id accidit ex eo, quia aër aliquantis per aquæ corpus ſubit: undè fit, ut ità tenuis, atque momentaneus hujuſmodi perſentiſcatur ſonus, ut illicò evaneſcat. In profundo autem maris nullo pacto auditur, uti refert *Illuſtriſſimus Gaſſendus* de urinatore in campanâ urinariâ ad decem orgyas in fundo maris immerſo.

Ex his patet, murmur, quod intra domum audire ſolemus ex bel-

bellici tormenti, aut tonitrui tremore incuſſum, poſſe ex aëris incluſi motu progigni, eodem ferè modo, quo ex aëre intra tintinnabulum incluſo producitur.

Supereſt nunc, ut de ſono aliqua notemus, & quod ad ejus ſpectat rationem *ex Philoſopho in 2. de animâ cap.* 8. habemus: *Sonum eſſe aëris motionem.* Cum eodem coincidunt Stoici aſſerentes: *Sonum eſſe aëris ictum*; utriſque etiam adſtipulari videtur *Plato ab Aul. Gellio relatus in lib. v. Noctium Acticarum cap.* xv. Sic enim definivit ſonum, nempè: *Aërem, validamque aëris percuſſionem.* Hæc autem placita, licèt non multum à veritate diffideant, attamen ità generaliter, ut dicunt, prolata ſunt veritatis expertia; etenim ſcimus ex Meteoris ventum aëris eſſe motum, & quamquam aliquandò cum ipſo vento, ſeu aëris motu ſonum ſtridulum percipiamus, nihilo tamen minus in ventis tenuioribus aërem percuti, moverique cognoſciſmus, & ſoni ſpeciem nullam perſentimus. Ut igitur tantorum philoſophorum abſconditam aperiamus veritatem, cum Recentioribus.

Opinamur ſonum in motu aëris tremulo, ac undulationi conſimile conſiſtere.

Antequàm noſtram hanc opinionem probemus, operæ pretium duximus modum oſtendere facillimum hujus tremuli motûs, atque undulationis ideam efformandi: Conſideremus itàque aquæ quantitatem in aliquo ampliori ſtagnantem loco, & in ſtagni hujus margine poſiti lapillum in aquam decidentem immittamus; illicò vibrationes circulares, rotaſque (vel melius, propriuſque loquamur,) criſpationes in aquæ ſuperficie obſervavimus innumerabiles, undequàque ſe diffundentes. Harum criſpationum, rotarum, ac undulationum vibratarum inſtar aërem moveri intelligimus, cum ſonus efficitur, atque communicatur.

Quod autem in hoc aëris motu tremulo, atque undulatione ſonus conſiſtat, multa id confirmant experimenta, & primò ſe offert plectrum; hoc enim colophoniâ delibutum, cum ſupra fides ducitur, aſperitate ſuâ, ac ſpiſſis veluti denticulis chordas exagitando, motum in illis inducit talem, ut tremore, vibrareque comperiantur; quia verò aër chordis undique adjacens fidium recipit tremorem, fit, ut ipſe quoque ad earum motum contremiſcat, particuliſque aëris ſibi continuò ſuccedentibus, eundem participet tremorem, & hæ aliis, aliiſque, donec vel in aëris vaſtitate deficiat, & evaneſcat, vel à corpore ſolido impeditus, regrediatur; & quoniam hujuſcemodi motus aëris eſt ſonus, accidit, ut aures feriens, audiatur, in aëris vaſtitate diffuſus, euaneſcat, à corpore ſolido regrediens, fiat echo.

Alio hoc experimentum confirmatur experimento: Nàm fidibus ſevo, pinguedine, vel oleo illitis, licèt plectrum pice gravidum ſuperinducas, nullum percipies

pes ſonum; pinguia enim & oleoſa fidium poros, ac plicaturas obſtruentia colophoniæ particulis aſperioribus locum obducunt, ubi impreſſæ vellicationem, ac vibrationem in illas incutiant, & tremore ablato, ſonus etiam auferatur oportet; quod ut clarius innoteſcat.

Hoc alio, facillimoque uti poterimus experimento: fidium ſonantium, vibrantiumque motum digitis compeſcamus ſuperpoſitis, & ſonus illicò emorietur. Signum evidentiſſimum, ſoni naturam à motu tremulo penitus pendere, dùm motu poſito, ſonus etiam admittitur, motu verò ablato, ſonus etiam omninò evaneſcit.

Inſuper pulſanti campanæ aliquis propinquus pileum manu teneat, vel ipſâ manu pilei tremorem à motu aëris tremulo in eundem pileum incuſſum animadvertet. Quæ cùm ità ſint, affirmemus oportet noſtræ probabilitati innixi, ſonum ab aëris motu tremulo ſuam habere naturam. At ex hac noſtrâ hypotheſi.

Intelligimus primò ſoni propagationem conſiſtere in ſucceſſione; cum enim ab uno in alium diffundatur locum, neceſſariò ſucceſſionem admittere eſt opus.

Ex hac autem notione cognoſcimus primò, eum, qui propior eſt corpori ſonanti, aut loquenti citius audire, qui verò remotior eſt, tardius percipiet; etenim ſucceſſivus eſt ſonus.

Cognoſcimus ſecundò rationem, cur longè à corpore abſentes ſonoro iſtum videmus illicò; ſonum verò poſt temporis tractum perſentiſcamus; nàm cum ſonus ſit de naturâ ſucceſſivorum, quodlibet inſtans motûs aëris debet correſpondere cuilibet inſtanti temporis. Undè quò remotior erit loci intercapedo, eò plura requiruntur temporis intervalla, ut ad terminum perveniat: Contrà verò quia lucis radii, vel à corpore lucido prodeuntes, vel ab objectis retracti, vel à rebus reflexi undique diſperſi comperiuntur, id verò viſio, quæ per iradiationem perficitur illicò, & ubique habetur, cum ubicumque radios obviam euntes offendat.

Intelligimus ſecundò modum, quo Echo efformetur, ac etiam multiplicetur; etenim cum ſonus per omnem partem, quà aër liberior ſpeciatur, diffundi poſſit, fit, ut aliquandò ſolidum offendens corpus, illudque penetrare non valens, retrocedat, quapropter ibidèm communicans ſeſe, ubi originem habuit, ab iiſdem audiatur iterum, à quibus geneſim recognovit, & ità ſimplex fit Echo. Quod ſi hìc etiam in aëris vaſtitate non evaneſcat, ſed in aliud irrumpat corpus ſolidum ſoni ſubtilitati invium, regrediensque ad partem procedat oppoſitam, undè retrogreſſus eſt, tunc eodem ſe audientibus communicans modo, eadem reperitur vox, quæ totidèm poterit multiplicari, donec amplius non revertatur ob ſui inanitionem.

Sec hìc explicandus etiam videtur modus, quo voces abeuntes, & redeuntes, ſeu rotæ illæ, aut

aëris undulationes, & criſpationes ſibi invicem in progreſſu, & reditu occurrentes, neque interrumpantur, neque aliæ aliis ſint impedimento. Pro quo clariſſimum proponimus, ſimillimumque exemplum: In oppoſitis ſtagnantis aquæ marginibus poſiti lapillos in aquam rectà deſcendentes proiiciamus, & ex utrâque parte undulationes rotæ inſtar ſe dilatantes percipiemus, ac unamquamque illarum ad appoſitas uſque ripas continuari citra interruptionis, aut diſſolutionis periculum; Quùmque aër aquæ inſtar fluidus, immò fluidior ſit, tenuiorque, accidit, ut undulationes in eum impreſſæ ob ictûs compactionem, eodem modo abſque interruptione continuentur.

Intelligimus tertiò, quo pacto ſonus, etiam ab exiſtentibus in obliquo à corpore ſonante, audiatur: Ex eo enim quod aeris undulatio, quæ ſonus eſt, undique diffundatur, fit, ut quò eadem pertingat etiam & ſonus; & quia non ſolum in directo, verum etiam in obliquo criſpatio extenditur, in obliquo etiam percipiatur ſonus.

Nonnulla alia eſſent hîc explicanda de ſono, ejuſque proprietatibus; verum, quia nos de hac re incidenter ſermonem inſtituimus, hæc dicta ſint ſatis.

Cap. XLIII.

De Aurium Vulneribus.

COmmuni vulnerum infortunio ſubjacent aures, & cùm auditûs organum maximâ ex parte intùs reconditum maneat, auris externa externis pateſcit injuriis; hinc evenit vulnera magis auri externæ, quàm internæ infligi. Antiquitùs aurium abciſſio adulteris pœna fuit, & huic Deiphobus obnoxius fuit, de quo apud *Virg. 6. Aeneid.* Legitur:

populataque tempora raptis
Auribus

prominet nàmque in auribus vena quædam, quæ ſperma reddit prolificum, cujus abſciſſione hoc petulantium genus meritò emaſculatur, ne ejuſmodi peſſimorum hominum poſteritas ulla relinquatur, quòd ſi fieret, liberos generaret, & peſſimorum parentum peſſimæ eſſent ſoboles. Itèm aurium abſciſſio in quibuſdam regionibus fuit furum ſupplicium; ſed accidit caſus, ut quidam Siculus, manibus aptus furtum commiſiſſet, conjectus in carcerem, a Judice ad aurium abſciſſionem damnatus fuit, & cautè à ſatellitibus in forum lætâ fronte ductus, innumerâ virorum, ac mulierum frequentiâ ſpectante, ſemotis hinc indè laterum capillis, qui aures cœlabant. ſævus carnifex prenſas aures forcipe detruncare incaſſûm molitur, abjecta

abjectâ primâ, & accitâ alterâ, poſt conatum geminum, ità impoſſibilis fuit aurium abciſſio, ut tota multitudo unanimiter conclamaret, aliquod ineſſe prodigium, & parùm abfuit, quin ſontem ex carnificis manibus extorquerent, re tandèm meliùs inſpectâ, inventæ fuêre aures artificiales, tenaci glutine adhæſæ, ex perſonarum materiâ, vulgò carta piſta, efformatæ; nàm alibi in patrati furti pœnam illi propriæ aures abſciſſæ fuêre. Quot fuerunt riſus, cachinni, vociferationes, feſtivi crepitus, & ſibili in illo jocoſo ſpectaculo, explicare magnæ molis eſt. Verſutum furem impunem Judex ſatellitibus comitatum juſſit exterminandum.

Signa.

Non indigent aurium vulnera, vel earum abciſſio aliis ſignis, niſi ipſa autopſiâ.

Cauſſæ.

Sunt aurium vulnerum, vel earum abciſſionum cauſſæ, quæ earum continuitatem ſolvere, vel eas abſcindere valent, ut enſis, culter, novacula, vel aliud inſtrumentum.

Prognoſis.

Aures præciſæ faciem deformant, eſtò capillis obtegi poſſint, nihilominus illi, quibus ad radicemuſque obtruncatæ ſunt, non perfectè audiunt, ſed obtuſè, & voces magis confuſè, inſtar ſonitûs aquæ fluentis, aut cicadæ reſonantis cum murmure quodam percipiunt, quià cum aëre ſonus ſtatim prolabitur ob cavitatis carentiam ad illum colligendum. Vulneratur, & rumpitur quidèm interdum etiam tympanum, & tunc immedicabilem adducit ſurditatem.

Curatio.

Aurium vulnera eodem modo, ac narium curantur, verum ſi aliqua auriculæ pars ſit diſciſſa, vel appenſa hæreat, vel totaliter amputata, dummodò non ſit emortua, vulgares ſuturâ acu, & filo factâ utuntur; verum ſi ſutura facienda ſit, acus cartilaginem non tangat, abit enim in gangrænam. Si verò auris cutis conſuatur, putreſcit mox, & cadit, eſtò per breve tempus inhærere videatur. Non poſſumus non increpitare ſordidos chirurgos, & tonſores pediculiſecas, qui ſe naſum triduò antè abſciſſum, & ſerò in nive repertum, digitos etiam præſectos, caput à trunco ſecure ademptum, aures à felis faucibus ereptas reſtituiſſe gloriantur. Non diſpliceat interum audiri hiſtoriam noſtro propoſito cohærentem à *Paracelſo* relatam de quodam tonſore chirurgo Galeniſtâ, inquit enim: *Ego quoque memini, cum apud Forum Iulii eſſem, me tonſorem vidiſſe, qui magnâ omnium admiratione, cuidam, cui auris præſecta erat, eam cemento adglutinarit; verum gloria ea brevis, & inanis fuit; nàm altero poſt die, ſuppu-*

rata, ſtatim decidit, ipſeque vulgi fabula factus eſt. Abſciſſa reſtituere membra ſunt divini Medici artificia, ut de *Malchi aure à Divo Petro* amputatâ, & à *Chriſto Domino* reſtitutâ, ceu habetur in Evangelio ſecundum *Lucam cap. 22. nu. 50. & 51. Et percuſſit unum ex illis Servum Principis Sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. Reſpondens autem Ieſus ait: Sinite uſquehuc. Et cùm tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eum.*

In vulnerum aurium curatione quod libet vinculum eſt hoſtile, cum itàque fiat, neque nimis laxum, quia non ſinit agglutinationem perfici, nec medicamenta actuantur, quia moleſtiam affert, dolorem commovet, pulſationem incitat, & inflammationem accendit. Cataplaſmata, quæ onerosa ſunt, prorſus exulent, quia noxia ſunt, abſceſſum excitant, mucoſas reddunt, & earum ſuppurationem ſuſcitant, quæ partibus cartilaginoſis infenſa eſt. In aurium itàque vulneribus abſtineamus ob omni cataplaſmate, quod onere nocet, vel moleſtiam infert; adhibitâ igitur ſuturâ ex glutine primò, tantum medicamentis utimur, quæ protinus vulnera curant, & præcipuè balſamica latè à nobis deſcripta, & præ omnibus hic balſamus eſt optimus, quem nos magnifacimus; quo in omnibus vulneribus quocumque modo inflictis magno cum ſucceſſu utimur, ut

℞. *Aquæ Reginæ Hung. lib. ß.*
Balſami Peruviani ℥. j.
Ol. Apparic. Hiſp. ℥. jjj. *m.*

Ut verò aurium vulnera in ſuo naturali ſtatu conſerventur, inter caput, & aures goſſypium opponendum eſt, & in oppoſito latere cubandum, & debita linamenta cum faſciis adaptanda ſunt.

Cap. XLIV.

De Naſi Anatome.

EST naſus aliud ſenſûs organum, datus homini, & animalibus quadrupedibus viviparis, qui in editiore corporis parte ſuam habet ſedem, ut aſcendentes inviſibiles exhalationes, & vapores melius ſuſciperet, & eorum particulas per nervos odoratorios, tunicæ interiori inſertos ad ſenſorium commune deferret, mentique judicandos exhiberet, atque ſic homo res appetendas, vel fugiendas, quæ viſui non objiciuntur, nec auditu percipiuntur, cognoſceret.

Naſus eſt faciei pars protuberans, olfactui inſerviens, & in reſpiratione aëri tranſitum præbens, necnon cerebri excrementa, per oſſa cribriformia depluentia emittens.

Magnitudo variat, uti & figura, nam alii maximum, alii parvum, alii ſimum, alii aquilinum habent naſum, verum quò concinnior eſt in figurâ, magnitudine, & colore, eò plus ad faciei pulchritudinem, & venuſtatem confert.

Dividitur naſus, ſicut & auris, in externum, & internum, internus habet oſſa, & nervos cum proceſſibus mammillaribus; externus

ternus dicitur extrinſecus in partem ſuperiorem, & inferiorem.

Pars ſuperior, quæ oſſea eſt, & immobilis, dicitur *Deorſum naſi*, ejuſque pars acuminata, *ſpina*. Inferior pars cartilaginea eſt, & mobilis, cujus ima extremitas dicitur *Naſi globus*, & *orbiculus*, ex cujus ſolo tactu virginem corruptam judicamus: laterales infimæ partes *Alæ*, & *Pinnæ*: pars carnoſa in medio prominens, labio vicina, *Columna* appellantur.

Intrinſecus dividitur naſus per *Septum* in duo foramina, vel ſinus, quos *Mares* vocant: ut uno foramine obſtructo, altero inſpirare poſſimus, utroque verò obſtructo, os narium vicem præſtat. Quodlibet foramen rurſus dividitur circa naſi medium in duas partes: una ſurſum aſcendit ad os ſpongioſum, altera ſupra palatum obit in fauces, & oris interiora. Hinc potus per nares aliquandò effluit, & naribus injecta, naſo clauſo per os elabi ſolent. Hinc etiam excrementa craſſiora dum deorſum feruntur ad nares, in os delabi poſſunt, aut ſcreatu eò attrahi, & per os expurgari, vel in ſtomachum deſcendere.

Conſtat autem naſi ſubſtantia ex cuticulâ, cute, muſculis, oſſibus, cartilaginibus, vaſis, & tunicis.

Cutis admodum tenuis eſt, & pinguedine caret, ne nimium excreſcat, hæc cutis tàm firmiter cartilagini, & muſculis adhæret, ut integra, & illacerata ſeparari vix poſſit: ſub ſepto in columnâ multò craſſior, & fungoſior reperitur, ut cartilaginem æmuletur, & interius pilis inveſtitur, qui *Vibriſſi* dicuntur, & impediunt, quo minus in inſpiratione culices, paleæ, aliaque ſimilia, verſus interiora facilè attrahantur.

Muſculi ſunt *octo*, quorum beneficio motus perficitur, & cuique alæ quatuor inſeruntur. *Quatuor ad dilatationem* faciunt, dum alis, vel pinnis ſurſum tractis, narium foramina aperiunt, & *totidem ad conſtrictionem*.

Duo primi dilatantes, qui carnoſi, oriuntur ab oſſe malarum, juxta labiorum muſculum, quem tertium conſtituunt. Inſeruntur partim in labii ſuperioris partem, partim in pinnam exteriorem.

Duo reliqui, qui ferè triangulares, initio acuto, & carnoſo, naſcuntur à frontis ſuturâ, juxta foramen lacrymale, & naſi ſpinæ, aliiſque implantantur.

Duo primi conſtringentes, qui parvi oriuntur carnoſi circa pinnarum radicem, traſverſim feruntur, & angulis alarum inſeruntur.

Duo reliqui firmiſſimi ſunt, & membranoſi, latentes ſub tunicâ narium parte interiore. Oriuntur ab oſſis naſi extremitate, & pinnis implantantur.

Superiorem, & immobilem naſi partem expanſam ſuſtinent *oſſa*, eaque vel propria, duo ſcilicet lateralia, & unum internum medium, quod naſum in duas dirimit partes. Dicitur *os ſpongoides*, *ſpongioſum*, *vel ſpongiforme* in mediâ frontis baſi ſitum, & narium cavitatem opplens, dicitur etiam *Ethmoides*, *Cribriforme*, *vel cribroſum*, quia

pars

pars ejus interior, quà capiti jungitur, multis foraminibus, cribri inſtar, ſed tortuoſis, & anfractuoſis, non rectis pervia eſt, atque hæc pars propriè eſt, & dici debet cribroſa.

Cartilagines ſubſtantiam conſtituentes inferioris partis naſi ſunt quinque. *Duæ ſupremæ*, Latiores naſi oſſibus adhærent, & quò magis deſcendunt, eò molliores fiunt, adeò ut naſi extremum, ſubſtantiam habeat, quaſi partim cartilaginoſam, partim ligamentoſam. *Tertia* inter has media, ſeptum conſtituit, vel interſtitium inter utrumque naſi foramen. His apponuntur *duæ aliæ* pinnas conſtituentes, & per membranoſa ligamenta colligantur.

Venas ex jugularibus, & *arterias* à carotidibus recipit.

Ad ſenſum muſculorumque motum, *Nervus* utrinque unus à tertio pari per foramen commune ad majorem oculi angulum in tunicam naſi internam, & ei ſubſtratam carnem papilloſam abit, in quam ſpiritus animales, ad olfactûs ſenſum perficiendum effundit, atque indè ulterius ad ejuſdem muſculos progreditur.

Narium interior amplitudo inveſtitur tenui membranâ, quæ à durâ matre, per foramina oſſium cribriformium, vel per foraminula palati erumpente oritur, & tunicæ oris, palati, linguæ, laryngis, & œſophagi communis eſſe, vulgò traditur: Sed in naribus tenuior eſt, & exquiſiti ſenſûs, nàm irritata ſternutationem facit. Hæc membrana, qua parte oſſibus cribriformibus adhæret, exilibus foraminulis, ſeu propendulis tubulis pertuſa eſt; ad cerebri excrementorum tranſitum.

Sub illâ membranâ latet caro quædam tenuis, mollis, & papilloſa, quaſi ex multis papillulis coagmentata, quæ in hominibus valdè difficulter, in vitulis, aut bobus paulò facilius invenitur, quamvis non ſine moleſtiâ. Hujus papillulæ parte anteriore minores, verſus poſteriora verò majores protuberant, & à paucis ſunt obſervatæ, à nonnullis pro exilibus glandulis habitæ.

Externi naſi uſus eſt: Primò, ut per eum aër intret in cerebrum utque pro ſpirituum animalium neceſſitate. Secundò, ut per eum aër in pulmones intret pro flammulæ vitalis accenſione. Tertiò, ut per eum odores ad mammillares uſque proceſſus deferantur. Undè quibus naſus ad radicem diſſectus eſt, vel non olfaciunt, vel imperfectè. Quartò, ut cerebri excrementa per eum, ceu canalem, effluant. Qui uſus ſecundarius eſt; quia multos novimus, qui nunquàm per nares aliquid expurgârunt. Quintò, ad vocem quoque aliquid confert. Tandèm Sextò, ornatum faciei addit. Undè quia ad ornatum plurimum confert, chirurgia Curtorum nata, circa renaſcendum naſum occupata, de qua chirurgus Tagliacozzus.

Cap.

Cap. XLV.

De Olfactu.

Certum eſt naſum eſſe odoratûs organum, verùm cùm ille ex multis, variiſque partibus conſtet, quæ omnes ſimul iſti muneri præeſſe non poſſunt, diu, multùmque inter doctores dubitatum eſt, in qua naſi parte odoratus perficiatur.

In vaſis ſanguiferis, ac lymphaticis, oſſibus, aut cartilaginibus illum non fieri apud omnes inconfeſſo eſt.

Fuêre aliqui qui per peculiares, & alterius naturæ nervos naſo inſertos, & ſpecificos etiam ſpiritus animales per iſtos nervos influentes odoratum perfici crediderunt. Sed non obſervârunt, quòd omnes totius corporis nervi in compoſitione, ſeu conſtructione vix aliter differant, quàm quod alii ſint majores, alii minores, alii Longiores, alii breviores, alii molliores, alii duriores: quod tamen qualeſcumque fuerint, omnes uni, eidemque muneri inſerviant, ſcilicet viæ ſint, perquas ſpiritus animales deducuntur. Præterea etiam non conſiderârunt, quòd illi ſpiritus, per quoſcumque nervos delati, nullo modo ſunt diverſi, nec alterius conſtitutionis, qui per hos, quàm qui per alios nervos, ad has, aut illas partes influunt; ſed ejuſdem ſint ſubſtantiæ, & naturæ, per quoſcumque nervos, & in quaſcumque partes defluxerint. Denique non animadverterunt, quòd diverſitas operationum, quæ eorum miniſterio perficiuntur, non procedat ab eorum, aut nervorum eos vehentium diverſitate, ſed à diverſitate conſtitutionis partium, in quas influunt: ſic in oculo viſum, in muſculo motum, & in cute ſenſum tactûs faciunt. Igitur ut in naribus odoratum faciant, debent iis neceſſariò etiam ſpecificæ aliquæ partes ineſſe, in quibus, mediantibus illis ſpiritibus non ſimpliciter tactûs, ſed odorum, ut odorum ſuaveolentium, fœtidorum, roſaceorum, camphoraceorum &c. perceptio, & diſtinctio fit.

Galenus olim proceſſus papillares eſſe nervos odoratorios, & proxima olfactus organa perperàm ſancivit, nàm Primò, nullam habent ſimilitudinem cum nervis. Secundò, amplam habent cavitatem, qualis in nullis nervis invenitur. Tertiò, ex medullâ oblongatâ, omnium nervorum principio, non oritur. Quartò, ex craſſâ meninge, & cranio non elabuntur, neque ullos funiculos nerveos in narium membranas emittunt, ſed tantum pituitam per oſſis ethmoidis foraminula ad narium oſſa deponunt. Præterea nervoſum organum excrementis ſcatens ad hunc uſum ineptum eſſet, ſicut in omnibus aliis nervis etiam contingit, quorum uſus à pituitæ affluentis humectatione, & obſtructione impeditur: in his autem ductibus humores pituitoſi ferè ſemper, modò majori, modò

minori copiâ inveniuntur, idque etiam in canibus, acutiſſimo odoratu, præditis, in quibus tamen olfactum hinc non impediri experientia docet. Neque etiam in homine ob hanc pituitam modicâ quantitate illic hærentem imminuitur olfactus; verùm ſi tanta ejus copia in interiori fungoſâ narium ſubſtantiâ colligatur, ut eam inſtar ſpongiæ intumeſcere faciat; hincque narium membranæ, cùm nervis iis inſertis, comprimantur, ac libera inſpiratio per nares (ſine qua non fit ullius odoris perceptio) impediatur, tunc odoratus imminuitur, & impeditur, quemadmodum id in coryza fieri notum. Liquet igitur hos proceſſus non eſſe nervos odoratorios, ſed ductus evacuandis excrementis dicatos. Hinc ex antedictis patet, odoratum non fieri in peculiaribus aliquibus nervis, ſed in ſpecificis quibuſdam partibus, in quas nervi ſuos ſpiritus infundunt: quæ partes certè non poſſunt eſſe proceſſus papillares, cum illi neque ſpiritus vehant, neque in ſeſe ullos nervos recipiant, vel admittant.

Plurimi alii judicârunt odoratum fieri in membranâ nares interiores inveſtiente, eamque, præ aliis membranis ſpecificam aliquam conſtitutionem adeptam eſſe, cujus ratione odores diſtinguit. Verum, cum membranæ ſint organa tactûs, non verò odoratûs (qui ſenſus à tactu longè differt), & tactus quidèm faciat ad perfectionem odoratûs, quod tactu privatum etiam non adoraret, ſicut oculus tactu privatus non videret: cumque aliud ſit ſentire, & diſtinguere odorem rotæ caſtorei, moſchi, camphoræ, rutæ &c. ſicut in oculo aliud eſt videre colores, aliud ſentire aſperitates, & dolores; ſatis patet membranam, quæ eſt organum tactûs, non eſſe adæquatum organum odoratûs. Nàm organum tactûs, qua tale non diſtinguit odores, aut colores, ſicut etiam organum odoratûs, viſûs, qua tale non inducat de aſperitate, dolore &c. Hinc dici non poteſt, quod membrana, quæ nares inveſtit, ſit alterius naturæ, & temperiei, quàm aliæ membranæ: nàm ſi hoc verum eſſet, (quod primò probandum foret) tunc eatenus acutiore, vel obtuſiore tactu prædita eſſe poſſet ſed tamen non diſtingueret, aut dijudicaret odores. Denique, ſi illa membrana odoraret, & ſicut communiter traditur, communis, ejuſdemque eſſet ſubſtantiæ cum membranâ oris, palati, linguæ &c. quare etiam in illis partibus non haberet illum odorandi uſum, quem in naribus ei adſcribunt?

Hæ ſunt circa odoratûs organum ſententiæ, & cum ex modò relatis nulla rem aut tetigerit, poſtremò etiam noſtra adjicienda eſt. Nos igitur in naſo verum odoratûs organum eſſe cenſemus tenuem iſtam carnem papilloſam, ſub interiori narium tunicâ ſitam, quæ non habet aliam ſibi ſimilem in toto corpore, cujus papillulas nervorum odoratoriorum fines ingrediuntur: eodem modo ſicut guſtûs proximum organum ſunt

papil-

papillulæ ſub extimâ linguæ membranâ ſitæ, & viſûs proximum organum eſt tunica retina. Non quod velimus in hiſce organis ſingulorum objecta percipi, ſed ſingulis organis illatam à ſuis propriis objectis motionem, ſeu alterationem, mediantibus nervis, & ſpiritibus in cerebro percipi, & à mente indicari.

Poſito igitur, quòd in papillóſâ illâ carne ſub interiori narium internarum tunicâ conſitâ, olfactus conſiſtat, cujus Lamellas nervi olfactorii ingrediuntur, nunc explicandus remanet modus, quo odoratûs ſenſatio fiat.

Supponimus itàque olfactûs ſenſum ob analogiam cum cœteris, per ſolum contactum haberi; cum enim pati aliquid neceſſe ſit ad hoc, ut rem, à qua afficimur, percipiamus, nec alius Poſſit paſſionis actus excogitari præter vellicationem, quæ contactu perficitur, fit, ut ſolo contactu odores perſentiſcamus.

Undè oritur Longè à veritate diffidere eos, qui odores in merâ conſtituunt qualitate; hæc enim vel corpus erit, ut contactum efficere valeat, & idcircò ſubſtantia; vel corpore erit expers, & contingere non valens, ſenſum etiam producendi impotens erit. Sed ut ad rem noſtram redeamus.

Conſiderandum erit ab omnibus corporibus effluvia particularum quædam emitti vel ex eorum corruptione reſoluta, ut in cadaveribus, rebuſque aliis corruptis, vel ex eorum fermentatione extricata, ut in fructibus jàm maturis, floribuſque; vel ex partium ab aſſiduo motu interno, extrinſecoque ſubtiliatarum, & è poris avolantium inſenſili tranſpiratione, ut in viventibus, cœteriſque corporibus. His ergò effluviis aër inſpiratus, atque inſpiſſatus ſtatim ac nares per inſpirationem ſubintrat, ità Lamellas vellicat prædictas, ut motum nervo olfactorio communicans, & per nervum cerebro, animus odorem animadvertat.

Quia verò non ſolum odores ſentimus, verum etiam eorum diverſitates cognoſcimus, idcircò eorundem varietatem quo pacto diſcernamus enucleare operæ pretium erit. Pro quo

Supponimus ex Phyſicis atomos, ſeu corpuſcula variis à primâ rerum geneſi donatas fuiſſe figuris; alias enim intelligimus rotundas, alias quadratas, alias triangulares, pentagonas, alias exagonas &c. Harum congeries, dùm per aërem diffuſa nares ingreditur inſpiratione, ſecundum figurarum diverſitatem, diverſum etiam contactum efficiat neceſſe erit; quò enim ad rotundiorem vergunt magis figuram, eò placidiorem in parte contactâ producere contactum confiteamur oportet; quò verò acutiorem præſeferunt configurationem, contactum etiam punctioſiorem, atque áſperiorem producant erit inconfeſſo. Igitur quæ particulæ ità contingunt, ut contingendo emulceant, grati vocantur odoris; quæ autem ità nares afficiunt, ut punctionem excitent, nimiumque lamellas percellant, ingratum generant odorem.

Hìc autem pororum partis contactæ, necnon earundem partium conſtitutio, atque ſtructura in conſiderationem veniunt non vulgarem; etenim multoties fit, ut lamellarum prædictarum pori vel arctiores inveniantur, vel latiores, undè particulæ odoratoriæ ſi earundem poris non conformentur, ſed poros diſtendant, vel pungant, odor aliàs gratus, ingratiſſimam inducit ſenſationem. Sic experimur quotidiè moſchi odorem gratiſſimum, aliquibus, & præſertim mulieribus regulariter detrimento, ac fœtori potius, quàm ſolatio eſſe: Sic canes noſtris cum ſolatio veſcuntur excrementis, quæ nobis olent quàm peſſimè: Sicque iidem in corruptorum cadaverum ſanioſis volutantur reliquiis, à quibus cùm nos, tum cœtera abhorrent animalia. Ex hac inſuper partium conformatione.

Fit, ut quæ ab olfactu ſentiuntur particulæ, alios non afficiant ſenſus; hæ enim ità à naturâ ſunt conformatæ, ut prædictarum lamellarum poris conformentur, & aliarum partium poros aut ingreſſum habeant, & regreſſum nullum, aut ità eorum configurationibus ſint pori patentes, ut nullo facto contactu liberè progrediantur, & ſic licèt inſpirati aëris particulis odoriferis referti pars aſperam ſubintret arteriam, nullam tamen odoris producunt ibi ſenſationem.

Pro hujus materiæ ſummario complemento explicandum ducimus, quidnàm pro olfactu aëris inſpiratio, & reſpiratio operentur; pro cujus ſolutione.

Supponimus ex dictis in Theoriâ Medicâ, in qualibet aëris inſpiratione primum Diaphragma, thoracemque dilatari, ut pulmonum ſub ſe contentorum extenſioni locum præbeant opportunum, deindè pulmones ipſos aërem per aſperam arteriam in eoſdem immiſſum recipere, ſemet dilatando; in reſpiratione verò primum pulmones reſtringi, aërem receptum expellendo, poſthàc autem thoracem, & diaphragma: quia verò aër hujuſmodi pulmonibus immiſſus, vel per os, vel nares ingreſſum obtinet, regreſſumque ad aſperam arteriam (cum illis nàmque convenire adhuc dubitamus, qui capras per aures etiam aërem inſpirare, ac reſpirare inſimulant), accidit; ut in tali aëris immiſſione, & remiſſione nares etiam internæ quodammodo diſtendant, atque coartentur, cumque hujuſmodi dilatationes, & reſtrictiones abſque pororum reſtrictione, ac ampliatione contingere non queant, oritur; ut in pororum dilatatione major habeatur olentium particularum ingreſſus (diximus olentium particularum, non quia cum vulgaribus ſentiamus odores eſſe mera appellata accidentia; hæc enim non admittimus, ſed olentes vocamus particulas, quæ per contactum officiunt talem ſenſationem, quæ odor appellatur.) Ex quo

Fit, ut eò major percipiatur odor, quò magis dilatantur narium externarum pori ad halitus olentes per-

percipiendos ; quapropter , qui odoribus quam maximè affici deſiderant, rem, undè odoratæ exhalant particulæ, fortius inſpirare ſatagunt.

Ut autem de odoribus ad hanc ſenſationem pertinentibus aliqua ſummatim delibemus, opinamur odores nil aliud eſſe, quàm corpuſculorum è corpore prodeuntium affluxus: hæc autem corpuſcula pro magnitudinis, figuræ, motuſque varietate ſicuti diverſimodè lammellis narium internarum proportionem habere compeiriuntur, ità variè olfactum afficiunt; undè ex diverſâ hac affectione varietatem odorum diſcernimus, ut ſuperius notavimus.

Quòd verò in corpuſculorum affluxu odor conſiſtat, evidenter conſtabit, ſi ea perſcrutemur, quæ ad eos facere videntur; Qui enim fit, ut contra ventum ambulantes odorem perſentiſcamus à vento aërem agitante tranſlatum, ſecundo autem vento non percipiamus, niſi quia ventus aërem movens, corpuſcula etiam odora per aërem diſperſa ſecum ferat. Id etiam convincitur ex corporum illorum combuſtione, quæ vulgò odora dicuntur, ut ſunt thus, Styrax, moſchus, Zibectum &c. his nàmque igni ſuperpoſitis, halitus particularum per aëra diſperditur, qui aërem complens, omnes illum inſpirantes afficit.

Neque obſtat hujuſmodi halitum ab aliis corporibus exhalatum non ſentiri; facilè enim contingit, ut quandòque ità tenuis hujuſmodi ſit halitus motumque in organo imprimat adeò exilem, ut diſcerni ob tenuiſſimam vellicatiònem non poſſit; vel ità poros narium internarum à mucis, quamque vocant pituitam obſtructos inveniat, ut tranſitum ad narium lamellas obtinere non valeat, ut in corizâ; vel tandèm in narium internarum poros dilatatos ità offendat, ut liberè per eos tranſiens, nec organum contingat; vel ità inſenſibiliter tangat, ut minimè percellat.

Ex hoc autem deducimus inſtrumentum, mediumvè ad halitus hujuſmodi promovendos, excitandoſque ignem eſſe, aut calorem; cum enim ignis particulæ, ſeu caloris corpus aliquod ingredientes, & moveant ſeſe, ſuoque motu corporis particulas excitent ad motum, fit, ut ex tali excitatione tenuiora corpuſcula ab eodem profiliant, perque aërem diſperſa cum eodem inſpirentur. Ex quo

Colligimus primò aromata, aliaque ligna odora eò olere perfectius, quò eorum ſuccus à calore magis depuratus, defæcatuſque facilius in halitum exhalabilis redditur odorum; undè, quæ alibi ab Arabiâ adoleſcunt hujuſmodi arbores, ubi calor adeò vegetus non eſt, aut nihil, aut longè minus olent; quorum ratio eſt, quia calor abundans aqueum humorem abſorbens, vinculum tollit particulis, eaſque ad promptiorem exhalationem diſponit: ubi verò calor tenuis invenitur, aqueum non ità poteſt exſiccare humorem, ac propterea corporis particulæ

ſub aquâ irretitæ cum evolare non poſſint, nec olfactum poterunt aliquo modo afficere.

Colligimus ſecundò, fructus immaturos, floreſque ad perfectionem non adhuc deductos, aut omni prorſus expertes eſſe odore, aut quàm parùm olfactum afficere; etenim non rectè fermentati, ſulphureque (ut cum Spagyrius loquamur) ad fluorem non adhuc redacto fieri non poteſt, ut eorum particulæ, à ſale indigeſto fixatæ extricentur, exhalentque; peractâ verò fermentatione, ſulphureque, ac ſpiritu jàm exaltatis, quia corpuſcula veluti per calorem ſubtiliata, facilius avolant, idcircò odorem producunt. Ex hoc autem

Cognoſcimus fructus in loco frigido, ſiccoque retentos diutius perdurare; nàm frigus vincitas detinens particulas, motumque earum impediens, fructuum avertit fermentationem, maturitatem, & corruptionem; locus autem ſiccus in cauſſâ eſt, ut omni aſcetitiâ humiditate remotâ, ex qua vel fermentatio, vel fibrarum relaxatio &c. proveniunt, diutius conſerventur.

Colligimus tertiò, corpora iſtiuſmodi, vulgò dicta odorifera, pedetentim imminui ex aſſiduo particularum ab eis avolantium effluxu, moleque, ac pondere decreſcere; Experientiâ enim duce, animadvertimus pomorum jàm maturorum cortices poſt tempus aliquod aut criſpari, aut indureſcere; florum verò vividitatem flacceſcere, hebetarique; nàm avolantibus particulis ſpirituoſioribus, à quarum congerie, motuque vividitas oritur, craſſiſque remanentibus, quæ fixiores ſunt, fructus floreſque aut contipantur, aut flaceſcunt, hebetanturque, ac proindè colore, odoreque fiunt expertes, ac corruptioni faciliori obnoxios.

Colligimus quartò, corpora olentia eò diutius perdurare, quò ſtipatius, ſtrictiuſque occluduntur; etenim particulis ex corpore odoro avolantibus, exitumque non offendentibus, ut ibidèm permaneant oportebit. Id totum convincitur ex eo, quod aromatarii moſchum, ambarum, zibettum, aliaque hujus generis ſervare volentes in guſſypio involvunt, atque in vaſe plumbeo, ſtanneo includunt, ut exhalationis libertatem avertant.

Quamplurima eſſent de hac re conſideranda; at quia hujus loci non eſt ea fuſius pertractare, idcircò hæc prælibaſſe ſit ſatis.

Cap. XLVI.

De Naſi Vulneribus.

Quò naſus concinnior eſt in figurâ, magnitudine, & colore, eò plus ad faciei pulchritudinem, & venuſtatem confert; quapropter nonnullis faciei ſol appellatur, quòd ſicut ſol ſuo lumine macrocoſmo ſingularem ſplendorem, & pulchritudinem confert, itâ naſus ſuâ pulchritudine microcoſmum illuſtrare videtur,

tur, undè naſus non minima eſt pulchritudinis portio, redditque hominem præ membris faciei cœteris formoſum, & eſt membrum deconis. Undè qui magnum, & oblongum obtinent naſum, deformes ſunt; & *Martialis lib.* 13. de irriſoribus loquens, inquit:

Naſutus ſis uſque licet, ſis denique naſus.

Verum aliqui ex naſi magnitudine de membri genitalis mole, & magnitudine judicare audent. Sed hæc regula, ex noſtris obſervationibus, utplurimum eſt mendax; hoc unum tamen dicimus, quòd homines, qui prægrandem habent naſum genialibus illecebris obnoxii ſunt. Idem de fœminis dicimus, nàm quæ magno, & oblongo prææditæ ſunt naſo, ad luxuriem ſunt propenſæ; & hac de cauſſâ legimus *Heliogabalum Imperatorem* omnis generis laſciviæ ſtudioſum, naſutorum congregaſſe manipulos, ut ſecum in turpi certamine arma Aphrodiſia ſtrenuè pertractarent. Cœterum ex naſi magnitudine melius hominis iracundiam hariolari poſſumus. Sicut ex naſi magnitudine, & longitudine hominis deformitas, ità etiam ex ejus mutilatione major exoritur turpitudo; ſcribitur nàmque in Chronicis Anglis, virgines ejus loci, tempore belli cum Danis, naſos ſibi amputaſſe, ut ab irruentium Danorum militum impetu, pudicitiam ſartam, tectam, hac deformitate conſervarent. Naſi abſciſſio adulterii pœna fuit apud Ægyptios, quam etiam Hieroſolimitanis minatur Dominus apud *Ezechielem cap.* 23. Sed immeritum ſupplicium, quia naſus nullam habet cum inſtrumentis generationi inſervientibus ſympathiam, & adulterium minimè naſo utitur, potius peccant pudenda, hanc pœnam, quàm naſus, ſubire deberent. Quidam maritus cum domi adulterum comprehendiſſet, ne inultus remaneret, naſum illi obtruncavit, quem *Martialis lib.* 2. *ep.* 83. deridens, ait:

Fœdaſti miſerum, marite, mœchum,
Et ſi qui fuerant, prius requirunt
Trunci naribus, auribuſque vultus;
Credis de ſatis eſſe vindicatum?
Erras.

Hoc idem infortunium Deiphobus tulit, quia erat Helenæ adulter, de quo ſic cecinit *Poëta 6. Æneid.*

Truncas inhoneſto vulnere nares.

Merita eſt itàque adulterii pœna naſi detruncatio, quia ſicut nihil eſt, quod naſo faciem honeſtet, ſic nihil eſt, quod magis deturpet; quamobrem illius detruncatio appoſita, & congrua eſt adulterii pœna alienum honorem, & exiſtimationem deturpantis. Verumenimverò ſi hoc ſupplicii genus hiſce noſtris temporibus nimium eſſet in uſu, certè vel nullus eſſet adulter, vel ferè omnes exiguo tempore naſo mutilati eſſent, ut quidam Poëta inquit:

Si mœchis raſum mos eſſet tollere naſum,
Multis per mundum ſine naribus eſſet eundum,

Ex

Ex hac naſi mutilatione orta fuit Curtorum chirurgia, quæ tota circa regenerandum naſum verſatur, de qua Tagliacozzus primus ſcripſit.

Signa.

Naſus vulneratus, vel mutilatus ſignis non indiget, nàm ex ipſo viſu facilè cognoſcitur.

Cauſa.

Naſi vulnerati, vel obtruncati cauſſa eſt externa violentia, ut gladius, culter, novacula, vel aliud inſtrumentum.

Prognoſis.

Si una naſi pars ab altera pendeat, vel ſi pendula parvæ adhæreat pelliculæ, tàm alicui naſi parti, quàm labio ſuperiori, facilè agglutinatur, ſive os, ſive pinnæ ſectæ ſint. Si autem naſus totaliter amputetur, & in terram incidat, ac non refrigeſcat, ſemper tentanda eſt agglutinatio, & ſi non ſuccedat, nullum habetur incommodum, ſin contrà, habetur intentum; ſi verò frigeſcat, nulla agglutationis ſpes ſupereſt, & imperfectus habetur olfactus, nec à naturâ præciſus naſus regeneratur, unum tantum reſtat, ut arte reparetur ex brachii patientis carne, vel palliativè ſcilicet ex naſo artificiali. Si tantum vulneretur, faciliter curatur.

Curatio.

Si naſus vulneretur, ut aliarum partium vulnera curandus eſt; Si verò anterior illa pars, quæ cartilaginea eſt, ità vulnerata ſit, ut parum naſo hæreat, vel de labio ſuperiori pendeat, vulgares ſtatim ſuturâ utuntur; attamen cartilago ipſa non eſt acu perforanda. Nos autem nec morâ ab abſciſſione ſuturâ ex glutine utimur, & interim abſciſſam fovemus partem, ne refrigeretur, & emoriatur, quàm poſtmodum emplaſtris glutinatoriis, ne decidat, unimus, & firmamus, & emplaſtris ſticticis, & conſolidantibus, ac balſàmicis, interveniente cuticulâ, denuò agglutinatur, nulla enim in toto corpore pars facilius, ut naſus, agglutinatur. Ut naſus commodius tractari, & emplaſtra firmius adhære poſſint, æger ſupinus decumbat, & per os reſpiret, & ne aliqua carnis excreſcentia in parte internâ oboriatur, quæ meatum illum anguſtiorem reddit, & loquelam depravat, turunda decenti unguento illita, vel emplaſtrum in canalis formam, vel fiſtulæ efformatum nari inſeratur.

Si autem naſus planè amputatus ſit, & nulla ſuperſit agglutinationis ſpes tunc reparandus, & reficiendus eſt Curtorum chirurgiâ, ſunt nàmque (ſed fuerunt) aliqui chirurgi in noſtrâ Calabriâ, & propriè Poſtropheæ, qui naſum amputatum efformare ſolent, modus autem naſum efformandi talis eſt: ſcarifiant partem naſi relictam,

ctam; poſtmodum brachii cutem ad ſanguinis effuſionem, & apponunt, ligantque nares illi ſcarificatæ parti brachii, & ità relinquunt, quouſque ſimul agglutinata fuerint; tunc aliquid carnis à brachio reſecant, & vulnus curant, ac ex carne illâ relictâ ad nares, naſum efformare incipiunt.

Mireficam refert hiſtoriam *Ioan. Bapt. Helmont. de Magneticâ vulnerum curatione §. 21. Bruxellenſis quidam in pugnâ naſum amiſit, adivit chirurgum Tagliacozzum Bononiæ degentem, ut naſum præſtolaretur: & cùm inciſionem brachii ſui timeret, bajulum ad hoc conduxit, è cujus brachio naſum tandèm date pretio eruit. Mox tredecim circiter menſes, à reditu in patriam repentè naſus inſititius friguit, & abindè aliquot diebus, putrilagine cecidit. Cujus rei inopinum caſum inveſtigantibus inventum fuit, eodem fortè momento, quo naſus friguit exſpiraſſe bajulum. Superſtities ſunt horum teſtes oculati Bruxellæ.* Verum ſi Bruxellenſis ex ſui brachii carne naſum eruiſſet, ùtique naſum iuſititium non amiſiſſet; pars nàmque illa appoſita eâdem gaudebat quadrâ cum reliquâ, qua extinctâ, naſi vitam extingui neceſſe fuit. Hic autem naſum efformandi modus ex proprii brachii carne doloroſus eſt, & nimium denaſatum excruciat, & ad naſum reparandum àliquod requiritur tempus, præcipuè ut fibræ exactè invicèm reſpondeant; & ſuccus nutritius cum ſpiritibus animalibus per tubulos commodè diſtribui queat, & tandèm non erit verus naſus ex carne fictus, qui tamen faciē exornat.

Hic naſus ex proprii brachii carne efformatus ità unum cum reliquo fit; & tenacitèr naturæ glutine ei adhæret, ut nullâ vi extirpari poſſit; non aliter ac ſi proprius eſſet; undè quidam nobilis Vir, cui in Monomachiâ, cum naſus amputatus fuiſſet, & ex propriâ carne eum aſſequutus, verebatur nares emungere, ne naſum evelleret, undè ſudarioli angulos in turundæ formam in narium ſinus ad mucum abſtergendum immittebat, quâ re cognitâ chirurgo, & interrogatus, cur nares aliorum more non emungeret? Reſpondit, ne eximeretur naſus. Tunc chirurgus, apprehenſo illius naſo, per totam domum eum diſtraxit, & demiſit.

In veri naſi defectu, naſus artificialis ſuſtitui poteſt ex auro, vel argento efformatus, ſed præſtat ex chartaceâ materiâ maceratâ, vel ex perſonarum materiâ, vulgò carta piſta, aut ex cerâ, aut ex conglutinatis linteis confectus, fucatus eodem pigmento, quo proximè ad carnis colorem accedat, qui ad occiput, vel aures filo ſerico eſt revinciendus, vel melicis glutine apponitur. Non credimus autem naſum artificialem tàm affabrè fieri, & geſtari poſſe, ut firmiter adhæreat, & hæc impoſtura non facilè omnium oculis pateſcat.

Cap. XLVII.

De Oris Anatome.

Os duplices habet partes, externas circa os, & internas alias in ore, quas ſigillatim proponere oportet.

Partes externæ circa os variæ ſunt. Superiores partes ſub oculis inter naſum, & aures, & mentum expanſæ, *Genæ* dictæ ſunt, quia in his pili gignuntur. Hæ genæ dividuntur in partem ſuperiorem, & inferiorem. Superior ſub oculis inter naſum, & aures leviter prominens, ac rubens, ab Hip. *faciei circulus*, *& malum*, *ſeu Pomum faciei* nominatur, ab aliquali ſimilitudine cum malis, quò ad formam, & colorem, malæ nominantur. Hæc à Plinio *Pudores ſedes* cenſetur, quod ea pars in pudore protinus erubeſcat. Inferior pars laxior, quæ à retento ſpiritu inflari poteſt, ut apparet in tibicinibus *Bucca* vocatur. Cavitas labro ſuperiori ſub ſepto naſi impreſſa, & dividens appellatur *Philtrum* quaſi amabile. Iſtius verò labii utrimque à cavitate ad latera proſtans pars, Myſtax appellatur.

De labiis.

Sunt labia duo, ſuperius, & inferius; quorum midiâ rimâ os clauditur. Horum partes externæ prominentes *Prolabia* appellantur, & quæ in commiſſurâ rubent, *Proſtomia* græcè dicuntur. Inferior pars ſub inferiori labio in acutum protenditur, *Mentum*; carnoſa ſub mento pars, Buccula veteribus appellatur.

Labia conſtat ex carne molli, & fungoſâ, cui cutis cum muſculis ità exactè miſcetur, ut cutis muſculoſa, vel muſculus cutaneus eſſe videatur.

Teguntur tunicâ ori, œſophago, & ventriculo communi, undè in vomiturientibus inferius labium tremit.

Nervorum propagines exquiſitum ſenſum labiis conferunt: arteriæ verò à propinguis locis inter cutem, & carnoſam membranam diſperſæ ſanguinem tribuunt, cui debetur purpureus ille labiorum color, & ſplendor, pulchritudinis, ac ſanitatis nota. Arteriis immiſcentur venulæ, ſuperfluum ſanguinem ad venas proximas deferentes.

Data ſunt homini labia, ut os claudant, & dentes, parteſque interiores tueantur ab externis injuriis; ad edendi, bibendique commoditatem; ad vocis, & loquelæ aliquam formationem; ad ſalivæ retentionem, vel rejectionem; tandèm ad ornatum.

Os græcis *Stoma*, modò dicitur rima illa, quæ inter labia conſtituitur, modò tota cavitas ad fauces uſque conſpicua. Altiori loco, in mediâ ſcilicèt faciei parte ſub naſo locatum eſt, ut aſſumpta non ſolo guſtu, ſed etiam odore quodammodò cognoſcerentur, & & declivi viâ facilius ad ventriculum deſcenderent. Tota interna

oris capacitas ſuccingitur tunicâ, quæ in capacitate intra dentes craſſior, ac in palato rugoſa: extra dentes verò in gingivis & labiis tenuior exiſtit, eſtque tunicæ gulæ, ac ventriculi continua; undè vulgò communis eſſe dicitur, cùm tamen in linguâ, & palato conſtitutionem peculiarem habeat, ab aliis tunicis diverſam.

Uſus primarius eſt, ut in eo alimenta tanquàm in infundibulo recepta, ità maſticentur, & præparentur, ut per œſophagum commodè ad ventriculum deſcendere, & in eo facilius digeri poſſint. Secundarius uſus eſt, ut in reſpiratione aëri ad pulmonem commeanti tranſitum, & excrementis pulmonum, capitis, ac ventriculi per ſcreatum expuitionem, & vomitionem exitum præbeat; denique ut ad vocis tonum aliquid faciat.

Conſtat os ipſum partim ex partibus oſſeis, ut maxillâ ſuperiori, & inferiori cum infixis dentibus; partim ex carnoſis, ut labiis, muſculiſque labiorum, buccarum, & maxillæ inferioris.

De Buccarum, Labiorum, & Maxillæ inferioris Muſculis.

Muſculorum paria duo ſunt buccis, & Labiis communia, duo ab utrâque parte.

Primus eſt latus ille muſculus, qui à figurâ *Quadratus* appellatur, eſtque tenuis, & membranoſus ſub colli cute jacens, cuti valdè adhærens, ac proindè eum à cute non diſtinxerunt Veteres. Oritur lato principio circa claviculas, & poſteriorem colli partem; fibris verò obliquis implantatur in mentum, labia, & naſi radicem, aliquandò ad aurium radicem progreditur, & quibus talis contingit inſertio, illi hujus muſculi beneficio aures movere poſſunt. Hoc muſculo convulſo, fit ſpaſmus Cynicus.

Secundus muſculus quadrato ſubjacens, buccam conſtituit, ideò *Buccinator* dicitur, & totam buccarum ſedem complectitur. Rotundus eſt circuli inſtar, & à maxillæ ſuperioris longitudine ferè totâ exortus, in inferioris maxillæ longitudinem, & gingivarum radices inſeritur; variis fibris intertextus, quia tenuis, & membranaceus eſt; tunicæ oris internæ inveſtientis adeò arctè connatus, ut inſeparabilis ſit.

Hujus muſculi uſus eſt, buccas cum labiis movere eſtque dentibus inſtar manus, dùm huc illuc ad dentes cibos propellit, quò exactius comminuantur.

Propriorum muſculorum ſolis labiis inſervientes ſunt quinque paria, & unus muſculus orbicularis.

Primum par à maxillâ ſuperiori, ubi genarum cavitatem efficit principio lato, & carnoſo enatum, variiſque fibris præditum, obliquè deorſum in priora fertur, & in labii ſuperioris latus utrimque inſeritur, idque ſurſum, & extrorſum movet.

Secundum par à cavitate malis ſubjectâ, carnoſo, ſed gracili, ac tereti principio ortum, multâ-

que pinguedine obvolutum, in frenum, ubi labia conveniunt, implantatur, motumque prioris adjuvat.

Tertium par carnoſum, & tres, extrinſecus à proceſſu jugali ortum, & obliquè per genas deſcendens, in labii utriuſque confinio terminatur; quod ad latera ſurſum verſus abducit.

Quartum par à maxillæ inferioris humili parte ad menti latera, carneo, latoque principio, nonnunquàm ad medium mentum protenſo, ſurſum progreditur, ſenſimque anguſtiatum, obliquè in labium inferius prope finem inſeritur, idque obliquè, deorſumque, extrorſumque trahit.

Muſculus orbicularis, & conſtrictor, qui utrique labio communis, eſt ille, qui labiorum propriam figuram, mollemque ſubſtantiam conſtituit, & labium utrumque in oris circuitu efformat, totumque os ſphincteris inſtar ambiens, & labia ad ſe mutuò adducens, fibris orbicularibus conſtringit, & cuti rubicundæ firmiter adhæret.

Muſculi maxillæ inferioris (hæc enim movetur, ſuperiori immobili) validiſſimum in ciborum contritione motum perficientes, maſticatorii, molares, & manſorii nominantur, eorumque quinque numerantur paria.

Primum par *Crotaphites*, ſeu *Temporale* dicitur à ſitu, quia temporum cavitatem occupat. Hoc omnium maximum eſt, validius, & robuſtius. Majus tamen, & robuſtius in aliis animalibus, ut leonibus, lupis, canibus, porcis &c. quæ morſu forti uti debent. Temporalis uſus eſt initio inferioris maxillæ, quam movet, & ſurſum trahit, adeòque os claudit; & quidèm in proceſſu acuto finitur, tendine nervoſo, brevi, & valido, oritur vero à temporibus initio lato, carnoſo, & ſemicirculari, ſenſimque deſcendendo coarctatur. Nervi utrinque tres in unum muſculum inſeruntur, duo ex tertio pari, tertius ex quinto. Quamobrem læſo, vel contuſo hoc muſculo, periculum magnum adeſt concluſionis, & tandèm mortis, præſertim ſi afficiatur inferior pars magis nervoſa. Et ob hujus diſtenſionem Hip. lethalem pronunciavit maxillæ inferioris luxationem, niſi ſtatim reponatur.

Secundum par *Digaſtricum*, *Graphoides*, & *Biventre* appellatum, quia in medio extenuatum duos quaſi ventres habet, prope mammiformem proceſſum oritur, atque circa medium, ubi ad maxillæ inferioris flexionem curvatur, in corpus tendinoſum anguſtiatur: hinc rurſus carnoſum factum, interiùs parti anteriori, mediæque menti adnectitur, & maxillam deorſum trahendo, os aperit, cujus maxillæ nimius deſcenſus ab annexo ligamento impeditur. Ad dictam actionem melius perficiendam, cum hoc pari, officii ſimilitudine, concurrit par quadratum ante deſcriptum.

Tertium par, *Laterale*, *Maſſeterium*, & *Manſorium primum* dictum, partim carnoſo, partim nervoſo principio à maxillâ ſuperiori,

riori, & oſſe jugali validèque connectitur, eamque, ob fibrarum diverſitatem, antrorſum, retrorſum, in latera movet, ac quaſi circumagit.

Quartum, par *Manſorium alterum, Pterygoides, & Alare internum* nuncupatum, quod craſſum, & breve eſt ab oſſis phœnoidis proceſſibus aliformibus internis nervoſum producitur, & carneum, amplum, ac craſſius redditum, lato robuſtoque tendine in partem inferiorem, ac poſteriorem interni lateris maxillæ inferioris defertur, quam ſurſum trahendo, actionem temporalis adjuvat; præterea maxillam extrorſum converſam retrorſum agit.

Quintum par *Pterygoides*, five *Alare externum* dictum, & in oſſium temporum cavitate humiliori ſitum, ab oſſe ſphœnoide, & proceſſu alari externo, gemino principio, partim nervoſo, partim carnoſo prodit, & aliquo ductu in maxillæ inferioris cervicem, ac illius capitis internam ſedem inſeritur, atque maxillam antrorſum movet, & abducit.

De Maxillis, & Dentibus.

Duæ inveniuntur maxillæ, una ſuperior continens totum illud ſpatium, quod à ſuperioribus dentibus incluſivè uſque ad ſupercilia; altera verò inferior reliquam faciei partem continens, quæ eſt mentum verſus. Prima immobilis eſt, ſecunda mobilis: utriuſque uſus eſt tum ad formandam faciem, tum ad cibos maſticandos, qua ratione inferior præcipuè facta eſt mobilis, ſuperior verò non movetur, ne motu ejus viſum deturparet. Superior maxilla conſtat ex tredecim oſſibus, quorum ſex ponuntur in parte dextrâ, & ſex alia in ſiniſtrâ, & unum in medio, omnia verò potius per harmoniam, quàm per ſuturam conjunguntur. Inferior verò maxilla duobus conſtat oſſibus, quæ in mediâ parte menti uniuntur per intermediam cartilaginem, ut in tenellis puerorum oſſibus eſt obſervatum, procedente verò ætate, & cartilago dureſcit, & oſſibus ſimilis evadit.

Utrâque in hac maxillâ tum inferiori, tum ſuperiori dentes, ità dicti, quaſi edentes, per Gomphoſin articulantur, & tàm à nervis, qui in ipſorum radicibus inſeruntur, quàm à gingivarum carne firmiter continentur: qui dentes conferunt non ſolùm ad maſticandos cibos, ſed etiam ad efformandam vocem, præterquamquòd ad oris ornatum etiam conferunt, ut alibi diximus. Sunt numero utplurimùm triginta, vel triginta duo hoc eſt, quindecim, vel ſexdecim in unâ maxilâ, totidemque in altera, & iſtorum triplex eſt differentia.

Quidam vocantur *Inciſores*, & ſunt quatuor anteriores in qualibet maxillâ, & ità ſunt dicti, quia cibos incidunt.

Alii appellantur *Canini*, eo quod baſim habent latam, & ſupremum acutum, quomodò ſunt canum dentes & iſti duo ſunt illi, qui à lateribus inciſorum exiſtunt, & deſerviunt ad hoc, ut ſi quoddam

inciſoribus incidi non poteſt, ab iſtis frangatur. Hos vulgò *oculares dentes* nominant, eorumque extractionem periculoſam cenſent, quia nonnulli ſibi perſuadent earum radices uſque ad oculos pertingere; cùm tamen ſuperiores ſuis radicibus vix alarum naſi oram inferiorem tranſcendant, & inferiores deorſum ab oculis longè recedant. Alii tamen, cum *Laurentio*, credunt, nervi oculos moventes portiunculam in hos dentes ferri, quod etiam minimè verum eſt.

Cœteri dentes obtuſi, & magni *Molares*, ac *Molitores* appellantur, quia cibos inſtar lapidum molarium conterunt, & poſtremi duo ex his molaribus appellantur *Dentes Genuini*, *Morum*, *ſensûs*, *intellectûs*, *& ſapientiæ*, quia adnaſcuntur maximis cum doloribus circa vigeſimum primum, vel ſextum, vel trigeſimum ætatis annum, quo tempore homo ſapere incipit.

De Gingivis.

Partes in oris cavitate contententæ variæ ſunt, inter quas primò occurrunt gingiviæ duæ, quas conſtituit caro dura, & immobilis dentes, valli inſtar, cingens, eoſque in ſuis alveolis ſtabiliens, & in edentulis aliquid etiam ad ciborum conſtritionem faciens: qua vel exeſâ, vel nimis relaxatâ, vel nimis exſiccatâ, dentes vacillant, aut excidunt.

De Palato.

Palatum eſt ſuperior oris pars, leviter concava, forni is inſtar, undè *Oris cœlum*, *& Teſtudo* dicitur, eſtque cerebri baſis, oſſe ſphœnoide formata, à faucibus ad dentes uſque extenſa.

Conſtat ex oſſibus, carne peculiari, & glanduloſâ, ſeu ex conglomeratis exilibus glandulis conſtructâ, & tunicâ craſſâ, multis minimis foraminulis, ſalivalem aliquem liquorem è palati glanduloſâ ſubſtantiâ tranſmittentibus donata, quibuſdam in locis rugoſâ, cum tunicâ reliquas oris partes inveſtiente continuâ, undè etiam vulgò gulæ ventriculoque communis dicitur, quamvis conſtitutionem peculiarem habeat ab aliis tunicis diverſam, cujus ratione guſtum unâ cum Linguâ perficit, eumque in finem nervis à quarto pari donatur.

Palati uſus eſt, partim guſtum cum linguâ perficere, partim vocem infringere, & perfectiorem reddere: atque hinc illi, quibus hæc pars infelici ulcere exeſa eſt, guſtum habent imperfectiorem, & raucam, atque ingratam vocem edunt.

De Vvula.

Uvula, aliis *Uva*, *Gurgulio*, *columna*, *columella*, *& Gargareon* dicta, eſt caruncula rubicunda, fungoſâ, longiuſculâ, ſuperiùs aliquantulum lata inferius obtuſè acutâ, à palati medio, juxta narium meatus in os, ſupra laryngis rimam inter amygdalas procedens. Hanc putant aliqui anatomici nil aliud eſſe, quàm oris interiora

teriora veſtientem membranam reduplicatam. *Riolanus* carnem potius credit à muſculorum extremitate, qui ad corpus feruntur exſurgentem.

Molliſſimâ, laxâque pelliculâ à palato demiſſâ inveſtitur, & à pituitoſis defluxionibus facilè intumeſcit, ac prolongatur, qui affectus *Uvulæ laxitas* appellatur.

Huic *Riolanus*, *& Veſlingius*. muſculorum duo paria, externum, & internum, ad ſuſpenſionem, levemque motum, adſcribunt. Horum tamen opinionem ſolummodò conjecturalem eſſe docet autopſia, cum tales muſculos in eâ parte demonſtrare difficillimum foret; cum etiam uvula iis non indiguerit ad ſuſpenſionem, ut neque ad motum voluntarium, qui nullus in eâ parte animadvertitur. Prætereà *Riolanus* uvulæ duo ligamenta lata tribuit, alis veſpertilionem expanſis ſimilia. Verum & hæc non minus quàm dicti muſculi, conjecturâ potius, quàm demonſtratione probantur: niſi fortè quis poſteriorem membranoſam palati partem, ex qua uvula propendet, pro ligamentis habere velit.

Varius eſt uvulæ uſus, primò, aëris frigidioris inſpirati impetum nonnihil frangere, ne in pulmones ſubitò irruat, eoſque lædat. Secundò, impedire, ne humores per palati ſuperiora deſcendentes, rectà in laryngem copioſi incidant; ſed deglutione retrorſum actâ uvulâ, unà cum eâ verſus œſophagum deflectantur, & in eum decidant. Tertiò, impedire, ne potus ex ore in nares regurgitet. Quartò, ad vocis tonum aliquid conferre: ſed de his fuſius alibi diximus.

De Faucibus.

Fauces impropriè de toto oris hiatu dicuntur: propriè verò deſignant poſterius, & inferius ſpatium, ubi linguæ, & aſperæ arteriæ extrema, nariumque foramina per palati poſteriora deſcendentia concurrunt, quod ore aperto, & linguâ depreſſâ conſpicitur, & Hippocrati Iſthmin, per metaphoram, ab anguſtiâ dicitur: quia iſthmus propriè terræ anguſtum tractum inter duo maria ſignificat: & ſic in faucibus uvulla, tanquàm terræ tractus in medio faucium hiatu propendet, quam tamen uvulam non appellant iſthmum, ſed ipſum hiatum faucium, in quo uvula pendet, cùm tamen ad ipſam uvulam nomen illud pertinere deberet.

Faucium uſus eſt, illa, quæ in ore aſſumuntur transmittere, & deglutire, quæ actio tribus muſculorum paribus pharyngi cum œſophago communibus.

De Oſſe Hyoide.

Os hyoïdes ad firmiorem linguæ ſtructuram, motumque facilem, fulcimenti gratiâ ei ſubſternitur, ideòque antequàm linguæ anatomen aggrediamur, de hoc oſſe aliqua præmittimus.

In faucibus os eſt, quod à formâ græcæ literæ Υ dicitur *Yoides*,

Ypſi-

Ypſiloides. Itèm à formâ literæ Λ *Lambdoides.* Dicitur itèm *Os gutturis*, & *Os linguæ.*

Eſt verò hoc os linguæ baſis, & fundamentum, ſuper quo movetur: Laryngi verò præponitur.

Conſtat potiſſimum ex variis oſſiculis, tribus, rariùs ex quinque, ſeptem, novem, vel undecim. Medium oſſiculum reliqua magnitudine ſuperat, amplum, latum, foris gibbum, & intus nonnihil cavum (ſub quo hæret epiglottis:) huic reliqua duo cornuum inſtar committuntur. Si autem ſupra ternarium numerum plura oſſicula adſint, illa cartilaginea exiſtunt.

Junguntur his quatuor exiguæ cartilagines, quæ & ipſæ nonnunquàm oſſeæ evadunt. Harum duæ ad medii oſſis baſim ſubſiſtunt, formâ, & magnitudine granum tritici æmulantes. Duæ aliæ juxta oſſa lateralia, ſeu cornua ſedem habent, eaque nerveo ligamento ſtyliformi appendici connectuntur. Atque ità os hyoidis à lateribus adhæret iſti appendici, anterius verò cartilagini ſcutiformi laryngis, & imprimis linguæ, atque epiglottidem ſinu ſuo excipit.

Movetur hoc os, ſed non niſi motâ linguâ, idcòque *quatuor paria muſculorum* habet linguæ communia, nec niſi iis remotis, linguæ muſculi monſtrari poſſunt.

Primum par anterius ſub cute latet, incumbens tracheæ, & cartilagini ſcutali. Oritur lato, & carneo principio ab altiore, & interiore regione ſterni: undè hoc par dicitur *Sternohyoides.* Finis carnoſus eſt in baſi hyoidis. Atque in medio ſecundum longitudinem lineâ diviſi ſunt hi muſculi. Uſus, deorſum rectà trahere.

Secundum ſub mento, & quinto pari maxillæ inferioris internâ parte vario fibrarum ductu: finitur in mediâ ſede hyoidis. Dicitur nonnullis *Geniohyoides.* Uſus, ſurſum rectà, & nonnihil antrorſum trahere.

Tertium gracile, & teres eſt, ſub mento ſitum, ortumque à Styloidis appendicis radice; finitur in cornua hyoidis. Aliquandò in medio perforantur, pro muſculo maxillam aperiente. Uſus, in latera movere, & nonnihil ſurſum. Dicitur *Styloceratohyoides.*

Quartum gracile, & longum ſub ſcapulæ muſculo, quem quartum faciunt, latet, obliquè ad latera deorſum movens. Oritur ex latere ſuperno ſcapulæ prope coracoidem proceſſum, undè *Coracohyoides* dicitur: defertur ſurſum obliquè ad oſſis hyoidis latera, ſub capitis muſculo, quem ſeptimum faciunt. Eſtque hoc per longum duplici ventre præditum, & in medio inſtar tendinis extenuatum, quemadmodum ille maxillam inferiorem detrahens. Uſus oſſis hyoidis eſt, primò, ut ſit linguæ baſis; ſecundò, ut ab eo oriantur muſculi multi linguæ, & laryngis.

De linguâ.

Lingua à lingendo dicta latinis; græcis *gloſſa & glotta.* Sita eſt in ore

ore ſub palato. Numero unica eſt. In homine oblonga, lata, & craſſa, & ad radicem quidèm craſſior, in extremitate tenuior, & acutior; magnitudinis tamen mediocris ori reſpondens, quæ ſi nimia ſit, ut moveri expeditè nequeat, blæſi fiunt, & balbutientes, de quo morbo diximus, & ſi nimiâ mollitie, humiditateque abundet, ut in infantibus, minus rectè articulatæ voces proferuntur. Aliquandò in portentoſam magnitudinem adeò excreſcit, ut ore non capiatur, ut de tumore linguæ notavimus.

Lingua poſterius oſſi hyoidi, laryngi, itèm faucibus, & tonſillis nectitur, ut ne plus juſto in omnem regionem moveretur, inferius in medio ejus corpore ligamento valido, & membranoſo ad robur, & ſtabilitatem, itèm ad inſertionem propriorum muſculorum ſummus rerum creator proſpexit. Hujus ligamenti extremitas mediocri laxitate donata, *Frenulum* dicitur, cujus nimia brevitas liberum, & convenientem linguæ motum haud raro, præcipuè in infantibus cohibuit, ſicque loquelam, & lactis ſuctionem impedivit; qua de cauſſâ Chirurgi illius ſectionem in primâ ætate frequenter inſtituere coguntur. Cujus ſectio, licèt facilis ſit, tamen in eâ obſervandum, ne per imprudentiam, vel ignaviam vicini, linguæque ſubſtrati nervi incidantur, ex quorũ læſione repentina linguæ convulſio ſupervenire ſolet.

Arterias duas majuſculas recipit à carotidibus, totidèmque venas ad jugularium externarum ramum interiorem emittit *Raninas* vulgò dictas ſub linguâ inſigniter conſpicuas, quo loco in faucium affectibus ſecari nonnunquàm ſolent.

Nervi linguæ inſeruntur tàm motorii, quàm ſenſifici, craſſius par interiora porreptans, à ſeptimâ conjugatione; Tenujus par per exteriora tunicæ linguæ, à quartâ conjugatione oritur.

Subſtantiam obtinet peculiarem, quæ caro eſt peculiaris, qualis nulla alia (eſtque guſtùs organum,) interim mollis, laxa, rara, & ſpongioſa, ad imbibendos ſapores humore aliquo vectos. Geminâ contegitur membranâ; unâ exteriori, craſſâ: alterâ interiore, tenuiore.

Hæc membrana craſſa, vulgò ex craſſâ meninge producta cenſetur, & communis ori, palato, & laryngi traditur. Verum, cùm totam linguam undequaque non inveſtiat, ſed per ejus planitiem dumtaxat, uſque ad radicem, & fauces extendatur, neque ad inferiorem linguæ partem, & œſophagum perveniat, ſed ejus interiori tunicæ ſolummodò uniatur, illique etiam in linguâ & palato aliam eſſe ſubſtantiam craſſiorem, alterius naturæ, ſatis liqueat, nullam ei cum œſophagi, & laryngis membranis communionem eſſe, plus ſatis patet.

Sub dictâ craſſâ membranâ latet altera interior, tenuis, & mollis, non ſuperiori ſolùm planitiei ſtrata, ut modò dicta craſſa, ſed totam linguæ ſubſtantiam undequàque proximè circumdans, & plurimas exiles prominentes nerveas

papillulas, ex eâ protuberantes, in craſſæ incumbentis membranæ poros latiuſculos inſerens.

Linguæ præcipuæ humanæ ſubſtantia fibris tenuibus prædita eſt, & propter illam tenuitatem putârunt antehàc nonnulli rudiores Anatomici, linguam fibris prorſus carere. Tàm vario, & obſcuro modo hæ fibræ ſibi invicèm intermiſcentur, ut earum in ſitu ordinem explicare admodum difficile ſit.

Spigelius linguæ copioſiſſimas fibras advertens, pronunciavit linguam eſſe muſculum. *A Spigelio* non longè diſſentit *Laurentius Bellinus*, qui præter fibras, etiam admirabilem motus varietatem, & rapiditatem conſiderans, dicit illam eſſe muſculorum invicèm coëuntium contextum. Sed neuter horum ſatis benè obſervaſſe videtur, tot diverſas, ſibique mutuò diverſimodè impoſitas, ductibuſque contrariis intertextas fibras muſculorum actioni (quæ eſt attractio) inſervire non poſſe; cum unius fibræ tractio ab alterius operatione impediatur, nec in tantâ oppoſitionum, & impoſitionum contrarietate ulla fit, quæ muſculi officium linguæ conferre poſſit. Cùm etiam ſolæ fibræ non doceant partem aliquam eſſe muſculum, cùm etiam ventriculus, inteſtina, veſica urinaria, aliæque plures partes habeant omnis generis fibras ſatis conſpicuas, & copioſas, & tamen muſculorum ordini accenſeri non poſſint, nec debeant. Præter validiſſima argumenta totam muſculoſitatem linguæ penitus convellunt. I. Nullus muſculus propter ſeipſum eſt conditus, ſed propter partem aliam per ſe ad arbitrium immobilem, ut eam ſcilicèt moveat: atqui lingua, ſi muſculus foret, propter ſeipſam condita eſſe deberet, cum nulli corpori inſeratur, ut illud moveat. II. Nullus muſculus alteri muſculo inſeritur, ut eum moveat: atqui linguæ alii muſculi inſeruntur, qui eam movent: igitur ipſa non poteſt eſſe muſculus.

Movetur lingua in quamcumque regionem, idque beneficio, partim illorum muſculorum, quos cum oſſe hyoide communes habet, ut diximus: partim ſingularibus, ac propriis quinque muſculorum paribus.

Primum par, *Styloglossum* veteribus appellatum, à ſtyliformi appendice natum, circa medium in utrumque linguæ latus inſeritur, eamque attollit, & introrſum ducit.

Secundum par *Baſioglossum*, & *Ypſiloglossum* dictum, è baſi oſſis hyoidis prodiens, in medio linguæ finitur, eamque rectà intrò trahendo deprimit.

Tertium par, quod *Genioglossum* nominant, ad menti medium internâ ſede oritur, mediæque linguæ inferius inſeritur, quam exſerit: hocque, ut etiam præcedens par, hìc illic inſcriptiones habet, ac ſi plures eſſent muſculi.

Quartum par, à cornibus oſſis hyoidis prognatum; atque hinc *Ceratoglossum* vocatum, lateribus linguæ inſeritur, eamque, ſi ambo ſimul agant, rectà deorſum

verſus.

verſus interiora movet: Si verò alteruter tantum agat, in latus movet dextrum, vel ſiniſtrum.

Quintum par, *Myloglosſum* dictum, oritur à lateribus maxillæ inferioris ad radices poſteriorum dentium molarium, & ſub linguâ in ligamentum linguæ inſeritur, eamque deorſum trahit.

Remotis muſculis, præter duas glandulas oblongas, ac rotundas, œſophagi principio adjacentes, aliæ plurimæ glandulæ carnoſæ, & quaſi ex pluribus glandulis conglomeratæ, vaſis lymphaticis, arteriolis, venuliſque, & nervorum fibrillis præditæ, ſub linguâ, circa ejus frenum, ſitæ ſunt, continuum madorem per minima lymphatica vaſcula linguæ conferentes.

Præterea ex utroque latere, ex magnâ, & inſigni glandulâ ſupra tendinem medium inter digaſtrici, ſeu biventris muſculi carnes ſitâ, ductus quidam procedit, cui ab uſu *Ductus ſalivalis*, vel *ſalivaris* nomen impoſitum eſt.

Linguæ uſus eſt,

Primò, Guſtûs eſſe inſtrumentum.

Secundò, loquelæ.

Tertiò, maſticationem adjuvare, dum cibos hinc indè volvit

Quartò, lambere.

Ex quibus apparet conferre linguam non abſolutè ad eſſe vitæ, ſed ad benè eſſe, nec ejus pars abſcindi poteſt ſine vitæ, & valetudinis noxâ.

Cap. XLVIII.

De Guſtu.

EXplicatâ linguæ anatome, cum lingua pro guſtatûs organo à naturâ fuerit conſtituta, de guſtu etiam aliqua prætexere curabimus, & primò occurrit difficultas, in quanàm linguæ parte hujuſmodi ſenſatio perficiatur. Secundò, quo pacto guſtus habeatur, ejuſque diverſitas, qua ex ratione conſurgat, ubi nonnulla ſcitu non indigna enucleantur. Tertiò, agemus de ſaporibus, eorum varietate, ac modo linguam afficiendi. Ut autem primæ occurramus difficultati,

Peripatetici ſtatuunt in carneâ linguæ parte nimis ſpongioſâ, atque poroſâ guſtum conſiſtere; opinantur enim poros latiores à naturâ ibi conſtitutos fuiſſe, cum ad faciliorem ſapidæ qualitatis ingreſſum, tum ad liquoris cujuſdam liquidi, guſtûſque perfectioni neceſſarii conſervationem.

Sed hæc opinio (adhibitâ tantis philoſophis, eorumque ductori debitâ reverentiâ) quo ad omnes partes erronea eſt; Ut enim optimè advertit *Iſbrand. Diemerbroeck in ſua anatomes lib. 3. De Capite*: Carnoſæ partes tactu ſolum objecta diſcernunt, & cum guſtatus (licèt per contactum, ut cœteræ ſenſationes, compleatur) non diſcernat objecta, qua mollia, dura &c. ſed ſolum qua ſapida, fit, ut linguæ partes carnoſæ guſtûs ſenſui ſedem non præbeant.

Nec obſtat, quòd linguæ partes

carnoſæ ab aliis animalis partibus diſſideant, quia lingua parenchyma eſt, aliæque partes non ſic; ex eo enim fieret, ut pulmo, jecur, cor, aliaque ab antiquis inſulſè nimis appellata parenchymata, guſtarent, tum chyli, & ſanguinis, cum aliorum ſuccorum cum chylo, & ſanguine circulantium ſapores. Felices exiſtimaverimus medicos, ſi aciditatis, acredinis, aliorumque morborum cauſſas in iiſdem viſceribus ſtabulantes, per eorum ſapores dignoſcere eis fuiſſet datum; non enim tot indies à ſepulcris occluderentur hominum cadavera.

Quod attinet ad linguæ poros latiores à naturâ ad eum finem efformatos, idem *Iſbrand.* docet linguæ carnem muſculis ſtipticiorem eſſe; at admiſſâ linguæ carne ſpongioſiore, an pori latiores, vel ſtrictiores guſtum efficiant? Non ſanè. Hi enim philoſophi non in poris, ſed in linguæ carne guſtatum ponunt. Sed ut horum improbabilitas magis eluceſcat, paulò altius cum *Diemerbroeck* rem trutinemus: Omni certitudine certius eſt omnem ſudorem aut acidum, aut ſalſum, aut ſalſoacidum eſſe, uno ictero excepto, cujus ſudor (ut dicunt) amarior eſt ob flavæ bilis diſperſionem per totam cutem. Hoc poſito, ſudores hujuſmodi jàm per carnis poros ad cutem uſque, ejuſque ſuperficiem extimam tranſeunt, & licèt aliquis particularum ſudoris exeuntis vellicationem, punctiones, mollitiemque in earum tranſitu aut dolorifico, aut molli perſentiſcat, attamen vel unus inveniri non eſt, qui ſudorum aut amaritudinem, aut aciditatem, aut ſalſedinem in eorum exitu animadvertat; quapropter pororum laxitas, aut ſtipticitas ad finem guſtandi, commentum eſt potius, quàm requiſitum opportunum.

Omittimus ejus partis oppugnationem, qua ſapores in merâ qualitate conſtituunt, nàm pluries in aliis ſenſationum ſermonibus expugnavimus, & inferius explicando tangemus.

Quod ſpectat ad ultimam eorum opinionis partem, ſcilicèt de liquore ad guſtûs perfectionem neceſſario, inferiùs patebit illorum deceptio; non enim humor eſt in poris detentus, ſed ſaliva à glandulis emergens ſalivariis. At alios obſervemus.

Putârunt alii guſtûs ſenſum in linguæ membranis perfici. Sed hi quoque non parùm decipiuntur; hæ nàmque linguæ membranæ eandem cum cœteris totius corporis membranis conſtitutionem habent, naturamque; cur igitur, quæ in linguâ reſident, ſapores diſcernunt, non verò quæ in oculis, auribus, inteſtinis &c. præterquamquòd hæ partes membranoſæ contactu ſolum rerum diverſitates diſcernunt, ſcilicèt ut mollia, dura, frigida, aſpera &c. non autem amara, dulcia, ſalſa &c. & licèt aliqui ex his opinentur aliam eſſe membranarum linguæ, quàm cœteri corporis diſpoſitionem; attamen hac diverſitate admiſſâ, fieret, ut tactum acutiorem haberent, aut obtuſiorem, non verò guſtum.

Non

Nonnulli in tonſillarum glandulis guſtum ſtatuerunt, aliqui in omnibus glandulis in ore conſitis, ac linguæ, aut appoſitis, aut circum poſitis.

Sed hæc hypotheſis longè à veritate diſſidet; obſervamus enim ex omnibus linguæ partibus ejus apicem omnes excellere in guſtûs energiâ, qui tamen à tonſillis remotior eſt, glanduliſque; necnon ubi tonſillæ, aut glandulæ ſunt confertiores guſtus percipitur obtuſior, nàm glandulæ ad lymphæ, ſuccorumque expurgamentum intentæ, ſenſu ornantur obtuſiſſimo, cùm aſſiduè humoribus ſcateant, & guſtûs ſenſatio inter exquiſitiores ponatur.

Opinantur tandèm ex Recentioribus quàmplurimi nerveas papillas ex tenui membranâ interiori emergentes, & in poros exterioris craſſæ membranæ ſe inſinuantes guſtatui ſedem ſuppeditare, quorum opinamentis ſubſcribere non dubitamus his rationibus ducti, &

Primò: Ubi major harum papillarum nervearum habetur in linguâ confertio, ibi major, promptior, & acutior percipitur guſtatus, ut in linguæ apice periculum facimus, atque in planitie; ubi verò nullæ inveniuntur tales papillæ, ibi nec ullus percipitur guſtus, uti ſubtus linguam, & in ejus frenulo eſt obſervare.

Secundò, in iis palati partibus, ubi hujuſmodi nerveæ concurrunt papillæ, guſtus etiam percipitur, ſaporeſque diſcernuntur; undè ergò dubitandi erui poteſt occaſio in illis papillis guſtatum non conſtituendi, ſi eis poſitis in quolibet loco, ſapor ſentitur, iis ablatis, nulla eſt ſaporum diſcretio.

Sed ut rationes experimentis comprobemus, æqui bonique conſulimus, aliquid intenſè ſapidum, V. G. aloë, aut ſal in diverſis linguæ partibus applicare; etenim juxta nervearum papillarum majorem confertionem, aut minorem, vel nullam earum inexiſtentiam, nunc acutiorem, nunc tardiorem, nunc nullum percipiemus ſaporem. Remanet ergò in papillis nerveis guſtatûs ſenſum collocandum eſſe: ſed his libatis, ad modum, quo guſtatûs ſenſatio peragitur progrediamur.

Fit igitur guſtatio, quoties corpus, quod vulgò ſapidum dicitur, ſalivario humore ſubactum intra linguæ poros inſinuans ſeſe, nerveas papillas offendit, eaſque aut vellicat, aut pulſat, aut mordet, aut pungit, aut titillat, aut mulcet, aut ſtringit, aut irritat, aut alio quovis modo ità afficit, ut affectus idem cerebro communicatus, ſenſuique vulgò dicto communi, animum advertere faciat de ſaporis qualitate.

Hæc autem affectuum diverſitas vel oritur ex variâ particularum corporis ſapidi configuratione, vel ex diverſâ linguæ, pororumque ejus ſtructurâ; undè

Primò fit, ut qui amarus uni eſt ſapor, & minimè gratus, ob partium figuram, & pororum cum eiſdem conformitatem alteri efficiatur gratiſſimus. Hinc

Secundò fit, ut ægri à cibis, aliàs eiſdem gratiſſimis, faſtidio,

ac nauſeâ afficiantur; etenim cum morbus corporis craſim pervertat, athonamque linguam reddat, idcircò ciborum particulæ, quæ aliàs cum linguæ poris proportionem habebant, pro ſubjecti indiſpoſitione, amiſſâ proportione, ingratum generant contactum, quare pro ſolatio, dolorem, mœrorem, nauſeamque inducunt. Hinc

Tertiò fit, ut pueri, ac delicatiores dulcioribus, robuſti, & ruſtici acutioribus oblectentur cibis; illi enim cuticulâ, fibriſque ſcatent delicatioribus, magiſque ductilibus, & propterea corporum dulcium particulis emulcentibus, utpotè eorum ductilitati reſpondentibus affecti, ſenſationem percipiunt leniorem, maximèque gratam; Hi autem craſſiori cuticulâ, fibriſque præditi ſolidioribus cibos appetunt ſapidiores, quorum particulæ cutem, fibraſque penetrantes non moveant tantum, verum etiam vellicent, mordeantque, ut ſenſationem producant, quapropter acidis, piperatis, ſalſiſque afficiuntur quammaximè. Hinc

Quartò fit, ut lingua aliquo vel amaro, vel acido, vel ſalſo imbuta ſapore, ſuccedaneos cibos præteritis conſimiles perſenteſcat; nàm præguſtatorum ciborum particulæ quodammodo papillis nerveis inſinuatæ, adhærenteſque, per aliorum ciborum particulas advenientes moventur ità, ut eaſdem papillas moveant, vellicentque, & ſic eandem faciunt perſentiſcere ſenſationem; undè poſt aceti uſum, vinum epotum, licèt exquiſitius, aceſcere ſentitur. Hinc

Quintò fit, ut quæ judicantur guſtus fallentiæ, tales reverâ aliquandò non ſint; etenim non in organo, ſed in cauſſâ deceptio adhærere poterit; ſic tertianâ exquiſitâ laborantes cùm amaros ſentiunt cibos; non decipiuntur in amaritie, quam verè perſentiunt: cum enim cibi ſalivâ intermiſceantur, quæ flavâ, amarâque bile ſcatet, verè amari guſtantur; falluntur verò, amaritudinem in edulia refundentes, cum tota amarities in ſalivâ conſiſtat. Hinc

Sextò fit, ut quammaximè decipiantur philoſophorum grex aſſerentium: ſapores eſſe accidentia realia in rebus ipſis inhærentia, meraſque qualitates, cùm totum contrà ex præjactis rationibus venire comperiamus.

Sed ad hujus ſenſationis materiam aliqua de ſaporibus prætexere ad ſtudioſorum operæ pretium exiſtimamus.

Itàque pro hujus rei notione ſupponimus *Democritum* duo ſaporum genera conſtituiſſe, ſcilicèt ſuavem, qui dicitur dulcis, & inſuavem, qui juxta varium affectûs inſuavis modum, dicitur amarus, ſalſus, acidus, acerbus, acris, auſterus, oleoſus, adſtringens, & inſipidus; ſuavem appellavit ſaporem, quandò corporis comeſti particulæ ità cum poris linguæ proportionem nanciſcuntur, ut invicèm conformentur, & propterea linguam tangentes leniant commodè, emulceant leniter, pla-

placidèque afficiant; inſuavem verò, cùm cibi corpuſcula ità poris linguæ difformantur, ut ipſos ſubeuntia, aut pungant, aut mordeant, aut acutè vellicent, aut diſtendant, aut incidant, aut dilanient, diſcerpant, aut reſtringant &c. Quapropter ex motûs diverſitate à particularum contactu in papillis inductâ, varius denominatur ſapor.

Hanc ſolidiſſimam tanti philoſophi opinionem totis viribus per ſophiſmata curat *Ariſtoteles* in impoſſibilitatem trahere, hiſque argumentis deſtruere conatur.

Primò opponit: A guſtatu potius, quàm ab oculo rerum figuras dijudicatum iri. Secundò contrarietatem, quæ ſolum in generatione cognoſcitur, inter figuras non eſſe admittendam. Tertiò, ex infinitâ, id eſt, innumerabili figurarum varietate infinitos quoque aſſignandos eſſe ſapores, quod experientiæ, ac rationi repugnare docet.

Sed non frivola tantum, verum etiam futilia hæc Ariſtotelis ſophiſmata à recentioribus cenſentur; nàm ad primam oppoſitionem.

Dicimus, ab oculo dijudicari figuras rerum viſibilium, non verò corpuſculorum, quæ guſtatum afficiunt. Sic etiam tactu aſperam, acutam, lenem, mollemque figuram, vel non videntes animadvertimus. Ad ſecundam

Dicimus, in rerum generatione nullam concipi poſſe contrarietatem; ſupponimus enim ex Phyſicis, Generationem eſſe motum localem, fierique ex ovo matris à maris ſemine fœcundato, atque excitato; benè tamen in figuris contrarietatem admitti poſſe; Quis enim inficias ire poterit acutum obtuſo, rectum obliquo, gibbum plano, aſperum leni adverſari? Ad tertiam

Dicimus, ex innumeris particularum cibi commiſtionibus innumeros etiam oriri poſſe ſapores, licèt horum innumerabilitas ad novem reducantur principaliores ab ſolertiſſimo Vuilliſio, & ut rem hanc exemplis comprobemus; nonnè dulcia dicuntur Mel, ſaccharum, lac, vinum, caro, ſanguis, fructus maturi &c.? Quis autem dicere auſus fuerit unquàm eandem eſſe lactis, & mellis, carnis, & ſacchari, vini, & ſanguinis, ac fructuum maturorum dulcedinem? Inſuper coquos aditos ab Ariſtotele voluiſſemus; hi enim ex unâ eâdemque re innumera ſciunt edulia præparare ad gulæ irritamentum aptiſſima, ſemperque diverſa, & conſtat nobis ex ſolis gallinarum ovis centum numero cibos diverſiſſimos à coquo quondam paratos brevi fuiſſe.

Scimus à chymicis ad ſalia refundi ſaporum omnium geneſim; tum quia ſapida omnia ſalis in ſe portionem continent ignis vi extrahibilem, eoque abſtracto, inſipida redduntur, eoque admiſto, ſapida iterùm fiunt; cùm etiam quia humidum eſt omnium ſaporum vehiculum, in quo ſalia diluuntur, ut in papillis ſeſe inſinuent.

Horum tamen opinioni acquieſcere penitus nequimus. Cur enim ſolis

ſolis ſalis particulis nerveas papillas vellicantibus omnium ſaporum diverſitates referamus, cum certò ſciamus ſalium corpuſcula ſemper eâdem figurâ prædita adinveniri, præcipuè cum diluuntur, quo circà ſemper eundem imprimunt contactum, & per conſequens eundem ſaporem; & licèt non ad ſolum ſalem communem ſaporum referant diverſitatem, ſed ad omnium ſalium ſpecies, attamen ex his tot emergunt ſapores, quot reperiuntur ſalium ſpecies variatæ etiam ex eorum commiſtione, cum tamen multo plures, ne dicamus innumerabiles, indies periclitamur.

Præterea pomum guſtamus acerbum, eundemque jàm maturatum, certè idem eſt in pomo acerbo, maturoque ſal, licèt ſapor ſit omninò diverſus.

Neque ad rem facit effugium aſſerentium, in fructibus maturis ſal defœcatius inveniri, in acerbis verò impurius; ex hoc enim fieret, ut præter ſalem aliquid aliud cum ſale intermiſtum ſapores conſtitueret: at poſito, quòd ſolus ſal ſapores progignat, ſive quòd impuritatibus ſit intermiſtus, ſive quòd impuritatibus ſit expers, organum tangendo ſapores producit, cum itàque ab iiſdem particulis idem ſemper habeatur contactus, licèt magis, aut minus efficax, ſemper eadem habetur ſenſatio, eſtò acutior, aut obtuſior, eò magis quod ſal non niſi dilutum linguæ poros ingreditur, papillaſque vellicat nerveas; ſive igitur quòd purum ſit, ſive quòd impurum, cum non puritas, vel impuritas contingat, ſed ipſum ſal, fit, ut ſemper eodem modo contactum perficiat.

Ad hæc ſalis defœcatio, & exaltatio ſalem non variat, ſed eum ab impuritatibus emundans, ſubtilianſque ejus naturam, configurationemque non mutat, ſed efficit, ut defœcatum majori energiâ, fœculentum minori activitate operetur, ex hac autem majori, vel minori operatione non naſcitur, niſi aut major, aut minor ſaporum intenſio, non verò eorundem diverſitas.

Quò ad ſaporum diverſitates ad ſolertiſſimum *Thomam Williſium* lectores remittimus, ipſe enim ſimplices ſapores ad novem refert ſpecies ſuperius recenſitas, & enucleat.

Præter ſimplices, innumeri reperiuntur ſapores dicti compoſiti, palatoque gratiſſimi, uti ſunt compoſitio ex acido & dulci, qualis eſt confectio Citro-ſaccharata; ex dulci, & acerbo, ſeu ex dulci, & adſtringente, qualis eſt Diacydonialis, prunique Sylveſtres conditi; ex dulci, & unctuoſo, uti lacticinia, ſaccharata, & ex his non abſimiles couniones. Sed de his hactenus.

Poſt faciei, ejuſque partium vulnera, ſecundum noſtrum morem de colli, aſperæ arteriæ & œſophagi vulneribus tractemus oportet, ſed non ſine harum partium anatome, undè

CAP.

Cap. XLIX.

De Colli Anatome.

Eſt collum appendix ad medium ventrem, ceu medium quoddam inter caput & thoracem; vel eſt pars corporis caput ſuſtentans.

Dicitur collum à colendo, quia coli, id eſt exornari ſolet, ut clarè patet in mulieribus, quæ hujus pulchritudinem exornare ſtudent, ut torquibus, monilibus, margaritis, coralliis, amethyſtis, adamantibus, & auro mirum in modum exornant. Vel dicitur collum à colle, nàm à corpore exurgit, ut à reliquâ terrâ collis.

Collum oblongum eſt ob vocis modulationem. Hinc animalia, quæ veram non edunt vocem, ut piſces, ranæ, collo carent, & hinc caput, immoto trunco, non movent; quæ verò maximam edunt vocem, ut grues, anſeres &c. longiſſima habent colla.

A Veneris uſu collum craſſeſcit, quia calor diſtendit aſperam arteriam, carotides, & jugulares. Undè veteribus Romanis familiaris erat colli commenſuratio, ex qua poſtridie nuptiarum, puellam integram, vel corruptam cognoſcebant, ut ex *Mercuriali* diſcimus ità ſcribente: Adnectam huic, & aliam antiquorum mulierum conſuetudinem à pleriſque ignoratam, nec ſcitu indignam. Etenim dum Virgo rupta primâ nocte cùm marito concubitura erat, colli menſuram filo circumdato capiebant; poſtero manè eandem filo collum menſurabant: quod ſi latius quàm ut filo comprehenderetur, inveniebant, defloratam eſſe eâ nocte pro certo habebant: Si verò nihilo majus evaſerat, adhuc pro integrâ habebant. Atque hujus conſuetudinis præ cœteris meminiſſe videtur *Catullus in Nuptiis Pelei, & Thetidis* ſub his verſibus:

Non illam nutrix oriente luce reviſens,
Heſterno collum poterit circumdare filo.

Neque id abſque ratione factum videtur, ut memoriæ proditum eſt ab *Ariſt. 7. de hiſt. animalium cap. 1.* præcipuè vox mutatur in aſperiorem, & minus acutam, quo tempore coitus inchoatur, & qui vocem conſervare velint, à coitu ipſis abſtinendum ſit: Undè facilè coniici poteſt, inſtrumenta voci famulantia, quæ intra collum poſita ſunt, primo coitu dilatari, & conſequenter collum augeri, forſan quòd ſemen dum ab univerſo corpore, & præſertim à capite ſecundum Hippocratem, & alios veteres per colli vaſa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat, vel quòd corpus in primo coitu magnoperè agitatum, ubique, & maximè circa collum ſpiritibus, & humoribus diffuſis repleatur, atque in majorem mollem attollatur. Miror tamen medicos noſtros de hujuſmodi ſigno ad corruptas mulieres dignoſcendas inter alia nihil

poſteris reliquiſſe: quoniam ſi propoſuiſſent, forſan *Sinagrius ille Veronenſis Epiſcopus*, quem in hac re damnavit *D. Ambroſius lib. 8. epiſt.* 114. ad virginem ſtupri accuſatam coarguendam minimè genitalia ſecreta inſpici juſſiſſet, ſed hoc facilè, atque aliis honeſtioribus argumentis veritatem conſequi potuiſſet, quibus uſum eſſe oculatiſſimum, & diligentiſſimum Democritum veriſimile eſt, quandò, ut refert apud *Laertium Athenodorus*, puellam Hippocratis comitem primâ die conſpicatus, ità ſalutavit: *Salue Virgo*, poſtero die verò, quòd cognoviſſet ex adſpectu ſolo eam fuiſſe illâ nocte vitiatam, hunc in modum appellavit: *Salve mulier*.

Addimus & nos aliud, & majus infallibile deflorationis, vel virginitatis ſignum, quod quiſquam etiam in ſeipſo experiri poteſt, quo ex colli commenſuratione virginem à muliere quocumque tempore diſcriminamus: Sume filum conduplicatum, hoc collum circumda, nota quouſque menſura pervenit, pars fili deſignata à primoribus dentibus fortiter conſtringatur: tunc duplicatum filum explica, ſi caput tranſgreditur abſque offendiculo, & laxè, defloratam judica, ſin vel ſupra frontem, vel ad ſuturam uſque coronalem pervenit, nec ullo modo, etiam vi caput traiicit, Virginem eſſe pro indubitato habeas. Hoc nos millies experti ſumus, & nunquàm mendax deprendimus, & etiam facto de virgine experimento, & hæc talis erat, filum enim non tranſibat, deindè à primo coitu, repetito experimento, laxius tranſibat, nec capitis capillos attingebat.

Colli uſus eſt primò, propter œſophagum, aſperam arteriam, & pulmones. Undè animalia, quæ pulmonibus carent, ut piſces, carent etiam collo. Secundò, ut partibus anterioribus, humero, cubito, manui, diaphragmati nervos præbeat: has enim partes habent tantum illi, qui collo gaudent.

Poſterior colli pars, etſi una cum anteriore, colli nomine deſignetur, propriè tamen cervix dicitur. Partes autem colli vel ſunt externæ, ut cuticula, cutis, & membrana carnoſa, itidèm communis, & muſculorum propria. Vel internæ, ut vaſa percurrentia, aſpera arteria, & œſophagus.

Colli muſculi primariò collum, & ſecundariò caput movent, utrinque ſunt quatuor, quorum ope collum verſus anteriora latera, & poſteriora movetur. Duo primi flectunt collum, & duo reliqui extendunt.

Primi, duo *longi* ſub œſophago latitant. Hi à quintâ, & ſextâ thoracis vertebrâ carnoſi oriuntur, & ſurſum aſcendentes tendine acuto in primæ vertebræ cervicis proceſſum extuberantem ſimul implantantur; rarius occipiti prope magnum ejus foramen adnectuntur. Uſus eſt, cervicem rectâ anteriora verſus flectere, & unà caput: ſi verò unus agat, in latus flectit.

Secundi, *Scaleni*, qui latera magis occupant, & carnoſo principio

pio à primâ coſtâ prodeuntes, in omnes tranſverſos proceſſus vertebrarum colli, primâ, & ſecundâ nonnunquàm exceptâ, internè inſeruntur, & præcedentium motum adjuvant. Habent hi muſculi foramen peculiare, & per quod arteriæ ad brachium deſcendentes, & venæ ab eodem aſcendentes tranſeunt.

Tertii, duo *Tranſverſales*, in dorſo ſiti. Hi à radicibus proceſſum ſex vertebrarum ſuperiorum thoracis orti, ſenſimque carnoſiores redditi, omnibus proceſſibus tranſverſis vertebrarum cervicis externâ ſede adnectuntur, & cervicem in poſteriora, vel uno ſolo agente obliquè retrorſum flectunt. Inter hos nervi medullæ ſpinalis è vertebris colli exeuntes, feruntur.

Quarti, duo *Spinati*, qui longi, & ampli totam cervicem inter ſpinas occupant. Oriuntur à ſeptem thoracis, & quinque vertebrarum colli ſpinis, ſibi invicèm accumbentes, & ſolis ſpinis diſtincti, ac in ſpinæ ſecundæ vertebræ cervicis totam inferiorem ſedem implantantur, atque unà cum tranſverſalibus cervicem ad poſteriora, vel obliquè flectunt.

Habet collum ſuas venas, quæ dicuntur Jugulares, quia à jugulo ad colli latera aſcendunt, & ſunt vel internæ, vel externæ.

Externa, quæ aliquandò vel in ortu, vel in medio ductu duplex ſub cute ſurſum repens proſpicit partibus externis capitis, faciei, colli, & faucium. Nàm ſub radice auris dividitur in ramum interiorem, & exteriorem. Interior adit muſculos oris, faucium hyoidis &c. Exterior ſub aure glandulis ſuffulta bipartitur; una ſoboles fertur in faciei anteriora, naſum, & buccas, atque in frontis medio cum alterius ramo juncta conſtituit venam frontis, quæ incidi ſolet. Altera per latus fertur, ac tempora, & occiput. Interim hi rami variè in facie, & vertice miſcentur.

Interna jugularis in homine ob cerebri copiam major eſt, contra verò in brutis. Apoplecta dicitur, & ad tracheæ latus aſcendit, cui propagines mittit. Ad calvariæ baſim pertingens parte poſteriore dividitur in duos ramos. Unus major retrorſùm fertur, cum arteriæ carotidis ramo minori, per oſſis occipitis foramen, quod pro ſexto pari nervorum factum, & duræ matris ſinum intrat. Alter minor per tertii, & quarti paris foramen ingreſſus, in craſſam meningem abſumitur.

Habet collum & ſuas arterias, quæ carotides appellantur, & ſurſum ad caput aſcendunt rectà ſecundum tracheæ latera, jugularibus internis connexæ: nàm internæ venæ non comitantur arterias. Ubi ad fauces veniunt, antequàm cranium ingrediantur, dant ramulos laryngæ, & linguæ: deindè diviſio fit in ramum exteriorem, & interiorem.

Exterior gracilior, proſpicit buccis, & faciei muſculis; deindè ad aurium radicem finditur in duos ramos: Unus ad auris poſteriora mittitur, undè rami duo maxillam inferiorem intrantes

pro labio, & omnibus inferiorum dentium radicibus; alter ad tempora, frontem & faciei muſculos.

Interior ad oſſis ſphœnoidis ſellam ſub durâ matre pertranſit, rete mirabile conſtituit, deindè duram matrem pertranſit, & duplicem de ſe mittit propaginem. Primam minorem cum nervo optico ad oculos. Secundam majorem ad glandulæ pituitariæ latus aſcendentem, & per piam matrem, cerebrique ſubſtantiam diſtributam.

Nervos habet ex pari vago, & ſpinali medullâ.

Collum ſeptem habet vertebras. Prima *Atlas* dicitur, cui caput tanquàm parvum mundum ſuſtentare videtur, quod ſibi incumbit, ſpinâ caret, ne parvi muſculi capitis à ſecundâ vertebrâ oriundi, in extenſione capitis lædantur. Subſtantiam habet tenuiorem, ſed denſiorem. Excipit, non excipitur: undè ſinum habet cartilagine obductum, ad excipiendum ſequentis vertebræ dentem.

Secunda, Epiſtropheus dicitur à vertendo; nàm ex medio ejus corpore aſſurgit appendix rotunda, & oblonga inſtar dentis canini, circa quam caput cum primâ vertebrâ rotatur. Hinc dicitur appendix illa dens: imò tota vertebra Hippocrati ità dicitur, ex cujus luxatione ſæpè vult fieri anginam inſanabilem. Dentis ſuperficies aliquo modo aſpera eſt, quia indè prodit Ligamentum, quo occipiti alligatur; cui etiam ſolidum, tereſque ligamentum, nervi figuram referens, & miro artificio contextum circumducitur, ne comprimatur medulla. Cum prima verò jungitur hæc ſecunda vertebra ligamento lato in orbem circumjecto.

Tertia dicitur *Axis*, reliquæ nomine carent.

Cap. L.

De Colli Vulneribus.

MAximi momenti ſunt colli vulnera, cùm caput ſuſtentet, quo vulnerato, fulcro hæret infirmo; & præcipuè ſi muſculi, nervi, arteriæ, & venæ vulnerati ſint, vulneratus jàm mortis falci collum ſubmiſit.

Signa.

Colli vulnera quò ad externam faciem in ſenſus occurrunt, nec aliis indigent ſignis; internæ verò partes non niſi accurato anatomici ſcrutinio pateſcunt, & ſympthomatum examine referantur.

Cauſſæ.

Colli vulnera violentam agnoſcunt cauſſam, inſtrumenta nempè, quæ collum, ejuſque partes ſcindunt, pungunt, vel obtuſè contundunt, & alia, quæ hujus continuitatem ſolvere poſſunt.

Prognoſis.

Vulnera colli non poſſunt non eſſe lethaliter periculoſa, præſertim ſi muſculi, vertebræ, venæ, & arteriæ majores, ſpinaliſque medulla notabiliter ſint vulneratæ; tunc

tunc enim quodlibet ejus vulnus valdè malum, & periculoſum eſt, & magnis doloribus comitatur, ac proindè quibuſlibet pravis ſymptomatibus, quæ ulli vulneri ſupervenire ſolent, obnoxium. Quandò collum vulneratur; vulnus illud vulneri capitis periculoſo æquiparatur; per collum enim medulla ſpinalis, quæ eſt cerebri pars, recurrit. Tanta eſt cerebri, colli, & medullæ ſpinalis convenientia, ut eorum vulnera æqualiter ſint periculoſa, & iiſdem remediis tractari debent. Si lædantur muſculi, vox & capitis motus violatur. Si colli, & ſpinalis medullæ vulnus profundiùs penetret, mortiferum eſt; ſtatim nàmque à vulneratione medullæ dorſalis omnes partes infra vulnus ſitæ omnem motum, ac ſenſum amittunt, quoniam ipſis ſpiritus animalis à cerebro per nervos deſcendens intercipitur, & ex eo patet, quòd lanii, cùm bovem, bubalum &c. mactare volunt, illa reſecant, vel pungunt vaſa, & ſtatim animalis corpus reſolvitur. Si ſpinalis medulla in alterâ parte tantum, dextra, vel ſiniſtra vulneretur, illius lateris fit paralyſis. Si externæ colli partes vulnerentur, etiam maximam faciunt difficultatem, non tantum ratione partium, quibus conſtat, quantum partium illarum mollitie, & laxitate, ob quas in collo colligi materia, & abſceſſus fieri poteſt. Proindè nemini ſuadendum eſt, ut ullo modo in ejuſmodi vulneribus benè ſperari juberet, vel curationem aggredi vellet, niſi cum lethalis periculi vaticinio; & cum etiam hinc elucescat, hanc partem nullam apertionem, vel diviſionem ferre poſſe; multò minus chirurgo id licet, ut ſpecilli intruſione profunditatem, vulneris conditionem ſcrutari, vel tentis, & conſuitione illud excruciare vellet; nihil enim aliud violentâ tali inſtrumenti circumactione fit, quàm vulneris, eorumdemque ſymptomatum renovatio, quæ talem vulnerationem ſequuntur; fugienda itàque eſt talis revulneratio, quæ naturæ tàm infenſa eſt, ac ipſum vulnus.

Curatio.

In colli vulneribus vulgares primò poſcâ, vel albumine ovi ſanguinem ſiſtunt, deindè venæ ſectione ſanguinem detrahunt, & alvum purgant, poſtmodum vulnus acu reſarciunt, non aliter ac ſi eſſet veſtis diſcerpta, & foraminulum relinquunt, ne ſanies colligatur. Supra ſuturam pulverem agglutinantem aſpergunt, ut

℞. *Pulv. roſ. rubr.*
Myrtillorum,
Santali alb.
Gallarum,
Boli orient. ana ℥. ß. *m.*

Poſt quem vulneri *oleum roſaceum vel myrtinum* infundunt, deſuper plumaceolos vino auſtero madidos imponunt, & æqualiter ligant, & conſtringunt. Et quia in collo ſunt partes laxæ, & ampla vaſa, per quæ copioſa materia, & ſpiritus fluere ſolent, & ità facilè inflammatio ſuccedere, ut id avertant, partes omnes circumjacen-

tes *oleo roſaceo*, *vel myrtino*, vel utroque ſimul miſto inungunt, & hoc modo laxitas illa ſtipatur, humor repellitur, & ſpiritus, qui ad vulnus fluunt, retrocedunt. His per ſeptem dies adhibitis, ad exſiccationem, & cicatricis generationem *emplaſtro barbaro* utuntur.

Veræ curationis cardo in eo conſiſtit, ſiqua exigua ſalutis ſpes illuceſcere poteſt, & internæ colli partes non ſint vulneratæ, ut protinus ſanguis cohibeatur, & deindè *balſamo proprietatis*, *vel artificiali*, *vel Samaritani*, *vel balſamo ex aquâ Reginæ*, *balſamo Peruviano*, *& oleo Apparicis compoſito*, *vel ex oleo terebinthinæ*, *hyperici*, *& Lumbricorum miſto*, *vel oleo momordicæ*, vel alio à nobis alibi deſcripto, vel emplaſtro vulnerario utamur cum ſuis plumaceolis, & decenti ligaturâ. Poſt aliquot dies vulneri conſolidato *emplaſtrum Oppoteldoch*, *vel Sticticum* ad totalem uſque curationem ſuperponimus, quod etiam urgenti dolore ſæpius renovamus. Ad præſervandum à paralyſi ſæpè dorſi ſpina *Galbaneto Paracelſi*, *vel oleo Lumbricorum* caleſacto inungatur.

Cap. LI.

De Aſperæ Arteriæ, & Laryngis Anatome.

Aſpera arteria, dicitur aſpera ab inæqualitate, & ad arteriarum lævium differentiam, aliis *fiſtula*, *vel canna pulmonis*, veteribus *arteria* dicta eſt, eò quod aërem contineat, quibuſdam *ſpiritalis fiſtula*, quòd eâ ſpiritus reciprocus trahatur; eſt canalis, qui à faucibus ad pulmones deſcendit, eoſque plurimis ramis ingreditur, per quem inſpiratus aër hauritur, & exſpiratus idem cum vaporibus, ac fuliginibus redditur ad ſanguinis circulationem, & ſonoræ vocis productionem, cujus caput *Larynx* dicitur: reliquum verò *bronchus* appellatur, eò quod à potu irrigetur. Aliquid potus in tracheam, & pulmonis ferri perperàm probat *Hip.* quia nihil per aſperam arteriam penetrare poteſt, quod tuſſi perpetuâ, antequàm penetret, non ejiciatur, ut præcipuè obſervamus, dum bibimus, ſi caſu aliquid humoris in eam defluit: falſum igitur, quod aſſeruit *Hip.* dum inquit: *Totum, quod bibitur, ſive maximam illius partem in pulmones penetrare per aſperam arteriam.* Neque exemplum obſervatum in mactato recens porco, in cujus pulmonibus materia ità colorata reperitur, quale ſtatim anteà ab eo hauſta, quidquam probat, nàm dum excarnificatum moritur animal, doloris vi multa aguntur præter omnem illius animalis naturam.

Sita eſt in anteriore colli parte, œſophago incumbens, & ſic ab ore ad pulmones deſcendens. Ad quartam thoracis vertebram in duos ramos dividitur, quorum uterque ſui lateris pulmonem ingreditur. Illi iterum in duos alios ſubdividuntur, & hi rurſus in alios, donec tandèm in parvos ramos inter arteriæ, & venæ pulmonariæ radices

radices diſperſos, ac cum veſiculis pulmonis continuos, in eaſque patentes deſinant. Appellantur hi rami, quouſque majuſculi ſunt, *Bronchia*. Magnitudo variat pro ætatis, ſexus & temperamenti diverſitate.

Componitur ex ſubſtantiâ anterius cartilaginea, ut non conſideret, ſed ad ſpiritûs, aërisque liberam reciprocationem perpetuò aperta ſervaretur: poſterius membranoſa, ne œſophagi dilatatio corporis durioris incubitu impediretur.

Cartilaginoſa portio non continua, ſed ex plurimis veluti annulis compacta eſt, quorum ſuperiores majores ſunt. Hi annuli æqualiter à ſe invicèm diſtant, & poſterius, qua parte gulæ incumbunt, inferiore circumferentiæ parte deſtituuntur, membranoſâ ſubſtantiâ defectum ſupplente: reliqui pulmonis parenchyma ſubeuntes, integri manent, nec amplius ſemilunares ſunt, ſicut in ſuperiore parte, ſed variis figuris conſtructi, rotundi, quadrati, aut triangulares; & quò longiùs parenchyma ingrediuntur, eò magis membranoſi, minùſque duri, arteriis ſimiles, ac veſiculis pulmonis continui fiunt. Omnes autem dicti annuli majuſculi per carnoſa ligamenta ſibi invicèm exactè connectuntur, minimi per ſolas membranas cohærent.

Aſpera hæc arteria duplici *Membranâ* conſtat. Una externa, quæ ſubtilior eſt à pleurâ provenit, & cartilaginum ligamentis firmiter devincta. Altera interna, quæ craſſior, & denſior, palatoque continua eſt, ſenſu exquiſito, ad moleſtorum perceptionem prædita, à durâ meninge originem habet. Hæc oblinitur pingui, & mucoſo humore, ad prohibendam exſiccationem, & ut lenior evadat ſonus: quo humore à catarrhis acribus abroſo, aut aliâ quacumque de cauſſâ æquali reddito, vox rauceſcit: à nimio autem calore, ut in febribus, exſiccato, clangoſa editur.

Venas habet à jugularibus externis; arterias à carotidibus; & nervos à recurrentibus ſexti paris.

Uſus primò eſt in reſpiratione, ut per eam fiſtulam aër à pulmonibus, ceu follibus, recipiatur. Indè bronchiis impeditis in aſthmate ſibilus ille fit, quem aër reciprocans, quia liberè ferri non poteſt, facit.

Secundò, ejus uſus facit ad vocem, unde Hippocrati organum vocale dicitur.

Tertiò, in exſpiratione: primò ut per eandem fuliginoſa excrementa ad os, & nares excernantur, ob quem uſum eo artificio oſcula venæ arterioſæ cum oſculis aſperæ arteriæ coëunt, ut fuliginibus pateat ſolis exitus, non verò ſanguini, niſi per vim, & cum tuſſi adacto.

Quartò, ad ſanguinis vitalis, & cordis refrigerationem, & ventilationem mediante aëre.

Putarunt Veteres aëris uſum eſſe à naturâ inſtitutum pro cordis refrigeratione, & impoſſibile eſſe viventem non reſpirare, & ſublatâ

reſ-

reſpiratione, vitam auferri; attamen hoc ſuas habere videtur difficultates. Quippè multoties contingit in maximis ægrotationibus, ut univerſo corpori, & ipſi etiam cordi calor deficiat, ſed intereà æger ſine reſpiratione diutius perdurare non poteſt; non itàque videtur omninò neceſſarius aëris uſus ad cordis æſtum temperandum. Prætereà in hypocauſtis, & æſtuariis tantus aliquandò percipitur calor, ut ova poſſit dura efficere, quò circà calor in his locis exiſtens major, utique erit, quàm cordis calor: quod vel ex eo etiam confirmari poteſt, quia aër è corde reſpiratus in hujuſmodi æſtuariis apparet manibus, cœteriſque membris veluti frigidus. Atqui in hiſcè hypocauſtis homo vivere poteſt ſpatio unius horæ, imò ampliùs, ſine ullâ notabili noxâ: igitur non videtur aëris uſus in reſpiratione eſſe inſtitutus propter cordis refrigerium. Cum præſertim ſine reſpiratione homo vix ad tantum pauca minuta vitam prorogare valeat.

Verum ut aliquid veroſimilius de reſpirationis uſu definire poſſimus, ſubiicienda erunt nonnulla ex anatome infrà dicenda. Scire autem primum oportet animalia omnia, quæ pulmonibus prædita ſunt, habere duas cavitates, ſeu duos in corde ventriculos, quorum alter, qui ad latus dexterum vergit, appellatur dexter, alter verò, qui medium ferè locum occupat, vocatur ſiniſter. Pulmonibus quidèm inſtructa ſunt omnia ſanè animalia terreſtria majora, & omne avium genus: ex aquatilibus autem Delphines, Phocæ, & omne cetaceum genus habent pulmones. Porrò pulmonibus carent piſces reliqui, ſerpentes, & pleraque inſecta, quibus etiam unicus tantum cordis ventriculus ineſt, qui per mediam ferè ipſius cordis longitudinem protenditur, quanquàm *Ariſt. lib. de part. animalium* ſcribit animalia maxima, ut elephas, boves, & ſimilia tres habere cordis ventriculos, mediocria, ut homo, ſus, canis duos, & minima unicum tantum. Verumtamen Zootomia ſuadet contrarium; nàm profectò nullum animal tres habet cordis ventriculos. Potuit autem Ariſtoteles, aut quivis alius author ex hujus obſervatione hæc ſcripſerat, decipi; putans ſiniſtram cordis auriculam, quæ in magnis animalibus valdè ampla eſſe ſolet, ventriculis annumerari debere. Sed neque omnia minora animalia unicum dumtaxat habent cordis ventriculum: nàm quævis vel minima avicula duobus inſtructa eſt cordis ſinubus, ſive ventriculis. Contrà verò Thynnus, & maximi quidam piſces unum habent cordis ventriculum. Illud certè verum eſt, quod ab authoribus pleriſque ſcribitur animalia omnia pulmonibus prædita duos habere cordis ventriculos, cœtera verò unicum.

Prætereà ex anatome ſciendum, cor cujuſcumque animalis pulmonibus inſtructi habere quatuor vaſa, hoc eſt venam cavam, venam arterioſam, arteriam venoſam, & arteriam magnam, ſive aortam.

Hæc autem vaſa inſtructa ſunt undecim valuulis, ſeu oſtiolis. Valuulas recentiores anatomici nuncupant quasdam pelliculas, ſive membranulas, quarum munus eſt impedire ingreſſum, vel egreſſum ſanguinis, aut alterius humoris; nàm quemadmodum in majori pilâ luſoriâ ineſt foramen cum internâ pelliculâ, quæ aëris ingreſſui cedit, egreſſui verò reſiſtit, ità ſimiliter in venis animalium, & in vaſis cordis ſunt ejuſmodi valuulæ, quarum hæc diſpoſitio eſt: Ubi vena cava in dextrum cordis ſinum ingreditur, hoc eſt in auriculâ dextrâ cordis ſunt tres valuulæ, quæ ſanguini liberum præbent ingreſſum in cor, impediunt autem egreſſum. Rurſùs in venâ arterioſâ inſunt aliæ tres valuulæ, quæ ſanguinis egreſſum è corde permittunt, prohibent verò ingreſſum; prætereà in arteriâ venoſâ ſunt duæ valuulæ liberum præbentes introitum ſanguini, & impedientes egreſſum, tandèm in illâ aortâ ſunt tres aliæ valuulæ, quæ permittunt egreſſum ſanguinis è ſiniſtro cordis ventriculo, ac prohibent regreſſum.

Quibus poſitis, facile erit explicare verum ſanguinis motum, tranſitumque per cordis ventriculos, hunc autem omniū primus innuiſſe videtur *Eriſiſtratus apud Galenum*, ſed & illum ſubodorati ſunt alii ſcriptores, ut *Andreas Cæſalpinus*, *Realdus, Columbus, Aſellius*, & fortaſſè alii, ſed primus omnium perfectè demonſtravit *Gulielmus Harvejus* diligentiſſimus arcanorum Naturæ obſervator. Hic autem ſanguinis motus ad hunc ferè modum ſe habet.

Sanguis per venam cavam fluit in dexteram cordis auriculam, & inde in dexterum ventriculum: atque intereà ventriculi cordis dilatantur: deindè verò conſtringitur cor, ut propterea ſanguis in dexterum ventriculum illapſus protrudatur, cùmque nequeat in venam cavam regredi ob valuularum obſtacula, ingreditur in venam arterioſam, quæ ex uno veluti trunco in ſurculos innumerabiles per univerſam pulmonis ſubſtantiam repentes diſſeminantur: Intereà inſpiratus aër tunc per pulmonis bronchia fertur, pulmones ipſos dilatat, atque adeò conſtringit, premitque ramos prædictæ venæ arterioſæ; quamobrem ſanguis neceſſariò propellitur in ſiniſtram cordis auriculam, undè defluit in ſiniſtrum cordis ſinum. Tunc verò ſiniſter cordis ventriculus ampliatur, iterumque poſteà conſtringitur, quare ſanguis neceſſariò è ſiniſtro cordis ventriculo propellitur per aortam, arteriaſque ad omnes ferè corporis particulas pertinentes. Eodem autem tempore ſanguis ad utramque cordis auriculam confluit, & ſimiliter ambo ventriculi eodem temporis puncto dilatantur, atque conſtringuntur.

Ex his liquet inſpirati aëris uſus; ſanguis enim è dextro cordis ventriculo in pulmones protruſus ibidèm ſtagnaret per mollem pulmonum ſubſtantiam, niſi intereà inſpiratus aër bronchia pulmonis inflando, ſanguinem in ſiniſtrum cordis ſinum propelleret: nàm profectò propulſione illâ ceſſante, ſanguis in pulmonibus uberius con-

confluens reſtagnaret, & dexter cordis ſinus unà cum ſuâ auriculâ multo ſanguine infarciretur, atque intereà ſiniſter cordis ventriculus inanis fieret, nullusque adeò ſanguis per aortam in arterias univerſi corporis propelleretur, quò circà partes vitali calore deſtitutæ; protinùs langueſcerent, undè mors neceſſariò conſequeretur.

Hujus rei veritatem exemplis, & obſervationibus illuſtrare poſſumus, primò enim animalia pulmonibus carentia non indigent reſpiratione, quia nimirum unicum habent cordis ventriculum; quamobrem ſanguis è venâ cavâ in cordis cavitatem illapſus facilè in ipſius cordis conſtrictionem protruditur in aortam. Hìc autem notandum eſt, animalia, quæ carent pulmonibus vocem non habere, præter ranas, quæ pulmonum loco duas habent veſiculas cum duabus fiſtulis, quæ aſperæ arteriæ vice funguntur.

Secundò idem comprobatur ex cordis in fœtu ſtructurâ; fœtus enim in utero matris nequaquàm reſpirant, imò cùm valdè tenellus eſt, tenuiſſimo quodam liquore circumfunditur, & ità membranis involvitur, ut nullo modo aëri pateat ingreſſus, quemadmodùm & in pullis in ovo concluſis eſt obſervare, quoniam igitur fœtus in utero exiſtens non reſpirat, nequit propterea in illo ſanguis è dextro cordis ventriculo in ſiniſtrum per pulmones protrudi: undè aliam viam ſibi natura paravit in tranſitu ſanguinis per cordis ventriculos, nimirùm inſunt in fœtu duo alia peculiaria vaſa, ſeu tubuli, per quos ſanguis è venâ cavâ in ſiniſtrum cordis ventriculum, & ex dextero cordis ventriculo in aortam, non trajecto pulmone perlabitur. Illis itàque qui in utero matris hærent, datum eſt poſſe ſine reſpiratione vivere, & pulmones in non natis ab omni prorſus munere feriantur. Poſtquàm autem animantes ex utero matris prodiêre, ſtatim incipiunt reſpiratione uti: quare ſanguis è venâ cavâ in dexterum ventriculum influit, & hinc per pulmones in ſiniſtrum propellitur. Undè fit, ut memorati duo tubuli, qui in fœtùs corde obſervantur, poſt egreſſum ex utero incipiunt exareſcere, ità ut proceſſu temporis omninò exſiccentur, & obliterentur, ut contingit etiam funiculo umbilicali. Anates verò, anſeres, lutræ, cartores, phocæ, & complura animalia à Græcis amphibia dicta, quòd tum in ſicco, tum etiam in aquis vivere poſſunt, per omnem vitæ curſum integra retinent duo illa vaſa, quæ in fœtu ineſſe diximus: ac proptereà hujuſmodi animalia diu ſub aquis ſine ſpiritu vivere poſſunt, nàm etſi reſpiratione interdum priventur, adhuc tamen pervius eſt ſanguini tranſitus. Hinc autem manifeſta eſſe poteſt illius pulcherrimi problematis ſolutio, quod in ſuâ *Zootomiâ Democriteâ* propoſuit *Clariſſimus Marcus Aurelius Severinus*; cur ſcilicèt anſeres collotenus prehenſi non ſuffocentur: hujus rei veram cauſam Vir Doctiſſimus ignoraſſe videtur:

detur: inquit enim id contingere, quia propter lubricitatem nequeat aſpera arteria omninò præcludi. Sed enim anſeres toto vitæ curriculo, ut dicebamus, integra ſervant memorata vaſa. Fortaſſis autem inſignis ille urinator nimirum *Cola* cognomento *Piſcis*, cujus meminêre *Iovianus Pontanus*, *Alexander ab Alexandro*, *Petrus Meſſina*, & alii, amphibiorum inſtar toto vitæ ſpatio vaſa retinuit, ac propterea more piſcium magnam vitæ partem degere in mari, & ad pelagi fundum urinando penetrare potuit. In Indiâ occidentali paſſim urinatores margaritarum oſtreis venandis intentos per horam integram ſub aquâ latitare certum eſt. Ità & Ægyptii urinatores ſunt perfectiſſimi; & urinando deprædantur, Nàm ut liquet ex deſcriptione peregrinationis Hieroſolymitanæ *Nicolai Chriſtophori Radzivilii*, ſub aquis latitantes non contenti terreſtri furto, quicquid arripuerint, in aquam protrahunt, & auferunt: & frequenter hominem in ſpondâ navis cubantem arripiunt, atque demerſum vitâ, & veſtibus ſpoliant: ut navigantes armati ſæpè totâ nocte vigilare cogantur. Et ibidem magno numero piſcatores in aquam ſe demergentes manibus piſces capiunt, & cum geminos manibus extrahunt, tertium ore afferunt. Id autem fieri poſſe facilè ſibi perſuadebit, qui cum *Iulio Cæſare Arantio* celeberrimo Anatomico obſervarit modò multum etiam in quadrimulis, quinquennibus, imò grandioribus natis pueris tales ductus integros, incolumeſque fuiſſe ſervatos, undè veriſimile eſt prædictos pueros potuiſſe diutius vivere ſine reſpiratione, hîc dicimus poſſe hominem, ſi à primo ortu educari, ut poſſit deindè per omne vitæ curſum amphibiorum more vitam degere. Quod quomodò in opus deduci poſſit, explicat *Thomas Cornelius in ſuis Progymnaſmatis.*

Aſperæ arteriæ caput, ſeu principium ori continuum *Larynx* appellatur, quæ eſt vocis organum: ejus ſitus eſt in collo, & quidèm in medio, & unica eſt, ut una vox edatur.

Figuram habet ferè circularem, anticâ parte extuberantem, poſticâ nonnihil depreſſam, ut gulæ cedat in deglutitione præſertim.

Magnitudo ejus pro ætate, ſexu, & temperamento variat; nàm in juvenibus larynx anguſta eſt, undè vox acutà: in adultioribus ampla, undè vox gravis evadit, quo etiam facit Laryngis Longitudo, aut brevitas.

Laryngis partes, & circa eandem ſunt: muſculi, cartilagines, membranæ, vaſa, & glandulæ.

Primò omnium occurrunt *muſculi*, qui cartilagines movent, quos obtinet Larynx, ut voluntario motu moveatur, cum vocem pro arbitrio edamus.

Sunt humanæ Laryngis muſculi non niſi tredecim, quatuor communes, & novem proprii. Communes ſunt, qui in laryngem implantantur, ab eâ tamen non oriuntur, & finiuntur. Propriis à Larynge oriuntur, & in eâ finiuntur.

Communium par primum *Sternothyorides*

nothyroides appellatum, à ſuperiori, atque internâ ſterni parte ortum infernè ad Latera cartilaginis ſcutiformis inſeritur, & dùm ſcutiformem detrahit, rimam coarctat.

Secundum par, quod ſuperius, *Hyothyroides* appellatum, ab inferiore ſede oſſis hyoidis ortum, in baſim ſcutiformis inſeritur, eamque attollendo, rimam dilatat.

Propriorum muſculorum par primum originem ducit ab annulari cartilagine, & in ſcutiformis latera deſinit, atque hinc *Cricothyroides* anticum nominatur, & cartilaginem nonnihil obliquè deorſum movere putatur. Uſus eſt annularem cartilaginem ad ſcutiformem trahere, ut inungatur.

Secundum par carnoſo principio poſterius procedit ab annulari, & in guttulis, ſeu artænoidis partem inferiorem nervoſo fine inſeritur, ac cartilaginum duarum atytænoidum diductione laryngem aperit. Anatomicis communiter *Cricoartanoides* poſticum appellatur, *Cafferius* hoc par *Cucullare* vocat.

Tertium par *Cricoarythenoides* laterale dictum, ſuperius ab annularis lateribus ortum, glottalis lateribus ad articulum inſeritur, cartilaginum obliquâ diductione laryngem aperiens.

Quartum par intrinſecum, & valdè latum *Thyroarytænoides* nuncupatum anterius, & interius à ſcutiformi prodit, & deſinit in latera glottalis, quam conſtringens, laryngem recto ductu claudit. Hoc par ſi in anginâ inflammetur, eam lethalem facit, cùm exactè rimu-lam claudat.

Nonus muſculus (aliis quintum par *Arytænoides* dictum) oritur à poſticâ guttalis lineâ, & fibris tranſverſis delatus in ejusdem latera inſeritur, & arytænoidem cartilaginem conſtringens, laryngem recto ductu claudit.

Epiglottis in homine nullis datur muſculis manifeſtè conſpicuis; nàm voluntariè in eo non movetur, ut *Ioan. van Horne* nugatur, ſed aſſumptorum pondere, & linguæ retrorſum tractione dumtaxat deprimitur. In brutis verò majoribus, quæ ruminant, & ferè perpetuæ ciborum ingeſtioni inhiant, ac epiglottidem prægrandem habent, muſculis donatur manifeſtis; quorum alii ab hyoide oriuntur, & baſi epiglottidis inſerti, eam attollunt: alii inter epiglottidis tunicam, & cartilaginem ſiti eam detrahunt, & ſic laryngem claudunt.

Cartilagines laryngis ſunt quinque, quæ in ſeneſcentibus aliquandò oſſium inſtar indurantur; undè aliqui ſuffocationis periculum in patibulis declinaverunt.

Prima cartilago *Thyroides*, vel *ſcutiformis*, ſcutalis, clypealis, peltalis &c. à formâ, quia quadrata ferè, intus cava eſt, foris gibboſa, & prominens, magis tamen in viris, quàm mulieribus; quia harum collum exæquant glandulæ, pulchritudinis ergò, ad Laryngem poſitæ. Protuberantia illa in collo anterius conſpicua, dicitur *Pomum Adami*, quia vulgò in Adami faucibus pomi fatalis partem ex pœnâ divinâ remanſiſſe, atque indè cartilaginem hanc di-

ſtentam

ſtentam protuberaſſe, eandemque hæreditario jure ad poſteros tranſlatam fuiſſe. In medio diſtinguitur Lineâ, undè duplicem alii conſtituêre, cum reverà duplex rariſſimè inveniatur. In angulis ſuis proceſſus habet, ſuperius duos longiores, quibus oſſis hyoidis inferioribus lateribus ligamenti ope jungitur: inferius duos, quibus inferiori cartilagini adhæret.

Secunda *Cricoides* ſeu *Annularis* dicitur, quia rotunda eſt, annuli inſtar, & totam laryngem ambit.

Tertia, & quarta aliis unica, ſed ſi membranâ exuitur, apparebit eſſe geminam. Dicitur *Arytænoides*, ſeu *Guttalis*, quia proceſſus ſibi mutuò juncti formam gutturnii, vel ollarum partis, qua aquam effundimus, referunt.

Quinta eſt *Epiglottis* ad radicem linguæ ſita, glottis, ſeu rimulæ operimentum, quo tegitur, ne inter deglutiendum, cibus, potuſvè in aſperam arteriam delabatur, quamvis non tàm exquiſita ſit commiſſio, quin humorum aliquid blàdè ſecundum parietes tracheæ ſe inſinuare poſſit. Undè in affectibus thoracis eclegmata, & tabellas præſcribunt vulgares in ore, reclinato capite tenendas, donec liqueſcant, ut portio aliqua per tracheæ parietes defluat. Verum credat hoc, qui vult, non nos, qui nimium ſcrupulis angimur, præſcribimus tamen tabellas, & eclegmata, ut vulgo imponamus, quia populorum morbis veſcimur. Hoc unum ſcimus, quòd epiglottis ſubſtantia reliquis cartilaginibus mollior eſt, figura hederæ folium, vel Linguam referens; undè nonnullis Lingua dicitur. Aëri tantum patet aditus, & dum veſcimur, & bibimus, rimam tegit, & claudit, ne ex cibo, potuvè in tracheam aliquid decidat; ſed clauſâ epiglottide, in gulam cibus, & potus abeant. Aperitur in riſu, undè eo momento ſorbentes, à riſu ſibi caveant. Quòd ſi caſu mica panis, vel gutta potûs incidit, vehemens tuſſis, & moleſta excitatur, quæ perſeverat, donec, quod indebitè ingeſtum eſt, rejiciatur; quòd ſi non eveniat, mors præ foribus adeſt. Provideant igitur helviones ne inter hanc, & rimulam cibus, potuſvè ſe inſinuet, aliàs ſuffocationis periculum ſubeunt. Nota eſt *Val. Max. lib. 9. cap. 12. de Anacreonte* hiſtoria, qui cùm ſeniles vires ſucco paſſæ uvæ refert: unius acino, qui faucibus hærens, nec demitti, nec revocari poſſet, guttur premente, ſuffocatus obiit. Itèm *Fabius Senator* in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus eſt.

Utrinque *membrana* ori communi alligatur, quaſi etiam lento humore perfuſa ſuccingitur laryngis interna cavitas, & extrà quoque larynx obvoluitur.

Venas habet larynx à jugulari externa; *Arterias* à carotidis ramo majori; *Nervos* vocales dictos pro motu muſculorum, à ſexti paris ramo recurrente.

Glandulæ adſtant duplices, aliæ ad laryngis ſedem altiorem, videlicèt ad uvulæ latera, & dicuntur tonſillæ, de quibus egimus ſuo loco, quæ ſpongioſæ cum ſint, cerebri humiditatem ſuſcipiunt,

quam in ſalivam convertunt, cujus gratiâ humectantur fauces, larynx, lingua, & œſophagus; quamvis, & ad guſtum, qui ſine madore non fit, faciat. Sunt hæ glandulæ circa linguæ radicem, & communi oris tunicâ teguntur, & venas à jugularibus accipiunt. Aliæ adſtant inferiori laringis regioni utrinque una, magna, & fungoſa, per quam diſſeminantur venæ ex jugulari externâ. In fœminis magis conſpicua eſt, in homine magis carnea.

Uſus eſt humiditate viſcoſâ, & pingui laryngem irrigare, ut cartilagines ad motum aptiores fiant, & vox ſuavior reddatur: quod imitantur ii, qui fiſtulas oleo inungunt.

Laryngis uſus eſt eſſe vocis organum.

Cap. LII.

De Aſperæ Arteriæ Vulneribus.

NEceſſarius eſt ad vitam tuendam cibus, & potus, & nihilominus ſine his diutiſſimè vivere poſſumus, imò ſtupendas de horum longâ abſtinentiâ legimus hiſtorias; attamen ſine aëre, quem ſpiritu ducimus, vix ad paucula temporis momenta vitam protrahere poſſumus: ideòque ſi reſpirationis organum, quod ad vitæ conſervationem magis eſt neceſſarium, ejus continuitas diſſolvatur, & depravetur, conſuetus aëris tranſitus denegetur, ſubita mors vulnerati tabernam pulſat.

Signa.

Aſperæ arteriæ vulnera nullo indigent ſigno, cum viſui pateant, & ex vulnerati relatione opiparè comprehendantur. Si verò ambigimus, an vulnus ad aſperæ arteriæ cavitatem irrepat, id facilè manu, candelâ, ſpeculo, vel aliâ re vulneri admotâ, dùm æger loquitur, & omninò ex aëris per vulnus exitu cognoſcitur.

Cauſſa.

Tracheæ vulnera violentam ſibi aſciſcunt cauſſam, putà inſtrumenta pungentia, ſcindentia, vel contundentia, ut tela, ictus, morſus, & alia, quæ hujus fiſtulæ pulmonalis unitatem ſolvunt.

Prognoſis.

Vulnera aſperæ arteriæ periculo ſunt pleniſſima, & plerumque lethalia; hæc nàmque pars ob aërem hauriendum, & emittendum, & loquendum irrequieta manet, & conſolidatio non ità facilè obtinetur, & præſertim ſi vaſa jugularia ſint diſſecta, ſanguinis profuſione in tracheam ſuffocatur æger. Si ipſa ſubſtantia cartilaginea integrè per tranſverſum diſſecta ſit, nullâ arte denuò connectitur, nec coaleſcit. Si verò vulnus inter duos annulos incidat, aliquandò ſanatur. Interdum etiam tumor, & inflammatio accedit, reſpiratio intercipitur, & hinc gangræna, & ſphacelus, quæ ægrum ſubito jugulant.

Curatio

Curatio.

Vulnerum aſperæ arteriæ curationem quod attinet, vulgares primò ſanguinis fluxum ſiſtunt vulneratam partem pulveribus adſtringentibus aſpergendo, ex *maſtiche, bolo, farinâ volatili, crepitu Lupi, cornu cervi uſto, pilis leporinis, ſanguine draconis*, & ſimilibus; deindè Labia cutis diſtantia ſuturâ conjungunt; & *emplaſtrum Barbarum* extrà adhibent. In ore verò intus vulneris glutinationi ſubveniunt, frequenter aliquid medicamenti detinendum, quod liquatum ſenſim per aſperæ arteriæ viam prolabatur, idque facilius ſuccedet, ſi æger reſupinatus cubat, ità ſunt Diatragacanthum frigidum, diacodium, looch ſanum, & expertum, vel ſimilia. Vel

℞. *Spec. diatragac. frigidi* ʒ. j,
Gummi Arabici,
Boli Armeni ana ʒ. ß.
Rad. conſol. ſub cinerib. coct. ʒ. j.
Syr. myrt. q. ſ. f. elect.

Vel

℞. *Conſ. roſ. rubr.*
Rad. conſol. mai. ana ʒ. j.
Boli Armeni,
Spec. diatragacanth. frigidi,
Gummi Arabici ana ʒ. ß.
Syr. de roſ. ſicc. q. ſ. f. elect.

Optima quidèm ſunt hæc medicamenta Lambitiva, & tabellæ, ſed aſperæ arteriæ vulneribus nequicquàm proſunt; vulgares nàmque has excogitârunt impoſturas in catarrhis ad expectorandum humorem in pulmone contentum, ejuſque aſperitates leniendas, ſed nullius momenti ſunt hæc medicamenta juxta eorum excogitationem, nàm nihil per aſperam arteriam in pulmones delabitur, ſed per œſophagum in ſtomachum deſcendunt, quòd ſi fortaſſè eveniat, tunc tanta excitatur moleſtiſſima tuſſis, ut niſi res indebitè ingeſta eliminetur, hæmoptyſis, vel ſuffocationis periculum impendeat. Prætereà demus per epiglottidem in aſperam arteriam quid eclegmatum delabi, (ſed hæc deberent eſſe eclegmata vulneraria, qualia non ſunt, quæ à vulgaribus præſcribentur) in parte vulnerata remoram non contrahunt, non actuantur, nec ſoluti unitatem moliuntur, ideòque futilia.

Pro vulnerum aſperæ arteriæ curatione ſecundum noſtram ſententiam dicimus, quòd ſi hæmorrhagia adſit, in eâ ſiſtenda, ſolo *ſpiritu Vini rectificato* externè applicato utimur, quo nihil ſecurius. Non improbamus *Aquam arterialem n. d.* ſed ſummâ ſolertiâ applicanda eſt, quia ſiquid in tracheam illabatur, tuſſim excitare, & malum peiorare poſſet. Pro vulneris conſolidatione, ſine ſuturâ, & labiorum conglutinatione, *epithema calidiuſculum ex ſpiritu Lumbricorum, & vini camphorato* imponatur, quo prudenter adhibito, hæc vulnera coaleſcunt, & feliciter curantur; vel noſtro balſamo ex *Aquâ Reginæ Hung. oleo aparicis, & balſamo Peruviano* commodè agglutinatis promoveri poteſt; vel *emplaſtro ſtictico, vel Oppoteldoch*, dummodò trachea non nimiùm læſa, aut planè

diſciſſa, aut per tranſverſum diſſecta ſit, & tamen has obſervavimus curationes, vel cartilagines, & ligamenta ſint totaliter deſtructa.

Interim aër, in quo degit æger, ſit purus, & ſerenus; nocet enim nebuloſus, ac pluvioſus, vel acido nitroſo nimis refertus. Cibi ſint liquidi, & qui facilè digerantur, vitentur acida, ſalina, acria. Potus ſit tepidus ex decocto herbæ Theæ, frigidus nàmque nocet. Somnus legitimo tempore concilietur, ſicut nec vigiliæ protrahantur. Quies optima eſt, declinet à verboſitate, & taciturnitatis ſit amans. Aluus debito tempore onus deponat. Animi pathemata reprimantur, exulent ſuſpiria; anxietas, & moleſtia tanquàm maximi coagulatores, & acidi auctores, hilaritas magis prodeſt.

Non deſint intereà *potiones vulneraria*, quæ maximoperè ſuccos acidos mitigant, abſorbent, & vulneris curationem accelerant, *ex radice conſolidæ majoris, hederâ terreſtri, ſtellariâ, alchimillâ, ſanicula, piloſellâ, & ſummitate hyperici.* Hæ potiones edulcorari poſſunt *Syrupo de ſymphyto, vel de hederâ terreſtri, vel ſyr. florum hyperici*, & in unaquaque doſi addi poteſt *antimonium diaphoreticum, vel tinctura antimonii guttas* xx. *vel oculi cancrorum, vel balſamus Peruvianus, vel per retortam trajectus*, ut liquidior reddatur.

Non profectò hìc alto ſub ſilentio præclara vulneris aſperæ arteriæ prætereunda eſt obſervatio: *Michaël Pignaſco* genere *Luſitanus*, Neapoli III. Kal. Maii anno 1692. non tantum vulnus in mammâ ſiniſtrâ penetrans paſſus; verùm etiam, quod magis refert, aſpera arteria in gutture ſub larynge vulnerata fuit, & ita præciſa, ut cum murmure, & ſibilo aër exploderetur; ulterius venæ jugulares, & arteriæ carotides unà diſſectæ fuère; undè vulneratus exanguis, & jugulatus in Sanctiſſimæ Annunciationis Xenodochium pro urnâ potius, quàm pro vitæ recuperandæ expectatione delatus fuit. Rem noſtro ſæculo inauditam, & omnem fidem ſuperantem narramus, verum in narratione, ne mendacii inſimulemur, pavemus, ſed enim, quia obſervatio recens eſt, ſunt oculati teſtes, tùm in chirurgiâ tyrones, tum admodum exercitati, tum tandèm Xenodochii, ut interim nobiles omittamus viros, qui hujuſmodi curationis fideles ſpectatores, & nos ab omni convicio expedient. Jugulato benigno vultu ſors arriſit, & tulit, ut in *Caroli Prudentis*, ſalutares incideret manus, qui propinato ſub aurorâ, & ſolis obitu ſequenti medicamine, ut

℞. *Syr. de betonicâ* ℥. j.
Stibii diaphoretici ℨ. ß.
Quint. eſſent. puleg. gutt. x. *m.*

Aſperæ arteriæ, venis jugularibus, & arteriis carotidibus *balſamo Samaritani miſto cum Regina Hung. aquâ* applicato, viginti unius diei intervallo, redivivum ſtudio, & peritiâ priſtinæ ſanitati integrè reſtituit. Si jugulatus in alius chirurgi ejuſdem Xonodochii, vel alterius incidiſſet ungulas non aliter ac per ſecalem carnificis dexteram obtruncatus occidiſſet. Solus *Carolus Prudens* eſt vulnerum, cætero-

rumque

rumque morborum chirurgicorum Averruncus, & quaſi divini Æſculapii alumnus, cui nullus pernicioſus reluctatur languor; eſt noſtri qui Proto-chirurgus, cœteroſque chirurgos poſt ſe veluti cancros balena trahit.

Cap. LIII.

De Oeſophagi Anatome.

OEſophagus, Latinè dicitur *Gula*, aliis *Via ſtomachi*, eſt canalis rotundus, ſeu fiſtula, vel infundibulum ventriculi, quod alimenta ab ore ad ventriculum deſcendunt.

Situs ità eſt, ut initium habeat in faucibus, ubi dicitur Pharynx, & ab his rectà deſcendat in ventriculum ſub tracheâ. Ubi verò ad quintam thoracis vertebram pertingit, aortæ per medium latæ cedendo dextram verſus inclinat; poſteà rurſum ad ſiniſtram arteriam magnam conſcendit, & per diaphragma uſque in ventriculi os ſiniſtrum, unà cum nervis binis à ſexto pari oriendis.

Venas habet paucas à cavâ, azygo, intercoſtali, & jugularibus. *Arterias* ab intercoſtalibus & carotidibus internis. Faucibus, & laryngi cohæret, per oris tunicam, ipſi, & ventriculo continuam: tracheæ verò vertebris, aliiſque vicinis partibus jungitur membranas ex dorſi ligamentis ortas.

Glandulæ parte poſteriore adnaſcuntur, quæ humorem ſuppeditant ad inbuendam cavitatem pro faciliori deglutitione. Hæ glandulæ nonnunquàm ab humorum affluxu ità intumeſcunt, ut nimium comprimant, & anguſtient œſophagum, ſicque potui; & cibo, omnique alimento tranſitum præcludant, hominemque fame, & ſiti perimant.

Subſtantiam carnoſam, & membranoſam obtinet, ut commodè extendi, & concidere poſſit, & eſt tribus tunicis conflata. Harum prima exterior, & ventriculo communis eſſe dicitur: manifeſta tamen intereſt differentia, cum hæc œſophagi oriatur à pleurâ, altera ventriculi à peritonæo. Secunda, quæ media, eique propria, eſt valdè craſſa, mollis, & carnoſa, inſtar muſculi perforati, rotundis, tranſverſiſque fibris, ſibi invicèm ex oppoſito obliquè occurrentibus, & decuſſatim interſecantibus, atque impoſitis pertexta. Tertia interna, atque etiam propria, membranæ os, fauceſque ſuccingenti continua, tenuis, dura, & nervoſa eſt: hanc alii rectis longiſque, alii tranſverſis, & circularibus fibris donatum eſſe tradunt; verum hæ adeò exiles, & tenellæ ſunt, ut de iis haud facile ſit judicare.

Movetur œſophagus tribus muſculorum paribus, & ſphinctere proprio.

Primum par, quod *Cephalopharingæum* nominatur, à capitis, cerviciſque confinio dimiſſum, amplot fibrarum plexu in unicam œſophagi expanditur, eamque ſurſum elevando, fauces in deglutitione conſtringit,

Secundum par, *Sphœnopharingæum* dictum, à ſinu alæ internæ oſſis cuneiformis procedens, lateribus œſophagi, & palati obliquè implantatur, eaſque partes ad recipienda alimenta dilatat.

Tertium par. *Stylopharingæum* appellatum, ab acuto ſtyliformi proceſſu oritur, teretique corpore deſcendens, in gulæ latera exporrigitur, eamque cum priore pari dilatat.

Sphincter gulæ, qui etiam *Oeſophagiæus* muſculus nominatur, ab utraque ſcutiformi cartilagine natus, ſphincteris inſtar œſophagum ambit, eumque conſtringendo cibos deorſum pellit.

Uſus œſophagi eſt, ore aſſumpta deglutire, quæ actio peragitur fibris, & præcipuè dictis muſculis. *Galenus* hanc actionibus naturalibus tribuit: verum cùm deglutitio ex arbitrio pendet, (deglutimus enim quandò volumus, & lubet) & peragitur motui voluntario inſervientibus inſtrumentis, nempè muſculis, meritò animalibus actionibus annumeranda videtur, & quamvis inſerviat uſui naturali, ſcilicet nutritioni, tamen non minus animalis eſt, quàm reſpiratio, quæ etiam nutritioni famulatur, & tamen eſt animalis.

Cap. LIV.

De Oeſophagi Vulneribus.

Eſt œſophagus via, per quam cibus, & potus ex ore in ventriculum demittitur, quæ actio, ut diximus, mediante ſphinctere peragitur, & eſt animalis, deglutimus enim quandò volumus, & libet, & ad quamlibet cibi, & potûs importunitatem, juxta noſtræ voluntatis libidinem aperitur. Inſervit etiam œſophagus, ut iis viam ſternet, quæ à ſtomacho per vomitum reiiciuntur. Ad has peragendas ſine impedimento partes, œſophagum à morbis immunem eſſe par eſt, ſed cum hic quandoque ſuos patiatur manes, ad cibi, & potûs immiſſionem, vel ad illorum, quæ ſtomacho moleſtiam pariunt, ineptus redditur. Noſtro examini œſophagum vulneratum inpræſentiarum, ne à noſtro deflectamus inſtituto, ſubmittimus.

Signa.

Oeſophagi vulnus ex cauſſâ violentâ prægreſſâ, ipſâ continui quum interiorum, tum exteriorum partium ſolutione, vel vulneris inflicti ſitu; præcipuè ſi ſtylus immittatur, & vulnus exploretur, & interdum hæmorrhagiâ, facilè liquet; Vel ex oſſiculo, aut ſpinâ deglutitâ; vel vomitu, qui ſequitur, & quod cibi, & potus aliquid per vulnus excerni ſolet.

Cauſſæ.

Vulnerum œſophagi cauſſa eſt continui ſolutio à vi externâ facta.

Prognoſis.

Oeſophagi vulnera maximè ſunt periculoſa, præcipuè ſi magna ſint, &

& tubuli, ac fibrillæ longitudinales, ac circulares majori ex parte diſciſſæ, & ruptæ fuerint, undè pars neceſſariò collabitur, & ſuo munere fungi nequit. Si magna inflammatio accedit, œſophagum anguſtiat, & denegato alimenti tranſitu, vel cibus, & potus per vulneris foramen excernatur, æger inedia, & virium proſtratione in mortis angone verſatur, vel quod pejus eſt, ſi aſperæ arteriæ viam comprimat, penè actutum ægrum ſuffocat, & ſtrangulat. Oſſicula, vel ſpinæ deglutitæ, & œſophago infixæ, aſperam arteriam comprimunt, & ſuffocationis periculum inducere poſſunt. Interdum ex longâ contrectatione inflammatio excitatur, & æger inediâ perit.

Curatio.

Pro vulnerum œſophagi curatione, ante omnia ſex res non naturales optimè diſponantur, & primò Aër ſit temperatus, quia ſanguinis, reliquorumque ſuccorum circulationem, & inſenſilem tranſportationem promovet; frigidus verò vitetur, quia ſuccos incraſſat, eorūque circuitum remoratur, & acidū multiplicat. Cibi fugiantur ſolidi, fluidi optimè nutrientes conducunt, ut caponum, vel pullorum jura conſumpta, herbis ſale volatili præditis condita, quæ ſi æger deglutire nequeat, per ſyringas, vel alia inſtrumenta ad hunc finem inventa indantur. Potus ſit tenuiſſimus, & congruit ex potione vulnerariâ bochetum, vel decoctum herbæ Theæ, quod calidiuſculè aſſumatur; vinum ob acidas particulas, quas irretitas continet, prorſus exulet. Motus obeſt, quies prodeſt. Vigiliæ nocent, & ſomnus juvat. Alvus ſuo ſatisfaciat muneri, alias clyſtere exagitetur. Animi pathemata, quantum poſſibile eſt, rectæ rationis habenis ſubigantur, lætitia, & tranquillitas ſit ægri præcipua ſalutis baſis; dum enim animus anxiis nimium fluctuat curis, ac mortis pavore, ſpiritus incraſſantur, & humores iis deſtituti coagulantur, & torpent, ac parti facilè paralyſim inducere poſſunt.

Oeſophagi vulnera aliarum partium more curant vulgares; hoc tamen diſcrimine intercedente, quod non ſolum medicamenta extrinſeca applicant, verum etiam deglutienda exhibent. Externa ſunt linimenta, & unguenta vulgò digeſtiva dicta, quæ vulneri ſuperponunt, & talia eſſe debent, quæ ventriculum non lædant, ut

℞. *Syr. de roſ. ſiccis* ℥. ß.
Boli Armeni ʒ. j.
Maſtiches,
Sang. Dracon. ana ℈. j.
Vitell. ovi dimidium
Terebinth. Cypriæ q. ſ. ad incorporandum.

Medicamenta deglutientia ſint talia, ne, ſi in ventriculum delabuntur, ei nocent. Ità ſunt *ſyr. de roſ. ſicc. de ſucc. myrtillor. tragacanth. gummi Arabicum, bolus Armenus.* Vel ſequens formant electuarium ex herbis adſtringentibus, & ſarcoticis, quales ſunt *equiſetum, ſanicula, conſolida, Centaurium, caryophyllata, balſamina, tormentilla, quas pulveriſatas cum melle coquunt in* electua-

electuarium in frequenti uſu habendum. Vel dant hunc potum:

℞. *Piloſellæ*,
Caudæ equinæ,
Alchimillæ ana m. ß.
Radic. conſolid. mai.
Pentaphyll.
Tormentill. ana ℥. j.
Balauſt. ℥. ß.
Sem. coriandr. ℥. ij.
Cinnam. ℥. iij.
Coque in ſ. q. aquæ hordei, ſ. colat. in diſſ.
Conſ. roſar. rubr. ℥. j.

Coletur, quæ colatura non ſolùm ægro exhibent, ſed etiam vulneri injiciunt.

Oeſophagi vulnerum curationem externam, & internam inſtituimus; externè *balſamum vulnerarium n. d. ex aquâ Reginæ Hung. ol. Apparicis, & balſamo Peruviano* cum filamentis, & plumaceolis vulneri imponimus ad totalem agglutinationem, vel *balſamo artificiali* utimur; pro pauperibus autem *oleo hiperici, terebinth. lumbricorum, & maſtich.* calidè uti poſſumus. Poſtmodum *emplaſtrum ſticticum, vel Opopeldoch* ad cicatricem uſque. Internè potiones vulnerarias manè, & ſerò commendamus, *ex radic. ſymphyti, tormentillæ, herb. ſcordei, dictamni, ſaniculæ, ſtellariæ, pyrolæ, & vincæpervincæ*, ac in unaquaque doſi quidpiam *de ocul. cancr. vel antimonio diaphoretico, vel balſamo Peruviano rectificato ad guttas* xx. addimus; poſſunt hæ potiones *Syr. de flor. hyperic. Symphyto fernel. vel hederâ terreſtri* edulcorari, & coclearim per modum eclegmatis aſſumi debent, ut ſenſim per œſophagum deſcendant, & partem vulneratam obliniant. Ex potionum vulnerariarum reſiduo, novæ aquæ affuſione, & ebullitione, pro potu ordinario parari poteſt bochetum.

Si res deglutitæ, ut oſſicula, & ſpinæ tenaciter adhærentes in gulâ, vulnerum in cauſſâ ſint, prius extrahantur, & deindè vulnera noſtrâ methodo internis remediis curanda ſunt.

Cap. LV.

De Anatomicâ Thoracis, ejuſque partium hiſtoriâ.

PErluſtravimus ſupremi ventris, nempè capitis anatomen, nunc ordo nos admonet, ut de medii ventris, putà thoracis anatome agamus. Medius autem venter, vulgò Thorax dicitur, & eſt illa cavitas, quæ ſuperiùs claviculis, inferiùs diaphragmate, utrinque coſtis, parte anticâ ſterno, poſticâ dorſi oſſibus circumſcribitur. Pars anterior dicitur *Sternum*, & pectus, poſterior dorſum; Laterales latera. Putârunt aliqui Hip. anatomes neſcium fuiſſe, quia ſcripſit hepar in thorace locatum eſſe, verum non intellexerunt imum ventrem ſub thoracis nomine eſſe complexum.

Thoracis figura quodammodò ovalis eſt, quanquàm non exactè; Hip. teſtudini aſſimilat. In homine anteriore ſui parte protuberantior, ſed in ſterni medio planior, circa latus globoſa à coſtarum flexu, in dorſo depreſſior.

Magni

Magnitudo in genere variat pro vario caloris gradu; ex thoracis enim amplitudine cordis calorem metimur.

Subſtantia ejus externa partim eſt oſſea, partim carnea. Non totus carneus eſt hic venter, ſicut infimus, primò, quia non continet partes, quæ inſigniter diſtendi debeant. Secundò, ne pinguedo nimia ibi generaretur, & reſpirationem impediret. Ex parte tamen carneus, quia partes continet, quæ moveri debent, ut cor, & pulmones. Et tandem ob cauſſam non totus oſſeus eſſe debuit, quemadmodum calvaria; ex parte tamen oſſeus ad nobilium partium munimentum; nàm ejus uſus eſt partes continere vitales.

Sunt thoracis partes vel continentes, vel contentæ. Continentes ſunt vel communes, vel propriæ. Communes ſunt *cuticula*, *cutis*; de qua notandum, quòd medii ventris cutis ſub axillis piloſa eſt. Hi pili ſubalares dicuntur: utiles ſunt; ne partes illæ in brachiorum motibus atterantur, cum maximè, & citiſſimè ſudent, quia dicuntur cordis emunctoria, & ejuſdem recipiunt excrementa. Pectus in nonnullis calidioribus, & cordatioribus eſt piloſum. *Pinguedo* in thorace (ſi mammas excipias) non tanta reperitur, ne ejus pondere reſpiratio impediatur. Ob partem enim ejus oſſeam, non tanta materiæ pinguedinis copia affluere potuit, ut in imo ventre, qui totus carneus eſt, undè; hic ſemper pinguiſſimus, medius venter medio modo ſe habet: caput minimè pingue. Illa thoracis pinguedo flavior nonnihil apparere ſolet ob ſubjectarum partium vitalium calorem, cum ipſa pinguedo alioquin alba ſit.

Partes propriæ continentes ſunt: *muſculi thoracis*, *oſſa varia*, *ſternum*, *dorſales vertebræ*, *coſtæ*, *ſcapulæ*, *claviculæ*. Itèm *mammæ*, *diaphragma*, *pleura*, *mediaſtinum*.

Contentæ ſunt viſcera, & vaſa. Viſcera ſunt *cor cum ſuo pericardio*, *pulmo cum tracheæ portione*, *œſophagi major pars*. Vaſa ſunt *rami venæ cavæ*, *& arteriæ magnæ*; *thymus* multaque alia minora vaſa.

De Mammarum anatome Lacoiſmum ſequentes, egimus *Tomo 2. de Ulceribus cap. 45. De Mammillarum, & Papillarum Ulceribus.*

De Thoracis Muſculis.

Thoracis muſculi proprii utrinque ſex numerantur.

Primus *Subclavius*, ſub claviculâ ſitus, ſpatium inter claviculam, & primam coſtam replet. Et hic eſt primus, qui thoracem diſtendit.

Secundus, *Serratus anticus major*, magnus eſt, latus, & undique carneus, cum abdominis obliquo deſcendente ſerratam efformat compagem. Oritur carnoſus ex baſi internâ ſcapulæ. Porrigitur tendine ad coſtas, quas attollit.

Tertius, *Serratus Poſticus ſuperior*, minor, ſub Rhomboide in dorſo inter utramque ſcapulam habitat. Oritur à ſpinis, inſeritur quatuor ſuperiorum coſtarum tribus inter-

vallis, tripartitus, & eas coſtas ſurſum trahit.

Quartus, *Serratus Poſticus Inferior*, major, eſt membranoſus, & latus ferè in dorſi medio, ſub muſculo latiſſimo, ſeu aniſcalptore, à ſpinis vertebrarum dorſi inferiorum ortus. Inſeritur ad coſtarum inferiorum intervalla, veluti in digitos diviſus, & inferiorem thoracis partem dilatat.

Quintus præcedenti ſubſternitur, & aliis putatur communis eſſe tàm dorſo, quàm thoraci. Dicitur *Sacrolumbus*, quia oritur ab oſſis ſacri poſteriore parte, & Lumborum ſpinis. Inſeritur coſtis inferioribus. Uſus eſt thoracem extendere, & erigere.

Sextus, *Triangularis*, ſic vulgò dictus, etſi verum triangulum non efformet, parvus eſt, & ſubtilis, in macilentis vix carnoſus, intrà ſub ſterno latitat, ex cujus parte inferior ortum habet. Undè *Sterni* muſculus commodè appellari poteſt. Inſeritur obliquè cartilaginibus inferioribus, quas adducit, & thoracem conſtringit.

De Scapulæ Muſculis.

Scapula præterquam quòd ab humeri muſculis per accidens movetur, etiam peculiares habet motus, putà antrorſùm, retrorſùm, ſurſum, & deorſùm, qui quatuor muſculorum beneficio perficiuntur.

Primus *Serratus Minor* dicitur, qui muſculo pectorali ſubſtratus, à coſtis ſuperioribus quatuor, primâ exceptâ, quaſi digitatim exoritur, & ſcapulæ ad proceſſum coracoidem inſeritur, eamque antrorſum ad thoracem adducit.

Secundus, *Trapeſius*, aliis *Cucullaris* dicitur, quia cum ſuo pari dorſum tegens, monachi cucullam aliquo modo refert. Ortum ſumit ab occipite, & apice quinque ſpinarum colli, octoque, vel novem ſuperiorum thoracis: indè verſus ſcapulam anguſtatus procedens, in ejuſdem ſpinam totam, ſummum humerum, & claviculæ latiorem partem implantantur, atque ſcapulam propter varium exortum, variaſque fibras diverſimodè movet, ſurſum, deorſum, rectè, obliquè, prout modò hæ, modò illæ fibræ contrahuntur.

Tertius, *Rhomboides* à figurâ quadrilatera dicitur, tenuis, & latus eſt, ſub cucullari latens, carnoſus, & latus, mergit à ſpinis trium vertebrarum inferiorum colli, & trium ſuperiorum thoracis, atque in externam baſim ſcapulæ inſeritur, eamque nonnihil obliquè ſurſum ad poſteriora trahit, & dorſo applicat.

Quartus *Levator*, aliis *Patientiæ* muſculus, quia elevant ſcapulam, quibus ex voto res non ſuccedunt, qui à tranſverſis proceſſibus ſecundæ, tertiæ, & quartæ vertebræ, colli, diverſis principiis circa medium, coëuntibus, prodiens, lato, carneoque tendine ſcapulæ angulo elatiori, & inferiori infigitur, eamque ſurſum verſus anteriora trahit, & cum humero attollit.

His muſculis ſcapula per ſe, & brachium per accidens movetur; ſicut ſcapula per accidens à brachii muſculis.

De Dorſi, & lumborum Muſculis.

Movetur ſpina dorſi antrorſum, retrorſum, ad latera, & circulariter, ut in hiſtrionibus infinitos motus dorſi videre licet. Nàm in omnibus vertebris offeruntur tendines, ac ſi plures, & infiniti eſſent muſculi, quos tamen tendines multi anatomici ad unum muſculum referunt magnum, dicuntque unum muſculum habere multos tendines. Communiter autem quatuor paria dorſi conſtituunt; ubi notandum eſt, quòd ſi alteruter agit, ſpinam in latus moveri; ſi totum par, flecti, vel extendi.

Primum par *Quadratum* appellatur, quod conſtituunt duo muſculi triangulares, qui cum ſimul juncti quadraturam aliquo modo exprimant. Hi lati, & craſſi ab oſſis Ilii cavitate poſticâ ſuperiore, oſſiſque ſacri parte laterali internè proſiliunt, & in tranſverſas vertebrarum apophyſes, uſque ad ultimam coſtam carnoſi inſeruntur, atque lumborum vertebras antrorſum, vel alterutro agente, obliquè antrorſum ad latera flectunt.

Secundum *longiſſimum* dicitur, oritur ab extremo oſſis ſacri, & Ilii ſecundum longitudinem ſpinæ, uſque ad proceſſus mammillares prope oſſa temporum extenditur, & ſingulis vertebrarum lumbalium, ac dorſi proceſſibus tendines largitur, ac cum ſacro Lumbo, & ſemiſpinato uſque ad infimam dorſi vertebram ferè confunditur verſus ſuperiora ſeparati; atque hinc multi iſtos tres, quia difficulter ſeparari queunt, pro uno habent muſculo. Uſus thoracem, lumbos, & eorum vertebras extendere.

Tertium huic ſubjectum eſt, & *Sacrum* appellatur, quia ab oſſe ſacro poſterius oritur, & in duodecimæ vertebræ thoracis ſpinam, ac plerumque in lumbalium quoque vertebrarum ſpinas, & obliquos proceſſus variis tendinibus finitur, priorumque actionem adjuvat.

Quartum *Semiſpinatum*, oritur, ubi præcedens deſinit, omnes vertebrarum thoracis ſpinas amplectitur, & deſinit in ſpinam primæ thoracis vertebræ. Uſus eſt thoracem erigere.

De Muſculis Intercoſtalibus.

Intercoſtales muſculi ità dicti ſunt, quia coſtis intertexuntur. Sunt autem toti carnei, numero quadraginta quatuor, utrinque viginti duo; undecim externi, & totidem interni. Nàm ſemper inter binas coſtas, bini muſculi ſibi invicèm incumbunt: undecim autem utrinque coſtarum intervalla.

Externi oriuntur à ſuperiorum coſtarum inferioribus partibus & obliquè verſus poſteriora deſcendentes, inferuntur in inferiorum partes ſuperiores. *Interni* è contrà. *Externi* deſinunt in cartilagines; Interni & coſtarum, & cartilaginum ſpatia implent.

Fibras habent obliquas, & ſe mutuò Xiaſticos interſecant inſtar literæ X. quia aliàs breves ſunt muſculi ob intervallorum parvitatem. Hinc in Empicorum apertione,

ne, facienda eſt ſectio rectâ ſecundum fibrarum ductum, & non tranſverſa.

Vaſa acceperunt varia; *Venas* ab Azygo, & intercoſtali ſuperiore utroque; *Nervos* à ſexto pari, junctos illis, qui è medullâ dorſi prodeunt.

Uſus eſt thoracem dilatare, & contrahere; Externi æmulantur tractum ſubclavii, coſtas attollendo, & thoracem conſtringendo, faciuntque ad expirationem. Interni coſtas abducunt, & thoracem ampliando, ad inſpirationem faciunt.

De Thoracis oſsibus.

Pluribus oſſibus thorax eſt conſtructus ad eorum munimen, quæ in ipſo continentur, nempè *Claviculæ, ſcapulæ, Vertebræ, Coſtæ, Os ſternum, & Cartilago enſiformis.*

De Claviculis.

Claviculæ ità dictæ, quod thoracem claudant, & clavis inſtar ſcapulam cum ſterno claudant, & firment. Sunt autem duo oſſicula, quorum utrimque unum tranſverſum pectori ſuperiori imminet, inter humeri articulum, & oſſis ſterni ſummitatem. Subſtantiam obtinet craſſam, & fungoſam, quæ facilè ab externorum violento incurſu frangitur, ſed propter laxitatem facilè rurſùs coaleſcit per collum. Hæc æquè oſſea eſt in infantibus, atque in adultis. Figuram aliquantulum flexuoſam, ob longam literam latinam S. aliquo modo referentem: in viris tamen, ob brachii validiorem motum, magis intortam, quàm in mulieribus. Extremorum uno, eoque rotundo, adhærent ſummitati oſſis ſterni, altero planiore cum ſcapulæ proceſſu connectuntur, ubi humeri Summum producunt. Utraque autem extremitas cartilagine obducta eſt, atque illa unctuoſâ cartilagine intercedente per valida ligamenta nexu laxiore articulatur. Claviculârum uſus eſt ad quoſlibet brachii motus firmiores, facilioreſque reddendos, atque hinc pleraque bruta iis deſtituuntur, utpotè quæ manuum operâ non utuntur. Attamen repeiuntur in iis, quæ anterioribus pedibus, tanquàm manibus, aliquid apprehendunt, ut in ſimiâ, ſciuro, & echino.

De Scapulis.

Scapulæ os, Græcis *Omoplate*, quod humeri latitudinem conſtituat, & Barbaris ſpatula, utrimque una coſtis dorſalibus ſuperioribus inſtar ſcuti incumbit, eſtque os latum, ac tenue, præſertim in medio, ſed in proceſſibus craſſum, quodammodò triangulare, intus nonnihil concavum, exterius gibbum, non tàm ad thoracis poſterioris tutelam, quàm ad humeri tutam cum claviculâ articulationem, & muſculorum implantationem comparatum. Sita eſt ſcapula inter primam, & quintam thoracis vertebram, rarò ad ſextam pertingens. Tres habet eminentias. Prima per medium ejus corpus

corpus extenſa, ac ſummum humerum contingens ob ſpinæ aliqualem ſpeciem, *Spinacula* cujuſque extremitas claviculæ connexa *Acromie*, ſeu humeri mucro appellatur. Secunda humilior, minor, & acuta, corvino roſtro non abſimilis, hincque *Coracoides*, aliis à formâ *Sigmoides*, nominata, humeri os in ſuâ ſede continet. Tertia breviſſima cervix dicta, intra ſuum ſinum cartilagine munita, & circumcircâ limbo craſſo cartilagineo labrâ cingente ampliata, humeri oſſis caput recondit.

Uſus ſcapulæ eſt, I. Ad coſtarum robur. II. Ad humeri, & clavium articulationem. III. Ad muſculorum implantationem. IV. Cor tegere.

De Vertebris, & Coſtis.

Dorſi vertebræ ſunt XII. raro una deeſt, rarius una ſupereſt. Craſſiores ſunt, quàm cervicis; minus ſolidæ, & pro vaſorum nutrientium tranſitu, foraminibus exiguis plenæ. Hæ nullis peculiaribus nominibus hodiè diſcernuntur, eſtò veneranda antiquitas illas certis nominibus olim diſtinxerit.

Duodecim dorſi vertebris totidem coſtæ à quovis latere articulantur. Coſtarum ſitus eſt in lateribus, Græcis pleuræ dicuntur. Figurâ arcum referunt, vel ſurculi ſegmentum minus, ut thorax capacior ſit. In exortu ſunt anguſtiores, & rotundiores, quò verò pectus magis accedunt, tantò fiunt latiores. Parte ſuperiore craſſiores ſunt. Et ſuperiores coſtæ magis curuæ, atque etiam breviores ſunt; mediæ longiores, & latiores; inferiores rurſum breviores. Subſtantia eſt partim oſſea, partim cartilaginea; oſſea eſt, parte prope dorſum, & parte laterali; cartilaginea propè ſternon, cui connectuntur. Articulantur coſtæ à tergo vertebris, intercedente cartilagine, iiſque firmis ligamentis revinciuntur. Anterius verò cartilaginoſas productiones emittunt quarum aliæ ad os ſternum perveniunt, aliæ non.

Dividuntur coſtæ, ut aliæ ſint *Veræ, genuinæ, & legitimæ*; aliæ *ſpuria, adulterinæ, & illegitima*.

Veræ ſunt ſeptem ſuperiores, itâ dictæ, quia magis circulum perficiunt, & ſternum attingunt, cum qui perfectam habent articulationem, & cum vertebris duplici tuberculo. Duæ ſuperiores dicuntur retortæ. Duæ ſequentes, ſolidæ. Tres reliquæ pectorales. Spuriæ dicuntur quinque inferiores, quia ſunt minores, molliores, breviores, nec ſternum attingunt (ut melior ibi in initio imi ventris fiat dilatatio,) nec cum eo perfectam habent articulationem, ſed cum ſolis vertebris connexæ, quaſi mutilæ in cartilagines longiores, quàm verarum finiuntur: quæ ſurſum reflexæ inter ſe quaſi conglutinatæ cohærent, exceptâ ultimâ, quæ minima eſt, & nulli adhæret, ideòque verè ſpuria eſt, ut amplior locus ſit jecinori, lieni, & inteſtinis ſuperioribus diſtentis. Undecima tamen aliquandò, &

& duodecima ſepto tranſverſo alligatur : aliquandò ultima obliquo abdominis deſcendenti muſculo extra diaphragma connaſcitur.

Coſtarum uſus eſt, I. & præſertim verarum ad defenſionem pectoris, viſcerumque inibi contentorum, ut cordis &c. II. Ad ſuſtentationem muſculorum reſpirationis, & aliquot abdominis. III. Spuriarum, ut partibus naturalibus in abdomine contentis ſerviant. Sed de vertebrarum, & coſtarum anatome hoc *Tertio Tomo cap.* 30. *De Anatomicâ capitis hiſtoriâ* fuſius diximus.

De Sterno, & Cartilagine mucronata.

Os pectoris *Sternum* dicitur, quia in medio coſtarum ſternitur, vel pectori ſternitur, anteriori thoracis parti inſtar propugnaculi, ſeu nutrimenti proponitur, eique verarum coſtarum productiones cartilagineæ adnectuntur. *Subſtantiam* fungoſam, & minus quàm reliqua oſſa albicantem obtinet, quæ in infantibus ferè tota cartilaginea apparet, exceptâ interdùm ſuperiore parte paulò magis oſſea, fortaſſis, quia articulatio claviculæ illic firmanda erat.

In modò natis ex octo oſſibus cartilagine conjunctis compactum eſſe liquet, quorum infimo enſiformis cartilago, reliquis ſingula verarum coſtarum paria connaſcuntur. Hæc autem, exactis octo, vel decem annis, per Synchondroſin in pauciora oſſa coaleſcunt, ità ut in adultis ſolummodò tria, lineis transverſis diſtincta reperiantur, quæ & ipſa multoties, & ingraveſcente ætate unum os fiunt.

Supremum os, amplitudine, & craſſitie præ cœteris excellens capuli gladii nodum exprimit, & ſuperiore mediâ parte fovea lunata excavatur, furcula & jugulum appellata: cui ad latus utrimque alius parvus ſinus adſtat, claviculārum capitibus excipiendis, & mediante cartilagine annectendis dicatus. Interiore etiam parte ſinus aliquis reperitur, tracheæ deſcendenti tranſitum concedens liberiorem.

Secundum, ſeu medium os intercedente cartilagine primo annexum, anguſtius, ſed longiſſimum eſt, atque in utroque latere quinque, vel ſex ſinus habet, imparibus intervallis diſtantes, quibus coſtarum cartilagines excipiuntur.

Tertium os, infimum, & minimum, deſinit in cartilaginem, quæ à formâ mucronis gladii, *Cartilago Mucronata*, Græcis *Xiphoides*, *enſiformis*; vulgò *Scutiformis* appellatur. Hæc cartilago oblonga, triangularis, transverſum pollicem longitudine æquat: rariſſimè duplex, communiter ſimplex reperitur: Nonnunquàm ad tranſeuntium vaſorum commoditatem bifida, & hinc *Furcella* nomen aſſumpſit, nonnunquàm rotunda exiſtit, tuncque perforata, arteriæ, venæque mammariæ liberum tranſitum præbet. Quòd ſi & bifurcatio, & foramen deficiant, tunc os ſter-

ſternum in medio perforatum eſt.

Hæc ſi nimium introrſum prematur, & curvetur non ſine ventriculi, vicinarumque partium damno, undè ſingultus, atrophia, aliique graves oriuntur affectus. In ſenibus interdùm oſſeſcit, quod deprehendit *Pavius* in quodam, qui gravi aſthmate diù laboraverat.

Exteriùs in regione hujus cartilaginis cavitas quædam conſpicitur, quam Græci *Cardian*, latini *Scorbiculum*, vel *Foveam cordis* vulgò appellant, quia cor pericardio incluſum, & diaphragmatis centro nerveo connexum, ei interius cono ſuo proximè adſtat.

Uſus ſterni eſt, primò, ut ab externis injuriis Clypei inſtar cor defendat. Secundò, ut mediaſtinum ſuſtineat. Tertiò, ut coſtas inter ſe colliget.

De Diaphragmate.

Diaphragma dictum eſt à diſtinguendo, latinis *Septum tranſverſum*, quia tranſverſim corporis noſtri truncum in duos ventres dirimit. A Græcis antiquioribus *Phrenis*, id eſt Mens appellatur, quòd eo affecto, mens, & ſenſus perturbentur ob conſenſum cum cerebro, & in ejus inflammatione paraphrenitis contingat. Eſt diaphragma muſculus partes naturales à vitalibus ſecernens, liberæ reſpirationis inſtrumentum, quia muſculoſum eſt, & præter hæc ad majora munia deſtinatum eſt diaphragma.

Situs ejus eſt tranſverſus, & quia nonnihil deorſum inclinat, obliquus. *Figura* propemodum circularis eſt. *Numero* unicus eſt hic muſculus, ob actionis unitatem, utrique lateri communis, ſed magnus. *Magnitudo* reſpondet amplitudini tranſverſæ imi thoracis, quæ eſt inter vertebras dorſi infimas, & coſtas.

Conſtat diaphragma duobus præcipuis partibus, unâ nerveâ in centro ſui collocatâ, quæ proprio nomine *Centrum nerveum* nuncupatur; alterâ carnoſâ, quæ à dicto nerveo centro uſque in coſtarum ambitum eſt continua. Centro nerveo inflicta vulnera inſtantaneam irreparabilemque mortem cum immediata cadaveris refrigeratione inducunt: ſed in carnoſâ parte inflicta vulnera non ſunt lethalia, ut multa extant exempla. Membranâ veſtitur duplici, quarum ſuperior pleuræ expanſio eſt, cui mediaſtinum, & pericardium firmiter cohærent. Inferior peritonæo accepta fertur.

Pervium eſt circa medium, dextrorſum pro venæ cavæ, ſiniſtrorſum pro gulæ, & nervorum ſtomachicorum tranſitu. Quantum ad arteriam aortam, illa non perforat diaphragma, ſed vertebris incumbens, quaſi ſemicirculo quodam comprehenditur.

Arterias duas, *Phrenicas* dictas, à conjuncto ſibi arteriæ magnæ trunco conſequitur. Duas quoque venas *Phrenicas* dictas à venæ cavæ trunco habet.

Nervi per totam ejus ſubſtantiam ſparguntur, delati ex ſpinali medullâ colli, inter quartam, & quintam vertebram: quod ipſi

proprium, nec aliis partibus internis ſub claviculis commune. Feruntur autem per thoracis cavum, & ſtabiliuntur à mediaſtino. Et quia diaphragmatis nervi ramulis in maxillarum, & labiorum muſculis divaricatis permiſcentur, hinc in percuſſione diaphragmatis riſus oritur, ſed non verus, verum *Sardonius* dictus; quia unà facili muſculi convelluntur, & maxillis, labiiſque agitatis, riſus apparet.

Diaphragmatis uſus eſt. I. Muſculos abdominis adjuvare in compreſſione, ad excrementorum, & fœtûs excluſionem; nàm à ſuperiore parte inteſtina deorſum trudit. II. Diſtinguere imum ventrem cum partibus naturalibus, à medio cum vitalibus, ne ab ignobilioribus partibus frequentes vapores ad nobiliores partes, ut cor &c. aſcendunt. III. Eſſe infimi ventris reſpiratorium, dùm hypochondria ventilat. IV. Ad reſpirationem facere.

Inſignis ille *Sebaſtianus Bartholus*, meus Præceptor (cujus nomen nunc in æternâ benedictione eſt) diaphragmati nobiliorem tribuit uſum in Paradoxis exercit. 4. nempè in centro nerveo animæ, ſeu vitæ domicilium conſtituit, multis rationibus, & experimentis fretus; & reverà diaphragmati quamoptimè quadrat vetuſtiſſimum ejus nomen, Phrenes ſcilicet quod apud Græcos idem ſonat, ac mens, ſive interior animæ fundus.

De Pleurâ, Mediaſtino, & Thymo.

Pleura eſt membrana valida, dura, & alba, coſtis, eorumque muſculis ſubtenſa, thoracis cavitatem intrinſecùs ſuccingens. Peritonæo quodammodò craſſior, & robuſtior eſt; oritur à tunicis, quæ nervos intercoſtales ex ſpinâ dorſi egredientes tegunt. Ideò in dorſo craſſior eſt, cujus vertebris quaſi inſeparabiliter adhæret. In thoracis morbis ſæpè fit duplo craſſior: licèt alii dicant eam adeò attenuari, ut vix conſpici queat.

Duplex eſt ubique, ut inter duplicaturam vaſa ferri queant. Pars exterior, quæ thoracem reſpicit, durior eſt, & craſſior; interior coſtis alligata, tenuior. Inter has ſæpè materia pleuritica colligitur, quam ſententiam nos in noſtrâ *Trutinâ Mediâ lib. 2. cap. 1. De Pleuritide* expoſuimus. Interius, quà pulmonem reſpicit, lævis exiſtit; parte autem exteriore magis aſpera, muſculis meſopleuriis, coſtis, ſterno, & vertebris dorſi firmiter cohæret, oſſibus tamen non immediatè, ſed intercedente perioſtio, quo proximè veſtiantur. Intrinſecus, modò in uno, modò in utroque latere, interdùm nerveas fibrillas ex ſe emittit, quarum interventu multoties pulmo in ſanis, pleuræ annectitur ſine ullo reſpirationis incommodo. Superius, & inferius variis foraminibus pervium eſt, ad arteriæ magnæ, venæ cavæ, aliorumque vaſorum tranſitum.

Venas habet à venâ ſine pari, & inter-

intercoſtali ſuperiori: Arterias à magnâ, nervos è vertebris thoracis. Undè vulnera hac parte dolorum acutiſſimorum ſunt cauſſa.

Uſus eſt I. Inungere totam thoracis cavitatem, & æqualem reddere, ne pulmones in motu lædantur. II. Thoracem intus, & ejus partes veſtire, (quemadmodum peritoneum imi ventris partibus tunicas communicat) & interſepientem membranam conſtituere.

A ſpinæ oſſibus pleura oriri traditur, à quibus utrimque per latera ad ſternum aſcendit, ſub quo utriuſque lateris membrana ſimul jungitur, atque ſic duplicata à medio pectore rectà ad dorſum porrigitur, thoracis capacitatem, ac pulmones in duas partes diſpeſcens, & ſepimentum in medio thorace conſtituens, quod *Mediaſtinum* appellatur. Illa autem conjunctio membranarum utriuſque lateris maximè conſpicua evadit, cum os ſternum ab eâ divellitur. Tenuioris eſt ſubſtantiæ, & mollioris, quàm pleura; & circa vaſa non raro adipe referta eſt inſtar omenti.

Venas, & arterias à mammariis habet, & à venâ ſine pari: ſterno intus applicitas, quo ſublato conſpiciuntur. Præterea propriam quoque venam *Mediaſtinam* dictam habet, quæ modò una, ampliorque eſt, modò gemina, & tenuior ac venæ cavæ ramo ſubclavio ſe inſerit. Nervos habet à ſexto pari, ejuſque ramo recurrente.

Mediaſtini uſus eſt I. Cor ſuſpenſum tenere, & ab injuriis defendere, necnon thoracem, & pulmonem in duas partes dividere, ut unâ læſâ ex vulnere, vel aliter, poſſit tamen altera officio fungi. II. Cor cum ſuo pericardio annexo ſuſpendere, ut nullam ad partem allidatur. III. Diaphragma ſurſum continere, ne ex eo ſuſpenſa viſcera, hepar, & ventriculus, illud ſuo pondere deorſum revellant.

Huic mediaſtino circa jugulum, in ſummâ thoracis parte, ad diviſiones arteriarum, & venarum ſubclavium adnaſcitur *Thymus*, qui eſt corpus glanduloſum, molle, ſpongioſum, & album, in fœminis, humidiſque corporibus majus, quàm in viris, & ſiccis. Vitulis magnum, & *Lactes* appellatum, eſui expetitum obſonium.

Arteriolas, & venulas à jugularibus adeo habet exiguas, ut in diſſectione viſum effugiant.

Thymi uſus eſt, I. Vaſa ibi aſcendentia magna, venam cavam, & arteriam magnam, eorumque ramos ad brachia, & ſcapulas proficiſcentes fulcire. II. Ob tutelam, ut fieri ſolet, ne vaſa ab oſſis attactu lædantur. III. Ut ſit quaſi cordis tegmen, & munimentum.

De Pericardio, & Humore in eo contento.

Pericardium eſt involucrum, capſula, arcula, camera, panniculus &c. membrana cor undique cingens, cujus adeò figuram æmulatur, & ferè magnitudinem; ſed tantum à corde diſtat, quantum ſatis eſt pro cordis motu, & humore, qui in hac capſulâ continetur.

netur. *Oritur* ad cordis baſin, ex communibus à pleurâ deſumptis tunicis exterioribus, illam ad pericardii efformationem deponunt. Quinque habet *foramina*, nempè pro venæ cavæ introitu, & exitu, & pro reliquorum vaſorum trium egreſſu. Exterius mediaſtino plurimis fibrillis adhæret, eique circa baſin cordis conjunctum, continuumvè cernitur, ubi arteriis, veniſque majoribus tranſitum concedit. Inferiore parte diaphragmatis centro nerveo adhæret. *ſuperficies externa* eſt fibroſa, *interna* lubrica, & utraque ſine pinguedine. *Venulas* habet à phrenicis, & axillari. *Arterias* adeò exiles obtinet, ut vix conſpici queant: fortè quia aliàs cordi vicinum eſt. *Nervos* minimos recipit à recurrente ſiniſtro, & ſexto pari verſus cor tranſeunte.

Uſus I. Cordis eſſe domicilium firmum, ne illud in motu duriores tangat partes. II. Ut in eo contineatur, & ab externis injuriis tutelam quamcumque conſequatur.

Humor ſeroſus in Pericardio continetur, vel aqueus urinæ inſtar, limpidus, nullius ſaporis ingrati particeps, in naturaliter conſtitutis corporibus rubicundus. Humor hic in omnibus animalibus naturaliter conſtitutis, tàm vivis, quàm mortuis reperitur, imò etiam in fœtu, ut ex vivorum, & mortuorum diſſectionibus patet, in aliis plus, in aliis minus; in hecticis exiguus eſt, & flaveſcens. In mortuis copioſior eſt, quia tunc ſpiritus plurimi in refrigeratis partibus denſantur in aquam. Hujus liquoris diuturnior defectus ſiccitatem, & tabem non ſemel induxit. Deficit autem cum per pericardii vulnus, exulcerationem, aliamvè continui ſolutionem, cordis ille ſudor in eo condenſatus effluit, nec in eo detinetur. Obſervatum tamen à practicis, eum per vulnus pericardii elapſum, poſteà occluſo vulnere, fuiſſe regeneratum, cujus rei plurimæ deſcribuntur hiſtoriæ & exempla.

Hic liquor ſemper paucior, & magis rubicundus eſt in hominibus calidæ temperaturæ; contrà verò is copioſior, magiſque aquoſus, ac pallens ſemper obſervatur in naturis frigidioribus, in quibus à pravo victu, morboſâ conſtitutione, aliiſvè cauſſis, calor debilis evaſerat, undè craſſiores è cordis ſubſtantiâ propulſi vapores in pericardio majori copiâ condenſati, ac collecti, & ſufficientis caloris defectu minus diſcuſſi fuerant. Hinc hujus liquoris uberior proventus eſt in mulieribus, quàm in viris, pueris, & ſenibus, quàm in juvenibus ob caloris debilitatem obſervatur. In morboſis hujus color magis aqueus, interdum urinæ, interdum aquæ turbulentæ omninò ſimilis ſæpè invenitur.

Undè oriatur, variorum variæ ſunt opiniones. Hip. ex potu, cujus aliquam partem roris modo ex aſperâ arteriâ in venoſam penetrare vult. Alii ex ſalivâ delabente ex glandulis linguæ in tracheam, indè verò in arterias, & cor. Quidam ex cordis adipe, agitatione in aquam converſo. Nonnulli ex aëris inſpirati craſſiore portione in aquam

aquam converſo. *Nicolaus Stetonis* illum ex lymphaticis quibusdam vaſculis in pericardium deponi ſuſpicatur, alii aliis cauſſis oriri arbitrantur. Ultima, & hæc eſt vera generatio, ex vaporibus cordis foràs à motu, & calore protruſis, ac in pericardio nonnihil condenſatis genitum liquorem oriri putat.

Vulgus medici ex Galeni ſententiâ communiter tradunt iſtius liquoris nimiam copiam cordis palpitationem facere, & indè ſuffocantem mortem ſequi; ſed in magno verſantur errore, nàm in omnibus iis, in quibus poſt mortem in pericardio humoris iſtius aquei major copia reperta fuit, anteà dum morboſi viverent, nulla omninò cordis palpitatio, ſed contrà pulſus languidus, & rarior inventus fuit. Neque etiam à copiâ iſtius liquoris tanta fit pericardii anguſtia, ut cor ſe in eo liberè movere nequeat, atque hinc palpitet; ſed contrà, ſemper animadvertimus, pericardium hinc adeò latum, laxumque reddi, ut cor in eo multo facilius moveri poſſit, quàm in pauco liquore. Ità ut hujus liquoris copia palpitationem minimé faciat, eaque potiùs excitetur à quovis liquore, etſi pauco, dummodò præter ordinem plurimùm, & raptim dilatari, vel acrimoniâ, putredine, aliavé vellicante qualitate cor infeſtare, idque ad tàm moleſti hoſtis expulſionem incitare poſſit.

Hujus liquoris uſus eſt extrinſecùs cor humectare, & lubricum facere, ac illius motum faciliorem reddere, nimiamque ſiccitatem prohibere. Itèm ut cor innatando, minus grave fiat, & in nullam partem impingat.

Non ſolum in pericardio, ſed etiam in thoracis cavitate humor aqueus reperitur, ſimilis cruori aquæ permiſto, quo thoracis partes obliniuntur, ne nimium calefiant, & exſiccentur. Hinc latere *Salvatoris* aperto ſanguis, & aqua effluxerunt, ut habetur *in Evangelio ſecundum Io. cap.* 19. *ſed unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis, & aqua.*

De Corde.

Cor à currendo ob motum nomen deſumpſiſſe videtur. Eſt cor divinum membrum, & omnium membrorum maximè Princeps, quinimmò humanum præ omnibus rebus in hoc mundo creatis prærogativam, ac principatum tenet. Sedet in puppi, & microcoſmici regni clavo, ac omnium partium corporis Monarchiâ potitur. Eſt prætereà omnium viſcerum Monarcha, ſol microcoſmi, actionum vitæ principium, calidi, & ſpiritûs vitalis ſcaturigo, ac primum noſtri corporis mobile: quo vigente, naturales omnes functiones vigent, quo languente, languent, quo deficiente, penitus languent. Quippè in hoc continetur totus fomes, & naturalis caloris focus, ut ex eo patet, quòd omnes corporis partes frigore rigeant, ad quas ſanguis è corde propulſus pervenire nequit, quandòque is ſanguis frigidior eſt, qui

qui diutius ab hoc fonte, & loco abfuit; quod denique caloris diſpendium in nullâ aliâ, quàm hac corporis parte reparare poſſit. Quæ omnia ſenſus teſtatiora facit, quippè digito in cor animalis vivi diſſecti immiſſo, tàm eximius in eo calor ſentitur, qualis ſimilis in nullâ aliâ parte reperiri poteſt.

Nullum animal, quod ſanguinem habet, corde carere poteſt, & eſtò multa de cordis abſentiâ apud *Schenckium*, & alios legantur exempla, tamen inter delira recenſemus fabulamenta. Ex veteribus nonnulli mentis ſedem in corde collocârunt, (quod tamen ſecus habet) factum eſt, ut cor pro mente poſitum inveniamus, & hinc excors, & vecors, quaſi ſine corde, ideſt ſine mentis incolumitate denotat.

Ex cordis læſione animal ferè ſtatim moritur, quia vitæ fons eſt, & ſpirituum vitalium officina, & per arterias à ſe ortas, per totum diſtribuit corpus; non tamen ex quavis læſione illicò moritur animal. Omnis enim generis morbos cor patitur, putredinem in febre putridâ apud Galeniſtas, tabem, inflammationem, eryſipelas, ulcera ſordida, & cava, tumorum varia genera, carnis excreſcentiam, hypothymiam, ſyncopen, palpitationem, vermiculos, & hic virginibus pleriſque familiaris eſt vermis cordis, nimirum juvenum amor, cui cura per Mercurium convenit; Mercurius enim in formâ juvenis pingitur, ità ut nulla alia ſit contra hunc cordis vermem medicina, quàm Mercurius mortificatus, ſive juvenis illaqueatus vehiculo nuptiarum exhibitus. Vulnera quoque ad tempus patitur, de quibus in ſequenti capite dicemus.

Numero cor unum eſt, & ejus *ſitus* eſt in medio thorace, pericardio, & mediaſtino circumdatum, mucrone ad ſiniſtram nonnihil, propter diaphragma, reflexum, eoque nullis vicinis partibus alligatum, ſed ex ſolis vaſis ad baſin ingredientibus, & egredientibus, quibus unitur, ſuſpenſum; ejus tamen pulſatio magis ſentitur in ſiniſtro latere infra papillam, quia ſiniſter ventriculus verſus anteriora thoracis eminet cum aortâ, quæ ſimul feriunt latus ſiniſtrum; hinc vulgus putat cor in ſiniſtro reſidere latere, & practici ſiniſtro lateri epithemata applicant.

Figuram cor obtinet pyramidalem inverſam, ſeu potius turbinatam; cujus ratione dividitur in baſin, ſeu partem latiorem, & apicem, vel conum, ſeu partem ſtrictiorem, quæ in mucronem acuminatur.

Magnitudo pro ætatis, & temperamenti ratione variat; quæ tamen in homine, quoad corporis proportionem major eſt, quàm in aliis animalibus. Ordinaria longitudo in adultis eſt ferè ſex digitorum tranſverſorum; latitudo quatuor. Obſervatum eſt quoque illud in hominibus calidioribus, & audacibus minus, ac denſius, in frigidioribus verò timidis, majus, ac mollius eſſe. Sic etiam in aliis pavidis, & ignavis animalibus, prægrande; audacibus verò puſillum,

lum; aut mediocre cor eſſe ſolet.

Subſtantia eſt caro, græcè dicitur *Parenchyma*, firma, craſſa, denſa, in dextro latere tenuior, & mollior, in ſiniſtro craſſior, denſior, in mucrone ſpiſſior, ac denſior: ad finem tamen mucronis, ubi ſiniſter ventriculus definit, tenuis, utpotè ex interioris, & exterioris membranæ concurſu maximè conſtans.

Tunicâ propriâ tenui, ſed validâ, denſâ, & vix ſeparabili extrinſecùs inveſtitur, ad viſceris firmitudinem, quam communem habet cum magnarum arteriarum tunicâ tenui: ſicut etiam tenuis pellicula ventriculos interius inveſtiens, continua, & communis eſt cum tenuiſſimâ illâ pelliculâ, quæ tanquàm levis cuticula arterias inveſtit: atque hinc veroſimile eſt, arterias tunicas has mutuari à corde, ſicut nervi duas tunicas mutuantur à cerebri meningibus.

Hinc tunicæ exteriori ad humectationem, ne ex motu cor exſiccetur, & ad venas circa cor inungendas, *Adeps* durior circa baſin accreſcit. Hic nonnunquàm tantâ copiâ in brutis cor obvolviſſe deprehenſus eſt, ut olim, teſtantibus hiſtoriographis, non ſemel haruſpicibus impoſuerit, qui viſo tanto adipe, victimis cor deeſſe putàrunt.

Rariſſimum eſt cor pilis refertum reperiri, illud tamen à nonnullis obſervatum. Tale in *Hermogene* Rhetore viſum fuiſſe refert *Cœlius Rhodiginus.* Sic etiam ſcribit *Plutarchus* cor hirſutum fuiſſe repertum in *Leodinâ*, ut & in *Lyſandro Lacedæmonio.* Idem in *Ariſtomene Meſſenio* compertum fuiſſe refert *Valerius Maximus lib.* 1. *cap.* 8. *de Miraculis* 15. Inter recentiores *Benevenius*, *Amatus Luſitanus*, & *Antonius Muretus* hoc ſe in latronibus quibuſdam inſignibus vidiſſe teſtantur. Tales verò homines ſunt audaciſſimi, calidiſſimi, & calidiſſimi, atque utplurimum ſcelerati.

Per exteriora parenchymatis ſparguntur *Vaſa Coronaria* dicta, quia coronæ inſtar cordis baſin cingunt, & ſunt arteriæ, & venæ.

Arteriæ Coronariæ duæ ſunt, ab aortæ principio, antequàm pericardium egreditur, eò demiſſæ, quas in exortu, valuulâ ſanguinis regreſſum impediente, donatas eſſe, nonnulli arbitrantur. Hæ cor ambiunt, multoſque ramulos à baſi ad conum exporrigunt, quorum plures, ampliores que in ſiniſtro latere conſpiciuntur. *Uſus* eſt earum ſanguinem ſpirituoſum, mox è ventriculo ſiniſtro egredientem ad cordis parenchyma advehere.

Venæ coronariæ itidem duæ ſunt (rarò una tantum,) quæ ſicut arteriæ, cor in orbem amplectuntur, & venæ cavæ inſeruntur, ac ſanguinem à nutritione reſiduum, è multis minoribus ramulis, à cono ad baſin aſcendentibus ſuſceptum, in cavam effundunt.

Nervulos habet à ſextâ conjugatione obſcuros, triplici loco inſertos: uno, qui terminatur ad ipſum cor: altero, qui in auriculas: tertio inter vaſa ejus majora, ad facultatem ſenſificam, non motri-

cem, quia diſſecto nervo, cor tamen movetur. Nervos plures cor non habet, ſed magnum fibrarum contextum nervis ſimilium, quas pro nervis accipiens *Ariſtoteles*, dixit cor eſſe nervorum principium.

Primarius cordis *uſus*, eſt nullus alius, quàm ut ſit animæ inſtrumentum, ſanguinem venoſum ab auriculis acceptum in arterias urgens, & tranſmittens, cujus ea miniſterio toti corpori vitalitatem diſpenſat, potiuſque pro juvamine auriculis adjungi, ut viribus pollens majoribus, auricularum defectum ſuppleat.

Cordis primaria actio eſt, ut ſit caloris fons, undè in totum diſpergatur; quo partes calefiunt, animantur, & ſuſtinentur. Syncope id docet, & alii cordis defectus, quibus intercepto cordis calore labeſcunt membra, & calore deſtituta torpent. Undè cordialia proſunt, quæ excitant calorem cordis torpentem. Vivorum ſectiones quoque demonſtrant cor calidum eſſe: imò cor animalis exemptum, nuperque mortuum, digito calido, vel aliâ re calente impoſitâ, ad ſe redire videtur, & moveri. Itidèm ſpiritum vitalem, & ſanguinem perficere, elaborare, & diſtribuere. Tandèm cordis *uſus* eſt, I. Perpetuò moveri, ut ſanguinem, & ſingulas partes à putredine conſervet. II. Ut ſanguinis calorem, & elaborationem juvet. III. Lumen vitale accendat, & ſuſcitet. IV. Singulis partibus vitalitatem mittat. Is motus cordis pulſus dicitur, qui continuus eſt, & nunquàm ceſſans, vulgò diſtinguitur in *Syſtolen*, quâ cor ad ſuſcepti ſanguinis expulſionem ſe coarctat, & fit tenſio in anguſtum, ut ſanguis è dextro ventriculo per venam arterialem in pulmones effundatur, & ex ſiniſtro per aortam in univerſum corpus; & *diaſtolen*, quâ ad eundem ſuſcipiendum ſe relaxat, ut hauriatur ſanguis per venam cavam in dextrum ventriculum, & per venam arterioſam in ſiniſtrum. Inter ſyſtolen, & diaſtolen quies, & morula quædam intercedit, quæ *Periſyſtole* dicitur, & fit, quandò ſanguis ingreſſurus eſt ventriculos, vel egreſſurus, adeò exigua eſt in ſanis, ut diſtingui non poſſit, at in moribundis ſatis manifeſta eſt.

De Cordis partibus.

Cordis partes extrinſecus conſpiciuntur, ut auriculæ; aut intrinſecus, ut *ventriculi*, ſeu duæ cavitates, *ſeptum* diſtinguens, & *Vaſa* cum valvulis.

Auriculæ ſunt veluti proceſſus, vel appendices cordis, ab utroque latere ad cordis baſin circa ventriculos, ante orificia vaſorum materiam ventriculis invehentium ſitæ, ità dictæ ſunt non ob auditum, ſed ob figuræ aliquam ſimilitudinem, quam cum auribus habent; nàm ex baſi longâ deſinunt in mucronem obtuſum, & cavitatem habent, ut ſinus ante cor producantur.

Numero duæ ſunt, dextra major, & ſiniſtra minor; illa venæ cavæ, cum qua commune quaſi corpus conſtituere videtur, appoſita

poſita eſt : hæc arteriæ venoſæ.

Subſtantia auricularum eſt peculiaris, qualis nulla in aliâ parte; ſunt tamen tenues, & molles ad faciliorem dilatationem, & contractionem; nervoſæ ad robur, & firmitudinem. Siniſtra verò durior eſt, paulò carnoſior, & craſſior, non ità tamen ut cor, ſed proportione quadam cordis ventriculis reſpondent.

Dilatantur, & contrahuntur, ut cordis ventriculi, ſed diverſo tempore; nàm ſemper diaſtole ventriculorum concurrit cum ſyſtole auricularum, & vice verſâ, ut ex vivorum anatome liquet: quæ etiam docet, illas, deficiente jàm cordis motu, adhuc pauliſper palpitare, & quaſi ultimò mori.

Exterius rugoſa apparet earum ſuperficies, quæ tamen in repletis & extenſis lævis eſt.

Utraque concava, fibriſque nervoſis, ac firmis, quaſi columnis, interius inſtructa eſt; inter quas foveæ profundiuſculæ conſpiciuntur, in ſiniſtrâ plures, in dextrâ pauciores.

Harum *uſus* eſt, ſanguinem è vaſis invehentibus primò recipere, leviter fermentare, & præcipitare, ſicque præparatum in ventriculos demittere, ne ſubitò in cor irruat, undè cordis læſio, & animalis ſuffocatio. *Uvalæus* putat eſſe menſuras ſanguinis è vaſis invehentibus ad ventriculos delati. Secundò, Vaſa, quibus apponuntur tutari. Tertiò, Hip. eſſe cordi loco flabelli, & refrigeratorii.

Cordis *cavitates*, ſivè ventriculi, ſinus, thalami, ſpecus &c. duæ tantum reperiuntur, dextra, & ſiniſtra, ſuperficiem habentes internam inæqualem, & aſperam, maximè verò ſiniſtra.

Foveæ multæ in illis ſunt efformatæ à carnoſis fibris; in dextro plures, ſed anguſtiores, in ſiniſtro pauciores, ſed profundiores, ut receptum contineant ſanguinem: hinc in conſtrictione cordis vivi minores fiunt, in dilatationes ampliores.

Foveas conſtituunt, & obvallant carneæ particulæ dictæ, modò rotundæ, modò tenuiores, in dextro ventriculo quinque, aut plures, in ſiniſtro duæ tantum conſpectiores, ſed craſſiſſimæ. *Uſus* illarum aliquibus eſt, ut ſint cordis ligamenta.

In cordis ventriculis interdùm varia p. n. generantur, non parva ſanitatis impedimenta, quæ tamen in ægrotantibus à medico ſciri, aut cognoſci nequeunt. Polypum pituitoſum in ſiniſtro ventriculo à ſe inventum ſcribit *Tulpius*. *Veſalius* refert in ſiniſtro cordis ſinu glanduloſæ, ſeu nigricantis carnis uncias duas reperiſſe in homine, ante mortem habitu utcumque melancholico exiſtente admodum vigili, & pulſu miris inæqualitatibus prædito. *Benevenius* fruſtum carnis inſtar meſpili, & in alio callum obduratum magnitudinis nucis obſervavit. *Nicolaus Maſſa* ſanioſum apoſtema cum totius auriculæ ſiniſtræ exulceratione invenit. *Matthias Cornax* putredinoſam exulcerationem cum multâ ſanie; *Eraſtus* concretionem pituitoſam, flaveſcentis inſtar medullæ,

Salius, *Horſtius* vermem alatum; *Marcus Aurelius Severinus noſter* vermes obſervavit; Calculos cum abſceſſu in muliere calculoſâ *Hollerius*, & piſorum quantitate *Vuierus*, *Bauhinus* fruſtula adipoſa, & *Wormius* ex utroque ventriculo carunculas quaſdam interius albicantes, exterius rutilo colore emergentes. *Iſbrandus Diemerbroeck* in cujuſdam juvenculæ cadavere, quæ vivens conqueſta fuerat de ſummâ cordis anxietate, & palpitatione, ac lipothymias ſæpè paſſa, fruſtum adipoſum dextrum ventriculum ferè replens, & aliud parvum in ſiniſtro ventriculo, ambo firma, quæ digitorum frictione non diſſolvebatur, invenit. Hæc vivens de nullo alio malo, quàm de prædictâ maximâ cordis anxietate, & palpitationibus, ac lipothymiis ſæpè recurrentibus, conqueſta fuerat, quam ob cauſſam bardi medici illam ſæpè levi eſpilepſiâ ſine convulſionibus, vel hyſtericâ paſſione laborare judicaverant.

Inter utrumque cordis ventriculum *Septum*, vel interſtitium mediat, quod craſſum eſt inſtar alterius parietis ſiniſtri ventriculi, concavum parte ſiniſtrâ, dextrâ gibboſum, cavernoſum, & foraminibus plenum; quæ cavernæ ampliores ſunt dextrorſum, extremos verò fines ſiniſtrorſum nullo modo pervios cernere licet.

Hinc antiquorum patet error, qui per ejus poros latiores ſanguinem è dextro in ſiniſtrum ventriculum tranſmeare ſcripſerunt; ut & ingenioſa quorundam Neotericorum fallacia, qui ut antiquorum ſententiam re quaſi demonſtrent, & probent, ſtylis fortius immiſſis ſeptum perforantes, ſe manifeſtos in eo poros, ac tranſitus invenire, imperitioribus perſuadent. Certè ſi tales in eo eſſent pori, ſolicita natura in fœtibus fruſtrà condidiſſet *foramen ovale* in cordis baſi, & vas illud medium, quod arteriam pulmonalem cum aortâ conjungit, quippè non opus fuiſſet his viis, ſi ſanguis per ſepti poros è dextro in ſiniſtrum ventriculum commeare potuiſſet. Hoc foramen ovale in fœtu amplum eſt, & in adultis uſum non habet, nàm intra paucas hebdomadas ità coaleſcit, & abolетur, nullum ejus veſtigium uſpiàm appareat: quippè rariſſimè in adultis pervium eſt, patulum reperitur in anatibus, caſtoribus, lutris, phocis, aliiſque amphibiis animalibus, quæ diutulè ſine reſpiratione ſub aquis degunt, & collotenus prenſa difficilè ſuffocantur. Patulum etiam repetitur in celeberrimis urinatoribus, ut diximus.

Dexter ventriculus tenuior, amplior, major, & non exactè rotundus, ſed ferè ſemicircularis eſt, neque ad mucronis finem pertingit. In eo ſanguis venoſus admiſſus per auriculam mox attenuatur, & ſpirituoſus redditur, & ſic in verum ſpirituoſum ſanguinem convertitur.

Hunc ſanguinem venoſum recipit à venâ Cavâ, quæ maximum eſt totius corporis vas membranoſum, tunicâ ſimplici, ac molli conſtans, & in progreſſu, tutelæ gratiâ, partium proximarum involucris inductum. In hoc vas, ſicut

ſicut omnia flumina in mare aquam, ità omnes corporis venæ ſanguinem effundunt cordi referendum, & in eo de novo concoquendum, & dilatandum. Hæc vena vaſto, & patente orificio inſeritur ventriculo cordis dextro, & cum eo tàm exactè unitur, ut ab eo integra ſeparari nequeat.

Huic orificio circulus membranaceus adnaſcitur, qui ſtatim finditur in tres valvulas membranoſas, introrſùm ſpectantes, vulgò *Tricuſpides* appellatas. Hæ valvulæ in ventriculi dilatatione patentes, ſanguinem è cavâ admittunt: in contractione verò occlutæ, & concidentes, regreſſum ſanguinis è ventriculo in cavam, eodemque momento etiam illapſum novi ſanguinis è cavâ in ventriculum prohibent. Qui ſanguis tunc è dextro ventriculo propellitur in pulmonem per *Arteriam pulmonarem*, quæ eſt alterum vas magnum ei parte ſuperiore annexum, quod venam arterioſam majores noſtri malè appellârunt, cùm nullam venæ ſimilitudinem habeat, ut patet. I. Ex ejus ſubſtantiâ, ſcilicèt duplici, & craſſa, firmâque tunicâ, & quòd ab arteriæ Aortæ ſubſtantiâ non differat. II. Ex uſu, quia ſanguinem ſpirituoſum, ac fervidum deferre debuit. III. Ex motu, quia pulſum edit, ſicut reliquæ arteriæ, ut vivorum animalium ſectiones docent. Hujus orificio adſtant valvulæ tres membranoſæ, foràs ſpectantes, *Sigmoides*, ſeu *Sigmoideæ* appellatæ, à figurâ antiquæ Græcæ literæ Sigma, quæ olim inſtar latinorum C, ſcribebatur. Hæ impediunt, ne ſanguis ad pulmonem impulſus, in pulmonum depreſſione, cordiſque dilatatione, rurſus in eundem ventriculum delabatur.

Per hoc igitur vas in dextram, ſiniſtramque pulmonis partem ſanguis è dextro cordis ventriculo largiter effunditur, cujus quidèm nimium quid pulmonis nutritioni impeditur, ſed maxima pars in ramulos venæ pulmonaris, cum arteriæ ramulis per anaſtomoſin junctos, ac per utrumque pulmonis lobum, inſtar tenuiſſimi retis, unà cum arteriæ ramulis diſperſos impulſa, ad auriculam, & ventriculum cordis ſiniſtrum, per venæ pulmonariæ truncum defertur.

Siniſter autem cordis ventriculus dextro anguſtior eſt, ſed multò carnoſior, craſſior, durior, & longior exiſtit, ſubrotundam habens cavitatem uſque ad mucronem pertingentem. In hoc ſanguis, pulmonum inſpiratione refrigeratus, iterùm fermentatur, dilatatur, ac ſpirituoſus, ſummamque nanciſcitur perfectionem. Hunc autem ſanguinem ulterius perficiendum recipit, ut jam dictum eſt, per *Venam Pulmonariam*, quæ vas eſt amplum ex pulmone deſcendens, ventriculi parti ſuperiori inſertum, eique continuum, quod antiquitus *Arteria Venoſa* nominatum fuit, ſed malè, cum non arteria, ſed vena ſit, ut patet. I. Ex ejus ſimplici, mollique tunicâ, aliis venis ſimili. II. Ex uſu cum non ſpirituoſum, ac fervidum, ſed aëris frigidi inſpiratu refrigeratum, & temperatum ſanguinem ſubminiſtret. III. Ex eo

quod non pulſet, ſicut reliquæ arteriæ.

Hujus orificio *Valvulæ* duæ membranoſæ apponuntur *Mitrales* dictæ, quia ſimul junctæ mitram Epiſcopalem aliquo modo referunt. Hæ magnitudine, & formâ à valvulis tricuſpidibus parum, aut nihil ferè differunt, & verſus interiora ventriculi ſpectant, ſanguinis fluxum ex iſto ventriculo in pulmonem impedientes. Eum in finem ad majus robur, plurimis carneis explanationibus, ac filamentis longioribus annectuntur binis, aut ternis craſſiuſculis, & carnoſis lacertulis, ſeu columnulis, ex ſepti inferiore parte ſurſum aſſurgentibus, quas muſculos, & iſta filamenta tendines eſſe nonnulli arbitrantur.

Sanguis in hoc ventriculo perfectus expellitur in ei inſertam, & continuatam *Arteriam Aortam*, ſeu *Magnam* omnium arteriarum, exceptâ pulmonariâ, & aſperâ arteriâ, radicem ſubſtantiâ ſolidiore, ac duriore, & geminâ tunicâ, internâ denſiore, externâ tenui præditam, vicinarumque partium tenui membranâ, roboris, ac tutelæ gratiâ, inveſtitam. Ad hujus exortum valvulæ tres, extrorſum protenſæ conſpiciuntur, antiquis *Semilunares*, à ſemilunæ formâ dictæ, ſigmoideis omninò ſimiles. Hæ ſanguinis ex aortâ regurgitantis impetum ſuſtinent.

De Pulmone.

Pulmo, Græcis Pneumon, à pneo, reſpiro dictus, quia animalibus in aëre viventibus, & reſpirantibus datus eſt: eſt nàmque membrum ad vitam maximè neceſſarium, quo nullus homo carere poteſt abſque vitæ extinctione, ſine pulmone reſpirare non poſſumus, nec ullum verbum proloqui. Eſt medii ventris viſcus reſpirationi inſerviens, ad ſanguinis è dextro cordis ventriculo propulſionem, & vaporum multorum expulſionem conditum.

Situs eſt in pectoris, vel thoracis cavitate, magnitudinem habet inſignem, ità ut in aëris ſpiratu diſtendatur, & maximam thoracis cavitatis partem repleat.

Dividitur pulmo in partem dextram, & ſiniſtram, beneficio mediaſtini intercedentis, quas ſingulas multi pro ſingulis pulmonibus habent, & deſcribunt, atque hinc illi non de uno pulmone, ſed de pulmonibus in plurali numero loquuntur. Alii ſingulas partes appellare malunt duos pulmonis Lobos. Harum partium quælibet rurſus in locum ſuperiorem, qui brevior; & inferiorem, qui major, rarò in tres diſpeſcitur lobos.

Singulæ partes ungulæ *bovis figuram* obtinent. Extrinſecùs, quà coſtas, ſpectant, gibbam; interiùs verò, quà cor molli amplexu comprehendunt, cavam.

Suſpenſus tenetur pulmo ex aſperâ arteriâ, ſe in mediam ejus ſubſtantiam inſinuante, atque illa mediante collo cohæret.

Subſtantia ejus videtur quidèm carnoſa, & è ſanguine, prout etiam lien, & hepar conformata; at *Marcellus Malpigius* acutiſſimus pulmo,

pulmonis ſcrutator, altiùs rimando ſingulari ſuâ ſolertiâ comperit ejus ſubſtantiam longè aliam eſſe, nempè pulmonum corpus meram veſicularum congeriem eſſe, quod etiam rationi conſonum eſt, ſupernatant enim aquis inſtar inflatarum veſicularum, cum aliæ partes carneæ ſubmergantur, undè conſtat, undique eos aëre turgere, aëremque cyſticulis, ſeu veſiculis incluſum eſſe, aliàs expanſio, & ſupernatatio in aquis eſſe non poſſet. Conſtat igitur pulmo parenchymate molli, ſpongioſo, raro, ac veſiculoſo, ex leviſſimis, tenuiſſimiſque membranulis, cum interiore tracheæ tunicâ continuis contexto, quæ membranulæ extenſæ, ac ſituatæ, infinitas veſiculas orbiculares, & ſinuoſas, totius parenchymatis ſubſtantiam conſtituentes, efformant, ità ſitas ut à tracheâ mox ex unâ in alteram patens ſit aditus, & tandèm omnes terminantur ad membranam continentem, ſeu inveſtientem. Hæ in pulmone bubulo, vel ovillo, ex animali recenter evulſo, vel inciſo, vel lumini obverſo microſcopiis conſpicuæ evadunt, & aëre turgidæ obſervantur, præcipuè circa extimam ſuperficiem, quamvis etiam circa interiora, inflato pulmone, ſatis pateant, & ſectâ qualibet parte mox è levi extenſâ membranâ efformatæ, ac nerveo quodam tenuiſſimo reticulo colligatæ conſpiciantur. Quomodò ſe habeant harum veſicularum cavitates, deſcribit Malpigius his verbis: *Poſt lobos occurrunt obſervanda interſtitia, non undequaque nudæ cavitates, & intercepta inaniaſpatia; plures enim habent extenſas membranas, modò ſibi parallelas, modò angulares, quæ non tantùm ab extremâ ſuperficie lobulorum lateraliter poſitorum, verùm & ab internâ lobulorum ſubſtantiâ propagantur. Inter haſce membranas excurrunt plurima vaſa minima à lobulis egreſſa, quæ in eoſdem oppoſitos egrediuntur. Hiſce membranis recipitur, & ejicitur aër, veluti in amplioribus ſinibus, qui mutuam habent communionem, ut aër ex unâ in aliam comprimi poſſit, ità ut interſtitia ſint eadem membraneæ veſiculæ pulmonum, diaphanæ tamen, & tenuiſſimæ.*

Sunt igitur omnes veſiculæ continuæ cum interiore tracheæ, & bronchiorum tunicâ, atque hinc ex aſperâ arteriâ in bronchia, & ex his in veſiculas patens via eſt, aërem ultrò citròque commeantem tranſmittens. Sed annè veſiculæ ità ſint diſpoſitæ, ut ab unâ parte aër ingrediatur, ab alterâ egrediatur, ab alterâ egrediatur, vel an per eaſdem vias ultrò citròque commeet, vel annè etiam aliquæ ſint, quæ aërem aliquandiù contineant, & reſervent, exactè diſcerni nequit: ſaltèm quod totus inſpiratus aër non illicò expiretur, ſed in veſiculis, & anfractibus (qui nunquàm vacui inveniuntur) plurimum adhuc remaneat, docent pulmones canum vivorum apertorum, in quibus poſt expirationem adhuc plurimum aëris ſupereſt: itèm mortuorum pulmones, in quibus ſemper plurimum aëris continetur, qui manuum preſſione exprimi poteſt. Eſt itàque pulmo aëris ſedes, ſeu habitaculum.

Hic

Hic aër in pulmone detentus ei confert mollitiem, & cavitatem ſummam, maximèque neceſſariam, ne ſanguifera vaſcula pondere premerentur, ſed ſemper permeabilia manerent, in iiſque ſanguis (qui è dextro cordis ventriculo in ſubtilem halitum attenuatus, propter ſummam levitatem ad ſiniſtrum ventriculum è pulmone aſcendere non poteſt) tanquàm per mediam aëris regionem tranſiens, condenſaretur, & ſic per venam pulmonarem ad cordis ſiniſtrum ventriculum promptius deflueret.

Præter autopſiam, pulmonis ſubſtantiam totam eſſe veſiculoſam, docet etiam ratio; nàm multoties ſputa rotunda, craſſa, & fœtida, vomicæ, folliculi, vermes, calculi, aliæque res præter naturam in pulmonibus gignuntur, ut multa obſervationum exempla teſtantur, & nos quoque multoties in praxi vidimus, & cum tuſſi rejectas, & poſt mortem in diſſectione repertas: quæ certè non in vaſis ſanguiferis, nec etiam in bronchiis, (ſuffocationem enim, aſthma violentum, perpetuamque tuſſim induxiſſent) ſed neceſſariò in hiſcè veſiculis gigni, ac longo tempore contineri debuerunt, & potuerunt.

Dicta veſiculoſa ſubſtantia extrinſecùs inveſtitur membranâ tenui, lævi, ac poroſâ. Ejus poroſitas facilè apparet, ſi folle fortiter infletur pulmo, ſæpè enim uſque adeò dilatantur pori, ut manifeſtè oculis conſpicui evadant, nec tamen aër per poros membranæ inveſtientis in thoracis cavitatem exit; undè certum judicium eſt ipſos poros ità eſſe ſitos, & quaſi valvulis munitos, ut forinſecùs aliquos ſubtiliſſimos liquores intromittant, intrinſecùs verò aërem foràs non emittant, ut patet in empyicis diſſectis per injectiones abſtergentes amaras in thoracis cavitatem intruſas, qui amarum ſaporem ore perceperunt, nec pus in thorace propter craſſitiem tuſſi evacuari poteſt, quia pori non ſunt ſatis lati ad recipiendum; præterquamquòd pulmo deberet eſſe in pus immerſus, aliter pus non attingens, impoſſibilis eſſet attractio.

Pulmo plerùmque pleuræ connexus non recipit; ità dicimus, quia multoties illi, nunc toto ambitu, nunc aliquâ parte fibroſis nexibus alligatur, & in ſectionibus invenitur ferè tertiæ hominum parti hanc connexionem contingere: nàm valdè multa occurrunt cadavera, in quibus pulmo per innumeras fibrillas pleuræ firmiter alligatur: imò multa, in quibus ipſa exterior pulmonis membrana pleuræ maximâ ſui parte adhæret immediatè, nec qui talem habent connexionem, ſalutis, vel reſpirationis incommodum perſentiunt, ſed inculpatè vitam degunt, & hi faciliùs, & frequentiùs in pleuritidem incidunt, quàm alii, quibus pulmo liber reperitur, & durante pleuritide, ſi ſuppuratio accederet, etiam pus ſanguinolentum, & ſputa purulenta ex latere affecto faciliùs, & citiùs expuere; in aliis verò, quibus pulmo à pleurâ liber eſt, pleuritidem minus

minus frequenter contingere, eamque, ſi ad ſuppurationem deveniat, nihil ejici, & rariſſimè ſolui per puris expuitionem, ſed plerumque in Empyema mutari. Ratio hæc eſt, quòd in priore caſu pus ex pleuræ apoſtemate poſſit immediatè defluere in ipſam pulmonis ſubſtantiam ei adnexam, atque unà cum pleurâ, fortè ob viciniam, nonnihil quoque inflammatam, & ſic expui; in poſteriore verò non poſſit non defluere in thoracis cavitatem, è qua non facilis in pulmonis poros detur introitus.

Magnus dolor punctorius eſt in pleuritide, quia pleura afficitur, ſed in peripneumoniâ tantum obtuſi ſentiuntur dolores, quia interior pulmonis ſubſtantia inflammatur, quæ eſt penè ſenſus expers, quòd ſi quandòque dolor punctorius hanc comitetur affectionem, magna eſt inflammatio & ad nervulos broncheos à ſexto pari ſe extendit. In Phthiſi verò, quæ eſt pulmonis ulcus, nullus percipitur dolor, quia ſenſim fit, & ſubſtantia veſicalis afficitur.

Pulmonis ſubſtantia triplicibus intertexitur vaſis, quæ non parum ad ejus robur faciunt. Primum, & omnium maximum vas aëri, & vaporibus craſſis vehendis dicatum, eſt *Trachea*, ſeu *Aſpera Arteria*, multis productionibus prædita, de qua diximus.

Secundum, & tertium ſunt duo ampla vaſa ſanguifera, ſcilicèt *Arteria*, & *Vena Pulmonaris*, quæ in minimos, ac penè inviſibiles, nec niſi per microſcopium exactè conſpicuos ramulos fiſſa, & inter ſe miſta, per totam veſiculoſam ſubſtantiam inſtar artificioſiſſimi retis, decurrunt, mutuis anaſtomoſibus innumeris inter ſe hiantia.

Si ab humoris acris eroſione, magnâ tuſſi, vel aliâ violentâ cauſſâ iſtorum vaſorum apertio alicubi contingat, tunc ſanguis ex iis in veſiculas, & ex his in bronchia profluens, ſputo ejicitur, & hæmoptyſin, & temporis progreſſu phthiſin parit; undè ſæpè phthiſici inopinâ morte occumbunt, quia eroſis vaſis majoribus, effuſo ſanguine cor obruitur.

Cap. LVI.

De Thoracis Vulneribus.

Summus rerum Opifex thoracem variis oſſeis præmunimentis undequàque munivit, ut ab omni inſtrumento incidendi, & perforandi vi prædito ſarctum, & tectum eximeret. Priſci homines fortiores, & robuſtiores erant, quàm non ſunt noſtri ævi homines, & tamen illi galeâ, thorace æneo, vel Loricâ, & clypeo tecti, ſariſſâ vel enſe dimicabant; iſti imbecilliores, & ferè infirmâ valetudine, aperto pectore, & nudis enſibus, monomachiam exercentes, cominùs conferunt manus: nec mirari ſubit, quia quò robur Languet, eò cœca temeritas intenditur, & quò temerariores, eò viliores. Inpræſentiarum thoracis vulnera trutinabimus, ut ejus continui ſolutioni medicamentorum

corum ſuppetias ferre poſſimus.

Signa.

Thoracis vulnerum externorum ſigna in recenſendo non immoramur; ſunt enim ſine internorum viſcerum læſione, & membrana ſuccingens adhuc integra eſt, ac nullus alius affectus conjungitur, & ſimplicia dicuntur. De his quidèm vulneribus multa dicamus non oportet; ſuperiori nàmque methodo aliorum vulnerum partium carnoſarum non difficulter curantur.

At vulnera cuncta thoracis non niſi ſagaci conjecturâ accurato medici ſcrutinio, & exactâ anatomes notitiâ innoteſcere poſſunt; ſiquidèm ſine hac non facilè aſſequimur, quæ internæ partes vulneratæ ſint, & quouſque vulnus penetraverit, ideòque nos ad perfectam internarum partium læſarum cognitionem, anatomen præmiſimus, & hac duce, thoracis vulnera facilè innoteſcere poſſunt. Si enim penetret vulnus, inquirendum eſt, quouſque perveniat, an in thoracis cavitatem, nullis internis partibus læſis, an vulneratis aſperâ arteriâ, pulmone, vel pericardio, corde, venâ Cavâ, vel arteriâ magnâ, vel diaphragmate. Si thoracis ſpecum abſque internarum partium læſione penetret, in magnis vulneribus viſu cognoſcitur; in aliis verò primò, injecto ſpecillo, ſecundò, conſpecto ferro, vel gladio, quo vulnus inflictum fuit, & videndo, an gladius ſit admodùm acutus, & quoùſque cruentus. Verum ſolet quandòque vulnus eſſe cœcum, & ſpecillum in cavitatem pervenire nequit, eſtò vulnus eouſque penetret, vel quia æger non ſit in eo ſitu, in quo erat, quandò vulnus accepit, ideòque in vulneris exploratione vulneratus in eo ſitu collocandus eſt, in quo vulnus accepit, ut ſtylus adigatur, vel quia muſculi intercoſtales ob magnum dolorem, meatum inquiri non ſinunt; vel quia coſta ſit impedimento; accidit enim quandòque ut telum coſtam incurrat, illamque in thoracis uſque cavitatem intrudat, & frangat, deindè, extracto telo coſtæ fruſta in proprium recurrat locum, & ità licèt vulnus penetret, tamen coſtæ fruſta ſpecillum eouſque penetrare non ſinunt, tunc ad reſpirationis difficultatem recurramus oportet.

Poſt inflictum vulnus in capacitatem penetrans, difficilis ſequitur reſpiratio ob hos muſculos reſpirando dicatos læſos; ſed nec hoc teſtimonium ſatis eſt, verum meditandum eſt, an aër attractus per vulnus egrediatur, dum vulneratus reſpirat: aër ille non eſt ejus aëris, qui ore, & naribus fuit attractus, quippè hic ad pulmonem ſolummodò pervenit: qui verò per vulnus exit, eſt idem, qui per idem vulnus in thoracis cavitatem in dilatatione permeavit. Solent nàmque vulneratæ partes quandòque intumeſcere, & quandòque effuſus à vulnere ſanguis in thoracis ſpecum ruit, diaphragma gravat, & anhelitûs difficultas excitatur. Si vulnus obli-

quum, aut tortuoſum ſit; aut coſta aliqua fracta, vel depreſſa, aut muſculi hominis ſitum ab eo, quem habebat, dum vulnus acciperet, varient, & vulnus tegant, tunc difficilis aderit reſpiratio, & aër non egreditur; hæc itàque per aërem exploratio fallere poteſt, imò nec ſpecillum adigitur. Si aër per vulnus cum ſtrepitu efflatur, certum ſignum eſt vulnus penetraſſe, & his modis explorari poteſt: inprimis ſi os, & nares comprimantur tàm fortiter, tunc ſpiritus per vulnus exhalat, itèm ſi admota ardens candela extinguatur, ſi impoſitæ turundæ rurſus ejiciantur, ſi lanæ, vel goſſypij floccus, vel filamenta ſubtiliſſima, vel pluma impoſita ventilentur, & agitentur.

Poſito ex dictis ſignis, quòd vulnus in thoracis ſpecum irrepat, adhùc ambigimus de internarum partium læſione, nempè de aſperâ arteriâ, pulmone, corde, vel venâ cavâ, vel arteria magnâ, diaphragmate, vel aliâ parte, quæ certis, & propriis cognoſcuntur ſignis.

Si aſpera arteria vulnerata ſit, parum ſanguinis effluit, dolor in dorſo percipitur, vox fit rauca, & tuſſis acris moleſtat.

Si pulmo vulneratus ſit, cum penetrante thoracis vulnere maxima ſpirandi difficultas incedit, continua tuſſis, & cum tuſſi ſpumans ex ore ſanguinis rejectio, & ex thorace rubeus, & ſpumans ſine dolore effluit ſanguis, verum maximi interdum dolores circa latera thoracis, & pulmonis, & præcipuè in eo latere, ubi eſt vulnus, ſuccedunt. Cervicis venæ turgidæ ſunt, linguæ color immutatur, facies modò rubicunda, modò pallida videtur, & ſi vulnus profundum ſit, pallida perſeverat. Cum veſiculoſa pulmonum ſubſtantia vulnerata eſt, nec cruenta expuitio, nec tuſſis urget, quia ſanguis in thoracis cavum deſtillat: ſed reſpiratio eſt difficilis, caloris, & frigoris viciſſitudo, propter halitus è corde, qui ſtatim diſcutiuntur, crebra faciei characteris mutatio. Vaſorum vulneratorum ſigna ſunt, ſanguis ſpumoſus, interdum niger effluens, perpetua tuſſis, ſicca, vel humida, niſi virium imbecillitas, aut pulmonum oppreſſio à ſanguine adſit, aut niſi ſuperficiarium, ac leve ſit vulnus.

Cum cor vulneratum eſt: ſanguis ater, & craſſus effluit, inquiunt nonnulli, ſi vulnus ad cordis ventriculos uſque pervenit. Verum hoc ſignum non eſt certum, quia ſi vulneratum ſit cor in ventriculum ſiniſtrum uſque, ſanguis, qui effluet erit tenuis, & floridiſſimus; ſi verò vena cava vulneretur, ſanguis effluet niger, & craſſus, non tamen dicendum erit cor eſſe vulneratum, quare ſignum fallax eſt, cum cor vulnerari poſſit vulnere non penetrante ad ejus ventriculos. Aliud ſignum à loco adducunt, nàm quoties vulnus eſt profundum, & in ſiniſtrâ thoracis parte, cor vulneratum eſt, quia vulgò cor in ſiniſtrâ eſſe putatur; verùm cor in medio eſt, & tantum ejus mucro ad ſiniſtram inclinat. Vulnerati cordis ſigna ex ſævis

quàm moriatur attollere, vel in empyema, & deindè in mortem deſinunt, vel ſuccedit fiſtula, à qua, ſi aër egrediatur, mortem accelerat.

Accidit quandòque, ut externum vulnus non conſolidetur, & in ſputo tamen adhuc ſanguinis notæ appareant, id evenit, quia internæ partes non ſunt conſolidatæ, è quibus cruoris, & ſaniei aliquid in thoracis cavitatem defluit, undè empyema generatur. Inſuper *Hippocrates de morbis lib. cap.* 18. inquit: *Et quidem & interna, & externa pars ſimul fuerint ſanatæ: ſanus penitus homo evadit, Si verò externa quidèm ſanata fuerit, interna verò non, ſuppuratus fit. Et ſi etiam ſanatæ ſimul ſint interna, ac externa pars, cicatrix autem intus debilis fiat, & aſpera, ac livida; reulceratur quandòque, atque ſic ſupuratus fit. Rurſus exulceratur etiam; ſiquid amplius laborârit, & ſi attenuatus fuerit, & ſi pituita, aut bilis ad cicatricem affixa fuerit, & ſic alio morbo correptus attenuatus fuerit.*

Vulnera lateralia, vel in dorſo periculoſiora ſunt, quàm in parte anteriore; à tergo enim inflicta plus inferunt periculi, quàm à parte ſterni: nàm lateralia quamvis ſint ſuperficialia, perioſtium facilè in conſenſum trahunt, & hinc inflammatio, pleuritis &c. In dorſo, quia plures, & majores nervi, ac tendines ſunt, ibique tranſit vena cava, arteria magna, aſpera arteria, œſophagus, & omnia ſpiritualia organa dorſo alligantur. Si thoracis vulnera in dorſum penetrent, utplurimum periculoſa, & ægri circa 7. 11. 14. ſupervenïens eryſipelas, moriuntur. Vulnera quò propiora ſpinali medullæ, eò periculoſiora ſunt. Hæc vulnera ſclopeto inflicta, plus damni inferunt, quàm alia. Si plus aëris ex vulnere, quàm ex aſperâ arteriâ egreditur, lethale habetur. Hæc vulnera punctim inflicta plus alunt periculi, quàm cæſim facta.

Convulſio in thoracis vulneribus perniciosa eſt; denotat nàmque ſpiritus, ſeu humores tenuiſſimos eſſe nimis acres. Si vulnera hæc cum intenſâ febre, inflammatione, & dolore ſint, malum eſt, ſi verò prava non ſuperveniant ſymptomata, ſanitatis recuperandæ ſpes affulget.

Magna pulmonis vulnera, & præcipuè ſi magna vaſa, & bronchia læſa ſunt, plerumque lethalia; parva verò, & ubi inſignia vaſa non ſunt læſa, & ſi ſatis periculoſa ſunt, ſæpè tamen curantur, & ſæpius in phthiſin, morte ipſâ peiorem abeunt. Si pulmonis vulneri inflammatio accedit, exigua ſpes eſt de ejus curatione; quia pus, quod generatur, ſine tuſſi expurgari non poteſt, quâ vulneris conglutinatio impeditur.

Vulnera, quæ ita pericardium lædunt, ut aqua effluat, ſemper ſunt lethalia, eſtò *Benevenius de abdit. morb. cauſſ. cap.* 5. ſe jactet, quendam in pericardio vulneratum ſuâ curâ convaluiſſe, & *Cardanus in comm. ad* 18. *aph. lib.* 6 *Hip.* refert, ſe partem pericardii vidiſſe ablatam, ægrumque tamen ſanatum, ſed ſuſpiria alta duxiſſe, nec multis annis ſupervixiſſe: ſit fides penes hos authores.

Cordis

Cordis vulnera neceſſariò lethalia ſunt, quia caloris nativi focum, & ſpirituum vitalium officinam lædunt, & quidèm vulnus magnum, & profundum, & quod in ejus ventriculos penetrat, ſubitò necat; quod verò exiguum, & in carneâ cordis ſubſtantiâ ſubſiſtit, neque ad ventriculos penetrat, non ità, multo pòſt ægrum tollit. Ventriculis enim apertis, ſubita fit ſanguinis arterioſi effuſio, ſpirituumque vitalium diſſipatio, idque magis, ſiniſtro ventriculo aperto. Si verò vulnus in cordis ſubſtantiâ ſubſtiterit, homo quidèm totam diem interdum vivere poteſt, mox tamen utpotè in loco calidiſſimo, & ſanguine, ac ſpiritu turgente, inflammatio, & hinc ſyncope, ac mors ſuccedit. Neque compertum eſt unquàm quenquam corde vulnerato evaſiſſe. Etſi verò obſervatum ſit, in corde tumores, & ulcera reperiri: tamen iſta cum ſenſim fiant, vita aliquandiu cum iis conſiſtere poteſt, etſi tandèm & ipſa homini mortem afferant. Vulnera verò, cum ſubitò cordis œconomiam ſubvertant, principalia enim viſcera, & nobiliora continui ſolutionem ſubſtinere non poſſunt, cum iis vita perſiſtere non poteſt. Hinc *Ariſtoteles lib. 3. de partibus animalium cap. 4.* ſcribit: *Cor ſolum viſcerum, atque omnium corporis partium, nullum vitium patitur grave; idque rectâ ratione. Cum enim principium corrumpitur, nihil eſt, quod cœteris, quæ indè pendent, præbere poſſit auxilium.* Et imprimis, ut dictum eſt, ſiniſtro cordis ventriculo, qui ſanguinis, & ſpiritûs vitalis officina eſt, vulnerato, æger mox perit. Si autem dexter ventriculus vulneretur, ægrum aliquandiu vitam protrahere poſſe multæ teſtantur hiſtoriæ.

Vulnera, quæ venam cavam, & arteriam aortam in corde, vel venam arterioſam, & arteriam venoſam in pulmone, earumque grandes ramos lædunt, lethalia ſunt, & quidèm rectè, nàm ſanguinem ſiſti poſſe impoſſibile eſt, & ſanguine, ac ſpiritibus vitalibus effuſis, vires illicò dejiciuntur, & ſanguis in thoracis ſpecum effuſus exitum non habet, undè vulneratus à ſanguinis effuſi copiâ neceſſariò ſuffocatur.

Diaphragmatis in parte carnoſâ vulnera periculoſa ſunt, ſanantur tamen aliquandò; Si verò circulus nerveus læſus fuerit, lethale: ſupervenit enim delirium, reſpiratio difficilis, febris convulſio, & viſus Sardonicus, ut ridendo ægri moriantur. Cum enim diaphragma nervos ex tertiâ, & quartâ vertebrâ accipiat, hi verò cum ramulis in muſculos, qui maxillas, & labia movent, propagatis permiſceantur, ſi, quâ parte ad diaphragma perveniunt, fuerint convulſi, ſecum ramos illos muſculorum faciei, & labiorum contrahunt, quibus maxillæ, & labia hinc indè præter voluntatis imperium agitata ſpeciem riſûs excitant, qui inter ſigna lethalia referuntur, ut habetur ex *Hip. lib. 5. de morbis popularibus 34. Tychon in obſidione circa Datum à catapultâ percuſſus eſt in pectus, & paulò pòſt riſus erat circa ipſum tumultuoſus. Videbatur*

autem mihi medicus eximens lignum, reliquiſſe aliquid de ſpiculo in ſepto tranſverſo. Et quum ipſi videretur: ad veſperam infuſum per clyſterem adhibuit, & pharmacum deorſum purgans dedit. Noctem primam tranſegit moleſtè. Statim verò ubi dies illuxiſſet, & medico, & aliis melius habere videbatur: (erat enim quietus) prædictio facta eſt, quòd ubi convulſio fieret: brevi eſſet moriturus. Sequenti itàque nocte moleſtè habens, inſomnis, plerùmque in ventrem decumbens: tertiâ oriente die convellebatur: & tunc mortuus eſt.

Curatio.

In thoracis, & partium in eo contentarum vulneribus, maxima de ſex rebus nonnaturalibus dictis habenda eſt ratio, & inprimis aër frigidus, ceu peſtilitas vitandus eſt, & omni dexteritate à vulnere arceatur: ſit temperatus, & potius ad calidum vergat, ubi vulneratus degit. Diæta quanti ſit ponderis experientia docuit; conſtat enim vulneratos in victu, & potu delinquentes ex vulneribus ſimplicibus in lethalia incidiſſe. Vulnus ergò quò levius, ſimplicius, & ſuperficiale eſt, eò largius alimentum permittendum eſt, contrà, quò gravius, & penetrans, ac gravioribus ſtipetur ſymptomatibus, eò victus tenuiſſimus in principio præſtat, donec inflammationis terminus præterierit. Conducunt jura carnium, pullorum, & caponum conſumpta. Proſcribantur omninò acida, acria, quia humores coagulant, & pervertunt, itidèm adſtringentes vitentur cibi, ne ſanguis in thoracis cavitate concreſcat, & concretus detineatur. Potus ſit decoctum limaturæ cornu cervi, vel hordei cum paſſulis, vel claretum ex potione vulnerariâ pectorali, nec in tantâ hauriatur copiâ, ut chirurgi noſtri ævi propinare ſolent. Vinum parùm conducit, niſi forſan virium languor id exigat. Vulneratus quieſcat, & nimius vitetur motus, imò in latere affecto decumbat, ut ſanguis, qui in thoracem effuſus eſt, per vulnus commodiùs effluat. Tuſſim, ſternutamenta, & ſuſpiria caveat, nec multùm loquatur, nec magnâ utatur reſpiratione, nec rideat, lugeat, aut ſingultiat. Etiam ſanatus vehementem caveat motum, ac propterea non ſtatim vel curru, vel equo vehatur. Somnus, & vigilia non protrahantur. Alvus ſervetur lubrica. Animi pathemata excedentia, ut iram, clamores, Venerem, & alios nimios affectus caveat æger; etenim per ſolam iram, vel Venerem vulnus lethale redditur, quia humores redduntur acriores, & eorum naturalis interturbatur motus.

Pro thoracis vulneribus curandis, quæ cavitatem penetrant, vulgares chirurgi in primâ viſitatione extemplò vulnus dilatant, nullâ habitâ anatomiæ peritiâ, & parum refert, an majus damnum inferat per partium internarum vulnerationem ſecundum vulnus, quia ſemper primo refertur, & quandòque quem non interfecit ſicarius, chirurgus obtruncat. Vulnus vulnere cumulant, & afflicto afflictionem addunt, nec ex vulnere

te ſalus, ſed mors violenta; ſolent enim, ut pluries nos obſervavimus, vires ob ſanguinis effuſionem deficere & vitali ſpiritu cum ſanguine ubertim depleto, ſtatim mortem inferre, vel ſaltim ob remoram inſanabiles inducere fiſtulas. Prætereà per vulneris dilatationem aër externus, quà datâ portâ, in thoracis cavitatem ſeſe inſinuat, & pulmones lædit; & hac de cauſſâ vulnus, quoties opus eſt, celeriter obligatur, ne aër externus in thoracem penetret. Vulneris dilatatio vulnus parvum efficit magnum, & ſi curatio ex voto, & non mors ſuccedat, erit diuturna, & diuturnus pecuniarum proventus, ac perennis chirurgi gloria, præſertim ſi cum divitibus res agenda erit. In hac vulneris dilatatione magna venarum, arteriarumque per thoracis muſculos diſſeminatarum erit inciſio, & hinc prodiga ſanguinis profuſio, quàm quæ per vulnus evenit, quia major erit vulneris dilatatio, quàm inflictum vulnus, & major virium languor, ac maxima ſpirituum conſumptio.

Quidam naſutiores chirurgi curativam vulneris indicationem in continui ſoluti unione conſiſtere meditantes, vulneris dilatationem reſpuunt, quia quò anguſtius eſt vulneris orificium, eò coit vulnus; eapropter vulnus in thorace, ſi penetret, læſuſque ſit pulmo, vel illæſus, aut cujuſcumque generis ſit, dummodò penetret, ut cohibito ſanguine, vel etiam non, vulnus illicò conſuatur, monent. Ratio eſt, quia prohibetur, ne aër externus in vulnus ingrediatur, & pulmones refrigeraret, qui refrigerati marceſcerent, & vulnus non ità facilè conſolidaretur. Prætereà, ex conſutione calor innatus, qui miras efficit actiones, ità conſervatur, ut pulmones, & alias conſolidet partes. Inſuper, ſi ſanguis in thoracis capacitatem fuerit affluxus, & concretus, à calore innato coquetur, & attenuabitur, ac à pulmonibus attrahetur, & per ſputum exturbabitur, ut in empyema fieri ſolet; ideòque omnia thoracis vulnera conſui neceſſe eſt. Tandèm pro hac ſententiâ, experientia docet multos, vulnere thoracis conſuto, ſanatos eſſe.

Cœterum hæc ſtultorum eſt ſententia: nàm nullum thoracis vulnus conſuendum eſſe exiſtimavimus, ſive pulmo ſit læſus, ſive illæſus ob ſanguinis fluxum in cavitatem, quia clauderetur lupus inter oves. In empyemate ſectio celebratur inter quintam, & ſextam, vel inter quartam, & quintam coſtas, ut contenta egrediatur ſanies, quæ à naturâ per ſputum exturbari nequit; quare vulnus conſuere, eſt ſanguinis vel ſaniei exitum in thoracis cavitate impedire, qui vel peſſima excitaret ſymptomata, vel ægrotantem jugularet, vel tandèm empyema moliretur. Nec ex vulneris conſutione calor naturalis conſervatur: ſed à ſanguine concreto, & putreſcente corrumperetur, & ſpiritus vitales inficerentur. Nec externus aër pulmonis temperiem deſtrueret, quia vulneratus detinendus in aëre ad calorem vergente, qui pulmonis calorem conſervandi vim habet. In his

itàque vulneribus non conſuendum eſt, ſed orificium apertum ſervandum; nàm materia in cavitate collecta exturbari debet, & cum nulla alia ſit via, per quam commodè educi poſſit, ne majoribus malis anſa præbeatur, vulnus apertum ſervandum eſt, ubi materia copioſa in cavitate retinetur, vel indies coacervatur, ut quotidiè educatur, aliàs peſſima affert ſymptomata, & tandèm mortem, & eſtò tantilla ſanguinis portio in thoracis ſpecum illabatur, nec etiam conſuendum eſt vulnus: nàm eſſet favillam claudere, quæ magnum incendium creare poſſet.

Dilatato vulnere, noſtrates carnifices, in illud ſtatim aliquod medicamentum, quod ſanguinem ſiſtendi vim habet, clyſtere intrudunt, hujuſmodi eſt *album ovi contuſum cum aquâ roſaceâ*, vel *decoctum pimpinellæ, penthaphylli, plantaginis, piloſellæ, caudæ æquinæ, in quo bolum Armeniæ, ſanguinem draconis, & maſtichen* diſſolvunt; vulneris orificium *vino albo* abluunt, intra vulnus *turundam cum ovi albumine conquaſſato* vi intrudunt, & ſtuppatam eodem ovi albumine exceptam, additis *aloë, ſucco acaciæ, terrâ ſigillatâ, & bolo Armeno*, imponunt, deſuper arctè ligando, quam non auferunt, niſi 24. horis exactis. Nec interna deſunt ſanguinem ſiſtentia, nàm per os *trochiſcos de terrâ ſigillata, de Caxabe, pulveres boli armeni, & cornu cervi uſti cum ſyr. de roſis ſiccis, vel de myrtis cum decocto pimpinellæ, pilloſellæ, & plantaginis* propinant.

Nec ſanguine effuſo per primum vulnus, & per ſecundum in dilatatione contenti, iterùm in vulnerati ſanguinem ſæviunt, & novam è latere oppoſito ſanguificinam largiore effuſione inſtituunt vulgares, vel quia in debitâ quantitate non effluxit, vel ſi nimium effluat. Si hoc in ſanguinariorum opinamento verum eſſet, ſanguis potius per idem vulnus, quàm per innocens latus oppoſitum educi deberet, ſi vulnus eſt in cauſſâ. Æger ante vulnus optimâ fruebatur valetudine, & ejus ſanguis erat inculpatus, nec quantitate delinquebat: quomodò deindè vulneris cauſſâ tàm cito hoſtilis, & eliminationis reus evaſit? Et eò magis venæ ſectionem prædicant neceſſariiſſimam, quia pars affecta eſt cordi finitima, undè & pulmones à ſanguine grumoſo, & nimiâ ſubſequente ſanie excuti, pleuritidem præcaveri, & reſpirationem liberiorem reddi arbitrantur; porrò non adeò prudenter agunt, quia ſanguis ſemel evaſatus, craſſior redditur, nec in arterias retrogredi, nec in venas promptè influere poteſt, undè factâ venæ ſectione, æger adhuc debilior redditur, & tunc cum tribus hoſtibus, ſcilicet cum vulnere, vulnerum ſymptomatibus, & virium debilitate dimicandum eſt. Nec venæ ſectione in oppoſito latere, vel etiam in utroque cubito contenti, cucurbitulas, vincula, & repetitas celebrant frictiones, ne magnus ſanguinis affluxus ad affectam ruat partem.

Verum quia vulgarium medicina tota quanta eſt, circa ſanguinis & merdæ eductionem verſatur, educto

educto itàque ſanguine, ad merdam educendam urinæ medicum invitant. Cœterum purgantia quæcumque thoracem non attingunt, imò, in pectoris affectionibus ſunt infenſa, corpus exagitant, ſanguinis fluxum per vulnus concitant, corpus calfaciunt, febrem adaugent, ſitim intendunt, & peſſima in thoracis vulneribus excitant ſymptomata.

Alterâ die ſtuppatam, turundam, & quicquid in thoracis cavitate injectum fuit, extrahunt. Sanguinem in capacitate contentum, inverſo ægro ſupra vulnus, commodè expellunt. Si copioſior eſt, illum non unâ vice evacuant, ſed partitis, interjecto inter eaſdem aliquo intervallo, & ut hic citius procedat, æger tuſſiat, jubent, vel per quædam intervalla, ore, & naribus occluſis, ſpiritus ſupprimatur, quouſque pulmones intumeſcant, & diaphragma contrahatur, ità ut contenta materia per vulnus exprimatur; verum tuſſis, vel ſpiritûs ſuppreſſio thoracis partes nimis exagitant, ità ut ambientis injuriæ præſto ſint, & nova, ac uberior materia indies ad cavitatem confluat; præterea vulnera perenni agitata motu denuò dilacerantur. Si hac arte non educatur, ægrum ità ſituant, ut infernas ſpectet partes, & pedibus illum ſuſpendunt, vel ità concutiunt, ut tota materia liberè exire valeat, modò ipſum elevando lectum, modo deprimendo, modò membrum ipſum attollendo, prout vulneris orificium conſulit. Quibus minimè juvantibus, & præcipuè ſi ſanguis ſit concretus, & in grumos converſus, & propterea evacuari nequeat, illum attenuant, & diſſolvunt liquore conveniente per ſyringam in pectoris cavitatem infuſo. In quem uſum utuntur *Syr. acetoſo, melle roſaceo, & melicrato*, verùm hæc etiam ab eorum *Gal. 5. meth. cap. 8. & 5. de loc. aff. cap. 2.* improbantur. Vel ſequenti utuntur decocto.

℞. *Hord. mund.*
Lentium ana ℥. ij.
Conſolid. mai.
Hyſſopi.
Liquiritiæ ana m. ß.
Aquæ font. q. ſ. cui adde
Mell. roſ. ℥. iv.

& iterùm parùm bull. colat. ſervetur pro uſu. Liquor tepidus intra vulnus per ſyringam, ſed melius per clyſterem; omnia topica medicamenta hîc calida uſurpanda ſunt, cùm frigus ſit pectori inimicum. Injectus liquor, ut in loco affecto per unam, duas, vel tres horas maneat, curant, & dùm hoc medicamentum in cavitate continetur, æger leniter agitetur, & tuſſiat, ut totam thoracis cavitatem abluat, & ſanguinis grumi attenuentur, & diſſolvantur, poſtmodùm decumbat patiens ſupra apertum vulneris orificium, ut id, quod in cavitate continetur, effluat. Quòd ſi non eveniat, extrahunt per illud inſtrumentum, quo medicamenta ad aluum laxandum injiciuntur, putà clyſterem, cujus fiſtula plura habeat foramina, & producta ſit, ut ad thoracis cavitatem uſque deveniat, & immer-

gatur ad extractionem complendam; pluries, quò opus fuerit, injectio, & extractio reiteratur. Vulnere verò exiſtente ſordido, & purulento, illud detergunt, *vel mulſâ, vel decocto hordei, hyſſopi, calaminthæ, ariſtolochiæ, & equiſeto in aquâ ſimplici*, vel pro validiori deterſione, *in lixivio, aut vino*, niſi inflammatio id prohibeat, parato, addito aliquando *melle roſaceo*, quo facto, & pauco interjecto temporis ſpatio, ipſum ægrum concutiunt, & ſuper vulnus apertum collocant, pro faciliori ſordium effluxu, ne eædem in ipſam thoracis cavitatem ſtillent, & viſcera ibidem contenta inficiant.

Vulnus turundis digeſtivo inunctis apertum ſervetur, & filo alligentur, ne in thoracis cavitatem deſcendant, & ne partes circumvicinæ in conſenſum trahantur, & dolore afficiantur, loca vicina æſtate oleo roſaceo, hyeme chamæmelino inungunt. Ad vulneris abſterſionem, & exſiccationem, atque nativum fovendum calorem commendant *terebinthinam permiſtam cum aliquâ mellis roſacei, & olei hypericonis portione.* Abſterſo, & exſiccato vulnere, ſolutæ partis unionem per novæ carnis regenerationem, medicamentis longo uſu, & experientiâ comprobatis procurant, nempè pulveribus ſarcoticis, *thuris, aloës, ſarcocollæ, myrrhæ, boli armeni* permiſtis cum *oleo abietino, & reſinâ terebinthi*, ex quibus linamenta ex arte contorta obliniunt, duplici filo alligant, & in vulnus immittunt. Vel ſequens commendant unguentum, ut

℞. *Reſinæ pini.* ℥. xii.
Ol. Laurini,
Terebinthinæ ana ℥. ij.
Gummi elemi puri ℥. iij.

Reſina, & gummi ſuper igne liqueſcant, deindè oleum Laurinum, & terebinthina addantur, parùm bulliant, donec unguenti craſſitiem acquirant, & tandèm colentur.

Interim, dum curatio adminiſtratur, medicamenta interna, thoracica dicta, quæ materiam exſiccant, ejus corruptionem inhibent, & ſi ad pulmones quid pertineat, quæ ad ejus expectorationem proſunt, propinant, ut ſunt *ſyr. de jujubis, capill. Ven. de tuſſilagine, pomis, liquiritiâ, de praſſio, farfarâ, cum aquis tuſſilag. capill. Ven. veronicæ &c.* Vel *diacodium.* Sunt reverà hæc medicamenta pectoralia, non pro tanti ponderis vulneribus, ſed pro catarrho tantummodo apta. Tandèm etiam medicamenta, quæ intus glutinationem promovent, uſurpant, ut ſunt *ſyrupus myrtinus, cydoniorum, de roſis ſiccis cum aquâ plantaginis.* Sed hi ſyrupi boni ſunt pro diarrhœâ, non pro vulneribus glutinandis.

Pro noſtrâ thoracis vulnera curandi methodo, primum à chirurgo, an aliquod magnum læſum fuerit vas, perſcrutandum eſt, & tunc ſine ſegnitie ſanguis educendus, & ut commodius peragatur, æger parti vulneratæ incumbat, os, & nares conſtringendo, ut facilius ſanguis eliciatur. Quòd ſi vulnus ſit anguſtius, quàm ut ſanguini exitum permittat, nonnulli illud dilatant, & cannulam immittunt, ſed incaſſum laborant, cum

cum ſanguis illicò grumeſcat. Si ſanguis ubertim ex vulnere fluat, ſtatim cohibendus eſt medicamentis in thoracis cavitatem per ſyringam intruſis, & ſequens habemus expertum, ut:

℞. *Radic. tormentill.*
Bellidis ana m. ß.
Sanguiſorbæ, &
Bardanæ mai. ana p. j.
F. decoct. in ſuff. q. aquæ ſpermatis Ranarum,

Et utere tepidè addendo *aquæ arterialis parum.* Si verò vulnus pro ſanguinis eductione non ſatis pateſcat, turunda ex ſpongiâ parata, & filo alligata imponi debet, eodem decocto imbuta, & poſt 24. horas decumbat æger in parte affectâ, ut quod intruſum fuit, evacuetur. Internè ad ſanguinem ſiſtendum, ſequens medicamentum n. d. propinari poteſt, ut

℞. *Syr. plantag.* ℥. j.
Aquæ urticæ hortenſis ℥. ij.
Sperniolæ Crollii gr. x.
Lapid. hæmatit. præp. ℈. j.
Philonii Perſici ℈. iv.
Alkali Ranarum ℥. j. *m.*

Detur cochleatim.

Vel

℞. *Aquæ tormentill. &*
Polygoni ana ℥. j. ß.
Laudan. opiati gr. iij.
Terræ exanimat. vitrioli ℥. ß.
Ocul. cancr. ℥. j.
Syr. de ſucc. urticæ hortenſ. ℥. j. ß. *m.*

Sumatur etiam cochleatim.

Si ſanguis in thoracis cavitate ità grumeſcat, ut per vulneris orificium educi non poſſit, ea medicamenta, quæ ſanguinem diſſolvendi, attenuandi, in naturalem fluorem reddendi, & acidum coagulatorem temperandi energiam habent, conveniunt, & per ſuos ductus eliminatur, hujus enthelechiæ ſunt *mumia, ſanguis hirci ad pleuritidem, oculi cancrorum, ſperma ceti, magiſterium coralliorum, extractum hyperici, bellidis, ſtibium diaphoreticum, cornu cervi ſine igne paratum, Anthecticum Poterii, ſal volatile cardui ſancti, cornu cervi &c.* Pro Tyronibus ſequentes adducuntur formulæ, ut

℞. *Syr. papav. err.* ℥. j.
Sang. hirci ℈. iv.
Extract. hyperic. ℈. j.
Anthectici Poterii gr. iv.
Aquæ Card. Mariæ ℥. iij. *m.*

Vel

℞. *Spermatis ceti,*
Oculor. cancr. ana ℥. ß.
Stibii diaphoretici ℈. ß.
Salis volatil. card. ſanct. gr. vj.
Syr. hyperici ℥. j. ß.
Aquæ bardanæ ℥. iij. *m.*

Hæc etiam diaphoretica ſunt, & ſanguinis acidum cicurant, ipſumque ſanguinem, & lympham craſſam incidunt, attenuant, & fluxiorem reddunt, obſtructas reſerant vias, & vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter evacuant, & eò magis hæc adminiſtrantur, & conveniunt, ſi partes vulneratæ, vel affines inflammatione, pleuritide, vel peripneumoniâ tententur, vel ſaltim horum affectuum adſit metus. Si tuſſis torqueat ægrum, & febris adfuerit cum dolore lateris punctorio, deſcripta medicamenta anti-pleuritica, & diaphoretica continuanda ſunt; hi enim vulnerati, ut pleuritici tractandi ſunt,

prop-

propterea omnia acidum contemperant, & coagulationem impediunt,& coagulata reſolvunt,ideòque ſingulis horis duo cochlearia exhibemus.

Interna ſanguinem coagulatum ſolventia externis, & topicis maritanda ſunt, ut promptius, & facilius ſolutio eveniat, ne ſtagnatione putreſcat, undè ſyringa in thoracis cavitatem fiant reiteratæ injectiones *ex decocto bardanæ, cherifolii, bellidis, addito ſalis cardui benedicti pauco*; ſal enim non ſinit ſanguinem in coagulum abire:turunda vulneris orificium in eodem decocto infuſa claudat, dein æger ſe concutiat, & ità collocetur, ut per vulnus intruſum educatur. Si ſordes unà educantur, ad eas abſtergendas in injectione aliqua *mellis roſacei ſimplicis* portio diſſolvatur, & præſertim ſi aliqua ſordes, vel pus ſuper diaphragma contineatur.

Solutis ſanguinis thrombis, & eductis, ac vulnere abſterſo, ad conſolidationem recurrendum eſt, pro qua vulneraria balſamica neceſſaria ſunt, & ſyringâ intrudenda, hujuſmodi ſunt *Balſamus Samaritani, eſſentia hyperici, oleum Apparicis, vel balſamus Peruvianus albus, liquidus cum aquâ Reginæ Hung. vel balſamus proprietatis cum decocto millefolii, vel balſamus artificialis*. Pro pauperibus utimur *oleo Apparicis, vel oleo hypericonis, lumbricorum, terebinth. maſtiches ana*. Omnes injectiones, ſi non calidæ, ſaltim tepidæ intrudendæ ſunt; frigida enim pectori, & vulneribus ſunt hoſtilia. Hæ injectiones, & eductiones bis in die peragantur, non deſit foramini ſua turunda filo alligata, & ijſdem medicaminibus imbuta cum ſuis plumaceolis deſuper poſitis, nec turundæ ſint capite craſſiore, nec nimis longæ, ne pulmones lædant. In turundarum applicatione magnâ cautelâ procedendum eſt; ne in thoracis ſpecum rapiantur; tale enim factum pluries accidiſſe plures teſtantur hiſtoriæ chirurgorum, quæ & nonnunquàm abreptæ cum vehementi tuſſi per idem vulneris orificium fuerunt ejectæ, ità *Gulhelmus Fabricius cent. 1. obſerv. 46.* habet: *Cuidam duas turundas in pectus delapſas, ac poſt tres menſes tuſſi rejectas fuiſſe.* Hoc idem nobis optimus noſtri qui ille chirurgus, *Ioſeph Carniuale* retulit, de quodam, in cujus thoracis cavitatem turunda ſatis craſſa, ſpontè abſorpta, quam poſt quindecim dies excitatâ vehementi tuſſi, per aſperam arteriam, & tandèm per os deturbavit. Fides ſit penes authorem, qui aſſerit naturam per cœcos ductus turundam ejeciſſe; ideòque cœcus ſit, qui huic ſpectaculo interfuit, & credat Judæus apella; quia nos, cum ſimus nimis ſcrupuloſi, non facilè aliorum relatis acquieſcimus.

Si copioſus ſit per vulnus materiæ proventus, & æger malè ſe habeat, ut continuò materia effluat, (quod ex noſtris medicamentis vulnerariis balſamicis evenire non poteſt) ne ibi putreſcens, febrem, anhelitûs difficultatem, & tuſſim excitet, vulgares cannulam argenteam, vel plumbeam, pluribus in locis perforatam, extrà verò alis muni-

munitam, vel loris revinctam immittunt. Non nimis diù turundis applicandis inſiſtendum eſt, ne immedicabilis pectoris fiſtula producatur, ſed ſtatim poſt conſolidationem ſuperponantur dicta medicamenta balſamica cum linamentis, quæ curationem omnibus numeris abſolutam complent; vel tandèm *emplaſtrum oppodeldoch, vel ſticticum* ſuperponimus.

Non defraudamus intereà potionibus vulnerariis ægrum; hæ nàmque juxta partis vulneratæ conditionem variandæ ſunt, & ſicut capitis vulneribus cephalica, ità thoracis pectoralia adhibemus, in dictis itàque potionibus utimur *hederâ terreſtri, veronicâ, hyſſopo &c.* ut & fructibus pectoralibus, *jujubis, paſſulis, ficubus &c.* Si verò pulmo ſauciatus fuerit, *pulmonariâ maculosâ, tuſſilagine, praſſio &c.* His vegetabilibus, quæ ad thoracem, & partes in eo contentas ſpecificum dicunt reſpectum, alia vulneraria admiſcemus, ut ſunt *alchimilla, pirola, radix tormentillæ, & ſymphyti, ſanicula, ſtellaria, perſicaria, achillea, hypericon, piloſella, vincapervinca, telephium &c.* In tyronum gratiam ſequentes vulnerariarum potionum formulas breviter deſcribemus, ut

℞. *Radic. tormentillæ* ℥. ß.
Symphyt. ℥. iij.
Stellariæ,
Alchimillæ,
Saniculæ,
Veronicæ ana m. j.
Iujubar. num. xx.

Conciſa, & contuſa bulliant in ſuff. aquæ quantitate, vaſe clauſo, & cola. Doſis ℥. IV. *quas edulcora*
Syr. de hedera terreſtri, &
De ſymphyto ana ℥. j.
Et adde ſarcocollæ ℈. ß.
Oculor. cancr. ℥. j. *m.*

Vel

℞. *Pulmonariæ maculoſæ,*
Alchimillæ,
Virgæ aureæ,
Pirolæ ana m. j.
Paſſular. ſine arillis ℥. j.

Bulliant in duplici vaſe. Doſis ℥. iij. *quibus adde*
Syr. rubi Idæi, &
De tormentillâ ana ℥. j.
Balſam. Peruvian. liquidi ℈. j.
Mumiæ, &
Sang. hirci ana ℥. ß. *m.*

Credibile non eſt quantùm hæ potiones in vulneribus curandis valeant, Germani chirurgi, apud quos in frequentiori ſunt uſu, dicant: Neapolitani carnifices, ideſt chirurgi, quia de tonſorum genere ſunt, (ſit pauciſſimorum pace dictum) his neglectis, digeſtivo utuntur, undè pauci vulnerati ſaneſcunt naturæ ope, & quos æquus amavit Juppiter. Nec nos has potiones pro his tonſorculis deſignamus, præterquamquòd noſtram chirurgiam non intelligunt, & negligunt; ideòque non projicimus margaritas ante hos porcos, nec ſanctum canibus mittendum cenſemus. Lucius Apulejus ſub aſininâ formâ hominem tegebat, iſti chirurgi ſub hominis larvâ aſinum tegunt, ideòque non mirum, ſi nos mordeant, & calcibus feriant.

Cap. LVII.

De Anatomicâ imi Ventris Hiſtoriâ.

EGimus de ſuperiore ventre ſc. de capite, de medio ſc. thorace, nunc anatomicus poſtulat ordo, ut de imo tractemus; ſed quia hic venter intra ſe partes humidas, putredini valdè obnoxias, multarumque fæcum cloacam continet, ab eo ſectiones anatomici exordiri ſolent, ut citæ putredinis vim declinent, eaque primum amovent viſcera, quæ ſuâ corruptione totum cadaver inficere, & ſic commodam reliquarum partium demonſtrationem impedire poſſent.

Hic infimus, ac tertius venter abdomine clauditur, hepatis, ventriculi, lienis, inteſtinorum, aliarumque multarum partium, alimentorum coctionibus, excrementorum ſecretionibus, & ſobolis procreationi inſervientium ſedes, in imum locum neceſſario releganda, ne hujus culinæ multiplices turbationes, ac fœdiſſimæ impuritates ſuperiorum principum viſcerum functionibus obeſſent; Principes namque ſemper in infimam plebem onera deponere ſolent.

Eſt venter inferior totum id, quod ſuperius cartilagine enſiformi, ac diaphragmate, utrinque latere à coſtis inferioribus, poſterius, & inferius lumborum vertebris, oſſibus coxendicis, ſacro, & pubis circumſcribitur.

Hujus anteriora coſtarum infimis cartilaginibus finitima, ſub iiſque comprehenſa, veteribus *Hypochondria & Præcordia* nominantur, ſuntque duo, hinc dextrum, indè ſiniſtrum. Quod in medio hypochondriorum ventriculo cum proximis inteſtinis incumbit, *Epigaſtrium* nominatur, quamvis antiquitus totum anterius abdomen, Græcis *Epigaſtrion* nominatum fuit.

Media regio umbilicalis eſt, infra, & ſupra umbilicum tres digitos æquans. Cujùs portiones laterales Ilia, eo quod Ileum inteſtinum ſub ipſis maximè lateat, nominantur.

Quod infra hanc, pubiſque ſpatium comprehenditur, *Hypogaſtricum*, Imus venter, & Aqualiculus nuncupatur; cujus partes laterales in flexurâ femoris ad pubem, Inguina dicuntur. Pubes eſt pars pudendis proximè imminens, quæ pilis tegitur in adultis.

Poſteriora abdominis ſuperius lumbi, inferius nates complent.

Conſtat hic Venter ex partibus integentibus, & tectis, hoc eſt exterioribus, & interioribus.

Veſtientes, ſeu continentes (quas abdomen propriè vocant) vel communes ſunt, ut cuticula, cutis, pinguedo cum ſuâ membranâ, panniculus carnoſus, & tunica cujuſvis muſculo propria; vel propriæ, ſuntque muſculi abdominis, & peritonæum.

Partes interiores, ſeu contentæ ad nutritionem, vel ad procreationem faciunt. Ad nutritionem, vel ad procreationem faciunt. Ad nutritionem quovis modo, ut ventriculus, omentum, pancreas, inteſtina cum meſenterio: vel ad

æmatoſin quovis modo, ut venæ meſeraicæ, venæ portæ cum radicibus, cava cum radicibus, hepar, veſica bilaria, porus bilarius, lien cum vaſe brevi, & hæmorrhoidibus, arteria cœliaca, renes, capſulæ atrabilariæ, ureteres, veſica. Ad generationem quæ faciunt, vel ſunt viriles, vel muliebres: Viriles, ut vaſa ſpermatica, corpora varicoſa, ſeu paraſtatæ, teſtes, vaſa deferentia, proſtatæ, veſicæ ſeminariæ, penis &c. Muliebres, ut vaſa ſpermatica, corpus varicoſum, & teſtes, vaſa ejaculatoria, uterus cum ſuis partibus &c.

De Cuticula.

Cuticula, Græcis *Epidermis* dicta eſt, aliis ſumma, vel ultima cutis item cutis efflorcſcentia, cutis operculum &c. Eſt pellicula tenuis, denſa, vitæ, ſenſuſque expers, exſanguis, inſtrata ad cutem tegendam, eique firmiter adhærens.

A ſubditæ cutis madore, ambientis aëris ſiccitatis denſato, orta vulgò creditur; ſed perperàm, cum principium ſeminale non minus habeat, quàm cutis, aliæque partes ſolidæ.

Uſus eſt tueri cutem, vaſorum oſcula tegere, ejuſdemque exquiſitum ſenſum attemperare, & nimium madoris effluvium impedire. Eapropter nonnihil dura eſt, tenuiſſima tamen, perſpicua, quemadmodum ceparum tunicæ pellucidæ; ne ſi craſſior eſſet, cutis non rectè ſentiret. Calloſa tamen aliquandò ob labores in pedibus, & manibus.

Denſa eſt, & cute compactior. Undè puſtulæ aquoſæ cutem tranſeunt, non cuticulam. Non tamen nimis denſa, ne corporis tranſpirationem prohibeat. Et denſa quidem eſt non tantùm ad tuendas partes ſubjectas; verum etiam ne nimius vaporis, ſanguinis, ſpirituum, & caloris fiat effluxus: nàm eſt oſculorum, & extremitatum vaſorum operculum; quare non ſine ægritudine vivunt, qui ſine cuticulâ naſcuntur.

Varii anatomici hanc partibus corporis annumerandam non eſſe credunt, his rationibus ducti.

Prima, quia in prima partium formatione non fuit ex ſemine producta, ſed poſtmodum ab excrementis tertiæ, ut aiunt, coctionis, frigore denſatis, & exſiccatis orta; inſtar cuticulæ, quæ pulti increſcit: hoc indè liquere tradunt, quia cum auferfur, vel deteritur, facilè regeneratur, ſecus quàm partibus ſpermaticis contingere ſolet.

Reſpondetur, illius tenuiſſima ſtamina ex ſemine unà cum cute, in primâ partium delineatione fuiſſe efformata. Hoc liquet in abortivis fœtibus omnibus cute tectis, in quibus ſemper etiam cuticula invenitur; quæ non potuit fuiſſe generata à frigore externo, quod in occluſo utero nullum eſt; nec ab ambientis alicujus ſiccitate, quæ nulla fœtum, lacteo ſucco ſatis humido innantem, contingit: ergò ab aliquâ ſeminali portiunculâ. Quod autem ablata, vel detrita facilè regeneretur,

hoc commune habet cum dentibus, qui quotidiè deteruntur, atque iterum excreſcunt, imò in permutatione ſuperior major pars eorum aufertur, & poſtmodùm reſtituitur: itèm cum ſanguineis quoque partibus, quæ hac de cauſſâ è partium numero non excluduntur, quod ablatæ reſtituantur, cum ipſis ſanguineum nutrimentum tàm copioſum affunditur, ut facilè talis redintegratio fieri poſſit. Sic etiam ad cuticulam è cutis vaſorum finibus, quos tegit, & occludit, ex ſanguine viſcoſi habitus, roris inſtar, continuè copioſi, pro ejus nutrimento exhalant, deperditas, vel detritas particulas facilè reſtaurari. Denique ſi, ut ſolent adjicere, generetur ſicut cruſtula pulti increſcens, hoc ſatis probat eſſe veram corporis partem, ex eodem cum reliquis principio ortam: nàm illa cruſtula in lacte non eſt lactis incrementum condenſatum, ut nec aliud quid extra lac, ſed eſt denſior ipſius lactis pars: ergò etiam lac.

Secunda, quia non ſentit, & in morbis non abſumitur, ſicut aliæ partes.

Reſpondetur, licet non ſentiat, nec in morbis manifeſtè abſumatur, tamen non minus partem corporis eſſe quàm os, quod etiam neque ſentit, neque abſumi videtur.

Tertia, quia non vivit.

Reſpondetur, falſum eſſe, quòd non vivat, nàm increſcit cum reliquo corpore, & nutritur ſuccis alimentariis, ſicut reliquæ partes, qui ſucci, licèt manifeſtè conſpici nequeant, nihil refert, quoniam illud ipſum etiam contingit in illis ſuccis qui nutriunt oſſa, periostia, dentes, multaſque alias partes. Prætereà etiam ſuos patitur morbos à pravis humoribus, & ſanguine procedentes, ut patet in leprâ, exanthematibus, multiſque maculis. In aliis quidèm tenuior, & mollior, in aliis craſſior, & durior eſt, ſed talia non magis imminuunt vitam cuticulæ, quàm cutis, cui eadem illa etiam contingunt.

Quarta, quia nullam obit actionem.

Reſpondetur, licèt non agat, tamen uſum habere maximè neceſſarium, atque hinc non minus partem eſſe, quàm cartilaginem, pinguedinem, multaſque membranas, carnes, aliaſvè partes, quæ uſum quidèm habent, non verò actionem.

Concludendum igitur, cuticulam veram eſſe corporis humani partem, Primò, quia cum aliis complet totum; nàm homo ſine cuticulâ non eſt totus, & perfectus homo. Secundò, quia corpori in continuitate adhæret. Tertiò, ad uſum neceſſarium, ut antedictum, comparata eſt.

Colore candido, & planè exſanguis, nàm dilacerata, vel inciſa ſanguinem ex ſe non emmittit. Æthiopibus nigra eſt, ſubjecta verò cutis non itèm. Numero una eſt

Cuticula connectitur, & arctè cohæret cuti, homine vivo, non aliter continua eſſet. Sæpè etiam præter naturam inſtar exuviarum ſerpentis deponitur, ut in quodam

poda-

podagrico in pedum plantis obſervavimus, itèm in variolis, febribus ardentibus, aliiſque. In demortuis candela, vel ferventi aquâ ſeparatur: in vivis phænigmis. In glande non cuti, ſed carni adhæret.

De Cute.

Cutis, *Derma* Græcis dicta eſt, eſt integumentum membranoſum, craſſum, ex ſemine ortum, corpori externo undequàque inductum, ut tactûs ſit inſtrumentum, & ad ſubjectarum partium tutelam.

Cutis eſt quoddam rete mirabile ex capillaribus vaſculis, nempè venulis, arteriolis, & nervillis contextum, totum corpus inveſtiens. Sub totâ cute i. ſub iſtâ texturâ reticulari copioſæ conſtitutæ ſunt glandulæ parvæ (cutaneæ, & milliares appellatæ, microſcopio obſervabiles) ſuis excretoriis vaſis exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus inſtructæ, quorum orificiola cutis poros conſtituere videntur. Hæ glandulæ cutaneæ milliares ex ſanguine per vaſa capillaria emulgent, & ſeparant copioſè partem ejus aquoſam, ſalibus oleoſis ſuperfluis, aliiſque particulis inutilibus, tum primariò maſſæ ſanguineæ, tum etiam partium continentium impregnatam, quæ ſub halituum per ſe inviſibilium formâ per vaſcula earum excretoria exſpirant, adjuvante non parum calore tum ipſius corporis, tum etiam corporis ambientis, & inſenſilis tranſpiratio appellatur, de cujus quantitate, & neceſſitate videatur *Sanctorius in Medicinâ Staticâ.*

Perforata eſt variis in locis ad introitum, & exitum neceſſariorum; ejus autem foramina alia conſpicua, ut os, aures, nares, oculi, anus, uterus &c. Alia inconſpicua, & inſenſibilia, ut pori. Pori illi corporis aliàs inconſpicui, hyberno tempore conſpiciuntur, cum corpus derepentè denudatur; tum enim cuticula anſeris deplumati cutem æmulatur.

Innumeras habet arteriolas, & venulas, & nervos, per quos ſpiritus animales recipit, quorum ramuli exiles, & fibrillæ innumeræ in eam terminantur, & acutum ſenſum ei conferunt.

In multis locis piloſa eſt, ut in capite, & adultioribus in pube, mento, labiis, ſub axillis: prætereà multis etiam, præcipuè viris, in thorace, cubitis, femoribus, & tibiis.

Conſtat cutis ex ſemine in quantitate moderatâ recepto, & pro ampliatione moderatum ſanguinem accepit: videtur tamen ſuperare ſemen. Nàm albicat cutis naturaliter, licèt pro ſubjectorum corporum, & humorum copiâ variet: nàm qualis humor, talis color in cute efforeſcit. Sic ſanguinei rubent. Icterici flaveſcunt, vel nigricant. Caro, ſi ſubjacet, citius rubet: ſi pinguedo, albicat. Sic etiam pro regionum diverſitate aliis niger, aliis flavus, aliis medius inter flavum, & nigrum, aliis albus eſt. Sic etiam pro diverſitate ſolis exurentis: hinc illis, quorum cutis continuè ſoli exponitur,

nitur, multo magis fuſcus eſt, quàm aliis, qui in umbrâ vivunt.

Ratione ſubſtantiæ differt cutis in craſſitie, tenuitate, denſitate, mollitie, & duritie, pro varietate temperamentorum, ætatis, ſexûs, regionum, & partium operantium.

Cutis craſſa eſt ſextuplo cuticulâ craſſior, ſed tenuior quàm in aliis animalibus, neque aliquis è cute in corium apparata, de cutis craſſitie judicet; apparatu enim eo corrugatur plurimum, & incraſſatur. Mollior, & rarior eſt in facis, pene, & Scroto: durior in cervice, cruribus, pedum plantis, dorſo: media in duritie, & mollitie eſt in digitorum apicibus. Sic quædam cutis eſt craſſiſſima, ut in capite: quædam craſſa in collo: quædam tenuis, ut in lateribus, unde titillatio; quædam tenuior, ut in volâ manûs; tenuiſſima in labiis, & in glande. In pueris tenuior, & poroſior, quàm adultis, in fœminis quoque quàm viris; in calidâ regione, quàm frigidâ. Æſtivo quoque quàm hyberno tempore cutis rarior, quo fit, ut animalium pelles æſtate excoriatæ difficilius pilos, quàm hyeme contineant. Variat quoque plurimùm pro diverſitate ſubjecti; undè in nonnullis denſitatis, & craſſitiei admirandæ, ſi credimus *Petro Servio*, adeò ut ea innoxiè carbones igneos tractare, geſtare, & continere, & propemodùm extinguere duæ Æthiopiſſæ potuerint.

Quædam cutis à ſubjectis partibus facilè ſeparatur, ut in ventre inferiore, & medio, brachiis, & cruribus. Ab aliis difficulter, ob membranam carnoſam; cui nectitur fibris, & vaſorum beneficio.

In plantis pedum, & volis manuum vix ſeparatur; quibus connaſcitur ad firmiorem apprehenſionem. Vix etiam à carne frontis, & totius ferè faciei, maximè aurium, & labiorum, ob tendines, & muſculos, maximè eum, qui latus dicitur, commiſtos. Sic in fronte mobilis eſt, in reliquo corpore non itèm.

Uſus cutis eſt, ut ſit corporis tegumentum; & ut exitum det excrementis, & fuligines excludat inſenſili perſpiratione, qua magis ſublevamur, quàm omnibus ſenſibilibus ſimul unitis; undè generale corporis emunctorium dicitur, ideòque tota quanta eſt foraminata conſpicitur. Per hanc ex arte ſtaticâ *Sanctorius* triginta annorum experientiâ deprehendit, pluribus unicâ die naturali tantum evacuari, quantum per ævum quindecim dierum curſu.

De Pulmone.

Pinguedo, Gæcis *Pimeli* dicta eſt, eſt ſubſtantia unctuoſa, frigore condenſata, ex alimenti portione producta, quæ cuti ſubſtrata, non minus penetrabiles noxas excludit, quàm immodicam inſiti caloris diſcuſſionem prohibet, & partes interiores humectat, iiſque faciliorem præbet motum.

Quærunt Anatomici, an pinguedo inter humani corporis partes annumeranda ſit? Quidam negatis

gatis

gativam ſuſtinent partem his rationibus ducti, &

Prima, quòd non ſit pars ſpermatica è ſemine genita, quia in primâ partium delineatione nuſquàm apparet. Sed

Reſpondetur, partium ſpermaticarum prima ſolùm delineamenta ex ſemine gigni, eaque plerùmque adeò tenuia eſſe, ut in principio oculis conſpici nequeant, ſicut liquet in dentibus, aliiſque variis partibus, quæ non niſi diù pòſt apparent, ubi per oblata alimenta incrementum ſumpſerunt, & ſic quoque ſe rem habere in pinguedine.

Secunda, quòd communi cum reliquis partibus vita non fruatur, quia inſenſibiliter modò increſcit, modò abſumitur.

Reſpondetur, quòd ſicut muſculi per morbos inſenſibiliter decreſcunt, & per ſanitatem increſcunt, atque indè tamen dici non poſſit, illos communi cum reliquis partibus vitâ non frui, ſic etiam per incrementum, aut decrementum pinguedinis, non probari illam communi cum aliis partibus vitâ non frui.

Tertia, quòd per inedias in aliarum partium nutrimentum convertatur, cùm tamen una pars aliam nutrire non poſſit.

Reſpondetur, quòd probandum foret pinguedinem per inedias in aliarum partium nutrimentum cedere, in earumque ſubſtantiam mutari: illud enim veroſimile non videri, ſed quòd potius hæc, ſicut aliæ partes, imminuatur, deſtituta ſuo convenienti alimento.

Quarta, quòd nullam obeat actionem.

Reſpondetur, quòd *Gal. 6. de placit. cap.* 8. pinguedini functionem adſcribat, per functionem intelligens uſum, ſicut multis aliis in locis actionem, & uſum confundit, quamvis reverà differant. Ad hæc, cuticulam, varias membranas, pilos, aliaſque nonnullas partes, etſi nullam actionem obeant, ſed uſum ſolummodò præſtant, è partium tamen numero non excludi, & hac de cauſâ etiam pinguedinem ex iſto numero non excludi poſſe.

Univerſo corpori circumfuſa eſt pinguedo, exceptis labiis, auris parte ſuperiore, palpebris, ſcroto, & pene, quibus oneri fuiſſet. Non in omnibus tamen hominibus æquali quantitate cuti ſubſtrata reperitur: communiter vix ſemidigiti latitudinem ſuperat, in plurimis longè tenuior eſt, in obeſis aliquantò craſſior.

Forma pinguedinis, quamdiu in vaſis eſt, non eſt concreta, ſed liquida, & fuſa ob calorem, quia adhuc in vaſis continetur.

Venas tres habet pinguedo abdominis, mammillarem externam supernè deſcendentem, Epigaſtricam infernè è crurali per inguina aſcendentem, & à lumbis quam plurimas emergentes venas, quibus arteriæ ſociantur.

Glandulas habet copioſiſſimas, quæ excrementa ex corpore in ſe recipiunt. In morboſis, & excrementitiâ humiditate abundantibus copioſiores.

Pinguedinis uſus eſt.

I. Inſtar veſtis calefacere, calorem nativum fovere, ſuâ viſciditate effluxum prohibendo, craſſitie, & denſitate meatus occludendo, ne frigus penetret, & æſtate calorem inhibendo, quò minus penetret.

II. Calidas, & ſiccas partes, ut cor, obliuire, & humectare.

III. Motum faciliorem reddere, & partes ſervare, ne exſiccentur nimis, diſtendantur aut rumpantur. Hinc cartilaginum extremitates tuetur, articulos majorum oſſium, quorundam ligamentorum externâ ſede, itèm vaſis ad cutem delatis ſubſternitur. Sic hanc ob cauſſam pinguedinis copia in orbitâ oculi, ne ob motum continuum exſiccatio, & ariditas quaſi ſequatur. Et vena coronalis cordis multâ pinguedine eſt munita, ut motui, & magno calori cordis obviam eatur.

IV. Eſt inſtar pulvinaris, & propugnaculi, contra ictus, contuſionem, compreſſiones. Hinc clunibus, volis manuum, & pedum natura copioſam dedit pinguedinem.

V. Spatia vacua complet inter muſculos, vaſa, & cutim, adeòque corpus reddit æquale, album, molle, pulchrum, formoſum. Hinc tabidi, & vetulæ deformes.

De Membranis in genere, de Membranâ carnoſâ, & Membranâ Muſculorum propria.

Pinguedini in homine ſubſternitur *membrana carnoſa*, quæ tamen cuti proxima eſt in ſimiis, canibus, ovibus. De hac antequàm agamus, membranæ natura in genere cognoſcenda.

Membrana eſt, quæ partem ambit corpulentiorem, ut peritonæum, pleura, perioſtium, pericardium, & muſculorum membranæ peculiares. Tunica ſtrictè, & propriè vaſis tribuitur, ut venis arteriis ureteribus, utero, veſicæ bilariæ, & urinariæ, œſophago, ventriculo, inteſtinis, teſtibus. *Meningis* vox peculiariter cerebri membranis tribuitur.

Membrana autem eſt pars ſimilaris lata, plana, alba, & dilatabilis, & ſemine viſcido, & aquoſo genita, ut partes veſtiendo cuſtodiat.

Forma eſt ſuperficiei æqualitas, tenuitas, lævitas, denſitas, validitas, ut dilatari poſſit.

Uſus eſt,

I. Partes veſtiendo cuſtodire ob duritiem, & denſitatem, & tactûs inſtrumentum eſſe; nàm membranarum ope partes ſentiunt. Et tanta eſt membranarum neceſſitas, ut natura quamlibet partem membranâ intexerit.

II. Ad robur partium conferre.

III. Ne frigore pars lædatur, & ne calor naturalis exhalet.

IV. Ut partes partibus conjungat. Sic Meſenterium, inteſtina dorſo connectit.

V. Vaſorum ora claudere, ne humores effluant, vel refluant: ut fit in veſicâ ad ureterum implantationem, in cordis ventriculis per valvulas.

Membrana eſt alia craſſior, alia tenuior. Tenuis differt in tenuitate; nàm perioſteum coſtarum eſt tenuius,

tenuius, quàm pleura; perioſteum capitis, quàm pericranium; dura, quàm pia mater, craſſior eſt. Craſſa eſt membrana carnoſa, quæ nec ipſa quidèm æqualitatem ſervat; nàm in collo craſſior eſt. Sed de membranâ carnoſâ jam dicemus.

Membrana carnoſa, membrana communis, quibuſdam muſculus membraneus dictus, communiter dicitur *Panniculus Carnoſus*, eſt membrana valida, fibris carnoſis præcipuè circa frontem, collum, occiput, auriumque plagas donata, & toti corpori ad tegumentum, ac defenſionem circumtenſa, ſenſuque exquiſito prædita, undè acribus laceſſita vaporibus corpus quadam concuſſione, ac rigore convellit.

In homine pinguedini proximè ſubſternitur, in plurimis brutis cuti, quam eorum multa mobilem hac de cauſſâ habent, & muſcas, aliaque inſecta motu iſto excutiunt, ut videre eſt in equis, vaccis, cervis, & elephante; in homine verò, exceptâ fronte immobilis eſt.

Uſus eſt, I. Partes vicinas munire, imò totum corpus integere, & defendere, undè apparet ejus ſitus, quod totum corpus ambiat. II. Pinguedinem continere, ne diffluat, aut à continuo muſculorum motu liqueſcat. III. Vaſa ad cutim abeuntia (quæ eunt inter cutim, & hanc membranam) fulcire; nàm

Connectitur cuti per plurimas venas, pauciores arterias, nervorum propagines, & fibras membraneas, membranis verò muſculorum ſubjectis, per fibras tenuiores. Dorſo firmiſſimè adhæret, ibique craſſiſſima eſt, atque proptereà indè ejus originem vulgò derivant; in hominis parte anteriore colli, & fronte, à cute, & muſculo lato vix ſeparari poteſt; adeo adhæret, & muſculum latum conſtituere putatur.

Superficies lubrica, parte qua muſculos tangit ob lentum humorem membranis oblini ſolitum, ne motus impediatur.

Membrana muſculorum propria eſt tenuis membrana, omnes, & ſingulos muſculos inveſtiens, eoſque à ſe invicèm, & vicinis partibus diſtinguens. Alii membranam hanc à perioſtio, à muſculorum nervoſis fibris oriri volunt. Hæc tenuis eſt, & annectitur muſculo per tenuiſſima filamenta.

Uſus eſt, I. Muſculos inveſtire, & ab aliis ſeparare. II. Eidem ſenſum tactûs communicare.

De Muſculis.

Partes continentes huic infimo ventri propriæ ſunt oſſa, muſculi abdominis, & peritonæum.

Oſſa ſunt pauca, & vaſta, ſcilicet lumborum vertebræ quinque, os ſacrum, cui annectitur os coccygis, & os ilium, coxendicis, ac pubis, de quibus alibi.

Muſculi abdominis decem numerantur, membranis propriis, & fibrarum concurſu, vel ſitu manifeſtè diſtincti, utrimque æqualiter ſibi invicèm oppoſiti.

Primum par obliquè deſcendens, (ſeu externum) ita dictum ob fibras, quæ

quæ obliquè deſcendunt à parte ſupernâ ad infernam ; totum ſui lateris abdomen obvelat, cùm maximum ſit, & latiſſimum.

Oritur in pectore ex inferna parte ſextæ, ſeptimæ, octavæ, & nonæ coſtæ, antequàm illæ in cartilaginem abeant ; & oritur quidèm variis principiis triangularibus, ſeu pinnis (juxta ſerratum pectoris muſculum majorem,) quæ poſteà in unum coaleſcunt. Singulis verò pinnis ex interſtitiis ſuarum coſtarum ſinguli nervi porriguntur. Deindè oritur etiam ab apice transverſorum proceſſuum vertebrarum lumborum. Adeò principium ejus latè diffuſum eſt, videlicèt à ſextâ coſtâ ad imam lumborum vertebram. Definit in abdomen medium, ubi apparet alba linea, & os pubis, & definit quidèm in latum tendinem, concurrentibus eò infinitis fibris obliquis. Eſt autem *linea alba* pars candicans à mucronatâ cartilagine per medium abdominis, & umbilicum ad uſque pubis excurrens. Tendineam habet firmitudinem, & conflatur ex concurſu finium tendinum muſculorum abdominis, deſcendentium, aſcendentium, tranſverſorum, & pyramidalium.

Nervos, arterias, & venas ab intercoſtalium ramis parte ſuperiore ſortiuntur.

Hi muſculi duo obliquè deſcendentes perforati ſunt, I. ad umbilicum, II. ad inguina in viris, ut vaſa ſeminalia exeant ; in mulieribus, ut duo ligamenta uteri rotunda, & nervea exeant & in pudendum prope Nympham deſinant.

Secundum par eſt obliquè aſcendens, ſeu internum habens fibras contrarii ſitùs : proximè ſubſternitur & figuram habet triquetram. *Principium* ejus carnoſum eſt à coſtâ oſſis Illi Membranoſum verò tùm à proceſſibus tranſverſis vertebrarum lumbarium, à quibus nervos accipit, tum à ſpinis oſſis ſacri. *Fine* adnaſcitur carnoſo nonnihil ſingulis coſtis nothis, & veris nonnullis, reliqua verò ſui parte finali paulatim abit in tendinem, & quidèm duplicem: una pars ſupra rectos muſculos vergit ; altera pars infra : ut rectus quaſi in vaginâ ſit repoſitus, ſed prope lineam albam reunitur, & in eandem inſeritur.

Tertium par Rectorum eſt à recto fibrarum ductu denominatur. Hoc validiſſimum eſt, & latitudine digitos tranſverſos tres, vel quatuor ; craſſitie minimum digitum æquat.

Ab utroque latere cartilaginis enſiformis, à ſterno, & quatuor coſtarum cartilaginibus carnoſi oriuntur, & ſic rectà deſcendentes, ac propè umbelicum quaſi uniti, & binis, ternis, interdùm quaternis inſcriptionibus, quibuſdam transverſis, quibusdam nonnihil obliquis, veluti in plures muſculos dirempti, valido, craſſo, tendinoſoque fine deſinunt in oſſa pubis. Nonnulli Anatomici eorum principium ab oſſibus pubis, finem in coſtarum cartilaginibus poſuerunt. Alii illos ex pluribus muſculis conflari putàrunt, eorumque principia, partim in coſtarum cartilaginibus, partim in oſſibus

oſſibus pubis, fines verò, ſeu tendines ad eorum interſectiones ſtatuerunt, & ſingulas partes inter duas tendinoſas inſcriptiones contentas ſingulos muſculos eſſe tradiderunt. Cui opinioni non omninò abs re calculum ſuum concedit *Spigelius*, eo argumento præcipuè inductus, quòd non tantùm in ſuperioribus partibus recipiant nervos ab intercoſtalibus, verùm etiam in inferioribus à primo lumborum pari. Nâm perpetua regula eſt: Omnis muſculus movetur verſus ſuum principium. Ubi autem nervus inſeritur, ibi eſt principium muſculi, atqui hîc varii nervi inſeruntur in eorum partes, non modò ſuperiores, & inferiores, verum etiam illas, quæ ſingulis interſectionibus interjiciuntur; igitur multa ſunt horum muſculorum principia, quæ cum non poſſint eſſe multa in uno muſculo, neceſſariò ſinguli recti muſculi non conſtant ex uno, ſed ex pluribus muſculis. Præterea, ſi primariam eorum actionem ſpectemus, illa eſt, ventrem fortiter comprimere, ad fæcum, fœtuſque expulſionem: quæ compreſſio non requirit, ut os ſternum deorſum, vel oſſa pubis ſurſum trahantur, ſed ut illa oſſa ſuis locis maneant, omneſque, & ſingulæ horum muſculorum partes ſimul intumeſcant, ſicque ſuperiores cujuſque partes, alias ſibi ad proximas interſectiones proximas, ſurſum; inferiores alias ſibi proximas, deorſum; mediæ interſectionibus interjectæ utrimque adſtantes ad ſe trahant.

Quæ tractiones, cum fiant à diſtinctis, & diverſis partibus ad partes diverſas, ſequitur ſingulos rectos muſculos conſtare non ex uno, ſed ex pluribus muſculis.

Sicut arterias recipiunt inſignes ab epigaſtricis aſcendentibus, & mammariis deſcendentibus, ſic etiam venas majuſculas ad venas epigaſtricas, & mammarias emittunt.

Quartum par Pyramidales muſculi, incumbunt rectorum infimis tendinibus. Denominantur pyramidales à figurâ pyramidali, ab uſu verò ſuccenturiati dicti, quia rectis ſubſidio venire creduntur in ſuâ actione. Nec ſunt rectorum partes, ſed diſtincti, quia membranâ peculiari veſtiuntur, & fibris non conveniunt cum rectis.

Oriuntur principio carnoſo, nec admodum lato ab extremo oſſe pubis, ubi etiam nervos recipiunt: & quantò longius aſcendunt, tantò fiunt anguſtiores, donec apice acuminato in tranſverſi muſculi tendinem deſinant.

Nonnunquàm hi muſculi ambo deſunt, interdum alteruter deſideratur, iſque frequentius ſiniſter, quàm dexter, & tunc eorum locum latior, & carnoſior rectorum finis ſupplet.

Falloppius vult, pyramidales veſicam, dum mingimus, comprimere ad urinæ excretionem.

Quintum par Tranſverſi, ſitu infimi, oriuntur à ligamento quodam ex oſſe ſacro prodeunte, & muſculum ſacro-lumbum tegente, deindè ab infimâ coſtâ, & ab oſſe ilii. Finiunt membranoſo tendine, & in lineam albam, ubique ità tenaci-

ter peritonæo adhæret, niſi circa pubem, ut ſine laceratione ab iis ſeparari nequeat. Horum peculiaris uſus eſt colon comprimere.

Omnium muſculorum abdominis eſt ventrem inferiorem comprimere, & ſic alimentorum per vaſa, & viſcera impulſionem, ac redundantium, & fœtûs quoque maturi expulſionem promovere, atque etiam thoraci in validâ reſpiratione, & expectoratione ſuppetias ferre; itèm contenta viſcera ab injuriis externis defendere, & calore ſuo fovere, ac coctionem adjuvare.

Præter dictos muſculos etiam ventris inferioris muſculis accenſeri poſſent muſculi in lumborum, & oſſis ſacri regione ſiti; verum quia illi primariò aliarum partium actioni inſerviunt, ordini muſculorum hujus ventris inferioris annumerari non ſolent.

De Peritonæo.

Omnibus abdominis muſculis ablatis, peritonæum in conſpectum venit, ſubjacens, & inteſtinis obductum, dictum à circumtendendo, quòd circum partibus, quæ inter diaphragma, & crura ſunt. Eſt autem Peritoneum, membrana viſcera inferioris ventris inveſtiens.

Eſt autem membrana tenuis, ac mollis, ne oneri ſit; ſed valida, & denſa, ut laxari, & extendi poſſit. Craſſior eſt in mulieribus ab umbilico uſque ad pubem, ut in fœtûs geſtatione diſtendi magis poſſit, in viris præſertim crapulæ addictis craſſior à mucronatâ cartilagine ad umbilicum, ob ventriculum putatur. Alii volunt peritonæum eſſe ex ligamentoſâ, & nervoſâ ſubſtantiâ; alii ex ſolis nervis; alii ex ſolis ligamentis; alii à cerebri meningibus; alii ex fibris ſpermaticis intertexta: intrinſecus lævis, & veluti humore oblita, extrinſecus fibroſa, & nonnihil aſpera.

Figura ejus eſt ovalis; eſt enim inſtar veſicæ, vel ovi oblongi: nàm inferiorem ventrem totum ſuccingit, ideò huic longitudine, & latitudine reſpondet.

A primâ, & tertiâ lumborum vertebrâ impropriè oriri traditur, quia eo loco craſſities ejus major, & firmior connexio eſt. Dico impropriè, quia nulla pars ſpermatica ab alterâ oritur, ſed omnes ex ſemine originem ſumunt. Connectitur etiam ſuperius diaphragmati arctiſſimè, inferius oſſi pubis, & ilii, anterius lineæ albæ, & tranſverſorum muſculorum tendinibus.

Eſt autem ubique duplex, quod tamen maximè liquet parte poſteriore circa ſpinam, renes, & veſicam, quibus locis craſſiſſima eſt, quamvis etiam parte anteriore ejus duplicatura divulſione membranæ ſuperioris ab inferiore aliquoties demonſtratur.

Perforatur peritonæum anterius in fœtu, ubi umbilicus eſt: deindè ſupernè foramina habet, ubi diaphragmati connaſcitur, ad tranſitum vaſorum. Sunt hæc tria: Primum, ubi tranſitus eſt venæ cavæ. Secundum, ubi tranſitus eſt ſtomachi. Tertium, ubi tranſit arteria

teria magna, & nervi ſextum par per diaphragma. Infernè circa anum, cervicem veſicæ, & uteri, vaſaque ad crura abeuntia per peritonæum, abdominis muſculos, & cutim.

Vaſa, arterias, & venas accipit à vicinis diaphragmaticis, mammariis, & epigaſtricis, aliquandò & à ſeminalibus. Nervos exiles ab iis, qui abdominis muſculis porriguntur.

Uſus habet partes ſubjectas continere, & hinc indè connexiones mittere, atque venarum orificia claudere.

De Omento.

Remoto peritonæo, ſtatim ſeſe offert omentum, quaſi operimentum dictum, quod inteſtina tegat. Græcis *Epiploon*, ab *innatando*, eo quod inteſtinis veluti innatet. Arabibus *Zirbus*; Latinis *Rete*, vel *Reticulum* nominatur.

Situm eſt ad ventriculi fundum, indèque inteſtinis inſtratum, quorum anfractus ingreditur, nonnullis ad umbilicum ceſſat, in aliis ſæpè infra umbilicum protenditur uſque ad os pubis, ubi inſeritur, & uteri compreſſione mulieribus ſterilitatem inducit, & in viris per ruptum peritonæum, ſi ad ſcrotum delabatur, herniam epiplocelem facit.

Per omenti ſubſtantiam plurimæ *venæ* ſparguntur, *& arteriæ* à cœliaco, & meſenterico ramo; pauci verò nervi, & exigui à plexu intercoſtalium. Et ob venas multas, adeps multus in omento eſt; *eique glandulæ* exiguæ, nunc plures, nunc pauciores interponuntur.

Uſus, primò, ob adipis copiam omentum juvat, & fovet calorem ventriculi, ſed fundi; nàm ſuperior pars ventriculi fovetur ab incumbente jecore, fovet etiam inteſtinorum calorem, tanquàm partium membranoſarum, & exſanguium; undè omentum exciſum, flatus, & ructus gignit, & pro bonâ coctione alia adhibere oportet, quæ ventriculum tegant. Secundò, ramum ſplenicum, aliaque vaſa ad ventriculum, colon, & duodenum euntia fulcit.

CAP. LVIII.

De Ventriculi Anatome.

REmoto omento, mox adeſt ventriculus, quaſi parvus venter dictus eſt, pars infimi ventris organica in epigaſtrio proximè ſub diaphragmate ſita; qui alimentum aſſumptum, dentiumque molitione præparatum, ac per gulam demiſſum concoquit, ex eoque meliorem alimentorum partem in ſuccum alimentitium convertit.

Situs eſt ventriculus in epigaſtrio ſub diaphragmate, nec oſſibus circumdatur, ut faciliùs diſtendatur, & quidèm in medio quaſi corporis, & ſpinæ incumbit. Situatur inter duo illa viſcera principalia, nempè hepar, & lienem. Pars ſiniſtra, quæ major, & ad fundum rotundior, in ſiniſtro hypochondrio eſt, ut cedat hepati, quod

quod in dextro latere, atque ità in æquilibrio quaſi ſit corpus: dextram verſus paulatim attenuatur, ut cibus ſenſim protrudatur. Ex quo fundamento ſcitur, dormituris conducere primùm ſiniſtro lateri incumbere uſque ad coctionis abſolutionem: deindè verò dextro, ſecus quam vulgò putant. In ſiniſtro verò fundus eſt, ubi cibus morari debet: ad dextrum enim revolutus, vicinior eſt exitu. Quanquàm hic conſuetudini multum dandum. Siniſtro hepatis lobo cooperitur, ac pancreate ſuffultus jungitur duodeno.

Unicus tantummodò homini eſt ventriculus, quippè cujus cibi ferè cuncti prius in molis, & priſtinis exactiſſimè comminuuntur, ac in furnis, & ollis excoquuntur, adeò ut poſtmodum, parum laboris ventriculus inveniat, ſicque unicus ipſi ſufficiat; at duo ſunt in ruminantibus, aliiſque multis animalibus, quibus cibi duriores, & crudiores conficiendi erant; necnon in nonnullis pennatis duo ſunt ventriculi, unus membranaceus, & tenuior, *Ingluvies* latinis dicitur, recipiens alimenta, & deindè leviter cocta è ventriculo ejiciuntur in pullos, cum aliàs pennatorum pulli non nutrirentur; alter eſt multò craſſior, & calidior, intus habens membranam duram, quâ recipitur alimentum durum; in priore videtur materia alimentitia ad coctionem præparari, in poſteriore perfectè concoqui. In nonnullis animantibus tres inveniri dicuntur, quatuor in iis ruminantibus, cornigeris, & alterâ maxillâ dentatis: nempè venter primus, reticulum, omaſus, & abomaſus.

Figura eſt rotundè oblonga, & ſimilis tibiæ utriculari, præcipuè quandò cum duodeno, & œſophago conſideratur. Anterius æqualiter gibboſus eſt ventriculus; poſterius, dum in corpore latet, duos gibbos habet; dextrum minorem, & ſiniſtrum majorem, inter quos mediant dorſi vertebræ, & truncus cavæ, atque arteriæ deſcendens.

Magnitudo variat pro varietate ætatis, & magnitudinis corporis, cujus proportioni correſpondere debet, quamvis hæc regula perpetua non eſt; nàm varios homines proceros ventriculum parvum, & brevioris ſtaturæ quoque varios magnum ventriculum in variis diſſectionibus habere compertum eſt. Communiter tamen fœminis, quàm maribus minor eſt, ut utero creſcenti locus detur, & his, qui voracitati non ſtudent, mediocris eſt Guloſi, voraces, magnique bibones plurimo cibo, & potu ſeſe infarcientes, majorem habent ventriculum, cùm velut corium ſit extenſibilis, ſed quò plus extenditur, eò tenuior, & attenuatior fit ejus ſubſtantia, ut corrugari amplius nequeat, undè diuturna coctionis imbecillitas.

Superficies extrinſeca eſt lævis, plana, & albicans: intrinſecus, quandò ventriculus conſtrictus eſt, apparet rugoſus, & nonnihil rubens.

Membrana conſtat triplici, ſive tribus diſtinctis membranis, quarum

rum exterior ſc. prima communis nuncupatur, & eſt craſſior, & à peritonæo deduci creditur. Media carnoſior eſt, fibriſque carnoſis omnis generis refertiſſima, quæ admirandam varietatem oculis objiciunt, modò ſe orbicantes, nunc obliquantes, jàm rectitudinem ſervantes, eum, ut creditur, in finem, ut robur his partibus præſtet, variumque motum exercere queat, præcipuam enim eam edere operationem ex eo deprehenſibile eſt, quòd admodum robuſta, & valdè incraſſata conſpiciatur. Tertia, ſive intima nervoſior eſt, continua œſophagi, oris, & labiorum tunicæ, ut nihil ventriculo ingratum recipiatur, quia in ore fit cibi præparatio. Hinc quandò in ventriculo bilis adeſt, linguæ amaritiei, & flavedo linguæ communicatur: contrà etiam oris, & linguæ vitia œſophago, & ventriculo. Rugoſa eſt hæc tunica, ut dilatari, arripere, & complecti cibos melius poſſit. Rugas verò habet ob cruſtam carnoſam ſibi adhærentem, ut melius ab ingeſtis durioribus defendatur, vel ne exeſionem à ſuccis acribus patiatur. Medium ſpatium inter interiorem tunicam, & mediam multis minutiſſimis glandulis miliaribus eſt conſperſum.

Diſtinguitur in fundum, & duo orificia, dextrum, & ſiniſtrum.

Siniſtrum, vulgò ſuperius dictum, proprio nomine *Stomachus*, vel *os ventriculi* appellatur, & œſophago, ac diaphragmati, circa undecimam thoracis vertebram, è regione cartilaginis enſiformis continuum, alimenta deglutita admittit, & dicitur appetitûs ſedes. Orificium hoc majus eſt, craſſius, & amplius, ut etiam cibum durum, aut etiam ſemimanſum admittat. Veteribus cor dictum fuit, quia ejus affectus animi deliquia, aliaque ſymptomata cardiacis ſimilia gignunt, tùm ob exquiſitiſſimum ſenſum, tùm quia cor condolet per conſenſum, & vicinitatis, & nervorum ab eodem ramo prodeuntium, fibras circulares carnoſas habet, ut orificium claudat ab aſſumpto cibo, ne fumi aſcendant, cerebrum petant, & morbos generent, & ità perfectior fiat coctio. Ità illud quaſi ollam operculo ad retinendos fumos tegimus, Itèm ne vario decubitu alimenta in os regurgitent. *Helmontius* in ſtomacho, tanquàm in centrali puncto, atque radice principium vitæ, & animæ ſedem collocat.

Dextrum orificium, vulgò inferius, propriè *Pylorus*, ſeu janitor nominatur. Anguſtius eſt, & clauſum manet, & cibi coctione abſolutâ, aperitur. Interdùm aperitur inter primum, & reliquos vomitus, quandò ex inteſtinis aliquid aſcendit. Et reverà apertum eſſe etiam noxiis humoribus, lienteria teſtantur, fluxus alvi alii, miſerere mei, & alii affectus ultrocitròque per pylorum tranſeuntes. Et nonnihil reflexum, & fibras tranſverſas habet, circulumque craſſiorem, muſculi orbicularis formâ præditum, inſtar muſculi ſphincteris, ac inteſtino duodeno conjunctum exiſtens, ingeſta

concoꝺa alimenta ad inteſtina demittit.

Ventriculus fibras habet triplices, rectas, obliquas, & tranſverſas ad viſceris robur, facilemque retentionem, & expulſionem.

Ventriculus nervos, arterias, & venas recipit.

Nervos recipit à ſexto pari, ad orificia geminos, à ramis, qui, quia molles, & longum iter conficiunt, membranis robuſtis obducti ſunt. Et ità ſe interſecant, ut obliquè, adeòque tutius ducantur. Dexter oris ventriculi partem anticam, & ſiniſtram cingit, ſiniſter poſticam, & dextram. Quia ergò ità orificium involuitur nervis, ac ſi ex ſolis nervis compoſitum eſſet, hinc valdè ſenſibile eſt hoc ventriculi orificium: nàm ibi ſedes appetitûs, & fames animalis eſſe debuit: quemadmodùm partem eam contrahi, & quaſi corrugari ſentiunt valdè eſurientes. Rami nervorum ex his quoque deorſùm mittuntur ad fundum uſque. A ſiniſtro verò abit propago ſecundum ſupremam ventriculi ſedem ad pylorum, quem aliquot ramis implicat, & jecoris cavum accedit. Alii etiam duo nervi adeunt ventriculi fundum à ramis juxta coſtarum radices ductis. Quamobrem mirum non eſt, quòd percuſſo, & affecto cerebro, ventriculus turbetur, & vomitiones fiant, maximè in hemicrania. Atque viciſſim malè affecto ventriculo, cur animalis facultas langueat.

Arterias recipit ventriculus à ramo cœliaco arteriæ magnæ, ejuſque cum dextrâ, tum inprimis ſiniſtrâ propagine, quas nonnulli in gravibus ſanguinis vomitibus referari arbitrantur.

Venas ſuas habet partim à venæ portæ trunco, partim à ramis ejuſdem tàm dextro nempè meſenterico, quàm ſiniſtro videlicèt ſplenico, venæ autem, atque arteriæ peculiariter ventriculo propriæ vocantur gaſtricæ, communes verò eidem cum omento, gaſtro-epiploicæ, vena itàque gaſtrica dextra, aliàs pylorica nominata ob ejus præcipuum flexum ad inferius ventriculi orificium, oritur à trunco venæ portæ; vena gaſtrica major deducitur à ramo ſplenico, quæ ſuperiorem ventriculi regionem, orificiumque ejus ſuperius more coronæ circumdans coronaria nuncupatur, & ſurculis aliquot cum pyloricâ coit; gaſtricæ pariter venæ minores, necnon vas breve, ſeu vena brevis, modò intra, nunc extra ſplenem à ſplenici rami ſuperiore traduce verſus ventriculi fundum protenſa: ac tandèm vena gaſtro-epiploica ſiniſtra ab inferiori ſplenicæ venæ ſurculatu exordiens, partim lævorſum ad ventriculi fundum, partim ad omentum diſtribuitur. Vena gaſtro epiploica dextra à ramo meſenterico exſurgens conſimili quoque modo diſpartitur, cum ad ventriculi fundum anterius, & poſterius, tum ad omentum, ſiniſtræque gaſtro-epiploicæ itidèm inoſculatur.

Pſeudo-chymici, quos ex Galenicis quamplurimi ſequuntur, tradiderunt à liene per vas venoſum breve acidum quendam ſuccum,

cum, vulgò excrementum melancholicum, quod tranſmutari non poteſt in liene, in ventriculum deferri, ut acidâ ſuâ vi cibi appetentiam ſeu famem, & ſimul ventriculi coctionem promoveret, ciboſque juſto tempore morari faceret. Verum hujus doctrinæ falſitatem autopſia in vivorum animalium ſectionibus oſtendit, utpotè in quibus manifeſtiſſimè patet nihil à liene ad ventriculum, ſed continuè ſanguinem à ventriculo ad ramum ſplenicum defluere. Quippè ligaturâ vaſi venoſo brevi injectâ, mox apparet intumeſcentia inter ventriculum, & ligaturam, detumeſcentia verò inter ligaturam, & ramum ſplenicum: quod certum indicium eſt, ſanguinem ità fluere, ut jam dictum, eumque vix unquàm ad lienem pervenire, (ingreſſus enim vaſi venoſi in ramum ſplenicum plerumque nonnihil diſtat à liene) neque ingredi lienem, ſed in ramum ſplenicum effundi, per eumque rectà ad portam deferri. Prætereà jejuni ventriculi aciditatem non continent, ſed tantùm dùm cibis ſunt repleti, à quibus aciditas producitur; nàm ſi à liene illam ſugerent, adhuc jejuni acidum eructarent.

Uſus ventriculi eſt cibum, & potum recipere, per accidens verò multa præter naturæ inſtitutum continere, & generare, quod fit ob cavitatem ejus inſignem, & amplam, ut ſunt lapilli, & lumbrici. Fabuloſum, quod *Salmuth.* de infante in ventriculo, & concepto, & formato, perque os deindè excluſo ſcripſit, cenſemus.

Ventriculi actio apud omnes medicos eſt ex alimentis aſſumptis præparatis, & coctis, lacteum ſuccum, ptiſanæ cremori non abſimilem, chylum vulgò dictum, pro animantis nutricatione ſequeſtrare: atqui nos in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib. 4. cap. 1. De Ventriculi actione*, Aſiaticè vindicandum duximus hominum mentes ab hujus rei præjudicio multifariàm I. Nàmque multis rationibus, atque experimentis talem chylificationem fieri non poſſe conjecimus. II. Nullas uſque adeò repertas fuiſſe vias, per quas chylus ad hepar, vel cor vehi poſſit, demonſtravimus. III. Quod de hac re nos ſentimus, & quo pacto ciborum eſſentia corporis ſuſtentationi cedat, apertum fecimus.

Cap. LIX.

De Ventriculi Vulneribus.

Ventriculi vulnera trutinanda aggredimur, quæ tantò periculoſiora ſunt, quantò partis actio eſt ad vitam neceſſaria; eſt nàmque coctionis officina, & omnium membrorum coquina, quæ toti familiæ appropriatum impartitur alimentum, ideòque de eo maxima habenda eſt cura; eapropter ſingulæ corporis partes ejus ſervitio ſunt addictæ, & per victum pugnant, imò aliquorum eſt Deus. In omnibus itàque ſibi vendicat primam, id non ægrè nobis tribuunt, qui probè norunt quantam

vitilita-

tem ab ejus incolumitate, & integritate tota animalis capiet œconomia: contrà verò ab ejuſdem imbecillitate, ſolutione, aut deſtructione, quantâ afficiatur noxâ. Nulla eſt toto in corpore pars, quæ unà non patiatur; caput nàmque torpet, oculi caligant, aures obſurdeſcunt, cor deficit, genua titubant, manus, & pedes enervantur, totumque corpus ſenſim langueſcens, pallore, & tabo afficitur, & niſi tanto malo maturè ſuccurratur, jàm de animalis vitâ conclamatum eſt.

Signa.

Si ventriculus profundiori vulnere confoſſus fit, ſimul adſunt tormina, ſingultus, & bilioſi inſequuntur vomitus; cibus, & potus aſſumpti vomitu rejiciuntur, vel ex vulnere effluunt. Ventriculus vulneratus nec cibum appetere nec continere, nec rectè concoquere poteſt. Adeſt ſputum, vel vomitus ſanguinis, & dolor in ventriculo percipitur. Si ſuperius ventriculi orificium vulneratum ſit, inflammatio, febris, delirium, crebra animi defectio, ſyncope, ſudores frigidi, & alia mala accedunt.

Cauſſæ.

Vulnerum ventriculi cauſſæ ſunt externa inſtrumenta, ut cultri, pugiones, enſes, tela pungentia, ſcindentia &c. per abdomen violentâ manu in ipſum ventriculum ità intruſa, ut ejus continuitas diſſolvatur. Vulnera hæc vel à parte poſteriori, vel anteriori infligi ſolent, aliqua ſunt ſuperficialia, alia verò profunda.

Prognoſis.

Ventriculus eſtò non ſit pars princeps, eſt tamen nobilis, cui in alimentorum præparatione primæ partes demandatæ ſunt, ac proindè ejus qualeſcumque graves morbi admodum periculoſi habendi ſunt, & vulnera ab *Hip.* 6. *aph.* 18. meritò lethalia ſtatuuntur, quia in hac parte membranoſâ ægerrimè ſanantur, & ſi circa ſtomachum incidant, propter nervorum ibi inſertorum copiam convulſionibus, & ſingultibus continuis ægros occidunt: Si verò partem inferiorem ingeſta alimenta mox per illa effluunt in abdominis cavitatem, illic alia viſcera brevi corruptura; plura tamen exempla novimus ventriculi vulnera ſanata fuiſſe, verum ut verum fateamur inter rarò contingentia illa referenda eſſe exiſtimamus. Verumenimverò ſemper hæc vulnera ſuam patiuntur exceptionem, undè conſiderandum, qualia ſint vulnera, an ſcilicet ſuperficialia, an penetrantia, an circa ſuperius orificium, an verò circa fundum. Superficialia, & ſaltim exterior tunica ſi vulnerata ſit, non deſperandum. Si totum ventriculi corpus ſit perforatum, periculoſum, & lethale malum eſt; ventriculus enim membranoſus eſt, & primæ coctionis ſummopere neceſſaria officina. Si ſuperius ventriculi orificium vulneretur, exigua

exigua ſanationis ſpes affulget, cùm ea pars exquiſito ſit prædita ſenſu, & medicamenta ibi non morentur, & prætereà cibus, & medicamenta tranſeuntia dolorem excitent. Non tàm periculoſa ſunt ea vulnera, quæ in imâ ventriculi parte inferuntur, dummodò in hac parte ventriculus non ſit perforatus, quia ſubſtantia iſta carnoſior, craſſior, atque non tàm membranacea eſt, & medicamenta eo loci ſubſiſtunt, & hinc facilius ſanari poſſunt. Quandòque ſi hæc vulnera non perimant, in ulcera tranſeunt.

Curatio.

Ventriculi vulnera naturæ negotio committenda eſſe cenſent vulgares, verùm nos non negamus in hiſce, & aliis vulneribus tàm læſim, quàm punctim illatis, potiſſimas eſſe naturæ partes, & alios morbos curare poſſe, quæ interdum etiam id præſtat, quod penè impoſſibile videbatur: attamen quandò languet, ſemper collatis auxiliis, quibus ipſa gaudet, quantum fieri poteſt, adjuvanda eſt, ut facilè opus perficiat. Si totum naturæ opus committet chirurgus, de vulnerati vitâ actum erit.

Si ſanguis confluat ad ventriculum, & inflammatio metuatur, venam aperiendam ad virium tolerantiam inſtituunt, ſed perperàm faciunt, nàm vitæ theſaurum exhauriunt, vulneratum enervant, & ægrum ſæpè morti dant. Si cacochymia adſit, ad vitioſos humores eliminandos purgantia præſcribunt; cæterum in hiſce vulneribus ſemper ſuſpecta ſunt, quia per hæc non tantum optimi, & nutrientes ſucci exhauriuntur, verum vitioſi humores ad locum affectum truduntur, fibrillæ ſimul nerveæ undecumque convelluntur, irritantur, contorquentur, undè ſæpè dolor, inflammatio, convulſio, & id genus plura excitantur ſymptomata.

Si vulnus non ſit penetrans, totum opus naturæ committunt; ſi verò penetret, & ſit amplum, illud conſuunt, in inferiore tamen parte relinquunt quoddam ad puris exitum foramen, cui turundam immittunt, ipſum ventriculi vulnus aliquantiſper ſaltim extrà tegentem, ſed non ingredientem, & medicamentis ſarcoticis illitam *Syr. de roſis ſiccis, pulver. ſang. d. acon. bolo armeno & maſtiche.* Vel ſequenti unguento, ut

℞. *Ol. abietini* ℥. j.
Maſtiches ʒ. ij.
Manna thuris ʒ. ij.
Radic. tormentillæ,
Conſolid. maj. ana ʒ. j.
Lumbric. terreſtr. num. v.
Vini alb. auſteri ʒ. ij.

Coque ad vini conſumptionem f. linimentum. Vel illiniatur *terebinthinâ cum oleo hyperic. & vitello ovi unius miſtâ f. linimentum.* Optima ſunt hæc medicamenta, ſed ſi hæc, vel ſanguis, vel ingeſta alimenta in abdominis cavitatem defluant, extrahi non poſſunt, & breviſſimo tempore corrumpantur neceſſe eſt, & mors fores pulſat.

Propinant *Syr. myrtinum, de roſ. ſiccis cum decocto equiſeti, piloſellæ, & radicis conſolidæ:* quibus quandòque [illegible] T[illegible] addunt

addunt *trochiſcos de terrâ ſigillatâ, de carabe.* Vel exhibent parùm, & ſæpè *conſervam roſarum rubrarum, diacydon. ſine ſpeciebus, diatragacanthum frigidum.* Extrinſecùs abdomen inungunt *oleo roſaceo, & chamamelino, ac maſtichino*, & ipſi vulneri *emplaſtrum barbarum* imponunt.

Pro ventriculi vulnerum curatione maxima diætæ ratio habenda eſt, quæ optima inſtitui debet, & eò potiſſimùm reſpiciendum eſt, ut acidum in ventriculo temperetur, & ſi poſſibile ſit, planè auferatur. Aër itaque ſit temperatus, & frigidus angue pejus fugiatur. Victus ſit tenuis, & parciſſimè æger edat, ne ventriculus cibi ubertate gravetur, & diſtendatur, ſed corrugatus maneat, & ſic faciliùs conglutinetur. Cibi verò ipſi ſint in parvâ quantitate, qui magnam alendi vim habeant: ſint boni ſucci, coctu faciles, & in potionibus vulnerariis coquantur, vel vulnerariis, & balſamicis condiantur. Malè feriati Galeniſtæ, ne ventriculus cibo oneretur, & æger ſuſtentari poſſit, clyſteres nutrientes in uſum deducunt, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas meſeraicas ineptè transferri credunt. Pudendum medicorum præſidium, & belluinum remedium, in unâ ex illis civitatibus, quas ultor ignis combuſſit, inventum. Clyſter nunquàm propter valvulam ad ileon inteſtinum aſcendit, & injecti liquores ſtercore ibidèm reperto ſe commiſcent, deindè partibus infunduntur, quibus proprium eſt cuncta in ſtercus mutare. Quòd ſi poſt bihorium rejiciantur, ſtercus olent, nec unquàm auditum fuit quempiam per podicem nutritum fuiſſe; ideòque nullatenus in alimentum tranſire poſſunt, niſi in ſtomacho primam ſuſceperint digeſtionem, quæ alibi non reperitur. Potus ſit ventriculo gratus, & hoc non nimium repleatur, imò cochleatim potionum vulnerariarum bochetum propinetur; ab acidis abſtinendum, quia ventriculi vulnus immediatè tangeret id, quod vulneribus hoſtile eſt. Nec potus frigidus hauriatur, quia frigus vulneribus inimicum.

Quantum frigidus potus bibentibus noceat, & periculi ſecùm afferat, cunctis notum eſt, undè *Hip. aph.* 51. *ſect.* 2. inquit; *Plurimùm, atque repentè calefacere, vel frigefacere, periculoſum.* Cùm igitur in magno æſtatis ardore corpus plurimùm ferveat, periculoſum eſſe videtur illud ſubitò, & derepentè glaciali potu refrigerare; ſanguis enim cum cœteris æſtuans ſuccis, ſtatim à frigore coagulatur, & coagulum illud in hac, aut illâ parte imperium ſibi rapiens, & ſedem figens, varios producit effectus, ut patet plurimis eorum exemplis, qui ex hujuſmodi potu in graviſſimos inciderunt morbos, quorum non paucos ipſimet vidimus, & curavimus. Non negamus potum mediocriter frigidum in regione, & tempeſtate fervidâ uſurpari poſſe ab iis, qui in juvenili ætate ſunt conſtituti, calidiori præditi temperaturâ, qui viſcera calida, & robuſta obtinent, & hujuſmodi potui ſunt aſſueti, ac plurimùm ſe

exercent,

exercent. Aliis verò qui in occiduâ, aut puerili ætate conſtituti, debilia habent viſcera, vel obſtructa; pituitoſo, vel melancholico temperamento ſunt præditi, plurimos excrementitios habent humores, vitam agunt deſidem, pauco exercitio, & plurimâ utuntur Venere, nocentiſſimus eſt. At hac noſtrâ tempeſtate in totâ ferè noſtrâ Italiâ adeò perverſus aquæ, vel vini, immò potum ſorbet, & colatis nive, vel glacie ad ſummum refrigeratum bibendi mos invaluit, ut non ſolum in aulis, ſed etiam in pauperum tabernis ſolemnis eſſe ſoleat; verum numeroſum gelidè bibentium agmen futuræ ſe ſubmittunt cladi, nec occiduam attingunt ætatem.

Motus, & quies non excedant limites, ſed quies magis confert, & vulneratus in latere ſano decumbat. Somnus, & vigilia ad mediocritatis regulas redigantur. Alvus ſit libera. Animi paſſiones tranquillitatem ſervent.

Ventriculi vulnera, ut aliarum partium nobilium curanda ſunt, ideòque de his maxima cura habenda eſt, conſtat namque partibus membranoſis, glanduloſis, & nervoſis, undè ejus vulnera ſemper pernicioſa ſunt. Si igitur ejus vulnera ad interiorem ventriculi cavitatem uſque penetrent, mortifera ſunt, tunc læſa ventriculi pars ad ventris vulneratos muſculos attrahi debet, & unà, eâdemque ſuturâ ventriculi laceratæ partes cum cute ſimul, muſculiſque contrahantur, & conſuantur; attamen conſutio cum proteſtatione fieri debet, ſed exiguum relinquatur foramen pro turundæ inſertione, quæ ventriculi vulnus non intret, ſed exterius tantum attingat; inungi verò debet *balſamorum balſamo n. d. vel balſamo artificiali, vel Samaritani, vel proprietatis*; & omnes partes conſutæ eodem medicamento inungantur, & ſuperponatur *emplaſtrum ſticticum, vel oppodeldoch*, quæ omnia calidè applicanda ſunt.

Internè propinentur *potiones vulnerariæ ex ſcordio, tormentillâ, alchimillâ, ſtellariâ, pirolâ, flor. hyperici, radice conſolidæ, vel pimpinellâ* paratæ, quæ edulcorari debent *Syr. de ſymphyto, vel de hederâ terreſtri*, & fortificari *magiſterio oculor. cancr.* vel inſtillentur *aliquot guttæ balſami Peruviani, vel tincturæ hyperici*, vel dentur in juſculo. Si febris adeſt, propinentur *diaphoretica* pluries recenſita, *cum ſanguine hirci, vel ſpermate Ceti*; ut ſuccorum circulatio promoveatur.

Cap. LX.

De Inteſtinis.

Inteſtina, latinis interanea, græcis antera, barbaris chordæ, undè fides quoque, quia ſiunt ex areſcentibus inteſtinis, chordæ dicuntur. Sunt corpora oblonga, membranacea, concava, teretia, variè circumgyrata, continuata cum pyloro ad podicem uſque.

Tantæ inteſtina longitudinis ſunt, ut ſexies, plus minus, ſuperet, vel æquet longitudinem hominis;

minis, cujus ſunt. *Hip.* illa duodecim, vel tredecim cubitorum. *Veſalius* quatuordecim ulnarum Italicarum cum dimidiâ longitudinem habere ſcribit, ſed certa menſura definiri nequit. Gyros acceperunt, ſive anfractus, & convolutiones, exceptis principio, & fine, ne ingreſſus, & egreſſus impediretur. Et gyros quidem habent in hunc uſum. I. Ne alimentum ſtatim elabatur, nondum perfectâ coctione. II. Ne nondum abſolutâ ſpirituoſæ partis ſeparatione, ſi ſtatim elaberetur, aliud mox alimentum aſſumere cogeremur, & ità ob voracitatem à negotiis impediremur. Hinc animalia, quò rectiores à ventriculo ad anum habent ductus, eò gulosiora ſunt: quò convolutiores, eò continentiora. III. Ne crebrius dejicere alvum neceſſe ſit, ut in animalibus voracibus patet, quandoquidem in anfractibus illis diu excrementa deliteſcere poſſunt.

Sita ſunt in infimo ventre, cujus majorem implent cavitatem. Connectuntur per meſenterium, quo & omenti interventu colligantur dorſo, & in oſſis ilei cavitatibus fulciuntur.

Subſtantiam habent membranoſam, ceu ventriculus, ut diſtendi poſſint à ciborum reliquiis, & flatibus. Sed craſſior eſt ſubſtantia in craſſis, &. quantò magis ad finem verguat, eò craſſiora ſunt, ut finis coli, & rectum inteſtinum. Hæc ſubſtantia membranoſa triplici conſtat tunicâ, prima extima, ſive communi cum peritonæo; pinguedine meſenterii exuberanter ditata, idque ut putatur ad conſervandum calorem; Secunda media carnoſa, fibriſque variis præcipuè orbicularibus conſpicua; Tertia verò intima nervoſa, & rugoſa, quæ rugoſitas inſervire creditur ad promptius complectendum, & remorandum putatitium chylum, aliàs per planum æquò celeriùs delapſurum, ad hæc mucilagine quadam hac intima intùs gaudet ad ſe ſe tutandam adverſus omnem acrimoniam.

Cæterùm adnata commemorata extimæ tunicæ pinguedo in venalibus extis ſemper intima conſpicitur, eo quod laniones in repurgandis inteſtinis ea invertunt, ut intimior pars foris à fecibus, & fœtore per ablutionem mundari poſſit; inſigniter itàque quidam ſcriptores medici decepti ſunt, putantes inteſtina naturaliter intrinſecus pinguedine obduci, eamque in dyſenteriâ abradi. Quid ſit illud mucoſum, & album, quod opiparè in dyſenteriâ excernitur, ubertim diximus in *Trutinâ lib.* 4. *cap.* 11. *De Diarrhæa, & Dyſenteriâ.*

Porrò inteſtinis inſerta ſunt vaſa numeroſa: venas enim ſuſcipiunt multiplices tàm à dextro, quàm ſiniſtro ramo meſenterico venæ portæ; arterias itidem à meſentericâ ſuperiori, & inferiori; nervos autem à plexu meſenterico ſexti paris.

Inteſtinorum uſum ex antedictis ſatis patet hunc eſſe, ut non ſolum alimenta in ventriculo cocta recipiant, ſed horum in illis ſeparatio fiat utilis ab inutili propulſio, & ex iis inutilioris per podicem expulſio.

Hæc

Hæc autem propulſio, & expulſio inprimis peragitur preſſione muſculorum abdominis, quæ plurimum adjuvatur inteſtinorum exiguo proprio motu, procedente ex contractione fibrarum, quas in propriis tunicis habent, qui admodum conſpicuus eſt in felibus, aut cuniculis vivis diſſectis. Hunc autem fibrarum motum aliquo modo obliquis; ſed præcipuè à tranſverſis fibris peragi, ab iiſque contenta à ſuperioribus verſus inferiora depelli certum eſt. Qui *motus* dicitur *Periſtalticus*, in quo inteſtina undanti quodam motu hirudinum, lumbricorum, aliorumque reptilium inſtar cieri videntur, & ſæpius hos motus in limacibus terrâ repentibus curioſè obſervavimus. Verum ſi hic motus aliquandò invertatur, quòd raro contingit, & fibræ ſuâ contractione inteſtinorum contenta, ab inferioribus incipiendo verſus ſuperiora moveant, tunc etiam ſtercora è craſſis inteſtinis ſurſum acta in ventriculum aſcendunt, & vomuntur, imò clyſteres, glandes, & ſuppoſitoria ſurſum rapiuntur, & vomitu rejiciuntur, ſed de hoc morbo egimus in noſtrâ *Trutina lib.* 4. *cap.* 13. *De Iliaca paſſione.*

Etſi à pyloro ad podicem uſque tantum unus continuus ductus ſit, tamen quia variat hic ductus magnitudine, numero anfractuum, ſubſtantiâ, ſitu, figurâ, & officio, dividuntur inteſtina in *tenuia*, ſive gracilia, & *craſſa*, ſeu ampla.

Tenuia inteſtina ob membranarum tenuitatem, ità dicta, ſita ſunt partim ſupra, partim infra umbilicum; adeòque umbilicalem regionem juxta, & hypogaſtrium occupant, ſecus quàm in canibus.

Undè veteres canum exemplo, tenuia vocarunt ſuperiora, craſſa inferiora; quod in homine falſum eſt; nàm in eo plus eſt ex craſſis ſupra umbilicum, & plus ex tenuibus infra, cum id quod longius, ſit infra jejunum, quod breve, ſupra. Atque ità omnia tenuia in mediâ regione ſunt, circa umbilicum: primò, quia nobiliora; ſecundò, ut viciniora ſint meſenterii centro, ideòque proximè à meſenterio venas, & arterias capiant, ſanguinemque citò hepati advehant.

Sunt tenuia inteſtina tria: *Duodenum*, *Jejunum*, & *Ileon.* Craſſa dicuntur, quia craſſiores habent tunicas, & etiam ſunt tria: *Cæcum*, *Colon*, & *Rectum*.

Primum tenue inteſtinum, pyloro continuum, Græcis Dodecadactylon, Latinis *Duodenum* nominatur, à duodecim digitorum tranſverſorum menſurâ, quamvis illud vix quatuor digitorum longitudinem habere doceant Anatomici: verum ſi à pyloro ad inteſtini jejuni inflexionem uſque, quo loco tranſverſim ſub pancreate jacens, ſurſum aſſurgit, menſuratio fiat, duodecim digitorum longitudo reperietur.

Situs ejus eſt in dextro latere ſub hepate, ac cum pancreate connexio, craſſioris quidèm cæteris tenuibus eſt ſubſtantiæ, at anguſtioris cavitatis, præſertim verſus pylorum, amplioris nonnihil verſus jejunum, & circa inſertio-

nem ductûs cholidochi, & pancreatici, ubi aliis tenuibus amplius & latius eſt. Dictus ductus cholidochus extremitate ſuâ porum conſtituit bilarium, qui, eundem in modum ac ureteres intra membranas veſicæ urinariæ, inter duas hujus duodeni membranas aliquantulùm deorſùm protenditur, antequàm foraminulo deſinat. Eodem loci quoque ductus VVirſungianus pancreaticus peculiaris ſui exitus foramen habet prope commemoratum porum bilarium, attamen utplurimùm ab eo diſtinctum, quamvis interdum in unum coaluiſſe oſculum deprehendantur.

Venam propriam duodenam habet. *Arteriam* à dextro cœliacæ ramo. Nervoſus exiguos à ſtomachicis.

Pro duodeni uſu animadvertimus, ut in noſtrâ *Trutinâ lib. 4. De Ventriculi actione*, quòd non omnis ſpiritus æthereus, qui in ciborum maſſâ latet, per fermentationem in ventriculo educitur, ſed illa portio, quæ ad motum promptior eſt, nàm altera illius pars, quæ in compactioribus materiæ partibus profundiùs latet, inter illas remanet, quæ, quia fæculenta, ignava, & viſcida eſt, cùm non ſit de ventriculi indole, corrugatione ejus fibrarum per pylorum in duodenum exprimitur. Verùm quia ſenſitivorum vita altioris eſt indolis, quàm vegetabilium vita, dum illa integra eſt, & aliquo impedimento non urgetur, non quieſcit, niſi ab ingeſtis cibis vegetabilium vitam, ſive eſſentiam omninò emungat, ſibi ſubjiciat, & eorum cadaver adeò immutet, ut in excretis, neque vix ciborum ingeſtorum ſignum remaneat. Unde poſtquàm fæculæ ex fermentatione reſiduæ ſub pyloro deſcenderunt, ſpiritibus à ventriculo depauperatæ motum fermentalem ex ſe ipſis excitare non potuerunt, propterea remanſiſſent partim mutatæ, & partim immutatæ, ſi tali inconvenienti à generationis principio non conſuluiſſet natura, conſtruendo ſcilicet fellis folliculum ſub hepatis cavo, in quo amariſſimus liquor pro ſuccerentur, adhoc ut ejus portio per ductum bilarium in duodenum flueret. Unde ciborum reliquiis ſe immiſcet, & tali menſtruo in liquorem reſolvuntur. Hinc reliquus æthereus ſpiritus, qui anteà in centro ligabatur, ad ſuperficiem evocatus, ob talem materiæ diſſolutionem ſe movet, & in inteſtinorum membranas, ſeu glandulas miliares ſe inſinuat, non ſecus ac altera pars in ventriculo ſe inſinuavit. Quod omninò fæculentum eſt, & à ſpecificis ciborum qualitatibus penitùs liberatum, paulatim tranſcolando in inteſtinum colon, in fæces craſſeſcere incipit, ut per inferiora inteſtina foràs deturbetur.

Secundum *Iejunum* dicitur, quod in duodeni fine incipit, dicitur jejunum, quia plerumque vacuum invenitur propter pori bilarii in duodeni fine ingreſſum, qui proximè bilem influens promptiorem excitat, imò præcipitat expulſionem. Hoc longitudine duodecim, vel tredecim palmos, latitudine digitum circiter adæquans, multis

tis gyris intortum, ſub pancreate prope ſpinam in umbilicali regione, imprimis verſus ſiniſtrum latus ſitum eſt.

Venas habet à dextrâ meſentericâ, reliquis etiam inteſtinis, communes. Arterias à meſenterico ſuperiore. *Nervos* à ſexti paris ramo, qui coſtarum radicibus exporrigitur.

Tertium à prædicto incipiens, *Ileon*, & volvulus à circumvolutione, ac gyrorum multitudine dicitur. Hoc ſub umbilico ad Ilia, & coxas utrimque ſitum, digiti tranſverſi latitudinem obtinet, ac longitudine reliqua duo multum ſuperans, viginti unum aut duos circiter palmos adæquat. Ejus principium eſt, ubi inteſtinum incipit eſſe anguſtius, & paulò rubicundius. In hoc inteſtino ciborum reliquiæ craſſeſcere incipiunt. Ileon hoc frequentius in ſcrotum delabi poteſt, undè hernia inteſtinalis, de qua egimus. Et in hoc inteſtino volvulus fit, ſive Iliaca paſſio, in qua vomitus utplurimum ſtercoris eſt.

Primum craſſum inteſtinum dicitur *Cæcum*, ità dictum, vel ab obſcuro uſu, vel quod altero fine pervium non ſit. Eſt autem appendicula parva inſtar oblongi vermis, coli principio adhærens, longitudinis circiter quatuor digitorum tranſverſorum, exiguam cavitatem, in adultis plerumque vacuam, ſed in fœtu excrementis repletam habens. Non annectitur meſenterio, ſed mediante peritonæo laxè jungitur reni dextro. Hujus uſus hactenus incognitus fuit, quamvis hunc, alii alium uſum per inanes potius conjecturas adſcribere, quàm in hac parte ignorantiam ſuam confiteri maluerint.

Secundum craſſum eſt *Colon* inteſtinum, ità dictum tanquàm cavum, quod inter inteſtina hoc maximè ſit cavum, & ventrem efformat: vel à retardando, quod in cellulis tranſeuntes remoretur fæces: vel à torquendo, quòd in eo fiant tormina colica: vel à colando, quia anguſtum eſt ad modum colatorii, & involutum, ut fiat gradatio fæcis, ne ſimul tota deſcendat. Hoc cæteris multò amplius, & latius eſt, octo, vel novem palmorum longitudinem habens.

Incipit circa os ilium dextrum, proximo ibidèm reni ſe jungens, hinc ſurſum aſſurgit, & facto ſub jecore flexu, tranſverſim, ſub fundo ventriculi (cui mediante omento annectitur) pergit, & à ſiniſtris lieni, renique ſiniſtro, tenuibus membranis adhæret, atque circa os ilium ſiniſtrum, facto flexu, recti inteſtini principium orditur. Circa jecur verò à tranſudante per folliculum fellis bile, plerùmque luteo colore tingitur, atque hinc excretricem ejus facultatem ſtimulari à nonnullis creditur.

Superiora autem ventris occupat, I. Ut fæces paulatim in eo collectæ, ſuâ gravitate faciliùs deorſum volvantur, & excernantur. II. Ut coctionem ventriculi nonnihil fæcum calore adjuvet, quippè chymici nullam digeſtionem magis naturalem judicant, quàm quæ fimi calore perficitur. III. Ut fæ-

cum gravitate medium meſenterium non comprimatur, & vaſa anguſtientur.

Longum eſt communiter palmas octo, vel novem; latiſſimum verò, & ampliſſimum omnium. Vinculum habet proprium, digiti medii latitudine, ſecundum ejus longitudinem parte ſuperiore, à cœco uſque ad rectum inteſtinum exporrectum, quo cellulatum ordo continetur.

Ad coli initium apponitur valvula craſſa, membranoſa ſatis, & orbicularis, ſurſum ſpectans, regurgitantium fæcum, flatuumque obſtaculum, & hodiè dicitur vulgò Bauhini valvula. In hujus valvulæ deſcriptione non conveniunt Anatomici. Nonnulli ſcribunt illam eſſe membranam ab uno latere inteſtino adhærentem, idque cortinæ inſtar claudentem. Alii duas eſſe membranas ſibi invicèm oppoſitas, quæ ad invicèm concidentes inteſtinum occludunt. Alii non eſſe veram valvulam, ſed circulum carnoſiorem circumjectum, idque inſtar muſculi ſphincteris contrahentem. Verum ſi illius examen attentius inſtituatur, ſatis liquebit, illam nihil aliud eſſe, quàm membranam laxam, circularem, & quaſi propendiculam quandam inteſtini ilei colon ingredientis, quæ cum aliquid ex ileo deſcendit in colon, cedit, & aperitur; ſed è colo ſi ſtagnantes fæces, aut flatus ad ileum tendant; concidit, ac complicatur, ſicque viam obſtruendo, tranſitum verſus inteſtina tenuia impedit. Hinc clyſterum materiá ad tenuia naturaliter pervenire nequit.

Uſus eſt, ut in colo craſſiora excrementa, ſeu fæces coacerventur, & ad excretionis uſque tempus contineantur, cum turpe, & moleſtum homini fuiſſet, ſi continuò defluxiſſent. Hunc in finem amplam capacitatem adiptum eſt, plurimaſque cellulas, fœcum remoras, obtinuit. Quia verò totum ferè abdomen circumdat, & modò aſcendit, modò deſcendit, hinc dejiciendæ fæces tardius defluunt, & in alvi exoneratione non confertim, ſed duabus, tribuſvè vicibus deturbantur.

Venas & Arterias habet colon ſub ventriculo ab epiploide poſticâ, ſed in ſiniſtro latere hæmorrhoidalem venam, & meſenterica inferiori, hæmorrhoidalem arteriam.

Tertium, & ultimum craſſum eſt inteſtinum *Rectum*, quod in coxarũ antrum declivè recto ductu deſcendens, in anum deſinit. Unius, & dimidii palmi longitudinem, ac circiter trium digitorum latitudinem habet; craſſitie verò, ac carnoſitate omnia inteſtina ſuperat, extrinſecus pinguibus appendicibus donatum. Oſſibus ſacro, & coccygis, mediante peritonæo, adhæret, atque in viris penis urethræ, cervici uteri in mulieribus, mediante muſculoſâ ſubſtantiâ connectitur. Undè magnus harum partium conſenſus in viris, & mulieribus; præſertim in his uteri, & inteſtini, nàm inteſtino exulcerato, ſæpè excrementum per pudendum ejicitur.

Ano ſuis radicibus implantantur venæ hæmorrhoidales duplices: quarum internæ utplurimum ad ſi-

niſtram,

ſiniſtram, rarius ad dextram meſentericam, interdùm ad ramum ſplenicum aſcendentes, in portæ venam ſanguinem effundunt: externæ verò ramum Hypogaſtricum ingrediuntur. Venas comitantur arteriæ, partim à ramo meſenterico inferiore, partim ab arteriâ hypogaſtricâ procedentes. His nervi quatuor ejus extremo inſeruntur, ab extremo ſpinalis medullæ derivati, qui huic inteſtino acutum ſenſum inferunt, ut in teneſmo videre eſt.

Finis ejus, *Anus*, ſeu *Podex* dicitur. Tres habet muſculos. Primus *Sphincter* dicitur, vel ani conſtrictor; orbicularis circumjicitur ano annuli ſatis lati inſtar: ità ut licèt pars ejus aliqua in fiſtulis, vel aliis affectibus abſcindatur, non ideò totus ejus uſus penitus tollatur. Oritur ab inferioribus vertebris oſſis ſacri, & fibris tranſverſis circumjicitur longo ani ſpatio. Connectitur anterius. Primò Veſicæ meatui per fibroſos nexus. Secundò Peni, cujus muſculis dat originem. Tertiò collo uteri. Poſterius oſſi coccygis ſubjecto. Ad latera per ligamenta ab oſſe ſacro in os coxæ producta. Uſus eſt conſtringere anum, ne niſi volentes fæces excludamus. Ideò reſolutus, vel aliter læſus, facit fæces, invitis hominibus, excidere: ſicut læſo veſicæ ſphinctere, lotium involuntariè effluit. Reliqui duo *Levatores* nominantur, qui ab oſſium coxendicis, & ſacri ligamentis orti deſcendunt diſtincti ad ſphincterem, eique inſertiones ſuas commiſcent, ut unum per excretionem depulſum ſurſùm retrahant. His muſculis quacumque de cauſſâ nimium relaxatis, fit ani procidentia, ſeu inteſtini prolapſus.

De Meſenterio.

Meſenterium à ſitu nomen deſumpſit, quia eſt in medio inteſtinorum, non quaſi medium inteſtinum ſit, ſed ut inteſtina inſtar circuli, & in orbem complectatur, colligat, & veſtiat.

Unum eſt, attamen à nonnullis dividitur in *Meſereum*, ſeu meſenterium, & Meſocolon. *Illud*, quod in medio ventris eſt, & inteſtina tenuia connectit: *hoc*, quod colon annectit in dextro, & ſiniſtro latere, & parte infimâ recto inteſtino adhæret.

Conſtat membranâ duplici, & valida, peritonæo continuâ, pinguedine undique effractâ. Præter has, tertiam mediam, eique propriam, modò dictis paulò craſſiorem, ipſaque vaſa, & glandulas in ſe ſuffulcientem habet.

Magnitudo ejus à centro ad peripheriam eſt ſpithama: longitudo autem, & circumferentia trium ulnarum.

Figura verò ferè circularis eſt, cujus circumferentia in plicas innumeras contrahitur, ut inteſtinorum longitudinem, ac volumina coarctet, eorumque convenientem ſitum, & ordinem contineat. In medio amplum eſt, in lateribus oblongum, præſertim in ſiniſtro, ubi ad rectum inteſtinũ deſcendit. Ejus verò craſſities ingens eſt in obeſis, auctâ largiter pinguedinis mole,

mole, in aliis tenuior exiſtit.

Oritur à ligamentis vertebrarum lumborum, quibus validiſſimè alligatur geminâ quaſi radice, unâ majori, qua primæ vertebræ; alterâ minori, qua tertiæ vertebræ adnaſcitur, progreditur deindè in inteſtina, in quæ terminatur.

Glandulas habet meſenterium plurimas exiguas, & molles, membranis interjectas, ac ſecundum vaſorum diverſitatem, maxima horum eſt una in centro, ubi prima vaſorum fit diſtributio, qua ſcirrho laborante, totius corporis marcor ſuccedit. Harum glandularum uſus eſt. I. Diſtributiones varias ramorum venæ portæ, & arterias magnæ fulcire. II. Humectare inteſtina. III. Ex inteſtinis redundantem humiditatem abſorbere.

Abſurdam opinionem de his glandulis concepit *Riolanus lib. 2. Anthropog. cap.* 15. quippè ſtatuit earum ratione in meſenterio eſſe ſtrumarum radicem, ac fundamentum, nec ullas ſtrumas unquàm foràs erumpere, niſi meſenterium ſtrumoſum fuerit: quam opinionem *Tomo 1. cap.* 44. *De ſtrumis* confutavimus.

Nervos habet meſenterium ab internorum nervorum ſexti paris plexu, & à nervis è lumbali medullâ prodeuntibus; atque hinc in membranoſâ ſui parte ſatis ſentit, quamvis in pingui, & glandulosâ obtuſioris ſenſûs ſit, cujus ratione apoſtemata multoties in illâ diù occulta manent, antequàm ab ægro, vel medico ſatis percipi poſſint.

Arterias recipit à ramo arteriæ magnæ meſenterico dextro, ſiniſtroque, ſeu ſuperiore, & inferiore.

Venas obtinet plurimas inter membranas ejus decurrentes, meſeraicas dictas, quæ minimis radicibus ex inteſtinorum tunicis oriundæ, atque in meſenterio frequenti concurſu in ſe invicèm hiantes, tandèm in duos ramos majores ſcilicet dextrum, & ſiniſtrum meſentericum venæ portæ continuos concurrunt. Hæ ſanguinem per arterias ad meſenterium, & inteſtina impulſum, jàm à nutritione illarum partium reſiduum in portæ venam infundunt, indè ad hepar referendum. Habet meſenterium ductum communem cholidochum, ductum Wirſungianum, venas dictas lacteas, & vaſa lymphatica, quæ vaſa inter ſe differunt, non ſolum ratione ſubſtantiæ, etiam ratione originis, & progreſſûs, ſed etiam ratione materiæ, quam continent.

Uſus verus, præcipuuſque meſenterii eſt vaſa ad inteſtina excurrentia tutò deducere, & ab omni diſruptionis periculo ſalva, & integra præſtare.

De Pancreate.

Pancreas, quaſi totum carnoſum, Latinis *Lactes*, à ſuo candido, lacteoque colore interno dicitur, eſt corpus totum glanduloſum, laxum, & informe, ad primas lumborum vertebras, ſub poſteriore ventriculi parte, ejuſdemque fundo ſitum, membranâ tenui

nui à peritonæo inveſtitum, ex eâque quaſi ſuſpenſum.

Figuram obtinet oblongam, & depreſſam. *Magnitudo* in omnibus non eſt eadem, frequentiſſimè trium, vel quatuor, interdum quinque, ſex, ſeptem, vel plurium digitorum tranſverſorum longitudinem habet: latitudo maxima ferè duos digitos cum ſemiſſe adæquat, *Craſſities* circiter unum. Latiore ſui parte hepatis confinia accedens, circa primam lumborum vertebram ventriculo ſubſternitur, meatumque biliarium, ac portæ truncum includens, duodeno inteſtino jungitur: hinc lienem verſus extenditur.

Subſtantia ejus tota glanduloſa eſt, conſtatque ex multis quaſi nodulis, ſeu globulis, dicere poſſumus eſſe pancreas glandulam conglomeratam, quaſi ex multis minuſculis glandulis congeſtis compoſitam per intercedentia vaſa, plurimaſque fibrillas cohærentibus, & communi membranâ incluſis: qui noduli ſinguli quidèm aliquam duritiem præ ſe ferunt, ſimul tamen ſumpti, ob laxam connexionem, molliuſculi.

Color ei pallidus eſt, vix leviſſimam ſanguinis tincturam referens, ità ut neque in ſubſtantiâ, neque in colore ullam carnoſarum partium ſimilitudinem habeat; undè mirum eſt, quod à Veteribus Anatomicis *Pancreas*, id eſt *totum carnoſum* fuerit appellatum.

Nervos habet exiles à ſexto pari, inprimis à plexu ſuperiore abdominis. *Arterias* ab arteriæ cœliacæ ramo ſiniſtro, dorſo accumbente, interdum ab arteriâ ſplenicâ. *Venas* ad ramum ſplenicum prope portam emittit. *Vaſculis lymphaticis* etiam multis donatur.

In pancreatis medio, ſecundum ejus longitudinem, canalis ſingularis, & mediocriter capax excurrit, à primo ejus inventore, *ductus Vuirtzungi* appellatus.

Hic unicus per medium viſcus excurrit, & brevia, numeroſaque exilia vaſcula in ipſum patentia undequàque è viſcere recipit. Interdum duo ductus inveniuntur, ſed non æqualis longitudinis, quorum unus loco ſolito, alter paulò inferiore ſubſiſtit, verum ad ingreſſum in inteſtinum plerumque ſimul junguntur, unumque orificium faciunt: interdum etiam alter prope duodenum inteſtinum ductum cholidochum ingreditur, alter paulò humiliore loco ſenſim inteſtinum perforat.

Dicti canalis orificium hiatu mediocriter amplo in duodenum inteſtinum ſcilicet quatuor, interdum quinque, aut ſex digitorum tranſverſorum latitudine à pyloro, in notabili rugâ flexuræ duodeni proximè ad pori bilarii egreſſum in homine, non rarò etiam in ipſum ductum bilarium exiturientem aperitur; eique nonnulli valvulam adſtare ſcribunt extrorſum expectantem, & cujuslibet rei ingreſſum ex inteſtino in canalem præcludentem. Verum quia ductus à parte inteſtini ſine obſtaculo ſtylum facilè admittit, nulla valvula reperitur. Alterâ verò parte verſus lienem extenſus, ſenſim gracileſcit, & obliteratur, antequam

ad extremum pancreatis perveniat, ità ut lienem non attingat, neque eum ingrediatur.

In hunc ductum Vuirtzungianum ex omnibus nodulis, è quibus pancreas in homine conſtruitur, exigui ſurculi inſtar minorum rivulorum excurrunt, humorem pancreaticum, in nodulis excoctum, ac præparatum, in iſtum ductum effundentes, eo mediante in inteſtinum duodenum deferendum. In ipſo tamen ductu nunquàm ſuccus pancreaticus invenitur, propterea quod declivi viâ celeriter effluat in duodenum inteſtinum, neque in ductu aliquandiu ſubſiſtat, eodem modo ſicut urina è renibus per ureteres defluens propter rapidum tranſitum nunquàm in his invenitur.

De hujus viſceris officio antehàc graviter dubitatum fuit, dum illud multi ſolummodò vaſorum diviſiones fulcire, & pulvinaris inſtar ventriculo ſubſterni: alii crudiorem ſanguinis portionem expurgare: alii cordis ſanguificationem adjuvare: alii melancholiam ex liene deducere, aut ſuccum fermentaceum ventriculo ſubminiſtrare, aut lienis laborantis vicem interdum ſubire: alii illud chylum recipere, eumque ad majorem perfectionem excoquere, & excrementa bilioſa ex eo ſecernere, aliaque ſimilia putârunt. Sed ſunt conjecturæ nullis rationibus, & experimentis ſtabilitæ.

Pancreas in hoc ductu quendam liquorem ſublympidum, & quaſi ſalivoſum, nonnihil auſterum, ac leviter ſubacidum continet, qui in duodenum effluit inteſtinum, & in ciborum reliquias per pylorum in duodenum prolapſas, & nondum à particulis eſſentialibus extricatas ſe immiſcet, eaſque per novam fermentationem attenuat, & fundit, ac partes ſpirituoſas à craſſis, inutilibus, & fæculentis ſeparat. Fit hæc efferveſcentia propter bilis ſal volatile, oleumque ſulphureum concurrens cum ſucci pancreatici aciditate, ſicut in chymiâ ex talium concurſu ſimiles efferveſcentias fieri videmus.

Ex hoc, quod ità verum eſt, ut nullus ſanæ mentis in dubium vertat, eruimus ex pancreate benè valente magnam ſanitatis partem pendere, malè autem valente plurimos morbos, hactenus ſolis lienis, hepatis, meſenterii, aliarumvè partium vitiis aſſignatos, non minus quàm ab aliis modò dictis partibus procedere: & facilè jàm animadverti poſſe ab ejus ſucco vitioſo, ſcilicèt aut nimis copioſo, aut nimis acri affluente (præcipuè ſi etiam bilis copioſior, & acrior ſimul concurrat) nimiam, & pravam fieri in inteſtinis efferveſcentiam, vomituum acidorum, rugituum, flatuum, tenſionum, diarrhœæ, dyſenteriæ, colicæ paſſionis, (quæ tamen pleraque mala à vitioſâ bile ſola etiam induci poſſe, certum eſt) aliorumque ſimilium morborum cauſſam: vel ab eodem nimis pauco, vel nimis miti, & inſulſo affluente, valdè exiguam fieri efferveſcentiam, obſtructionem, atrophiæ, alvi durioris &c. cauſſam: vel interdum ab eo nimis ſalſo, vel acido

ſurſum

ſurſum verſus ventriculum aſſurgente, famem caninam, nauſeam, vomitum, ructus acidos &c. Verſus inteſtina deſcendente, magna tormina, eroſiones, alvi fluxus &c. Verſus caput verò, unà cum ſanguine aſcendente, epilepſias, convulſiones, & quaſi hyſtericas paſſiones, ac melancholica deliramenta &c. Verſus ſtomachum, aut cor, palpitationes cordis, & lipothymias, pulſuumque ſummam inæqualitatem, & debilitatem &c. excitari. Atque ſic pro vario hujus ſucci vitio varios produci affectus, quales etiam in ægris hypochondriacis varii conſpiciuntur, quorum magna pars huic ſucco meritò adſcribenda videntur. Quæ vitia ipſi maximè imprimuntur, aut per pravam diætam, multorumque ſalſorum, acidorum, fumo exſiccatorum, acrium, aliorumque ſimilium uſum: aut per pravas aliorum viſcerum coctiones, præcipuè lienis, quia ſcilicèt his de cauſſis, propter vitioſum ſanguinis fermentum (ſic dictum in aliorum ſententiâ): plurimæ ſanguinis particulæ in corde minus ſpirituoſæ redditæ, atque ſubacidæ, vel ſubſalſæ, & ad coagulationem pronæ remanentes, ſicque ad hoc viſcus per arterias delatæ, in eo nec ſatis ſubigi, nec in fermentum alimentis coctis ad inteſtina jàm elabentibus convenіens mutari potuerunt.

Verùm ſunt quidam medici, qui hujus liquoris novitate allecti, non aliter ac Galeniſtæ hepati, omnium morborum origines, & cauſſas huic ſucco refundunt: quippè diarrhœas, dyſenterias, colicos dolores, epilepſias, ſyncopes, hyſtericas ſuffocationes, menſtruorum fluxus, febres, & neſcimus quos non alios, ab hac unâ ſolâ cauſſâ produci exiſtimant, non aliter ac ſi nulli alii vitioſi humores, aliarum partium vitiis geniti, tales morbos unquàm producerent.

Cap. LXI.

De Abdominis, & Inteſtinorum Vulneribus.

Inteſtina adeò firmiter ventriculo ſunt annexa, ut ab Anatomicis ventriculus oblongatus nominentur; in abdomine latent, ne ab externis violentiis lædantur, quin abdomen, tanquàm externum munimentum cum contentis etiam partibus lædatur. Rarum eſt ab internis violentiis, ut flatibus rumpi, & lædi inteſtina; obſervavit tamen id bis *Benevenius*, ut *de abdit. ſanat. cauſſ. cap. 67.* refert, primò in muliere quadam, quæ cum intolerabili ventris dolore, modò ſupra, modò infra umbilicum premeretur, nec ullus ſpiritus erumperet, ſciſſo, ſeu rupto tandèm inteſtino vitam finiit. Deindè in ruſtico, qui cùm per longas ventris torſiones diem obiiſſet, & mortui cadaveris corpus incideretur, longa in inteſtino fiſſura inventa eſt, è qua etiam recentes uvæ, quas paulò antè comederat, proruperunt. Præterea à vermibus quandòque inteſtina perforantur;

ut annotârunt *Paulus Aegineta*, *Nicolaus florentinus*, *Thomas à Vegâ*, *Trincavellus*, *Paraus*, *Petrus foreſtus*, & alii. Frequentiſſimum tamen eſt à cauſſâ violentâ omenti, vel peritonei continui ſolutionem fieri, ut fuſiùs *Tomo* 1. *de Herniis* diximus.

Signa.

Si abdomen vulneratum ſit, & vulnus in cavitatem penetret, quænàm partes internæ vulneratæ ſint, difficillimè cognoſcuntur, nec ſtylum admittunt; malè enim in hiſcè partibus veſtigatur ſpecillo ferreo, aut argenteo, aut plumbeo, ſed potius nullo alio, vel candelâ cereâ, quia melius inflecti, & ad qualiacumque occurrentia obſtacula accommodari poteſt. Intrat aliquandò ſpecillum valdè profundè, per muſculorum interſtitia tranſiens; quod vulnus tamen non penetret in ventris cavitatem uſque, & contrà, quod vulnus penetret aliquandò in abdominis cavum uſque, licèt ſpecillum ubi intruditur, mox reſiſtentiam inveniat, ſcilicèt quia partes in corpore læſo aliter figuratæ erant, dum æger vulnerabatur, quàm poſteà, ubi vulneris ſtatus explorabatur: non ergò hæc vulnera ſtylum admittunt, ſed partes læſæ per conjecturam cognoſci debent, vel inſtrumento, vulnerati ſitu, ſymptomatibus, & excretis. Enſis vix ingredi poteſt, quin inteſtina non lædantur. Ex vulnerati ſitu cognoſcuntur, num ſedens, vel ſtans fuerit vulneratus, num per lineam rectam, vel obliquam tranſierit: nàm obliquè non tàm facilè læduntur. Ex ſymptomatibus, ſi gracilia inteſtina vulnerentur, præcordia duriora redduntur, bilis vomitu rejicitur, dolores fiunt magni, animi deliquia ſupervenıunt, anxietates, inquietudines, convulſiones, febris &c. Ex excretis, ſi gracilia inteſtina vulnerata ſint, ciborum reliquiæ non totaliter digeſtæ, & potus per vulnus exeunt; Si craſſa, ex ſtercoris per vulnus egreſſu. Chirurgi turundam naribus explorare ſolent, an fœtoris quid ſpargat, ex quo inteſtina punctim læſa eſſe judicant, quæ tamen exploratio ſæpè fallax eſt. Si ſanguis excernatur, vel per vomitum, vel per anum.

Cauſſæ.

Cauſſæ eſſe poſſunt omnia inſtrumenta ſcindentia, terebrantia, & violentâ manu abdominis, & inteſtinorum tenuium, vel craſſorum continuitatem ſolventia; ità ſunt enſes, gladii, cultri, ſtyli, ſagittæ, glandes plumbeæ &c. quibus, & aliarum corporis continuitas ſolvi poteſt.

Prognoſis.

Abdominis vulnera periculoſa ſunt, & difficulter curantur ob reſpirationis motum, vulnera nàmque quæ conſolidari debent, quiete indigent. Hæc vulnera, ſi penetrent, valdè pernicioſa ſunt, & eò magis, quæ ampla, quia vel

omentum, vel inteſtina facilè forâs prolabuntur. Si enim omentum prolapſum fuerit, niſi protinus reponatur, ſtatim coagulatur, & emoritur. Si inteſtina ſimul fuerint vulnerata, æger in magno vitæ diſcrimine verſatur, & quidèm magis, ſi gracilia vulnerata fuerint, vulnera habentur lethalia ab *Hip. ſect. 6. aph.* 18. quia eorum tunica nervoſa eſt, multis vaſis referta, bilemque recipit, & hepati proxima. Quandòque tamen tenuium inteſtinorum vulnera ſanata fuiſſe medicorum obſervationes docent. Craſſorum inteſtinorum vulnera, ſi ſint parva, & ſecundum eorum longitudinem, facilius curantur, quia pauciora, & minora habent vaſa. Si verò ſint magna, & per tranſverſum, pernicioſa. Si inteſtina ab aëre alterentur, & livida reddantur, malum inſanabile eſt. Si vulnera per anteriorem abdominis partem intrent, ac per tergum, & ſpinalem medullam egrediantur, lethalia ſunt. Si ſimul fuerint læſa, & diſciſſa vaſa ſanguifera maxima, vel in hepate, vel in liene, tunc malum ut plurimum lethale eſt, quia ſemel effuſo ſanguine, is vaſis ſuis reſtitui nequit, imò in inferiores partes deſcendens in ſuppurationem abit, ut *Hip. ſect. 6. aph.* 20. inquit: *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.*

Curatio.

In abdominis, & inteſtinorum vulneribus curandis vulgares magnam adhibent ſolertiam, & ſi inteſtina, vulnerato abdomine, ſuperficietenus vulnerata fuerint, ne prolabantur, in ventrem impellunt, & decenti ſuturâ abdominis cutis carnoſæ labia conjungunt, ne calor ille nativus tranſpiret, ſuperimpoſito pulvere adſtringente ſanguinem ſupprimente, & ſarcotico. Quòd ſi à flatibus per anguſtum orificium impellantur, & commodè reponi nequeant, carminativis utuntur remediis, ut ſunt *ſemina aniſi, carvi, fœniculi, flores chamomillæ, ſummitates anethi in vino coctæ*, quibus ſpongia imbuatur, & calidè foveantur.

Si inteſtina per amplum vulnus extra abdomen prolapſa ſint, protinùs vino albo tepido, vel in quo *roſa, chamæmelum, abſinthium coctum ſit*, abluunt, & adſtringente pulvere, & glutinante *ex aloë, maſtiche, ſanguine draconis, thure* conſpergunt & manibus blandè intromittunt, & in ſuum locum reponunt. Quòd ſi intumuerint, carminantibus fovent, vel fomentant decocto calefaciente *ex floribus chamæmeli, anetho, abſinthio, bacc. lauri, ſemine aniſi, fœniculi*; Vel *columbam, aut gallinam per medium diſſectas* imponunt. Poſt inteſtinorum detumeſcentiam *oleo maſtichino* ea inungunt, & in ſuum locum reponunt. Si reponi nequeant, cutis, & peritonæi tantum incidunt, quantum ad eorum prolapſum ſatis eſt pro repoſitione. Verùm vulnus ad inteſtinorum repoſitionem amplum facere, periculo non vacat, quia omentum, & inteſtina faciliter eò magis excidere

cidere poſſunt; refrigerantur, ac livida evadunt, & tunc omnis curationis ſpes præciditur. Decumbat potius æger ſupinus, & blandâ manu *oleo hypericonis* imbutâ, leniter reponantur.

Si inteſtina adeò diſciſſa ſint, & lacerata, ut ſtercus ex vulnere egrediatur, tunc inteſtinorum labia vino ſtiptico priùs abluta conſuunt, & pulvere adſtringente, & ſanguinem cohibente inſpergunt, & poſtremò abdomen conſuunt.

Inteſtina conſuendi modus varius traditur, commodiſſimum tamen cenſent acu ſubtili, brevi, & rotundâ, & filo lineo forti, & æquali ea conſuere, eo ferè modo, quo pelliones, pelles, & vulgò linteamina conſuere ſolent. Suturâ autem factâ, filum non abſcindunt, ſed utramque ejus extremitatem extra vulnus propendere faciunt, ut poſteà ſuo tempore extrahi poſſit. Tandem abdomen conſuunt, & pro materiæ purulentæ excretione foramen relinquunt. Alii de eo ſunt minùs ſolliciti, ſibi perſuadentes, unà cum cœteris excrementis è vulnere exſudantibus pus illud à naturâ ad inguina depelli, & in his abſceſſum excitari, quo diſrupto, excrementa quæcumque faciliùs effluere, & expurgari. Ubi repoſita fuerint inteſtina ſpleniis, & faſciis muniunt, ne iterùm decidant.

His peractis, agglutinationem, & conſolidationem ab ignotâ Deâ, ſcilicet à naturâ, cui totum opus committunt, expectant, ſed non perpetuò eſt morborum curatrix; quandòque enim magnis ſuccumbit morbis, & in ſolutâ unitate languores non curat, & hos ipſi prorſus committere eſt cum maximo ægri diſcrimine hanc ignotam Deam tentare, verum chirurgus cum ipſâ manum movere tenetur. Obſervamus in inteſtino recto ſimplicem excoriationem, quæ ſub oculos cadit, exquiſitis remediis reluctari, & difficulter ad priſtinam incolumitatem reduci, & inteſtina diſciſſa naturæ committunt? Naturæ opus committunt, actum eſt de ægri vitâ.

Nonnulli vulgares tanquàm ſcarabei ſtercoribus gaudentes, corpus purgant, ſed perperàm faciunt; nàm per partem affectam movere non debemus; omnes tamen in hiſcè vulneribus ſtatim ad venæ ſectionem, tanquàm ad ſicariorum aſylum, confugiunt, ceu rapaces beſtiæ, & hirudines ſanguinem hujus vitæ noſtræ theſaurum, & unicum pabulum exhauriunt, & ægros ad plura conjiciunt pericula; ſed non mirum, hujuſmodi belluæ humano ſanguine vivunt, & ſaginantur.

Ad faciliorem inteſtinorum vulnerum conglutinationem ſubſidiarias copias naturæ ferunt, & ægrotis propinant decocta, quæ parare ſolent *ex floribus roſarum, rubiâ tinctorum, piloſellâ, equiſeto, caryophyllatâ*, & aliis plantis vulnerariis. Vel exhibent *conſervam roſarum cum bolo armeno, & terrâ ſigillatâ.* Vel *diacydonium cum pulvere roſarum.* Cibis admiſcent pulveres *ex coralliis, bolo Armeno, & roſis.*

Pro

Pro ſordibus repurgandis, ipſiſque inteſtinis magis adhuc detergendis, & conſtringendis, remedia prædicta vino incoquunt adſtringenti, quod cùm *terebinthinâ*, *ſarçocollâ*, *thure*, *myrrhâ*, *aloë*, *bolo Armeno*, *ſanguine draconis &c.* permiſtum clyſteris inſtar in alvum infundunt, & inteſtini recti orificium goſſypio infarciunt, vel linteis duplicatis, vel quadruplicatis impoſitis, ut in ipſis inteſtinis ad tempus aliquod retineatur. Verum hæc medicamenta ſunt podicis remedia, nec inteſtina aſcendunt ob valvulam in coli principio appoſitam, quæ tranſitum verſus inteſtina tenuia impedit. Præterea in craſſis inteſtinis hæc medicamina ſtercoribus immiſta hebetantur, & vim medicamentoſam amittunt.

Si abdomen ſit vulneratum, varia balſamica dicta imponantur, & hoc vulnus partium membranoſarum more tractetur; ſi verò vulnus in abdomen penetraverit, non exploranda eſt vulneris profunditas ſpecillo ferreo, quia partes illæſæ lædi, & fibrillæ diſcindi poſſunt; præſtat candela cerea uti, quia facilè flectitur, & ad quoſcumque mæandros accomodatur. Sed hæc exploratio ſæpè fallit; læſæ nàmque partes aliter figuratæ erant, dum æger vulnerabatur, quàm poſteà ubi vulneris ſtatus exploratur. Si itàque anguſtum ſit vulneris orificium, & ad inteſtina penetrârit, ſtatim balſamica cum turundâ applicanda ſunt. Si abdominis vulnus ſit nimis amplum, & inteſtina extra vulnus protuberent, ſtatim manibus *oleo ex ovorum vitellis* perunctis in ſuam ſedem collocentur, ne à flatibus diſtendantur; quòd ſi eveniat, ut minimè reponi poſſint, tunc adhibeatur fotus calidiuſculus ex herbis vulnerariis, & carminativis, *ex hyperico*, *alchimillâ*, *ſcordio*, *ſalviâ*, *floribus chamomillæ*, *meliloto*, *ſeminibus aniſorum*, *cumini*, *fœniculi*, *caryophyllis*, *mace*, *bacc. lauri &c. in vino coctis*, vel foveantur *lacte*, in quo vulneraria, & carminativa incocta ſint. His adhibitis non tantum flatus diſcutiuntur, ſed inteſtinorum pori à frigore conſtipati reſerantur, & ſuccorum circulatio horum calore ferè reſtituitur, conſumptis flatibus, inteſtina reponantur, quòd ſi fieri nequeat, vulneris orificium dilatetur, quantum ſatis ad inteſtinorum repoſitionem, cavendum tamen eſt, nè inteſtinum ferro attingatur, (nonnulli inteſtina pungunt, ut flatûs exploſione detumeſcant) & vulnus ex aliquâ parte conſuatur, ac turundâ balſamicis illita imponatur ſuperpoſitione *emplaſtri ſticlici*, *vel oppodeldoch*.

Si omentum prolapſum ſit, niſi ſtatim reponatur, breviſſimo temporis ſpatio refrigeratur, coagulatur, & ſphacelatur, & tunc pars emortua abſcindenda eſt, ne ſana trahatur.

Inteſtina ſi vulnerata fuerint tàm tenuia, quàm craſſa, & ciborum reliquiæ non totaliter digeſtæ, vel excrementa per vulnus effluant, & ſint ſanguine fœdata, vel conſpurcata, ab omni ſorditie abſtergantur, & *ſpiritu vini camphorato*, *&*

eſſentia hypericonis abluantur; in ſitum ordinarium reponantur, & filum, quo inteſtina conſuta fuêre pendulum extra vulnus relinquatur, ut ſuo tempore educatur, vulnus conſuatur, relicto tamen in parte decliviori foramine, pro turundâ intrudendâ, balſamicis inunctâ, vel *oleo Apparicis cum oleo terebinthinæ*, pro materiæ affluxu.

Vulnus conſuere, relicto foramine, pro materiæ effluxu multum conducit, cruor, vel ſanies propter conſuta vulneris labia neceſſariò in abdominis cavitatem deſcenderet, retineretur, & ipſa inteſtina, cœteraſque partes contaminaret, & venter intumeſceret; nec materia in partibus declivioribus naturalibus à calore diſſipatur, vel inſenſibiliter educitur, quia admodum debilis eſt; nec fidendum eſt, quod materia per inteſtina depellat, vel quòd in inguinibus excitetur abſceſſus, per quem, cum aperitur, materia educi poſſit: nàm hoc ſæpè non accidit, & ſi quandòque in inguinibus erumpat abſceſſus, & diſrumpatur, non propterea æger tutus eſſe poteſt: nam vel vix curatur, vel in gangrænam, vel fiſtulam ſaltim degenerat, vel tabem pauco dierum ſpatio cum febre habituali, & citam mortem inducit.

Cœterum ne vulnerato in tantâ pernicie conſtituto medeamur, & cum ſanitatis incertitudine, operæ pretium ducimus ea ſeligere medicamina, quæ multis fuêre ſaluti, ac eapropter cura diætetica in ſex rerum nonnaturalium regimine conſiſtens, cautè adminiſtretur. Aër ergò non tantum ſit temperatus, verùm etiam calidus; frigidior eſt lethaliſſimus. Cibus coctu facillimus ſit, qui fæcibus non nimis exuberet, & optimum præbeat alimentum, & flatulenta vitentur. Potus ſit parcior, & ex vulnerariis. Motus quicumque fugiatur. Quies optima medela eſt, & vulnerati decubitus ſit in parte benè valente. Somnus, & vigilia ſint moderata. Alvus ſit laxa, aliàs glande proritetur, & non enemate, ne conſuta inteſtina rumpantur; vel ſaltim inflentur. Quicumque animi motus vehementiores coërceantur.

Abdominis vulnera, quæ muſculos tantum lædunt, ſedulò balſamis pluries à nobis recenſitis curamus, & eſtò non ſint penetrantia, non per hoc periculo vacant; ſiquidèm muſculi continuò involuntariè moventur ad thoracis motum, & ad fæcum expulſionem, vulnera verò, ut conſolidentur, quiete indigent. Si penetrantia fuerint, & inteſtina læſa, cum proteſtatione, & pravi ominis vaticinio, conſutis conſuendis, & foramine relicto, intra vulnus ea medicamenta, & balſama, quæ vulneribus thoracis penetrantibus deſcripſimus, per ſyringam injicienda ſunt. Interius non deſint ea, quæ acidum abſorbent, & ſuccorum circulationem promovent; hujus farinæ ſunt *oculi cancrorum*, *ſtibium diaphoreticum*, *antheclicum Poterii*, *mumia*, *ſperma ceti*. Non omittantur diaphoretica, quæ ſanguinis grumos diſſolvunt. Dum hæc adhibentur, manè, & ſero

potio-

potiones vulnerariæ, in quibus tota curationis ſpes conſiſtit, propinentur, quas alibi deſcripſimus. Symptomatibus citâ ope occurrendum eſt, & præcipuè ſi febris oboriatur, & exquiſitis, ac congruis medicamentis protinus non oppugnetur, gangræna, & certa mors ſubſequitur.

CAP. LXII.

De Hepatis Anatome.

HEpar, ſeu Jecur, quaſi juxta cor, eſt eximium viſcus in dextro hypochondrio ſub diaphragmate ſitu vaſtæ magnitudinis, in convexâ, ſeu gibbâ parte rotundum, & læve, inferiore, ſeu ſimâ parte concavum, qua ventriculi dextro lateri incumbit.

Numero communiter unum eſt, rarò duo. Rariùs planè deficit hepar, ut in *Matthiâ Ortelio* refert *Io. Schenckius obſervat. lib. 3.*

Subſtantiam habet mollem, & rubicundam, inſtar ſanguinis concreti, cujus tamen firmitas apparet, undè parenchyma dicitur. Difficulter corrumpitur: obſervavit enim *Riolanus* fortuitò hepar per integrum annum aſſervatum, incorruptum permanſiſſe. Subſtantia quoque hepati bovino ſimillimum eſſe, & coctum nec conſiſtentiâ, nec colore, nec ſapore ab eo diſcrepare, quare & noſtram carnem ſimiliorem eſſe bovinæ, quàm ſuillæ. Quicquid dicat *Marcellus Malpigius* accuratiſſimus hepatis explorator, qui *lib. de Hepate cap. 2.* microſcopiis hepar glandulam conglomeratam, bilem ſecernentem eſſe obſervavit.

Color ejus rubicundus oculis obvius, ratione ſuæ texturæ ei non proprius, ſed aſcititius, à copioſo ſanguine per venam ei largiter infuſo mutuatus. Proprius ejus color eſt pallidus, leviuſculè flaveſcens, qualis ſe pandit in hepate cocto. In quibuſdam ægris, ut hydropicis, pallidum valdè eſt, uti etiam ſplen, & renes. *Malpigius* album colorem ei adſcribit, & reverâ, ſi hepar per noctem aquæ immergatur, album evadit, depoſito in aquâ ſanguine.

Ob diaphragma, cui hepar cedere debuit, *Figuram* accepit ſuperiorem, & exteriorem ſatis rotundam, convexam, vel gibbam, æqualem, & lævem, ubi etiam poſterius ad venæ cavæ tranſitum ſinus eſt oblongus. Et ob ventriculum accepit figuram interiorem, & inferiorem cavam, quæ pars ſima dicitur, eſtque inæqualior, in qua duo ſunt ſinus: ad dextram unus pro veſicâ biliariâ: ad ſiniſtram alter pro tranſitu ſtomachi. Eſtque hepar ad dextram amplæ rotunditatis ad ſiniſtram anguſtæ, & acutæ.

Membranâ cingitur tenui, ortâ à peritonæo ſuccingente diaphragma, & revolutâ circum hepar. In hac membranâ veſiculæ attolluntur aqueæ, à quibus hydrops teſte *Platero.*

Magnitudo hepatis, in homine adulto, ſano, optimæ conſtitutionis, & temperiei, tentato ex-

perimento repertum eſt, quòd hepatis longitudo in parte convexâ major eſt, quàm in parte cavâ; ſiquidèm illa inſtar arcûs, hæc verò inſtar chordæ ſeſe habet, idemque de ejus longitudine accipiendum eſt. Hepatis cavi longitudo proximè reſpondet intervallo inter cubitum, & carpum poſito, latitudo verò ejuſdem cavi manûs ferè longitudini æqualis eſt; & craſſities manûs altitudini reſpondet.

Pondus hepatis in hominibus optimè conſtitutis trigeſimam quintam partem ponderis totius corporis eſſe multis experimentis comprobatum eſt. Exceptionem patitur regula in iis animalibus, & hominibus, qui multum adipis, vel ſebi pondus ſibi apponunt, nàm in his adipis, vel ſebi pondus computandum non eſt in proportione hepatis cum integro corpore, etenim adeps fit à nutrimento ab hepate non elaborato. In infantibus quoque fallit regula: nàm in his hepatis moles vigeſima quinta, ſæpeque vigeſima pars eſt ponderis totius corporis.

Connectitur per tria valida ligamenta. I. Abdomini per venam umbilicalem; quæ in adultis poſt partum areſit, & in ligamentum abit, ne diaphragma nimis pendulum ſit, & deorſum nimis tendat. II. Superius diaphragmati à dextrâ parte per ligamentum latum membranoſum, tenue: ſed tamen validum à peritonæo, quam diaphragma ſuccingit ortum, & hoc ligamentum ſuſpenſum dicitur. III. Etiam ſuperius diaphragmati, ſed à ſiniſtris per aliud ligamentum à peritonæo natum, teres, & validiſſimum: poſterius etiam, ubi cava tranſit, gibbâ parte peritonæo adhæret.

Brutorum hepar in varios lobos, ſeu pinnas eſt diviſum humanum verò hos lobos non habet, obſervatur tamen in hoc tantum ſciſſura, per quam vena umbilicalis in ejus cavum figitur, prominentiæ verò circa radicationem venæ portæ poſitæ fibrarum potius, quàm loborum denominationem apud auctores meruere.

Nervulos recipit exiles quatuor: duos à ſexto pari, tertium à ſtomachico, & quartum à coſtali, quibus obtuſus tantùm ſenſus ejus tunicæ tribuitur; vix enim in ipſam ejus ſubſtantiam interiorem penetrare videtur. Majoribus, & multis interioribus nervis non indiguit, utpotè quod ſentire vix debuit, & ipſummet fermentum conficiens, ſpirituum animalium fermentativâ qualitate cavere potuit.

Arteriolas obtinet exiguas à cœliaco ramo dextro, juxta portam ad illud venientes: nàm hepatis ſubſtantia vix arteriis opus habet, cùm ſanguis ei ſatis copioſus affluat per venam portæ, (quæ hîc arteriæ munere fungitur) qui ei, ob ſubſtantiæ ſuæ proprietatem, convenientior eſt ad nutritionem propriam, & fermenti bilioſi confectionem, quàm arterioſus. Nec etiam vena portæ cum ſuis ſurculis, ut nec cavæ radices indigent arteriis, cùm proprio contento ſangui-

ſanguine gaudeant, & nutriantur, nec uſpiam appareat ullos arteriarum ramulos quarumcumque venarum tunicis inſeri ad earum nutritionem.

Venas habet duplices. Superiore parte vena cava ei adnectitur, in quam plurimæ radices per ejus ſubſtantiam quaquaverſùm diſperſæ ſanguinem exonerant. His radicibus inferiore parte occurrunt ramuli venæ portæ, qui ſimiliter per totum parenchyma decurrunt.

Ab Ariſtotelis quo ad Galeni uſque ſæculum hepar vixit abjectum, & inutile corporis pondus, otioſum, & ignavum parenchyma nullius uſûs, nullius functionis, ac veluti alter lien, per accidens tamen corpori neceſſarium, ut *de Partibus animalium cap.*7.apud *Ariſt.* legi poteſt; qui cordi totis viribus favens, abſolutum; & independens in animantis republicâ dominium illi tribuit, thronum erexit, illudque conſtituit partium corporis omnium Monarcham, inter quas hepar viliſſimum erat.

At ſuo ſæculo, dùm medicinam faciebat *Galenus* abjecti, & derelicti hepatis partes fovere cœpit, ſeditiones in animantis republicâ movit, organa, & partes omnes in tumultum excivit, iiſque græcalicâ loquacitate, quæ ſequuntur, ſuggeſſit: *Et uſque adeò tàm ſocordes, & comatoſâ incuriâ preſſa animantis reipublicæ partes manebitis, & cordis inveteratam jàm tyrannidem tolerabitis? Indignum, nefaſque eſt, vos ingratitudinis titulo laborare, ſanguinis beneficio vivitis, ſentitis, & cunctas vobis functiones deſtinatas peragitis; venarum, & ſanguinis beneficio utimini, à jecinoris corpore venæ pullulant omnes, in ejus tamen carne vis inexhauſta ſanguinis effectrix, in eo facultatis naturalis, cujus ingenio vos utimini, ſedes, in eo vis bilioſi veneni à ſanguine ſeparatrix. Quorsùm hactenus cordi indebitè corporis totius dominii uſurpatori famulatæ eſtis? Detrahat ſanguinem hepar, venaque cava truncum relinquat inanem, & videte, an actum ſit de cordis Monarchiâ? Hepate cor indiget, non corde hepar, & tempus jàm eſt, ut cor hepati famuletur, illique debitum principatum reſtituat.* Hæc tanquàm per concionem inſinuabat *Gal.* 4. *de uſu part. cap.* 11. 12. *&* 13. 6. *de anatomicâ adminiſtratione cap.* 11. *lib. de loc. aff.* paſſim de naturalibus facultatibus, & latè in omnibus ſuis voluminibus. Cùm cordis partes nemo foveret, quippè Peripatetici, ad quos defenſio ſpectabat, Logici ſophiſmatibus immerſi nil rerum naturalium ſpeculationibus vacabant. Plaudere hepati unuſquiſque cœpit, eòque illud encomiis evexêre, ut penitus ſuppreſſo, non inquam principatu, ſed cordis nomine, omnia jecur peragere in animalium corporibus, ipſum, vitæ œconomiæ præeſſe, reliquas in corpore partes omnes obſequioſè illi famulari, ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor & arterias ſanguinem, cerebrum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro ſemine, tandèm univerſum corpus ſanguinem pro nutrimento proprio mendicare: publico itaque

que conſenſu decretum illi fuit imperium, thronus erectus, præſtitum obſequium, ac è privato, humilique ſtatu, in quo ignotum prius perſtiterat jecur, uno illud erigente Galeno, majeſtatis ſolium aſcenderit, corde in exilium miſſo, atque à Galeni diebus ſic ſe negotium habuit uſque ad præteritum ſæculum, in quo (ut hominibus evenire ſolet, qui vilibus aſſueti rebus, ſi fortè ad ſublime ferantur, inſolentiſſimi fieri ſolent) eò temeritatis, arrogantiæ, & inſolentiæ devenerat hepar, ut immemor ſuæ antiquæ viliſſimæ ſortis, adeò ſibi concreditam animalis corporis rempublicam iracundo, exlege, & ſuo calore turbare, lædere, & exagitare cœpit, ut quemlibet ſive magnum, ſive parvum morbum jecinoris tantum culpâ fieri, vel cauſſari communiter arbitrarentur medici, quod adeò verum eſt, ut luem Veneream, quæ ab externo fomite in corporibus creatur, in inſonte jecinore ſuam habere ſedem unico conſenſu à medicis inſinuetur. Intereà cor adeò vile, & abjectum devenerat, ut niſi per tranſennam in febrium definitione illius recordarentur medici, in reliquis pro mortuo haberetur.

Verum, quia ubi res ad ſummum faſtigium devenêre, eas retrocedere, & declinare neceſſe eſt, ut *Hip. ſect. 1. aph. 3.* habet: *Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint, neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere. Cum verò non quieſcant, neque poſſint proficere in melius. Reliquum igitur, ut decidant in deterius.* Uſurpatum in corpore ab hepate dominium, ac ad ſummum ejus evecta tyrannis parvo quodam lactearum venarum dictarum phœnomine anatomicâ induſtriâ ab *Aſellio*, *Pecqueto*, & *Bartholino* propalato, in ſuſpicionem venit, & acceptum per tot ſæcula obſequium præcipiti, & celeri eventu amittere cœpit. Occaſione ſuſceptâ, qui cordis genio tenebantur, inclinantes dominio, cordis partes fovere cœperunt, & ſpem victoriæ erigere, ac per inviſos hactenus ductus iter calcans *Pecquetus*, primò ſacculum lacteum, deindè per lacteas thoracicas chylum dictum in ſubclaveas cavæ aſcendentes, ac demum in dextrum cordis ventriculum traduxit. *Pecquetum* quamplures ſequuti adeò acerrimè pro corde pugnârunt, ut cum *Bartholinus*, catervam, quæ pro hepate adhuc pugnabat, diſſipatam, ac vilem cognoſceret, periiſſe jàm hepar exiſtimaverit, parentare hepati cœpit, ipſique jàm cadaveri ſolemnes celebrare exequias, erectoque publico tumulo, atteſtante defuncti viſceris ſortem, ironico epitaphio luxit.

Cœterum non fruſtrà tàm vaſtæ magnitudinis parenchyma à naturâ conſtitutum fuiſſe exiſtimamus, vel tantum ad dextri hypochondrii cavum replendum, verum privatum, & non publicum officium in viventium corporibus exercere, & inter partes miniſtrantes, non principes annumerandum eſſe cenſemus. Hinc *Perilluſtris Malpigius*, ut

ut diximus, glandulam conglomeratam, bilem ſecernentem eſſe obſervavit. Et *Gliſſonius* hepatis parenchyma colum quoddam peculiare eſſe exiſtimavit, per quod ſanguis, & humores percolantur, eamque alterationem, quæ ipſis in hepate imprimitur, percolatione perfici.

Hepatis munus eſt bilem, ſeu humorem felleum præparare, & in duodeni finem, vel jejuni principium per porum bilarium immittere, ut ciborum reliquiis ſe immiſceat, & tali menſtruo in liquorem ſolvantur, & facilius ſpiritus æthereus ad ſuperficiem à centro evocatus in inteſtinorum fibras ſe inſinuet ad corporis ſuſtentationem.

De Folliculo fellis, & Canali bilario.

Ad bilis receptionem in dextrâ, & cavâ hepatis parte duo meatus inſculpti ſunt, ſcilicèt *Veſica bilaria, & Porus, ſeu Canalis bilarius.* Per hunc bilis fæculentior, & mitior in inteſtina confluit. In illum vero tenuior bilis confluit, quæ aliquandiu ei inhærens, morâ illâ ex partis proprietate, magiſque ex ei inhærente reſiduo liquore, acriorem, ac magis fermentativam qualitatem acquirit.

Veſica autem *bilaria*, quæ etiam *folliculus fellis*, & Græcis *Ciſtis Cholidochus* appellatur, & veſica oblonga pyriformis, ſubrotunda, concava in ſimâ hepatis parte ſita.

Superiore, & mediâ parte connectitur ſinui inſculpto, reliquâ verò parte extra hepatis corpus propendet, quâ dextrum ventriculi latus, & colon inteſtinum attingens utrumque frequenter bile, per tunicas ejus tranſſudante imbuit, ac tingit.

Magnitudinem habet in aliis minorem, in aliis majorem: quo tamen quis bilioſior, eò veſicula major obſervatur: utplurimum verò longitudinem duorum digitorum tranſverſorum, latitudinem digiti, vel pollicis.

Duplici donatur *membranâ*; unâ exteriore non fibroſâ, à peritonæo ortâ, quæ partem ejus extra hepar pendulam inveſtit, & hepati annectit, eandemque eſt cum hepatis exteriore membranâ; Altera interiore propriâ, craſſiore, & muco lubrico adverſus contenti humoris acrimoniam munitâ. Hanc omni fibrarum genere pertextam eſſe, & rectis bilem in ſe allicere, obliquis retinere, tranſverſis eandem expellere multi tradunt cum *Laurentio*, Hæ tamen fibræ aliis videntur imaginariæ, cùm nullo modo demonſtrari queant. Verum Laurentii cauſſa ſatis defendi poſſe videtur, ſi dicamus, licèt fibræ iſtæ manifeſtè demonſtrari nequeant, tamen eas ratione ſatis percipi poſſe, cum hæc pars ad ſui firmitudinem non minus egeat fibris, quàm vena, arteria, veſica urinaria, aliæque plures, quæ cùm diſtenduntur, per ſuas fibras ſe rurſus contrahunt, & ſic ad priſtinum ſtatum redeunt: qualis diſtenſio a bilis redundantis copiâ, vel ab ejuſdem

turgeſcentiâ, ſeu effervescentiâ, etiam fit in folliculo fellis, quàm contractio per fibras, licèt inviſibiles, & obſcuras, neceſſariò ſubſequi debet, non tantùm ad bilis è folliculo expreſſionem, verùm etiam ad reductionem folliculi in priſtinum ſtatum.

Dividitur fellis veſicula in fundum, & cervicem; fundus amplior eſt, rotundus, ſeu pyriformis, & inferiore loco pendulus, colore bilis contentæ, modò flavo, modò æruginoſo, modò nigricante, modò alio tinctus; Cervix fundo durior, ſurſùm ſpectat, oblongatur, & anguſtatur, donec in anguſtum meatum, & tenuiſſimum abeat, qui in communem ductum inteſtina petentem deſinit.

Venas duas accipit exiles ad nutritionem, *Arterias* exiles à cœliacâ quoque accipit. *Nervulum* parvum vix conſpicuum à ſexti paris exili propagine hepatis tunicam perreptante.

Uſus folliculi fellis eſt bilem generare, nonnihil ad tempus retinere, & poſteà expellere; qua in hominibus ſanis mediocriter repletus eſt, non tamen adeò infarctus, quin porrò menſuram dimidii cochlearis capere poſſet: in morboſo autem ſtatu interdum bile admodum turgidus, & infarctus eſt; interdum etiam, ſed rarius, planè inanitus.

Alterum bilarium vas eſt porus bilarius, dicitur progreſſus cervicis veſicæ felleæ, quo poro bilario, ductuique communi ipſa veſicula ſe communicat, ac canalis eſt, per quem, dum veſicula nimio felle turgeſcit, ſe in ductum communem exonerat, ubi annulo fibroſo cingitur; in parte nàmque externâ cervicis veſicæ bilariæ annulus fibroſus invenitur, non verò valvula, ut alii perperàm crediderunt) qui multum foramen arctat, ac idem efficere videtur, quod muſculus ſphincter in veſicâ urinariâ efficit, ſcilicèt ut bilis è veſicâ faciliter non effluat. Anguſtiſſimus eſt meatus ciſticus, dilatatur deindè, ità ut ejus amplitudo pennæ anſerinæ minuſculæ, ferè æqualis ſit, longitudo verò à cervice veſiculæ uſque in ductum communem eſt duorum digitorum latorum.

Porus bilarius extra hepar conſpicuus dicitur etiam ductus hepaticus, ad differentiam meatûs ciſtici, truncus eſt, in quem ejus capillares ſurculi per hepatis carnem diſperſi, bile ibi ſecretâ ſe exonerant. Principalioris eſt uſûs, quàm veſica fellea, nàm multa animalia veſicâ carent, non autem poro bilario.

Ductûs communis incipit, ubi ciſticus meatus, & porus bilarius connectuntur, & angulum efformant, dicitur ductus communis, quia in eo tàm ciſticus meatus, quàm porus bilarius exonerantur; ductûs communis amplitudo ciſtici, & bilarii junctorum amplitudine proportione reſpondet pennæ anſerinæ majuſculæ.

Meatus ciſticus, & porus bilarius ductui communi conjuncti extra hepar figuram litteræ Græcorum γ efformant, linea enim ſiniſtra

ſtra meatum cyſticum deſignat, dextra porum bilarium, progreſſus amborum in unum conjunctorum deorſum verſus ductum communem.

Inſuper ductus communis à ſitu connexionis ciſtici cum bilario per duos latos digitos cum unius medietate deorſum elongatur, inſeriturque in inteſtina, ubi deſinit duodenum, incipitque jejunum. Nonnunquàm, ſed rarò ductus abit in ventriculi fundum, eò bilem effundens. Undè bilis vomitus, iique homines græcè dicuntur *Picrocholi.* Si verò ad jejuni finem meatus inſeritur; dejectiones ſemper bilioſas obtinent, & ii græcè dicuntur *Picrocholi cato.* Qualis eſſe debuit ille, cui in colon implantabatur cholodochus à *Marco Aurelio Severino noſtro Neapoli* diſſectus.

Inſertio hujus ductûs communis in inteſtina quamvis extrà recta appareat, antequàm tamen in inteſtinorum cavum ſuo orificio hiet, obliqua evadit; nàm inter membranas inteſtinorum deſcendit per digiti ferè latitudinem, poſteàque intra cavum ſuum orificium aperit, quod magnâ naturæ providentiâ factum eſt, ne ſcilicèt aliquid, quod per inteſtina deſcendit, in dictum ductum irrueret, quod faciliter evenire poterat, ſi rectus fuiſſet tranſitus à cavo inteſtinorum in canalem ductûs communis.

Putârunt nonnulli Anatomici bilem aſſumi ex hepatis ſubſtantiâ hoc modo: Aſſumunt pori radices bilem ex ipſâ hepatis ſubſtantiâ, in quam plurimæ venæ portæ, paucæque arteriæ hepaticæ ramuli ſanguinem ſuum deponunt, qui in eâ ſtatim alteratur, & ſulphureorum, ſubſalſarumque particularum miſtione novo modo excoquitur, & multis ſui particulis amareſcit, atque bileſcit: quæ bilioſæ particulæ, mediantibus acinis glanduloſis (ex quibus hepatis ſubſtantiam inprimis conſtare comperit *Malpigius.*) à reliquis ſanguineis coctione iſtâ minùs alteratis ſegregantur, & à radicibus pori, ac folliculi bilarii abſorbentur.

Franciſcus de le Boë Sylvius, conſiderans maximè exiles, & plerumque inviſibiles meatus per quos bilis ex hepate ad folliculum fellis defertur, longè aliam de ejus generatione opinionem concepit *Diſput. Med. 6. Theſ. 36. & 37.* Suſpicatur enim bilem generari ex ſanguinis portione per arterias ciſticas ad bilariam veſicam delati, partibus ipſi maximè ſimilibus, & per ejuſdem tunicæ poros in cavitatem ipſam ſenſim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ bile naturam abeuntibus: eodem modo ſicuti vinum canthari menſurâ in aceti dolium infuſum, mox convertitur in acetum. Illud ipſum quoque ſentit *Regius*, *philoſ. natur. lib. 4. cap. 12.* qui tamen etiam radices bilarias, ex ſanguine venoſo hepati infuſo bilem elicientes agnoſcere videtur.

Verum illud Sylvii commentum hæc quatuor deſtruunt. I. Quòd in folliculi cavitate nulla unquàm ſanguinis infuſi indicia appareant,

imò nec minima quidèm ab ullo Anatomico obſervata fuerint, cum tamen in quibuſcumque partibus, in quibus ex ſanguine alius ſuccus, liquor, aut ſpiritus eſt conficiendus, aliæque ſanguinis notæ maniſeſtè appareant, ut liquet in cerebro, & teſtibus. II. Quòd bilis etiam generetur in iis animalibus, quæ dicuntur folliculo felleo deſtitui, ut in Cervo, Damâ, Camelo, in quibus illa in folliculo ex ſanguine per arterias illabente generari non poteſt, ſed in ipſo hepate generata effluit per porum bilarium. III. Quòd in hepate interdum obſtruuntur illa vaſcula, per quæ bilis ad porum, & veſiculam fellis advehitur, atque tunc icterus fiat à bile copioſa per totum corpus diffuſa, cum interim in poro, & folliculo vacuo nihil bilis generatum fuiſſe liqueat, etſi arteriæ ciſticæ ſatis multum ſanguinis, more ſolito, ad folliculum detulerint. IV. Quòd in helluvionibus, & ſtrenuis potatoribus ex hepatis intemperie calidâ procedens icterus, ab arterioſo ſanguine in bilem mutato gigni non poſſit, cum ille æqualiter anteà, atque nunc ad folliculum delatus fuerit, nec ulla ratio fit, quare copioſior tunc eò ferretur in bilem mutandus, quàm aliis temporibus.

Indubitabile eſt tàm veſicam felleam, quàm porum bilarium per ſuos ſurculos ſuccum educere ab hepatis parenchymate, & hunc ſuccum in veſiculâ, & poro bilario recip, ipſumque in dictis capſulis receptum per ductum communem in inteſtina transfundi, verum negamus ſuccum illum, quem veſicula, & porus bilarius ab hepate recipiunt, à ſanguine ſeparari: ille ſuccus à vaſis felleis ab hepate exſugitur, ut diſponatur, & immutetur in ipſis in inteſtinorum gratiam, in quibus ſuum neceſſariiſſimum alioquin uſum exercet. Succus iſte priuſquàm in vaſa bilaria recipiatur, pars eſt ſanguinis ſeroſa tamen, non autem fibroſa, quæ ubique in venis, in arteriis abundare ſolet, ut jàm fluxibilior fiat, & motui promptior; dùm verò pars iſta ſanguinis ſeróſa eſt ſanguini commiſta, ſubdulcis eſt, parùm ad ſalſedinem inclinans, ſubtilis potius, quàm craſſa, aquea potius, quàm oleaginea; hinc eſt, quòd tàm ſanguis venæ portæ, & arteriæ ciſticæ, quàm hepatis caro nullum amarorem præſeferunt, nàm ſanguinis ſerum nullò modo amarum eſt, neque undè amaro ſapore imbui potuiſſet, habuit. Hoc itàque ſanguinis ſerum à vaſis bilariis ſugitur, ac in iis amarorem, craſſitiem, & oleaginoſitatem acquirit, tàm à texturâ fibrarum dictorum vaſorum, quàm etiam à liquore, quem in veſiculâ invenit à principio generationis ibi productum, ad hoc ut ſanguinis ſerum, quod illi miſcendum erat, in amarum verteret, non ſecus ad vinum dulce aceto commiſtum, acetum fit.

Evenit ſucco bilioſo id, quod de nutrimento in omnibus corporis partibus accidit; nàm idem, & unicum nutrimentum homogeneum, & ſimilare in unaquaque

parte

parte corporis pro partis cujuslibet diſpoſitione tranſmutatur; in oſſe enim fit os, in pulmone pulmo, in liene lien, in membranis membrana, & ſic de cœteris: principiis enim noſtris conſtitutivis ſolidis vis inſita eſt nutrimentum transmutandi, & ſibi aſſimilandi.

Notum quoque idem eſt in urinâ, ſudore, & in aquâ pericardii, qui liquores antequàm è ſanguine, ſive nutrimento ſeparentur, neque urina, neque ſudor, neque aqua pericardii ſunt, poſt verò ſeparationem unaquæque ſuam acquirit indolem.

Seroſa itàque pars ſanguinis ab hepatis corpore à ramis bilariis attrahitur in formâ ſeri, non autem in formâ bilis, deindè in dictorum ramorum vaſis poſtquàm ſerum illud attractum eſt, per commiſtionem cum liquore felleo, qui in iis ſemper ſtagnat, ipſum quoque ſerum in liquorem felleum tranſmutatur, acquiritque eas proprietates, quas paulò antè intra venas contentum non habebat; cum itàque materia liquoris fellei ſerum ſanguinis ſit, quod non ſolum in ſanguine ſuperfluum eſt, ſed neceſſariiſſimum.

De liquoris fellei uſu (cave, ne confundas bilam cum felle, ut vulgares faciunt) multa commentati ſunt Veteres. *Ariſtoteles*, ejuſque mancipia nullum fellis admittunt uſum, habereque tantum neceſſitatem materiæ, & educi, ne ſanguinis maſſa inquinetur, credunt. Verùm pace Ariſtotelis, & mancipiorum, nos diximus illud ſanguinis ſerum priusquàm in veſicam felleam recipiatur, non amaricare, ſed ſubdulce eſſe, & parum ad ſalſedinem inclinare.

Aliqui plus huic liquori tribuunt, ad totius commodum deſtinantes; nàm hepar calefacit, digeſtionem ſecundam confortat, naturalem hepatis calorem juvat, ſicut ignis ſub lebete. Imò toti corpori calorem largitur, ſi credimus *Nemeſio* inprimis ſtomacho ad promovendam coctionem.

Helmontius arbitratur liquorem iſtum eſſe omninò hepatis, & vitæ noſtræ neceſſarium balſamum, ac proindè Judæi Chriſto Domino in cruce, ut diutius in cruciatibus perſiſteret, acetum felle miſtum porrexerunt. Liquor iſte non gravat, nec moleſtat unquàm, ac proindè nullos efficit morbos, imò à multis præſervat, & præcipuè à putredine hepar: nàm fellis veſiculâ ab hepate amotâ, ſtatim hepatis in fellis circuitu diſſolvitur, & liqueſcit. Fellis diſruptio, ſive in felle vulnera confeſtim lethalia ſunt, non autem ità hepatis vulnus, inflammatio, & abſceſſus; nàm vitæ noſtræ alligatam neceſſitatem, integritatemque habet ob repentinam mortem.

Medici ſtercorarii, ſcilicet vulgares liquoris fellei uſum pro clyſtere naturæ excrementorum expulſioni deſtinàrunt, à mulierculis forſan edocti, quæ infantibus ad alvum laxandam ex felle ſuppoſitorium ſubmittunt. Sed quàm à veritate alienum ſit fel excrementorum expulſioni inſervire oſtendemus: Humanum ſtercus eſtò flaveat parum, aut multùm, tamen

men amarum non eſt; canes enim flavum infantium ſtercus avidius edunt, quia lactis ſaporem retinet. Attamen huic flavo ſtercori, ſi aliquot fellis guttulæ admiſceantur, tunc illud nequaquàm à cane lambitur. Multi ſtercore paſti ſunt, & de ſapore quæſiti, non eſſe amarum, ſed fœtidum, & ſubdulce reſponderunt. In magnis obſidionibus ob annonæ caritatem milites coacti fuêre ſtercoribus veſci, & quò ſæpius recomedebant, eò ſemper dulciora fiebant.

Ut de fellei liquoris uſu noſtram afferamus in medium ſententiam, aliqua de Ventriculi actione laconicè reſumamus oportet; dicimus itàque, quòd ingeſtis in ventriculum cibis, excitatur in iis fermentationis motus, qui occaſionaliter tantum à ventriculi calore concitatur, non ſecus ac vis generativa pulli in ovo excitatur à calore externo fovente, efficienter verò, & effectivè ille fermentationis ciborum motus producitur à ſpiritu in ipſis cibis contento, prout producitur pullus à ſpiritu ſeminali in albumine clauſo. Spiritus iſte ciborum, dum movetur, effervescentiam in ſuâ materiâ cauſſat; non ſecus ac ſpiritus in muſto delitescens, dum moveri incipit, effervescentiam in muſto cauſſat, qua paulatim muſtum acescit, transmutatur, & in vinum abit, abſque eo quod ab extrinſeco aliqua aciditas, menſtruum acidum, vel quid ſimile illi adjungatur; ſpiritus iſte acidus, qui fermentationem cauſſat in muſto, & per motum fermentationis aciditatem, fermentationemque cauſſat in cibis in ventriculo contentis, uti etiam per motum fermentationis aciditatem abſque eo, quod fermentatio, & aciditas, vel ab aliquo liquore acido in ſtomacho ſtagnante, vel alieno ab aliquo viſcere, vel glandulâ in ventriculum tranſmiſſo producatur, vel promoveatur. Ut ergò à propoſitâ muſti, & vini ſimilitudine non recedamus, ſciendum eſt, quòd ſicut vini eſſentia conſiſtit in illo ſpiritu acido, qui per fermentationem fuit in muſto productus; ità etiam eſſentia, quæ apta eſt ad corpora nutrienda conſiſtit in illo acido ciborum ſpiritu in cibis per fermentationem producto; atque ſicut per levem calorem à vino ejus ſpiritum elicimus, quo elicito, quod remanet, fæculentum eſt, ignavum, ac viſcidum; ità quoque à cibis fermentatis acidis ventriculus ſpiritum elicit vini ſpiritui analogum; remanentque deindè cibi fæculenti, ignavi, ac viſcidi, qui cùm non ſint de ventriculi indole, corrugatione ejus fibrarum per pylorum exprimuntur in inteſtina. Verum quia ſenſitivorum vita altioris eſt indolis, quàm vegetabilium vita, dùm illa integra eſt, & aliquo impedimento non urgetur, non quieſcit, niſi ab ingeſtis cibis vegetabilium vitam, ſive eſſentiam omninò emungat, ſibi ſubjiciat, & eorum quoque cadaver adeò immutet, ut in excretis neque vix ingeſtorum ciborum ſignum remaneat. Id natura ex ſimplici fermentatione in ventriculo obtinere non potuit;

undè

undè poſtquàm fæculæ ex fermentatione reſiduæ ſub pylorum deſcenderunt ſpiritibus à ſtomacho depauperatæ motum fermentalem ex ſeipſis excitare validæ amplius non erant; propterea remanſiſſent partim mutatæ; partim verò immutatæ, ſi tali inconvenienti à principio generationis non conſuluiſſet natura, conſtruendo ſcilicèt vaſa bilaria ſub hepatis cavo; in quibus humor amariſſimus produceretur, adhoc ut in inteſtina cum ſucco pancreatico flueret, cum ciborum reliquiis ſub pyloro ſe commiſceret, atque per alium motum fermentationi ferè contrarium in prima principia in liquorem ſcilicet ſuperſtites ciborum reliquias reſolveret, qua reſolutione in liquorem peractâ, inteſtinorum villi, ſive glandulæ miliares quicquid ſubſtantiæ alibilis in ipſiſmet ciborum reliquiis ſupererat poſt ſtomachi fermentationem emungere ſatagunt, & quod omninò fæculentum, & à ſpecificis ciborum qualitatibus penitus liberatum, ſenſim tranſcolando in inferiora inteſtina foràs deturbat.

Hìc obiter adnotamus, quòd ſpiritus ille, ſive eſſentia ciborum, quæ tàm in ventriculo ſeparatur per fermentationem; quàm in inteſtinis per reſolutionem, non aliter in ſtomachi, & inteſtinorum villos, ſeu glandulas miliares recipitur, ac rerum ſapores in linguam, & palatum recipiuntur, ac deindè minimè quidèm per tubulos meſeraicarum, & lactearum, per rectitudinem fibrarum per univerſum corpus diffunditur, illudque nutrit, & recreat, dum adhuc ſanguinis proprietates non acquiſivit.

Ex traditis jàm liquoris fellei uſum ſatis intelligi credimus, ſcilicet eſſe à naturâ productum ad ciborum reliquias eſſentiali parte non exutas reſolvendas, & hoc totum eſt experimento, & obſervatione perſpicuum, nàm ab inteſtino jejuno, in cujus principium obliquè ductus communis inſeritur, per integrum curſum tenuium inteſtinorum nunquàm aliquid ſolidum invenitur, ſed in iis ſemper obſervatum fuit fluidum quoddam liquamen, quod colon ingreditur, in fæces craſſeſcere incipit. Hic fellei liquoris uſus multum quoque pictoribus præſtat in miſcendis, & fluxilibus reddendis coloribus. Mirum enim quàm latè colores, adjecto felle, diffluant: quod non ſanè illum latuit, qui non ità pridèm verſicolores chartas tingendi artem excogitavit.

Cap. LXIII.

De Hepatis Vulneribus.

Interdum hepar ſuos patitur manes, cum à cauſſa violentâ, & externâ ejùs continuitas diſſolvatur: eſt apud Galeniſtas viſcus inſolentiſſimum, & non eſt in toto corpore morbi genus, quod non faciat hepar, undè non mirum, ſi quandòque meritas tantæ inſolentiæ pœnas luget.

Solutæ unitatis hepatis variæ

ſunt differentiæ; quandòque enim hepar telo acuto confoditur: aliquandò aliqua hepatis pars, & extremitas planè abſcinditur: interdum re obtuſâ contunditur potius, quàm ſcinditur: quandòque vulnus eſt ſuperficiarium tantum: aliquandò ad profundum penetrat: interdum ſaltèm hepatis ſubſtantia, interdum etiam vaſa ſcinduntur, vel rumpuntur; aliquandò gibbam, & quandòque cavum vulneratur.

Signa.

Hepatis vulnera petuntur ex cauſſis externis, & violentis, quæ præceſſerunt, & abdomen è regione hepatis, ſcilicèt ſub dextro hypochondrio, verſus ſpurias coſtas, læſerunt; ſi ſpecillum ultra digiti cum dimidio longitudinem intruditur, vulneratum eſt hepar. Deindè à conſequentibus facilè cognoſci poteſt; ſub dextro enim latere multum ſanguinis è vulnere manat, ad ſpinam reducta hypochondria, punctio, & dolor in regione hepatis, & partium vicinarum, interdùm ad jugulum, & ſcapulam dextram uſque porrigitur, in ventrem cubandi proclivitas, gravitas circa vulneratam partem, nec non tuſſicula quædam ſicca, & aderit pondus veluti deorſum trahens. Interdum vomitus bilioſus, vel cruentus, vel ſanguinis per alvum, aut urinam excretio ſequitur, vel narium hæmorrhagia.

Cauſſa.

Vulnerum hepatis cauſſæ ſunt res externæ hoſtili manu, aut alio quodam infortunio, vel pungentes, vel ſcindentes, & hepatis continuitatem diſſolventes.

Prognoſis.

Hepatis vulnera ex *Hippocratis* edicto *ſect. 6. aph.* 18. Lethalia ſunt; ſi enim vaſa majora vulnerentur, æger non evadit, quia omnis ſanguis in ventrem, vel extra fluit, & vulneratus moritur, non facilè namque hæmorrhagia ſiſti poteſt ob difficilem loci aditum, & quamvis magna illa vaſa non lædantur, attamen hepatis vulnus quantumvis exiguum liquoris fellei productionem turbabit, qui tamen maximè neceſſariiſſimus eſt. Quòd ſi aliquem ſupervixiſſe contigerit, inter rarò contingentia cenſendum eſt. Et alii quidèm vitam nonnihil protrahunt: alii brevi temporis intervallo moriuntur. *Hip. 5. Epid.* refert: *Cuidam jaculo percuſſo in hepar, ſtatim color cadaveroſus ſeſe ſparſit, oculi intrò ceſſerunt, difficultas ferendi, ac æſtuatio conſequuta eſt, & eâdem die vitam cum morte commutavit. Alter puer à mulo in hepate percuſſus, quarto die mortuus eſt, ſpiritum denſum habebat, nec quicquàm intelligebat, & febre tenebatur.* Si fortè ſiſtatur hæmorrhagia, tamen ulcus poſt vulnus relictum tàm rarò, & difficulter ſanatur, ut ex tribus millibus eâ parte vulneratis vix unus aut alter evadat, & inter miracula

racula ferè habendi ſunt, qui ex iis ſervati fuerunt. Aliquot caſus apud auctores legimus: *Vulnerato hepate, & abſciſſâ aliquâ ejus parte, hominem ſervari tradit Ægineta lib. 6. cap. 28. Refert Gemma lib. 1. Coſmocritic. cap. 6. de quodam Hiſpano ab inſigni hepatis vulnere ſanato. Bertinus lib. 13. medic. cap. 7 ſcribit de viro nobili, cui non tantùm hepar vulneratum, verùm etiam aliqua hepatis pars per vulnus extracta fuit, qui tamen, præter omnium expectationem ſanatus fuit. Hildanus Cent. obſ. 34. narrat de Helvetio quodam, qui extracto hepatis vulnerati fruſto, & ſymptomatibus ſæviſſimis ſupervenientibus, tamen convaluit.* Verum hæc ſunt naturæ miracula, qualia in curationibus interdùm contingere, olim tradidit Averrhoës. Convaleſcunt ſaltèm ii, quibus ſuperficies ſaltèm, aut hepatis ſubſtantia ſine magnorum vaſorum læſione vulnerata eſt. Hepatis contuſio periculoſior eſt, quàm vulnus, & ſæpè in abſceſſum degenerat.

Curatio.

Hepatis vulnera ſi ſanguinis profluvium minentur, ſtatim vulgares chirurgi venam tundunt jecorariam, & præſertim ad præcavendam inflammationem alacriter venæ ſectionem pluries celebrant. Si æger laxam non habeat alvum, *clyſterem ex decocto cichorii, plantaginis, hyperici, roſarum, addito oleo myrtino, & roſaceo, & melle roſaceo ſolutivo* injiciunt. *Rhabarbarum etiam in ſubſtantiâ ad ℈. ij. vel ʒ j.* exhibent; vocant enim rhabarbarum animam hepatis. Ad ſanguinis fluxum inhibendum adſtringentia, & glutinantia propinant, ut ſunt *roſæ rubræ ſiccæ, balauſtia, bolus Armenus*; Itèm *trochiſci de ſpodio, de roſis, rhabarbaro cum decocto plantaginis.* Vel

℞. *Conſ. roſ. rubr.* ℥. ij.
Flor. cichor. ʒ. j.
Veronicæ ʒ. ſ.
Corall. rubr. præp.
Margarit. præp.
Boli Armeni ana ℈. j.

cum ſyr. myrtino, vel cichorii f. electuarium. Conſuto vulnere, extrà emplaſtra adſtringentia, & glutinantia adhibent; ſi verò per vulnus hepar pateat, ſequentem pulverem ei inſpergunt, ut

℞. *Boli Armeni,*
Terræ ſigillatæ ana ʒ. j.
Flor. roſ. rubr. ℈. j.
Farinæ volatilis ʒ. iij.
Lapid. hæmatit. ℈. j.
F. pulvis.

Vel imponunt *unguentum ex terebinth. bolo Armeno, & mumiâ.* Vel *ex maſtiche, & thure.* Partes vicinæ inungunt *oleo roſaceo, & maſtichino.* Si ad inguina ex tranſmiſſo ſanguine abſceſſus excitetur, maturant, aperiunt, mundificant, & ſarcoticis, ac cicatrizantibus conſolidationem abſolvunt.

Noſtra hepatis vulnerum curatio non verſatur circa profundiora, quia lethalia ſunt, ut in vaticinio diximus, nec in iiſdem infixa tela citò extrahantur, ne copioſâ ſubſequutâ hæmorrhagiâ, æger unà cum ſanguine purpuream effundat animam; ſed tantùm circa ſuperficiaria verſatur: ideòque extrinſecè vulneri imponatur *cataplaſma herba-*

herbarum vulnerariarum volatili alkali refertarum, in vini ſpiritu maceratum, poſtmodùm *balſamum Peruvianum album, liquidum, vel Samaritani, artificialem, vel balſamum balſamorum n. d. vel aquam Reginæ* inſtillamus, vel ea, quæ alibi deſcripſimus, & turundam eodem balſamo imbutam intrudimus cum ſuperpoſitione *emplaſtri ſtictici.*

Interim internè pulveres particulas acutas abſorbentes exhibemus, qui ſanguinis evaſati aceſcentiam inhibent, & congrumationem diſſolvunt, & unà vaſorum diſſolutionem conſolidant, hujus energiæ ſunt *oculi cancrorum, antimonium diaphoreticum, anthecticum Poterii, mumia, ſpermaceti, ſanguis hirci, lapis hæmatites, magiſterium coralliorum, ebur philoſophicè præparatum, extractum hyperici, tormentillæ, & ſymphyti, lacca, rhabarbarum toſtum &c.* quæ propinari poſſunt in potionibus vulnerariis de alkali volatili participantibus, quas *ſyr. de tormentillâ, ſcordio, ſymphyto, vel de hyperico edulcoramus.*

Cap. LXIV.

De Lienis Anatome.

Lien, ſive *ſplen* eſt viſcus in ſiniſtro hypochondrio è regione hepatis, tanquàm alterum hepar, ſub diaphragmate, inter ventriculum, & coſtas ſitum, in nonnullis elatiori, vel humiliori ſede quàm in aliis.

Rariſſimum eſt lienem cum hepate locum permutare, ut hoc in ſiniſtro, ille in dextro hypochondrio; quod tamen à *Cornelio Gemmâ, & à Talentonio* fuit obſervatum, cujus rariſſimum caſum deſcribit *Cattierus obſer.* 17. *Petro Borello communicat.* atque etiam duas, treſvè hiſtorias refert. *Bartholinus obſervat. anat. rarar. cent.* 2. *hiſt.* 29. Rariſſimum etiam eſt lienem deeſſe, quod tamen ſe in muliere quadam vidiſſe refert *Hollerius inter rar. num.* 5. & in Ortelio compertum fuiſſe, ut diximus cap. præcedente. Verùm animalia, quæ veſicam non habent, carent ſine noxâ liene, undè falſum eſt *Helmontii* illud: *Habet & muſca ſplenem.*

Numero communiter unicus eſt, & hunc numerum rariſſimè excedit. *Cabrolius* tamen *obſervat.* [illegible] necnon *Poſthius*, & *Dominicus de Marchettis* duos invenerunt; *Falloppius verò in obſervat.* tres lienes vidit. In canibus ſubindè duo, vel tres reperiuntur, magnitudine inæquales, è quibus ſingulis vas in ramum ſplenicum extenditur: quod ipſum fortaſsè in aliis nonnullis etiam contigit: nàm *Ariſt. lib.* 4. *de generat. animal. cap.* 4. ſcribit in nonnullis brutis duplicem eſſe lienem, nonnulla etiam liene prorſus deſtitui.

Hic ambigimus, an lien ſit viſcus tantoperè neceſſarium ad vitam: Item an ille poſſit è corpore humano eximi, ſeu excindi, & vulnus rurſus ſanari, ſine vitæ, & ſanitatis diſpendio?

Pro primâ ambiguitatis parte, *Eriſiſtratus* lienem fruſtrà à naturâ creatum exiſtimavit. *Ariſtoteles lib.* 3 *de part. animal.* Lienem per accidens

dens neceſſarium ſtatuit. Et *Paracelſus* ex profeſſo methodum præſcribit, quo pacto ſplen per medicamenta omninò abſumatur, cum nihil ſic aliud quàm corporis Zizanium, quod quò magis increſcat, eò plùs totum corpus marceſcat: contrà verò *Helmontius* non tantum neceſſariiſſimum putavit, ſed ad nobiliores evexit actiones.

Pro ſecundâ quæſiti parte, lienem eximi, & exſcindi poſſe ſtat *Plinii* auctoritas *lib.* 11. *cap.* 37. dicentis: *Ægocephalo ovi lienem non eſſe conſtat, neque iis, quæ carent ſanguine. Peculiare curſſus impedimentum aliquandò in eo: quamobrem inuritur laborantibus, & per vulnus etiam exempto, vivere animalia tradunt.* Ex his Plinii dictis vulgus credit magnos curſores carere liene, vel facilè ſibi perſuadent lienem iis exſectum eſſe; Plinii authoritatem experientiâ nititur confirmare *Bartholinus cent.* 4. *anat. rar. hiſt.* 51. ſcilicèt experientiâ *Fioravanti*, gloriantis ſe cuidam lienem exſcidiſſe, atque ità ſanitati reſtituiſſe, de qua propter teſtes ſe dubitare non poſſe ſcribit, & ſi nullos intereà teſtes fide dignos producat, vel citet. Hoc ipſum *Fioravanti* experimentum citat, & admiratur *Deuſingius tract. de ſanguif. cap.* 79. ſimulque ex *Franciſco Rouſſeto* adducit duorum minorum gentium, & obſcurorum chirurgorum teſtimonia, qui ſe lienes sauciatos, & alteratos ſectione extirpaſſe, ægroſque feliciter ſanaſſe dixerant: atque his teſtimoniis certam, indubitatamque fidem adhibens de liene concludit: *Hoc Viſcus non eſſe neceſſarium ad vitam, ſed tantùm ad feliciorem vitam: non tàm ad eſſe, quàm ad benè eſſe: non ad nutritionem, ac conſervationem ſimpliciter, ſed ad nutritionem meliorem, utpotè ad ſanguinis tenuioris, elaboratioris, & magis ſpirituoſi generationem.* Huic ſententiæ magis favere videtur novus modus nuper in Angliâ repertus, quo lienes è canibus exſecantur, vitâ ſuperſtite manēte. Hæc omnia docere videntur, hujus viſceris non eſſe magnā neceſſitatem ad vitam, ut neque actionem tàm nobilem, quæ ei hactenus adſcripta fuit.

Pro parte negativâ ſtant non ſolum Veteres, ſed etiam recentiores cuncti; imò ex ſex millibus vix unum invenies, qui antedictam opinionem non penitus rejiciat: de qua *Cœlius Aurelianus lib.* 2. *de morb. chron. cap.* 4. ità ſcribit: *Decidi, vel auferri lienem, voce quidèm dictum, non officio completum accepimus.* Eandem negativam etiam ſuffulcit experientia; nunquàm enim quod ſcio, ab aliquo medico alicujus auctoritatis, & fidei, viſum, auditum, ſcriptum, vel obſervatum eſt alicui homini lienem fuiſſe exſectum, vitâ ſuperſtite manente. Quantum ad *Fioravantum*, ille fuit empiricus Circumforaneus, nullius auctoritatis, & ſatis exiguæ fidei, qui credulis hominibus quidlibet perſuadere ſtudebat, ut apud vulgares magnus medicus videretur potius, quàm eſſet. De obſcuris chirurgis ex *Rouſſeto* citatis, illud ipſum ſentiendum eſt: & nos etiam tales, aliaſque mille ſimiles fabellas à ſciolis quibuſdam glorioſis chirurgis nobis plu-

ries narratas meminimus, quibus tamen nulla fides debebatur. Si res ità ſe haberet, certè non ab agyrtis, & ſtolidis hujuſmodi chirurgis illius teſtimonia hoc noſtro quo petere neceſſe foret; jàm dudum enim ante multa ſæcula extitere myriades clariſſimorum medicorum, ac philoſophorum, quælibet naturæ myſteria accuratiſſimè perſcrutantium, quorum, ſi non omnes, ſaltem aliqui hac de re aliquid vidiſſent, obſervantes, ac notaſſent. Sed jam tota rei certitudo confirmatur incertiſſimis obſcurorum quorundam hominum teſtimoniis. Quibus tàm ponderoſæ rationes obſtant, ut dicta ſententia nullo tali fulcro fulciri amplius poſſit. Quippè, præter nervos, magna vaſa ſanguifera hominis lienem ingrediuntur (duæ ſcilicet arteriæ ſplenicæ) & egrediuntur (variæ venæ in unum ramum ſplenicum occurrentes) quorum ſola reſectio ſufficiens eſt, quæ hominem illicò ingenti hæmorrhagiâ occidat: veroſimile enim non eſt hæc vaſa ullis injectis vinculis, aliiſvè adſtringentibus remediis ità conſtringi poſſe, ut hæmorrhagiam gravem non faciant: vel ſi fortè vinculis ligentur, (quod in hominis hac parte abditâ commodè fieri non poſſe omnibus notum eſt, qui viſceris ſitum, connexionem, & conſtitutionem probè norunt) tunc tamen non diu poteſt, vinculis putrefactis, lethalem hæmorrhagiam ſubſequi neceſſe erit. Præterea ſi ſola, & ſæpè levia vulnera hujus viſceris lethalia ſint, imò ſi ſola ejus intemperies, obſtructio, aliuſvè morbus, totum corpus graviter affligere, quin etiam occidere poteſt; quantò lethalior erit, quantòque magis corpus, vitamque proſternet ejus totalis ablatio? Quantum ad canes, quibus lienes exſcinduntur, illi non omnes vivi permanent, imò ex multis vix pauci in vitâ ſervantur, iique tunc reliquum vitæ triſtes, & ignavi protrahunt, nec diu vivunt: prætereà ſine dubio, quod defectu convenientis materiæ à liene ſuppeditandæ, fermentum non præparetur, atque hinc ſanguis craſſior generetur, ſpirituſque cum vitales, tum animales pauci, & craſſi ſuſcitentur. Prætereà quod in cane tutiùs, ac commodius fieri poteſt, atque hinc facere licet, hoc in homine cum ſummo vitæ periculo tentare, nefas foret: & quod cani alicui hac in parte non cedit ad mortem, hoc hominem certiſſimè occideret; procul dubio, quod hoc viſcus in homine magis neceſſariam actionem præſtet, quàm in cane, in quo fortè pancreas, aliaque pars, ejus vices melius ſupplere poteſt, quàm in homine, utpotè in quo tantum viſcus, tot arteriis, venis, & nervis inſtructum, proprioque parenchymate donatum, fruſtrà creatum eſſe, nemo ſanæ mentis credet. Ità ut concludendum ſit, lienem in homine ad vitam maximè neceſſarium eſſe, nec ſalvo homine excidi poteſt.

Figura ejus oblonga eſt, inſtar linguæ bovis, undè linguoſum viſcus nonnullis dicitur, præcipuè quia in bove, cane, multiſque alius

aliis brutis illam figuram non malè repræſentat; foris ad latus ſiniſtrum, & diaphragma gibba nonnihil: nonnunquàm ad coſtas impreſſiones habens, latere dextram reſpiciente concava ob adjacentem ventriculum: ubi per longitudinem mediam linea quædam alba prominentiis donata, venas, & arterias cum omento admittens. In homine tamen conſtantem figuræ perpetuitatem non ſervat, ſed eam multimodè mutat, quippè in quibuſdam triangularis, in aliis gibboſus, quadratus, vel acuminatus, in nonnullis in lobos diſtinctus invenitur. Summa, & craſſior ejus pars Hip. caput, tenuior verò cauda appellatur.

Color in fœtu rubeus eſt ut hepatis; cum ſanguine materno alatur puro; in adultis ex atro purpureus, ob ſuccum craſſiorem; in provectâ ætate plumbeus, vel ſublividus exiſtit. Præter naturam autem lien varios induit colores juxta humorem dominantem, lividum, cinereum &c.

Parte convexâ diaphragmati non firmiter, ſicut hepar, ſed ſuperficialiter, necnon reni ſiniſtro connectitur per tenues membranaceas fibrillas à peritonæo enatas. Simâ verò, ſeu depreſſâ parte adhæret omento, & vicinis partibus, ſicque ligatus, in corpore benè habito ultra infimam coſtam non deſcendit: at relaxatus ligamentis humiliori loco ſentitur, cum magno valetudinis incommodo: iiſdem diſruptis, nonnunquàm in hypogaſtricum delabi viſus eſt.

Magnitudo ejus in hominibus diverſa eſt pro corporum, & conſtitutionum diverſitate. Plerùmque longitudinem habet ferè ſex digitorum tranſverſorum, latitudinem trium, craſſitiem pollicis. In morboſis tamen corporibus interdum enormem acquirit magnitudinem, ità ut ejus protuberantia extra coſtas ſentiri, & videri poſſit. Sic qui humidas incolunt regiones, & aquas bibunt paludoſas, magnos habent lienes. Interim quò viſcus hoc majus eſt, eò pejus degit homo, ejuſque corpus magis extenuatur, & minus floret. Unde *Trajanus* Imperator fiſcum appellavit lienem, quia ut hoc diteſcente, plebs depauperatur: Sic liene augeſcente, minuitur corpus, quia ab eo non ſuppeditatur materia congrua ad fermentum conveniens in hepate conficiendum, quo deſtitutus ſanguis debito modo non attenuatur, & ad partium nutritionem inutilis relinquitur. *Spigelius* obſervavit eos, qui amplas habent venas, habere lienes majores, atque ideò macilentos facilius quam pingues, in tumidos incidere lienes. Rariſſimè magnitudo lienis naturali minor eſt, cujus nonnulla extant exempla.

Duplici circumdatur membranâ; unâ exteriore à peritonæo; alterâ tenui propriâ, ab exteriore membrana vaſorum lienem ingredientium pronatâ, & eleganti ac mirâ fibrarum implicatione contextâ. Hæ tunicæ, ſeu membranæ arterias, venas, & nervos habent ab iis, quæ interiorem ſubſtantiam

ſtantiam pervadunt. Inter utramque autem excurrunt copioſa vaſa lymphatica, inſtar retis cujuſdam, multis valvulis donata. Oriuntur ex multis minimis glandulis conglobatis in liene ſubſiſtentibus. Fibras obtinet innumeras tenues, & validas, ex filamentis compoſitas, miro artificio ſibi invicem intertextas, nullâ cavitate donatas.

Arteriis irrigatur duabus, unâ ad elatiorem, alterâ ad demiſſiorem partem ingrediente. Hæ frequenter à cœliacæ ſiniſtræ ramo, quem *Arteriam ſplenicam* appellant; interdum à ramo quodam ex ipſo aortæ trunco exeunte, & flexuoſo ductu ſecundum pancreatis latus ad lienem procedente deducuntur, atque in mille ramulos ſiſſæ per eum diſſeminantur.

Venam magnam ex ſimâ parte emittit, quam *Ramum ſplenicum* appellant, qui ramus innumeris, plurimiſque radicibus parenchymati inhæret, ex quibus ſenſim cœuntibus, modò tres, modò plures majores rami efformantur, mox extra lienem in unum iſtum ramum ſplenicum concurrentes, qui tranſverſim ſub ventriculo per omenti ſuperiora ad venam portæ excurrit, in eamque ſe exonerat. Ex his ramis, unus dicitur *Vas venoſum breve* ingrediens modò unâ, modò pluribus propaginibus, quod vas volunt aliqui ſanguinem acidum eructare ad appetitum, aut ventriculi corroborationem, qui deindè per inteſtina excernatur, quod falſum exiſtimamus, nàm ſanguis in liene contentus tàm hominum, quàm brutorum eſt ejuſdem ſaporis, & dulcedinis cum eo, qui in aliis partibus corporis reperitur, & nihil à liene ad ventriculum per vas breve, ſed ſemper à ventriculo defertur ſanguis ad ramum ſplenicum. Alius ramus ad anum abit, & hæmorrhoidales venas internas gignit.

Obſervandæ ſunt præcipuè *Anaſtomoſes* frequentes arteriarum lienis cum venis ejuſdem, præſertim una inſignis ante ingreſſum vaſorum in lienem: reliquæ in liene ſunt.

Nervulos etiam à ſexti paris ramo coſtali ſiniſtro, magis per tunicam, quàm ſubſtantiam diſperſos.

De lienis officio, ſeu actione tàm variæ, & diverſæ extant medicorum opiniones, veritatem aſſequi planè operoſum ſit.

Multi ex *Galeni*, aliorumque antiquorum ſententiâ putârunt ejus actionem eſſe fæculentam, ſeu melancholicam chyli partem ſeparare, eamque per ramum ſplenicum attrahere, ac in ſe colligere, & aliquantulùm excoquere, eamque indè rurſùs, partim per vas venoſum breve in ventriculum, ad famem excitandam; partim per ramum ſplenicum ad inteſtina, & per venam hæmorrhoidalem ad podicem deponere. Quam opinionem multis, & ferè iiſdem rationibus refutârunt *Bacchinus*, *Riolanus*, *& Bartholinus*, quibus tamen omnibus argumentis ad ejus demolitionem opus non fuiſſet, cum hæc tria eam funditus evertunt. I. Quòd in liene nulla ſit ampla cavitas, qua tale excrementum recondi-

condi poſſit: II. Quòd nulla via ſit, per quam illud rurſùs commodè evacuari queat, cum per eundem ramum ſplenicum modò ingredi, modò egredi minimè debeat, aut poſſit. III. Quòd rami ſplenici, & vaſis venoſi brevis ligatura planè contrarium demonſtrat, ut ſuprà docuimus, quæ ſola ad iſtius perverſæ opinionis deſtructionem ſufficit.

Veſalius, *Platerus*, *Spigelius*, *aliique* Anatomici multi meditantes lienem hepar adulteratum, ab *Ariſtotele* appellari, quòd hepate malè affecto, hoc viſcus ſanguificandi munere fungatur; à *Platone* expreſſum hepatis ſimulacrum; ab aliis hepar vicarium, ſiniſtrum; lienis morbos, quemadmodum & hepatis ſanguificationem lædere; quandòque inter ſe ſitum mutare, ut hepar ſit in ſiniſtro latere, & lien in dextro; & lienis vitia, atque hepatis iiſdem propè remediis tolli: ſtatuerunt lienem eſſe viſcus ſanguificans, non minus quàm hepar, & eo imprimis argumento huc ducti, quòd lien in fœtu rubicundum habeat colorem, hepati æqualem, & quòd liene laborante ſanguificatio lædatur. Iſtum autem ſanguinem in liene confectum nutritioni viſcerum in abdomine contentorum inſervire putârunt; ſicut hepatis ſanguinem nutritioni reliquarum partium. Sanguinem hunc lienoſum confici tradiderunt ex chylo aquoſo, ac fœculento, quem nonnulli per vaſa lactea eò deferri, alii è ventriculo per vas venoſum breve in eum defluere, alii per ramum ſplenicum ab eo attrahi exiſtimarunt. Verum hanc ſententiam multa in præcedentibus dicta ſatis evertunt, cùm ſanguificatio neque ab hepate, neque à liene, neque à corde perficiatur: cum è liene, nulla extant vaſa, per quæ aliquis ſanguis ad nutritionem partium in abdomine ſitarum commodè defluere poſſet: cum etiam non dentur viæ chylum ad lienem deferentes; utpotè ad quem nulla vaſa lactea excurrunt, nec per vas venoſum breve (quod non in lienem, ſed in ramum ſplenicum extra lienem inſeritur) à ventriculo quidquam defertur; neque etiam per ramum ſplenicum ulla chyli attractio verſus lienem fiat. Hanc acceſſùs chyli difficultatem animadvertens *Veſlingius*, confugit ad poros ventriculi inviſibiles, per quos aquoſum chylum ad lienem ferri tradit, ſed nullis rationibus probat. Denique hanc ſententiam penitus deſtruit circulatorius ſanguinis motus, quo patet nullum ſanguinem ad partes pro nutritione deferri ab hepate, aut liene per venas, nec propter obſtantes valvulas deferri ullo modo poſſe, ſed totum è ſolo corde per arterias ad omnes partes propelli.

Reuſnerus, *Piſo*, & *Conringius* *Hippocratem* ſequuti ſolum potulentum ex ventriculo ſtatim exſugi à liene exiſtimant, atque adeò ſanguinem tantum aqueum conficere ordinariò. Sed nulla ratio firma id perſuadet, ſiquidèm deſunt viæ manifeſtæ. Nec tenue ſolum attrahere debet, quo tanquàm vehiculo, & chylus, & ſanguis

indiget, quanquàm ſeorſim non fluat, ſed variè cum craſſiori miſtum pro ſanguinis conſtitutione, donec officio ſuo defunctum, vel à renibus ſeparetur, vel toto habitu corporis exſudet. Si præter naturam in ventriculo ſerum à craſſiori chylo ſegregatur: vel per vomitum redditur, & craſſior chylus hoc vehiculo deſtitutus in inteſtinis colicam efficiet; vel per pylorum excernitur, ſemper patulum liquidioribus, & coctu facilioribus cibis; multò magis largiori potu, qui celeriter interdum in potatoribus ſtrenuis per urinam redditur, non lienem tranſeundo, ſed per inteſtina, ſi convenientia adſit qualitatis, humorum tenuitas, laxitas vaſorum; roburque trahentis facultatis, quibus conſpirantibus rectè *Aſellius* aſſerit, nullam eſſe tàm longam viam; quæ non facilè acceleretur. Aliter conſtitutis, non ſtatim per urinas potus labitur. Sunt enim, qui integro die Baccho indulgent ſine matulæ neceſſitate. Sunt etiam quibus lubrica alvus ſolvitur, ut per inteſtina ferri non dubitandum non ſit. Sanguis quidèm lienoſorum tenuis eſt, & aquoſus, non quòd talis immediatè ex ventriculo proueniat, ſed vitium eſt totius ſanguinis per arterias lieni communicatum.

Omnes ferè Anatomici ſanguinem in liene contentum acidum eſſe affirmant, verùm nos guſtatûs organum ejuſdem ſaporis eſſe lienis ſanguinem, ac cœteratum partium docuit, nec ſubaciditas in liene cocto guſtu percipitur; commedant iſti lienes, & poſteà ſcribant, & eſtò *Walaus in epiſt. de motu ſanguinis, & Highmorus Diſquiſitione anatomicâ* dicant, quod lien animalium vel aſſatus, vel coctus, vel quomodolibet præparatus, guſtatus, deprehenſus eſt auſterus, pontici, acerbi, & acidi ſaporis; credimus tamen hos lienem propè corruptum guſtaſſe, vel guſtum acidi apprehenſione imaginariâ imbutum, & ſic dulciter deceptos fuiſſe. Nec obſtat animalium lienem præſertim cervi, & bovis præparatum in extractum, vel eſſentiam redactum affectibus ſplenicis, & imprimis cachexiæ Virginum, & menſium ſuppreſſionibus ſpecificè conducere, quia in præparatione ſemper acida miſcentur. Præterea ſi lienis ſanguis eſſet acidus, utique coagularetur; eſt enim acidum ſtomacho gratum, & amicum, at ſanguini ob coagulationem hoſtile; & eſtò aliqua acidi portio quandòque in ſanguine fluctuet, quia vel diluitur, vel ab alkalicis particulis caſtigatur, & ipſum non coagulat. Hoc vulgarium medicorum opinamentum ab Aſtrologorum næniis deſumptum eſt, dicunt iſti in regno minerali plumbum, & in animali lienem Saturno comparari, & ſicut plumbum inter metalla eſt viliſſimum, molle, ductile, obſcuri, & nigricantis coloris, conſtans ex copioſo Mercurio, ſulphure nigricante, & ſale impuro; ità microcoſmicum Saturnum, ſcilicèt lienem cloacam, ſive ſentinam excrementi melancholici, mollem, ſpongioſam, & nigricantis coloris

ris eſſe dicunt, & ſicut Saturnus omnis adſtrictionis, & terreſtreitatis eſt auctor, ità lien aciditatis, & auſteritatis. Non negamus lienem partem ſanguinis craſſiorem, terreſtrem, fæculentam, effœtam, quam vulgares melancholiam appellant, non continere, verùm acidum in eo ſanguinem contineri omninò refutamus. Multos languores lieni tribuerunt vulgares, & præſertim melancholiam hypochondriacam, ſcorbutum, quartanam &c. quorum lien immunis eſt, & ſi quandòque afficiatur, non eſt affectus tanquàm mali cauſſa, ſed potius quod ceu affectus ab altius radicato malo in ſanguine, ejus læſio dependet.

Pro lienis uſu nos expendimus, ut noſtram ſtabiliamus ſententiam, liene augeſcente, corpus extenuari; liene affecto, lienoſos lurido infici colore; & liene benevalente, ac optimè conſtituto, corpus floreſcere, ut meritò dicatur *Saturnia floreſcere Regna*. Prætereà mirificam arteriolarum, venarumque per omnem ſplenis ſubſtantiam fruticationem, & connexionem ſtupemus. Hinc toto in corpore non adeſſe viſcus, quod tot arteriolarum, venarumque implicantiis potiatur, ut lien, cenſemus. Ob hanc igitur admirandam ſtructuram, tot, tantoſque laudabiles, benevalente, effectus, induci non poſſumus, ut lienem vel fruſtrà, vel ad viliſſimum miniſterium à naturâ conditum eſſe credamus.

Certum eſt lienem arteriam, quam ſplenicam appellant, à cœliacæ ramo ſiniſtro, & interdùm à ramo quodam ex ipſo aortæ trunco exeunte, recipere, diſſeminatur per totum ſplenis corpus, cujus figura filicis folium non malè exprimit; infinitam penè congeriem orbicularium, rubrorumque corporum exhibet cum glandulis innumeris, quæ locum, & ſitum ſibi nanciſcuntur in ſinubus, & cellulis membranoſis, quibus lienis ſubſtantia integratur. Arteria ſplenica diſſeminatur in cellulas quaſdam membranaceas, & cellulis iſtis inſperſæ ſunt minutiſſimæ glandulæ ſibi invicèm incumbentes, ut uvarum acini, ut exactè *lib. de liene cap.* 5. *Malpigius* obſervavit. Glandulæ illæ arterias à trunco arteriæ ſplenicæ, & ſurculos nerveos à nervo; qui ſplenem ingreditur, cum arteriâ mutantur. Sanguis arterialis per ſplenicam arteriam ad lienem poſt vertiginoſos motus advehitur, cœnoſus, terreſtris, effœtus, ſegnis, ac ſpiritibus depauperatus, veluti cruoris fœx, & caput mortuum, undè non mirum, ſi atri, & lividi coloris ſit, cùm ſanguinis fœculentias recipiat, & conſervet: verùm hic ſanguis non eſt omninò inutilis, & quaſi in ſentinam projectus, ſed ob ſalis fixi ubertatem eſt valdè fermentiſcibilis naturæ, ulterius in cellulis membranoſis, in liene coquitur, fermentatur, mobilis, ſpirituoſus, & volatilis fit, & reliquo ſanguini commiſtus ejus motum & volatiliſationem promovet. Non ſecus ac chymici inter deſtillandum, ut liquor optimus fiat, partes ſubtiles, & ſpirituoſas à capite

pite mortuo deſtillando ſegregant, ac deindè ipſi reaffundunt: atque hoc toties reiterant, donec caput mortuum crebris cohobiis volatiliſetur, & liquor ſecundum omnes ſuas particulas ritè exaltetur. Sal iſte fixus ex ſe ad fermentationem ineptus eſt, niſi ejus particulæ ad motum ſuſcitentur, ità eſt in panificio vulgare fermentum (levato dictum maſſæ farinaceæ commiſtum, nàm ſicut panis incocti portio quædam ad auſteritatem ſervata iſtam indolem acquirit, ut panes alios fermentet, eorumque particulas aliàs ſegnes in motum adigat: ità videtur, quod ſanguis in liene contentus ſtagnat, ejuſque ſal fixum in latibulis coërcetur, ſed huic inconvenienti benè conſuluit natura, quæ hoc animadvertens, ſucci pancreatici portionem ad lienem mittit ex ramulis anguſtioribus, qui eſtò lienem non tangere videantur, imò obliterari in liene, ſi tamen microſcopii ope explorentur, in lienis cellulas, & glandulas terminari obſervantur, undè fermentalis motus in lienis ſanguine ſuccedit, quia pancreaticus ſuccus acidus eſt, ut in multis operationibus chymicis ex acidi, & ſalſi commiſtione experimur. Hinc ſanguis per fermentationis motum exaltatur, mobilis evadit, ſpirituoſus, & volatilis, ac reliquum ſanguinem volatiſat, & à liene conveniens fermentum hepati ſubminiſtratur, quo ſanguis venalis attenuetur, & ad partium nutritionem fiat aptus. Concludimus tandèm lienem ſanguinem arterioſum concoquere, præparare, ac ſpirituoſum, & volatilem reddere, & hepar venalem depurare. Quod hujuſmodi ſit lienis uſus, patet, quia hoc viſcere malè affecto, ſanguis aut fermenteſcit nimis, ut in affectibus ſcorbuticis, & hypochondriacis; aut ſi lien ſit obſtructus, vel ſcirrhoſo tumore obſeſſus, ſanguis idoneâ deſtitutus fermentatione, cachexia, vel hydrops inducitur.

Cap. LXV.

De Lienis Vulneribus.

Facilius hepatis affectus curatur, quàm lienis, ideòque ſi hic in tumorem abeat non tantum curatu difficilis eſt, & diuturnus, ſed etiam languorum Lernam, & exitium inducere ſolet. Si verò ab aliquâ cauſſâ violentâ extrinſecâ ejus continuitas ſolvatur, certè mortem infert, cum ejus actio non tantùm ad benè vivendum, ſed etiam ad ſimpliciter vivendum ſit neceſſaria, quicquid mendaciorum pater, *Plinius lib.* 11. *nat. hiſt. cap.* 37. dicat, & ex eo *fioravantis* circumforaneus, & alii vilioris conditionis homines: lienem curſoribus, cum impedimentum iis afferat, eximi poſſe ſcribat. Sed has nænias ſuprà fuſiùs repudiavimus.

Signa.

Si gladius, vel telum è lienis regione abdomen penetravit, non certum indicium eſt lienem eſſe

vulneratum, quia fieri poteſt, ut tela abdomen penetrent, & lienem non attingant, ideòque aliis opus eſt ſignis; eapropter lienem vulneratum eſſe cognoſcimus, quod ſanguis niger, craſſus, & fœculentus è vulnere erumpit, ſæpè etiam vomitu, vel per alvum excernitur, plerumque unà dolet ventriculus, ingens ſitis excruciat, & febris. Prætereà præcordia, quæ eâ parte exſtant, tenſa apparent, dolor, qui ad jugulum pertingit, & ſpirandi difficultas demonſtrant, quæ fortaſſè accidit, quod per conſenſum diaphragma pariter eſt affectum. Vel tandèm vulneris figura percipitur, vel ſpecillum demonſtrat, ſi inſtrumentum pungens valdè fuit acutum, & forti brachio illatum.

Cauſſæ.

Cauſſæ mediatæ ſunt res externæ, ut inſtrumenta pungentia, perforantia, & ſcindentia violentà manu intruſa, aut alio quodam infortunio, vel exploſione, quæ non modò lienis ſubſtantiam attingunt, verum etiam penetrant, ejuſque continui ſolutionem faciunt.

Prognoſis.

Lienis vulnera, quæ penetrant, ejuſque corpus perforant, periculoſiſſima, & lethalia ſunt, nunquàm enim ſanantur, ſi non aliâ de cauſſâ, certè id ob vaſorum ſanguiferorum copiam, cum lien multas arteriarum, & venarum fruticationes habeat, quæ dùm læduntur, hæmorrhagia ſuccedit, nullis cedens remediis ob difficilem loci aditum; tum enim omnis ſanguis neceſſariò in ventrem fluit, & mors ſequitur, quòd ſi aliter eveniat, inter miracula ſcribendum. Si verò vulnus ſit ſuperficiale, vel fortaſſè in aliquâ extremâ ejuſdem parte, non neceſſariò erit lethale.

Curatio.

In lienis vulnerum curatione vulgares procurant, ut primò ſanguinis profuſio coërceatur, & inflammatio arceatur; ad ſanguinem autem compeſcendum illis medicamentis, quæ adſtringendi energiam habent, utuntur, ità ſunt *ſuccus polygoni, centaurii, plantaginis, pulvis boli Armeni, mumiæ, terræ ſigillatæ, olibani,* & id genus alia, quæ ſecundum artem applicentur; Pro arcendâ inflammatione ad venæ ſectionem, tanquàm ad magnum confugiunt præſidium, & venam jecorariam aperiunt, præſertim verò partis oppoſitæ, quia ſicut lien eſt veluti alterum hepar, ità hepar credunt alterum eſſe lienem; mittunt tamen ſanguinem ſenſim, bis, vel ter. Proſcribunt purgantia, quorum vice remediis ani, ſcilicèt clyſteribus utuntur. Intra vulnus tandèm ea medicamenta, quæ nativum calorem fovendi energiam habent, inſtillant, ità eſt *terebinthina cum oleo abjetino, myrtino, & cydoniorum.* Quia quandòque in morbis melãcholicis per urinam atrum humorem magno cum patien-

patientis juvamine excretum, & in lienis vulneribus pus per urinam expurgatum fuiſſe obſervârunt; medicamenta urinam cientia, *ex radice fœniculi, quatuor ſeminibus frigidis majoribus, ciceribus rubris, & ſimilibus* exhibent. Per quas autem vias lien per urinam rectè ſe exonerat, alii aliter docent. Quidam per ſplenicum ad venam portæ, hinc ad hepar, & per hepar ad venam cavam, & tandèm ad emulgentes pus pervenire ſtatuunt. Sed hæc via eſt nimis longa, & per multas ambages. Brevior longè via eſt per cœliacam arteriam ad arteriæ magnæ truncum, & hinc ad emulgentes arterias. Cæterum ſanguinem inficeret cum maximo ægrotantis diſcrimine. Prætérquamquòd urina non transcolatur per emulgentes, ut infrà dicemus. In his vulneribus magni æſtimant victûs rationem, quam tenuem, & maximi nutrimenti, præſertim verò agglutinantis virtutis, ut ſunt jura extremitatum animalium cum *piloſellâ, pimpinellâ, conſolidâ, endiviâ, boragine*, & ſimilibus præſcribunt. Hæc, & alia tenuioris energiæ medicamenta in lienis vulneribus exhibent, in reliquo totam curationem ipſi naturæ, quæ eſt Ignota Dea, in neceſſariis non deficiens, committunt, & hanc venerantur vulgares ſuperſtitioſi, veluti Athenienſes, qui *Ignoto Deo* ſacrificabant. Aſſiduè in ægrorum domibus per garrula medicaſtrorum ora, illa ſesquipedalia roboant verba: *Natura eſt morborum curatrix, medicus verò miniſter; ipſa enim non edocta, & nullo uſa magiſtro, ea, quibus opus habet, diſponit, eaque præter ſpem mirificè in naturalem ſtatum convertit.* Verùm non ſemper natura eſt morborum curatrix? ſolet enim quandòque morbo ſuccumbere & ità fatiſcere neceſſe eſt, nec vulgares ſemper curandi morbos contractum cum teſtibus; cui ſe ſola natura obſtrinxit, exhibere poſſunt. Eſt natura morborum curatrix, ſed medicus debet eſſe miniſter, id eſt adjutor. Quandò medicus totam morbi curationem naturæ committit, de infirmi vitâ actum eſt. Morbos aliquot phyſicos criticè ſe ſola abſque miniſtro curat, attamen chirurgicos, ubi continui ſolutio adeſt, ut videre eſt in Lue Venereâ, ulceribus, vulneribus, luxationibus, fracturis, & id genus aliis; nullatenus ſe ſola curare poteſt, niſi à perito adjuvetur miniſtro: eſt natura veluti ſenes uxorati, qui cum tantillo auxilii pulchras ſuſcipere poſſunt proles.

In lienis vulneribus ſex rerum nonnaturalium regimen magni pendimus; ideòque aër vitetur frigidus, & æger in loco temperato ſe contineat. Victûs ratio ſit tenuis, vitentur acida, & ſalſa; potus ſint decocta vulneraria. Motus arceatur, quies convenit, & decubitus in parte dextrâ. Somnus, & vigilia ſuos non prætergrediantur limites. Excernenda debito modo excernantur, & retinenda retineantur. Animi pathemata, quantum fieri poteſt, rectæ rationis freno vinciantur.

Si lien ſuperficie tenus læſus fuerit, eodem modo curatur, ac ſi

ejus ſubſtantia vulnerata fuerit, eſtò in hujuſmodi vulnere lethali vaticinio ſe munire debeat chirurgus, non ideò vulneratus ſine ulla ſalutis ſpe deſerendus eſt, quia dum vita eſt, ſpes eſt, ideòque utraque læſio, tàm ſuperficialis, quàm profunda eâdem curationis methodo tractetur. Ad ſanguinis itàque hæmorrhagiam compeſcendam intra vulnus ſyringæ ope *aquam arterialem n. d.* impellimus, quod ſi prima vice ſuum non ſortiatur effectum, ejus intruſio ad cohibitionem uſque reiteretur. Deindè ad balſamica devenimus medicamenta, quæ etiam ſyringâ innudantur, hujuſmodi ſunt *oleum momordicæ, Apparicis, tinctura myrrha, balſamus Samaritani, hypericonis, balſamorum balſamus, aqua Reginæ Hungar. balſamus proprietatis, balſamus artificialis*, cum brevis turundæ iiſdem medicamentis imbutæ intra vulneris orificium intruſione, & *emplaſtri ſtictici* ſuperpoſitione. Per os ea exhibeantur medicamenta, quæ ſanguinis acorem impediunt, demulcent, abſorbent, vel immutant, vel congrumatum diſſolvunt, fluxilem reddunt, & per ſua emunctoria deturbant: hac energiâ potiuntur *ſanguis hirci, oculi cancrorum, mumia, ſperma ceti, pulvis ante-hecticus Poterii; ſal ſaturni; antimonium diaphoreticum, ſalia volatilia ex herbis vulnerariis*; potiones vulnerariæ, quibus admiſcemus *herbas ſplenicas*, cum ſupradictis medicamentis, & præcipuè *balſamum Peruvianum liquidum* in decenti doſi, quæ edulcorentur cum *ſyr. de ſymphyto, de hyperico, tormentillâ &c.*

CAP. LXVI.

De Renum, & Veſicæ Anatome.

Renes à Græco verbo *reo*, id eſt fluo denominatos eſſe quidam volunt, eò quod per eos urina tanquàm per rivulos fluat; vel Græcè *Nephri* appellantur, quaſi mingentes.

Sunt *duo*, (rariſſimè plures, vel pauciores adſunt, monſtruoſum quippè eſt in uno latere unus, in altero nullus ren ſit, aut in utroque latere duo renes inveniantur, quod tamen nonnunquàm contigiſſe viſum eſt) ut uno affecto, alter ſeroſum trahat humorem.

Situm habent, poſt ventriculum, & inteſtina, ſub hepate, & liene, ubi incumbunt ſpinæ lumborum muſculis, inter duas peritonæi tunicas, ad latera venæ cavæ, & arteriæ magnæ, ſub quibus maximi nervi reconduntur, tàm ipſius muſculi Pſoæ, quàm alii ad crura hàc manifeſtè tranſeuntes, undè fit, ut calculo in renibus exiſtente, ſtupor in ejus lateris crure perſentiatur. Neque planè è regione ſibi invicem oppoſiti ſunt, ne tractioni impedimentum aliquod eſſet, & ne aliqua ſeri pars prælabatur. Sed dexter ren in homine inferior eſt, ut cedat jecori, cui proximè ſubjacet, fine ſuo tertiam vertebram lumborum attingens: rarò elatior eſt ſiniſtro, rarò etiam ſitu ſunt pares bini renes. Siniſter utplurimum lieni ex parte ſubjicitur, rarò lieni ſuperior.

Magnitudo utriuſque rarò æqualis: ſiniſter plerùmque dextro paulò major exiſtit. Longitudo plerumque eſt trium vertebrarum, interdùm quatuor: latitudo trium digitorum transverſorum, craſſities pollicis. Interdum tota magnitudo minor, interdum major invenitur, qualem majorem in ſalacibus ſe obſervaſſe putat *Bartholinus*. Quippè natura in magnitudine, numero, & figurâ nonnunquàm mirabiliter ludit, cujus rei varia, & mirabilia extant exempla apud multos Anatomicos: Verumtamen infrequens eſt hæc varietas, & in ſexcentis vix in uno reperitur.

Figura phaſeolum, aut aſari expanſum aliquo modo referunt, ſi planam ſuperficiem ſpectes. Exterùs in dorſo, ſeu ad ilia gibboſa, & rotunda eſt figura; inferius ad partem ſupremam, & imam gibba, ſed ad mediam concava, & ſima.

Superficies ſicut in jecore eſt lævis, & lubrica; rarò, & præternaturaliter in homine inæqualis, quaſi ex multis globulis carnoſis renes ſunt compoſiti.

Color ruber eſt obſcurè, rarò intenſè rubet. In malè affectis variè colorantur renes; quemadmodùm & hepar, & lien.

Connectuntur per membranam externam, quæ à peritonæo eſt, lumbis, & diaphragmati, per emulgentia verò vaſa cavæ, & aortæ, per medios ureteres veſicæ. Et dexter ren, cœco inteſtino, quandòque jecori, ſiniſter lieni, & colo. Hinc flatuum, & excrementorum copiâ exacerbatur nephritis.

Membranis veſtiuntur duabus, quarum exterior communis, à peritonæo procedens, adipoſa nominatur, quia in obeſis copioſo adipe circumfunditur: in hanc ingreditur arteria adipoſa, ab aortâ: ex eâ verò egreditur vena adipoſa, quam ren dexter ad emulgentem, rarius ad cavæ truncum, ſiniſter verò ad cavam emittit. Interior propria membrana ab externâ tunicâ vaſorum dilatatâ efformatur, eique *nervuli* exigui, à ſexti paris plexu, & ramo ſtomachico inſeruntur, obtuſum reni ſenſum præbentes, qui tamen in ureteres ſe extendunt; & his acutiſſimum ſenſum conferunt, atque hinc cauſa ſunt, quod in nephriticis doloribus ventriculus in conſenſum protractus ſubvertitur, & vomit. Pauciſſimi verò, iiſque tenuiſſimi, ac vix conſpicui nervi ipſam renum ſubſtantiam ingrediuntur. Hinc nephritici dolores gravativos habent vehementiores: ſed dolor tamen fit acrior, ſi calculus in ureteres anguſtos, & valdè ſenſiles ingrediatur.

Ipſa renum *ſubſtantia*, quatenus viſui occurrit, apparet quaſi fibroſa, ex concurſu, ac miſtione minimorum vaſculorum intercedente aliquâ carnoſitate variis exilibus alveolis donata, junctorum contexta externo contactu duriuſcula, ſed interius tamen modicè ſpongioſa, coloris obſcurè rubicundi exterius; verſus pelvim verò magis pallidi. Hæc ſunt illa, quæ in renibus oculorum obtutu communiter

muniter percipi poſſunt, ſed noſtro judicio ipſa eſt mera glandularum minimarum congeries cum ſuis vaſculis.

Habent ſinguli renes duo ampla vaſa ſanguifera, arteriam ſcilicèt & venam emulgentem, quibus exilia quædam vaſa lymphatica interjiciuntur.

Arteria emulgens, ex aortæ deſcendentis trunco producta, ſimam renis partem ſubit, geminata prius, hinc diverſis ramis per ejus ſubſtantiam diſpergitur, in eâque in minimos, atque inviſibiles ſurculos evaneſcit.

Venæ emulgens paulò amplior eſt arteriâ. Hæc innumeris radicibus, in hunc truncum concurrentibus, reni, ejuſdemque glandulis inhæret; ab eoque è ſimâ parte exiens ad cavam procedit, in quam aperitur, ejuſque ingreſſui mox valvula inſignis imponitur, ab inferiore parte ſurſum ſpectans, ità ſita, ut ſanguis liberum in cavam tranſitum concedat, ſed ejuſdem influxum è cavâ in emulgentem impediat. Verùm ut verum dicamus, venarum emulgentium radices cum finibus arteriarum emulgentium per anaſtomoſes multipliciter coëunt, ut annotavit *Rolfingius*, & *Bartholomeus Euſtachius lib. de renibus*, ac *Malpigius* edocuit.

In rene interiore continetur *Pelvis*, ſeu *Infundibulum*, quod nihil aliud eſt, quàm ſinus membraneus, factus ex uretere in cavo renis expanſo, ac dilatato, & apertis, atque latis ramis (utplurimum octo, vel decem) inſtar fiſtularum eò perveniente: quibus ſingulis imponuntur *carunculæ*, vulgò *Papillares*, Rondoletio *Mammillares* dictæ inſtar glandularum minus coloratæ, ſed duriores reliquâ carne, magnitudinis piſi, ſuperius latiuſculæ, inferius convexæ, perforationes anguſtiſſimas habentes, quæ vix capillum admittunt.

Actio renum eſt, ſeroſam redundantem humiditatem è ſanguine ſeparari, quæ ipſis cum ſanguine advehitur per arterias emulgentes, è quo ſanguine in tranſitu per renum glandulas, fibrillas urinarias, & carunculas papillares, bona ſeri pars ſeparatur, ac in pelvim diſtillat, indèque per ureterem delabitur in veſicam urinariam. Quod verò reliquum eſt ſanguinis, & ſeri ei permiſti (totum enim ſerum à ſanguine non ſeparatur) illud per venas emulgentes demittitur ad cavam. Verùm arteriæ emulgentes per varias anaſtomoſes cum venis emulgentibus in renum ſubſtantiâ coëunt, & hæ ſanguinem ad cavam demittunt, abſque ſeri ſeparatione; præthereà illa ſeri ſeparatio quomodò fiat, explicare difficillimum eſt, quia primaria duo, ex quibus explicatio petenda foret, penitus obſcura ſunt, ſcilicèt ſpecifica fermentatio, & peculiaris pororum in renibus diſpoſitio.

Secundum noſtram ſententiam de renum uſu præmittimus, quòd una, eademque eſt ſudoris, & urinæ materia remota, tantùm ſecretoriorum locorum diverſitate ſudor, & urina diſtinguntur; hinc obſer-

obſervamus per æſtatis decurſum, habitu corporis rarefacto, & poris valdè reſeratis, majorem ſudoris evacuationem; paucam verò urinæ excretionem: contrà verò hyeme, denſatâ cute à frigore, repercuſſa effluvia non integrè exhalant per corporis periphæriam, & hinc copioſa materiæ ſeroſæ per urinas excretio. Sudoris, & urinæ materia eſt ſerum, quod eſt pars aquoſa ciborum, & potûs cum alimentorum ſuccis ſulphureis, ac ſalſis in ventriculo, aliiſque viſceribus ſimul excocta, & ſanguini copioſè affuſa, ut ei perfectam mixturam, & neceſſariam tenuitatem, & fluxibilitatem conferat, qua mediante per anguſtiſſimas quaſque vias permeare poſſit, ut ejuſdem quoque impuritates, ac crudiores ſalſas particulas abluat, ſibique admiſceat & unâ ſecum per ſalivam, ſputa, ſudores, atque urinas evacuet.

Hoc ſerum à potu, & alimentorum humiditate ſanguini copioſè affuſum dupliciter evacuatur, vel inſenſibiliter per cutem conſtantem ex arteriolis, venulis, & nervulis capillaribus, qui rete totum corpus inveſtiens texunt: ſub iſtâ texturâ reticulari conſtitutæ ſunt copioſæ glandulæ miliares, ſuis excretoriis vaſis exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus conſtructæ, quorum orificia cutis poros conſtituunt. Hæ ipſæ cutis glandulæ ex ſanguine dies, noctéſque perpetuò per capillaria vaſa ſeparant copioſè partem ejus ſeroſam ſalinis, oleoſis, ſuperfluis, inutilibus, & effœtis particulis impregnatam; quæ ſub halituum per ſe inviſibilium formâ per vaſcula eorum excretoria expirant, adjuvante non parum calore, tum ipſius corporis expirantis, tum etiam corporis ambientis, & hæc *Inſenſilis* appellatur *Tranſpiratio*. Hæc autem ſeroſi humoris per poros evacuatio omnes ſenſiles quorumcumque excrementorum evacuationis copiâ longè ſuperat. Ut ſi homo unâ die aſſumpſerit alimenta ad libras v. g. XII. excernet per poros cutaneos, & expirationem vaporoſi excrementi libras IX. & fortè vix III. per ſenſiles evacuationes. Hoc ingenioſo experimento ſcitè docuit Sanctorius in Medicinâ ſtaticâ. Iſte hominem juvenem matutino tempore, poſt depoſitas alvi, urinæque ſordes, in exactiſſimâ librâ ponderat: ac prætereà etiam omnia, quibus totâ die uſurus eſt, alimenta ſeorſim ponderat. Deindè etiam ſputorum, alvique, & veſicæ excrementorum, quæ totâ die excernit, in vaſe collectorum, pondus exactè inquirit; eundemque hominem poſtridiè eâdem, qua pridiè horâ, jejunum ponderat: tumque detracto excrementorum manifeſtè excretorum pondere, comperit excrementum per poros inſenſibiliter evacuatum, pondere multum ſuperare omnia alia ſenſibiliter evacuata excrementa.

Vel hoc ſerum ſenſibiliter evacuatur; quotidiè nàmque gignitur, & interim partium ſubſtantiæ non apponitur, itàque præter inſenſilem tranſpirationem, per quam non totaliter evacuatur, neceſſariæ fuêre

fuere evacuationes ſenſibiles, per quas redundantis ejus copia ſufficienter evacuari poſſet. Inter ſenſiles hujus ſeri evacuationes ſudorem recenſemus; qui evenit, tunc cum inſenſilis tranſpiratio in tantum augetur, ut hæc confertim ſub guttularum minutiſſimarum formâ erumpat, quæ unitæ rivulorum ſpecie demanant, adeò ut etiam habitus exterior ab iſtâ imbibitione uberiori humectetur, & quodammodò turgeſcere videatur. Materia ſenſilis hujus tranſudationis eſt eadem, quæ inſenſilis tranſpirationis, inprimis ſalina volatilis, ac ſal diaphoreticum. Itèm ſenſiles, & manifeſtæ ſunt hujus ſeri evacuationes; ut per oculos ſeroſi humores in lachrymarum formâ labentes. Per os, & nares magna ſeroſorum, & & pituitoſorum vaporum, ac humorum expulſio fit in excreatione, tuſſi, ſputatione, ſalivatione, & gravedine, atque etiam in expiratione, hyberno tempore ſatis conſpicuâ.

Sunt cutis pori vaſa hujus ſeri excretoria præternaturalia, at naturalia ſunt renes, per quos magna fit excretio: Sed quomodò fiat, res eſt tricis referta, ex his tamen, quæ præmiſimus, vias, per quas hoc ſerum ad renes deducitur, facilè eruimus; omnes nàmque noſtri corporis partes fibroſæ ſunt, & à perenni inſenſili tranſpiratione ad celeriorem, & promptiorem motum peragendum ſanguinis ſero, quod per tranſpirationem exhalat, humectantur; & totius corporis impuritates, ſordes, digeſtionum errores, particulas ſalinas, acidas, vel alkalicas, & ex his lixiviales imbibit, abluit, abſtergit, & per renum colatorium purgat, & exturbat, ac ſecundum fibrarum rectitudinem filtratur, quaſi per plura ellychnia excurrit, & fibras, vel filamenta illa tenuia ingreditur, & ex iis ad caruncularum papillarium perforationes promovetur, per quas in pelvim, & hinc per ureteris ductum in mare microcoſmicum, id eſt veſicam deſtillat. Undè eſt, quòd qui parum ſudant, multum mingunt, & qui multum ſudant, parum mingunt, vel ut hyeme, vel æſtate contingere obſervamus. Hinc quoque accidit, quòd quandòque diaphoretica, & ſudorifica exhibita, diuretica evadant; quia attenuatum, & liquatum ſerum ob obſeratos cutis poros, ad naturalia renum excretoria deturbatur loca.

Præterea magnus ad renum parenchyma lymphæ proventus per vaſa lymphatica confluit, undè multiplicatur urina; eſt nàmque lympha peculiaris liquor tenuis, & pellucidus ex ſeroſâ ſanguinis parte in glandulis conglobatis ſecretus, non tamen ſimplex; ſed multo ſale fuſo, ac volatili perfuſus, & nonnullis etiam ſulphureis particulis imprægnatus. Hæc lympha jugi motu per numeroſa, & cava vaſcula movetur, & quia continuò aggregatur, nec pro partium nutritione inſervit, continuò exhauriri neceſſe eſt; qua de re magna vaſorum lymphaticorum congeries in carunculis papillaribus, & pelvi terminata conſpicitur, in

qui-

quibus lympha ſeſe exonerat, & hinc per ureteres ad veſicam deſtillat. Hæc vaſa lymphatica in inferiore ventre latentia, ſi aliquâ de cauſâ rumpantur, (ſunt enim tenella) tunc lympha in abdominis capacitatem effunditur, ab ejuſque accumulatione Aſcites generatur, & hinc urinæ diminutio ſequitur.

De Glandulis Renalibus.

Glandulæ Renales, Julio Caſſerio *Renes ſuccenturiati*, Warthono *Glandulæ ad plexum nerveum ſitæ*, Bartholino *Capſulæ atrabilariæ* appellantur. Sunt duo corpora glanduloſa, quorum unum ſingulis renibus, quà cavam ſpectant, ſub diaphragmate, ſupernâ parte adipoſæ tunicæ incumbit, cui adeò firmiter adhæret, ut ſæpè à negligentioribus prætervideantur, & exemptis renibus membranæ diaphragmatis annexu relinquatur.

Numero tot ſunt, quot renes, & hunc numerum rariſſimè excedunt. *Subſtantiam* poſſident renum ſubſtantiæ non multum abſimilem, ſed laxiorem, coloris nunc rubicundi, nunc adipi ſimilis. *Figura* renibus rarò ſimiles ſunt, frequenter inſtar paſtæ depreſſæ, ex quadrato oblongæ conſpiciuntur: ſæpè etiam triangularem, interdùm ovalem, rarò rotundam obtinent figuram.

Magnitudinem in adultis habent renibus multò minorem, & circiter ad quantitatem nucis vomicæ extenduntur, dextraque ſolet magnitudine ſuperare ſiniſtram, rarius hæc illam. *Tunicâ* ſuccinguntur tenui, qua exteriori renum membranæ firmiter connectuntur. Manifeſtam ſinuoſam *cavitatem* habent, ſed adeò exiguam, ut vix piſum admittat, atque hinc in fœtu melius quàm in adultis conſpicuam, quæ nigram, fœculentamque materiam continet, cujus colore etiam parietes ejus interiores tinguntur. *Arteriam, & venam* ex emulgentibus deſumunt, interdum ex trunco aortæ unum, vel plures ramos. *Nervulos* admittunt exiles à ſexti paris ramo ſtomachico, ad propriam renum tunicam decurrentes.

Vſus harum glandularum hactenus incognitus, & obſcurus eſt, & quicquid anatomici dicunt, mera conjectura eſt, & ex hac obſcuritate fit, quod hactenus nulla ferè harum glandularum apud medicos fuerit conſideratio; cum tamen ex iis malè habentibus varios morbos procedere credendum ſit. Sperandum igitur medicos practicos impoſterum has partes diligentius obſervaturos, & quales morbi ex iis oriantur, per multiplices cadaverum apertiones indagaturos, & annotaturos.

De Vreteribus.

Vreteres, quaſi urinæ ductores, ſunt vaſa oblonga, & alba, vel canales teretes, ex renum ſubſtantiâ egreſſi, in veſicam plantati, ſerum in renibus tranſcolatum excipientes, & ad veſicam advehentes. *Oriuntur* è renum ſinu interiore, cujus variæ fiſtulæ occurrentes,

rentes, & tandèm in unam coëuntes, ureterem efformant. *Numero* communiter ureteres bini ſunt: utrinque unus, aliquandò duo, & etiam plures, ante inſertionem tamen in unum coëuntes. *Magnitudo* oblonga ſunt vaſa, craſſa, & concava, paleam lata. At in calculoſis diſſectis, ſæpius vidimus cavitatem eorum duos digitos admittere, imò æqualem inteſtinis fieri. *Figura*. Teretia ſunt vaſa inſtar canalium; nonnihil oblonga, inſtar Literæ S. *Membranam* duplicem habent: Unam communem à peritonæo ad validitatem, alteram propriam ſubſtantiæ interiori veſicæ ſimilem, & continuam, albam, exſanguem, nervoſam, craſſam, validam, fibris rectis, & obliquis, ut diſtendi queat; donatam. *Venas*, *& arterias* exiles à vicinis partibus recipiunt. *Nervos* verò à ſexto pari, & medullâ lumborum. Undè exquiſitè ſentiunt, & dolent, ſi calculi pertranſeant. *Uſus* eſt, ut per eos tanquàm canales urina in renibus ſegregata in veſicam feratur; arenulæ etiam aliquando; & calculi. Urina in veſicam fertur manifeſtis foraminibus; quæ duo ſunt paulò ante cervicem, ubi ureteres inſeruntur, quorum implantationi duæ membranulæ tranſverſæ inſtar valvularum in follibus, apponuntur, quæ urinæ præbent ingreſſum intra veſicam, & prohibent, ne regrediatur. Hinc ne flatum quidèm veſica inflata, & ad cervicem arctata immittit. Has tamen valvulas *Andreas Laurentius*, *Riolanus*, *& Pemplius* in dubium vocant, & ſolùm tortuoſum ductum in veſicam, urinæ regreſſum è veſicâ ſatis impedire poſſe tradunt. Sed eſtò tortuoſus ſit ductus; patulus tamen eſt. Colon quoque non parùm intorquetur, magis Ileon, valvulam tamen affixam habent. Quin ipſi coguntur fateri geminam membranam mutuò applicatam ureterum foramen exactè intercludere, quam nihil prohibet valvulas appellare. Hunc ductum *Aſclepiades* ignoravit, voluitque cœco modo urinam in veſicam deduci, ac ſi in halitum priùs reſolveretur, tranſudaret, & poſteà in humorem priori ſimilem concreſceret, quam tranſudationem etiam ſtatuit *Paracelſus*.

De Veſicâ Urinariâ.

Veſica Urinaria eſt membranea pars infimi ventris organica, quæ urinale lixivium à renibus ſuſceptum aſſervat, & tandèm vel pondere, vel acrimoniâ moleſtum excernit. *Sita* eſt in hypogaſtrio inter geminas peritonæi tunicas, in cavitate, quæ ab oſſibus ſacro, coxarum, & pubis efformatur. In viris recto inteſtino incumbit, glanduliſque proſtatis inungitur: in mulieribus uteri collo adhæret, in utriſque anteriùs pubis oſſibus alligatur. Præterea connectitur etiam umbilico per urachum. *Figura* eſt oblongè globboſa, & rotunda, ſeu pyriformis, ut capax ſit: atque intus cavitatem unicam habet veſica. A fundo ſenſim coarctatur in collum anguſtum, undè duæ veſicæ partes: fundus, & cervix. *Magnitudo* non in omnibus

æqualis exiſtit, ſed in aliis major, in aliis minor, quam ſæpè inſignem peperit crebra, & violenta ejus diſtenſio ab urinæ nimis diuturnâ retentione. *Foramina* tria habet veſica: duo minora ante cervicem, ureterum ingreſſui patent, de quibus ſuprà; tertium majus in cervice eſt pro urinæ exitu.

Subſtantia eſt partim membranoſa ad robur, extenſionem, & corrugationem; partim carnoſa ad motum. Nàm duas habet membranas, & unum muſculum circumvolventem totam veſicam, quem omnes Anatomici tertiam ejus membranam faciunt, non muſculum. *Prima* membrana eſt extima, & communis à peritonæo, valida, & denſa. *Altera* eſt intima, & propria, tenuis, exquiſitè ſentiens omni fibrarum genere intertexta, ut multùm queat diſtendi, & contrahi. Hinc obducitur cruſta carnoſa, vel quaſi tunica rugoſa ex excrementis tertiæ coctionis, ne intima tunica ex urinæ acrimoniâ lædatur. Quæ inter hanc propriam, & extimam communem in medio eſt, ab aliis ſecunda propria membrana vocatur, quam tamen concedunt craſſam eſſe, & fibris carnoſam donatam. Sed *muſculus* potius eſt ambiens totam veſicam: quia fibras habet perſpicuè carnoſas ad veſicæ initium inſertas; ità ut, quemadmodum muſculus circularis ille ſphincter dictus, veſicam conſtringit, ne involuntariè nobis urina effluat, ità hic muſculus ad urinæ excretionem faciat, dum ſe contrahendo, veſicam conſtringit.

Venas habet veſica hypogaſtricas dictas ad cervicis latera implantatas, quæ variè diſtributæ per veſicam ſibi mutuò, arteriiſque conjunguntur, mutuiſque foraminibus perviæ ſunt, ut facilè ex uno in alium ramum ſanguis deferatur ex obſervatione *Fr. Sylvii*, ad nutrientis ſanguinis, per arterias delati, refluxum, quia trahit purum excrementum, nempè urinam, qua non alitur. *Arterias* ab hypogaſtricis recipit in viris, in fœminis à vaſis uteri cervicem petentibus. *Nervos* inſignes à ſexto pari, & medullâ oſſis ſacri.

Dividitur in fundum, & cervicem. *Fundus* ſuperiorem, latioremque veſicæ partem comprehendit; à quo ſurſum ad umbilicum porrigitur urachus, qui unà cum propinquis arteriis umbilicalibus validum in adultis ligamentum evadit, decubitum fundi in cervicem impediens. *Cervix*, ſeu *Collum* inferior, & anguſtior pars eſt, & in urethram aperitur, per quam urina emittitur. In viris collum hoc eſt magis longum, & anguſtum, & nonnihil contortum, quia penis corporibus ſubjectum ſurſum ſub oſſibus pubis ab ano ad penis exortum fertur: cui poſteriore parte glandulæ binæ apponuntur, proſtatæ dictæ. In fœminis brevis, & lata cervix eſt, recta deorſum protenſa, & uteri collo ſuperius implantata. In utroque ſexu cervix carnoſa eſt, pluribus fibris contexta, præſertim tranſverſis, quæ conſtringunt collum veſicæ, ne involuntariè nobis urina effluat, & muſculus hic orbicularis

cularis ab hoc uſu dicitur *Sphincter*: qui ſi refrigeretur; paralyſi, vel alio affectu lædatur, fit mictio involuntaria.

Vſus veſicæ urinariæ notiſſimus eſt, nimirum quod defluum à renibus urinale lixivium recipiat, inſtar matulæ corporis, & per multas horas aſſervet, quò homo interim negotiis ſuis, ſomnoque incumbere poſſit, nec adeò crebrâ urinæ emiſſione interturbetur, & deindè juſto tempore expellere.

Cap. LXVII.

De Renum, & Veſicæ Vulneribus.

DEſcripſimus lienis vulnera, nunc, juxta noſtrum inſtitutum, ordo poſtulat, ut de renum, & veſicæ vulneribus agamus, nec parvi pendenda cenſemus, quia non ſunt partes principes; ſunt nàmque miniſtrantes, & vitæ conſervandæ uſum apprimè neceſſarium habent, nempè ut perpetuum excrementorum prolapſum recipiant, ac proindè lethalia ſunt, aut rarò, & difficulter longo pòſt tempore conſolidantur, vel quia eorum curatio diuturna eſt, vix evitari poteſt, quin abeant in fiſtulas.

Signa.

Cognoſcuntur renum vulnera è loco, cui vulnus inflictum fuit: nàm in parte poſteriori infra diaphragmatis regionem, ac prope lumborum vertebras obſervatur. Ex excretis, nàm urina vel ſupprimitur, vel difficulter redditur, & quæ excernitur, eſt cruenta, & ſi vulnus ſit magnum, ſanguis aquoſus è vulnere egreditur. Ex ſymptomatibus, dolor enim è regione renum percipitur, qui ad inguina, & teſtes extenditur uſque. Vel inſtrumento valdè longo, & acuto, ex quo vulnus fuit illatum; vel ex ſpecillo, quo vulnus exploratur. An vulnus tantum renum ſuperficiem attingat, an verò ipſam renum cavitatem penetraverit, ità cognoſcitur: Si ſanguis multus, & urina non egrediatur, indicio eſt tantum ſuperficiem, vel carnoſam partis ſubſtantiam eſſe vulneratam. Si verò ſanguis multus, & urina ſimul è vulnere egrediantur, vulnus in renum cavitatem penetrare, argumento eſt.

Veſicam vulneratam ex loco, cui vulnus inflictum eſt, & dolore circa pubem cognoſcimus; cum urinâ ſanguis mingitur, aut non per deſtinatam viam, ſed ex ipſo vulnere effluit, ventriculus in conſenſum trahitur, undè bilis, aut ſingultus ſequitur. Si veſicæ ſphincter vulneretur, adeſt involuntaria mictio, prout in ſectione ad calculum è veſicâ extrahendum, vel dilaceratione colli veſicæ in mulieribus ſæpè accidit, ut licèt vulnus ſanetur, mictionem tamen, ob læſionem, & dilacerationem muſculi fibrillarum, differre, & urinam diutius retinere nequeant.

Cauſſæ.

Renum, & veſicæ vulnerum

cauſſæ ſunt inſtrumenta externa, ſcindentia, pungentia, terebrantia, & tàm penetrantia, ut non modò partium vicinarum, & circumjacentium, ſed etiam horum viſcerum ſubſtantiam attingant, verùm etiam penetrent, & unitatem ſolvant.

Prognoſis.

Renum vulnera ſi ſint magna, & altiùs eorum ſubſtantiam penetraverint, & cum vaſorum læſione, quibus referti ſunt, citam mortem promittunt, alias ſæpè lethalia, & periculoſa, difficulterque curationem admittunt, & non niſi longo tempore, cùm continuus humoris, qui per eos percolat, affluxus, curationem remorari ſoleat, & in fiſtulas degenerant. Illa renum vulnera ſalutis fiduciam admittunt, quæ ſuperficiem tantum attingunt, niſi inflammatio ſuperveniat, quæ ſi accedat, admodùm lethalis eſt. Si urina ſupprimatur ob ſanguinem grumefactum, ureteres, & veſicæ meatus obſtruentem; venter ob urinæ in ventris capacitatem effuſionem intumeſcat, citiſſimæ mortis eſt indicium. Illud tamen non eſt omittendum, quòd minus periculoſa ſunt renum, quàm veſicæ vulnera, quia renes magis ſunt carnoſi.

Veſicæ vulnus lethale eſt, ut *Hip. ſect. 6. aph.* 18. afferit: *Veſicam diſſectam habenti lethale eſt*, & *morb. lib.* 1. §. 3. idem inquit: *Si quis veſica ſauciatus fuerit, moritur*, & §. 7. *Veſica diſſecta non coaleſcit*, & quidem p. imò, ratione inflammationis, febris, & convulſionum mox ſupervenientium; Secundò, quò minus commodè applicare liceat medicamenta; & tertiò, urina abdominis cavitatem repleat. Verum veſicæ vulnera pro læſæ partis diverſitate, nunc magis, nunc minus periculoſa ſunt; nàm in collo veſicæ, vel infima ejus parte, quæ carnoſior eſt, vel circa ſphincterem lethalia non ſunt, id quod calculorum per exciſionem extractio ſatis docet: eſtò non improbabile ſit, etiam hæc vulnera, ſi vaſa veſicæ ſanguifera majora lacerentur, hæmorrhagiam lethalem interdum inducere poſſe. Si veſicæ fundus vulneretur, ejus vulnus à pluribus hactenus lethale creditum fuit antiquiſſimâ *Hip.* autoritate inductis *ſect. 6. aph.* 18. ut ſupra citavimus: obſervatum tamen eſt, veſicæ fundi vulnera ſanata fuiſſe, aut dumtaxat exindè mortem non ſequutam fuiſſe; quales obſervationes *Platerus obſ. p.* 849. & 850. *Bauhinus*, *Vurtz*, *Schenckius*, & alii narrant. Imò ratio potiſſima, quam à ſubſtantiâ ejus nerveâ, & membraneâ communiter adferunt, inſufficiens eſt, cum & veſicæ fundus tunicam exteriorem carnoſiorem habeat, unde *Hieron. Fabricius ab Aquap.* & *Spigelius* eam pro muſculo veſicæ conſtrictorio habent, cujus intuitu etiam hujus vulnus coaleſcere poteſt. Cui accedit, quòd fundi etiam maxima pars peritonæo, & muſculis abdominis contigua cum his coaleſcentibus facilè coëat, ſeu communem induat callum. Attamen ſi graviora ſymptomata, & plura, ut convulſio, inflam-

inflammatio, febris, deliria, vomitus &c. oboriuntur, peſſimum, & lethale eſt; contrà verò ſi minora, aut nulla ſuperveniunt. Colli veſicæ vulneribus involuntaria mictio accidit, quod quotidiè experimur poſt lithotomiam, licèt enim ſanatis vulneribus illis, attamen ægrotantibus ſæpè per penem involuntariè effluit urina, quia in ſectione, & calculorum extractione plures fibræ muſculis ſphincteris veſicæ diſſecantur, ac rumpuntur.

Curatio.

Inſtitutâ optimâ victûs ratione, quam primis diebus tenuem, ſubſequentibus verò aliquantulum pleniorem inſtituunt vulgares, alioquin urinæ acres, & mordaces redderentur, & dolores exacerbarentur, deindè revulſionis, & poſtmodum derivationis gratiâ venam ſecant, & purgantium loco anum clyſteribus ſollicitant. Si vulnus ſit in renum ſuperficie, fortiora glutinantia uſurpant; & olea vulneraria ejuſmodi vulneribus accomodata inſtillant, & emplaſtrum glutinans imponunt. Si verò vulnus in renum cavitatem penetret, *vinum auſterum* infundunt, *in quo cocta ſint radix conſolidæ majoris, polygonum, & glycyrrhiza*; vel imponunt cataplaſma *ex dactylis, pane ſiligineo, acaciâ, hypociſtide in vino* auſtero coctis, cohibito ſanguinis fluxu, glutinantia dicta infundunt. Extra emplaſtra glutinantia applicant, vel inprimis utile cenſent in renum vulneribus *Unguentum ſanctum à Io. Andreâ à Cruce* deſcriptum, ut

℞. *Reſinæ pini recent. claræ, odoratæ* ℥. xij.
Olei laurini puri,
Terebinth. opt. ana ℥. ij.
Gummi elemi puri ℥. ix.

Primò reſina, & gummi ſuper lento igne diſſolvantur, deindè addatur oleum laurinum, & terebinthina, atque ità ebulliant, donec juſtam craſſitiem acquirant, & percolentur. Per os exhibent *trochiſcos de alkekengi, carabe, de terrâ ſigillatâ*; itèm *quatuor ſeminæ frigida majora*, ſed diuretica omninò proſcribenda ſunt, ne nimius urinæ fluxus ad affectam concitetur partem. Si urina ob grumatum ſanguinem ſupprimatur, pectinis, inguinis, & perenei regionem *oleo de ſcorpionibus, vel amygdalarum dulcium* inungunt, ut quæ ſanguinis grumos diſſolvendi facultatem habent. Vel applicant *cataplaſma ex parietariâ, malvâ, ſaxifragiâ.*

Pro veſicæ vulneribus vulgares medicamentis glutinantibus utuntur, & locum vulneratum *oleo myrtino, maſtichino, roſaceo, vel hypericonis* inungunt, & tandèm *emplaſtrum triapharmacum* imponunt. Vel utuntur injectionibus per ſyringam *ex roſis, radicibus conſolidæ, foliis myrti in vino coctis*; quibus *mel roſaceum* addunt. Vel *vinum myrrhatum* injiciunt. Internè exhibent *decocta ex agrimoniâ, althæâ, plantagine, violis, hederâ terreſtri, floribus roſarum &c.* edulcorata cum *ſyrupis myrtino de ſymphyto*, & ſimilibus, additis pulveribus *coralliorum, ſanguinis draconis, vel lapidis hæmatitis.*

In renum, & veſicæ vulneribus aër frigidus arceatur, & tempera-

tus convenit. Cibus ſit facillimæ coctionis, & tenuis primis diebus, poſtmodum aliquantulum augeatur, ab acidis, ſalinis, & craſſis prorſus abſtinendum. Pro potu utatur æger potionibus vulnerariis in paucâ quantitate, vitetur frigidus, & craſſus, ne urinæ ſuppreſſionem inducat, vitentur diuretica, ne magna ſeri colluvies ad affectas delabatur partes. Motus proſcribatur, & quies præſcribatur. Vigiliæ non nimis protrahantur, ne ſuccos reddant acriores; Somnus modum non excedat. Alvi adſtrictio tempeſtivè ſolvenda, ne inteſtinis ab excrementis repletis renes, & veſica læſi comprimantur, & dolores augeantur. Urina debito tempore per conſuetam viam, & non per vulnus excernatur. Animus ad ſalutarem hilaritatem, quantum poſſibile, diſponi debet; mæſtitia, & timor vitandus, aliàs ſucci torpeſcentes, & ſtagnantes, acidi fierent; ira, & excandeſcentia, angue pejus vitetur, quia ſuccos, & ſpiritus irritant, agitant, & inordinatè commovent.

Renibus vulneratis vulnerariis ſanguinem ſiſtentibus occurrimus, ut

℞. *Ol. croci Martis,*
Eſſentiæ corall. ana ℈. j.
Tinct. hyperici gutt. x.
Aquæ ſpermatis ranar. ℥. j.
M. f. potio.

Vel

℞. *Terræ exanimat. Vitrioli* ℈. j.
Lapid. hæmatit. prap. ʒ. ß.
Extract. hyperici gr. xij.
Syr. de portulacâ ℥. j.
Succ. urtic. hortenſ. acpurat. ℥. ij. *m.*

Vel

℞. *ſpernioli Croll. gr.* x.
Laudani opiati gr. iij.
Magiſt. corall. ℈. j.
Syr. papau. rhœad. ℥. j.
Decoct. tormentill. ℥. iij.
M. detur cochleatim.

Vel per ſyringam injici poſſunt *potiones vulnerariæ ex rad. tormentillæ, ſymphyti, ariſtolochiæ, ſummit. & ſem. hyperici, aquâ arteriali vigorata.* Ad ſanguinem renes obſtruentem, & urinæ tranſitum impedientem optimè valet ſequens pulvis, ut

℞. *Ocul. cancr.* ʒ. j.
Sem. hyperici ʒ. ß.
Sperm. ceti ℈. ij.
M. f. pulvis,

qui propinetur cum *ſyr. ſymphyti.*

Vel

℞. *Sang. hirci* ʒ. j.
Mumiæ ℈. ij.
Stibii diaph. ℈. j.
F. pulvis in tres doſes dividendus.

Intra vulnus fiant injectiones *ex oleo terebinthinæ, vel momordicæ, vel Apparicis, balſamo Peruviano, & aquâ Reginæ, vel balſamo proprietatis, vel Samaritani.* Vel ſequens *linimentum Barbettianum* applicari poteſt, ut

℞. *Reſinæ pini* ℥. iij.
Ol. laurini,
Terebinth. ana. ℥. ß.
Gummi elemi ℥. ij. ʒ. ij.
M. f. linimentum,

quo utere cum turundâ ad perfectam uſque, & vulneris occluſionem cum *emplaſtri ſtictici* ſuperpoſitione. Non deſint prætereà potiones vulnerariæ vigoratæ *aliquot guttulis balſami Peruviani, vel balſa-*

mi ſulphuris terebinthinati, vel tinctura alkekengi, edulcorata cum ſyr. de Scordio, vel de hederâ terreſtri.

Veſicæ vulnera non aliter ac renum curantur; attamen præcaveantur, & avertantur ſymptomata, ex quibus hîc potiſſimùm timenda ſunt, iſchuria, dyſuria, & convulſiones. Internè exhibeantur *decocta, & potiones ex radicibus tormentillæ, ſymphyti, flor. malv. arbor. Nymphææ, roſar. rubr. balauſt. facta in vino rubro*, clauſo vaſe, *addito ſyr. de hederâ terreſtri, vel de ſymphyto*, quibus addi poſſunt *oculi cancrorum, balſam. Peruv.* Vulneri inſtillentur *decoctiones ex ſcordio, radicibus ariſtolochiæ, tormentillæ, caryophyllatæ, conſolidæ, flor. hyperici in vino ſtipticо paratæ, & eſſentiâ myrrhæ roboratæ.* Vel inſtilletur *oleum terebinthinæ, vel Apparicis, vel momordicæ cum balſamo Peruviano.* Superponendo *emplaſtrum ſticticum, vel oppodeltoch* ad perfectam uſque unionem, ſimulque faſcias, aut ligaturas convenientes adhibendo, ut per vulnus urinæ effluxus inhibeatur, & ipſa per viam ſuam ordinariam repetere cogatur.

Pro complectâ hujus noſtri Tertii Tomi de Vulneribus hiſtoriâ Anatomicâ, de Artubus Anatome deſideratur, pro qua dicimus artuum nomine venire membra trunco adnata, exporrecta, & articulis diſtincta. Sunt autem duplices, nempè ſuperiores, qui communi vocabulo manus, & inferiores, qui pedes appellantur.

Cap. LXVIII.

De Anatomicâ Manus Hiſtoriâ.

MAnus eſt organum organorum, quo homo aliàs nudus & inermis donatur, ne brutis inferior ſit, aut ab iis vincatur; ſed vincat, dum arma parat, aliaque inſtrumenta ſibi neceſſaria. Quare ſecus quam bruta, rationem, & manum homo accepit: & hæc quidèm illius miniſtra eſt.

Duæ manus hominis conceſſæ ſunt, ut una alteri adjumento eſſet, & unâ languente, altera utriuſque vicem ſuppleret.

Eſt autem manus ex veterum ſignificatione, pars à ſummo humero uſque ad digitos extremos extenſa. Dividitur in *Brachium, & Extremam Manum.*

Brachium dividitur in *Humerum, & Cubitum.* Brachium in ſpecie ſumptum eſt pars à ſummo humero uſque ad cubiti flexuram; Cubitus eſt pars à flexurâ cubiti uſque ad carpum.

Cavitas ſub humeri articulo *Axilla*, vulgò *Ala* vocatur, fortaſſè quia in eâ pili, quaſi pennæ naſcuntur. In hac cavitate ſub panniculo tres latent glandulæ conſiderabiles, vaſorum divaricationi appoſitæ, quæ conjunctæ unam conſtituere videntur. Hæ antiquis putatæ ſunt eſſe cordis emunctoria.

Cubitus aliis *Ulna*, Tullio *Lacertus* dicitur.

Extrema manus expanſa, ſim-

pliciter *Manus*; contracta, & clauſa *Pugnus*; digitorumque externæ partis articulationes. *Internodia*; clauſorum verò, præcipuè mediæ eminentes articulorum protuberantiæ, *Condyli* nominari ſolent.

Dividitur autem manus in *Carpum, Metacarpum, & digitos.*

Carpus, Græcis *Cercis*, Latinis *Brachiale*, Barbaris *Raſſeta* dictus eſt, aliis *Roſeta*, eſt pars inter cubitum, & palmam. Metacarpus, Latinis *Poſtbrachiale* dicitur, eſt pars inter carpum, & digitorum initium. Poſtbrachialis pars interna cavitatem effingens dicitur *Vola manus* & *Palma*; externa pars *Dorſum manus* nominatur.

In volâ multæ obſervantur particulæ, inprimis Monticuli, & lineæ.

Monticuli ſunt prominentiores, & carnoſiores internæ manûs partes.

Initium manûs aliquantulum extuberans, *Radix manûs* appellatur. Monticulus pollici ſubſtratus, *Mons Martis*: qui indici adhæret, *Mons Iovis*: qui medio digito, *Mons Saturni*: qui annulari, *Mons Solis*: qui minimo, *Veneris Mons* dicitur; Spatium verò quod inter pollicem, & indicem intercedit, *Mercurio*, hypothenar verò *Lunæ* dicatus *Mons* eſt.

Lineæ in volâ manus multæ ſunt, ex quibus Chiromantici ridiculâ, & inani conjecturâ, valdè multa præſagia pollicentur, ex iiſque ſe vitæ longitudinem, ac brevitatem, matrimonia, liberorum numerum, infortunia, felicitates, indolem, eventus denique omnes, bonos, & malos, præſagire poſſe, magnâ dicacitate, nullis ſuffultâ rationibus contendunt.

Inprimis autem quatuordecim ab iis notantur lineæ, ex quarum variis concurſibus, interſectionibus, curvitate, rectitudine &c. præſagia ſua efformant. Inter eas autem tres ſunt, quas præcipuè conſiderant. Prima pollicis ambitum circumſcribens, *Linea Vitæ*, & *temporalis* nuncupatur. Secunda, tranſverſim per mediam volam delata, ad lunæ montem extenſa, *Iecoraria*, & *naturalis* nomine inſignitur. Tertia, ab hypothenare incipiens, & ad indicis articulum delata; *Menſalis*, *thoralis*, & *Veneris linea* appellatur.

Digiti, Græcis Dactyli dicti, plures dati ſunt, ut melius fieret manus actio, quæ eſt apprehenſio; ut etiam minima comprehenderemus, quod duobus fit digitis, & alias itèm multiformes figuras: & quia omnia unâ manu comprehendi non poſſunt, duæ ſunt creatæ, ut ad ſe invicèm inclinantes, auxilium mutuum præſtarent.

Dextra verò manus agilior utplurimum, & ad motum promptior eſt, non ob cauſas, quas alii pueriliter citant, ſed. I. Quia in dextro latere homini eſt vena ſine pari, quæ fortè in ambidextris gemina eſt. II. Quia oſſa graviora in ſcapulis, humero, & totâ manu dextrâ eſſe, aliqui habent pro certo, & comperto; quod fieri poteſt ab impreſſione uberioris caloris in utero matris, cujus pars dextra calidior. Hinc docet *Ariſto-*

teles

teles naturâ potiorem eſſe manum dextram ſiniſtrâ, & *alibi*, primum impetū, vel principium motus eſſe in parte dextrâ; ut homo progreſſurus prius moveat pedem dextrū, avis volare volens, prius moveat alam dextram. III. Quia truncus arteriæ ſubclavius dexter amplior eſt, quàm ſiniſter. *Plato* omnes naturâ ambidextros eſſe ſentit, hominumque inſcitiâ, inertiâque fieri, ut dextri tantum, aut lævi fiant. Verùm *Ariſtoteli* placet, ab ortus noſtri primordiis dextram partem fermè ſemper calidiorem, niſi ad eam conſuetudine, exercitationeque multâ, multum caloris, ſpiritûſqu quis traducat, ut ambidexter fiat.

Digiti ob perfectam actionem quinque ſunt in qualibet manu, longitudine, & craſſitie differentes.

Primus *Pollex* dicitur, quia robore pollet, & unus opponitur quatuor reliquis in apprehenſione, ideòque craſſus eſt. Secundus *Index*, & *demonſtrator* dicitur ab uſu, quod eo in rebus demonſtrandis, & indicandis uti ſoleamus. Tertius *Longiſſimus*, & *Medius*, *Infamis*, ſive *famoſus* dicitur, habet & alia nomina: nàm dictus eſt *Verpus* à verrendo podicem, ob quam etiam cauſam *Impudicus*, & *Obſcœnus* vocatus eſt, & eo extenſo homines deridentur, & infamiâ notantur, ideòque annulis ornari non ſolet. Quartus *Annularis*, quod annulo aureo ante alios ornetur, ob communem, ſed falſam, & Anatomiæ repugnantem nonnullorum opinionem, ac ſi vena ex corde ad hunc potiſſimum digitum accederet, & cor auro confortaretur. *Medicus* etiam nominari conſuevit, quia iis, qui ad medicinæ doctoratum admittuntur, hic digitus annulo aureo exornari ſolet, quem honorem Index jàm dudum ei præripuit. Quintus, à parvitate, *Minimi*, ab uſu *Auricularis* nomen obtinuit, quia aurium ſordes eo expurgantur.

Digitorum extremitatibus exterius impoſiti ſunt *Ungues*, quorum pars poſterior albicans, *Radix unguium*, & *Lunula candicans*, maculæ albæ *Mendacia*; loca abſcondita ſub unguibus, *Cruptæ* vocantur.

Sunt autem ungues partes corneæ extremis digitis manuum, & pedum impoſitæ. Pellucidi ſunt, & ideò variè colorati: nàm pro ratione carnis ſubjectæ rubent, livent &c. Hinc unguium colorem obſervare ſolent medici: nàm ungues v.g. cordis calore deficiente, palleſcunt. Morti vicinis lividi, & fuſci, ut *Hip. ſect.* 8.*aph.* 12. inquit: *Ungues nigri, digiti pedum frigidi, nigri, demiſſi, vel proclinati, mortem proximam eſſe portendunt.* Frigidioribus corporis conſtitutionibus pallidiores ſunt ungues, & quibus calor juſtus eſt, rubent. Videmus in variis corporis affectibus unguium colorem, eumque multoties ſubitò mutari, ſed illam non eſſe veram mutationem coloris, cum ungues per ſe ſint diaphani, vel pellucidi, & quilibet ſanguinis, aliorumque humorum ſubſtratorum colores per eos tranſpareant: qui ſanguis, quia in Syncope, & febrium quartanarum prin-

cipio, ob cordis debilitatem, pauciſſimus ab iis ad ſubjectam carnem propellitur; hinc propter illius defectum tunc pallent: & quia copioſus eò propellitur in plethora, hinc rubent: & quia malè coloratus eſt in cacochymiâ, hinc mali colores per ungues tranſparent.

Subſtantiam habent mediocriter duram, ut reſiſtant, ſed tamen flexilem, ut cedant nonnihil, & non frangantur, ac acutiſſimo ſenſu præditam. *Figuram* habent convexam nonnihil, ut ſe applicent ad digitos. *Formam* venamur ex accidentibus. Maculas in ungue enatas nunquàm deleri, aut immutari, ſed paulatim verſus anteriora protrudi, donec tandèm cum eâ parte unguis, cui adhærent, extra carnem perveniant, & ſic unà cum ungue abſcindantur. Cutis extrinſecùs iis circumnaſcitur, muſculorumque tendines ſubſternuntur: undè ob exquiſitum loci ſenſum, acutiſſimus ex læſione dolor ſub unguibus excitatur.

Unguium *finis* & *uſus* eſt. I. Digitorum extremitates molliſſimas tueri, & munimentum duritie præbere, ut commodiùs, meliùs, & faciliùs fiat apprehenſio. Sic etiam in pedibus, ut in ſtatione reſiſtere queant. II. Ad ornamentum: nàm læſos tegimus ungues. III. Secundariò ad fricandum, ſcalpendum, & defendendum. IV. Corpus humoribus ſuperfluis, & fuliginibus liberare. V. Phyſiognomis, & medicis vitæ, & ſanitatis indicia præbere. Ex unguium verò maculis emerſit Unguimantia, quæ ſecundum varios macularum colores, bonos, vel malos vaticinatur eventus.

Componitur totum brachium cum manu ex omnibus tegumentis, membranis, oſſibus, ligamentis, muſculis, arteriis, venis, & nervis. Communia tegumenta ſunt cuticula, cutis, pinguedo, de quibus diximus. Membranæ ſunt perioſtea, membranæ muſculorum, tendines &c.

De Muſculis Brachii, ſeu Humeri.

Superior brachii pars à ſummo humero ad cubitum pertingens, quam humerum vocant, variis motibus movetur, inprimis quinque, antrorſùm, retrorſùm, deorſùm, ſurſum, & in gyrum. Qui motus novem perficiuntur muſculis.

Primus *Pectoralis* dicitur, quia pectus, vel thoracis anteriorem occupat partem, eſt magnus, & carnoſus, quem *Galenus* in tres, vel quatuor dividi poſſe cenſuit. *Oritur* ex oſſe pectoris ferè toto, & annexis cartilaginibus, ubi parum tendinoſus eſt ex parte claviculæ, & coſtis veris quintâ, ſextâ, & ſeptimâ, implantatur tendine brevi, lato, nervoſo, & robuſto in os humeri inter Deltoidem, & Bicipitem. *Uſus* eſt brachium pectori admoveri, & prout fibræ contrahuntur magis ad Superiora, vel inferiora, vel recta, ità etiam inclinat. Hic muſculus eſt, qui patitur in tormento, quod *tratto de corda* vocamus; valdè enim diſtrahitur, & divellitur, quandò brachia retrò trahuntur.

Secun-

Secundus à figurâ triangulari Græcæ literæ Δ dicitur *Deltoides*, & *Triangularis Humeralis* nominatur, qui carnoſus eſt, & permanet, humerique capiti ſternitur. *Oritur* ex claviculæ mediâ parte, ſcapulam ſpectante, & ex ſummo humero. Inſeritur in medio humeri, carnoſo quidem fine, in quo tamen robuſtus tendo latet. *Uſus* eſt brachium ſurſum attollere, modò rectà, modò nonnihil antrorſum, vel retrorſum pro diverſâ anteriorum, poſteriorum, mediarum, vel omnium fibrarum contractione. In hujus mediâ parte imperitiores chirurgi perperàm fonticulos aperiunt.

Tertius à magnitudine *Latiſſimus* appellatur, quia totum ferè dorſum cum ſuo pari tegit. Ab uſu *Aniſcalptor*, quia brachium retrò deorſum trahit. *Oritur* membranoſo, latiſſimoque principio ab apicibus vertebrarum ſpinæ; inter os ſacrum, & ſextam thoracis vertebram ſitarum, necnon à ſuperiore illius oſſis parte: hinc ſcapulæ baſin (à qua nonnunquàm fibras carnoſas plurimas recipit) carnoſum accedit, & tandèm brevi, ſed valido, latoque tendine, inter pectoralem, & rotundum inſeritur, & brachium retrò deorſum trahit; modò magis ad ſuperiora, prout vel hæ, vel illæ fibræ, quas propter amplum principium valdè diverſas obtinet, contrahuntur.

Quartus dicitur *Rotundus Major*, qui carnoſus parte poſteriore ſub axillâ locum habet, & carneo principio à totâ ſcapulæ inferiore coſtâ pronaſcitur; ac brevi, lato, validoque tendine in brachii os, paulò infra cervicem deſinit, brachiumque retrò deorſum trahit.

Quintus (hic fallopio octavus eſt) à ſitu *Tranſverſalis Muſculus brevior*, à formâ verò *Rotundus Minor* nuncupatur. Ab infimo ſcapulæ angulo exſiliens, in brachii cervicem producitur, & motum quarti muſculi adjuvat, cujus illum portionem eſſe nonnulli exiſtimant.

Sextus *Infra ſpinatus*, aliis *ſuperſcapularis inferior* appellatur, quia totam exteriorem ſcapulæ partem, quæ ſub ſpinâ eſt, tegit. Hic à ſcapulæ baſi infra ſpinam exortus, lato, brevique tendine humeri ligamento articulum continente extrinſecus velut in ſemicirculum inſeritur, & brachium ad exteriora circumagit.

Septimus *Supraſpinatus*, ſeu *ſuperſcapularis*, aliis *Rotundus Minor* appellatur. E ſcapulæ baſi enatus totam cavitatem inter ſpinam, & coſtam ſcapulæ ſuperiorem implet, latoque, ac valido tendine articulum ſuperante obliquè cervici inſeritur, & brachium cum priore circumducit. Alii tamen putant illum cum deltoide brachium ſurſum movere.

Octavus, ſubſcapularis dicitur, ſeu *Immerſus*, carnoſus valdè inter ſcapulam, & coſtas habitat, & occupat partem internam ſcapulæ, inſeritur verò lato tendine in humerum ſecundum ligamentum internè, & brachium introrſum circumagit.

Nonus, *Perforatus*, *Coracoides*,

& *Coracobrachiæus* dictus, brevi, nervoſoque principio à ſcapulæ proceſſu coracoide incipiens, robuſto tendine ad medium ferè brachium anterius excurrit, idque cum pectorali antrorſum pectori adducit. Hujus venter perforatus eſt, & tranſitum præbet nervis, qui ad cubiti muſculos diſtribuuntur. *Riolanus* putat hunc muſculum eſſe portionem bicipitis, ſeu primi muſculi cubiti.

De Muſculis Cubiti.

Cubitus duobus conſtat offibus, quæ prout variis articulationibus connectuntur, ità motus habent nonnihil diverſos. Flexionem, & extenſionem dirigit os cubiti: pronam verò, & ſupinam manum facit radius: hincque ad proprios motus ſingula proprios, diverſoſque habent muſculos.

Os cubiti quatuor movetur muſculis, nempè duobus flexoribus; & internâ, ſeu anteriore brachii parte ſitis: & duobus extenſoribus internam, ſeu poſteriorem brachii partem occupantibus: illi ſunt Biceps, & Brachiæus: hi longus, & brevis.

Biceps gemino, validoque oritur principio, altero exteriore nerveo à ſuperiore ſupercilio acetabuli ipſius ſcapulæ: altero partim nerveo, partim carneo, à ſcapulæ coroide apophyſi exorto: quibus principiis deindè unitis, corpore ſuo brachii internam ſedem occupat, & craſſo tendine in caput, ſeu prominentiam interiorem inſeritur, articuli ligamento nonnihil alligatus.

Brachiæus prædito ſubſternitur, eoque brevior, & totus carnoſus eſt. A mediâ parte offis brachii procedens, deſinit inter radium, & cubitum, qua parte ſimul connectuntur. Hic cum priore cubitum arctiſſimè flectit.

Longus valido, latoque, ſed gemino emergit principio: uno ſublimiore ab amoplatæ coſtâ infernâ, altero humiliore, quibus junctis ſub capite offis humeri, in olicrano, ſive cubiti ſummo exterius terminatur.

Brevis à cervice poſticâ brachii ortus, in illam olicrani partem, cui connectitur cum præcedente, deſinit. Hic unà cum longo unicum, robuſtum, ac nerveum tendinem efficit, quo brachium extenditur.

His quatuor muſculis duo ſequentes ab Anatomicis poſterioribus adhuc additi ſunt, iiſque numerus muſculorum cubiti adauctus eſt.

Primus *Brachiæus* externus, *Riolano* ità vocatus, quia eſt moles carnea, quæ cum longo, & brevi confunditur, eidemque parti inſeritur.

Secundus *Aconæus*, qui corpore exiguus (hic aliis eſt pars muſculi quarti, ſeu brevis) ab inferiore humeri parte poſterius enaſcitur, cubitique duobus offibus intermedius, in latus ulnæ nonnihil obliquè deſcendit: Hi duo extenſionem longi, & brevis adjuvant.

De Muſculis Radii.

Radium quatuor movent muſculi, quorum duo interiores radium introrſùm movent; Pronatores dicti; duo exteriores eundem extrorſùm convertunt, *Supinatores* appellati.

Primus Pronatorum, qui ſuperior, à formâ *Rotundus*, ſeu *Teres* nominatur. Hic ab interiore parte tuberculi humeri productus, tendine membranoſo ad radii ferè medium decurrit.

Secundus, qui inferior, quadratus dictus, ab interno ulnæ latere tranſverſim extenſus, ſupra ligamentùm, quod radium cubito connectit, progreditur, radiiſque internæ parti committitur.

Prior ſupinatorum, qui longior, ab extremo humeri tuberculo exortus, ad radii apicem inferiorem deſcendit.

Alter, qui brevior, ac tenuis, è brachii externâ apophyſi emergens, prope radii medium terminatur.

De Muſculis Carpi, & Volæ Manûs.

Carpus extenditur, flectitur, & lateraliter movetur beneficio quatuor muſculorum: ex quibus duo interni, totidemque externi.

Ante hos tamen primo loco demonſtrandus occurrit *Muſculus Palmaris*, qui omnibus ferè muſculis manûs interioris ſubſternitur. Originem ſumit ab interno humeri tuberculo, carnoſus in principio exiſtens, mox in gracilem tendinem attenuatur, qui ligamentum annulare carpi ſupergreſſus, dilatatur in nervoſam membranam per volam manûs uſque ad digitorum confinia expanſam, cuti adeò tenaciter affixam, ut difficillimè ab eâ ſeparari queat. Hic cutem corrugando apprehenſionis firmitatem præſtat, volamque eximio ſenſu donat.

Palmari adjacet caro quædam in principio manûs internæ, parte inferiore Montis Lunæ ad carpi officulum octavum, quæ bifida, nonnunquàm trifida, duorum, vel trium muſculorum quaſi effigiem extrinſecus refert, atque in mediam, internamque volam defertur, muſculo palmari ſubtenſa, & implicata. Hæc eminentiam carneam articulari digito ſubjectam ad Thenar adducens, manum cavam reddit, & Scyphum Diogenianum efformat.

Muſculorum carpi internorum primus *Cubitæi Interni* nomine inſignitus, oritur à brachii apophyſi, & cubito attenſus, craſſo tendine carpi quinto offi implantatur.

Secundus *Radiæus Internus* dictus ab eodem loco eductus, per radium exporrigitur, & in os metacarpi indicem ſuſtinens, definit, Hi duo manum contrahunt.

Externorum verò carpi muſculorum prior, *Radiæus externus*, ſive *Bicornis* dictus, lato, geminoque principio à brachii acumine oſſeo ejuſdemque condylo externo procedens, radio carnoſus innititur, & duplici tendine in os metacarpi primum, & ſecundum inſeritur.

Hic propter geminam inſertionem, geminumque principium à nonnullis geminus deſcribitur.

Alter *Cubitaus externus* nuncupatus, ab externâ apophyſi brachii ortûs, ac per cubitum delatus, in os quartum metacarpi, minimo digito ſubjectum, unico tendine infigitur. Hi duo manum extendunt.

Si horum quatuor muſculorum tantum unus, aut duo unius lateris agant, tunc manus lateraliter movetur, idque aut ſurſum, aut deorſum, aut in medio, prout vel ſolus externus, vel internus, vel ambo ſimul agant.

De Muſculis Digitorum, & Pollicis.

Digiti ad robur, varioſque motus multiplices, validos obtinuerunt muſculos, quibus flectuntur, extenduntur, & ad latera moventur.

Flectunt *Sublimis*, *Profundus*, & *Lumbricalis*.

Sublimis, qui & *Perforatus* dicitur, ab interno oſſis humeri tuberculo exoritur, & circa carpum in quatuor tendines dirimitur, prope finem veluti rimâ (quam ſequentis muſculi tendo tranſit) fiſſos, qui in ſecundum digitorum internodium inſeruntur.

Profundus, qui & *Perforatus* vocatur, à partibus ſuperioribus cubiti, & radii paulò infra articulum emergit, & quadripartitus robuſtis tendinibus rimas prioris tranſiens, tertio digitorum oſſi implantatur.

Ut autem per hos muſculos recta fieret inflexio, & tendines contracti non exſurgerent, cutemque attollerent, parte manûs internâ, ſecundum totam eorum longitudinem, canali ex duris membranis confecto, interius pingui, ac oleoſo humore inuncto includuntur, in quo liberum curſum habent.

Lumbricales appellati, tenues à muſculi profundi tendinibus orti, in primum internodium terite tendine, cum interoſſeorum tendinibus confuſo, deſinunt: interdum ulterius cum interoſſeis miſti, ſecundum digitorum latera uſque ad tertium internodium excurrunt, & digitos lateraliter flectunt.

Digitos extendunt muſculi duplices, alii communes, alii proprii.

Communes, qui quatuor digitis inſerviunt, bini ſunt, ab extremo humeri tuberculo prognati, qui in progreſſu ſimul junguntur, & tendinibus unitis ſecundo, tertioque digitorum oſſi firmiter adnectuntur.

Proprii, qui unum ſolummodò digitum extendunt, duo ſunt.

Primus, *Extenſor Indicis proprius*, quem præter communem obtinent, Riolano, & Veſlingio, *Indicator* appellatus, à mediâ, & extremâ cubiti regione ortus, bifido tendine in ſecundam articulationem inſeritur, quorum tendinum alter cum tendine extenſoris communis coaleſcit.

Alter *Minimi digiti extenſor proprius*, qui à radii ſupernâ parte ortus, & cubito, radioque interjectus, externè in auricularem digi-

digitum duplici tendine implantatur, quorum unus cum tendine communis extenſoris miſcetur.

Digiti ad latera, vel verſus pollicem adducuntur, vel ab eo abducuntur, beneficio octo *muſculorum Interoſſeorum*, quorum quatuor interni intervallum oſſium metacarpi obtinent: quatuor externi in palmâ manûs collocati, prioribus deſuper incumbunt. Oriuntur à ſupernis oſſium metacarpi partibus juxta carpum, deindè modo ſoli, modò cum lumbricalibus coëuntes, lateraliter tria digitorum oſſa tendinibus perreptant, uſque ad radicem unguium, ubi antrorſùm, & ſupernè tendines coëuntes terminantur. Ab his medius, & annularis digitus duos tendines recipiunt, Index, & auricularis unum.

Præter lumbricales antedictos, ſunt lateraliter moventes muſculi proprii duo.

Primus *Adductor Indicis Proprius*, qui ab interno pollicis internodio primo exſurgens, in oſſa indicis definit, & indicem verſus pollicem adducit.

Alter *Abductor minimi digiti proprius*, qui in volâ à carpi oſſe tertio, & quarto ſecundi ordinis emergens, in articulum primum auricularis digiti exterius ad latus inſeritur, eumque à reliquis digitis abducit.

Pollex, qui robore quatuor digitis æquipollet, extenditur beneficio duorum muſculorum longorum, qui ab exteriore cubiti latere oriuntur: quorum unus ad tertium uſque internodium pertingit. Alter carpum prætervectus in primum, & ſecundum pollicis articulum duplici tendine extrinſecus inſeritur.

Flectitur autem duobus muſculis. Uno valido, qui à ſuperiore radii parte ejectus, ad primum, & ſecundum pollicis internodium excurrit. Altero minore, qui ab oſſe carpi procedens alteri ſubjicitur, & in medium pollicem extenditur.

Adducitur verſus alios digitos à tribus muſculis, ex tribus oſſibus infernis metacarpii prodeuntibus, & in pollicis ſecundum os inſertis.

Abducitur verſus exteriora à duobus muſculis: quorum prior à parte interiore oſſis carpi pollicem ſuſtinentis ejectus, in ſecundum internodium pollicis membranoſo tendine inſeritur. Alter ſpatium, quod inter pollicem, & indicem eſt occupans, à poſteriore ſede oſſis metacarpii indici ſubjecti exoritur, & in pollicis internodium primum toti externo lateri carnoſus inſeritur, ac tendinem membranoſum ſecundo tranſmittit.

De Oſſibus Totius Manûs.

Oſſa manûs dividuntur in brachium, cubitum, & extremam manum.

Brachii os unicum eſt magnum, & validum, longum, teres, & inæquale. Parte ſuperiore appendicem habet, vel caput, magnum, rotundum, cartilagine obductum, adnatum; quod cum ſcapulâ articulatur per Diarthroſin. Inferior pars

pars cubito, & radio articulatur, ubi duo proceſſus ſunt: externus minor, cartilagine incruſtatus; & internus, duos ſinus habens, ut forma fiat trochleæ, vel rotulæ, ad quam volvuntur funes, undè cubitus ginglymo junctus in acutiſſimum angulum flecti poteſt, ac ultra rectam lineam non extendi.

Cubitus è duobus componitur oſſibus, ſibi mutuò incumbentibus, ità ut extremitates conjungantur, media verò à ſe invicem ſecedant, quamvis membranoſo ligamento copulata ſint.

Horum oſſium primum, quod inferius majus, & longius, *Ulna* vocatur, forte quod ulnæ menſura olim iſtam longitudinem habuerit: antiquis *Cubitus*, & *os cubiti*, Barbaris *focile majus* dicitur.

Superiore parte amplius, craſſiuſque eſt, ac verſus manum ſenſim velut in aciem attenuatur, eique ad finem tuberculum rotundum adnatum eſt. Proceſſu minore nonnihil acuto, qui ſtyloides vocatur, donatur, quo per ligamenta carpi oſſiculis, interveniente cartilagine, connectitur per arthrodiam. Supernè verò humeri oſſi articulatur per ginglimum, eumque in finem proceſſus obtinet duos: quorum anterior, qui minor, oſſis humeri ſinum interiorem ſubit: poſterior, qui major, longior, & obtuſior, oſſis humeri cavitatem poſteriorem ingreditur, in eâque ſiſtitur, ità ut brachium non ultra rectitudinem extendi, ſeu retrorſùm moveri poſſit. His accedunt duo ſinus cartilagine obducti, quorum qui externus, ſeu lateralis, & minor eſt, caput radii excipit: alter qui poſticus, & amplior, inſtar ſemicirculi ad humeri rotam circumvolvitur.

Alterum cubiti os *Radius*, & *focile minus* dicitur, quod ſuperius, & brevius eſt. Hujus ſuperior extremitas tenuior exiſtit, rotundoque capite prædita, à latere ab ulnâ excipitur. In ſummitate verò ſinum rotundum, ſed ſuperficiarium, cartilagine incruſtatum obtinet, quo humeri caput admittit, cum eoque per diarthroſin articulatur. Inferior verò extremitas, quæ craſſior, à latere ulnam parvo ſinu cartilagine munito recipit, & inferiùs gemino ſinu, ſimiliter cartilagine obducto, carpi duo prima, & ſuprema oſſicula admittit.

Manus extrema dividitur in carpum, metacarpium, & digitos.

Carpus Arabibus *Raſetta*, ſuperior manûs pars, octo conſtat oſſiculis, magnitudine, figurâque nonnihil diſcrepantibus, duplici ordine diſpoſitos. Primo ortu ſunt cartilagines, poſteà fiunt oſſa ſpongioſa. Obducuntur ligamentis cartilagineis validiſſimis, & ſimul conſtringuntur, ac ſi unum os eſſent. Atque hæc ligamenta ab inferioribus proceſſibus radii, & cubiti orta, articulationi inſerviunt. Alia verò ſunt ligamenta, quæ tranſverſa, & annuli formam habentia, pro firmandis, & tutò tranſmittendis tendinibus. Internum continens muſculorum digitos flectentium tendines; externum, extendentium. Quæ vincula

ſicèt unum videantur, in plurima dividi poſſunt. Ordine aliquo diſponuntur oſſa carpi: nàm ſupernè quatuor ſunt radio, & cubito articulata; infernè totidem, quatuor metacarpii oſſibus connexa.

Metacarpium quatuor conſtat oſſibus longis, gracilibus, intùs cavis, ſeu fiſtuloſis, medullâ repletis, intermediâ regione ſejunctis, ut muſculis interoſſeis tutior ſedes foret. Horum primam indici annexam, longiſſimum, & craſſiſſimum eſt, cœtera verò ſenſim tenuia, & breviora evadunt.

Digitorum oſſa, adnumerato pollice, ſunt quindecim, in quovis digito tria, magnitudine diverſa, quorum primum ſecundo amplius, ſecundum tertio, quod tertium ungue tegitur. Seriem digitorum vocant Græci Phalangem, quia velut in acie ſtare videntur. Foris gibba, intùs plana, & aliquantulùm excavata, ad commodiorem ſolidorum apprehenſionem. Habent ſinguli digiti ligamenta parte internâ, ſecundum magnitudinem inſtar canalium, quibus invicem alligantur.

Proceſſus obtinent ſuperius, & inferius. Superiores rotundi ſunt, & in ſingulis ſupremis, ſeu primis quatuor oſſibus unum ſinum rotundum habent, metacarpii os recipientem: in reliquis verò quaſi geminum ſinum, paruâ eminentiâ diſtinctum, obtinent. Inferiores verò proceſſus quaſi gemino capite, ſinu diſtincto, protuberant, quo geminum ſinum impoſiti os ſubeunt, excepto tertio, ſeu extremo oſſe, quod à nullo alio excipitur, ſed ungue munitur. Hi autem omnes ſinus, & proceſſus, ad faciliorem motum cartilagine obducuntur.

De Arteriis Totius Manûs.

Arteria Axillaris per brachium defertur inter muſculos deſcendens, cum vena, & nervo brachii, quem quartum faciunt. Sub flexurâ cubiti dividitur in duos ramos inſignes; ſuperiorem, & inferiorem. Superior ſecundum medium ad carpum rectâ fertur, ubi pulſum medici explorant; deindè ſub annulari ligamento progrediens, digitis pollici, indici, & medio ramos impertitur. Inferior ulnam percurrens ad carpum; proſpicit medio, & annulari, & minimo: atque ad carpum pergit; ubi arteriæ motum inferius perſentimus, præſertim in macilentis, & pulſu magno præditis. Sed priorem ramum meliùs pulſare ſentimus, quia minus à tendinibus occultatus.

De Venis Brachiorum, & Manuum.

Vena axillaris dividitur in brachii initio in duos ramos inſignes: ſuperiorem majorem, ſeu venam *cephalicam*, & inferiorem minorem, ſeu *Baſilicam*. Superior dicitur vena cephalica (quæ & Humeraria, & cubiti exterior appellatur) nomen ex eo adepta videtur, quòd olim medici, in rebus anatomicis minùs verſati, eam recto ductu à capite ad brachium deſcendere, ſanguinemque ex eo hùc deferre

fecere exiſtimaverint, atque hinc in capitis affectibus illam potiùs, quàm ullam aliam brachii venam ſecandam eſſe putârint (qui antiquitùs etiam error hodiè quorundam imperitorum animos obſedit) cum tamen è contrario hæc vena ex brachio aſcendat ad axillarem, nec à capite quidquam recipiat, nec ad illud quidquam deferat, ſed ſanguinem ab inferiore manu aſcendentem ſolummodò per axillarem in venam cavam effundat.

Fertur ſuperficie tenus inter carnoſam membranam, & muſculorum tunicam.

Ejus *Ramus externus*, *funis brachii* dictus, ad carpi medium parte inferiore, baſilicæ ramo jungitur, & indè externam carpi ſedem conſcendens, inter digitum annularem, & minimum pergens, dicitur *Salvatella*, cujus illi, & hodiè alii ſectionem in ſiniſtrâ manu contra melancholicos affectus commendant, ſed fruſtrà, & abſque fundamento.

Vena baſilica, quæ inferior, & tenuior axillarem ſubit, cephalicam magnitudine ſuperat, & in dextro brachio *Hepatica*, in ſiniſtro lienaris vulgò appellatur, quòd olim rudiores medici illam in hepatis, hanc in lienis affectibus ſecandam judicaverint, nulla ratione ſuffulti. Sed caveant chirurgi in ejus ſectione, ne nervus tertii, & quarti paris adjunctus lædatur, undè magnus cruciatus, febris, convulſio, & mors. Subjacent & arteriæ, quibus læſis aneurysma, & ſanguinis profluvium.

Inter baſilicam, & cephalicam adeſt alia tertia vena, quam à medio brachii ſitu, vel potius quod inter dictas venas media ſit, *Medianam* vocant, alii etiam *Venam communem* nominant, quia ex cephalicâ, & baſilicâ paulò infra flexuram, vel in flexurâ cubiti, mediante brevi hac venâ concurrentibus, conſtruitur. Hæc gemina eſt: una exterior ſub cute conſpicua: altera profunda, quarum utraque plurimis radicibus manui, & digitis, necnon muſculis, membraniſque manûs, & cubiti implantatur.

In manu omnium radicum, minimarumque venarum divaricationes exactiſſimè deſcribere difficillimum eſt; tàm confuſa enim eſt venarum cubitum, & manum implicantium diviſio, & tàm frequens conjunctio, atque intermiſtio, ut ſæpenumerò an venæ ab hac, an verò ab illâ radice procedant, diſtingui vix poſſit.

Sex nervorum paria brachium ingrediuntur.

Egimus ſuprà de aliis ſenſibus, tantum de tactûs ſenſu pro coronide agendum reſtat, de quo, anatomes manus ratione laconicè agimus.

Cap. LXIX.

De Tactûs Senſu.

IN hoc ſenſu quàm pauca prælibabimus; cum enim de hujus ſenſationis ſede nihil poſſit in controverſiam duci, cum apud omnes

nes conveniat totam cutem hujuſcemodi organo in uſum venire, idcircò ea tantùm perpendemus, quæ ad modum attinent contactûs, ejuſque diverſitatem, ſi verè ad merum tactum objectorum diverſitas reducenda erit.

Diximus in cutis anatome, cutem ex venarum, arteriarum, nervorumque ramulis maximoperè contegi, inque eam à glandulis ferè innumeris vaſa lymphatica, atque excretoria communicari, per eas enim lympham ex arteriis ibidèm delatam intelligimus, quæ per ſudorem excernitur, quas glandulas, ob earum parvitatem miliares appellant Recentiores; cùmque ex Malpigii advertentiâ comperuerimus ex cutis involucro reticulari, quod mucoſo humore perfunditur, fibrillas nerveas in faſciculos collectas prodire: dicendum exiſtimamus harum nervearum fibrillarum congeriem per totam cutem diſperſam tactus organum conſtituere.

In his itàque fibrillis, ſeu nerveis filamentis à cerebello prodeuntibus tactilium motiones recipiunt, quæ ad cerebellum tranſfuſæ tactûs ſenſationem producunt; ibi enim anima varias ſenſibilium vulgò qualitatum ideas effingit, prout variè nervos tangentia corpora percuſſerint.

Ut autem motus in nerveas cutis fibras impreſſi ad cerebrum uſque propagentur, inflatæ, ac protenſæ illæ ſint oportet, cùm experiamur motum ad campanam v. g. minimè traduci, ſi ad eam alligatus flaccidus tangatur funis; undè factum eſt, ut in eaſdem fibras ſpirituoſus, promptèque in auras diſſolubilis latex ſcaturigine è cerebro à ſagaci protrudatur naturâ; eo enim irradiantur nervi, inflanturque ſimili prorſus modo, quo flante vento naviliorum diſtenduntur vela. Mirum ergò non erit, ſi Galeniſtarum martyriis dilaniati, divexatique apoplectici, ictus, percuſſiones, aliaque tormenta non ſentiant, dum eorum nervis talium inflantium ſpirituum ſit denegatus influxus.

Quoniam verò tot, tantiſque modis hoc ſenſorium objecta immutent in texturâ, in motu, atque in configuratione; idcircò tàm differentium ſenſationum inter ſe diſcrimen exponere uti non incongruum, ità facillimum duximus explicare; videmus nàmque ab unâ, eademque citharæ fide diſtinctos gigni poſſe ſonos, ſi ea diverſè, varièque aut tendatur, aut pulſetur, aut contingatur. Quod ut apertius innoteſcat, quam breviſſimè ſingulas ſenſibilium qualitates, quas vulgus ad tactum redigit, percurrere operæ pretium exiſtimavimus.

Quæ primò offeruntur, caliditas, atque frigiditas occurrunt, quarum idola, tunc anima concipit, cum calorifica corpuſcula in cutis poros ſe inſinuantia ejuſdem fibras divellunt, vellicant, dilatantque. Contrà verò frigiditatem ſentimus, ſi cutis poruli vel ab armoniacis, ſalinitroſiſque particulis coarctentur, conſtipenturque, juxta eorum placita, qui friguſ poſitivum eſſe aſſeverant, vel

à calorificarum particularum receſſu conſtipati, ac contracti idem pori comperiuntur juxta noſtra opinamenta in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ* explicata.

Non aliter de humiditate, & ſiccitate erit conjectandum; nàm aut corpora humida, fluidaque in organum impingunt, ſuiſque particulis cutis meatulos pervadendo, ipſi adhærent, & humiditatem progignunt, corpuſque humidum conſtituunt, aut corpus nullâ ſenſibili humiditate donatum in cutis contactæ foraminula incurrit, & ſic ſiccitatem procreat. Hinc non incongrua quorundam opinio judicanda eſt aſſerentium, quamplurima relativè ad noſtros ſenſus definienda eſſe.

Gravitas, & levitas habentur, cùm corpora vel vehementius, citiuſque, vel tardius, imbecilliuſque nos, noſtraque membra deorſum impellunt.

Aſperum, & lævigatum ſentimus, ſi corpora aut inæquali, & ſcabrâ, aut æquabili, & perpolitâ ſuperficie cutem laceſſerint; ſicuti duritiem, & mollitiem obſervamus, ſi corpus tangenti digito aut reſiſtat ob ſui ſticticitatem, vel cedat ob ejuſdem laxitatem.

Denique ubi nerveæ fibrillæ tanto trahuntur impetu, ut vel nimis diſtendantur, ac ferè diſrumpantur, & à membris, quibus adnectuntur, vi divellantur, & dolorem, ſeu triſtem ſenſationem contrahimus, aut non modò non rumpuntur, nec divelluntur, neque ab eorum craſi variantur, ſed regulari, placidâque blanditie contrectantur, & voluptatem, ſeu titillationem ſentimus. Eodem prorſus modo de aliis ſenſationum affectionibus, quæ à vulgo tactui adſcribuntur erit diſcurrendum, atque hæc de tactûs ſenſu prout noſtra patitur digreſſio, ſatis dicta ſufficiant.

Cap. LXX.

De Anatomicâ Pedis Hiſtoriâ.

Sicut ad apprehenſionem duas manus, ità ad ſtationem, & ambulationem duos homini pedes conceſſit Summus Conditor, qui ad majorem commoditatem, & greſſûs firmitudinem, longi, latique, ac ſubtus in medio aliquantulum cavi, variiſque articulis diſtincti ſunt.

Pes dicitur totum id, quod à natibus ad digitorum pedis extremitates, aliis *Magnus* pes, vel *Crus*. Dividitur in ſuas partes, ſicut & manus, non abſimili comparatione, nempè in femur, tibiam, & parvum pedem.

Femur à coxendicis articulo ad primam articulationem procedit, quæ anteriore parte *Genu*, poſteriore *Poples* appellatur. In hujus ſummitate ad flexuram *Inguen* eſt, in quo latet glandula famoſa ex octo minoribus glandulis compoſita, quæ olim hepatis emunctorium eſſe dicebatur.

Tibia, ſumpto à genu initio, ad calcem uſque fertur: cujus anterior, & durior pars ſpecificè Tibia,

bia, poſterior carnoſa *Sura* nominatur. Duæ verò inferiores laterales prominentiæ *Malleoli* dicuntur, hic internus, ille externus.

Parvus pes eſt baſis, cui totum corpus inſiſtit: dividiturque in Pedium, Metapedium, & digitos.

Pedium (cujus pars poſterior *Calx*, & *Calcaneum* dicitur) conſtat ſeptem: *Metapedium* quinque oſſibus, digiti ſinguli tribus (quibus adſtant ſeſamina) excepto pollice, qui duobus tantum conſtat.

Mollibus autem digitorum extremitatibus ad tutelam impoſiti ſunt ungues, ejuſdem ſubſtantiæ, & naturæ cum iis, qui in manibus ſunt, de quibus egimus.

Pedis *uſus* eſt, ut ſit ambulationis inſtrumentum, quæ fit per motum, & firmationem, nàm uno pede in terram firmato, alterum movemus, & circumferimus, & ne in terram cadamus, pes fixus prohibet, atque ità fit ambulatio. Firmatio ergò eſt totius corporis actio, motio verò pedis, quam vel promovet, vel tardat femoris longitudo, aut brevitas, ſicut aves, quia volare debent, ne impedimento eſſet moles, brevi ſunt femore, longiſque pedibus, qui greſſum adeò retardant. At homines tardius, ſe promovent, quàm canes: quia illos ſucceſſiva promotio pedis à calcaneo ad digitos remoratur; hi verò unico parvi pedis motu curſum abſolvunt. Aliàs pedis proceritatem ad generandi officium in ſexu muliebri conferre putant alii. In genibus autem, & calcaneo inciſio facta eſt, ne ituri, ſaltaremus,

Totus pes componitur ex partibus continentibus communibus, membranis, oſſibus, ligamentis, muſculis, arteriis, venis & nervis. Motum variè efficiunt varii muſculi: nàm alii femur, alii tibiam, alii pedem, alii digitos flectunt, extendunt, adducunt, & circumagunt.

De Muſculis Femoris.

Femur *flectunt* tres muſculi.

Primus *Lumbaris*, ſive Pſoas, qui ferè teres, craſſus, ac lividus, in abdominis cavitate ſitus eſt. Oritur carnoſo principio, circa duas inferiores thoracis, & tres ſuperiores lumborum vertebras, & per oſſis ilii interiorem faciem deſcendens, tereti, validoque tendine in rotulam femoris minorem elatiore parte anterius inſeritur, ac femur validè ſurſum trahit. Quia autem huic muſculo inſigni nerveo prædito, renes incumbunt eo loco, ubi nervus ingreditur, hinc fit, ut calculo in rene exiſtente, ab illius compreſſione ſtupor in ejuſdem lateris femore perſentiatur.

Huic muſculo nonnunquàm ſuppertenditur alter exiguus muſculus *Parvus Pſoas*, vel *Parvus Lumbaris* dictus, qui in exortu ſuo minimi digiti longitudine carnoſus, gracili, ac plano tendine ſupra pſoam delatus, cum pſoâ, & iliaco finitur, illumque rectè complectitur, ac in ſede ſuâ firmiter continet.

Secundus *Iliacus Internus*, qui tenui, carnoſoque principio in

oſſis ilei internâ cavitate ortus, tendine ſuo lumbari jungitur, & inter magnum, ac parvum trochantera antrorſum definit.

Tertius *Pectineus*, qui lividus eſt. Hinc à parte ſuperiore oſſis pubis ad commiſſuram, juxta ejus cartilaginem, carnoſus, & latus proſiliens, brevi latoque tendine femoris lateri interno implantatur, & ad poſteriora uſque progreditur, quo femur validè ſurſum, & introrſum flectitur, ſicque femur unum alteri imponitur; ac proindè à *Bartholino* ad muſculos adducentes refertur.

Extendunt femur muſculi tres *Glutæi* dicti, qui nates conſtituunt, & etiam inſerviunt ad regredendum.

Primus *Glutæus Major*, à coccyge, ſpinâ oſſis ſacri, & ilii oſſis coſtâ, carnoſus admodum enatus, quatuor digitis infra magnum trochanterem valido tendine definit.

Secundus *Glutæus Medius*, tàm in ſitu, quàm in magnitudine, qui primo magnâ ex parte ſubſternitur. Hic à coſtâ, & dorſo oſſis ilii regione anteriore carnoſus exiens, totamque ferè oſſis ilii regionem occupans, lato, validoque tendine in trochanteris majoris anteriorem, & elatiorem partem implantatur, eam undique cingens.

Tertius *Glutæus Minor*, qui totus ſub ſecundo latet. Hic ab oſſis ilii dorſo, ejuſque ſede poſteriore, ac inferiore carnoſus procedit, & lato, robuſtoque tendine trochanteris majoris parti inferiori, & apici inſeritur.

Adducit femur introrſum *Triceps muſculus*, qui à quadruplici principio ſecundum *Falloppium*, *Bauhinum*, & *Riolanum* rectius *Quadriceps* appellari meretur: eſtque omnium totius corporis muſculorum craſſiſſimus; cujus ſingulæ partes, ut ortu, & inſertione, ſic fibris, & aliquantum etiam uſu variant, qua de cauſâ *Bartholinus* illum in tres muſculos diviſum deſcribit, ſed melius in quatuor diviſum propoſuiſſet.

Prima ejus pars oritur principio nervoſo ab oſſis pubis lineâ ſuperiore, & in femoris lineam aſperam inſeritur.

Secunda procedit ab imâ oſſis pubis commiſſurâ, & definit in femoris lineam aſperam parte ſuperiore.

Tertia à tota coxendicis infernâ parte emergit, & in femoris poſticam lineam aſperam ſub rotatore minore implantatur.

Quarta pars à coxendicis apice ejecta, teriti tendine, qui cum tenui tendine portione primæ partis jungitur, in femoris tuberculum internum, & inferius finitur.

Abducunt femur ad latus externum muſculi quatuor exigui *Quadrigemini* dicti, quia ferè ſibi invicem ſimiles ſunt, & parte poſticâ ſupra femoris articulationem alternatim collocati.

Primus, & ſuperior quadrigeminus, qui à formâ *Pyriformis*, à ſitu *Iliacus externus* nominatur, ab imo oſſe ſacro procedit. Secundus à tubere oſſis iſchii. Tertius huic contiguus, ab eodem loco, & illi tres in trochanteris cavitatem

tem inſeruntur. Quartus, qui *Quadratus* dicitur, cœteris latior, ac carnoſior, & duorum digitorum latitudine, à tertio diſtans, exoritur ab internâ parte tuberis iſchii, & in partem externam magni trochanteris deſinit.

Obliquè femur *Rotant* duo muſculi *Obturatores* appellati, qui foramen inter os pubis, & iſchium patens occupant; ac regreſſum etiam adjuvant: unus internus, alter externus. Internus, qui validior, ab internâ dicti foraminis circumferentiâ carnoſus ac latus procedens, & transverſim ſupra coxendicem extrorſum delatus, trifido tendine, marſupium tutelæ gratiâ tranſeunte, magni trochanteris cavitatem ingreditur, & rotationem externam facit. Externus, qui pectineo ſubjacet, à dicti foraminis circumferentiâ externâ carnoſus incipiens, & per cervicem femoris, velut per cochleam revolutus, in magni trochanteris cavitatem amplo, validoque tendine, ſub quadrigemino implantatur, & internam rotationem dirigit.

De Muſculis Tibiæ

Tibia tripliciter movetur, nempè flectitur, extenditur, & obliquatur.

Flectunt tibiam quinque muſculi.

Primus *Longiſſimus*, qui & *faſcialis* dicitur, anterius ſtatim ſub cute occurrens, ab interiore oſſis ilii tubere oritur nerveo, carnoſoque principio, & gracilis per interiora femoris, inſtar faſciæ, aliis muſculis decuſſatim inſtratus fertur, ac juxta genu in tendinem deſinit, qui in anteriorem, & interiorem partem oſſis tibiæ, ad lineam acutam, ſub genu inſeritur: atque hinc non ſine ratione ſcribit *Riolanus*, hunc non flectere tibiam, ſed potius extendere, & introrſum ducere.

Secundus *Gracialis*, longiſſimo introrſum accumbens, ad commiſſuram oſſis pubis, nerveo, amploque principio enaſcitur, & per femoris anteriora excurrens, tereti tendine in partem tibiæ interiorem implantatur.

Tertius *Seminervoſus*, à tubere iſchii nervoſo, gracilique principio ejectus, per femoris poſteriora, & interiora obliquè deſcendit, & tereti tendine in tibiæ poſteriorem, ac interiorem partem deſinit, ejuſque tendo uſque ad tibiæ medium excurrit.

Quartus *Semimembraneus*, qui ab eodem cum præcedente loco egreſſus, tendine paulò latiore ad tibiam poſticam protenditur.

Quintus *Biceps* ex eodem iſchii tubere ortus, per externam femoris partem defertur, ac circa medium femur carneam molem, tanquàm novum muſculum, aſſumit, ſed notante *Bauhino*, illud quidem in homine, ſed non in ſimiâ: ſicque deorſum deſcendens, inſigni tendine inferius in oſſis fibulæ proceſſum implantatur. Hic muſculus interdùm duplici exortu, & fine diſtinctus obſervatus fuit, atque hinc *Veſalio* duplex eſt.

Extendunt tibiam muſculi quinque, vel ſex.

Primus

Primus *Membranoſus* à ſupernâ ſpinâ oſſis ilii acutus, carnoſuſque prodiens, exteriore parte juxta femoris proceſſum majorem, abit in membranam longiſſimam, & latiſſimam, quæ inſtar tranſverſi cujuſdam ligamenti (hinc nonnullis faſcia lata dicitur) fere omnes femoris, & tibiæ muſculos circumdat, ac in ſede ſuâ continet, ad extremum uſque femoris excurrens. Miſcetur autem circa inſertionem cum tendinibus muſculorum ſequentium, & in tibiæ, ac fibulæ partem anteriorem, verſus externum latus implantatur, tibiamque rectà extendit, atque etiam, ut quibuſdam placet, nonnihil extrorſum abducit.

Secundus *Longus* (hic Riolano *Sutorius*, Veſlingio *faſcialis* dicitur) ab oſſis ilii appendice anteriore ortus, & per interiora femoris obliquo ductu decurrens, ſub genu ad tibiam interius deſcendit, eamque extendendo adducit, & ſutorum more alteri imponit.

Tertius *Rectus*, ab infernâ ſpinâ oſſis ilii enatus, carnoſo, teretique ventre rectà ſecundum longitudinem femoris decurrit, ac forti tereti tendini patellam includens, ſub eâ in tibiam deſinit.

Quartus *Vaſtus Internus*, à cervice, & rotatore femoris minore ortus, tibiæ infernæ, paulò infra patellam inſeritur.

Quintus *Vaſtus Externus*, à rotatore femoris minore exterius principium ſumens, amplo tendine in tibiam externè, paulò infra patellam deſinit.

His quinque muſculis extenſoribus nonnulli ſubjiciunt ſextum muſculum femori adhærentem, *Cruream* appellatum: cujus principium conſtituunt inter duos femoris rotatores, finem verò cum vaſtis muſculis eundem.

Horum extenſorum quatuor poſteriores circa genu ſimul uniti, unicum communem latum, validumque tendinem efformant, quo patellam involuunt, & femoris, tibiæque oſſa inſtar ligamenti validè colligant.

Obliquè tibiam adducit *Poplitæus*, Latitans in cavo poplitis, ab inferno, & exteriore femoris tuberculo exortus, & obliquè in appendicis tibiæ ſuperioris poſteriorem, ac internam partem delatus.

De Muſculis Pedis.

Flectitur *Pes*, & extenditur.

Flectunt antrorſùm duo; Primus *Tibiæus* anticus dicitur, tibiæ affiſſus, à ſuperno tibiæ proceſſu ortus, inſeritur in os pedii, ante pollicem, tendine ad finem bifido. Alter *Peronæus biceps*, uno capite, vel principio promanante, à fibulæ ſupernâ epiphiſi, altero è peronis medio. Duplicem habet tendinem; minorem in minimi digiti os delatum, & majorem ſub plantâ obliquè incedentem, & inſertum in os pedii è regione pollicis.

Extendunt retrorſum poſtici quatuor: *Duo Gemelli*, internus, & externus, quia ſuram conſtituunt Gaſtrocnemii nuncupati, à femoris capite interno ſub poplite oriuntur. Tertius *Solens* dictus, his

his ſubditur, à poſteriore fibulæ appendice exoritur. Tres hi muſculi deſinunt in craſſiſſimum, & validiſſimum tendinem pternæ, calciſque principio inſerendum, quo ſuſpendi ſolent mattata pecora: Hippocrates vocavit *chordam magnam*: ubi ex calcis fracturâ febres vult contingere ſingultuoſas, & convulſificas.

Ultimus *Plantaris* dicitur, & reſpondet palmari in manu, gracilis eſt, inque tendinem longum degenerat, totamque plantam tegens ab exteriore femoris capite, ſub exoritur, & in quinque digitos inſeritur, eundemque hic uſum, quem in manu habet: quanquàm collatio utriuſque parum ſit exacta.

Tibiæus poſticus hic adducendus inter obliquè moventes, ſeu adductores numeratus *Spigelio*; inter extenſores *Riolano*.

De Muſculis Digitorum.

Digiti pedis varios habent muſculos, qui illos extendunt, flectunt, & obliquant.

Extendunt quatuor digitos duo muſculi *Tenſores* dicti.

Primus *Longus Tenſor*, ſub tibiæ antico reconditus, oritur ab anticâ, & internâ tibia, qua parte fibulæ ſub genu connectitur. Hinc ſecundum longitudinem fibulæ rectà deſcendit, & in tendines quatuor ſeparatus, ligamentum annulare tranſit, atque in quatuor digitorum tres articulationes ſupernâ parte inſeritur.

Secundus *Brevis Tenſor* ab aſtraguli viciniâ parte ſuperiore projectus, & longo ſubſtratus, in omnes primi internodii articulos ſuis tendinibus deſinit, qui tendines ſupra metatarſum longitendines decuſſatim interſecant.

Flectunt quatuor digitos ſex muſculi flexores.

Primus *Longus flexor*, ſive *Perforans*, & *ſublimis*; qui unà cum ſequenti *Brevi*, ſub muſculis ſuram conſtituentibus poſteriore ſede occultantur. Hic à ſupernâ tibiæ parte poſteriùs originem ſumit, & circa malleolum internum tibiæ, calciſque ligamentum ſubiens, in plantâ pedis finditur in quatuor tendines; qui per foramina brevis flexoris tranſeuntes, in quatuor digitorum tertium articulum inſeruntur.

Secundus *Brevis flexor*, qui etiam *Perforatus*, & *Profundus* appellatur, inferiùs, & interiùs à calce prodit, dimiſſiſque tendinibus quatuor, circa finem ad tendinum præcedentis muſculi tranſitum rimâ diviſis, in ſecundum digitorum internodium excurrit.

Tertius, quartus, quintus, ſextus Muſculi *lumbricales* quatuor, qui à flexoris longi, ac brevis tendinibus, vel potiùs à ligamento eos tendines obvolvente producti, & carne quadam à calcaneo exſurgente adaucti, primo quatuor digitorum internodio ſingulis tendinibus inſiguntur.

Obliquè digitos movent Muſculi *Interoſſei* decem, ſub oſſibus metatarſi, atque inter illa locati, & à maſſâ carneâ exorti: quorum

externi ad primum digitorum internodium deſinunt: interni uſque ad ſecundum internodium excurrunt. Agentibus digiti abducuntur, internis adducuntur, ſimul agentibus extenduntur.

Digitus minimus peculiarem abductorem habet, à calcaneo productum, & quinto metatarſi oſſi extrinſecùs ſubjectum, qui primi internodii externo lateri inſeritur.

Pollex ſingulares obtinet muſculos.

Primus *flexor*, adjacens longo digitorum tenſori, qui poſterius à ſuperiore fibulæ parte carnoſus exoritur, viamque perforantis muſculi ſecutus robuſto tendini tertio pollicis oſſi connectitur. Nonnunquàm ſub plantâ pedis in duos tendines dividitur, quorum unum pollici, alterum ſecundo digito tribuit, atque tunc longus digitorum flexor, tantum tres tendines ad digitos mittit.

Secundus *Extenſor*, ab externo tibiæ latere, ubi fibula recedit, enatus, ac pedis ſuperiora perreptans, toti pollici parte ſuperiore implantatur. Interdum geminum tendinem emittit: unum ad ultimum magni digiti articulum: alterum in os metatarſi, pollici ſubſtratum.

Tertius *Abductor*, ab internâ parte calcis ortus, & pedis lateri interno ſecundum longitudinem attenſus, in pollicis os primum extrinſecus defigitur.

Quartus *Adductor Major*, à ligamento oſſis metatarſi, quod minimo, & proximo digito ſubjectum eſt, emergens, & obliquè ſuper alia oſſa procedens, internâ parte in primum pollicis articulum brevi robuſtoque tendine deſinit.

Quintus *Adductor Minor*, à minimi digiti ligamento, quod primum internodium vincit, prodiens, transverſim carnoſus defertur, atque ad primum pollicis os brevi, latoque tendine interius excurrit. Uſus eſt, facere ſecuram ambulationem, quandò per viam aſperam rotundis ſilicibus refertam, aut per aliud aliquid minutum, lubricum, & volubile eundum eſt. Nàm hujus muſculi ope, pes ad ejuſmodi corporis figuram ſe accomodat, & id quaſi apprehendit, ut tutò greſſum firmare poſſit.

In plantâ pedis, quæ veſtigium appellatur, obſervatur carnea maſſa, quæ inſtar pulvinaris, muſculorum tendinibus ſubſternitur. Hanc nonnulli cum muſculo tranſverſali confundunt.

De Oſſibus femoris, & Cruris.

Pedis tres ſunt partes, femur, tibia, & extremus pes.

Femur à ferendo dictum, eo quod animal ferat, & ſuſtineat, unico conſtat oſſe robuſto, magnitudine, & longitudine cæteris omnibus excellentiore, anterius rotundo, & aliquantulum gibbo, poſterius nonnihil depreſſo, ac ſinuoſo, aſperaque lineâ obliquè verſus genu deſcendente, inſignito.

Alia autem conſideranda ſunt in ejus

ejus parte ſuperiore, alia in inferiore.

Superius proceſſum craſſum, verſus coxendicis os prominentem, eique epiphyſin rotundam, & amplam impoſitum habet, ſicque globoſum femoris caput, validâ cervice ſubnixum conſtituit, quod cartilagine obductum in coxendicis acetabulum reconditur, in eoque duobus validis ligamentis detinetur: uno lato, craſſo, & membranoſo, quod articulum totum circumdat: altero teriti, quod ab ipſâ cavitate acetabuli productum, in femoris ſuſceptum caput inſeritur, idque acetabulo firmiſſimè connectit, atque ſic articulatio hæc per enarthroſin perficitur.

Infra cervicem, ubi os latius fieri incipit, duo proceſſus educuntur, ſuis epiphyſibus donati, quæ in pueritia manifeſtè conſpicuæ ſunt, ac increſcente ætate omnino oſſeſcunt, & femori inſeparabiliter uniuntur, ut nulla ſubſtantiæ diverſitas unquàm fuiſſe videatur. Horum proceſſuum unus ſuperior, & major, ſurſum verſus exteriora vergit: alter inferior, & longè minor, obtuſi tuberculi figuram habet, retrorſum verſus ſpectat. Huic minori plerumque verſus exteriora adhuc aliud parvum tuberculum paulò humiliore ſede adſtat. Hi proceſſus variis validis muſculis inſertionem, & ortum præbent.

Inferius, ubi femoris os cum ſuo appendice ſenſim craſſeſcit, duo capita ampla efformat, quorum externum craſſius eſt interno. His cartilagine obductis ſubjectas tibiæ geminas cavitates ſimiliter cartilagine munitas ingreditur. Inter illa capita cavitatem anterius parvam, poſterius magnam habet, per quam inſignia vaſa cum quarto paris vagi nervo ad crura deferuntur. Inter has cavitates tibiæ protuberantia ſuſcipitur, ſicque articulatio iſta per ginglymum abſolvitur, dum etiam duo tibiæ capita hæc ſuſcipiunt.

Prætereà adhuc duo alii exigui ſinus ad utriuſque capitis latus conſpiciuntur, quibus variorum muſculorum tendines inſeruntur.

Poſterius in poplite duo oſſa ſeſamoidea inferioribus appendicibus apponuntur, quæ muſculorum duorum priorum pedem moventium capitibus innaſcuntur, cùm alioqui reliqua ſeſamina muſculorum tendinibus inhæreant.

Quia autem articulatio genu non admodum firma fuiſſet, ſed in cruris motu, & ab externorum impetu oſſa facilè è ſuâ ſede excidiſſent; hinc providus Creator iſti articulo anterius impoſuit os rotundum, & latum, inſtar umbonis circularis, quod *Molam*, *Patellam*, ſeu *Rotulam* vocant, ſubſtantiam in pueris cartilagineam obtinens, quæ increſcente ætate fit planè oſſea, & ad faciliorem motum interius cartilagine obducitur. Hoc os inhæret tendinibus muſculorum, nexu laxiore, quippè non ſtrictè vinciri, ſed aliquantulum mobile eſſe debuit, ut facilem luxationem averteret, & interim motui muſculorum haud officeret.

Femori ſubjicitur crus (hoc nomine à multis univerſus pes deſignatur) à genu ad talum ſe extendens. Hoc è duobus oſſibus componitur, craſſitie, & magnitudine plurimum differentibus, ſurſum, deorſumque cohærentibus, intermediâ autem regione ob pedis muſculos ſejunctis, valido tamen intercedente ligamento connexis.

Horum primum Latinis *Tibia*, vulgò *Focile Majus* appellatum, & *Canna Major*, eſt amplum, atque validum os aliquo modo triangulare, anterius ſecundum longitudinem acumine anguli ſui interioris ſpinam acutam effingens, qua parte etiam carne deſtitutum, perioſteo, membranâ carnoſâ, vix viſibili aliquâ pinguedine, & cute tegitur, hæcque cauſa eſt, quod tibiæ anterioris contuſiones ſæpè in curatione longas moleſtias pariant, ob facilem panniculi carnoſi, & perioſteo, nullâ carne, aut pinguedine intectorum læſionem.

Ad utrumque finem appendicem craſſam, & conſiderabilem obtinet.

Superior amplitudine inſignis, poſterius veluti duobus capitibus diducta eſt, atque in ſummitate duobus longis ſinibus, lubricâ cartilagine munitis excavatâ, femoris inferiora capita ſuſcipit. Dictis autem ſinibus limbus cartilagineus, craſſus, mobilis, & fermè circularis ad articulationis firmitatem circumjicitur.

Inter hos ſinus colliculus, veluti ſepimentum, exſurgit, qui à femoris oſſis cavitate excipitur, è cujus colliculi aſperâ, & ſinuoſâ ſummitate ligamentum validum prodit, quod femoris ſinui inſigitur, & inter alia ligamenta omnium maximè articulum firmat.

Inferior verò appendix minor eſt altera proceſſu notabili ad internum pedis latus protuberans, qui nullâ carne tegitur, & Malleolus Internus vocatur.

Hæc finibus duobus prædita eſt. Uno laterali, & minore, cui fibula accumbit: altero inferiore, multo majore levi protuberantiâ quaſi in duos ſinus diſtincto, & cartilagine obducto, quo talus ſubjectus ſuſcipitur, qui intrinſecus tibiam ſuâ cavitate recipit, atque ſic per ginglymum articulatio hæc perficitur.

Alterum cruris os *Perone*, & *fibula*, barbaris *focile minus*, & *canna minor* nuncupatur, eſtque tibiæ extrinſecus attenſum, ei longitudine non cedens, ſed multò tenuius, ac debilius, ſecundum longitudinem variis ſinibus, ad muſculorum inſertionem, exſculptum, atque lineis acutis prominentibus aſperum.

Capita duo habet, unum ſuprà, alterum infrà, quibus appendix coaleſcit, eaque in proceſſum acutum, & nonnihil aſperum deſinunt. Capite ſuperiore uſque ad genu non aſſurgit, ſed infra tibiæ appendicem ſubſiſtit, eamque levi ſinu excipit.

Inferius verò fibula ſinu tibiæ excipitur, & tuberoſum caput cum proceſſu uſque ad latus tali demittit foris conſpicuum, ubi

malleolus

malleolus externus nominatur, eſtque interno humilior.

De Pedis Extremi Oſſibus.

Oſſium pedis extremi tres ſunt claſſes, Tarſi ſeu pedii, Metatarſi, ſeu Metapedii, & digitorum.

Tarſus ſeptem conſtruitur oſſibus magnitudine, & figurâ plurimum diſcrepantibus.

Primum *Aſtragalus*, Latinis *Talus*, vulgò *os baliſtæ*, & dicitur *Quatrio* à quatuor lateribus, quod capite nonnihil convexo tibiæ ſinum inferiorem ingreditur. Inferius partim protuberans, partim ſinuatum, cum oſſe calcis committitur.

Ad hæc cavitatem in medio inferiore ſinu majuſculam obtinet, cui ſimilis calcanei cavitas è regione opponitur: his tanquàm in cellulis unctuoſa mucago ad ligamentorum, & cartilaginum humectationem ſervatur.

Secundum os eſt *Calx*, ſeu *Calcaneus*, os tarſi maximum, oblongum, verſus poſteriora protenſum, ut homo firmiùs talo inſiſteret, ne facilè retrorſum concideret. Poſteriori parti validiſſima chorda, ex trium pedem extendentium muſculorum tendinibus conflata adnectitur. Superius amplo, ſed depreſſo capite ingreditur ſinum tali, & paulò anterius tali eminentiam ſuo ſinu excipit: prominentia verò exteriore cum oſſe cubiformi jungitur. Ab interno latere ſinu lato excavatur, per quem tendines, & majora vaſa ad pedis inferiora tutò deſcendunt. Ab interno latere tuberculis hinc indè inæquale eſt, ad ligamentorum, & tendinum firmiorem connexionem.

Tertium os, *Naviculare*, quod etiam *Cymbiforme*, Græcis *Scaphoides*, à Cymbæ, vel ſcaphæ formâ, propter recurvum ductum nominatur. Hoc poſterius amplo ſinu talum excipit, anterius depreſſis capitibus trium minorum oſſium tarſi ſinus ſubit.

Quartum os *Cuboides*, à formâ ſic appellatum, itèm os *Teſſera*, & Arabibus os *Grandinoſum*, Græcis verò *Polymorphon* dictum. Hoc cœteris ſequentibus, ſeu lateralibus majus calci præponitur, eique ſuperficie inæquali jungitur: altero latere committitur cuneiformi oſſi tertio: verſus digitos oſſi quarto, & quinto metatarſi inſiſtit. Reliqua tria ab antiquis non fuêre peculiaribus nominibus inſignita. Omnia hæc tarſi oſſa validis ligamentis ſibi invicem oſſibus connectuntur, ac cartilagine ad conjunctiones præmuniuntur.

Metatarſum quinque perficiunt oſſa valida, & fiſtuloſa, longitudine, & craſſitie diſcrepantia, in medio à ſe invicem ſejuncta, ut muſculis interoſſeis locum præbeant. Surſum deorſumque capitibus protuberant: quorum illa, quæ craſſa, & pedio proxima, ſuis finibus quatuor inferiora oſſa tarſi recipiunt: hæc verò rotundis protuberantiis donata, à digitorum finibus excipiuntur.

Digitorum pedis oſſa numerantur quatuordecim, è quibus duo pollicis oſſa magnitudine præ cœteris

excellunt. Cœteri digiti tribus conſtant oſſibus, quorum forma conuenit cum oſſibus manûs, ſed magnitudo minor eſt. Omnia hæc oſſa metatarſi, & digitorum, ad faciliorem motum, circa extremitates, ubi articulantur, cartilagine obducuntur.

De Oſsibus Seſamoideis.

Oſſa ſeſamoidea, à ſeminis ſeſami aliquâ ſimilitudine nomen deſumpſerunt, ſuntque minima quædam oſſicula rotunda, & nonnihil depreſſa, intus fungoſa.

Tendinibus muſculorum digitos, cùm manus, tum pedes moventium, ad articulos inhærent, cùm iiſque in cadaverum coctione, & oſſium purgatione, ſeu denudatione plerumque amittuntur, niſi prudenti inveſtigatione conſerventur. In primâ ætate cartilaginea ſunt, poſteà increſcentibus annis oſſeſcunt, & lævi cartilagine obducta, oſſis alterius ſedem lubricam contingunt.

Magnitudinem variam habent, pro oſſium, quibus adhærent, diverſitate. In manibus majora ſunt, quàm in pedibus, excepto pollicis pede, cui ad caput metapedii oſſis apponitur maximum, quod tendini muſculi pollicis os primum flectentis, ſubjicitur, & aliud multò minus ſibi adjunctum habet. Hoc verò maximum, quod internum, piſi majoris decorticati dimidiam partem formâ, & magnitudine refert, appellaturque Arabibus *Albadaran*.

De oſſibus ſeſamoideis nonnulli Hebræi eadem illa fabulantur; ac de oſſe *Lus*, de quo aliquid referre non alienum ducimus: Varii Hebræi ſcriptores, inter ultimam lumborum vertebram, & os ſacrum, effinxerunt os quoddam, cui nomen Lus impoſuerunt, de quo mirabilia ſcribunt, multaque nugantur, quorum ſummam collegit *Caſpar Bauhinus lib.* 1. *Theatr. anat. cap.* 48. cujus verba hîc adſcribere lubet, ut unicuique pateat quàm turpiter Rabbini ſuis figmentis, ac mendaciis imperitos, & credulos decipiant: *Hebræorum*, inquit, *ſcriptores tradunt in humano corpore poſt decimam octavam vertebram os quoddam eſſe, quod neque aquâ, neque igne, neque alio elemento corrumpi, nec ullâ vi externâ frangi, aut conteri poſſit: quod os Deus in extremo judicio rore cœleſti rigabit, & tunc reliqua membra ipſi rurſus aggregabuntur, & in corpus coaleſcent, quod ſpiritu Dei afflatum, vivum reſurget. Os hoc vocant LVS, & non LVZ, quod ſitum dicunt in ſpinâ dorſi, poſt decimam octavam vertebram ad os femoris. Hujus fabulæ pater eſt Rabbi Vſchaja, qui anno Chriſti* 210. *vixit, circa quod tempus conſcripſit librum, qui Bereſchit rabba; id eſt, gloſſa magna in Pentateuchum vocatur. Hoc os inquiunt non comburi, neque corrumpi in perpetuum, quòd radix hujus oſſis ſit ex ſubſtantiâ cœleſti, ſed humectari rore, quo Deus ſuſcitaturus eſt mortuos, tanquàm fermento, quod eſt in maſſâ farinæ. Volunt etiam hoc os cæteris diutius remanere, propterea quod non percipit guſtum alimentorum hominis, ſicut reliqua oſſa, & propterea durabilius eſſe reliquis, & eſſe fundamentum corporis, quod ex eo ex-*

tractum eſt. Apud eoſdem legitur Adrianum Cæſarem interrogaſſe Rabbi Iehoſuam, filium Chaninæ, undè Deus hominem in futuro ſæculo erecturus ſit? tunc Iehoſuam os illud in conſpectum adferri curaſſe, quod aquæ impoſitum non fuit emollitum; igni non fuit aduſtum, molæ non fuit attritum, incudi & percuſſum malleo, rupta fuit incus, os autem nullum defectum ſenſit. Munſterus dicit Rabbinos in collo hoc os eſſe dixiſſe. At Veſalius oſſiculum hoc ab Arabibus albadaran vocari; & ciceri, imagine reſpondere ſcribit, & dubitat, nùm ſit oſſiculum interius duorum, quæ ad primum pollicis pedis articulum ſpectantur, quod inſigniter durum eſt. Verùm Hieronymus Magius refert Tahlmudiſtas, alioſque Hebræos commentos eſſe, hoc juxta calvariæ baſin, ſive in ipſâ baſi, aut nucâ vocatâ, conſiſtere: aliis primam eſſe è duodecim vertebris, à qua thorax initium habeat, quæ cùm caput, collumque inclinamus, maximè emineat, & extuberet. Sed quæ ille Adriano Imperatore reſpondit, vera eſſe, nemo perſuadebit. Nàm etſi oſſa, Platone teſte, maximè diuturna ſint, nihilominus ea lapidibus, & malleis in pulverem comminui, flammis in cinerem verti quotidiè videmus. Sic ſolent circumciſi patres, quandò rei difficilioris veram rationem explicare nequeunt, ad fabulas confugere, quas ſuis pro ſacræ fidei articulis obtrudunt, ne aliquid ignoraſſe videantur.

Numerus horum oſſium non ſemper idem reperitur: plerumque in ſingulis manibus, & pedibus duodecim inveniuntur, interdum pauciora, interdum plura, non tamen veroſimile eſt eundem numerum in omnibus non adeſſe, ſed potius credendum, propter parvitatem tàm exilia oſſicula omnia in quibuſvis ſubjectis inveniri non poſſe.

His etiam addenda ſeſamoidea in poplite latentia, de quibus hoc peculiare notandum, quod non muſculorum tendinibus, ut reliqua ſeſamina, ſed duorum priorum muſculorum pedem moventium capitibus innaſcantur, ut dictum eſt.

Caſparus Bauhinus ſeſamoideis quoque annumerat oſſiculum ad articulationem oſſis carpi octavi cum metacarpii oſſe parvum digitum ſuſtinente: itèm oſſicula duo, quæ nonnunquàm in ſenibus cubiformi oſſi oppoſita reperiuntur.

De Cruralibus, & Pedis Venis.

Vena *Cruralis* in utroque crure continua, eademque eſt cum iliaca, ac pro loci dumtaxat, ſeu ſitûs diverſitate nomen mutat, quippè ab infimo crure, ſeu pede aſſurgens, uſque ad inguen Cruralis nomen obtinet: ubi verò in inguine peritonæum ſubire minatur, Iliaca dicitur, cum tamen ſit una, eademque continua vena.

Hæc cruralis eſt magna vena, in eamque totius cruris minores venæ, tanquàm rivuli, ſanguinem à nutritione reſiduum exonerant, ad cavam deferendum. In femoris autem plicaturâ, quo loco nervis, & arteriis comitata tranſit, frequentibus appoſitis glandulis fulcitur.

Recipit cruralis, præter multas exiles, à viciniis, & inferioribus

ribus partibus venas inſigniores ſex. Prima Saphænam. Secunda Iſchiam minorem. Tertia Muſculam. Quarta Popliteam. Quinta Suralem. Sexta Iſchiam majorem.

Saphæna, ſeu *Malleoli Vena*, eſt longiſſima, & inſignis, arteriâ conjuge carens. Infimis radicibus pedi, pediſque digitis inhæret, quarum nonnullæ coëuntes in pollice ſuperiore *cephalicam* vulgò dictam; hæcque ulteriùs procedens, & cum aliis in malleolo interno rurſus concurrens, *Saphænam* dictam conſtituit, in uteri affectibus ſecari ſolitam. Quæ hinc inter cutem, & panniculum carnoſum per cruris interiora aſcendens, in mediâ viâ varias admittit venulas in tibiâ, femore, & genu, quarum radices cuti, muſculis, aliiſque vicinis partibus inhærent atque ſic tandèm prope inguina cruralem ingreditur.

Iſchias Minor, è coxendicis parte anteriore, ejuſque loci muſculis procedens, exteriore ſede cruralem, ex oppoſito ſaphænæ accedit.

Muſcula gemina. Exterior, quæ minor, à tibiam extendentibus muſculis, ſecundo, & quarto, è cute emergit. Interior, quæ major, & profundior, à genu, & femoris muſculis ferè omnibus, inprimis autem è quinto, & tibiam extendentium tertio procedit. Hæ duæ è directo ſibi invicèm oppoſitæ, cruralem infra inguina ingrediuntur.

Poplitea, calci, & nonnunquàm malleolo externo radicibus inhæret. Indè ſurſùm conſcendens, à ſuræ cute, muſculiſque tranſverſos, & obliquos ramos dividitur, qui paulò ſupra poplitem non longè à ſe invicèm ſeparati, interdum alter cruralem, alter ſaphænam ingreditur. Hujus venæ ſectio veteribus familiaris fuiſſe videtur, eamque in renis dolore commendat Hippocrates.

Suralis magna vera eſt, quæ circa tibiæ flexum, & paulò ſuprà crurali continuâ jungitur. Conflatur autem ex duobus ramis circa poplitis regionem concurrentibus: quorum exterior à digitis, & ſummitate pedis (in qua cum poplitææ radicibus concurrens, conſtituit varium illum venarum plexum ſub cute conſpicuum) malleolo externo, & muſculis inter fibulam latentibus: inferior verò à pollice, calce, & tibiæ externâ ſede, muſculiſque ſuram conſtituentibus enaſcitur.

Iſchias Major, ad cruralem in alto latentem, paulò infrà ſuralis ingreſſum accedit. Hæc à pedum muſculoſâ ſubſtantiâ, & digitis exoritur, ſicque aſcendens, malleolum externum perreptat, (quo locò in iſchiadicis affectibus ſecari ſolet) ac in ulteriore itinere varios ramos à tibiâ anteriore, ſuræ muſculis, viciniſque partibus recipit, uſquedùm tandèm ad cruralem devenit, in eamque aperiatur.

Notandum, maximam eſſe venarum pedis varietatem, neque illas in omnibus ſubjectis, imò vix in ejuſdem corporis utroque pede, ſe eodem modo habere, ac pro-

proindè earum exquiſitam deſcriptionem vix dari poſſe, ſicut illud ipſum etiam monemus de venis manûs. Præterea, in deſcriptione venarum totius corporis tantum exhiberi illas, quæ manifeſtè conſpicuæ ſunt: minimas verò ramificationes minus conſpicuas, & capillares radices vix viſibiles exactè inveniri, & deſcribi non poſſe, quod etiam de arteriis intelligi volumus. Non adeo itàque magnum habendum venarum delectum in venarum pedis ſectione; cum omnes ex uno trunco propagentur.

De Arteriis Cruralibus.

Arteria Cruralis, quæ venâ crurali minor eſt, verſus inferiora cruris deſcendens, alios ramos ſupra, alios infra poplitem emittit.

Supra poplitem ab eâ progrediuntur hi tres rami. I. Muſcula *Cruralis Exterior*, à trunci cruralis exteriore parte. Hæc muſculos femoris anteriores ingreditur. II. Muſcula *Cruralis Interior*, & trunci parte interiore. Hæc per femoris muſculos interiores diſtribuitur. III. *Poplitea*, quæ deorſum deſcendens, per muſculos femoris poſteriores excurrit uſque ad poplitem, undè ei nomen impoſitum.

Infra poplitem ab eâ procedit *Suralis*, quæ paulò ſub poplite latitans utrimque propaginem profundam emittit ad articulum genu, & tres muſculos ſuram conſtituentes. Hinc verſus tibiam deſcendens, dividitur in arterias *Tibiaas* appellatas. I. *Tibiaa Exterior*, quæ ſecundum fibulam deſcendens in muſculos tibiæ abſumitur. II. *Tibiaa Poſterior elatior*, quæ uſque commiſtionem tendinum muſculorum ſuræ progreditur. III. *Tibiaa Poſterior Humilior*, quæ per ligamentum membraneum fibulæ muſculos tibiæ jungens tranſit, ac per pedis ſuperiora, & muſculos abducentes digitos diſtribuitur.

Reliquum caudicis cruralis per tibiæ poſteriora inter ſecundum & tertium digitorum pedis muſculum rectà deſcendit, atque inter calcem, & malleolum ad pedis humiliora progreditur, circa malleolum à latere, ad pollicis muſculum, pediſque ſuperiora ramuſum emittens. Quod ſupereſt, inter tendines muſculorum digitorum pedis, in duos ramulos diſpeſcitur. Horum interior pollici duos, indici duos, & medio unum ſurculum tribuit. Exterior verò minimo duos, medico duos, & unum ſurculum medio digito largitur.

Cap. LXXI.

De Artuum Vulneribus.

Artuum vulnera à vulneribus in parte carnoſâ inflictis omninò, ſunt diverſa propter nervorum, membranarum, tendinum, ligamentorum, muſculorum, oſſium &c. quæ inibi ſimul compacta, & unita ad articulationem complendam, & perficiendam con-

concurrunt; & hæc vulnera inter ſe comparata alterius ſunt naturæ, quam caro vulnerata, ideòque in curatione alterius energiæ requirunt medicamenta.

Signa.

Hæc vulnera facilè cognoſcuntur, quia ſuam habent ſedem in crure, genu, tibia, vel parvo pede; vel in brachio, cubito, vel manu, quæ ſunt aut cum luxatione, aut ſine eâ.

Cauſſæ.

Vulnerum artuum cauſæ ſunt variæ res externæ violenter ipſis artubus intruſæ, ſive ſint perforantes, & pungentes, ut gladius, ſtylus, haſta, acus, articulæ, ſpina, vitri fruſtum, morſus beſtiarum, vel hominum iracundorum, glans è ſclopeto immiſſa, ſagitta &c. Vel ſcindentes, ut culter, enſis, ſecuris, forcipes, vitra &c. Sive contundentes, ut lapſus, ictus, fuſtis, lapis &c. quæ artuum continuitatem ſolvere, & excitare poſſunt vulnus profundum, vel ſuperficiale, vel transverſim, vel punctim, & nervi, membranæ, tendines, ligamenta, muſculi, & quandòque oſſa læduntur.

Prognoſis.

Articulorum vulnera omnia ſunt periculoſa ob ſuccorum circulantium impedimentum, & ſunt hæ partes imbecilles, exangues, excarnes, & frigidæ, quæ facilè recipiunt, & ægræ reſolvunt. Habent hæc vulnera maximùm ob nervos, tendines, ligamenta, muſculos, & membranas, conſenſum cum cerebro, undè deliria, vigiliæ, *convulſio*, quæ ex *ſect. 5. aph. 2. ex vulnere lethalis eſt*, dolores acerbiſſimi excitantur, & hinc inflammationes, mali moris febres, gangrænæ, & mors, vel ſaltim talia vulnera in ulcera cacoëthe tandèm degenerant. Periculoſiora ſunt in parte internâ, cum eo loci grandiora vaſa, & nervi contineantur, undè hæmorrhagiæ inſignes, & convulſiones non ægrè excitantur. In articulorum vulneribus, ſi nervi penitus abſciſſi ſunt, qui continebantur, abſque dubio claudos reddunt. Vulnera hæc periculoſiora ſunt, ſi luxatio accedat, neque enim ſine vitæ periculo reponi poteſt ob ingentes dolores hujuſmodi vulnera concomitantes. Ideòque optimo vaticinio chirurgus ſe munire debet, ne apud ignarum vulgum malè audiat; ubi enim accidit cum tali vulnere luxatio, diſtractionem nervoſæ partes patiuntur circa articulos, undè ſævi dolores, & fluxiones fiunt: ſi verò reducatur articulus, rurſum ipſæ partes extenduntur, & inflammationes, tumores, & convulſiones accidere neceſſe eſt, & ſimul ex tot diſtractionibus, & extenſionibus, exorto materiæ affluxu, calor ſuffocatur, & gangræna, ac ſphacelus ſequitur. Eapropter ſi tale vulnus offeratur, chirurgus vitæ periculum adſtantibus, & febrem, & futuram convulſionem, ſi reductio fiat, pronunciet. Articuli

ticuli minores vulnerati, ſi reducantur, non neceſſariò mortem afferunt, ſed plurimi ſervantur. Vulnera juncturarum eſtò leviſſima ſint, diuturno tempore pro curatione indigent, ob motum, qui in talibus partibus fit; vulnera enim ad curationem quiete opus habent.

Curatio.

Horum vulnerum curationem aggrediuntur vulgares, primo ſanguinem mittendo, ſed vulneratorum ſanguis ſit ſuper ipſos, & eorum filios; deindè inſtitutâ victûs ratione, ad præcavendum humorum affluxum totum corpus diligenter evacuant aliquo pharmaco leniente, & attemperante, ſive compreſſivo, & affluentes intercipiunt, & avertunt humores. Intereà vulneris labia adducunt, ſi illud ſit profundius, non tamen penitus, ut humoribus, qui facilè colliguntur, exitus pateat. Si vulnus ſit in crure, vel ſurâ, vel in aliâ parte carnoſâ, illicò illud dilatant, adduntque vulneri vulnus, & ſectionem faciunt circa partem infernam per rectam lineam; ſic enim vitant nervorum, venarum, aliarumque partium læſiones: poſtmodùm ſanguinem ſtuppatâ cohibent, quam poſt 24. horas auferunt, & pulvillis vulneris cavitatem digeſtivo imbutis complent. Et quia hæ partes vulneratæ puſillum habent calorem, eas ab externi aëris injuriis optimâ faſciatione, & medicamentis tuentur. Eapropter non ſolùm olea, unguenta, & emplaſtra calida imponunt, verum etiam cataplaſmata, & petias. Articulus vel extenſus, vel contractus, vel ſemiflexus juxta partis exigentiam conſervetur. Ad dolorem leniendum, & inflammatam partem juvandam, ſi adſint, utuntur *cataplaſmate ex farinâ hordei, micâ panis, oleo roſaceo, lacte, & vitellis ovorum ad ignem confecto*, & illud circumſitis partibus admovent. Vulneratæ parti poſt digeſtivi uſum, & optimam abſterſionem, ea applicant medicamenta, quæ nativum calorem fovent, perfectam moliuntur coctionem, & dolorem ſimul pacant, hujus energiæ judicant *oleum abietinum, roſaceum, hypericonis &c.*

Vulnerum articulorum curatio magnâ indiget ſedulitate; paucum enim habent calorem, qui appoſita medicamenta non ità facilè actuare poteſt, ideòque omnia actu calida apponantur, & optimè tegantur, ut partis calor conſervetur, ſed non adeò oneretur vulnus, ut curationi integumenta ſint impedimento; cavendum itàque ab aëris frigidi injuriis, & cataplaſmata non vulneri, ſed partibus vicinis imponenda, ne ullo modo affecta pars pondere gravetur, & oneretur. Articulus vulneratus rectè in ſuo ſitu collocetur; multum enim hoc confert, quia dolor, & humorum affluxus præcavetur, & partis actio conſervatur. Si itàque anticam humeri partem vulnus obſideat, alæ diploma craſſius ſubjiciendum, & alio modo involvatur, quod cubitum ſuſtineat, & humeri caput

pur altius impellat ; aliàs enim proprio pondere deorſùm tractum humeri caput facit, ut vulnus tardius curetur. Si articulo cubiti vulnus inflictum, brachium neque extenſum ſervandum , neque nimis inflexum, ſed figurâ mediâ collocandum , quæ angulum obtuſum referat. Qui ſitus, ut ſervetur, & ab ægro aut dormiente, aut non cogitante mutetur, vel deligationibus idoneis, vel etiam inſtrumentis ligneis adaptatis conſervandus. Si carpus, vel digitorum articuli , manus ſemireflexa continenda, & digiti non extenſi; ne cicatrice inductâ rigida manus permaneat, & contracta lædatur. Si femoris articulus ſit vulneratus, ſupinus æger decumbat, & idoneis pulvillis , ac deligationibus caput iſchii proprio loco contineatur , & dum cicatrix inducitur, mandandum ægro , ut interdùm huc atque illuc femur moveat, ne cicatrice inductâ motûs læſio ob eam accidat. Genu vulneratum extenſum rectâ figurâ locandum, ut claudicatio evitetur.

Parti vulneratæ ea applicanda ſunt medicamenta , quæ citò , tutò, & jucundè curant, & omnia avertunt ſymptomata , ità ſunt *oleum hypericonis , momordicæ , Apparicis, ceræ, ex vitellis, terebinthi deſtill. aqua reſinæ, balſamus artificialis, ſamaritani, proprietatis, balſamus Peruvianus cum aquâ Reginæ &c.* Verum vulnerum artuum curatio ex ſequentis capitis cognitione magis eluceſcet.

Cap. LXXII.

De Nervorum Vulneribus.

Sub nervorum vulneribus etiam ea, quæ ſunt tendinum , & ligamentorum comprehendimus , quia ipſa in curatione parum , aut nihil differunt. Nervi non unicum vulneris genus patiuntur, ſed plura ; unum eſt Punctura , quæ duplex eſt, una manifeſta , altera occulta ; aliquandò enim nervus in conſpectum venit ; aliquandò nequaquàm. Alterum eſt Sectio, qua ſecantur nervi aut per longum, aut per tranſverſum. Tertium genus eſt , quod contuſio appellatur , quæ vel eſt ſola, vel cum puncturâ , aut cum ſectione conjuncta. In his tribus generibus accidit quandòque ut nervus ſit tectus, aliquandò verò detectus.

Signa.

Nervi vulnus cognoſcitur primò ex loci vulnerati conſideratione, & ex anatome, quæ quibus membris nervi inſerantur, docet. Qua de cauſſâ etiam conſiderare oportet , an vulnus ſit in muſculorum capitibus , an verò in eorundem finibus , an ſupra articulos, vel in ipſis articulis. Si in muſculorum capitibus ſit, nervum ; ſi in finibus, & prope articulos , tendinem vulneratum eſſe, indicio eſt. Secundò, ex vehementi dolore , qui ſtatim poſt acceptum vulnus ægrum excruciat. Habent

nervi

nervi exquiſitum ſenſum, ac propterea iis punctis ſtatim in parte vulneratâ vehemens oritur dolor, & hinc inflammatio, ſuccedunt deliria, præcipuè ſi vulneratus ſit aliquis nervus magnus, & concluſiones, proprium vulneratorum nervorum ſignum, quoniam cerebrum in conſenſum trahitur. Si verò nervus totus tranſverſim diſſectus fuerit, ampliùs cum cerebro non continetur, id in conſenſum trahere nequit, atque ità dolor, convulſio, & delirium excitari non poteſt. Sic ligamenta, cùm ſenſu deſtituantur, vulnerata nec dolorem, nec convulſionem pariunt, neque per ſe ſuos effectus cerebro communicant. Tendines verò etſi minùs exquiſito ſenſu præditi ſunt, quia tamen & ipſi ſenſu non carent, itidem iis punctis dolores, & hinc convulſiones excitantur. Tertiò, Adeſt ablatio, vel læſio ſenſûs, & motûs omnium partium, quæ ſunt infra vulnus, ut ſi vulnus ſit in femoris nervo, totum crus ſenſum, & motum amittit, quod idem dicendum eſt de aliarum partium nervis, dummodò ſint magni. Quartò, ſuperveniunt febres magnis cum rigoribus, nàm vulneratis nervis, vel partibus nervoſis, & non patente vulnere; indè in vulneris talium partium cognitionem venire poſſumus, quia febres rigoroſæ invadunt, quæ aliquandò remittunt, aliquandò repetunt, ſed dum adſunt, ſemper rigorem habent conjunctum.

Cauſſa.

Immediata vulnerum nervorum cauſa eſt, uti aliarum partium vulnerum, continui nempè ſolutio in partibus nervoſis, ligamentoſis, & tendinoſis à vi externâ facta. Itàque omnia inſtrumenta, quæ ſunt acuta, dura, & rigida, quæque vim habent pungendi, perforandi, incidendi, & contundendi, ſub cauſæ mediatæ nomine veniunt. Pungunt, perforantque acuta, & mucronata, ut acus, aciculæ, ſubulæ, ſtylus, ſagittæ, jacula, pugio, clavi, dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare, & terebrare poteſt. Incidunt omnia inſtrumenta acie prædita, ut gladii, enſes, ſecures, cultri, novaculæ, & quicquid ſcindere, ſecare, & cædere poteſt. Contundunt obtuſa, & ponderoſa, ut lapides, mallei, fuſtes, baculi, perticæ &c.

Prognoſis.

Nervorum vulnera difficillimæ ſunt curationis propter graviſſima ſymptomata, quæ inferunt, præſertim ſi in bardorum chirurgorum ungulas incidant; ſuccedunt inflammationes, dolores vehementiſſimi, & abſceſſus, adeò ut tandèm artum ſecare, & interdum amputare neceſſe ſit, undè afflicti ægroti contracti, vel manci, vel claudi fiunt.

Nervorum vulnera periculoſa ſunt propter exquiſitum ſenſum, quem habent, & cum cerebro

conſenſum ; verum nervorum punctura periculoſior eſt, quàm ſectio, præſertim ſi in corpus impurum, & malè diſpoſitum incidat. Tendinum vulnera minus periculoſa ſunt, quàm nervorum. Convulſio, quæ in vulnus incidit lethalis eſt, 5. *aph.* 2. Lethalis inquit Hip. partium nervoſarum vulnera intelligens, non quod ex neceſſitate ſemper mortem afferant, ſed pro lethali periculoſum intelligit, quod crebrò admodum mortem infert. Si nervus ſecundum longitudinem ſit vulneratus, convulſionis metus tantus non eſt: ſi verò tranſverſim, non verò diſciſſus, omnia quidèm ea ſymptomata, dolores ſcilicèt, inflammationes, convulſionem, deliria afferre poteſt, quæ nervi punctura: quia à fibris diſſectis, iis, quæ non diſſectæ ſunt, noxa communicatur, indè dolores, fluxiones, inflammationes, & alia mala; malumque tandèm ipſi cerebro impertitur, undè motus convulſivi, deliria &c. Si nervus totus ſit diſſectus, equidèm tantum periculum non affert, nec convulſionis ullus metus: aliud tamen malum incurabile ſubſequitur, nimirum partis, in quam nervus inſeritur, torpor, & debilitas in ſenſu, & motu, cum ſpiritus animalis per nervum amplius integrè ad eam partem ferri non poſſit. Si tendo aliquis vulneratus ſit, ſed non totus diſſectus, motûs debilitatem in parte, quam movet, parit: Si verò totus ſit diſciſſus, partis illius motus planè aboletur, & tollitur. Nervi vulnerati putredinem facilè concipiunt ob debilem calorem; & facilè ab humidis læduntur, undè aqua, & oleum nervis inimica ſunt. Iſta putredo, & corruptio, quæ in parte vulneratâ continetur, partibus vicinis, imò remotioribus communicatur. Undè vulneratâ manu, aut digito, in brachio, ſub axillis, & humero; vulnerato crure, tibia, vel pede, in femore, & inguine, non ſolum dolores, ſed abſceſſus fieri ſolent, neque ſaltim uni lateri, ſed & oppoſito malum communicatur. Imo in toto corpore humores degenerant, & corrumpuntur, undè febres mali moris, laterum dolores, dyſenteriæ, & in parte vulneratâ gangræna excitari ſolent. Notandum, quòd non ſemper inflammationis, aut putredinis adſunt indicia; imò nec dolores vehementes adſunt, ſed ſæpè latenter, & ſubitò convulſio invadit: Materia enim vitioſa, ſubtilis, & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, ut in epilepſiâ, id fieri videmus, à partibus extremis aurâ venenatâ ſine inſigni dolore in partibus, per quas tranſit, aſcendente. Nervorum vulnera ſæpiſſimè comitem habent ſynoviæ fluxum, qui vulnerum conſolidationem impedit, & periculoſam partis atrophiam, & interdum totius corporis tabem poſt ſe trahit. Sæpè tamen nulli tumores in ejuſmodi vulneribus apparent, ſi nimirum chirurgus omnes fluxionis cauſas adimat, aut natura ipſa humoris impetum ſedet. Eſt omninò benè ſperandum, ſi uſque ad ſeptimum nihil mali superveniat;

niat; ſignum eſt enim naturam humorum motum, & exagitationem ſedaſſe.

Cum de nervorum vulneribus loquimur, omne nervoſum genus intelligimus, & eſt triplex, unum eſt illorum, qui à cerebro, & ſpinali medullâ oriuntur, & hoc genus eſt illud, quod vulneratum, graviſſima efficit ſymptomata, ut deliria, convulſiones, & cœtera ſuprà recenſita, & tandèm mortem, ſi videlicèt nervus ſit magnus. Nervos quoque vocamus muſculorum chordas, quæ à muſculis oriuntur, quia partim conſtant nervis, partim ligamento, (& hinc eſt, quod non ità propriè nervi dicuntur) & hoc eſt ſecundum nervorum genus, quod cum vulneratur, non efficit graviſſima ſymptomata, ut primum genus, reddit tamen articulos torpidos, excitat inflammationes, convulſiones, & mortem inducere poteſt, ſed non ità facilè, nec tàm citò hæc operatur, ut primum illud genus efficere ſolet. Tertium genus eſt, quo articuli inter ſe junguntur, & ligamentum vocatur, ab oſſe oritur, & in os definit; ſed non eſt verè nervus, verum ligamentum, quod cum ſenſu deſtituatur, vulneratum nec dolorem, nec convulſionem parit, neque per ſe ſuos effectus cerebro impertitur.

Curatio.

Antequàm ad vulnerum nervorum curationem deveniamus, de ſex rebus non-naturalibus agamus oportet, & inprimis aër, in quo æger degere debet, ſit calidior; *frigidum* enim *nervis inimicum: calidum verò utile ex ſect. 5. aph. 18.* & ex *eâdem ſectione aph. 17. frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles.* Eapropter nervorum vulnera non nimis ſæpe, & ſine cauſâ detegenda, & cùm deteguntur, candela accenſa, vel vas carbonibus ignitis plenum in propinquo eſſe debet, & ipſa nova deligatio feſtinanda, & citò peragenda. Itèm ipſa medicamenta debent eſſe calida; quotidiana nàmque experientia docuit medicamenta frigida nil niſi noxam attuliſſe. Cibus ſit coctu facilis, & frugalis, in quem finem conducit ptiſanæ cremor, ova ſorbilia, caponum, gallinarum, & pullorum caro, parcâ manu ſumpta; carnes aſſæ potius ſint, quàm elixæ. Vitentur cibi ſalſi, acidi, & acres. A vino abſtineat æger; vinum nàmque affectis nocet nervis, pro potu utatur potione vulnerariâ ex nervinis, ut ſunt radices pœoniæ, caryophyllatæ, enulæ, ſalviæ, roris marini &c. Motus vitandus, & pars affecta leniter, & molliter collocanda, & in quiete detinenda; ut dolor, & humorum affluxus præcaveatur, & ejus actio conſervetur. Imò riſum in partium nervoſarum vulneribus multum periculi, & damni afferre poſſe multæ teſtantur hiſtoriæ. Somnus, & vigilia ſint moderati; ſi enim uterque modum exceſſerit, malum. Alvus nec ſit nimis ſtricta, nec nimis laxa, oblita tamen ſui muneris clyſteribus moneantur.

tur. Alma venus cane, & angue pejus fugienda; eſt nàmque nocentiſſima nervis, cujus voluptas mortem affert, ut illius Juvenis hiſtoria apud *Guilhel. Fabricium cent. 1. obſer. 22.* docet, qui jam propemodùm ſanatus hanc ob cauſam obiit. Animus ad hilaritatem componatur, perturbationes fugiantur; primas ira, ſecundas terror, metus, & mœror occupat ſedes.

In nervorum vulneratorum curatione ad ſanguinis fluxum, & inflammationem in parte affecta inhibendum, ſtatim in principio venam in oppoſito loco ſecant vulgares ſanguinarii, injecto prius clyſtere. Sed nervi ſunt partes exangues, & hoc non obſtante ſanguinem mittunt: Conſiderate, ſi eſſent partes ſanguineæ, quid facerent, ſi in arido hoc, quid fiet in viridi? Sunt articuli partes frigidæ, & ſanguinis miſſione magis refrigerantur, præcipuè cum pauco innato calore ſint prædìti, & frigidum ſit nervis hoſtile. Sectâ venâ pro acrium humorum averſione, medicamento purgante utuntur ſtercorarii medici. Verum hæc medicamenta apud vulgares de communi morborum omnium ſunt, quæ eſtò acrium humorum colluviem in primis viis ſtagnantem exturbent, ſi tamen aliqua horum portio in articulos affluxit, non poteſt pharmaco à partibus illis tàm diſſitis elimināri. Præterea à medicamento purgante in corpore magnus concitatur humorum tumultus, & in partem vulneratam ob debilitatem fieri poteſt affluxus, qui non facilè reſolvitur.

Si dolor nervos vulneratum valdè torqueat, & in varia adigat ſymptomata, ad dolorem lenientia recurrunt vulgares, & Galeni præcepto maximoperè commendant oleum copioſum, & valdè calidum, in quo æger partem immergere debet. Cœterum in nervorum vulneribus oleum eſt malignantis naturæ, ac putredinem in nervis inducens, quia calidum, & humidum eſt: ſubſtantia verò nervoſa eſt ſicca, & ſiccandi prædita qualitate medicamenta requirit, ut pars in ſuâ temperie conſervetur. Præterea nervus in profundo loco ſitus eſt, quò oleum ob ſuam craſſitiem penetrare non poteſt, quia poros ſuâ unctuoſitate obſtruit. Inſuper nervus eſt exquiſitiſſimi ſenſûs, & oleum ob latentem aciditatem eſt mordax, & dolorem adauget. Commendant itàque *oleum ſambucinum, vel lumbricorum, hypericonis, vel liliorum alborum.* Quod ſi dolor his non ſedetur, ad ejus lenimen proficuum dijudicant ſequens cataplaſma imponendum, paratum *ex farinâ hordei, fabarum, ervi, lupinorum, betonicâ, flor. chamæmeli, & oleo benè maturo.* Si inflammatio immineat, repellentibus utuntur, ſed hæc ſunt frigida, & humida, nervis inimica. Quòd ſi nervi inflammari, & putreſcere incipiunt, tunc cataplaſmata cum *eximelite, vel lixivio* parant, & eam ferè curationem inſtituunt, quæ gangrænæ incipienti convenit.

Medicamenta, quæ nervorum

vulneribus utilia experiuntur vulgares, ſunt *oleum antiquum, lumbricorum, rutaceum, liliorum alborum, coſtinum, de caſtoreo &c.* Commendant magnoperè *ex Galeni præcepto euphorbii emplaſtrum*, quod cum triplo ceræ, ſi recens ſit, commiſcent, ut

℞. *Euphorbii* ℥. j.
Ceræ ℥. iij.
Olei ℥. x. *m.*

Veteraſcens verò copioſius admiſcent. Sed euphorbium causticæ, ſive exurentis facultatis eſt, ideòque ob violentiſſimam acrimoniam exulcerat, ardorem, & inflammationem infert, & eſtò ejus acrimonia à ceræ admiſtione aliquantulùm obtundatur, non per hoc tollitur, & nervi, qui exquiſitiſſimo præditi ſunt ſenſu non corripientur dolore. Idem *Gal. 3. de compoſ. med. ſec. gen. cap. 2.* alia in nervorum vulneribus uſurpanda proponit medicamenta, *ut ſulphur vivum, calcem vivam lotam, arſenicum, ſandaracham, pompholyga, ſquammam æris, calcitidem uſtam,* & id genus alia barbarica medicamenta; quæ nervis intenſiſſima, vel corroſiva ſunt, nec his nunc Veterenarii pro aſinis, & mulis utuntur. Recentiores tutiora medicamenta, tàm arte ſpagyricâ parata, quàm è diſſitis regionibus advecta, imò in noſtris obvia, & quæ citra dolorem, quem facilè rancidæ medicinæ illa inducunt, ſuum peragunt munus, quæque ſeu nervus denudatus, ſeu tectus ſit, tutò adhibentur, invenerunt. Ea, quæ à Galeno, & antiquis propoſita ſunt, urentem acrimoniam habent, ſtupiditatem, dolorem, inflammationem, febres, convulſiones, deliria, & ipſam mortem inducunt: Cœterùm recentiora medicamina vim habent balſamicam, tenuium ſunt partium, penetrant, dolorem pacant, exſiccant, diſcutiunt, putredini reluctantur, naturalem fovent calorem, partem affectam in ſuâ craſi conſervant, fluxiones inhibent, cœteraque avertunt ſymptomata, roborant, ac propterea in nervorum, & tendinum vulneribus utiliſſimè adhibentur.

Pro noſtrâ vulnerum nervorum curatione id, quod primò indicatur, omnibus vulneribus commune eſt, ſcilicèt ſolutum eſſe combinandum, id in nervorum punctura, ſive ſectione, ſive contuſione locum habet. Quia tamen nervus exquiſitiſſimo gaudet ſenſu, major in ejus continui ſolutione accidit dolor, quàm in reliquis partibus, & hinc inflammatio, & cœtera eveniunt ſymptomata, undè fit, ut id, quod primum eſt in intentione, fit in executione noviſſimum. Eapropter, ut hæc avertantur ſymptomata, dolor præcavendus eſt, & inflammatio arceatur; impoſſibile enim eſt, imò perniciosiſſimum, vigentibus ſymptomatibus, quæ totam curationem ad ſe trahunt, ſoluti unitatem moliri: medicamenta itàque quæ partibus conveniunt carnoſis, & citò vulnus claudunt, hîc non conducere dicimus. Potiſſima in nervorum vulneribus cauſa doloris eſt ſuccus nerveus alteratus, degeneratus, vel concluſus, qui vel diù retentus,

retentus, pravam aſſequitur qualitatem, nervos vellicat, pungit, contrahit, convellit, & tandèm putrefacit, undè tot prava emergunt ſymptomata. Nervis utcumque vulneratis medicamenta unctuoſa, nimis mucilaginoſa, & expreſſa olea, aut pinguia ſunt admodum noxia, quia volatiliora paulò penetrantiora, & quæ vulgò dicuntur calidiora potius uſurpanda ſunt. Accomodatiſſima ſunt medicamenta calidiora, vel quæ ad calidum vergunt, & tenuium ſunt partium, quia debilem nervorum calorem roborant, excrementa generari non ſinunt, generata abſumunt, & reſolvunt; adſtrictoriâ tamen deſtituantur facultate, ne vulneris orificium conglutinent. Si vulneris orificium ſit nimis anguſtum, & hac de cauſâ excrementa non evacuentur, ac dolor intendatur, amplius reddendum, ut vulnus pateat: cutis latius duabus ad rectos angulos ſectionibus incidatur, non tamen nervus tangatur, & apertum ſervetur turundis, quæ cutem dilatent, nervum tamen non tangant, ut per id excrementis, quæ in vulnere generantur, liber pateat exitus.

Pro nervi itàque quomodocumque vulnerati curatione, & ſymptomatum inhibitione, primò totum membrum ad nervorum principium uſque ad membrum ad nervorum principium uſque ad membrum derivatorum inungendum eſt *oleo lumbricorum vigorato cum oleo deſtillato lavendulæ:* nàm & hoc internè partium nervoſarum læſarum convulſiones curat, aut inungatur *oleo ſalviæ, aut ſuccini,* aut ſimilibus. Similiter & quod optimum eſt, inungatur membrum ſequenti unguento, ut

℞. *Ol. lumbricor.*
Vulpin.
Axung. human. ana ℥. j.
Succ. lumbric. ℥. ß. *m. probè.*

& illine. Vel totum membrum à parte affectâ ad nervorum principium uſque inungatur *unguento nervino; vel Galbaneto Paracelſi.*

Nervo deindè vulnerato, partibus nervoſis, & tendinoſis volatiliora, & penetrantiora conveniunt medicamenta, qua ratione *balſamus Peruvianus liquidus, oleum terebinthinæ deſtillatum, oleum ceræ, ex vitellis ovorum, oleum deſtillatum lavendulæ, oleum philoſophorum, oleum lauri deſtillatum, balſamus hyperici, ſpiritus vini, aqua Reginæ Hung. gummi elemi, tacamahac, & carannæ* inprimis conducunt. Vel elegans eſt ſequens miſtura:

℞. *Ung. dialth.* ℥. iv.
Ol. lavend. deſtill. ʒ j. ß.
Succini deſtill. ʒ. ß. *m.*

Quæ miſta convenienter vulneri applicentur. Omnibus medicaminibus palmam præripiunt lumbricalia, quæ optima nervorum læſorum ſunt ſolamina, qua ratione *Oleum hyperici lumbricatum* præſtans eſt remedium, ut

℞. *Summit. hyperic. florent. m.* ij.
Ol. comm. lib. vj.

Hoc probe invicem digere, & poſteà adde

Terebinthinæ lib. j.
Lumbric. pulveriſator. ℥. iij.
Croci parum m.

pro oleo nervis vulneratis aut punctim, aut cæſim convenientiſſimo. *Pulvis paratus ex ſerpentum exuviis*, quas ſponte deponunt, & *ocul. cancror.* invicem miſtis, nervis inciſis, & per tranſverſum ſectis inſperſus mirè convenit pro eorundem unione.

Diximus nervorum puncturas periculoſiores eſſe, quàm ſectionem propter doloris, & convulſionis metum: in tali caſu, in nervo punctim læſo, quod etiam in ineptâ venæ ſectione locum habet, quandò tendo pertunditur, nihil melius eſt, quàm immittere, inſtillare, aut illinire *oleum deſtillatum terebinthinæ*, vel loco ejus etiam *oleum ceræ* vulneribus adhiberi poteſt. Vel

℞. *Ol. deſtill. terebinth.* ℥. j.
Spiritûs vini ℥. j.
Camphoræ ʒ. ß. *m.*

Inſtilla vulneri, aut ulcuſculo, in quo nervus punctim læſus fuit: eſt *Paracelſi* experimentum. Cerumen aurium eſt *Helmontii* ſpecificum contra nervorum puncturas, his, addi poteſt *balſamus Peruvianus*, *oleum deſtillatum lavendulæ*, *lauri*, *philoſophorum*. *Galenus* pro ſpecifico *euphorbium* uſurpavit, quod & hoc tempore apud vulgares adhuc ad nervos punctim læſos ex ineptâ venæ ſectione eſt optimum, ſi ſcilicèt fiat unguentum, ut

℞. *Euphorbii* ℈. j.
Reſinæ terebinthi ʒ. ß.
Ceræ parum,

Quæ miſta extendantur, & calidè applicentur, ubi nervus per venæ ſectionem fuerit læſus. Ad nervos penitus inciſos denuò conſolidandos laudatur ſequens.

℞. *Lumbr. terreſtr. q. ſ.*

Exſicca blandè, & pulveriſa, vel pulveriſatos lumbricos latos contritos miſce cum terebinthinâ, quo xx. horas ſupra vulnus impoſito, illud ſanatur, vel ſine terebinthinâ pulvis inſpergatur venis, vel tendinibus diſſectis.

Eadem eſt nervorum, ac tendinum ratio; puncti enim, aut non ex toto diſſecti dolorem acerbum, & convulſivum minantur: per tranſverſum verò diſſecti motum, ſicuti nervi ſenſum, & motum ſimul perire faciunt. Sed ne hoc eveniat, tendines diſſecti per ſuturam conjungendi ſunt, nec tendinum punctura convulſionem minatur, eſtò acu pungantur. Diſſecti tendines transverſim, ſedatâ hæmorrhagiâ, per acum admodùm latam, ſed admodùm ſubtilem intra fibras, ex quibus conſtant tendines, intruſam denuò per ſubſequens filum conſuendi ſunt, & hinc balſamo vulnerario efficaci vulnus, & ſutura illinenda eſt: ſic enim poſtmodùm brevi conſolidantur iterum tendines, & uniuntur citra hoc, ut partis motum deperdat æger. Unum tamen ſupereſt incommodum, ut toties, quoties tempeſtatum mutationes ingruunt, æger in antiqui vulneris loco, ubi nempè denuò conjuncti ſunt tendines, dolorem percipiat quodammodò podagræ ſimilem. Hujus ſuturæ tendinum per filum meminit *Veſlingius* in ſuis epiſtolis, & *Bartholinus* in obſervationibus.

In prognoſi de ſynoviâ, fluxu ſcilicèt aquæ articularis ex articulorum.

lorum, & nervorum vulneribus emanantis mentionem fecimus, hunc ipſum periculoſum eſſe ſymptoma diximus; impedit nàmque vulnerum conſolidationem, partis atrophiam, poſtmodum totius corporis tabem, & tandem mortem inducit. Statim itàque ſiſtendus eſt hic fluxus, ne ægrum in atrophiam, vel irreparabilem adigat tabem. Synoviam compeſcit ſequens pulvis, ut

R. Teſtar. oſtrear. ʒ. j.
Cranii aduſti,
Oſſ. ſapiæ,
Mandibul. lucii piſcis calcinatar. ana ʒ. ij.
Spodii,
Terræ ſigillat. ana ʒ. jß.

Quæ miſta inſperguntur: ſic nàmque citò evaneſcit ſynovia. Singulare experimentum eſt, ſi *ſtercus porcinum cum ſanguine vulneris* invicem miſtum coquatur, & ità vulneri externè applicetur cataplaſmatis inſtar: hoc enim ſynoviam coërcet. Quin & *Linteum ſanguine primo menſtruo virginis intinctum*, hoc humidum, ſive ſiccum applicatum certiſſimum habetur ad ſynoviam compeſcendam remedium. Polychreſtum eſt, *ſi deſtilletur aqua ex cancris fluviatilibus contuſis*: Hæc enim cum linteis duplicatis impoſita, non tantum ſynoviam ſiſtit, ſed prætereà omnes inflammationes, eryſipelata, & partium vulneratum dolores.

Cap. LXXIII.

De Pertinaciâ Vulnerum in ſanatione.

ADeò quandòque aliqua vulnera obſtinatè ſanationi reluctantur, ut quæcumque optima, & exquiſita remedia ritè adhibita reſpuant, & qualiſcumque ſolertia adhibeatur, non cicatriſantur, vel ſi cicatrice obducantur, ad tempus durat, brevi tamen recrudeſcunt, & fatiſcunt. In tantâ itàque ægri, & chirurgi confuſione cauſam venemur oportet, quam profectò occultam, & à totâ ſubſtantiâ nuncuparent vulgares: Cauſa eſt interna alicujus meatûs obſtructio, ut evenit, ſi menſtruæ excretiones in fœminâ obſtruantur, eaque interim alicubi vulneretur, tum enim ejuſmodi vulnus conſtanter cicatriſationi ſemper obnititur, niſi ſuppreſſi proritentur menſes, & debito ordine fluant. Ne ſperare poſſumus, internis exhibitis medicamentis tum obtineri poſſe, ut menſium obſtructio reſeretur, & ipſum vulnus unà curetur, cum potius tunc vulnus ab his, quæ aliàs menſes exturbant, intrò receptis, recrudeſceret, & pejoraret; virtus enim eorum expulſiva potius ad vulnus, quàm ad uterum ferretur, & majorem afluxum derivaret, & illud inſanabilius redderetur. In hoc itàque caſu tantum externis medicamentis menſtruæ purgationes ſunt ſollicitandæ, in quorum uſum ſequentem

tem

tem pilulam utero intrudendam proficuam experti ſumus, ut

℞. *Theriacæ Androm.* ʒ. j.
Pulv. ſabinæ ℈. j. *m.*

Itèm commendamus *ſuffitum ex ſabinâ, & colocynthide*. Non poſſumus non extollere *peſſarium ex radice hellebori nigri* utero inditum, ſed non debet diu retineri, ne exulceratio, & febris oboriatur. Vel tandèm confugimus ad tale ſuffumigium, ut

℞. *Scorias reguli antimonii,*

Coque in lixivio cinerum fagi, ut extrahatur rubedo. Hujus partibus quatuor admiſce vini malvatici partem unam. Hujus miſturæ cochleare unum, atque alterum, vel plura funde ſuper ſilices, vel recrementa ferri candentia, & patiens excipiat fumum ad lochia. Id quod tamen juſto tempore, ut cœtera, faciendum fuerit, & menſes proſiliunt proſpero cum ſucceſſu.

Eodem fermè modo ſiquis anteà hæmorrhoidum fluxum paſſus fuerit, & is poſtmodùm ſubſiſtat, talis autem intereà vulnus accipiat, illud eſt difficillimæ ſanationis: oportet igitur hæmorrhoidum fluxum externis medicaminibus concitare, non verò internis, aliàs ſanguis concitatus ad vulnus confluerет.

Siquis Lue Venereâ conſpurcatus ſit, & vulneretur, tunc infectio vulneri communicatur, & pertinacis redditur curationis, & aliam jàm curandi rationem exquirit; vulnus enim fit corroſivum, & ſerpendo depaſcitur, ſin autem quis ejus malignitatem cujuſdam unguenti applicatione, cui mixtus ſit præcipitatus, vel mercurius dulcis debellare ſperaret, eam potiùs multiplicabit, & lues illa latens in actum deducetur, & ægrum in magnum vitæ diſcrimen præcipitabit. In tali ergò caſu unguentum noſtrum magiſtrale, vel mundificativum compoſitum vulneri non eſt applicandum, quoniam mercurius illud ingreditur, ſed ejus loco ſubire debet tale unguentum ità paratum, ut

℞. *Croci Martis* ℥.
Erug. ſubtiliſſ. tritæ ʒ. iß.
Aloës hepaticæ ℥. j.
Olibani,
Myrrhæ ana ʒ. j.
Ol. oliv. lib. ß.
Terebinthinæ,
Ceræ ana ℥. jß.
Vernicis ℥. ß.

Liqueſcant vernix, cera, & terebinthina ſimul, ac reliqua ſubtiliter pulveriſata ſenſim ſubagitando admiſce, continuando ſubagitationem, donec miſtura refrigeſcat, & hoc unguentum tali vulneri ſuſpecto imponatur, contegendo illud *emplaſtro ſtictico*.

Rebellia quoque & curatu difficilia ſunt vulnera in nervoſis, & offeis partibus ob ea, quæ vulnera comitantur, eiſque ſuperveniunt ſymptomata, & niſi ab accurato chirurgo præcaveantur, cicatricis productionem impediunt. Artis enim eſt vulnus ſic claudere poſſe, ne ſarcomata, fungi contabeſcentiæ, inflexibilitates, vel rupturæ ſubſequantur, nec ars ſimplici curatione, ſed præcautione, ac vaticinio abſolvitur; verùm etiam in medicamentorum adminiſtratione quædam obſervanda

vanda ſunt præcepta, quæ tradidimus, ut nil indè horum malorum metuendum ſit.

Obſtinata quoque & curatu difficilia ſunt vulnera in varicibus, vel juxta eorum radices inflicta; ſi itàque quiſpiam in locis varicoſis, vel juxta vulneratus ſit, eorum radices lotione quadam eluere, pòſt pulvillos in eâ madefactos imponere, & ſic vulnus ligare convenit. Fit lotio ex aquâ, quæ paratur ex ſale armoniaco aliquoties per tartarum ſublimato, ac ſuper marmore in aquam ſolato, ut

℞. *Tartari crudi pulveriſati* ℥. ij.
Salis armoniaci pulv. ℥. j. *m.*

Et in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterùm cum eodem tartaro commiſcebis, & hoc quater repete, & tunc ſal ſublimatum in loco humido repones; ibi enim in aquam ſolvetur. Nec eſt, quod ſalis armoniaci acrimoniam hìc verearis, nàmque ſic in aquam ſolutus omnem deponit acrimoniam, & fit ſingulare hujus mali remedium, quo ſi utaris, optimo ſucceſſu vulnus claudes.

Vulnus jàm clauſum, & cicatrice obductum ex aliquâ contractâ malitiâ, iterùm quandoque aperiri, & in carcinoma, & fiſtulam degenerare ſolet, quod attentè chirurgus animadvertere debet; nàm ſi immediatè pòſt apertionem opportuno remedio non utatur, facile erit, ut de die in diem præceps vulnus in pejus ruat, & tarda deindè experiantur auxilia. Itàque antequàm radices agant extirpentur: Vulnus primò *viridi oleo vitrioli* abluatur, deindè ſedulò ligetur, hoc oleum mali originem per pus expurgat, ac omne carcinomatum, phagedænarum, ac herpetum genus funditùs eradicat: verum mali minera difficilius primò cognoſcitur, tractu tamen temporis non diutius periti medici indicium effugere poteſt.

Aliud ſymptomatis genus vulneribus curatis, quod etiam luxationibus, & curatis fracturis evenire ſolet, nempè defluxiones typicæ (id eſt, quæ tempeſtatum, ac motus Lunæ ratione periodicè infeſtant) quæ niſi deriventur, membri vulnerati atrophiam, paralyſin, forſan etiam arthritin efficiunt. Sed quia hæc mala ſuperventura, manifeſtis ſignis in curatione deprehenduntur, (nàm ferè pro motu Lunæ creſcunt, ac decreſcunt) ea facilè declinabimus factâ evacuatione per *pilulas arthriticas*, habito perſonæ quoque reſpectu, tum *oleo laterino* in vulnus infuſo, ſi ſcilicèt dolores ſuccreſcant.

CAP. LXXIV.

De Membrorum vulneratorum contabeſcentiâ.

Non infrequens eſt in membris vulneratis contabeſcentia, potiſſimum tamen in brachiis, manibus, cruribus, & pedibus. Vocatur etiam aridura, conſumptio, atrophia, marcor, macies, quæ non multum, ſed penes gradus tantum inter ſe differunt, denotantque harum partium ſummam extenuationem, extremam maciem, & omnem ſubſtantiæ deperditio-

ditionem, quæ contingit, quandò pars vulnerata non alitur, & de ſubſtantiâ ſemper aliquid abſumitur, & nihil ex alimentis in ejus locum ſuſtituitur, vel apponitur.

Signa.

Color partis fuſcior, & obſcurior reliquis partibus integris apparet, & ſenſim debitâ ſuâ fruſtatur nutritione, imminuitur, emaciatur; demum omnis ſucculentia, & carnoſa ſubſtantia ità abſumitur, ut nihil præter cutem, & oſſa remaneat.

Cauſſa.

Contabeſcentia varias habet cauſas, quantùm verò ad rem chirurgicam pertinet, in harum partium vulneribus ſequi ſolet, ubi articuli, nervi, vel muſculi, vel ligamenta ſauciati ſunt, vel contuſione, alliſione, luxatione, vel compreſſione læſi ſunt, tunc meatus, & extremitates fibroſæ canalium in cincinnos abeunt, vel pivelluntur, diſtorquentur, vel comprimuntur, aut deſtruuntur; eapropter denegatur alimento tranſitus, & partes neceſſariò alimentari deſtitutæ madore imminuuntur, corrugantur, exſiccantur, & tandèm contabeſcunt.

Itèm membrorum vulneratorum contabeſcentia evenire poteſt à nimio ſynoviæ per vulnus effluxu, undè omnium peſſima contabeſcentia ſequi ſolet, quæ nimirum ariduram comitem habet, quoniam ſynovia eſt vireſcens membrorum ſuccus, quem ſi ammittant, æquè areſcũt, ac arbores, vel rami, quibus omnes libri deglubuntur, vel nimium dureſcunt, & nulla amplius ſucci aſcenſio inter arborem, & libros fieri poteſt.

Similiter ſi membrum aliquod nimis profundè vulneratur, pari modo contabeſcit, quoniam inſignis ſpirituum portio è vulnere diſſipatur, undè membrum illud langueſcit, & flacceſcit, cujus rei exemplum habemus in veſicis bubulis, & aliis turgidè inflatis, & conſtrictis, ut aër in ipſis concluſus exitum non habeat; quamdiù enim aër in ipſis arctè continetur, rigidæ turgent, ſin autem leviter perforentur, aër expanſivus per foramen exhalat, & veſica flacceſcit. Ità etiam ſe res habet cum membro aliquo integro, & intrinſecè non obſtructo, quòd nimirum pariter propriis ſpiritibus, & nutrimento turgeat, profundè verò vulneratum, & pertuſum flacceat, niſi prudens medicus tale accidens avertere norit.

Prognoſis.

Contabeſcentia ex nervorum, & fibrarum læſione ſuborta plerùmque ſuum vitium reliquo corpori non communicat, nec lethalis eſt, ſed in principio convenientibus remediis reſtituti poteſt: imò eidem ſoli parti ad mortem uſque infixa inhæret, reliquis corporis partibus ſemper ſalvis. Si verò ex nimio ſynoviæ affluxu ortum habeat, toti corpori impertitur, & mortem infert. Affe-

ctus

ctus hic chronicus eſt, paralyſin ſequitur, & motum, ac ſenſum pars tabida amittit.

Curatio.

Vulneratorum membrorum contabeſcentiæ curatio primo optimo diætæ regimine, deindè internorum, & poſtmodum externorum medicaminum applicatione perficitur. Diætetica ratio per ſex res non-naturales dictas inſtituitur, & aër primas obtinet, qui debet eſſe non frigidus, neque calidus, ſed temperatus; frigidus enim ſanguinem, reliquoſque ſuccos circulantes inſpiſſat, coagulat, & ad motum reddit ineptos; calidus majorem promovet tranſpirationem, & ſubtiliſſimæ ſanguinis, ſuccorumque particulæ avolant, partibus craſſis, ſpiſſis, & lutoſis remanentibus, reliquoſque noſtri corporis ſuccos exſiccat; humidum reſpuimus aërem, quia ſecum penetrans vehit frigus, quod catarrhos, & lymphaticorum vaſorum obſtructiones producit, & in corpore lympham adauget, per quam ſanguis fit aquoſior, & in ſuâ circulatione impeditur, & ſuo motu fruſtratur. Aër igitur temperatus eligatur, qui ſi naturâ haberi nequit, arte corrigatur ſalibus volatilibus, vel ſuffumigiis aromaticis, ac reſinoſis, ut *ex ſuccino, baccis juniperi, gummi animæ, maſtiche, olibano &c.* Cibi ſint coctu faciles, & optimi ſucci, ut membris tabidis, & languenti corpori vires, & pabulum elargiatur. Generalis regula ſit, quod omne, quod circulantem ſanguinem, ac ſuccos in ſuo motu impedit, craſſum, pigrum, lutoſum, & acrem reddit, ſimulque coagulat, ſummè noxium exiſtat, hinc tria hæc fugienda ſunt. Acidum nempè, Salſum, & Dulce. Hæc enim viſcoſa, utut ſalſedinem, & aciditatem maſſæ ſanguineæ, aliiſque ſuccis optimè inviſcare valeant, declinentur, quia exilia infarciunt vaſa, glutinant, & ſuccis tranſitum negant, & corporis partes ubi obſtructio facta eſt, contabeſcunt. Illi cibi eligendi ſunt, qui multum ſalis volatilis in ſe continent, ita ſunt carnes leporinæ, cervinæ, vitulinæ, bovinæ &c. optima ſunt ova recentia, & lac, quæ tabidis maximi ſunt uſus. Inter fructus concedi poſſunt nuces juglandes, avellanæ, amygdalæ dulces, piſtachiæ, pineæ &c. Potus quoque tabidos reficit, & eorum ſuccos reddit fluidos, undè commendamus *potum Theæ cum lacte, vel calidum Caphea, vel etiam chocolatis:* in conſuetis vinum concedi poteſt alkalicis herbis imprægnatum, quia ſpiritus animales ad fores clauſas aperiendas incitat, ubi ſpiritus languent. Si vinum non bibat æger, utatur decocto hordei cum paſſulis, & ſantalo citrino. Somno largiori indulgeat æger magis quam vigiliæ. Motus ſit moderatus, & non laborioſus, ſed quantum ſatis ad tabificas nervorum obſtructiones reſerandas. Alvus ſervetur nec nimis adſtricta, nec nimis laxa. Venus*, quia artus enervat, veluti peſtis fugienda eſt. Animi pathemata, ut mæror, terror,

ror, ira, metus &c. hîc maximè nocent.

Vulgares, quia membrorum vulneratorum contabeſcentiam ab obſtructione pituitosâ oriri putant, materiam hanc præparant, deindè variis exhibitis phlegmagogis eam evacuant, quia ſublatâ obſtructione, contabeſcentia tollitur: Sed purgantia quæcumque cane pejus fugienda ſunt, quia malum potiùs pejorant, quàm meliorant, dum ſuccum nutrimentitium, alioſque ad nutritionem neceſſarios eliminant, & tabidis ſi alvi fluxus ſuperveniat, malum. Sic etiam venæ ſectionem tanquàm maledictam repudiamus, quoniam hæmoptici in contabeſcentiam facilè incidunt.

In contabeſcente membro ad vitam reſtaurandam commendant deligationes ſtrictiores, ut ſanguis attrahatur, & adigatur; itèm dropaces, ſinapiſmos, moderatamque aquæ temperatæ perfuſionem, & idoneas frictiones, quaſi ſanguinem, & nutrimentum in partem affectam manu ducentes. Femur ſuperius alligant ab inguine ad genu, deductâ faſciâ, atque initio quidèm arctiorem paulatim relaxant, ut à communibus venis, quaſi rivis, deorsùm ſanguis exprimatur. Femore dextro contabeſcente, vel toto crure, ſiniſtro femori faſcias injiciunt, à genu ductis orbibus, adſtrictiùs quidèm, qui cùm deſinant in inguine, hîc autem etiam conſtringunt, ut aliqua ſanguinis pars in gracile membrum derivetur. Eâ autem ratione deligationem temperant, ut neque dolorem creet, neque univerſum alimentum à parte incolumi reprimatur. Eandem rationem ſervant in ſuperioribus membris.

Præterea membra tabida fovent decocto *ex origano, ſampſuco, malvâ, althaâ, betonicâ, floribus liliorum alborum, ſalviæ, roris marini.* Alii pluribus extollunt encomiis *ſalicis decoctum*, vel membrum contabeſcens calidè balneant *decoctionis jure capitis, & pedum vervicis*, quàm tolerari poſſit, donec calefactio quædam per totum membrum ſentiatur; tunc immediatè ſequenti unguento moderatè calido inungunt, ut

℞. *Axungiæ humanæ* ℥i ß.
porcelli in lactatione caſtrati ℥.iv.
ardeæ ℥.iij.

Colliqueſcant invicèm, & hoc unguento inungunt manibus calefactis membrum tabidum prope ignem, ſemper deorsùm fricando manibus calentibus, ità ut dùm unâ fricatur, altera interim rursùs calefiat, donec membrum totaliter ſit percalefactum, tunc ſaltem *ceratum ex ſolâ cerâ, & axungiâ porcinâ confectum* ſuperimponunt, & ægrum, ac membrum affectum ſemper in calido detinent. Externis remediis interna aſſociant, & præcipuè decocta ſudorifera propinant, ſi contabeſcentia obſtinatè repugnet: Sed hæc partibus conſumptis hoſtilia ſunt, & potiùs extenuando, quàm obſtructiones tollendo, & impinguando procedunt. Autumni tempore vinaceis efferveſcentibus membra tabida per unam, aut alteram horam ſepeliunt, & id toto vindemiarum tempore peragunt, ſed operâ perdũt.

 Hhh Nos

Nos membrorum vulneratorum contabeſcentiam curamus, eò curationem dirigendo, ut ſpirituum animalium influxus promoveatur, obſtructionem tollendo, & hinc ſimul ſanguis, ac reliqui nutrientes ſucci ad partem, quibus reparetur ſufficiens nutritio, pellantur: id remediis externis, & internis aſſequimur, quibus mediantibus tabificam diminutionem reparamus: undè canales à debitâ ſuccorum copiâ compreſſi ſufficienter dilatentur, & amplientur, vel diſtorti in convenientem ſitum diſponantur; deſtructi verò irreparabiles ſunt, niſi emollitis fibris ex vicinis tubulis, & canalibus liquores majori ubertate affluant, & ſufficientibus ſuccis irrorentur. Eapropter ſi compreſſi ſint, balſama volatilia oleoſa unicè proſunt, quatenùs animalium ſpirituum influxui, ſanguini, cæteriſque ſuccis nutrientibus viam dilatant, & aperiunt, ut *ſunt ſpiritus meliſſæ, flor. tunicarum, lilior. convallium, lavendulæ, roſar. flor. tiliæ, ſalviæ, anthos, aqua Reginæ Hung. &c.* Itèm ea compreſſionem ſuſtollunt, & materiam comprimentem incidunt, & ſubtiliant, quæ per urinæ vias exturbant, & maximoperè commendantur *ſpiritus ſalis armoniaci, ſpiritus juniperi, lumbricorum, aſell. terebinth. ſalis dulcis &c.*

Si tubuli ſint diſtorti; ad ſuum naturalem reducuntur ſitum frictionibus pannis aſperis ſuccino ſuffumigatis, donec cutis rubeſcat, vel membra contabeſcentia verberentur *foliis urticæ*, & ubi ſenſus formicationis, aut ſtuporis unà adſit, vel rubificatio, certa affulget ſpes, ut parti priſtinum robur, & augmentum reſtituatur. Deindè pars oleis penetrantibus illinitur, *ut ex caſtoreo, philoſophorum terræ, terebinthinæ, petræ, ſaponis, lavendulæ &c.* Vel *ſpiritu lumbricorum, formicarum, mellis, ſpiritu ſalis armoniaci cum calce parato.* Vel utimur Balneo vaporoſo, ex quo prodeuntem vaporem membrum tabidum excipiat, ex herbis in vino coctis generoſo concinnato, multo ſale volatili abundantibus, *ut origano, pulegio, meliſſâ, calaminthâ, lavendulâ, betonicâ, rore marino, abſynthio, ſampſuco, foliis tabaci, ſalicis, altheæ, ebuli, ſambuci &c.* quibus addi poſſunt *Scoria reguli antimonii*, quo ſolo fotu multos curatos vidimus. Vel inſtituantur *ſuffumigia ex ſuccino, aſſa fœtida, caſtoreo, olibano, gummi animæ, maſtiche*, & pluribus aliis, quæ plurimùm juvant, & meliùs operantur, quàm pinguia, & unctuoſa, deindè pelle vulpinâ foveantur.

Nulla alimenti penuria in reliquis corporis artubus ſentitur, ſed tantùm defraudatio in parte vulneratâ contingit, quia illius canales, & tubuli non ſatis ſunt diſpoſiti ad tranſitum particulis nutrientibus concedendum, reſeratis itàque his particularibus tubulis, & obſtaculis ſublatis, quandóque contingit, ut craſſiores, & viſcidiores ſanguinis ſuccorumque nutrientium partes canaliculorum extremitates obſtruant, & curatio ex voto non ſuccedat: tunc incidantur, attenuentur, & ſubtiliores reddantur ad faciliorem tranſitum. Id non ægrè internis aſſequimur medicamentis. Si ergo lutoſitas, viſci-

di-

ditas, & craſſities in ſuccis oboriatur, vel aciditas concurrat, conveniunt volatiliora, ſudorifica blandiora, incidentia, & abſorbentia, quæ ſanguinem cum reliquis ſuccis attenuant, ad motum ſuſcitant, ſpiritus augent, eoſque fluidiores, & volatiliores reddunt. Hujus energiæ ſunt *ſalia volatilia cornu cervi, ſuccini, ſpiritus ſalis armoniaci, cornu cervi, fuliginis, ſanguinis humani, eboris, urinæ. Eſſentia caſtorei, Zedoariæ, viperarum.* Itèm *ebur, & cornu cervi philoſophicè præp. antimonium diaphoreticum, ſpiritus tartari, benzoarticum minerale, & Ioviale.* Si ab acido coagulante ſuum cognoſcat ortum, conducunt *oculi cancrorum fluviatilium, anti-hecticum Poterii*, vel tandèm *Cynnabaris nativa, vel antimonii*, quæ eſt veluti aciditatis magnes.

Balnea, ſeu Thermæ ſulphureæ, nitroſæ, & bituminoſæ magnam opem membris emaciatis præſtant, ità eſt in Ænariâ vel Iſchiâ *balneum Gurgitelli, Nitroſi, Fontis, vel Arena Sanctæ Reſtitutæ*, & in agro Puteolano *balneum ſubveni homini.*

FINIS Tomi III.

R. D. CAROLI
MUSITANI
CIVITATIS CASTROVILLARII,
Iatrias Prof. Academici Peregr. Pigri, Spenſierati &c.

TRUTINÆ
CHIRURGICO-PHYSICÆ
TOMUS QUARTUS,

DE LUE VENEREA,
In quatuor Libros diviſus;

In quibus ejuſdem *Species* ſingulæ, nedum recenſentur, verùm non vulgari Examine Signa, Cauſæ, Prognoſes & Sanationes exactâ Methodo penſantur, atque diriguntur juxta Recentiorum Doctrinam; Galenicorum aliorumq; ex Veteribus depravato Uſu rejecto.

His quoque acceſſit

Peculiaris ferè cuique Symptomati MEDICINA hactenus ignota, propriâ tamen induſtriâ ſecundùm veram Philoſophantium Normam excogitata, atq; omnium commodo facta.

Cum INDICIBUS *Capitum, Rerum ac Materiarum locupletiſſimis.*

LUGDUNI.
Sumptibus CRAMER & PERACHON
M. DC. XCVIII.

JOSEPH MUSITANUS Chirurgiæ Profeſſor,

LECTORI.

ANni fermè ſunt ſex, quòd *D. Carolus Muſitanus* avunculus meus præter ea, quæ vulgaverat, Librum quendam edidit de Lue Venereâ, qui ut in eruditorum manus pervenit, magno aſſenſu fuit exceptus, cùm ſanioris Philoſophiæ myſteriis nobilitatus, tùm vario rerum uſu probatus; Quippè qui multiplicem doctrinam, ſelectioremque Medicinam continebat; Hinc factum eſt omnes illum expetere, jugiterque poſtulare, ejuſdem exemplaria denuò tradi, ut ſibi quiſque copiam faceret. Morem igitur gerens *D. Carolus* non invitus paſſus fuit iterùm prodire, quæ priùs amicorum hortatu invitatus exaraverat. Conſilium tamen fuit nedùm antehac ſcripta majori auctario locupletare, verùm exactiori cenſurâ expolire. Multa itáque ut ingenuum virum decebat, emendavit, complura mutavit, & nonnulla denique clariori, & uberiori methodo adauxit; Námque in dies, qui in explorandâ rerum Naturâ ſedulò incumbunt, & vetera meliora reddunt, atque in nova occurrere ſæpius evenit, quòd procul dubio eam exquirentibus uſu fieri monſtratur facillimè; Inexhauſti ſunt quidèm illius theſauri, nec ipſam effœtam jàm eſſe (quòd nonnulli putârunt) ut nil novi, nil admirabile gignere valeat, quippè ubique paſſim promanant, largiorique penu aperiuntur: Hæc verò illis dumtaxat, qui in admirandâ continuâ rerum ſingularum ſerie omnem operam collocârunt, beatamque vitam in illarum contemplatione poſuerunt. In horum numero certè ſtatuendus eſt *D. Carolus Muſitanus*, qui omne ævum hac in vitâ inſumpſiſſe ſatis ſuperque ipſius opera, quæ hucuſque ubique terrarum Illuſtrium

virorum judicia promoverunt, teſtantur. Et maximè hic liber de Lue Venereâ multa novarum, ſelectiorumque rerum acceſſione nobilitatus demonſtrat naturalis ſcientiæ ſtudia ad magnos uſus quotidiè promoveri, atque illuſtrari. His, quæ iterùm tibi fieri mandavimus, Lector, utere, ut velis, dùm ad longam diem benè valere jubeo.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO

CUm multa ſint in naturâ rerum, quæ in abſtruſo demerſa ad hanc uſque diem noſtræ mentis vim eludant, quarum cognitio, & uſus ne dùm utilis, verùm & neceſſaria nobis omnibus foret; tùm illud maximè perdifficile ſemper exiſtimavi, ea potiſſimùm aſſequi animo per nos licere, quæ præter omnium expectationem, ac veluti ex abdito in conſpectum ſe exhibent, ut admirationi eſſe non debeat, ſi in tantâ rerum varietate, ac novâ quotidiè mirandarum rerum ubertate noſtra mens deficiat, atque denſa velut involuta caligine in ſummo errore, atque maximâ ignoratione verſari ſit neceſſe. Hinc Naturam ipſam mirari licet, cujus è ſinu, velut ex perenni fonte inexhauſti paſſim promanant theſauri; attamen non ſine invidiâ eandem cum Democrito, uti novercam potiùs accuſare, quàm noſtram inſcitiam ſæpiſſimè culpare libentiùs duxerim: quandoquidèm corporis vitio ſublimiora attingere nobis non fuit conceſſum. Et certè quidèm hinc factum eſt, ut de unaquaque re variæ nunc quoque extent Philoſophorum ſententiæ, & de multis ſummâ inter ipſos cum diſſentione certetur, nec dabitur unquàm idem omnium fore placitum, & conſenſus. In tantâ ergò multiplici de naturâ rerum opinione ſpes omnis non penitùs abjicienda, ità ut prorsùs deſperandum ſit, velut acta res eſſet; quippè, etſi in profundo veritas deliteat, non ità tamen natura illam abſtruſit, ut quandóque nobis non liceat, velut è longinquo, proſpicere: quippè ſudando, nitendo, atque aſſiduâ rerum contemplatione ea nobis ſuopte genio ſe demonſtrant, quæ nunquàm antehac cognoſci potuerint; tùm maxime earum, quarum notio apud veteres, doctiſſimoſque viros in perdifficili exiſtimabatur repoſita. Quapropter ſemper dignum libero homine reputavi in hoc admirabili Naturæ libro inquirere multa, atque curioſe explorare, quæ paſſim in hoc terrarum Orbe fiunt, quarum contemplatio ad agnitionem animi pulcherrima quidem eſt, ad corporis verò valetudinem tuendam valde neceſſaria, námque alterum alterius ope viget, & conſilio. Vnde cùm non pauca meditatus fuiſſem per id temporis, quod mihi licuit, quarum plurima memoriæ hominum tradidi, multa animo retinui: nunc conſilium mihi fuit ex his aliqua

 deligere,

deligere, & in vulgus edere, & quæ noſtra uſque ad hanc diem fuere, cum aliis conferre, ut noſtra ſtudia aliorum commodo quoque cedere omnibus pateat. Itáque de Lue Venereâ non pauca proprio labore conquiſita tradere hoc præſenti libro inſtitui, ne injurius viderer, ſi humanum genus multis longo uſu expertis, atque probatis fraudarem, quod ſine livoris notâ vitari non poſſe ſatiùs duxi; eoque magis quandoquidem hæc dira Lues, & contagio non multis abhinc annis noſtras oras repentè oborta incubuerit, ità ut longè, latéque totum Orbem vaſtaverit. Vndè non mirum, Si adhuc in obſcuro inter tot diſſidentium Philoſophorum placita res ipſa maneat; illud tamen non ambigitur ampliorem viam nos inſiſtere, nec inter tenebras totâ viâ aberrare, ut omnibus ex ſuperioris ætatis viris contigit. Vnde ſpes mihi facta eſt aliorum inventis noſtra ſtudia per experimenta probata non parum luminis, & utilitatis fore advectura.

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

Cap. I.	Quid per Luem Veneream intelligant Medici.	pag. 1
II.	De Luis Venereæ nominibus.	2
III.	De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem.	4
IV.	An Veteres Medici ante annum 1494. de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint?	8
V.	Ratio diffuſionis Luis Venereæ per Europæ, Aphricæ, & Aſiæ Provincias.	12
VI.	De Venereæ Luis duratione prolatum à Scriptoribus judicium.	13

LIBER II.

Cap. I.	Opinionum de Luis Venereæ eſſentiâ examen.	15
II.	De Eſſentiâ morbi in genere.	20
III.	De Luis Venereæ eſſentiâ.	24
IV.	De Luis Venereæ ſede.	30
V.	De Luis Venereæ ſignis.	35
VI.	De Luis Venereæ præſagiis.	37

LIBER III.

	De Curatione ſpecierum Luis Venereæ.	39
Cap. I.	Vulgarium præſidia in examen adducuntur.	40
	De Phlebotomiâ.	*ibid.*
	De Purgatione.	42

De

De Ligno Guajaco. 45
De Salſâ parillâ. 51
De Chinæ radice. 52
II. De Gonorrhœâ. 57
III. De Teſtium tumore. 67
IV. De Caruncula penis. 70
V. De Bubone Venereo. 73
VI. De Bubone Spurio. 81
VII. De Puſtulis. 83
VIII. De Cariebus. 87
IX. De Ulceribus in præputio. 89
X. De Veſicâ cryſtallinâ. 91
XI. De Ulceribus, quæ per univerſam cutem erumpere ſolent. 92
XII. De Ulcere narium. 94
XIII. De Oris ulceribus. 98
XIV. De Tonſillarum ulceribus. 101
XV. De Columellæ exulceratione. 103
XVI. De Alopeciâ. 105
XVII. De Rhagadibus. 108
XVIII. De Moris, criſtis, verrucis &c. 110
XIX. De Doloribus Venereis. 116
XX. De Gummatibus. 139
XXI. De Oſſium corroſione. 142

LIBER IV.

De Tabe ex Venereo fermento producta. 146
CAP. I. De Nominibus, quæ Synonima cum Tabe exiſtimantur. 147
II. De Habituali viventium corporum Affectione in genere. 148
III. De Habitualis Affectionis differentiis. 153
IV. De Indicatione curativâ Tabis in genere. 157
Vlt. De Præſervatione à Lue Venereâ. 163

D. CAROLI

D. CAROLI
MUSITANI
Phyſiatros Profeſſoris, &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ,
TOMUS QUARTUS,
DE LUE VENEREA.

Caput Primum.
Quid per Luem Veneream intelligant Medici.

Ut eorum, quæ paſſim trademus, clarior ſit intellectus, quid per Lué Veneream Medici in eorum mente concipiant, deſcribere præſtabit; Quoties igitur vir ſanus in mulieris contaminatum uterum coïerit, puſtuloſum, pollutumque os oſculatus fuerit, vel contrà mulier ſana virum in pudendis, vel in ore pollutum admiſerit, virus quoddam in pudendis, vel in ore contrahunt, quod in aliquibus citò, in aliquibus multos poſt dies, verùm non ultra quadraginta, ſub diverſis ſe pandit apparentiis in iiſdem partibus, cujuſmodi ſunt puſtulæ cum profundâ, & durâ radice, erodentem eructantes ſaniem; quas caries vocant. Gonorrhœi virulenta, ac purulenta, cum urinæ acredine, & in erigendo pene, intenſo dolore. Venerei bubones in-

inguinibus, vel ob hujus virulentiam, extuberantes glandulæ abſque ſuppurationis ſpe; & hæc primitiæ ſunt jàm concepti veneni exteriùs efflorefcentes, quæ parùm accuratos paſſim decipiunt Medicos, ex eo quia earum curationi tantùm vacantes, nil de latente intùs veneno, quod externi morbi fuit in cauſa, deindè ampliùs cogitant. Porrò ex hac Medicorum incuriâ, temporis curriculo corpora, quæ hauſtum foverunt venenum, in diem ſemper novas repræſentant ab ipsâ lue pullulantium variorum morborum ſcenas, etenim, ut communi utamur loquendi modo, ſi impetus facientes ſpiritus hoc contaminat venenum, ephemeram febrem; ſi humores, putridam; ſi ſolidas partes, hecticam producit. Deindè quis memoret urinæ vitia, ſuppreſſiones, ſtillicidia, & mingendi difficultates à carneis excreſcentiis, ardores ab acrimoniâ, & ulceribus? Quis caries, & pudendorum corruptiones, gangrænas, & in totum præciſiones? Quis laryngis, faucium, gurgulionis, tonſillarum eroſiones, raucedines, aphonias, palati foramina, labiorum conſumptiones, gingivarum putredines, naſi caſus, oſſis ethmoïdis jacturam? Quis calvariæ, cœterorumque oſſium omnium corruptiones? Quis oculorum ſtrabiſmos, lippitudines, cæcitates, aurium ſurditates, tinnitus, graves auditus? Quis nodos, & gummata circa lacertos, & nervos, & cum his, & ſine his dolores, cruciatuſque acerbiſſimos, quibus aliqui brachiis, aliqui cruribus manci redduntur? Quis ſerpiginoſas rimas, & ſquamoſas in manibus, & pedibus? Quis cerebri epilepticos inſultus, melancholias, vigilias? Quis cordis palpitationes, & ſyncopes, pulmonis maraſmos, aſthmata, tuſſes, tabes? Quis hepatis ardores, fluxus varios, lienteriam, cœliacam, diarrhœam, atque dyſenteriam? Quis totius corporis laxitudinem, membrorum omnium languorem? Quis capillorum omnium caſus, ut alii ſine barbâ, alii ſine ſuperciliis, plerique glabro capite ridiculi appareant? Quis tandèm quicquid horroris, feritatis, turpitudinis, doloris, languoris, hoc virus in corporibus ſuſceptum imaginari poteſt, unquàm commemorabit? Cùm nullum ſit morborum genus, nulla ſymptomatum ſpecies, quæ ex hac lue pullulare non poſſit, nullumque membrum, nullaque corporis pars ab ejus virulentiâ immunis; in humani námque corporis theatro tot repræſentat ſcenas, ſub tot inſignibus ſe pandit hæc, de qua nunc agimus, Venerea Lues, nec ceſſabit, imò in æternum, & ultrà horribilibus ſe pandet modis.

Cap. II.

De Luis Venereæ Nominibus.

Hujus luis multiplex, ac varius lædendi modus, ſymptomatumque ab eâ pullulantium diverſitas, nominum quoque multiplicitatem, & varietatem induxit; quippè Medici, prætermiſſâ veneni radice, ad omnes producendi morbos

bos idoneâ, tantùm pro læſionis modo invenêre nomina, præterea, quæ è provinciis, in quibus hæc Lues ſuam exercuit ſtragem. Dicta enim propterea fuit *lues Gallica*, *lues Hiſpanica*, & *lues Neapolitana*; quippe cùm in Neapolis obſidione circa 14. Sæculi finem, ut infrà dicemus, omnes dictæ Nationes concurrerint, ac lues tunc primò emergens afflixerit, unaquæque earum reliquis ſceleratum illud facinus vitio vertebat. Reduces ab Indiâ Hiſpani ad Neapolitanos in ſubſidium miſſi ſuſpicionem dedêre illam luem ab Indiâ eos ſecùm Neapolim attuliſſe, quam cùm Neapolitani, & Galli cum mulieribus ab Hiſpanis compreſſis coëuntes contraxiſſent, Hiſpanicam, & Indicam illi dedêre denominationem, at Gallorum plerique Neapolitanos ab Hiſpanis non diſtinguentes, cùm Galliis Luem ſecùm non attuliſſent, obſidenteſque Neapolim illius paterentur furores, Neapolitanam indigitavêre. Tandèm Neapolitani cùm nunquàm anteà fuiſſent hanc experti luem, eamque à Gallorum obſidione experirentur, Gallicam dixêre: Hiſpani intereà utroſque Neapolitanos, & Gallos viciſſim pro tanto ſcelere exprobabant. Sanioris deindè judicii viri cùm cognoviſſent à luxu, Veneriſque congreſſibus hanc luem erumpere, ac inter homines graſſari, relictis nationum litigiis, non ab re hanc *luem* dixêre *Veneream*, quod nomen modum, quo lues propagatur, deſignat, non autem eſſentiam.

Medici deindè, dùm ſub hujus luis initiis effectus obſervabant, ob horum diverſitatem diverſa illi indidêre nomina ab antiquis deſumpta ſecundum ſymptomatum proprietates. Fuere ex his, qui ob læſionem, quam pluribus hæc lues inferre ſolet, per *Albotin Avicennæ*, & per *Terminthon* Græcorum eam deſignârunt; Alii *Sahafatum*, ſeu ſcabiei puſtuloſæ ſpeciem; Aliqui *Arthritidem* ob artuum dolores; Quidam *Pſoram*, ſeu cutis defœdationem; Quamplures antiquorum *Elephantiaſim* eam eſſe dixêre; Plerique hanc luem *malorum omnium congeriem* exiſtimârunt; Nonnulli *morbum vagum*, *ancipitem*, *erronem* luem eſſe, ac ſub nullo certo morborum genere collocandum; & tandèm *Scabies ſcortatoria*, *Mentagra*, vel potiùs *Mentulagra lupanaris*, & ab aliquibus *pudendagra*, *caries Venerea*, *puſtula obſcœna*, *variola magna* dicta fuit; omnium tamen optimè *Hieronymus Fracaſtorius* vetuſtiſſimus poëta proprio, ac ſpeciali *Siphylidis* nomine, dùm eleganti carmine hujus luis materiam pertractavit, inſignivit; fuit enim *Siphylus* primus æger, ut ipſe putavit, qui hac lue contaminatus fuit, dùm inquit:

Siphylus (ut fama eſt) ipſa hæc ad flumina paſtor.

Nos verò infrà cùm hujus luis eſſentiam, & ejus lædendi modum demonſtrabimus, nomen, quod illi adæquatè correſpondere poſſit, proponemus, quo nulla infametur natio, & omnes à notâ adeò infami vindicentur.

Cap. III.

De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem.

De tempore, quo hæc innotuit Lues authorum ſententiæ tàm variæ, & diſcrepantes ſunt, ut illi ipſi, qui illo tempore vixerunt, in hac re non convenerint, multo minùs nos, qui ab illo tempore jamjàm ferè duo ſæcula remoti ſumus, eos conciliare valebimus. Itàque eorum opiniones recenſebimus, & tranſverſo notabimus ſtylo, ut noſtram deindè ſtabilire poſſimus.

Nonnulli, & præcipuè, *Leonicenus*, Veneream Luem aëris vitio tribuunt, aſſerunt aërem hoc contraxiſſe vitium ex magnâ Tyberis, aliorumque fluminum alluvione ſub *Alexandro VI. Pontifice Romano*, quæ univerſam ferè Italiam, & præcipuè Romam devaſtavit, & tota navigabilis reddita fuit. In cujus funeſti eventus memoriam, in publicâ columnâ hæc inſculpta fuêre carmina.

Tempore Alexandri ſexti, noniſque Decembris,
Intumuit Tybris bis ſenas circiter ulnas.
Inſula quæque domus facta eſt, mediiſque repentè
Circumducta viis, æquabat Cymba feneſtras.

Æſtate enim ſequenti, ſordes, & illa colluvies ab aquis relicta radiorum ſolarium æſtu recanduit, totumque aërem putredinalibus effluviis infecit, undè hæc dira Lues mortalibus irrepſit. Verùm illi aquarum inundationi perperàm hæc lues tribuitur, cùm potiſſimùm hoc malum tantùm Romæ acciderit, & Venerea lues Neapoli primò innotuerit. Prætereà aquarum inundationes potiùs peſtilentes quandoque excitare ſolent morbos, ad breve tempus, nec per ſæcula, & ultra duraturos. Imò tales inundationes etiam ſæpiſſimè antè acciderunt, nec anteà talis Venereus excitatus fuit morbus.

Alii hunc morbum epidemicum dijudicavêre, ejuſque cauſam ab aſtris mendicârunt, inter quos fuit *Nicolaus Maſſa, & Hieronymus Fracaſtorius*; ſcribit námque uterque, quod mirum non videri debet novos, inſolenteſque morbos certis apparere temporibus, idque variorum morborum hiſtoriis probat, & præcipuè de ſudore Anglico. Credidit hujus morbi noviter exorti cauſam ex malâ planetarum configuratione, maleficiſque cœlorum influxibus inductam fuiſſe; refert nàmque eam in Saturni, Martis, & Jovis conjunctionem, quæ tali accidit tempore, undè cecinit:

Intremuit, tactuſque novis defluxibus æther,
Paulatim aërei tractus, & inania lata
Accepêre Luem, vacuaſque inſuetus in auras
Marcor iit, cœlumque tulit contagia in omne.

Sed Maſſam, & Fracaſtorium aſtra deceperunt, nam eorum effectus æquè ſunt benigni, & nil maligni ab ipſis per ſe dependet, ſed per accidens tamen fieri poteſt, hoc, vel illo

illo modo aërem, aquam, terram, & humana alterando corpora, cùm rerum naturalium generationis, & corruptionis ſint excitatores, ut indè mali producantur effectus; quomodò verò hunc in ſpecie, & non alium morbum producere potuerint, non explicant hi authores.

Crediderunt alii hunc morbum non epidemicum, ſed ſporadicum i. ſparſum, ejuſque originem Valentiæ, in Hiſpaniâ Terraconenſi habuiſſe, eo námque loci Gallus quidam elephantiaſi laborans, integram à nobili, & pulcherrimo ſcorto quinquaginta aureis emerit noctem, illudque ità infecerit, ut hanc diram genuerit luem, ut indè factum fuerit, ut omnes alii, qui cum eodem rem habuerint, coinquinarentur, & hinc brevi tempore infectio plurimis communis facta fuerit. Quaſi nulla anteà mulier elephantiaco commiſta fuiſſet. Verùm differt elephantiaſis à luis Venereæ ideâ, ac proindè elephantiacus hanc luem excitare nequivit.

Multi hanc peſtem ex Indiâ Occidentali, ubi populariter graſſatur, ab Hiſpanis in Gallorum exercitum ad Neapolim delatam fuiſſe autumant; Referunt nàmque hiſtorici: Chriſtophorus Columbus ex novo invento Orbe rediens, plurimos reduxit milites, qui non minùs auro, quàm hac peſte gravati, hanc appellentes urbem à Gallis obſeſſam, cùm ferè, biennium in navigatione conſumpſiſſent, ubi primùm noſtram civitatem occupârunt, nulli temperantiæ, & continentiæ generi pepercerunt, ac præcipuè cum ſcortis avidiſſimè luxuriantes furibundæ libidinis œſtro plus juſto perciti, hujus mali generationi anſam dederunt. Dum Galli obſidione magis, magiſque hanc premerent urbem, ob annonæ caritatem ejecta ſcorta avidè exceperunt Galli ignorantes hoſtiles dolos, & Hiſpanorum verſutias, cum illis effrenatè coëuntes ſe infecerunt, & inſueta illuxit lues, nec noſtro priùs cognita cœlo. Undè inquiunt Hiſpanos hanc peſtem non tantùm in hanc noſtram urbem, verùm in Italiam, & totum in orbem invexiſſe. Verùm errant hiſtorici hanc Luem in quibuſdam Indiæ regionibus epidemicam eſſe contendentes; nàm alius à Lue Venereâ morbus eſt, qui an ſit aëris, vel aquarum, vel victûs vitio, nondùm ab ipſis explicatus fuit.

Aliam hujus morbi originem adducit *Andreas Cæſalpinus* traditam à quodam milite Aretino, qui eo in bello militavit: Referebat is, oppidum in monte Veſuvio, quod dicitur *Summa*, ubi generoſi copia vini eſt quod, Lachryma appellatur, clàm noctù ab Hiſpanis derelictum, obſidentibus Gallis, ſed vino infecto, admiſto ſanguine, quem ex iis extraxerant, qui in Noſocomio Sancti Lazari laborabant. Ingreſſos enim Gallos, cùm ſe eo vino expleviſſent, cœpiſſe laborare morbis, & ſymptomatibus elephantiaſim referentibus. Verùm ſi verum hoc eſſet, elephantiaſis potiùs, quàm Venerea Lues hoc ſtratagemate excitata fuiſſet.

Leonhardus Fioravanti empyricus de hujus morbi origine aliam peculiarem

liarem habet ſententiam, quam apud nullum alium ſcriptorem legimus: Narrat ſe rerum cauſas indagandi avidum aliquandò Neapoli fuiſſe, cùmque variis diſcendi gratiâ converſationem iniiſſe, inter quos ſenex quidam nomine *Paſchalis Gibilotto Neapolitanus* annorum 98. ſibi retulerit, tempore, quo *Johannes*, *filius Renati Ducis Andegavenſis*, bellum gereret in *Alphonſum*, *Neapolitanum Regem*, circa annum 1456. ſe ſæpiùs à ſuo patre audiviſſe, qui fuerat ejuſmodi mercator in Regis Alphonſi exercitu, quòd cùm magna tùm inter exercitus annonæ caritas, & præcipuè carnium extitiſſet, utriuſque exercitùs mercatores noctù clàm cæſorum militum cadavera in fruſta concidiſſent, & varia edulia ex eis parata militibus vendidiſſent, qui avidè ea inſcii aſſata, cocta in artocreatibus ſatis longo tempore comediſſent, antequàm nullus id ſcelus reſciverit; tandèm hæc lues in toto Gallorum exercitu vagari cœpit, adeò ut vix unus inventus ſit inter omnes, qui puſtulis, bubonibus, doloribus, capillorumvè defluvio non laborârit. Quibus auditis, Fioravanti ut certior hac de re redderetur, per experimentum certiorari voluit, an humanæ carnis comeſtio hunc morbum in ſpecie producere poſſet. Domi ſuæ ſuem alere cæpit, omnique ejus pabulo axungiæ porcinæ aliquid immiſcuit, atque intra paucos dies ſui pili, ſeu ſetæ deciderunt, & undique puſtulæ, tumores, ſeu bubones protubuerunt. Hoc non contentus experimento, etiam in cane periculum fecit, clauſo in peculiari conclavi, ac nihil eſcæ ipſi dando præter caninam carnem per duos menſes, & idem in eo deprehendit, qui dolorum, & puſtularum plenus, piloſque amiſerit, & die, ac nocte dolorem ſuum hominis ægroti inſtar miſero ululatu teſtatus fuerit. His duobus experimentis tertium addidit, idemque in Bubone ave tentavit, eundemque notavit effectum. Ex quibus experimentis concludit unumquodque animal propriæ ſpeciei carnibus nutritum hunc morbum, qui hodiè Gallicus appellatur, incurrere. Atque hanc ipſam cauſam eſſe putat, quòd in Indiâ morbus hic ſit epidemicus, utpotè in qua Antropophagi carnibus veſcantur humanis.

Miramur ſanè tantùm Empiricum, ideſt bonum tonſorem, his experimentis luis Venereæ cauſam indagaſſe, & tot Scriptores Italos, Gallos, & Hiſpanos de hujus mali tali causâ mentionem non feciſſe. Nec Neapolitani ſenis relatio fidem facit, nec tempori quadrat propter falſam annorum computationem, nàm Lues hæc non innotuit Anno 1456. quo tempore *Johannes*, *Renati Ducis Andegavenſis* filius, contra *Alphonſum*, *Neapolitanorum Regem* bellum geſſit, ſed illuxit circa annum 1494. in bello, quod *Carolus VIII. Galliarum Rex* cum *Alphonſo*, *Neapolitanorum Rege* geſſit. Præterea demus verum eſſe, quod falſum nos experientia docuit, animal ſuæ ſpeciei carnibus nutritum, puſtulis, & doloribus affici, ac pilorum caſu corripi, adhuc ſub judice lis eſſet, an morbus iſte eſſet ipſiſſima Venerea Lues,

Lues, & talis, qui per contagium, & præcipuè per Venerem in alios transſplantari poſſit. Inſuper rationem reddere deberet, cur animal ejuſdem ſpeciei carnibus nutritum, puſtulas, dolores, & pilorum caſum patiatur, alterius verò ſpeciei non? Fabuloſum judicamus Antropophagos, quia humanis veſcuntur carnibus, hoc corripi morbo, cùm multi inſcii noſtris in regionibus ad longum tempus humanis paſti fuerint carnibus, nec hoc correpti fuerint morbo. Puſtulas, dolores, & depilationes endemicum eſſe malum aliquibus Indiæ populis, non humanarum carnium comeſtione, ſed aëris, aquæ, victûſvè vitio verti certum eſt.

Aurelius Minadoüs credidit hanc luem ex impuriſſimarum mulierum fœdiſſimis uteris irrupiſſe. Hanc luem illuxiſſe putavit, cùm fœminæ impuriſſimæ redditæ ſunt, quandò variam ſeminum commiſtionem recipere cœperunt: Inquit enim ſicut unum ſemen uni utero tantùm familiare, ac ſanum eſt, & fœcunditatem promovet, ità ſeminum multitudo, & varietas uterum infœcundum, & infectum reddit, ut ex optimâ ſubſtantiâ prava, imò peſſima corruptela fiat venefica, & explicatu difficilis, undè contagioſa generatur lues.

Sed falſum eſt ex nimiâ Venere ſemen putreſcere, nàm citra contagium hæc lues genita fuiſſet, cùm aſſiduus, immoderatuſque Veneris uſus ab orbe infantulo fuerit, & præcipuè poſt feracem illam benedictionem: *Creſcite, multiplicamini, replete terram*; & per annorum decurſus nunquàm interruptus fuit, cùm ad ſpeciei humanæ conſervationem ſpectet; ideoque.

> *Per victum, & coitum pugnant animalia quæque.*

Libido nunquàm ſatiatur, & extincta reaccenditur, uſu creſcit, in cæteris ſatietas, in coitu nulla, & præſertim in mulieribus efferveſcẽs prurigine vulvæ per libidinem inflatæ, perpetuò excandeſcit, undè jure *Juvenalis Satyr.* 6. inquit:

> *Et laſſata viris nondùm ſatiata receſſit.*

Igitur experientiâ conſtat, ex quavis immodicâ Venere, & multorum putreſcentiâ ſeminum nunquàm genitam fuiſſe hanc luem citra contagium. Nec hujus obſervationis mentionem aliqui fecerunt authores, quod utique non omiſiſſent, ſi aliquam hujus rei notitiam habere potuiſſent. Prætereà falſam quoque exiſtimamus variam ſeminum commiſtionem in utero, ac proindè corruptionem veneficam fieri. Credimus Minadoüm parùm verſatum fuiſſe in Veneris palæſtrâ; nàm mulieres meritoriæ poſt coitum ſemen non retinent, ſed indè ſponte labitur, cùm lubricam, & ſine rugis hanc habeant partem. Si quandóque illud retineri accidat, vel poſt aliquod tempus rejiciunt, vel ſi non, concipiunt, & uteri os ità clauditur, ut ſpecilli aciem non admittat, vel ità ſtatim ſe comprimunt, ut illud rejiciant. Undè in coitu duplicem Veneris voluptatem ſentiunt mulieres, unam in ſeminis virilis ejaculatione, alteram in ejus expreſſione; ideóque harum mulierum uterus non fit diverſorum ſeminum collu-

viarium. Inſuper ſemen utplurimùm intrà uteri vaginam ejaculatur, undè ſponte labitur, & mulieres à coitu ſtatim induſio, vel petiâ ad id paratâ pudenda abſtergunt.

Univocus eſt Hiſtoricorum, & Medicorum conſenſus in aſſignando hujus Luis originis tempore, ajunt enim anno 1494. *Carolo VIII. Galliarum Rege, cum Alphonſo Rege* bellum gerente, numeroſiſſimo exercitu Neapolim obſidente, primum hæc Lues in Gallorum caſtris innoteſcere cœpit. Cùm ob annonæ caritatem Neapolitani inutilem propellerent multitudinem, milites Galli ſcorta exceperunt, & quia hos non pudet etiam turpiſſima ſcorta palàm futuire eorum pulchritudine allecti magno libidinis œſtro inſatiabiliter fornicari cœperunt. Undè totum inquinârunt exercitum, & vix unus inventus fuit, qui cariebus, puſtulis, ulceribus, gonorrhœâ, bubonibus, doloribuſvè non laborârit. Tunc primùm tàm virorum, quàm mulierum partes generationi dicatas hac lue laborare fuit obſervatum, undè *Fracaſtorius* eruditè cecinit:

Qui caſus rerum varii, quæ ſemina morbum
Inſuetum, nec longa ulli per ſæcula viſum
Attulerint: noſtrâ qui tempeſtate per omnem
Europam, partimque Aſiæ, Lybiæque per urbes
Sæviit: in Latium verò per triſtia bella
Gallorum irrupit, nomenque à gente recepit.

Verùm, an obſidentes Galli, an obſeſſi Neapolitani, & Hiſpani tantum nefas primi in humano patrârint genere, vel paſſi fuerint, eſt in tenebris, ac ut ſuprà dictum eſt, ex incertitudine originis una gens alterum luis increpabar exercitum, atque gentis cognomentum addebat, Gallicum tamen frequentiùs fuit appellatum, ex eo quia Gallorum occaſione Lues irrepſit.

Cap. IV.

An Veteres Medici ante annum 1494. de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint?

Nil inter homines tàm vetus agitatum, quod aliquandò novum non fuerit; undè ridiculi ſanè ſunt ii, qui veluti Meduſę ſpectrum attoniti novitatem exhorrent: actum jàm eſſet de rebus humanis, ſi quod ſemel novum & inſolitum fuerit, in humani generis uſum admiſſum non fuiſſet, viverent nunc homines pecudum more, aliorumq; brutorum, quæ cùm artium facultate inventivâ careant, hactenùs ab eorum origine herbis, glandibuſque veſcuntur ſub aperto Jove degunt; nulla apud ipſa futurorum præventio, nulla præteritorum memoria. D. O. M. non omnia primo homini manifeſtavit, vel ſaltim quicquid ille callebat, amiſit; reſervavit ipſemet Deus determinatis temporibus paſſim ea propalare, quæ nunquàm priùs innotuerant: ſic ſuum fuit creationi tempus, ſuum tranſgreſſioni, ſuum univerſali dilu-

diluvio, ſuum incarnationi, ſuum denique redemptioni tempus, & licèt potuerat, non hæc omnia ſimul diſpoſuit.

Quis negabit novam olim non fuiſſe Hippocratis doctrinam? Quis recentiorem illam Galeni? Attamen ſi dùm nova iis authoribus eam profitentibus vivis inter homines emerſit, non fuiſſet recepta, nunc dictorum authorum doctrina vetus, & antiqua dici minimè poſſet, ac promittimus, quod quæ à nobis nunc nova, & inſueta medicorum vulgo odioſa traduntur, poſt tria, quatuor, aut decem ſæcula, non ſecùs ac Hippocratis, & Galeni placita pro antiquis, vetuſtiſque habebuntur. Tàm itáque eſt in hoc inferiori Orbe novitatis neceſſitas, ut ipſamet natura multoties exorbitet, monſtra, prodigia, reſque producat inſolitas, ac ſi tribuli, & ſpinæ ex ingluviis, aliiſque luxibus in humanâ naturâ novi pullulant pro inexpertis hactenùs cauſis morborum, pigra non eſt novis patefaciendis remediis, quibus novis ſuccurratur languoribus. Ut nunc ad noſtrum redeamus propoſitum, certum eſt non omnes morbos, quorum hactenùs plenam habemus notitiam, ſimul in humanam irrepſiſſe carnem, ſed paſſim nunc unus, nunc alter pro vivendi hominum modo emerſit. Antiquitùs ſimplices erant morbi, & medicina paucis erat contenta medicaminibus. Priſci homines ſolidiora habebant corpora, facili cibo, nec voluptate, & arte degenerato nutriebantur, non ad appetitum excitandum, ſed auferendum, eaque opere, labore, curſu, aut verſatâ glebâ ſoli labantur, undè nec innumerâ medicorum grege opus erat, nec tot ferramentis, pyxidibuſque medicina referta erat. Nunc non mutata eſt humana natura, ſed vita à multis ferculis, quæ multos fecerunt morbos. Bone Deus: una gula tantorum morborum cohortem in humanam invexit naturam! Addimus & gulæ hominum cupidines, luxus, luxurias, ocia omniumque ſenſuum illecebras paſſim per ætates, & ſæcula excedentes, quæ ità naturam laceſſunt, & ſubvertunt humanam, ut novorum, inſolitorum, inexplicabiliumque morborum ſemper fiat fœcundior ager, ac ut laceſſita natura tota jàm degener novis eſt producendis morbis proclivis, ità paſſim novis opus eſt medicis, novis medicinis, novis medicaminum præparationis modis, ut novis irruentibus morbis obviam eatur; quòd ut ilia crepent iis, qui antiquitati ſtrictiſſimo jure eorum aſſenſum ſacrârunt, Lues Venerea jàm cunctis ſe patefecit hominibus, & cognitis priùs remediis nullo modo cedebat, ex eo quia licèt ſymptomata, & effectus, quibus Lues hæc Venerea nobis ſe pandit, fuerint antiquis cognita, novum tamen aliquid in obſidione Neapolitanâ acquiſivêre, quod iis remediis, quibus tunc olim expugnabantur, ampliùs poſteà expugnari non poterant: fuit ſanè illud novum, quod contagium vocamus, quo Lues de corpore in corpus per contactum transfunditur.

Non deſunt medici, qui pervicaciter *Hippocrati* hoc malum innotuiſſe affirmant, & ab ipſo *lib.* 3. *epid.*

epid. ſect. 3. accuratè deſcriptum fuiſſe, ubi oſſium denudationes, capitis, & menti glabrities, carnium, & nervorum ſuppurationes, ſacros ignes cum ulcuſculis, variorum membrorum dolores, abſceſſus circa fauces, dentes, gingivas, & genitalium exulcerationes recenſet. Sed levia proculdubio ſunt prædicta, & inefficacia ad demonſtrandum, quod quærimus; nàm nec quidèm *Hippocrates* citato loco Veneream Luem deſcribere ſomniavit, ſed tantùm peſtilentialem ibi refert conſtitutionem, in qua relatæ affectiones ſunt vagatæ; quæ majori ex parte, acutis, febribuſque malignis copulatæ fuêre, cùm Venerea Lues ex propriâ vi febrem non afferat. Prætereà *Galeni* teſtimonio conſtitutio illa epidemica, & popularis fuit, qualis profectò non eſt Venerea Lues. Adde, quòd curationes longè inter ſe diverſæ idem declarant. Inſuper morbi epidemici non ſemper durant, ſed tandèm finiuntur, hæc verò lues nunquàm ut malum epidemicum vagatur, & ex quo incepit ad hoc uſque tempus durat, & durabit.

Non defuerunt alii, qui luem hanc elephantiaſim eſſe dixerunt, ex eo quia Venereâ lue apparente, ceſſavit elephantiaſis, undè *Gabriel Fallopius* refert, quòd tunc temporis elephantiacorum noſocomia vacua reddita ſunt, & Gallorum contrà innumeris repleta ægris. Idem inquiunt in utroque affectu eſt inficiendi modus, ſi quis c. ex. in lecto ſudet cum infectis, ſi os ori conjunxerit, ſi cum infectâ coïerit. In utroque affectu pili, & capilli decidunt, puſtulis, ſquamis, & ulcuſculis defœdatur cutis, quare eadem utriuſque affectûs erit natura, etſi voces, & nomina ſint diverſa. In æquivoco volutantur, qui cum elephantiaſi luem confundunt Veneream; nàm illa affectus cutaneus eſt, ac tota cutis redditur craſſa, dura, oſtrecoſa, ejuſque ſanum nil remanet, labia intumeſcunt, & craſſiora fiunt, ſub linguâ tubercula, & glandulæ ſub auribus innaſcuntur, & tota transformatur facies; hæc verò totius corporis eſt affectio, nec ſolam cutem, ſed partes liquidas, carnes, cartilagines, nervos, & contaminat oſſa: non ſemper, vel infrequenter fœdatur cutis, ſed intimæ impetuntur partes, bubones in inguinibus protuberant, partes generationi dicatæ exulcerantur, & puſtulæ, quæ in cute naſcuntur, nunc plures, nunc pauciores, nunc majores, nunc minores exiſtunt, & nunquàm totam obſident cutem, ſed ſemper aliquid ſani inter ipſas mediat, & minùs ſæpè viſuntur in facie. Elephantiaci perpetuò inficiunt, & proles gignunt elephantiacas ſanandiſpe deſtitutas; Gallici autem non ſemper filios generant infectos, & non ægrè reſtituuntur. Ad rationes in oppoſitum facilis eſt reſponſio, & ad primam: Verum quidèm eſt in Italiâ, ubi Venerea Lues eſt frequentiſſima, & copioſiſſima, raro elephantiaſim vexare; non tamen aliis in locis, & præcipuè in Galliâ, ubi innumera ferè ſunt pro elephantiacis Noſocomia, adeò ut nullus ſit ferè pagus, in quo non ſit hoc noſocomium, & tamen aliâ ex parte

innu-

innumera etiam Lue Venereâ pollutorum multitudo. Ad ſecundam, idem inficiendi modus naturæ identitatem non arguit; non enim quia phthiſis contagioſa eſt, ut lepra, inferre licet ejuſdem fore naturæ. In pilorum defluvio diverſitatem in utriſque cognoſcimus; nàm in hac lue decidunt quidèm pili, capitiſque capilli, non autem axillarum, & pubis; elephantiaci autem omnibus ſpoliantur, imò à pube, & axillis incipit caſus.

Cœterùm ficos, ſordida ulcera, & puſtulas antiquitùs homines fœdaſſe præter *Celſi* teſtimonium apud *Martialem* non pauca legimus, & præcipuè *lib. 7. Epigrammatum, epigrammate* 70. hæc habet carmina:

Ficoſa eſt uxor: ficoſus & ipſe maritus:
Filia ficoſa eſt: & gener: atque ſocer.
Nec diſpenſator; nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus foſſor: ſed nec arator eget.
Cùm ſint ficoſi pariter juveneſque, ſeneſque,
Res mira eſt: ficos non habet unus ager.

Et Juvenalis Satyrarum lib. 2. carm. 8.

Quis enim non vicus abundat.
Triſtibus obſcœnis? Caſtigas turpia quùm ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinædos.
Hiſpida membra quidèm, & dura per brachia ſeta
Promittunt atrocem animum, ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.

De hoc quoque morbo ſcripſit *Gal. 5. de compoſ. med. per loca cap. 4.* Expreſsè quoque apud eundem bubones in inguinibus deſcriptos legimus 6. *de ſimpl. med. facult. & 2. de ſympt. cauſis cap. 2. & 6. de loc. aff. cap. 6.* De gonorrhœa prolixè diſputat, ut non prætereamus ea, quæ in *lib.* habet *de tumoribus p. n. & 11. de ſimpl. facult.* ubi de Uvis, & 9. *de compoſ. med. per loca cap.* 8. quibus in locis, diverſis ſub capitibus quamplures ulcerum, puſtularum, ac tumorum ſpecies proponit, quas paſſim nunc in Lue Venereâ affectis præcipuè quàm in cœteris hominibus ab hac Lue immunibus, obſervamus.

Avicennas quoque, reliquorumque Arabum cohors multas tumorum, ulcerum, ac puſtularum ſpecies deſcribit, quæ graſſantis nunc Luis Venereæ affectibus adæquatè reſpondent; at ut ſuprà notavimus, non defuêre, qui Arabum Sahafatum, mentagram, & pudendagram hanc Luem, quam nunc Veneream vocamus, eſſe crediderunt.

Verùm nos, cùm accuratè antiquorum libros ad hanc rem percipiendam evolverimus, certi ſumus apud veteres inter morbos acutos peſtem tantùm per contactum non ſolùm, ſed etiam per fomitem ex contaminatis corporibus in non contaminata irrepſiſſe; in chronicis verò de ſcabie, & leprâ idem quoque eveniſſe tradunt: reliquos deindè morbos omnes per contactum ſana corpora contaminandi hac prærogativâ omnes expertes fuiſſe legimus. Contrà obſervamus Luem, de qua nunc agimus, Veneream

nil novi ſecùm habere præter ſui in ſana corpora per contactum propagationem; affectus verò, & ſymptomata, quibus ſe pandit, in veterum ſunt authorum obſervationibus diffusè deſcripta, nec hactenùs in duorum millium Lue infectorum numero, quos obſervavimus, ſymptomata vidiſſe accidit, quæ apud *Celſum, Galenum, & Aviſennam* notata non invenerimus. Undè concludimus Luem hanc Veneream Anno 1494. dùm Galli Neapolim obſidebant, antiquis morbis fermentale tantùm addidiſſe virus, quod per contagium ægri corporis cum ſano, morbus, qui anteà non propagabatur, deindè propagaretur, non ſecùs ac ſcabies, & lepra antiquis quoque contagioſæ fuêre.

Cap. V.

Ratio diffuſionis Luis Venereæ per Europæ, Aphricæ, & Aſiæ Provincias.

Venerea hæc Lues non ſolùm Gallos, Hiſpanos, ac Neapolitanos, in quibus ſui apparuêre primordia, afflixit, ſed annorum lapſu extra Europam in Lybiam, & Aſiam transfretavit, ut innumeræ teſtantur hiſtoriæ, quod multam afferre debet admirationem; nàm cùm inter has mundi partes ob frequentatam noſtris temporibus navigationem perenne ſit hominum commercium, totaque, ut prædiximus, conſiſtit hujus Luis eſſentia in acquiſito contagio: quoties Europæi Lue contaminati in Lybiam, & Aſiam navigârunt; & cum mulieribus Lybicis, Aſiaticiſque inière commercium, hujus Luis Seminarium jàm in dictas provincias transplantârunt, quod deindè per individua ſerpens, vulgaris morbus devenit, ut in Europæ magnis urbibus experimur; atque hoc eodem modo ubivis gentium hæc Lues hactenùs ſuum non diffundit virus, diffundere illud poteſt, cùm ſufficiat polluti hominis cum ſanâ contactus, ut Luis Venereæ fiat transplantatio.

Agitari hìc curioſitatis gratiâ dubium poſſet, An bruta animantia huic Luis Venereæ contagio ſint obnoxia, cùm experientia nos doceat hominum peſtem, peſtem non eſſe brutorum, ſicut contrà brutorum animantium peſtis, licèt homines cum his commercium habeant, in eos non ſerpit, neque in ſanitate, neque in vitâ læduntur; quapropter requiritur quædam mumialis ejuſdem ſpeciei diſpoſitio in vivente, adhoc ut fiat peſtilentis auræ transfuſio, & impreſſio: homo itàque peſte correptus, ſi equum aſcendat nudum, & ſimul immediatum habeant contactum, equi pili contagium ſuſcipiunt, alteri homini communicabile, ſi illius fiat approximatio, ſed equus nihil ab impreſſo contagio patietur, ex eo quia humanâ caret mumia humani contagii ſuſceptiva. Idem eveniet, ſi in ſpecie equina ſit peſtis, nàm licèt homines cum equis contaminatis commercium habeant, nil tamen in ſalute læduntur.

Contrarium tamen de Lue Venerea nos docuit caſus, enim verò mere-

mere ricem aliquandò obſervavimus Lue Venereâ undique putreſcentem, & ſordidis ulceribus fœdam, quæ catulam habebat familiarem, hanc lingendis ſibi ulceribus aſſuefecerat, quæ poſt aliquod tempus carcinomate in ore corrupta, totaque ſcabioſa, & in generationis loco exulcerata, tabefacta periit. Differt ſanè peſtis ſimplex à peſte Venereâ, illa enim vitam immediatè adoritur, illamque extinguit; hæc immediatè nutrimentum corrumpit, propterea illa acuta eſt, hæc chronica, illa ſpeciei mumiam requirit, hæc minimè quidem.

CAP. VI.

De Venereæ Luis Duratione prolatum à Scriptoribus Iudicium.

Iam ſuprà, quæ ad Luis Venereæ hiſtoricam narrationem attinet, diffusè tradidimus, ſupereſt, ut quid de eâ ſcriptores prædixerint, ſubjungamus.

Hieronymus Fracaſtorius aſſeruit hanc peſtem propriâ ſponte aliquandò finem habituram, ac ut enormentico irrepſit modo, ità certâ adveniente planetarum revolutione, eam à lædendo deſiſtere, exiſtimavitque eam ſuo tempore ſeneſcere, & paulò poſt planè interituram, ac longa poſt ſæcula, eâdem planetarum revertente conjunctione, reverſuram, undè ſic cecinit.

Namque iterùm, cùm fata dabunt, labentibus annis,
Tempus erit, cùm nocte atrâ ſopita jacebit
Interitu data: mox iterùm poſt ſæcula longa
Illa eadem exſurget, cœlumque, auraſque reviſet,
Atque iterùm ventura illam mirabitur ætas.

Hujus Luis cauſam *Fracaſtorius* è cœlo evocavit, cœleſtemque ei tradidit originem, tanquàm è matre Venere natam, & à Sideribus expoſitam mendicavit, quorum conjunctiones perennes non ſunt, ſed labente tempore mutantur; ideòque morbum eſſe credidit epidemicum, quem interiturum ſecùm trutinavit, quia tempore, quo primùm hæc graſſari cœpit Lues, ſtatim à coitu puſtulæ ex nigro vireſcebant, ulcera ſordida innumera, & excedentia uſque ad oſſa, ac ſanies ab his emanans, ità pravum ſpirabat odorem, ut cujus nares attigiſſet, is mox infici crederetur, & ipſo magis aſpectu, quàm dolore ægros torquebant. Gonorrhœæ fœtidæ, in mingendo ob acrimoniam luctuoſi ejulatus, in erigendo atrociſſimi ſentiebantur dolores. Bubones ante ſuppurationem ſæviſſimis noctis torturis, & aliis hujus luis inficiebant ſymptomatibus, quæ nullis medelis, nullâ arte tolli, aut ſaltim ſedari poterant. Imò adeò truculentior hęc graſſabatur Lues, ut omnes ægrorum aſpectum fugerent, contactu verò ſic abſtinerent, ut morbi prætereà nullius. Tunc ſuo tempore mitiùs ſe gerere accipiebat, quia puſtularum, ulcerumque fœditas cicurata, gonorrhœæ, bubones, gummata, dolores &c. amiciùs ſe gerere intuebatur; perperàm credidit luem ſenectutem attigiſſe,

giſſe, poſtmodò interituram. Verùm planetarum conjunctiones, eorumque rotationes Fracaſtorium luſerunt; is non optimè aſtrologiâ callebat, credimus multoties hanc luem in humanam irrepſiſſe carnem, ſi ex planetarum conjunctione accidiſſet. Nec luem ſeneſcere, nec experientiâ ceſſare videmus, imò quò ſenior, eò evadit fortior, & licèt puſtularum, ulcerumque fœditas tolerabilior evaſerit, dolorum tamen cruciatus, gummata &c. immaniùs torquent. Ea eſt hujus Luis conditio, ut non ſtatim perimat, eſtò in primâ origine violentiùs irrepſerit, non per hoc ultimam habebit periodum, ea enim, quæ prçter naturam ſunt, ac vi fiunt, perpetuis carent cauſis: Verùm eſt nil præter naturam, & violentum durabile, & ex ſe perpetuum eſſe, ſi tamen cauſſa perpetua ſit, ipſum perpetuum erit. Poteſt peſtis quandóque extingui, ut de facto extinguitur, ſi eadem, quæ in peſte præcavendâ, & curandâ adhiberetur ſedulitas: modò quia ſemper dantur homines, qui hac laborant lue, alioſque inficere poſſunt, alii verò ab eorum conſortio non ſe abſtinent, etiam hæc tamdiù durabit Lues, quandò iſtæ converſationes cum infectis, vagæ libidines, & coitus durabunt, & tamdiù eam propagaturam, & duraturam judicamus. Præterea experientiâ comprobatum eſt, quòd quoties morbus in humanâ pullulavit carne per contactum diffuſibilis, chronicus, non autem acutus, nunquàm ampliùs ceſſavit, ſed diffuſo undequaque ſemine, ſemper meſſem multiplicavit: Lues ergò Venerea cùm jàm in cunctis orbis terrarum provinciis ſuum transplantavit ſemen, atque per ſæcula ſemper ulteriùs ſerpet, eam in humanâ ſpecie ad ſupremam uſque periodum duraturam cognoſcimus.

Euſtachius Rudius ſibi perſuaſit poſſe Medicorum ope, & artis auxiliis extingui, inquit enim: *Si unus eſſet mundi Princeps, aut una multorum adverſus hunc morbum conſpiratio, medicorum ope planè extirpari poſſet. Si nimirùm ii, qui hac premuntur lue, cuncti medicis curandi conſignarentur, & interim ab aliorum conſortio ſequeſtrarentur, ac illud idem cum hac lue infectis perageretur, quod cum infectis peſte, vel leproſis fieri aſſolet, ſpes utique eſſet hanc luem extirpari poſſe; & eò magis, quia Venerea Lues, non ut peſtis ad diſtans, eſt contagioſa, ſed per concubitum propagatur.*

Optimum profectò pro Lue Venereâ extinguendâ remedium excogitavit Rudius, ſed inutile, quia facilius eſt dictu, quàm factu. Eſt remediũ quod cõtra felem excogitarunt mures, de ſuſpendendo nempè in ejus collo tintinnabulo. Si unus eſſet mundi Princeps, & præcipuè ſi ipſe fuiſſet, totâ ſuâ ſolertia in id incubuiſſet, & tanto conſuluiſſet malo, ſed plures ſunt orbis terrarum Principes, nec omnes eodem vivunt voto.

DE

DE VENEREÆ LVIS ESSENTIA,

LIBER II.

AD Luis Venereæ eſſentiam percipiendam operæ pretium fuit, quæ hiſtorica ſunt, priùs de hac Lue præmittere; multùm enim ad eſſentiæ cognitionem juvat quemque eſſe conſcium hujus Luis originis, diffuſionis, lædendi modi, ſymptomatum, accidentium, aliarumque circumſtantiarum eam comitantiam: Verùm quæ ſequuntur, quia altioris ſunt indaginis, attentiſſimum unumquemque exhortamur, etenim pollicemur, quòd ſi quę ad Venereæ Luis eſſentiæ intelligentiam trademus, intellexerit, veriſſimam omnium morborum theoriam percipiet, à qua curationis indicatione deſumptâ, nunquàm curandi morbos certitudine fruſtabitur. Quapropter veteres cùm humores, & intemperies pro morborum cauſſis tantùm agnoverint, ſintque humores occaſiones tantùm, quibus animal infirmatur, cauſſâ pro efficienti occaſionali deſumptâ, morbi quidditatem non intellexêre, quam omni conatu ſugerere aggrediemur.

CAP. I.

Opinionum de Luis Venereæ eſſentia Examen.

HUcuſque ſecundum Scriptorum libidines multæ, ac diverſæ fuère circa Luis Venereæ eſſentiam Sententiæ; alii enim illam dixêre cauſſam, non morbum, alii ſpirituum alterationem, aliqui venenum, quidam læſionem proprietatis temperamenti; alii excrementum; nonnulli ſymptoma nominârunt, qui verò morbum illam eſſe aſſeverârunt; alii arthritidem, pſoram, elephantiaſim, variolas, morbum epidemicum, continui ſolutionem, intemperiem calidam, & ſiccam; nonnulli calidam, & humidam; alii frigidam, & ſiccam; quidam morbum à totâ ſubſtantiâ, & qualitate occultâ; multi omnium morborum congeriem; tandèm *Minadoüs*, nec cauſam, nec morbum, nec Symptoma illam eſſe dixit.

Ex tot opinamentis, quàm intricatum ſit negotium hujus Luis eſſentiam aſſequi, quiſque colligere poteſt; de tot námque Authoribus, qui de hoc ſcripsêre morbo, vix pauci inter ſe conveniunt, quin potiùs phantaſiæ ductu per vanas conjecturas peculiarem habent ſententiam: ſed omnes eodem amiciuntur pilo, eodemque inficiuntur cœno; cùm ex caudâ vulpem, & ex ungue leonem cognoſcere profiteantur. Horum rationes in examen adducere joci gratiâ juvat, licèt non conducat, utpotè nimis ruſticanæ, cùm confuſionem animis in-

inducant, & ignorantiam pariant.

Hercules Saxonia Luem hanc eſſe tantùm cauſam, non verò morbum, nec ſymptoma afferit, quia extra corpus humanum exiſtere poteſt, in linteis nempè, vel aliis id genus veſtimentis, in ſudore, fæcibus, præterea ſemine, & ſanguine jàm à corpore ſecretis; intra corpus humanum etiam, quia partes non viventes, morbisque ſubjectas inficit, & obſidet, nempè humores, & ſpiritus.

Iohannes Manardus eſſe morbum in ſolutâ unitate ab exuſtis humoribus contagio affectis pendentem ſcribit, probat primò, ex *Hip. lib. de loc. in homine num.* 47. ubi habetur: *Morbi quicumque ulcera ſunt*, cùm Venerea Lues ex morborum numero ſit, ad ulcera reducitur, quæ in ſolutâ unitate conſiſtunt. Secundò, præcipua hujus Luis ſymptomata ſunt puſtulæ plurimæ univerſum afficientes corpus, necnon ulcuſcula, quæ ſtatim à Lue contractâ pudenda afficiunt: Sicuti etiam faucium, columellæ, narium eroſio, & caſus. Tertiò, dolores nimiùm atroces, qui infectos torquent ægrotos; quamvis non ſint ulcera jàm facta, ſaltim ſunt diſpoſitiones ad ipſa, cùm in doloribus continuum ſolvatur ſolùm, licèt non ſit ſolutum: itáque hoc mali genus ad ſolutam unitatem, aut unitatis ſolutionem reducitur, & quicquid in eo obſervatur, eſt ulcus factum, vel fiens.

Hieronymus Capivaccius, *Aurelius Minadoüs*, & alii ſuſtinent hanc Luem non eſſe morbum, & primò, quia ad nullum morbi genus reduci poteſt; non ad intemperiem, ut puſtulæ oſtendunt; non ad ſolutam unitatem, ut docent gummata, bubones, & cætera; nec tandèm in malâ compoſitione, ut ulcera ſuadent. Secundò, morbus eſt conſtitutio p. n. primò, & per ſe operationes lædens: Lues verò hæc primò, & per ſe non lædit: itaque morbus dicendus non eſt. Minorem probant: ubi quis poſt coitum Luem contraxit, multo intercedente temporis ſpatio, benè valet, nullumque perſentit incommodum, quouſque tandèm ægrotare, & dolere incipiat. Ità multi poſt duos, tres, vel plures menſes, & ferè omnes poſt aliquot dies Luis incommoda percipiunt. Imò nos quendam militem Hiſpanum poſt quadraginta annos, ex carie, quendam monachum poſt quadraginta quinque, ex gonorrhœâ contracta, attamen ante religionis ingreſſum, in gummata, & dolores incidiſſe obſervavimus. Hoc intermedio tempore nulla adeſt ſenſibilis læſio, cùm tamen adſit contracta Lues; igitur Lues non eſt conſtitutio lędens, cùm ipſa ſine actuali læſione reperiatur: itáque non eſt morbus. Tertiò, Lues contracta quamvis lædat, non primò lædit: igitur non eſt morbus, cùm non quæcumque læſio ſit morbus, ſed illa ſolùm, quæ primò, & per ſe ſit, ut à morbi causâ differat, quæ non lædit primò, ſed introducto morbo: itáque eſtò lædat Lues, quia dùm lædit, læſionem primò non facit, morbus non erit. Aſſumptum probant, quia læſio facta à Lue eſt ulcus, bubo, gonorrhœa, caries, & ſimilia, quæ ſunt

ſunt vel veriſſimi morbi, aut ſymptomata ſuos ſequentia morbos: ergò Lues, ut lædat, requiritur morbi introductio, cùm nunquàm lædat, niſi facto morbo: ergò ipſa non erit morbus. Quartò, Venerea Lues conſervatur in ſubjecto non vivente: igitur non eſt morbus, qui eſt ſola, & mera viventis paſſio, non viventi ſubjecto nullatenùs communicabilis. Antecedens probant primò, quia eſt nonnullorum aſſerentium ſententia Luem Veneream poſſe communicari per ſudorem fluentem à corpore infecto, & conſervari in linteis ſimilibuſque ſubjectis nullâ gaudentibus vitâ. Quomodò ergò Lues erit morbus, ſi in hiſce inanimatis recipi poteſt ſubjectis? Secundò, Lues inſidet ſanguini, & ſemini adhuc à ſeminante deciſo, quapropter ſemine infecto non minùs inficiuntur coëuntes, quàm fœtus, Si gignitur, naſcitur infectus: ſed neque ſemen, neque ſanguis vivit, præcipuè poſt deciſionem, & ejectionem è corpore: ergò non eſt morbus. Quintò, Venerea Lues eſt quid corporeum, imò verùm corpus: ergò non poteſt eſſe verus morbus, cùm hic ſit de genere qualitatum. Antecedens patet, quia aliud non eſt Lues, quàm vapor, ſeu ſeminarium quoddam contagioſum tranſiens de uno in aliud, quod omninò diſtat à qualitate, & accidentibus, & neceſſariò corporis, ſeu ſubſtãtiæ rationem importat, unde Lucretius canit:

Tangere enim, & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Si ergò hujuſmodi rationem habeat Lues, morbus eſſe non poterit. Sextò, ex multis coëuntibus cum infectâ muliere, non omnes inficiuntur, ſed aliqui, alii nullâ tentantur labe, & tamen omnes eundem excipiunt vaporem, ſeu ſeminarium: ergò Lues iſta non eſt morbus, alioquin omnes ægrotarent, quod falſum eſt, ut conſtat experimento à *Falloppio* adducto duodecim Scholarium, qui dùm rem habuerunt cum muliere infectâ, tres tantùm ex illis Venereâ Lue correpti fuère, ex quibus liquet Luem non eſſe morbum.

Neque Symptoma eſſe poteſt, quia hoc eſt inſeparabile à morbo, ſicut umbra indiſſociabilis eſt à corpore.

Neque morbi cauſam eſſe, quia cauſa p. n. eſt illa, inter quam, & actionem læſam cadit medium, morbus nimirum, cùm morbus ſit id, quod proximè lædit actionem, cùm autem hæc morbi interuentu lædat.

Capivaccius hunc affectum non morbum, ſed excrementum putavit, dùm eum definivit, quod ſit excrementum p. n. toto genere potens multifariam lædere hominem genitum ex humanâ ſubſtantiâ à ſimili.

Alii medici, dogmata quorum ſunt caloris, frigoris, ſiccitatis, & humiditatis, relictis ſuprà notatis litigiis, ad cauſas manifeſtas hanc Luem reducere, ſcilicèt ad intemperiem calidam, & ſiccam, conati ſunt, hujus farinæ ſunt *Alexander Maſſaria*, *Johannes Baptiſta Montanus*, & cæteri, & probant primò, quia proprius caracteriſmus, ſine quo hæc Lues non eluceſcit, non conſiſtit, nec viget, eſt exuſtio, ut aper-

apertiſſimè accidentia demonſtrant ſupervenientia, quę affectionis cujus ſunt, materiam declarare valent. Ità puſtulæ univerſum ferè occupantes corpus, gingivarum eroſio, faucium ulcera, capillorum defluvium, columellæ imminutio, oſſium caries, & ſimilia, quæ Luem comitantur, atque oſtendunt, certiſſimæ faciunt exuſtionis fidem: ſed talis, tantaque exuſtiò, non niſi à calore morboſo excedente dependet: ergò in calidâ intemperie repoſita eſt Lues. Secundò, hoc idem deducitur ex bubonibus ſuppuratis, qui præcipuè hunc ſequuntur morbum; eorum námque labia multùm calloſa, & nimis indurata obſervantur, maleficio ſcilicèt caloris exurentis, & callum inducentis. Confirmat tertiò eorum aſſertionem mordax, & acerrima gonorrhœa, quæ primò, & plerúmque ab hac lue induci ſolet; adeò enim mordax eſſe conſuevit, ut genitalia frequenter exulceret, & urinæ ardorem afferat, ſic diſcurrendum de aliis incõmodis à Lue inductis, quæ non niſi prævalentem conſequi calorem poſſunt. Excreta tandèm omnia in infectis hac lue ſi benè obſervantur, utpotè acria multùm, mordacia, calidam intemperiem certo certius arguunt: comitantia igitur, & ſubſequentia ſigna calidam intemperiem in hac Lue ſignificant.

Nonnulli medentes, ut *Nicolaus Maſſa*, *Rondeletius*, & cœteri, deſumpto à curatione argumento, quia Venerea Lues remediis omninò calidis, imò in calore multùm prævalentibus curatur: ſiquidèm extenuans diæta calida, & ſicca ab omnibus practicantibus præſcribitur ità infectis; validiora, acriora, calidiora pharmaca eiſdem adminiſtrantur; vehementiora adhibentur ſudorifica ex ſalsâ, guajaco, & ſimilibus parata; unum demùm verbo, quidquid pro hujus Luis curatione uſurpatur, calidum eſt, ut ignis naturam ſapere videatur, calidam, ſiccamque intemperiem pro hujus Luis causâ repudiârunt, cùm calidiſſimis, & ſicciſſimis curetur præſidiis; meditantes præcipuè famigeratum illud in ore Medicorum theorema, quo ſancitur curationem inſtituendam eſſe à contrariis: ſed quia in eodem volutantur luto, dixerunt hujus Luis cauſam in intemperie frigidâ, & humida conſiſtere, id probant primò eodem argumento à curatione deſumpto: Curatur calidis & ſiccis: ergò intemperies erit frigida, & humida. Secundò, gummata, diuturni dolores, rebelles fluxiones, craſſi, & cœnoſi ſanguinis generatio, & alia ſimilia, frigiditatem, & humiditatem prævalentem demonſtrant: igitur.

Judicate vos quantùm à tantâ ſententiarum multiplicitate abſit hactenùs veritas, & quæ in tanto morbo curando uſque adeò adæquata ex theoriis deſumpta fuerit indicatio. quòd ſi in cognitione Luis Venereæ, quæ tàm palam nobis alloquitur, in tantâ confuſione jactantur medentes, in quantâ ſanè erunt in aliis morbis, quorum latentior eſt fiendi, & lædendi modus, quiſque judicare poterit. Pendet quidèm tanta confuſio, ſententiarumque contrarietas ab impoſturâ, & falſitate doctrinæ temperamen-

torum verſutè à *Galeno* in rem medicam introductâ.

Alii multa hujus Luis ſymptomata conſiderantes, modò calida, modò frigida, modò exuſtionis ſigna, quæ ſiccitatem habent adnexam, modò humiditatis, quâ interdùm copulantur, & tandèm ſolutam unitatem, ut à tot ſe tricis expedirent, Syndromen, ſeu congeriem omnium morborum dixerunt, quia hæc Lues nullum denotat peculiare, & determinatum morbi genus, ſed per omnia excurrit, & vagatur.

Multi, ut *Fallopius*, *Mercurialis*, *Zacutus Luſitanus*, *Fernelius*, *Sennertus*, & alii, Luis admirandos, contrarioſque effectus meditantes, ac nullis primis, vel manifeſtis qualitatibus agere, imaginati ſunt ad nullam reduci poſſe intemperiem, nec unitatis ſolutionem, nec formæ, ſeu ſtructuræ lapſum; etenim cùm major morborum pars, & eorum, qui homines crudeliùs vexant, intemperiebus accomodari non poſſint, ut à tot ſe eriperent tricis, neceſſarium fuit illis, qui præter temperamenta ſciebant nihil, ut majorem ingenii hebetudinem patefacerent, inter ſecundi generis cauſas recenſere, ſcilicèt ad occultas qualitates recurrere, tanquàm ad ſacrum ignorantiæ aſylum, & ad ſpecioſum vocabulum, quo apud imperitum vulgus ignorantiam tegere valeant, aliis verò naſutioribus ad plauſibiles confugere terminos, uti ſunt: Lues Venerea eſt morbus occultus, à totâ ſubſtantiâ, à deleteriâ facultate, à proprietate occultâ, à venenatâ aurâ, ſimileſque, qui ſi rectè examinentur, eos ignorantiæ arguunt, & ſciunt, quod neſciunt. Id colligunt, quia virulentæ Luis natura eſt arcana, & prorsùs ignoratur, nàm licèt quandóque ſublata ſit, & expugnata videatur, niſi tamen occulta illa qualitas expugnetur, homo inculpatam nunquàm recuperat ſanitatem. Obſervatum enim eſt ex parvâ, vel carie malè curatâ, Luem Veneream occultam per triginta, vel quadraginta annos furtivo modo in corpore delituiſſe, poſt quos in actum dolores, gummata, ulcera &c. erupiſſe quaſi occultarum qualitatum actione. Ut etiam ex proprio, ac ſpecifico curationis modo eruunt; putant enim remediis à totâ ſubſtantiâ agéntibus expugnari, non quia calida, vel frigida ſunt, ſed quia modo nobis incognito, & occulto operantur. Hujuſmodi credunt lignum Indicum, ſalſam parillam, hydrargirum &c. Lignum námque calidiſſimum eſt, frigidiſſimum hydrargirum, quare ſi hæc Lues calida, aut frigida foret, horum uſu intenderetur potiùs quàm remitteretur.

Nos, ut hos vitemus ſcopulos, & ne in barbatorum impingamus ſyrtes, non ex noſtrâ phantaſiâ, ſed à rebus, circa quas philoſophamur, veritatem hauriemus; quid ſit morbus in genere, & quomodo in vivente ſano exoriatur, inveſtigabimus, ut deindè ad Luis Venereę quidditatem tutius accedamus, undè ſit.

Cap. II.

De Eſſentiâ Morbi in genere.

DUm vivens animal, quod intra ſe efficere à naturâ ſibi datum eſt, efficere poteſt, vel ſi efficit, vel diminutè, vel depravatè, vel cum dolore, hoc tale vivens animal, vel in toto corpore, vel in aliquâ ſui corporis parte, morbum habere dicimus. Præcedunt morbum vita, & vitæ integræ inculpatæque actiones; itáque ut, quid ſit morbus, intelligamus, quid in vivente vita ſit, & quid requiratur ad inculpatas actiones peragendas, priùs cognoſcere neceſſarium erit; ab hac ſuppoſitione neque *Galenus* ipſe receſſit, nàm Galenus morbum non agnovit, niſi in facultatibus læſis, conſtituatque apud Galenum eſſentiam morbi facultatum læſio.

Videndum nunc eſt, an facultates in vivente propriam habeant ſubſtantiam, & à temperamento tantùm dependeant, ut *Galeno* placuit, an verò ipſæ à ſimplici quadam entitate æthereâ, & enermonticâ, in ſpermaticis viventium partibus implantatæ exerceantur, ut *Hippocrates* priùs, deindè *Plato*, & *Ariſtoteles* ſentiêre.

Galeni ſententia, præterquam quòd Atheiſmum includit, & animæ ſubſtantiam, præter temperamentũ obſtinatiſſimè negat, ut *toto titulo de ſubſtantiâ facultatum naturalium*, & *titulo, an animi mores corporis temperiem ſequantur*, hac demonſtratione de falſitate convincitur: Nemo dat, quod non habet: elementa vitam non habent: ergò vitam dare non poſſunt. Reſpondent, diſtinguendo minorem, vitam nó habent elementa ſeparata, & ſimplicia, concedunt; non habent vitam elementa miſta, & negant. Sed iterùm contrà: miſtio elementorum ſi vitam efficeret, ubivis fuerit elementorum miſtio, ibi vita foret: ſed omnia corpora Univerſi, in Galeni ſententiâ, ex elementorum miſturâ conſtant: ergò omnia Univerſi corpora vitam habent: Sed hoc eſt falſum: ergò &c. Præterimus, quòd jàm apud omnes ſanæ mentis viros, elementorum quaternarium, eorum qualitatum miſtura, & ex eâ reſultantia temperamenta indifferentes pro fabulamentis habentur.

Ad firmiorem *Hippocratis* ſententiam tranſeamus, quę vitam, ſpiritum impetum facientem aſſerit æthereæ naturæ, & hoc *Hippocratis* placitum, ultrò confirmavit *Ariſtoteles*, qui relictis elementis, eorum miſturis, & complexionum figmentis, naturam, & vitam dixit ſpiritum proportione reſpondentem elemento ſtellarum; & in definitione, quam de naturâ tradidit, (idem enim eſt vita, ac natura in viventibus) profũdiori intellectu hanc veritatem expreſſit: dùm dixit: *Natura eſt principium motûs, & quietis in iis, in quibus ineſt per ſe, & non per accidens*, quod motûs principium nullo modo in elementis concedi poteſt, cùm moveantur, & non moveant, & cùm in elementis tali, & tali modo miſceri, & non miſceri ſit merè per accidens, elementorum miſcela vitam nullo modo efficere poteſt, quæ per ſe, & non per accidens in viven-

te ineſt. Didicerat id fortaſsè *Ariſtoteles à Platone*, qui vitam, ſive animam è corpore ſeparabilem, non autem cum complexione corporis diſſolubilem docuit.

Horum nos philoſophorum ſententiam libenter amplectimur, quia veram agnoſcimus illam,& cum illis ſuſtinemus, vitam in viventibus eſſe ſpiritum æthereæ naturæ, ſimplicis, & homogeneæ; motûs principium in ſe habentem, in ſpermaticis corporis partibus ſtabulantem, & ſecundum organorum diſpoſitiones, in iis vitam exercentem. Hic ſpiritus per artus diffuſus corporis agitat molem, & ubique unus, & idem membrorum diverſitate diverſas molitur functiones, non ſecùs ac eadem manus cum calamo ſcribit, penicillo pingit, gladio ferit, habenâ equum regit; ità vitæ ſpiritus cùm naribus olfacit, auribus audit, palato guſtat, manibus apprehendit &c. ut fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ Medica lib. 1. cap. 2. de Apoplexiâ.*

Itáque nobis concipienda eſt vita in viventibus pro entitate quadam ſimplici, homogeneâ, ſimilari, undequáque corpus penetrans, partibus ſpermaticis, & tenuibus earum fibris inſerta; quam ut percipiamus, ſciendum eſt, quòd Vita animalium eſt de naturâ lucis, ſive ipſa lux eſt, id quod intellexit Ariſtoteles, dùm illam dixit *Proportione reſpondentem elemento ſtellarum*, nàm elementum ſtellarum lux eſt, ac eodem modo ſe habet vita in corpore viventis, ac ſe habet lumen cereum in medio obſcuri cubiculi poſitum, quod ſui diffuſione aërem cubiculi æqualiter penetrans, circumſtantes parietes illuminat, ac ſicut lumen candelæ in elychnii fibris ſubſiſtit: ità animalium vita in fibris ſpermaticis ex ſemine productis ſubſiſtit; nec aliter lumen candelæ cerâ, ſevo, vel oleo per fibras elychnii reſoluto inducendo perſeverat, ac vita animalium nutrimento ex cibis parato,& per fibras ſpermaticas diffuſo perſeverat.

Se habet ergò vita in corpore viventium ad modum Lucis, quæ in cubiculo tunc circumſtantes parietes claro ſplendore illuſtrabit, cùm nullum corpus opacum inter lucē, & parietes interponitur, & cùm circumſtans aër purus, & abſque ullâ nebulâ præbet illi tranſitum, deniq; ut ſi aliquod corpus ſit inter lumen, & parietes poſitum, illud ſimplex ſit,& cryſtallinum omni prorſus colore expers. Nàm contrà, ſi inter lumen, & parietem ponatur corpus opacum, intercipitur luminis continuitas, reliquitque parietem obſcurum. Si verò ambiens aër purus non ſit,ſed nebuloſus, tunc languidum, & inæqualem ſplendorem lumen in parietes diffundet; ac tandèm ſi corpus diaphanū Luci opponatur, quod ſit viridè, vel rubro colore tinctum, tunc radii per illud corpus tinctum tranſeuntes, colore polluti tranſibunt, ac in pariete colorem corporis diaphani pinget.

Exemplum Lucis ad vitam transferte viventiū, vel imaginamini ipsā viventium vitam lucem eſſe calidā,ſe moventem, & in corpore viventis veluti in cubiculo clauſam, hæc à centro corporis in totam circumferentiam lumen,& calorem diffūdit, per humores optimè ad vitalitatem

diſpoſitos tranſmittens radios, non ſecùs ac lux candelę per ambientem aërem puriſſimum, atq; dùm ſic in vivente res eſt diſpoſita, inculpata ſalus in illo obſervabitur, omnes functiones organorum perfectiſſimæ erunt, omniaque optimè ſe habebunt, ex eo quia lumen vivens in corporis centro implantatum abſq; ullo impedimento puriſſimos ſuos radios calidos per corpus uſque in illius circumferentiam diffundit. Salus ergò in vivente ſemper morbum præcedit, tunc inculpata, & perfecta in viventibus erit cùm quicquid in corporibus informat, illam puritatem, & perfectionem habeat, quam vita exigit, adhoc ut in illud ſuum lumen, calorem, & motum impertiatur, ac tunc perfectiſſimæ, & inculpatæ totius corporis, ſingularumque ejus partium functiones erunt.

Declarandum nunc ſupereſt, ut morbus in ſano corpore accidat, ac ut à ſimilitudine Lucis in cubiculo obſcuro non diſcedamus, dicimus, quòd non aliter morbus in ſano corpore producitur ac umbra, caligo, & radiorum coloratio in illuminato cubiculo fiunt. Fingamus enim in cubiculi medio clariſſimum lumen ardere, quod purum ſit illud, circūſtans ambiens aër, & tandèm quòd nullum corpus opacum, vel diaphanum coloratum ſit poſitum inter parietes, & lumen. Certiſſimum eſt cubiculum tàm in ſuo medio, quàm in circumſtantibus parietibus æqualiter illuminari, verùm eſtò ut inter lumen, & parietem, opacum corpus ponatur, illicò in pariete pingeretur umbra corporis, quę umbra licèt occaſionaliter à corpore cauſetur, tamen & effectivè à lumine fit, nàm umbra aliud non eſt, niſi ſpatium alio ſpatio, in quo non eſt umbra minùs illuminatum. Finge etiam in cubiculo illuminato nullum adeſſe corpus ſolidum opacum, ſed quod ejus medium ſit tenebricoſo fumo turbidum, tàm caligans, debile, exileque lumen obſervabitur, & tàm in medio, quàm in parietibus, quod quidèm occaſione fumi advenit, ſed efficienter, & effectivè caligo illa à lumine naſcitur. Eſtò demùm fumum non turbare medium aërem, neque corpus opacum interponi, ſed corpus diaphanum, illudque viridi colore tinctum, obſervabitur, quòd lumen, quod trans corpus diaphanum fertur, ubi in pariete terminatur, viridem efformat umbram, quæ etiam à lumine efficienter fit, occaſionaliter verò à corpore diaphano viridi. Intereſt multùm in hac morborum phyſiologiâ, ut differentiam participantis inter cauſam occaſionalem, & cauſam efficientem cognoſcamus, quæ differentia clariſſimè innoteſcet, ſi mente percipiamus, quòd cauſa occaſionalis eſt illa, quæ indifferens eſt ad aliquem effectum producendum, & perſeverare poteſt abſque eo, quod talis effectus ſequatur, & hujuſmodi in allatâ doctrinâ ſunt corpus opacum, fumus, ſeu nebula, & corpus diaphanum tinctum, quæ umbram, caliginem, & tincturam in lumine induxerunt, nàm ſi lumen à cubiculo auferatur, licèt ibi dicta corpora remaneant, uti priùs erant, umbram, caliginem, & tincturam tamen non inducent: cauſa verò efficiens eſt illa, quæ ad

ad effectum producendum non eſt indifferens, ſed neceſſaria, ut eſt lumen, quod ſi à cubiculo auferatur, remanent ibi ſuprà notata corpora, neque umbra, neque caligo, neque coloratio producetur.

Exemplum nunc lucis ad viventium vitam transferamus, quam in corpore ſanitatem producere diximus, quoties ſummam humorum puritatem, per quos tranſit, ut corpus vivificet, invenit, inculpata ſanitas adeſt; & quoties in iis nil degeneratum, vel corruptum reperit, ſed caliginoſi ſunt humores, vel in iis aliquid corruptum, vel degeneratum adſit, ſtatim morbus in promptu eſt; ac ut nil ab allato lucis exemplo diſcedamus: finge tibi humoris particulam jàm corruptam eſſe reſpectu vitæ, veluti corpus opacum reſpectu lucis, at quoties id accidit, producitur in illo membro ob interpoſitionem humoris corrupti, per quem vita penetrare non poteſt, ac tunc morbi eveniunt, qui apud Galenum ſolutæ unitatis nomen meruêre. Si verò impuritas ſit aliqua humoribus commiſta, illoſq; turbidos reddat, tunc lumen vitale per illos tranſiens caliginoſum reddit, depravataſque operationes tunc in membris exerceri neceſſe eſt, producitque illos morbos, quos *Galenus*, & Galeniſtæ ad intemperiés reducunt. Demùm, ſi humores degenerati fuerint, ſcilicèt quod ubi ſalſi eſſe deberent, facti ſunt acidi, ubi fluidi, viſcidi, ubi volatiles, & reſolubiles, fixi, & conſtantes, tunc vitæ evenit, quod luci ab oppoſito vitro colorato evenire prædiximus, ſcilicèt quod radii vitales per tales humores degeneratos tranſeuntes ſecùm ferant in membra degenerati humoris coloré, quo colore polluti puritatē, & ſimplicitatem vitæ exercere non poſſunt, ſed membrorum fuctiones degeneres erūt, ut degener eſt vita quæ illas efficit, & hi morbi reſpondēt illis morbis, quos *Galenus*, & Galeniſtę à totâ ſubſtantiâ, deleteriâ qualitate, causâ arcanâ, & latēri procedere adſtruūt. Occaſiones ergò, quę ad morbos omnes producēdos vitam diſponere poſſunt, ad tria genera reducuntur ſ. ad humores in corpore corruptos, vel ad aliquod aliud, quod licèt corruptū non ſit, utilitate capax eſſe non poteſt, ad humores impuros, & ad humores degeneratos. Vel tamen ſemper eſt memoriæ tenendum has cauſas ad hæc tria genera redactas, ſemper occaſionales exiſtere, ut ſuprà notavimus, nam illæ poſt mortē adhuc in cadavere perſeverant, tamen morbum non producunt; ex eo quia vita ceſſavit, quæ umbram, caliginem, ſive colorem ab his cauſis nacta, ſufficiens cauſa morbi eſſet: ergò ex hac integrâ doctrinâ, quam tradidimus, hanc inſinuamus cōcluſionem, ſcilicèt quòd *Morbus in genere ſit ens naturale phyſicū in viventibus, conſtans ex ipsâ vitâ, tanquàm ex materiâ, & ex umbrâ, caligine, vel colore à cauſis occaſionalibus in vitâ productis, tanquàm ex ſemine, cujus deindè entis naturalis effectus ſunt functionum mēbrorum læſiones.* Supereſſet pro doctrinæ integritate hic explicandum entiâ omnia naturalia phyſica generabilia, & corruptibilia & duabus tantùm cauſis, materiâ ſcilicèt, ex ſemine in univerſo produci; verùm de his fuſiùs in noſtrâ *Pyrotechniâ* egimus.

CAP.

Cap. III.

De Luis Venereæ eſſentiâ.

MOrbi in genere conſtitutâ eſſentiâ, ad Luem Veneream illam traducemus, ad quàm exactè intelligẽdam dicimus, quòd quicquid ſuprà retulimus de hujus morbi origine, alii aſtra, alii Indias, alii imperſcrutabilem cauſam &c. accuſavêre; nos ad cauſam naturalem phyſicam, & in viventibus corporibus producibilem reducimus, quod ſic demonſtrandum aggredimur.

Ulcus quodlibet chronicum, quod in vivente corpore ex temporis longitudine, & ex contractâ pravitate eſthiomenum, ſive malignum factũ eſt, ſuam eructat ſaniem colore, odore, & ſæpè acredine virulentâ, & aſpicientibus perhorribilem, quæ ſanies uti eſt omnium medicorum cõſenſus, aliud non eſt, niſi ulceratæ partis nutrimentum, tàm ob continui ſolutionem, quàm ob exortam ibi pravitatem degeneratum, ſive transmutatum in hoc aliquid acutum, & acre, quod ſui contactu ſuccedens, nutrimentum dulce, quod in ulceris locum natura transmittit, in ſuam materiam pereñiter tranſmutat, undè ſuccedit quoq; ulceris perennitas.

Hac doctrinâ poſitâ, dicimus, quòd ſi inveniretur homo adeò ſordidus, qui linguam, vel denudatum præputium in impuro aliquo ulcere eſthiomeno detineret per aliquod ſpatium, ut halitus calidi ulceris in linguam, vel in glandem impingeret ſi ſtatim aliquo lavacro dictarum partium non fieret abſterſio, hic in linguâ, & glande jàm ulcus eſthiomenum contraheret, verùm id non evenit, nàm talis approximatio exiſtimatur cuilibet homini ſani judicii impoſſibilis, atque ſi fortaſsè talis eveniret contactus cum partibus corporis perfectâ cute obductis, non autem tenui epidermide, non induceretur quidèm ulcus, ex eo quia ulceris halitus ob cutis duritiem ſpiritum ſenſitivum attingere non poſſunt, qui deindè halituum ideis imbutus, proprium corrumperet nutrimentum ad ulceris productionem; etenim ſi quis digitum in ſanioſâ Lue Venereâ infectæ mulieris vulvâ detineret, digitus Luem non contraheret, quam illicò contraxiſſet, ſi glandem, non digitum immiſiſſet. Confirmat id quotidiana experientia, nam ſi in congreſſibus Lue Venereâ pollutis puſtulæ, caries, ficus nunquàm in cute externâ penis pullulant, licèt illa cum contagioſâ vulvâ contactum habuerit, ſed in glande, in parte internâ præputii, ac circa coronam effloreſcunt, & ratio eſt, quia non ſufficit halitum virulentum viventis carnem attingere, ut illam polluat, ſed requiritur, ut ſpiritus ſenſitivus illius carnis virulentiam halitûs ſentiat, quod in partibus, quas tenuiſſima epidermis cooperit ſtatim accidit; in cute verò aut nunquàm, aut ex longâ applicatione.

Ex his obſervationibus, & experimentis deducimus id, quod ſuprà propoſuimus, ſ. quod ex phyſicis cauſis in vivente corpore exiſtentibus Lues Venereâ originem duxit; enim verò ſi demus caſum aliquam mulierem ex cauſâ non gallicâ ulcus malignum intra uteri vaginam contraxiſſe, illudque ſanioſum.

ſum. Demus caſum virum illius ulceris inſcium cum dictâ muliere coire: dicimus talem virum ulcus in parte aliquâ ſub præputio contrahere, ex eo quia ſanies in ulcere mulieris exaltata penetrat ſuâ acredine epidermidem partiũ intra præputium contentarum, ac ſpiritus ſenſitivus ſub ipsâ exorbitans ob Venereæ actionis motum Labem illius ſaniei contrahit, quam deindè nutrimento ſibi proximo imprimit, quod à ſuâ degenerans indole & in corroſivum tranſiens, ulcus extemplò aperit. Sic contrà, ſi vir in præputio tali laboraret ulcere, & cum ſanâ coiret muliere, mulier ulcus contraheret: nàm cùm ob concubitûs turpitudinem, neque mulier virum, neque vir mulierem intra pudenda aſpiciat, alter alterius ulcus non advertit, ac propterea ab eo non exhorret.

Ex hac ratione Sacræ literæ toto *Levit.XV.* huic ſuſpicioni conſulunt, quòd tàm ſeverè gonorrhoeâ laborantes, ad alios accedere prohibuerint, omneque quod attigerint pro immundo habendum, & ſi teſtaceum quid ſit, frangendum, ligneum verò, & cœtera aquæ immergenda, mandaverint, nè aliquis ab eis inficeretur. Non negavimus tamen antiquitùs hunc morbum fornicatoriam non exercuiſſe turbam, ſed à ſuis ægris ſemper fuit cœlatus; eſt enim pudibundus, & in illis locis incipit, quibus à pudore nomen eſt, & à mulierum ſexu nec in optimâ conſtitutione, multo minùs adeò ſpuriè puſtulata, & non niſi extremâ neceſſitate lethali medicis oſtenduntur, quòd ubi tùm forſan quandòque obſervatus, pro alio acceptus fuit.

Hoc poſito, quod dubium non admittit, dicimus, quòd in obſidione Neapolitanâ cùm è Civitatis lupanaribus meretrices expulſæ fuiſſent, illæque in Gallorum tentoria ſe recipiſſent, facili negotio earum plures tali ulcere in uteri vaginâ laborabant, in quibus cùm ſe exerceret militum incontinentia, & alternatio, quid mirum fuit, ſi totus exercitus in pudendis ſanioſa contraxerit ulcera? Quid mirum fuit, ſi meretrices ab exercitu in civitatem reduces Neapolitanos deindè infecerint? Et tandèm quid mirum fuit, quòd Galli in Galliam redeuntes, in illam regionem ulceroſum illum morbum tranſplantârint? Quod idem de Hiſpanis quoque Neapoli in Hiſpaniam revertentibus exiſtimare poſſumus. Concludimus ex his itàque noſtram hanc eſſe ſententiam ſcil. Luem Veneream ſemel originem duxiſſe ex ulcere maligno in utero mulierum, vel intra præputium virorum ab intrinſeco producto, non autem ab externo contagio.

Præterea ex hoc modo originis Luis Venereæ deducimus id, quod à nemine in dubium vertetur, id eſt, quod ſanies, pus, halitus, ſive effluvium illud ab infectà muliere reſultans, quod adhærendo epidermidi, præputium ſani viri inficit, omnes ſuæ activitatis gradus, & contaminandi energiam in pollutæ mulieris utero acquiſivit; itá ut indè emanans, omnes habeat proprietates, quæ neceſſariæ ſunt ad epidermidem viri penetrandam, ac ſpiritum ſenſitivum ſub eâ latentem attin-

attingendum, illique imprimendum id, quod ſuam ſubvertat œconomiam, ut proximum nutrimentum degener efficiat; nàm ſi dictas proprietates in mulieris pollutæ utero non acquiſiviſſet, quicquid in viro ſano producit, producere non poſſet: exemplum eſt in ſecticis, & eſcharam producentibus, quæ niſi activitatis gradum à naturâ, vel ab arte exegerint, cutem urere, & eſcharam inducere non poſſunt.

Quomodo hos activitatis gradus acquirat ſenies illa, & quomodò ſanum alioquin nutrimentum ad ſuam convertat virulentiam, philoſophandum eſt.

Dicimus igitur, quòd pars ciborum, quæ ab illis pro noſtro nutrimento educitur, ſpiritus eſt ſalſus, & volatilis, ut fuſiùs in *Trutinâ Medicâ lib. 4. cap. 1. de Ventriculi actione* tradidimus, hic per corporis fibras, ſe inſinuans, nos recreat, & ſuſtentat, ac deindè in halitus, & effluvia inſenſibilia per cutem reſolvitur: verùm ſi ſpiritus iſte ob expultricis defectum, vel ob ejus reſiſtentiam totus non reſolvatur, & pars illius in aliquo remaneat membro, membri calore agitatus fermenteſcit, & ex ſalſo fit acidus, ut mechanicè de ciborum actione in ventriculo probavimus: evenit illi ſpiritui nutritio id, quod vino accidit, dùm ex novâ ſui ſpiritûs motione in acerrimum mutatur acetum, quod erodit, exulcerat, ſpiritum irritat ſenſitivum, lapides, perlas, & corallia ſolvit, quæ omnia, dùm vinum erat, non efficiebat, ac ſi deindè vi caloris naturalis ulteriùs exaletur, in ſecticum, & exulcerantem tranſit liquorem: Ut de ſale nitro obſervamus, quod ſi caloris vi in retortâ cum bolo armeno agitetur, exaltatum emittit liquorem, qui ſi noſtræ carni applicetur, in illa ulcus inducit, quod non faciebat, dùm erat in formâ ſalis; ut hoc modo quoties nutrimentum noſtrum non omninò reſolvitur ſecundum naturæ leges, & in membris remanet, fermenteſcit, aceſcit, & in erodentem, exulcerantemque abit ſaniem.

Videndum nunc, quomodo parva particula hujus degenerati nutrimenti, & in ſaniem verſi, magnam quantitatem perfecti, & ſani nutrimenti in ſui malitiam convertat, quod idem eſt, ac cauſſam cognoſcere, cur una aceti libra vini cadum in acetum convertat, & vini cadus aceti libram in vinum convertere nequeat; & paſtæ fermentatæ uncia paulatim quantavis azimæ pondera in fermentatam convertat, & mille libræ azimæ unciam fermentatæ in azimam convertere non poſſunt, quæ exempla reſpondent interrogationi, cur in corpore viventi parva pars gangrænata, vel corrupta reliquum ſanum corporis mortificet, vel corrumpat, & reliquum corporis ſanum parvam partem gangrænatam, vel corruptam ſanitati, vel vitalitati reſtituere non poſſit. Tanquàm non arcanam inſinuant antiqui: *Quod tangitur à putrido, putridum fit.* Sed animadvertere debebant, quòd id eſt ruſticis notum, philoſophi judicij erat, quomodò id eveniebat, nàm evenire ex re ipsâ patebat.

Ut luce clarius hoc, quod valdè

arcanum eſt in naturâ, innoteſcat, ſupponendum primò eſt, quòd adhoc ut inter duo corpora actio, vel motus ſuccedat, debet inter ea intercedere ſymbolum, ſcilicèt, quòd unum alterius naturam participet, nàm aliter ex amborum contactu nulla ſuccedet alteratio, nullúſque motus; nàm ſi acetum cum oleo, vel melle miſceatur, neque mel, neque oleum in acetum convertet, quia mel, & oleum aceti naturam non participat; verùm ſi acetum cum vino miſceatur, quia ejuſdem ſunt naturæ, acetum ad ſui naturam vinum convertit.

Secundò, ſupponendum eſt, quòd quoties liquor volatilis in aliud corpus ſe fixius ejuſdem naturæ agit, liquor volatilis fixatur, & in naturam corporis, in quod agit, tranſit, juxta illud chymicorum: *Omne volatile agens ſupra fixum, fixatur.* Sic vini ſpiritus, ſi cum ſale tartari miſceatur, pro eâ parte, qua ſal eſt, in ſal tartari tranſmutatur. Sic Spiritus ſalis communis, vel vitrioli ſi cum ſale communi, vel tartari miſceantur, fixantur, & in fixa ſalia tranſmutantur. Idem accidit de aceto deſtillato, quod ſi corpus aliquod rodit, cum eo figitur, & in ſal tranſmutatur.

Tertiò, ſupponendum eſt, quòd quilibet liquor ſalſus, volatilis, & cremabilis, dùm ex ſalſo in acidum degenerat, fit fixus, amplius non inflammatur & caloris actioni reſiſtit. Clarum eſt hoc in vino, quod ſi deſtilletur, ſpiritum reddit ſalſum, volatilem, & accenſibilem: ſed ſi dictus ſpiritus in ipſomet vino aceſcat, ità ut vinum acetum fiat, tunc ſi deſtilletur, acetum non ampliùs ſpiritum ſalſum, volatilem, & accenſibilem reddet, ſed liquorem acetoſum, non accenſibilem, & ab actione caloris in ſalem fixum reducibilem.

Ex his ſuppoſitionibus deducimus, quòd ideò aceti libra mille vini libras in acetum convertit, & non contrà mille vini libræ unam aceti libram in vinum mutare poſſunt. quia inter vinum, & acetum intercedit ſymbolum ejuſdém naturæ, & quia vini ſpiritus volatilis, & ſalſus tangit in aceto alium ſpiritum acidum, & fixum; ſed ex ſecundâ ſuppoſitione, quoties volatile tangit fixum, fixatur, & in fixi naturam convertitur: ergò neceſſariò evenit, ut parva aceti quantitas quantum vini tangat, tantum in acetoſam ſui naturam convertat.

Exemplum hoc nunc ad rem noſtram traducamus. Ut ſuprà notavimus, quoties nutrimentum in aliquo membro viventis non reſolvitur, aceſcit, & ex volatili fit fixum, ità ut natura, & membri calor illud reſolvere non poſſit; hoc nutrimento fixato in membro exiſtente, dum ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in membrum advenit, & fixatum illud attingit, aceſcit illicò, & in naturam illius fixi fixatur, & hæc eſt fundamentalis ratio, cur parum putridi multum ſani corrumpat, & multum ſani parum putridi ſanum reddere non poſſit, ſcilicèt quòd fixum conſtantius eſt volatili, & tranſmutat, & non tranſmutatur à volatili, cujus participat naturam. Eodem modo de Venereâ lue diſcurrendum eſt, nàm nutrimentius liquor volatilis eſt, & ſalſus, ac quoties fermentū Venereum, quod acutū, & acidum exaltatum eſt,

nutrimentum ſub epidermide gliſcens inficit, degener reddit, exaltat, & figit, proximas inquinando partes, per exaltationem, & fixionem, erodentem acquirit acorem: fermentum hoc non eſt neque admodùm fixum, neque ſummè volatile, ſed medium quid, nàm oritur ex congreſſu cum muliere infectâ, & raro, vel nunquàm per ſimplicem communicatur contactum, ſed vel aliqua requiritur mora, vel concubitus, nec omnes cum eâdem infectâ coëuntes inficiuntur, nec eodem modo. Undè, ut his theoriis finem imponamus, ex traditis doctrinis hanc definitionem veram Luis Venereæ eſſentiam conſtituentem deducere poſſumus. *Lues Venerea eſt ens naturale phyſicum in viventium corporibus productum ex ſpiritu ſenſitivo, tanquàm ex materiâ, & ideâ corroſiva, & corruptæ proprietatis à contractu ſaniei à contaminato membro productæ, deſumptâ tanquàm ex ſemine, quod in vivente proximum prius nutrimentum, deindè ſanguinem, tertiò partes ſpermaticas molles, tandèm cartilagines, & oſſa corrumpit.*

Liceat nobis aliquantulùm digredi, & aliqua adducere problemata, quæ ad ulterioris hujus luis notitiam, ejuſque cauſſarum faciunt intelligentiam, &

Primum eſt, cur hæc lues hîc Neapoli, ubi primùm innotuit, ferè adeò ſæva, & formidabilis fuerit, ut ferè ſemper perniciosa, & lethalis extiterit, quàm nunc temporis adeò mitiùs, & amiciùs ſe gerat, ut nunquàm ferè ſit perniciosa, & lethalis?

Reſpondemus primò, id accidiſſe à corporum, qui inficiebantur, diſpoſitione; cùm enim in caſtris magna fuerit fames ob annonæ caritatem, praviſque cibis ſe impleverint milites, magnus, pravuſque in eorum corporibus fuit apparatus, in quem cùm lues inciderit, in eo majores exercuit vires, tùm ob paſſi diſpoſitionem, tùm ob luis agentis activitatem.

Secundò, morbi novitate id accidiſſe quia initio vehemens timor, & terror omnes capiebat; in malis nàmq; contagioſis graviùs afficiuntur, fortiter pertimeſcentes.

Tertiò, quia initio hujus luis curatio non nota fuit, undè omnes morbi contagioſi magis in eorum initiis ſunt ſæviores, quàm in declinatione. O terque, quaterque miſeri, quibus ſub horum morborum initio ægrotare contigerit, cùm ferè omnes occumbuerint, nàm medici per hominum mortes tentant experimenta, antequàm ad alexipharmacum deveniant. Nunc multò mitiùs agit lues, tùm quia, quæ inficiuntur corpora non adeò, ut tunc, pravo detinentur apparatu; tùm quia lues parvi æſtimatur, imò flocci fit; tùm etiam quia, & verior ratio eſt, adinventa eſt ejus curatio, nec ampliùs pernicioſa, & lethalis exiſtit.

Secundum eſt, cur quandoque hæc Lues illicò poſt unicum venereum congreſſum manifeſtetur; interdùm poſt plures concubitus, & maximâ cum difficultate contrahatur; & quandòque diutiùs lateat, ut poſt hebdomadam, menſem chymicum, & tandem etiam poſt triginta annos, ut ultra, ut refert Fernelius de abditis rerũ cauſſis; quo tempore

nullum

nullum ſui exhibeat indicium?

Reſpondemus id partim fieri ex Lue, partim verò ex corporis conſtitutione. Ex parte Luis, quandò fermentum Venereum eſt adeò exaltatum, activius, & volatilius, ut activitate ſuâ, & volatilitate epidermidem penetret, & liquorem alimentitium volatilem exaltet, vel figat, ut in hujus Luis initio evenit. Multoties nos quoſdam ægrè curavimus amicos, qui gonorrhœas, caries &c. contraxerunt, non ex membri virilis in uteri vaginam ingreſſu, ſed tantùm ex penis perfrictione circa labia cunni quarundarum puellarum, quia ſe virgines ſimulabant, concepto Venereo fermento ex effluviis, quæ ex iſtarum colluviariis exhalabant. *Euſtachius Rudius* ſe vidiſſe narrat quaſdam meretrices tàm volatile, & exaltato veneno Venereo infectas, ut omnes, qui cum iis rem haberent, non ſolùm illicò obirent, ſed graviſſimis corripiebantur ſymptomatibus, quæ nullâ arte & præſidiis tolli, vel ſaltim mitigari potuerint, imò nonnulli non multò pòſt ſuum obierint diem. Tùm ex parte Luis, quando fermentum eſt magis fixum, quàm volatile, & otiosè penetrat; undè diutiſſimè deliteſcit abſque ſanitatis læſione, non ſecus ac favillæ ſub cineribus, & ejus ſemen per decennium, & ultra reconditum manet, ejuſque progreſſus eſt inſenſilis, donec tandem penetrandi vi majori præditum fuerit, magiſque ſubtile, & & in vetuſtatem abierit. Ex parte corporis, quandò eſt optimæ conſtitutionis, compactum, & denſum, craſſis exuberans ſuccis, & præcipuè ſi ictu oculi venereum compleat actum. Hinc proſtibulæ non facilè labem concipiunt, quæ membranam uteri vaginam conſtituentem, lævem, lubricam, & humore oblitam viſcido habent ex aſſiduâ perfricatione, quia immiſſum ſemen eodem ferè momento labitur, cum quo ſimul faciliùs ſecedit virulenta illa materia, quæ adhæſioni ſufficiens non ſuppetit tempus. Vel ex parte corporis, ſi pravis ſcateat ſuccis, ſi molle, laxum, veluti raræ texturæ ſit; ſi penem longum, glandem laxam, & præputium contectum, & præcipuè ſi diù in concubitu moretur Venereo, major inducitur fermenti agitatio, & facilius contrahitur Lues.

Tertium problema eſt, An vir, & mulier non infecti inficere poſſint?

Reſpondemus, quòd non ex famigerato illo axiomate: *Nemo dat, quod non habet.* Hoc tamen non obſtante, dicimus cùm virum, tùm mulierem poſſe inficere licèt actu non infectos. Hoc facilè intelligetur, ſi in actualem, & radicalem diſtinguamus infectionem. Undè non infecti nec actualiter, nec radicaliter ſine dubio inficere non poſſunt; actualiter infectos experientiâ notum èſt inficere; radicaliter infecti licèt hac non moleſtentur Lue, continent intra ſe ejus radicem per actualem Luem jàm olim ſuſceptam, non curatam, vel negligenter, quæ non otioſa in corpore latet, ſed lentè inficit, donec tandem, ſuperatâ reſiſtentiâ, infectio fiat actualis. Undè accidit quandoque mulieres radicaliter infectas, & abſque actuali infectione inficere, & præcipuè tunc cùm menſtruas patiuntur purgationes, quia tunc periodicè natura pravorum humorum cum aliquâ Luis-

portione inquinatorum colluvies per uterum purgant, & facili negotio inficere poſſunt. Hinc ſcortatorum vulgus ſanguinum contrarietati conceptam refundit labem. Contrà verò quæ nullatenùs Luem paſſæ fuêre, eſtò menſtruorum tempore rem habeant cum viris, nil mali reportant iſti, niſi virile membrum ſanguinolentum, & veluti elixum, vel vibicibus obſignatum ad breve tempus. Accidit etiam quandoque quòd meretrices nullâ prorsùs labe infectæ rem habent cum aliquo Lue Venereâ infecto, coinquinatum in utero excipiunt ſemen, ſi poſtmodùm illicò alteri conjungantur viro, ſemen illud coinquinatum in ſecundo concubitu excernunt, à quo ſecundus ſcortator inficitur, & ipſæ liberantur, & ſanæ permanent. Idem accidere poteſt in viris, & nos novimus quendam amicum, qui rem cùm habuiſſet cum quadam poſtribulâ, ſtatim adivit quandam mulierem caſtam, & connubio ſociatam, quam pluries incaſsùm ad Veneris palæſtram ſollicitaverat, & paucis ſuaſam compreſſit, cui virulentam transfudit gonorrhœam à poſtribulâ contractam, & ipſæ liber extitit; & hanc nos mulierem breviter, & clàm curavimus.

Cap. IV.

De Luis Venereæ Sede.

HActenùs de Luis eſſentiâ, nunc de ejus ſede inquiramus oportet, in qua ſtatuendâ non una, eademque ſententia eſt, ſed ingens ſententiarum cumulus, & quot in medicinâ ſectæ, tot emergunt ſententiæ.

Nonnulli cum *Leoniceno* hanc ſedem eſſe cutem voluerunt, quia hæc non minùs quàm in ſcabie, lichene, & ſimilibus exulceratur, & inficitur. Sed non ſemper ſola afficitur cutis, verùm & aliæ partes internæ, ut pudenda, fauces, nervi, cartilagines, & oſſa, quæ carioſa fiunt; ideóque hæc Lues inter cutaneos non connumerāda eſt affectus.

Alii hujus ſubjectum eſſe caput affirmant, tanquàm illud, à quo ſemen emanare creditur, & quod frequentiùs ulceribus, acoribus, capillorum defluvio, & dolore Luis vitio tentatur. Verùm id non eſt perpetuum, ſed quandóque accidit; ideóque perperàm pro Luis Veneris regiâ caput aſſignant.

Multi pudenda primariò affici exiſtimarunt, quia in pudendis ex impuro concubitu prima Luis veſtigia apparent, quæ niſi ſuo curentur alexipharmaco, ſtatim affectio invaleſcit. Sic glans, & præputium cariatur, & exulceratur, caro calloſa ſæpè longo tēpore dureſcit, accedunt gonorrhϾ, & bubones in inguinibus tuberant. Sed eſtò negari non poſſit à pudendis Luis originem eſſe, & præcipuè ſeſe eo loci prodere, tamen id non eſt perpetuum, licèt utplurimùm accidat, ſed etiam per oſcula, amplexus, ſudores, & veſtes idem morbus contrahi poteſt; attamen per amplexus, ſudores, & veſtes non ità facilè contrahitur Lues, niſi longum poſt cōtactum. Imò infantes etiam per Lac, quod à nutrice ſugunt, inficiuntur, & qui hoc inficiuntur modo, nil in pudendis apparet. Verùm id experientiâ nos falſum deprehendere fecit, nàm moniales Surrentinæ cùm ferè omnes formoſam infantem ubera infectæ nutricis ſugentem, deoſculatæ fuiſſent, intra quadraginta dierum ſpatium,

aliæ gonorrhœas, aliæ caries, puſtulas, vel ulcera, & aliæ bubones in pudoris ſinu contraxerunt; & nos multoties Luem in puerorum, & nutricum pudendis ex lactatione contractam curavimus.

Aliqui hujus Luis ſubjectum partes ſpermaticas dictas, nervoſas, ac membranoſas eſſe crediderunt. Verùm hic morbus non ſolùm nervoſas, & membranoſas afficit partes, ſed etiam carnoſas.

Plerique omnes noſtri corporis partes eſſe Luis ſubjectum aſſeverant, cùm nullum membrum peculiare in noſtro ſit corpore, quod perpetuò in Lue non inficiatur; ideóque nullam partem certò aſſignare poſſunt, quæ illam determinatè recipiat, & ſubjectet. Hoc verum deprehendimus, ut infrà ſuo modo dicemus, cùm nunc hanc, nunc illam afficiat partem.

Hercules Saxonia triplex huic malo aſſignat ſubjectum, aliud in principio, ſcilicèt dum recens eſt, pro ſubjecto ei ſpiritum naturalem, ſeu partem maſſæ ſanguineæ vaporoſam, & deindè ſuccos excrementitios, & tandem alimentitios. In medio, ſcilicèt dùm progreditur, ſuccos aduſtos, & ex partibus ventriculum, & hepar affici, atque hinc chyloſim, & æmatoſin lædi. In inveterato affectu ſubjectum fore ſubdit ſuccos pituitoſos, craſſos, & ſeminales particulas, oſſa ſcilicet, nervos, & membranoſa corpora. Verùm Saxonia ceſpitat in Luis aſſignando ſubjecto; ſive enim Lues recens ſit, ſive antiqua, idem ſubjectum habere debet, & non migrare de ſubjecto in ſubjectum. Præterquam quòd iſtum chylum nunquàm natura cognovit à parte rei, niſi in medentium phantaſiis, ut rationibus, & experimentis in noſtrâ *Trutinâ medicâ lib.* 4. *cap.* 1. *De Ventriculi actione* fuſiùs probavimus. Nec hepar eſt ſanguinis officina, ut hactenùs creditum eſt, ſed tantùm viſcus, per quod ſanguis tranſcolatur venalis.

Omnes noſtri barbati, ſcilicèt Galeniſtæ, nemine diſcrepante, ſanxerunt hanc Luem hepati figere ſedem, his ſuaſi ineptiis: Lues hæc eſt affectio diuturna nimis, imò ubi fixerit radices, ferè nunquàm evulſas vidimus illas; ideóque neceſſe eſt perennem in aliquo viſcere habere fomitē, cujus maleficio tàm pertinaciter perſeveret. Prætereà univerſum compati, & condolore corpus in hac Lue videtur, dùm nulla extat pars, quæ ejus infectionem non perſentiat: neceſſum igitur eſt aliquam ſtatuere partem, qua dùm cœteræ noxium recipiunt ſuccum inficiantur, & in infectione conſerventur, alioquin, deficiente hoc aſſiduo accurſu difficile non eſſet priorem receptum ſuccum diſſipari, & evinci, eoque magis quòd aliqua per intervalla fœdus initum videtur, dum per aliqua temporis interſtitia feriata tanti hoſtis arma obſervantur; ſed quia poſtmodum nova accurrit materia ſimiliter infecta, hinc affectionis perennitas oritur: aptior pars ad hujuſmodi perennitatem fovendam excogitari non poteſt, quàm hepar, cujus actio toti corpori neceſſaria eſt, cùm partes omnes nutritione indigeant, & hepate, à quo ſanguificatio pendet: hoc igitur viſcere malè conſtituto, depravatéque operante, noxæ, & læſiones, quæ hac in Lue accidere ſolent, ſunt hepatis, & functionum ejus, ac naturalis

ralis facultatis, quæ in ipſo reſident. Hujuſmodi ſunt vitioſa nutritio, per quam corpus pravè, & vitiosè nutritur ob excrementorum copiam, quæ ex hoc proveniunt: hoc totum indicat floridus faciei color defloratus, excrementorum in corpore congeries, ſanguineæ maſſæ conſpurcatio, coctionum læſiones, corporis emaciatio, pilorum caſus, puſtularum, aut ulcerum proventus, oſſium adeſiones, variáque tuberculorum genera. Concludunt tandem Luem hanc ſpecificam habere inimicitiam cum hepate, & per unum contrahi membrum, ejus tamen fontem, ſeu primariam ſedem eſſe hepar, illudque primariò à virulentâ infeſtari Lue, & per id reliquas partes hanc contrahere Luem.

Ab *Ariſtotelis* ævo ad Galeni uſque ſæculum hepar viſcus abjectum, inutile corporis pondus, ignavum parenchyma nullius uſus, nullius functionis vixit, per accidens tamen corpori neceſſarium. At ſuo ſæculo, dùm medicinam faciebat *Galenus*, abjecti hepatis partes fovere cœpit, & græcalicâ loquacitate abſolutum in animantis republicâ dominium illi tribuit, ad thronum evexit, illudque omnium partium corporis Monarcham conſtituit, ipſum vitæ œconomiæ præfecit, & reliquarum in corpore partium famulatum dicavit. Ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor, & arterias ſanguinem, cerebrum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro Semine, univerſumque corpus ſanguinem pro nutrimento mendicare ſancivit, undè credula, & inepta medicorum poſteritas hepati plaudere cœpit. Sed parvo quodam venarum lactearum phœnomene à *Pecqueto* propalato per ſacculum lacteum, deindè per Lacteas thoracicas chylum in ſubclavias aſcendere, ac demùm in dexterum cordis ventriculum; hepar ſuſpectum eſſe, & acceptum per tot ſæcula imperium, quod uſurpaverat, amittere cœpit, & fatali quoque neceſſitate hoc noſtro ſæculo *Galeni* authoritas cùm declinare cœpiſſet, ejus quoque ſectatores declinare cœperunt, & ferè omnes medentes reſipiſcere, & vertere terga Galeno, ſolùm pauci remanſere barbati hirco obſtinatiores, ſed præter hos, quod maximè in republicâ medicâ dolendum, *Salernitanum Collegium* ceu *Galeni procurator per epiſtolam* illius tuetur cauſſam, medicinæ tyrones cogendo, antequàm diplomate impunè necandi inſigniantur, ut jurent in verba Galeni, eſtò collegium ſit Hippocraticum. Adeò Galeni præjudicio allegati hepar morborum omnium patronum tutantur, ut quemlibet ſive magnum, ſive parvum morbum hepatis tantùm culpâ fieri, vel cauſſari communiter arbitrentur, & nil corporibus accidit, quod deſpoticâ non patietur hepatis lege, quod adeò verum eſt, ut Venereâ Luem, quæ ab externo in corporibus creatur contagio, in inſonte hepate ſuâ habere ſedem unico conſenſu inſinuetur. O bella medicina, quæ ità quemlibet agaſonem unâ horâ reddere medicum poteſt, ut inter proceres Galeniſtas aſſideat! Sed ad Galeniſtarum hepar noſter redeat ſermo.

Hepar in Lue Venereâ primariò affici falſum eſſe probatur primò: Qui per impurum cõgreſſum ſtatim primò pudendorum cariem, puſtulam, ulcus gonorrhœã &c, contrahũt, certè nemo negabit

negabit Lue affectos eſſe Venereâ, & tamen in his hepar nondùm laborat, cùm luis initia ſint. Eadem ratio procedit in ijs, qui per oſculum ex. c. hanc luem ab initio contrahunt, vel in faucibus citra hepatis infectionem. Secundò, Curatur nullâ hepatis habitâ ratione, imò brevi temporis ſpatio, adhibito medicamento, quod luem extinguit, quod ſequi non poſſet, ſi communicata hepati labes eſſet, neceſſariò nàmque in ejus gratiam plurima, & valida adhibenda eſſent medicamenta, quemadmodùm facimus in reliquis affectionibus tale viſcus affligentibus. Tertiò, Nulla malè affecti hepatis indicia poſt contractam luem apparent, cùm diù, multùmque perſeveret floridus faciei color, facies nàmque (ut inquiunt) eſt hepatis probatiſſimum ſpeculum, & index: quare ſi illud ſemper in hac afficeretur lue, ſemper etiam faciei color immutaretur, quod falſum deprehendimus; obſervavimus enim plures viros, pluresque mulieres hac labe infectos floridum faciei habere colorem, quod evidens ſignum eſt bonæ hepatis diſpoſitionis, eique nullo modo labem fuiſſe communicatam. Quartò, Quandò impurus exercetur concubitus, quærimus, quomodò à pudendis non primò infectis lues deferatur ad hepar, & ab hepate ad has remeet partes? Quomodò ad hepar deferatur, abſque eo quod in itinere non inficiat partes? Quis fidus ductor, & remeator? Qua ſemitâ id facit? Credunt forſan luem ventris crepitui non abſimilem eſſe, qui calcaneum collimat; & naſum ferit; ita collimare ad pudenda, & hepar afficere.

Aliqui barbati naſutiores hujus ſententiæ ineptias meditantes, ut hos effugerent ſcopulos, luem in duplicem ſtatum diſcriminârunt, unam incipientem, cui nullam certam conſignârunt ſedem, quæ illam determinatè ſubjectet; alteram confirmatam, quam in hepate radicatam conſtituerunt. Sed perperàm diſtingunt luem, nàm confirmata non tantùm hepar, verùm & omnes in humano corpore partes inficere poteſt, quod barbitonſores etiã ſciunt.

Hermetici tandèm luis ſedem, & portitorem ſpiritum naturalem eſſe volunt, præcipuè illum, qui in ſanguinis maſſâ conſiſtit, infici, & inquinari à ſpiritibus venenatis ex alio ſanguine infectis ſimiliter exeuntibus. Verùm hæc ſententia Hermeticos fallit, nàm ut docuimus in noſtrâ *Trutinâ Medicâ*, præter ſpiritum vitalem non datur alius in corpore noſtro ſpiritus, Præterea iſte ſpiritus naturalis nil aliud eſt, niſi maſſæ ſanguineæ vapor, qui à ſanguine non differt, ſicut aquæ vapor ab aqua non differt. Verùm Hermeticorum ſententia nec pilo quidèm differentior eſt à Galeniſtarum placito; nàm iſti etiam volunt Luis cauſſam eſſe venenum ſanguinem depopulans, & jecur primariam offendens ſedem.

Pro noſtrâ ſententiâ de Luis Venereæ Sede præmittimus, quòd Lues nunquàm partibus corporis perfectâ cute obductis communicatur; nàm ſi quis digitum in vulvam lue contaminatam immitteret, utique digitus Luem non contraheret, Præterquam quòd Chirurgi, & barbitonſores infectorum curationi vacantes, caries, ulcera, bubones &c. non ſemper Volſellâ, ſed utplurimum manibus tractant, quas frequenter virulentâ conſpurcant ſanie,

& tamen omnes infectionis ſunt immunes, ut quiſque in incurabilium Xenodochio obſervare poteſt, ubi horum infectorum ingens jacet numerus. Hinc colligimus multò minus credendum eſt ex veſtium, cubilium, linteorum, induſiorum &c. uſu poſſe hanc contrahi Luem. Deridendus itàque eſt *Fallopius*, qui refert quendam Venereâ correptum fuiſſe Lue, quia eaſdem adhibuerat caligas, quibus utebatur tempore, quo Lue laborabat. Et idem quandam caſtam irridet Matronam, quæ ex aquæ Luſtralis aſperſione ſe hanc Luem contraxiſſe affirmabat. Solent quandòque bonæ notæ medici ſimulare, & credere videntur tali pacto contractam fuiſſe Luem, ne ægrorum famæ detrahant: Ità aſſeruit Averroës quandam mulierem concepiſſe, quia ſemen exceperat in balneo antecedenter emiſſum, & reverà eodem in loco ſemen exceperat, ſed more conſueto. Sed ſub ſilentio hîc non involvendum, quod cuidam pulcherrimæ mulieri in Urbe accidit: erat huic conjux mercator, qui mercimonij causâ per octennium ab Urbe abfuit, tandèm domum reverſus, puerum in aulâ ludentem invenit, de quo quærenti, quiſnàm eſſet puer ille? reſpondit uxor, non cognoſcis? Hic eſt filius tuus. Interroganti quot habebat annos? Sex inquit: Mirabatur, & ſecum obſtupebat, poſt octo annorum abſentiam reperiſſe filium. Quærenti, quomodò id accidere potuiſſet? Reſpondit uxor: Care conjux, quadam nocte per ſomnium mihi videbatur inter tuos amplexus, & oſcula manere, teque mecùm Veneris fœdus inire, ac in illis conjugij delicijs concepi, & hunc, quem vides, tuum peperi filium. At vir blandis uxoris dictis non acquievit, ſed multa ſecùm volutans, tandem plurium medicorum conſilium convocavit ad inquirendum, an mulier per ſomnium ſine mare concipere poſſet? Mulieris famæ proſpicientes medici, utique id caſu accidere poſſe jurejurando reſponderunt, hos enim pecuniâ corruperat, qui illam compreſſerat: Multa ad id confirmandum adduxerunt, mulierem ſine viri concubitu concipere poſſe, quia habet teſtes, in quibus prolificum gignitur ſemen, vim activam continet, uterum, & pro alendo fœtu materiam habet: Itàque dari poteſt caſus fœminam per ſomnium concipere poſſe. Inſuper equæ per equorum hinnitum ad diſtans ſine equorum coitu imprægnari poſſunt, ut multæ extant hiſtoriæ; quia ſpiritus equini deferri poſſunt ad equæ vulvam, poſtulante, & attrahente vulvâ, ibique equæ ſemen informare, & equum producere perfectum abſque equi ſemine: itàque aſſerre poteſt caſus, ut mulier per ſomnium etiam concipiat. Prætereà admirandi ſunt fortis imaginationis effectus; imaginatio nàmque humores, & ſpiritus movet, corpus alterat, morbos parit, eoſdemque curat, & peſtem inducit. Matris imaginatio fœtum afficit, & mutat, ac fœtui notas imprimit: quidni dari poteſt caſus per fortem ideam, ſeu imaginationem, ut mulier per ſomnium abſque viri concubitu concipiat & pariat? Has rationes, multaque exempla adduxerunt medentes, & tandèm communi ſtatuerunt ſententiâ caſum id efficere potuiſſe. At conjux his argumentis non contentus, neque perſuaſus, quia prudens erat, multa volutans animo, tandèm inquit: Ego neſcio,

neſcio, an id efficere potuerit caſus cum litterâ S. an cum Z.

Item in congreſſibus Lue Venereâ pollutis puſtulæ, caries, ulcera, verrucæ &c. nunquàm in extimâ penis cute pullulant, eſtò in coitu totus cum cute penis ultrò, citroque ingrediatur, & egrediatur, ſed in glande, & in parte præputij internâ, ac circa coronam effloreſcunt: & ratio eſt, quia non ſufficit, ut virulentus halitus viventis carnem attingat,ut illam polluat, ſed requiritur, ut ſpiritus illius carnis ſenſitivus halitûs virulentiam ſentiat,quod in partibus, quas tenuiſſima cooperit epidermis, accidit ſtatim, in cute verò nunquàm, aut poſt longam applicationem. Hinc deducimus Luem tantùm inficere partes cute carentes, ità anus, vulva, glans cum parte præputij internâ, os, lingua, fauces, aut adiacentes particulæ. Undè per oſcula hæc Lues facilè contrahitur, ex his, qui os, gingivas, labia,linguam, vel fauces Lue exulceratas habent, quia ſanies, pus, halitus, ſive effluvium, quod indè emanat ſuâ acredine harum partium epidermidem intra os contentarum penetrat, & inficit. Eodem modo per lactis ſuctionem inficiuntur infantuli, quoties nutrices lue contaminatæ fuerint, vel viciſſim infantuli contaminati nutricum papillas, indè totum inficiunt. Imò pocula, cochlearia, ac communis omnium inſtrumentorum uſus in cibo, & potu, quibus uſi fuerint, qui os, aut adiacentes particulas ex Lue habent exulceratas, imbuta ſordibus, aut ſanie indè emanantibus inficiunt. Vitet quiſque cane pejus, & angue venereum virus, nec cum infectis cibum, potumvè ſumat, non ſecus ac fit cum ijs, qui leprâ laborant. Pari ratione in podice, vel vulvâ inficiuntur, alvum ſtatim excernentes in eodem loco, ubi plurima ſanies virulenta ab ægro venerea ulcera in podice patiente, depoſita eſt.

Dicimus immediatum Luis ſubjectum eſſe ſpiritum ſenſitivum ſub tenuiſſimâ epidermide latentem, qui virulentorum halituum ideis imbutus, ſuam ſubvertit œconomiam, & proximum depravat nutrimentum; ſubjectum verò mediatum præter nutrimentum, quod luis portitor eſt, ſunt ſanguis, partes ſpermaticæ, molles, cartilagines, & oſſa prout nunc ad unam, vel plures, nunc ad alias deflectit particulas.

CAP. V.

De Luis Venerea Signis.

DIagnoſtica ſigna hæc Lues nulla habet certa, demonſtrativa, & inſeparabilia, verum omnia ſunt incerta, & fallacia, & licèt quamplurima ab authoribus proponantur, alijs ſunt communia morbis, & contingentia eſſe poſſunt, ità ut non facilè per certa ſigna Lues dignoſci poſſit. Non morbus unus Lues eſt, ſed vagatur per quamplurima morborum genera, eſt veluti Syndrome, & Lerna malorum.

Primò Luis ſtatus diligenter perpendendus eſt, qui quidem alius in Lue incipiens eſt, alius adaudactus, & & alius inveteratus. Luem adultam cognoſcere non multùm operoſum eſt, verùm dùm adhuc latet, & in primâ herbâ eſt, eam cognoſcere hoc opus, hic labor eſt. Ut enim herbæ, & arbo-

res jàm adultæ vulgo etiam notæ ſunt, in primo verò germine eas cognoſcere non niſi optimi botanici eſt, ità etiam Lues hæc dùm varijs morbis, & ſymptomatibus ſe ſe patefacit, lippis atque tonſoribus patet, dùm in obſcuro latet, non niſi à peritis deprehenditur medicis; ideòque ex his pluribus ſignis illam colligemus, præter ea, quæ in particulari adducentur.

Ordinariam infectionem ex actionibus læſis, & accidentium ſpeciebus ut plurimùm venamur: inter actiones læſas triſtitia, & mœſtitia præter rationem poſt concubitum recenſentur, undè qui anteà erant hilares, & jocoſi, ſi à coitu præter rationem mæſti, & taciturni fiant, potiſſimam hujus luis exhibent conjecturam, & tamen *omne animal poſt coitum mœret.* Sic ſpontaneæ laxitudines poſt Veneris palæſtram idem denunciant, ob ſpiritûs ſenſitivi coinquinationem. Undè hac de cauſſâ ad motum ſegnes fiunt, & toto corpore graviores.

Primùm circa obſcœna loca, ſeu pudenda in utroque ſexu incipit ex concubitu cum viro, vel muliere infectâ, cùm hoc modo lues diffuſa fuerit, at his noſtris temporibus omnes mulieres meritorias infectas eſſe experientiâ conſtat; imò, quod pejus eſt, obſervantur in dies uxoratæ graviori inficere Lue, quæ quadã ſimulatâ caſtitate, tot Penelopes creduntur, undè incauti Juvenes facilè inficiuntur, & quod peſſimum eſt virgines, abſque eo quod caſtitas lædatur, & honor tangatur, aggreditur hæc lues, undè virgines, & lue conſpurcatæ inficiunt: Itaque in omni mulierum genere difficillimum eſt reperire pudicam, ità canit *Juvenalis ſatirâ 6.*

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno.

Et hac occaſione quidam poëta in maritos invectus, ità cecinit:

Vxorem, qui neſcit mœcham, in vertice cornu
Vnum habet: Ille poteſt qui ſimulare duo.
Qui vidit, & patitur, tria portat: quatuor ille,
Qui ducit nitidos ad ſua tecta procos.
Qui nullo iſtorum ſe credit in ordine poni,
Credit & uxori, cornua quinque gerit.

Poſt Veneris uſum ſi in pudendis, & præcipuè circa præputium, coronã, vel glandem ulcuſcula appareant, certiſſimum contractæ luis indicium, & licèt quandòque à multâ perfricatione, & loculorum muliebrium anguſtiâ poſſint excoriari, ſive exulcerari pudenda, ſi nullum adſit contagium, eſtò evenerit ſanies, vulgaribus facilè cedet medicamentis.

Quandòque in pudendis veſiculæ cryſtallinæ, caries vel puſtulæ pruriginoſæ grani millij ſimilitudine apparent, vel totam circumdant coronam, quæ poſtquàm rumpuntur, ulcera alba relinquunt, quæ pedetentim profunda, calloſa, & doloroſa fiunt. Interdùm gonorrhæa ſanioſo prorumpit fluxu, vel in inguinibus bubones apparere incipiunt. Si malum augeatur, floridus faciei color coinquinari incipit ex turbatâ coctione, & vitiatâ ſanguificatione, undè ſub oculis circulus lividus apparet, qualis in mulieribus menſtruatis apparere ſolet.

Solent ulcera à pudendis quandòque ad alias ſerpere partes, nempè ad

pubem, Inguina, femora, brachia, manus, faciem, collum, capitis cutem, & univerſum corporis habitum, vel circa oris angulos. Ubi lues per compotationem, vel oſcula, aut lactationem contracta fuerit, tunc in ore, & partibus adiacentibus apparere incipiunt excoriationes, & ulcera, quæ etiam in infantibus, ſi à parentibus ſanis orti ſint, fiunt, ubi à nutrice infectâ lac ſumpſerint, vel ab infantibus infectis nutricum papillæ, & partes circumjacentes exulcerantur, quæ vulgaribus non curantur medicamentis, & indè ad pudenda fit luis diffuſio. Si parentes hoc morbo laborarent, vel laborarint, & in infante quædam ſe offerant ſigna, quæ Luem arguant Veneream, vix dubitandi locus ſupereſt. Vel ſerpendo, gingivas, fauces, palatum, tonſillas, columellam, & narium pinnas exedunt, tunc loquelam vitiant, undè vox rauca, vel ſibiloſa, & omni ſonoritate deſtituta, vel per nares clangoſa.

Invadit interdùm capillorum, pilorumque radices, eoſque excidere facit à capite, ſupercilijs, mento, cunctiſque locis piloſis. Manuum ungues ut plurimum finduntur, vel planè decidunt. Manuum volæ, pedumque plantæ in rimas, & rhagades dehiſcunt. Sic ſi in obſcœnis partibus excreſcentiæ, ut verrucæ, mariſcæ, thymi, mora, condylomata, criſtæ, aut in ano conſpiciantur.

Certiſſima hujus luis indicia ſunt dolores non in articulis, ſed in eâ regione, quæ medio oſſium eſt, & prope articulos, ut anteriore tibiarum parte, cruribus, brachijs, & ſpatulis, & capite, qui intenſiſſimi, & acerbiſſimi ſunt, ac circa veſperam exacerbantur, noctu ingraveſcunt, & ſunt diuturni.

Hujus morbi ſoboles ſunt gummata, & tumores duri, qui in oſſium locis pullulant, dolore divexantes nocturno, à quibus oſſa dilatantur, & non rarò exeduntur, vel cariantur, ſanâ exiſtente cute, & hoc ſæpiſſimè accidit in cranio. Accidunt tandèm tabes, febres hecticæ, cachexiæ, dentium caſus, ſurditates, cœcitates &c.

Addimus & nos prædictis ſignis eſſe veluti hujus luis proprium ſignum, affectuum contumaciam in affligendo, & rebellionem, in deſiſtendo; Nàm nullus affectus eſt tàm contumax, & rebellis, ut Venerea Lues: Si quoties vulgaribus non cedat remedijs, nec remittatur, ſed crudeliùs vel denuò exacerbetur, de latente hujus luis naturâ meritò eſt ſuſpicandum.

CAP. VI.

De Luis Venereæ Præſagijs.

VEnerea Lues cùm primò graſſari cœpit, multùm ferox extitit, multaſque hominum myriades jugulavit; at noſtris temporibus aut neminem, aut pauciſſimos interemit, poſtquàm Veneris corruptæ Mercurius vindex innotuit. Solet quandòque hæc lues fœdus inire, & planè extincta interdùm, & veluti hydra videri, & tamen poſt plures, ut triginta, vel quadraginta annos, & ultra, eam non nunquàm ſæviſſimis doloribus, pertinacibus gummatibus, oſſium adeſionibus, tabe, cœteriſque ſymptomatibus, quaſi clàm corpus invadere obſervavimus, quia puſtula, caries, ulcus, gonorrhœa,

& bubo non alexipharmacis, ſed vulgaribus curata fuêre præſidijs. Eſt hæc lues veluti parva favilla, quæ niſi optimè, & totaliter extinguatur, maximum parit incendium.

Faciliter curatur hæc lues recens, quàm inveterata, quia hæc continentes, illa contentas contaminavit particulas. Qui aliàs hanc paſſi fuerunt luem, & denuò eandem contrahunt, majori curantur difficultate, quia fortiùs in ijs imprimitur lues. Quò ad anni tempora hæc lues facilius æſtate, quàm hyeme curatur. Ulcera in pene recentia non ægrè curantur, quàm in vulvâ, vel in, & circa podicem, quia hic locus eſt excrementis dicatus, & medicamenta non ſatis commodè applicari poſſunt. Si naſi oſſa ſint adeſa, & ſimul lenta adſit febris, difficilis curationis malum denotat, cum cerebro, vel ejus membranis ſit impertitium. Vertigines, epilepſiæ, ſurditates, & cæcitates, graviſſimæ, & pertinaces ſunt; indicant enim Veneream luem cerebrum obſidere. Faciliùs curatur hæc lues, quæ per Veneris congreſſum contracta eſt, quàm quæ alio modo, qui per præpoſteram Venerem contrahunt luem, difficiliùs curantur, Sic quoque difficillima, & ferè inſanabilis erit lues contracta ſanguinis, & ſeminis vitio ex primâ generatione, aut lactatione; hujuſmodi nàmque occaſiones connutritam reddunt luem, ac radicatam in partibus nutritis, aut ſolidioribus genitis ex principio, aut alimento coinquinato. Quò plures graviores morbi, & ſymptomata lui Venereæ copulantur, eò magis ægri periclitantur; quò pauciores, & leviores, minus. Quapropter ij in primis pereunt quibus lui Venereæ febres putridæ dictæ, & malignæ aſſociantur; virulentia enim Venerea non tantùm alimentum corrumpit, malignitatem adauget, & febrem reddit graviorem, verùm etiam innatum debilitat calorem, undè nec febris, nec morbus ille malignus à natura ſuperari poteſt. Parem infert difficultatem habitualis febris juncta lui; hæc enim paulatim partes omnes conſumit; & tandèm erit immedicabilis propter contrarias coincidentes indicationes, quibus ſimul ſatisfacere nimis arduum eſt, undè ægroti neceſſariò moriuntur. Ex læſâ ventriculi coctione pertinaces oriuntur obſtructiones, & ex læſâ ſanguificatione hydrops lethalis. Sed fuſiùs in prognoſi particulari.

Hic unum pro coronide notandum eſt, quòd nunquàm natura pro luis curatione criſim moliri viſa fuit, nec critici ſupputandi, vel expectandi ſunt dies; imò nec ſanctorum preces valent, ut in alijs ſuffragari ſolent morbis, nec unquàm votivas tabellas de more ſuſpenſas vidimus pro hoc curato morbo, cùm in ſcortatorum flagellum immiſſus videatur, ut criminis luant pœnas.

Tandèm ad infectorum ſolatium non tacendum cenſemus, quòd hæc lues nullius infamiæ, nulliuſque opprobrij notas infectis inurit, & hoc eſt maximum almæ Veneris privilegium, aliter totum humanum genus ignominioſum eſſet, cum non tantùm hæc dira lues conjuges, viduas, juvenes, & ſenes inficiat, & quotquot in Veneris caſtris militant, ſed etiam nec uxorum pudicitiæ, nec virginum caſtitati, nec infantum innocentiæ parcat.

DE LVE VENEREA.

LIBER III.

De Curatione ſpecierum Luis Venereæ.

EX iis, quæ ſuprà diximus, jam conſtat, quòd Lues Venerea primò ultimum partium nutrimentum corrumpit, ſecundò ſanguinem, tertio partes ſpermaticas duras, ac quælibet dictarum corporis partium, dum morbi virulentiâ imbuitur, ſuos producit in corpore effectus pro ſui proprietate. Quippè pollutum ab hoc morbo nutrimentum producit gonorrhæas virulentas, puſtulas, caries, ulcera, bubones veros, vel ſpurios, ſcabiem per univerſum corpus. alopecias, coloris depravationes per totum corporis habitum. Si deindè à nutrimento fermentum in ſanguinem diffundatur, tunc in promptu erunt capitis dolores, in perioſtijs dolores, in artubus noctù crudeliter cruciantes, qui deindè in gummata, & nodos abeunt: maciem poſteà inducit, ſive maraſmum Venereum, vel faciliter cachexiam univerſalem, & hydropem. Quartò, ſi ubi ſanguis contaminatus dolores, & gummata excitat, continentes partes, uti ſunt venæ, arteriæ, nervi, membranæ, & cartilagines, inficit, tunc in promptu erunt ulcera cavernoſa, & profunda, gangrænę, membrorum ſtupores, paralyſes, contracturæ, ulcera corroſiva in linguâ, faucibus, uvulâ, larynge, naribus, tinnitus aurium, & capitis dolores fixi, & profundi: Quintò, ſi à ſpermaticis mollibus virus in oſſa, quibus adhærent, imprimatur, caries oſſium, gangrænæ oſſium, palati foramina, naſi putredo, dentium corruptio, & cranij mortificatio uſque in cerebrum evenient. Verumenimverò licèt ab uno, eodemque ſemine tot fructus in vivente pullulent, unam tandem, eandemque curationem non admittunt; diverſificatur enim illa tàm ratione partis, quàm ratione modi, quo pars à morbi virulentiâ læditur; itàque ſigillatim uniuſcujuſque ex enumeratis affectibus trademus nomen, & quid per nomen intelligatur, ejus ſigna, cauſſas, prognoſim, & curationem, verùm de noſtro more, perpetuò vulgarium cauſſas, & curationes trutinabimus, eaſque ſemper repudiantes: Unum tamen hîc notandùm, quòd Lues Venerea neque gradus, neque ſpecies mutat. Sed ſemper in uno gradu acquiſitæ ſuæ activitatis perſiſtit, horribilior, & vehementior tamen devenit, vel ratione partis læſæ, vel materiæ quantitate ab ejus virulentiâ corruptæ.

CAP.

Cap. I.

Vulgarium præſidia in examen adducuntur.

ANtequàm affectuum à Lue Venereâ pullulantium curationem exordiamur, operæ pretium duximus juxta noſtram Trutinam vulgarium præſidia in iſto curando morbo examini ſubijcere, ut eorum indicationes, & curationes potius ludamus ineptas, quàm indè aliquid boni eruamus. Luem nullatenus iſti curare poterunt, cùm juxta eorum principia ex occultatum ægritudinum numero eſſe fateâtur, quarum natura eſt illis intrinſecè abſcondita, & hinc occultos morbos non ſolùm ignorantiam in theoriâ, ſed & errores in praxi parere certum eſt; nàm methodus, quæ per indicationes à rei naturâ deſumptas procedit, morbi naturam, qui curandus aſſumitur, cognitam, & manifeſtam ſupponit, cujuſmodi apud ipſos non eſt lues. Ità fatetur *Gal. 3. meth. cap. 16. Eorum, quæ ſunt nobis incognita, vera methodus haberi nequit.* Curant vulgares morbum ignotum in cauſſâ, & in effectu cognitum à poſteriori, & per experimenta; omnia enim remedia per experientiam inventa fuiſſe credunt, & *Sennertus*, *Falloppius*, cœterique hujus farinæ vulgares docent, niſi Hiſpani, qui primi hanc ab Indis attulêre luem, unà ſimul remedia etiam non aſportaſſent, lignum nempè guajacum, ſalſamparillam, chinæ radicem, & *Jacobus Carpus* vel caſu, vel analogiſmo ductus curationem per hydrargyrum non inveniſſet, uſque modò vera hujus mali curatio lateret; & medicamenta occultâ qualitate agentia ignorarentur: hujuſmodi igitur remedia per experimenta inventa, & non per indicationes curativas noſtros barbatos empiricos reddunt, præclaroſque doctores, nihilo à tonſoribus diſſimiles.

Tria ſunt vulgarium præſidia pro lue curandâ, primum eſt phlebotomia, ſecundum purgatio, & tertium ſunt ligna, & radices. Verùm phlebotomia & medicamentum purgans ſunt veluti duæ firmiſſimæ columnę, quibus tota vulgarium medicina nititur, has cunctis adhibent morbis, quibus remotis, tota quanta eſt, ruit. Perpetuo eorum medicina in ſanguinem, & ſtercus terminatur, non mirum, ſunt de hirudinum, & ſcarabeorum genere. Sunt vulgares Agyrtarum inſtar, qui oleum, vel emplaſtrum nacti, illud ad omnes proſùs efferunt morbos, atque alios inſuper quamplurimos valere.

De Phlebotomiâ.

Rixantur, & digladiantur vulgares, an ſanguinis miſſio locum habeat in hoc affectu; & ferè omnes plenâ aulâ, paribuſque votis eam probant, credentes ſanguine miſſo non minus pravos educi humores, quàm infecto hepati magnum præſtari beneficium. Præthereà eam admittunt, ut ſanguinis copia minuatur, & fervor in hepate compeſcatur, præcipuè ſi ex eo febris oriatur. Inſuper, ſi ſanguis nimium calidus ſit, & habitus plethoricus, quia propria luis remedia calida, & ſicca eſſe debent, quæ tutò adminiſtrari non poſſunt, niſi ſanguis priùs diminutus ſit

ſit ratione cujus major evadat luis fomes, & excrementorum copia augeatur.

Locus ſanguinem deplendi eſt: Si virulentia nullum peculiarem ad aliquam partem motum habeat, *Fallopius, Sennertus*, & alij ex cubito ſanguinem mittunt, ex venâ ſcilicet interna, ſeu baſilica ob hepatis rectitudinem; Si verò ad partem aliquam peculiariter habeat motum, & quidem ad inguina, ſi deliteſcens bubo, aut ſuppurationi reluctans, vel gonorrhœa recens ſuppreſſa, aut parcè fluens, in partibus inferioribus venam tendunt: itâ enim virulentia verſus inferiora trahitur, & propter calidi ſanguinis affluxum poſteà bubo faciliùs ſuppuratur, & gonorrhæa refluit. Eodem modo ſi caries, ulcus &c. in pudendis adſit, in pedibus venam aperiunt. Itaque ſi infra hepar partes laborent, ex inferioribus venis ſanguinem educere congruum erit; Si ſupra hepar, ſcilicet ad caput virulentia ruat, & ibi vehementiſſimos excitet dolores, prava ulcera, capillorum defluvium, in brachio cephalicam aperiunt. Hirudines podicis venis non rarò in lue locum habere credunt, ſcilicèt dùm vires debiliores venæ ſectionem ſuſtinere non poſſunt, vel dum ſanguis craſſus, & fœculentus plus juſto in corpore redundat, aut dum ejus ſuppreſſa, vel ſaltem imminuta eſt evacuatio, aut cum è propinquo hepar, & naturalia viſcera evacuare, & expurgare intendunt.

Cucurbitulis etiam utuntur, dùm ad inguina attrahere volunt, ut cùm bubones, poſtquàm apparuerint, non creſcunt, vel deliteſcunt. Item cùm ad partes cutaneas evocare intendunt.

Sed errant vulgares ſanguinarij, ſanguinem mittentes, quia vitium in ſanguine excitatum à lue non eſt ejus conditionis, ut phlebotomiâ emendari, & corrigi poſſit; nàm quantumuis ſanguinem detrahas, ille, qui remanet, eſt ejuſdem energiæ, ac qui miſſus fuit, cùm non ſit in quanto, ſed in quali venenoſo, quod antidotis expurgari debet, & ſanguinem educi non indicat virulenta lues, nec eſt appropriatum præſidium, cùm ei tantum alexipharmaca adverſentur. Imò phlebotomia multùm nocere poteſt, quia vires, & calorem minuit, cum noſter calor à ſanguine excitetur, virulentiam adauget, refrigerat, & refrigeratæ partes minùs veneno reſiſtunt, imbecillæ vires concoquere non poſſunt, undè continuus excrementorum proventus cumulatur, nec tám citò reſtituuntur ij, quibus ſanguis detractus fuit. Quare propter aliena pericula cauti ægri nullum aliud reformidant præſidium, quàm phlebotomiam. Teſtes ſint ejulatus, planctus, & clamores tot in hac urbe infectorum, qui vulgarium ſanguificinam tolerârunt. *Clamitat de terrâ ad cœlum ſanguis in lue eductus, & ſuam habet vocem, ſicut clamavit in Abel.*

In lue correpto ſine noxâ è pedibus ſanguinem extrahi credunt, ac ſi ſanguis è pedibus extractus non eſſet ejuſdem conditionis, ac ille, qui è brachijs extrahitur, ac eliminatus à toto, & in pedibus depoſitus, ac ſi extra vitæ œconomiam ſtagnaret, & Harvejano non reparetur motu. Crudele barbarorum ſubterfugium, quia ipſi crudeles.

Hirudines venis ſedis locum habere cre-

credunt, & præſertim, ſi vires ità debiles ſint, ut phlebotomiam ferre non poſſint; vel dùm ſanguis craſſus, & fœculentus plus juſto in corpore abundet; vel dùm ſuppreſſa eſt aliqua evacuatio. Verùm toto cœlo errant credentes ſanguinem è venis eductum hæmorrhoidalibus non debilitare, id facile videre eſt in ijs, qui hiſce obnoxij ſunt evacuationibus, qui magis ab hac, quàm ab omni aliâ debilitantur. Obſervate quæſò, & comparate eos, qui hæmorrhagiam ex aliquâ corporis parte patiuntur, & videbitis eâdem ſanguinis copiâ exhauſtâ, magis debiles apparere ſubditos infernæ evacuationi. Ridiculum eſt, cum imaginentur ſanguinem craſſum, & fœculentum excerni; nàm talis apparet ex ſtricto orificio, ex quo guttatim exit: quapropter ſtatim coagulatur, dùm educitur, cùm ſit orificium ſtrictum, quod facilè quiſque obſervare poteſt etiam in brachio ex anguſto foramine. Ex orificio autem ſtricto nulla aquoſa ſanguinis pars, ſed craſſior, in qua volatiliores partes conduntur, & conſequenter melior, & utilior ſanguinis pars excernitur, ſeroſâ excluſâ. Imò venæ hæmorrhoidales extimæ non ex ſplene, ut volunt, ſanguinem recipiunt, ſed ad ipſum reportant, quem hauriunt ab arterijs, & quia proximè illum exhauriunt, ideò ſanguis eſt florentiſſimus. Id, quod ex ſuppreſſâ aliquâ evacuatione hæmorrhoides tundere dicunt, vanidum arbitramur, nàm non ſemper ars imitari poteſt, quod natura facit: non enim ſemper ſcit medicus, an natura id facere debeat, & non poſſit, ut ille ſuppleat. Evacuat natura ſanguinem aliquandò per inferiores partes, ſed quandòque id non rectè facit, & quandòque rectè, ut quod in venis fluctuat excrementitium, evacuet: ſed quomodò ſcit medicus excrementitium hoc in venis fluctuare, & qua arte aſſequi datur partem, ex qua natura excrementum vacuare intendit, nàm licet circuletur ſanguis, & excrementum fluctuet, nec ſemper cum toto circulatur ſanguine per totum corpus, & interdum miſſo ſanguine ex parte ab excremento diſtanti, minuitur ſanguinis motus, & excrementum vel in vaſorum parietibus remanet, vel in illis, per quas ex uno vaſe in aliud tranſit ſanguis. Iſti medici ſanguinarij ſunt publici graſſatores, urbani Sicarij, horrendi lictores, ſpurci carnifices, crudele, & exitiandum hominum genus, ſunt tandèm miniſtri, ſcilicet divinæ ultionis executores, ſanguinem ebibunt, & peccatis veſcuntur populorum, ità habetur *Eccleſiaſt. cap. 38. num. 15. Qui delinquit in conſpectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Sunt morbi Dei flagella propter peccata, ideòque impunè, proprioque genio fortunas hominumque vitam negotiantur, dùm incerta, & periculo plena audent tentare remedia: ſaltim ſanguinis eductionem tanquàm maledictam rejiciant, & à remediorum cenſu eliminent.

De Purgatione.

Purgatio per pharmaca cathartica multùm in lue locum habet, corpus enim cacochymum, & vitioſos exturbat humores, ejuſque antidotis meliorem ſternit aditum, aliàs hujus mor-

morbi alexipharmaca impuro corpori parùm prodeſſent, ea propter detrimentum afferre, & corpus alijs obnoxium morbis reddere poſſunt, eſtò lues expugnetur. Non omnes per ſudores vitioſi diſcutiuntur humores, ſed tenuiori diſſipatâ parte, craſſior remanet, quæ, niſi eliminetur, ſicceſcit, & viſceribus adhæret, & quandòque acrimoniam adipiſcitur, & vaſorum ſubſtantiam lædit. Undè lues curatu pertinacior redditur, & obſtinatæ fiunt obſtructiones.

Verùm ante purgationem corpus reddunt fluidum tribus præparantibus *Syrupis, de boragine*, ſcilicet, *lupul. cichor. endiv. fumar. pomis &c.* cum appropriatis *aquis* ſ. *Lupul. fumar. borag. cichor. capill. ven. &c.* quos ità præſcribunt.

℞. *Syr. fumar. &*
lupul. ana ℥. *j.*
aquæ fumar. ℥. *iij. m.*

Vel ℞. *Oximell. ſimpl. aut compoſiti* ℥. *ij.*
aquæ betonicæ ℥. *iij. m.*

Vel ℞. *Syr. Capill. Ven. &*
Cichor. ana ℥. *j.*
aquæ lupul. ℥. *iij. m.*

Nonnulli vulgares tanquàm efficaciores earundem herbarum decoctiones ad uncias quinque, vel ſex Syrupis præferunt, addito ad ſaporem ſaccharo.

Altercantur vulgares, an in lue percurandâ purgantia lenia, vel fortia propinanda ſint: Verùm quia lues, cum ſit gravi affectio, lenia reſpuit, eiſque non cedit, fortiora, & validiora aliqui commendant medicamenta, quæ radicitus luem exterminare valent. Contra alij valentiora exhorrent, ne vires infirmentur, quas conſervare tenetur medicus, & in chronicis preſertim morbis. Verùm hæc lis, ne diù inter barbatos agitetur, facilè dirimi poteſt, ſi juxta corporis, & evacuandorum ſuccorum conditionem diverſificentur medicamenta; quò circa: Si corpora robuſta, & humores educendi ſint tenaces, potentiora adminiſtrare expedit, nullam timendo virium jacturam, quæ ut potè robuſtæ hujuſmodi permittunt medicamenta excrementornm craſſitiem exturbantia: Quòd ſi delicata ſint corpora infecta, neque ſuccis admodùm craſſis abundent, rationabile erit mitiora propinare medicamenta, ut viribus conſulatur.

Præparato corpore tribus ſyrupis, ad purgans deveniunt medicamentum, ſed juxta eorum nænias aſſignant humores bilioſos, pituitoſos, vel melancholicos, vel ex his congeriem, cum hoc tamen diſcrimine, quod in recenti lue bilioſi magis, in diuturnâ verò pituitoſi, & melancholici dominantur. Inter medicamenta bilem expurgantia recenſent *rhabarbarum*, præſtantiſſimum remedium, ceu hepatis animam, addito *ſyr. viol. aut roſ. ſolut. vel de cichor. Nic. in decoct. fol. ſen. prun. Damaſc. & pulp. tamarind.* Inter pituitam, & melancholiam purgantia principem habere locum credunt *Syr. Sneſſ. & de fumar. mai. additâ confect. hamech in decoct. fol. ſen. agaric. polyp. epithim. &c.* Ità concinnant pro bile purgans.

℞. *Fol. ſen. or.* ℥. *j.*
prunor. damaſc. num. vj.
pulp. tamarind. unc. ß.
f. decoct. & in ſuff. colat. diſſ.
Syr. roſ. ſolut. onc. iv.
de Cichor. Nicolai unc. ij.
rhabarbari ʒ. *j.*
m. f. p. & adde
aquæ Cinnam. parum.

Pro pituitâ, vel melancholiâ,

℞. *Agarici trochiſ.* ʒ. *iij.*
polyp. querc. ℥. *ij.*
fol. ſen. ℥. *j.*
(*Si aliqua adſit obſtructio*)
tart. vin. alb. ℥. ß.
f. decoct. & in ſuff. colat. diſſ.
Syr. Sueſſ. &
de fumar. maj. ana onc. iij.
confect. Hamech. ℥. ß.
m. f. p.

Pro variâ ſuccorum congerie :

℞. *fol. ſen. &*
polyp. querc. ana ℥ *j.*
prun. damaſc. paria iij.
Cinnam. ʒ. *j.*
f. decoct. in aquis cord.
& in ſuff. colat. diſſ.
ſyr. roſ. ſolut. &
ſueſſ. ana ℥. *iij.*
confect. hamech. ʒ. IV.
m. f. p.

Si æger à pharmaco potabili abhorreat, parant pilulas, ut

℞. *Pilul. aggregat.*
de fumaria. &
de tribus, ana ʒ. *j.*
cum cathart. roſ. formentur.
pilul IX. *& deaurentur.*

Poſt quatuor deindè horas exhibent apozema, ut

℞. *Conſ. roſ. perſ.* ℥. *iij.*
elect. de ſucc. roſ. ʒ. *iij. m.*
& deſuper comedat æger.

Non loquimur de aliis *compoſitionibus ſcamoniatis, aquis ſolutivis, ſyr. de ſpinâ ponticâ, jalap. turbit, colocynthide, mannâ &c.* quia lippis, & tonſoribus patent. Hæc, & alia ſunt vulgarium quamplurima purgantia, quæ vertigiñoſo feruntur motu, & curriculo iſto abſoluto, ſemper eadem recurrunt. Magnum errorem in quatuor purgãdi humoribus patrãt vulgares, dùm in iſtis luem quærunt, in quibus reverâ non conſiſtit, & in omnibus producitur, nec demonſtrari poteſt, cùm per ipſos ſit occulta. Eſt medicamentum purgans maximæ impoſturæ inventum, remedium pecunioſum, emungendarum pecuniarum officina, quotidianus cenſus, & ægrorum certiſſima pernicies, quod naturæ vim facit. Purgantia igitur nos acri ſtudio rejicimus, quia nullum juvamen præſtare poſſunt : quod vel minimam luis ſpeciem nos curare dicimus, ſed ſaltem occultare valent; à diſſitis enim partibus, & à circumferentiâ ad centrum trahunt, & hujuſmodi attractio majorem luis penetrationem juvare poteſt, quàm hoc deſtituta auxilio non præſtitiſſet, undè luis univerſalis imminet metus. Non eſt medicamentum purgans id, quod alvi ſolutionem promovet, nàm in hoc minimam ſpem collocare debemus, ſed quod morbum per ſuum emunctorium ſolvit, ità ſunt reliquæ evacuationum ſpecies, vomitus nempè, urinæ, ſudores, inſenſilis tranſpiratio &c. Sunt vulgarium purgantia mucida, & rancida, quia vetuſtatem ſapiunt, & ante luis ortum extabant, nec tunc quicquàm profuerunt; conſiderate, ſi nunc pro tanto curando morbo prodeſſe poſſunt. Non ſunt medicamenta huic morbo propria, ſed communia per applicationem, ideòque de communi morborum omnium, nullum alexipharmacum pro lue continent, niſi virus laxativum, quod eſt de veneni corroſivi genere, ac pro ejus curatione noxia. Eſt lues morbus novus, ideòque nova medicamina, novoſque requirit medicos.

De Ligno Guajaco.

Sufficienter corpore per plures phlebotomias, tùm pluribus purgantibus depleto, ad reliqua procedunt præſidia, quæ propriam, & ſpecificam hanc luem expurgandi vim habent, & totalem, ac omnimodam ejus extirpationem operandi, non quia calefaciunt, aut ſiccant, vel ſudores, aut aliam movent evacuationem, ſed id patrant propriâ vi, ac formâ, ſive occultâ, & arcanâ quadam proprietate, ſicut ejus cauſa eſt occulta, & deliteria. Hunc extirpant morbum ad eum ferè modum, ac theriaca venena, & malignitatem expugnat, undè luis antidota, & alexipharmaca vocantur. Hæc tria ſunt, primum Lignum guajacum, ſecundum Salſaparilla, & tertium Chinæ radix.

Inter luis antidota principem tenet locum lignum Guajacum, quod etiam *lignum ſanctum*, ſeu *palus ſanctus* dicitur: ſanctum appellant ob eximias vires quas adverſus Veneris luem habet. Nonnulli à ligno ſancto guajacum diſtingunt, verùm hæc differentia tantùm ſe tenet ex ligni adoleſcentiâ, vel ſenectute, ideòque hæc duo confundi ſolent, & pro uno, eodemque accipiuntur, eſtò in oppoſitum blateret *Fallopius*. Dicitur *Indicum*, quia ex Indiâ ad nos vehitur. Naſcitur hæc arbor apud Indos, ubi Venerea lues endemia eſſe fertur, atque ibi unicum ejus præſidium. Guajaci planta ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitûs craſſitudinem plerùmque aſſurgit. Folia refert quadantenùs plantaginis æmula, dura, ac brevia; flores ejus producuntur luti; fructus verò juglandis magnitudine, quæ eſu alvum ſubducit; cortex annoſis niger, juvenibus verò ſubrutilus. Hallucinantur, qui putant buxum, quę apud nos naſcitur, idem eſſe cum guajaco; Siquidèm guajacum pingue, & reſinoſum viſitur, materia intùs nigra, ebeni ferè modo: quin & ſapor amarior, & acris, quibus ſiccam buxi materiam carere conſtat.

Divinum ad luem arcendam prædicant guajacum quantùm ad vires, quia admodùm calidis, & ſiccis conſtat particulis, ut ex ſapore, odore, & acrimoniâ conjicere licet inſigni, qua linguam mordicat, & quidem calidum putant in principio tertij gradûs, vel in fine ſecundi, ac ſimul tenuium partium, undè craſſa attenuandi, lenta incidendi, & detergendi vim habet, ſudores, & urinas ciendi, ſuperfluos humores frigidos diſſipandi, & abſumendi. Quapropter ſpecificum hujus luis credunt alexipharmacum, verùm non ob iſtas manifeſtas qualitates exhibent guajacum vulgares, cùm non deſint noſtris in regionibus medicamenta hujuſmodi qualitatibus prædita, ſed ob peculiarem, ſpecificam, & occultam qualitatem, qua Lui adverſatur.

Eligendum eſt optimum, & præſtantiſſimum, quod non ſit tempore, & vetuſtate conſumptum, ſed recens, non ſit totum nigricans, nec totum albicans, denſum, ponderoſiſſimum adeò, ut in aquis non fluctuet, ſed mergatur, reſinoſum, odoratum, guſtui & acre, & ſubamarum. Cortex optimus cenſendus eſt craſſus, & fortiter ligno adhærens, adeò ut vix ferro ſequeſtrari valeat, nàm qui facilè ſe-

ſeparatur à ligno vetuſtatem ſapit.

In luis curatione totaliter pendent à ligno vulgates, illudque in varias parant formulas, ſed præſtantiſſimum judicant, ſi limetur, & in minutiſſimam redigatur ſcobem, quia ſic citiùs, & meliùs ex eo extrahitur virtus. Ità præparatum infundunt, macerant, viginti quatuor horarum ſpatio in aquâ nonnulli, ali in hordei decocto, quidam in aquis ſtillatitijs, aliqui in vino, alij in ſero lactis, quidam in jure carnis ad calentes cineres ſervant, poſtmodùm lento decoquunt igne ad tertiæ partis conſumptionem, & decoctum formant, quod maximè in uſu eſt, quia in formâ liquidâ totum penetrat corpus, ut

℞. Lig. guajac. cum cort. ℥. iij.
infundantur in aqua font. lib. iij.
ſtent per h. 24. ad calentes cineres. Deindè bull. lento igne ad tertiæ partis conſumptionem, addendo in fine ſ. a.
flor. cord. p. j.
paſſul. enucleat. ℥. j.
liquiritiæ raſæ ℥. ß.
coriand. præp. ʒ. iv.
cinnam. ʒ. iij.
f. colat. & ſervetur.

Doſis lib. ß. Hoc ſimplici utuntur decocto in delicatis, imbecillibus, excarnibus corporibus in lue recenti, temporibus, & naturis calidis, quandò tantùm alterare intendunt. Quòd ſi minus excalfacere velint, lignum infundunt *in aquas cichor. lupul. endiv. ſonchi &c.* & herbas concoquunt refrigerantes. Si verò humectare intendunt, in tabidis, & emaciatis in jure ſpulli, vel carniũ vituli, aut arietis decoctum parant addendo melonum ſemina, ptiſanam hordeaceam &c. Pro infantulis, & lactantibus lue infectis julepũm parant, ut

℞. Lign. limat. ℥. ij.
aquæ graminis lib. ij.
infunde per 24. horas, bulliant deindè ad duarum partium conſumptionem f. colat. & cum ſaccharo q. ſ. f. julep. De quo detur parùm, & ſæpè.

Vel compoſitum formant decoctum, cui dejectoria addunt pharmaca, quòd non ſolùm alterat, ſed purgat, & alvum ſolvit. Uſurpant illud in corporibus duris, & ruſticis, aut temporibus, & naturis frigidis, aut in Lue confirmata, quæ citam evacuationem tolerare poſſunt, ut

℞. lign. guajac recenter limati ℥. iij.
in aquæ fontis lib. iij.
infundantur per 24. horas. Deindè lento bulliant igne ad medietatis conſumptionem, addendo ſ. a.
polyp. querc. ℥. ij.
prunor. damaſc. num. x.
fol. ſen. or. ℥. j.
endiviæ,
plantaginis,
fumariæ ana m. ß.
flor. cord. p. j.
coriand. præp. ℥. ß.
f. colat. & ſervetur.

Doſis lib. ß. pro vice.

Poſtquàm etiam primum decoctum ſimplici modo paratum, & colatum eſt, reſiduo ligno poſt primam coctionem iterùm majorem aquæ quantitatem affundunt, & ad tertiæ partis conſumptionem coquunt, & in ventriculi gratiam paſſul. coriand. debitam addunt quantitatem, & colaturam faciunt, vel ſaccharo edulcorant. Colaturam pro potu ordinario in prandio, & cœnâ exhibent. Vel guajacinum parant vinum, ut

℞. *ligni lib.* v.
ſacchari alb. lib. iv.
Vini alb. lib. CL.
Lign. cum ſaccharo in cadum inde, & vinum calefactum affunde.

Hoc vinum prævalet in luis inveteratæ veſtigijs delendis, præcipuè ubi prolixo remediorum uſu defatigatus æger à medicamentis jàm abhorret; commodius autem tempus, & opportunior modus hoc vinum parandi erit tempore vindemiarum, ut

℞. *Muſti alb. dulciſſ. amphoras* LX.
lign. guajac. recens limati lib. iv.
paſſul. enucleat. unc. vj.
pomor. redolentium. num. XL.
fermenteſcat muſtum in vaſe ligneo, & finito fermentationis tempore, hoc vino utatur æger pro potu ordinario, vel ſemel inter prandendum, & ſemel inter cœnandum.

Aliqui tertiâ vice lignum coquunt, & decoctum pro ciborum elixatione inſervit, pro panificio, pro manuum, & faciei ablutione, narium elotione, ulcerum mundatione &c. uſurpant; Propinant decocta compoſita vulgares ad dies 25. ſimplicia verò ad dies 60. & ultra, quia lues Venerea morbus chronicus eſt.

Nautæ, & mercatores, qui lignum ſanctum ad nos tàm ex occidentalibus, quàm orientalibus Indijs invexerunt, præclaros ejus effectus in lue curandâ adeò verſutè omni extulêre conatu quo venale redderetur, ut ſcriptores veluti pſittaci ejus virtutes miris decantare encomijs non ſint veriti, fidem tantùm illorum relationibus potius adhibentes, quàm experientiæ; undè plura de ligno ſcripſêre, quæ vel nunquàm, vel rariſſimè obſervantur in praxi, nec nominis rumor promiſſis reſpondet, ſed magno in pretio fuit in luis principio; quapropter nunc in officinis proſtat, & eſt vile abjectum, ignavum & nullius compos efficaciæ. Ità evenit, ubi res ad ſummum devenit faſtigium, eam retrocedere, & declinare neceſſe eſt. Aliquos non puduit medicos firmiter credere hujus ligni decoctum non minùs nutrire, quàm jus pulli nutriat; & extenuata ab eo non offendi corpora, ſed impinguari, eaſdem quoque impinguandi vires ſalſæ parillæ, ligno ſaſſafras, & præcipuè chinæ radici perperàm tribuerunt: Obſervârunt nàmque nonnullos lue Venereà ferè tabefactos horum decoctorum uſu hebetiores redditos fuiſſe, & ſtatim protulêrunt horum decoctionibus corpora pingueſcere. Verùm hi malè de ligno cogitârunt, nam eſtò vegetabile ſit, calidum tamen, ſiccum, & tenuium partium prædicant vulgares, & ſi aliquid in decoctione deponat, hoc potius medicamenti, quàm nutrimenti rationem habet. Quod nonnulli poſt luem Venéream opimi fiant, id accidentaliter evenit, nàm nutrimẽtum, quod ad cunctas corporis partes affluit cõtaminatur, nec nutrit ob depravatam impreſſionẽ, cùm non ſit de partium indolè; ſi enim cibus quantumvis optimus non nutrit, imò *Corpora impura quò magis nutries, eò magis lædes*: conſiderate, ſi lignum, radices &c. in tanto morbo nutrire poſſint. Per medicamenta lui adverſantia, per ſeceſſum, ſudores &c. eliminatur lues, purificatur nutrimentum, & ſtatim corpus benè nutriri, & impinguari incipit. Id in mercurialium, & antimonialium exhibitione quandòque obſervamus. Numquid mercurius, & antimonium nutrit, & impinguat? In quibuſdam alijs morbis, & præcipuè

febribus, diarrhoeis, dyſenterijs &c. accidit, ante quas, cùm homines ob depravatum nutrimentum erant graciles, per morbum abſterſo pravo nutrimento, & optimâ ventriculo reſtituta coctione, poſteà benè nutriri incipiunt, & corpulentiores evadunt.

Naturam ut novercam accuſare deberemus, ſi pro noſtratibus curandis morbis medicamenta ex utriuſque Indiæ locis, alijſque diſſitis terræ plagis mendicaremus, & mercatores lucri cupidine allecti in noſtras magno noſtro ſumptu aſportarent regiones; latitant in noſtratibus plantis adhuc ſummæ virtutis medicamina, quibus noſtrates morbos curare valemus.

Indiæ populi quodam endemico laborant morbo, qui cum lue Venereâ quandam habet cognationem, quicquid aliqui dicant ſcriptores, quem ligni guajaci, ſalſæ parillæ, & chinæ decoctis curare ſatagunt, ſed non eorum votis reſpondet ſanatio, & experimenta de ijs facta fallacia reperta fuêre, licet hæc vegetabilia viridia, & ſucciplena poſſideant, tamen ij fucatam tantum, & palliativam ſanationem ab illorum ſimplicium decoctionibus adipiſcuntur; undè ſymptomatum remiſſio, & quædam comparatæ valetudinis ſpecies emergit, ità ut iterum illa repullulent, & deinceps ſæviora, quàm anteà exuſcitent. Conſiderate quæſo nunc, an hujuſmodi ſicca corpora nimio virium detrimento ex diſſitis regionibus ad nos convecta infectis profutura ſint. Verùm quia jam pridèm parta fama multum eis contulit, ut ridiculum ſit ea omninò repudiare, quæ aliàs communi applauſu ſunt recepta, adhuc noſtri vulgares impoſturam meditantes, ea multis præparationum formulis uſurpant, ac teſtari hujuſmodi plantas, quas celebriores reddiderunt, idem emolumentũ contaminatis impertiri tenentur hîc loci, ac in ſolo natali. Hos vulgares ſecuti ſunt Spagyrici, arcanorũ diſtributores, & ex his extracta, ſalia, olea eſſentialia, ſpiritus, tincturas, quintas eſſentias ſpecioſis decoratas nominibus concinnârunt, auro contra caras, & aliorum ſimpliciũ medicamẽtorũ admiſtione adulterarunt, & ignarũ vulgus, & ſtolida plebecula pretioſa chymicorum medicamenta, ſeu impoſturas exiſtimant, quia maximo emũtur pretio.

Credunt vulgares lignum, & radices luis eſſe alexipharmaca, quia qualitate agunt occultâ; ſed vellemus ſcire, quo inſtrumento, ſenſu, & ratione id vos aſſecuti fuiſtis? Quis eam qualitatẽ occultam vobis ineſſe oſtenderit? Undè ejus virtus vobis innotuerit? A calore forſan? Pondere? Duritie? Nonnè idẽ pondus, durities eandẽ in buxo, ebeno? Quandò horum vegetabiliũ decoctionibus in alijs utimini morbis, illi morbi numquid occulti, dum medicamentis utimini occultâ qualitate agentibus? Occultâ illa qualitas potiùs in veſtris depravatis phantaſijs, quàm in his vegetabilibus conſiſtit, cùm eam demõſtrare non poſſitis. Si tanta vis ligno, ſalſæ, & chinæ ineſt, quare jejunia quadrageſimalia, & tenuem inſtituitis diætam? Si alexipharmaca, quid coctione opus eſt? Quid prodeſt arcanum componere? Si inſit occulta qualitas, quid & compoſitione opus eſt? Non charitas lui medetur, verùm lucri cupiditas cum craſſâ Minervâ conjuncta, pecuniæ jactura, & majus aliud damnum, quòd tàm malè ægrorum corpora multantur. Caſu luem curant, ſi quandòque curant, cùm hujus mali cauſſa, &

præ-

præſidia apud ipſos ſint occulta, & veluti cœci in tenebris ambulant, undè ambo, æger, & medicus in foveam cadunt, ideóque in morbis occultis, occultis præſidiis, tàm medendi artem callet agaſo, quàm medicus vulgaris; Unde factum eſt, ut tonſores, balneatores, veterenarij, & veteramentarij in luis curationem ſeſe ingerere auſerint.

Horum vegetabilium decocta fucatam, & palliativâ luis ſanationem præſtare poſſunt, nō quia alexipharmaca ſunt, & vi operātur occultâ, ſed quatenus ſolūmodò ſudores movent, & ſuperficialiter venereū diſperdunt fermentum, eapropter non ſolū guajacum, ſalſa, & china lui proſunt, ſed ea omnia vegetabilia, quæ ſudores eliciunt. Nos parvo ſumptu noſtratibus plantis, ut ligno buxi, viſci quercini, cedri, cupreſſi, rhodiâ radice feliciter multos deploratos ſanavimus gallicos, quos guajacum, ſalſa, & china, quæ non niſi ſicca, & omni ſucculentâ ſubſtantiâ emuncta in noſtras aſportantur regiones, curare potuerunt. Paravimus nos domi ex noſtratibus plantis decocta mediâ maceratione, digeſtione per 24. horas, & ebullitione, & ad commodiorē, & faciliorem ſalium eſſentialium, ſeu tincturę extractionē pro qualibet aquæ communis librâ ſpiritûs vini alkoholizati unciam dimidiam admiſcuimus. Verùm hęc nunquàm in vaſe aperto, ſed perpetuò in duplici, juncturis tritici farinâ, & ovi albumine optimè clauſis, ut vini ſpiritûs, & horum vegetabiliū volatile ſal in decoctionis aquâ ſolutum nullo modo aufugiat, ſed in vas aſcēdat, ſuperius, ac iterùm decidat. Vaſa ſemper fuerunt vitrea, & horum defectu terreis, ſed vitreatis uſi ſumus.

Barbati decocta cū Vino parant, & reverâ laudabilior extrahendi ratio vegetabiliū vires, quàm cum aquâ, & præcipuè ubi vētriculus frigidior, & debilior eſt, ac æger vino aſſuetus, quia decocti vis ad omnes corporis partes faciliùs penetrat, & ſudoris provocationē adjuvat. Non negamus vinū commodiſſimū eſſe ad vegetabilium extrahēdas vires, ſed quia decocta cū vino in vaſe aperto ad tertiæ partis conſumptionē parant, totâ errant viâ; nàm unuſquiſque, qui leviter deſtillādi arte eſt imbutus, ſcit, quod ſi vinum leviter urgeatur igne, ſpirituoſa ejus pars, & optima ab eo prolicitur, & nihil remanet præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeabūdum phlegma omni virtute, odore, ac ſapore vini ſpoliatum: ſic tali modo decocta concinnātes, vini faciunt jacturā, cùm in decoctione deperdatur, remanatq; phlegma ipsâ aquâ ſimplici minùs commodum. Corrigant decocta parandi modum, etſi cum vino vaſe benè clauſo cōficerent, ut nil exſpiraret, certè nec tormina, nec nauſeam excitarent, ſicuti præfato modo parata. Præterea ligni caliditatem aquâ hordei, ſero lactis, & aquis ſtillatitiis refrigerantibus corrigunt, ſi in decoctis vino uterentur, ligni caliditatem potiùs intenderent, quàm corrigerent.

Vulgares decocta vim habere ſiccātem, atq; adeò ad exſiccandos multos ab eis fictos humores propinari aſſerūt. Verùm nos nō adducimur, ut credamus unciam cujuſq; exſiccantis vegetabilis Sex aliis aquæ unciis immiſtam, quę ut Sex humectare valēt,

exſiccare poſſe, cùm ſiccitas ex Ariſtotele nil aliud ſit, quàm *humidi defectus*, atque ipſo naturæ lumine conſtat exſiccationē perfici per humidi evaporationem à calore factam; non igitur videmus, quomodo in ſex aquæ unciarum exhibitione ſiccatio fieri poſſit, quin potiùs oppoſitum, ſcilicèt humectatio ſuccedat.

Verùm pro hujus rei intelligentiâ juxta noſtra principia dicimus decocta propriè non exſiccare, cùm ſiccitas non ſit qualitas poſitiva, neque poſito, quòd exſiccandi vim haberent, ideò morbos curare valerent, cùm non ſimplex humiditas, cui ſupponitur contraria ſiccitas, ſed humorum degeneratio à naturali ſtatu utplurimùm ſimiles gignit morbos. Præterquam quòd ſemper cum ægri maximo propinarentur damno, quia non minùs excrementitium, quàm nutrimentitium humidum ſuâ ſiccitate reſolverent decocta; tùm quia non eſſet major ratio, cur unum potiùs, quàm alterum reſolverent, exſiccarentque, tùm etiam quia non adeſt in noſtris viſceribus ſedulus aliquis ſeparator, qui ad medicamenti exſiccantis nutum, excrementitium à nutrimentitio ſequeſtret, illudq; ſubjiciat, exponatq; medicamento, ut illud tantùm exſiccet, inſonte remanente.

Prædicant vulgares lignum, ſalſam, chinam &c. calidum, ſiccum & qualitate occultâ prædítum, ſed per coctionem ab his non extrahitur caliditas, ſiccitas, & occulta qualitas, quia hæ ſunt de accidentium genere, quæ non poſſunt de ſubjecto in ſubjectum migrare, ſed juxta noſtrâ principia, ut fuſiùs egimus in *noſtrâ Pyrotechniâ*, dicimus, quòd omnis corporum actio ab intrinſecâ eorum eſſentiâ, ſeu ſpiritu ſeminali eorum conſtitutivo dependet, qui in vegetabilibus præſertim ſub formâ ſalis eſſentialis ludit; ita ligni, ſalſę &c. decocta agunt virtute hujus ſpiritûs, ſive ſalis eſſentialis ſoluti in aquâ decoctionis. Undè ligni, ſalſæ &c. decocta vim diaphoreticam habent, vel diureticam, quatenùs ſal illud eſſentiale aliud ſal mordax, piperinum, vel acidum exaltatum corrigit, & reſolvit, à quo Lues fovetur. Hic ſpiritus ſub formâ ſalis eſſentialis ludens in noſtratibus reperitur affluenter plantis Luem curantibus.

Hinc deducimus nunquã ex ligno, ſalsâ &c. decocta aperto vaſe fieri debere, nàm ſpiritus ille, ſive ſal eſſentiale cùm ſit ſummè volatilis, facilè abit in auras, & quod remanet, nil eſt, niſi phlegma inutile, ignavum, & omnis virtutis expers. Hinc etiã eò magis ſecundum, & tertium vulgarium decoctum vanum, & nullius efficacię judicamus. Adeſt in ligno pingue, & reſinoſum quid, at nunquàm illud in decoctis ſupernatare obſervatur, ſed ſub olei formâ tantùm in deſtillatione per deſcenſum, & non niſi aperto igne.

Chymici meditantes longâ decoctione, vaſe aperto, ad dimidiæ, vel tertiæ partis conſumptionē ſubtiles, ac ſpirituoſas diſſipari partes, vel medicamētoſas ſaltim minui vires, alio modo ligni decoctum parant, ne ejus virtus pereat: Cornutæ ligni ſcobem cum ſufficienti aquæ quantitate, induunt, cui receptaculum adaptant, ac ſuppoſito igne, primo digeſtionis, deindè

deindè deſtillationis, ſpiritum ſulphureum, ſive eſſentiam è ligno cum aquâ evocant ad dimidiæ partis aquæ deſtillationem. Hujus deſtillatæ aquæ, in qua ligni purum ens eſſentiale ludit uncias quatuor magno cum juvamine exhibent. Continuant deindè aquam deſtillare, quam pro quotidiano præſcribunt potu. Nonnulli ſpiritum ex guajaco eliciunt, qui prolixâ, & ſolerti digeſtione, fermentatione, & deſtillatione indiget, ut proliciatur, attamen ſummis virtutibus eſt præditus. Quidam ſummoperè guajaci oleum, tanquàm alexipharmacum commendant, quod variis exhibent modis: Verùm nullum oleum per alembicum deſtillatur; ſed tantùm per deſcenſum, aperto igne, quod nullius eſt efficaciæ, & intra corpus non commodè, imò vix tutò exhiberi poteſt. Multi guajaci extractum miris efferunt encomiis: verùm nos nulli profuiſſe, imò cunctis obfuiſſe obſervavimus ob admiſtam ſulphurei menſtrui partem, quod lui maximè adverſatur. Præſtat gummi guajacum naturale, ſed debiles habet vires, nec recentem, aut antiquatam luem debellare poteſt, eſtò ex arboris inciſione fluat.

De Salſaparillâ.

Primas in Lue curandâ guaiaco tribuunt vulgares, poſt quod ſalſæparillæ radix ſuccedit, quam aliqui Spartamparillā, & Hiſpani Sarſamparillam nuncupârunt. Advehitur illa ex Perù, ubi in ſepibus naſcitur, nō aliter ac apud nos ſmilax aſpera, vitis alba & nigra, ac lupulus ſalictarius, oblōga eſt, per terram longè, latéque ſerpit, ut ſex cubitorum longitudinē æquet, & ultra, modicæ eſt corpulētiæ, & in faſciculos alligatur. Optima cenſetur, quæ intùs alba, & ſolida eſt, corticem habens plenum, & dùm finditur, foraminulenta non apparet; quę verò rufa eſt, & dùm finditur, pulverulenta, inefficax eſt, quia vetuſtatem ſapit. Credunt nullam manifeſtam excedentem habere qualitatem, ex qua temperiei exceſſus induci poſſit, undè omni corporis conſtitutioni, & ætati tutò exhiberi poſſe fatentur, ac propttereà temperatior, & moderatè calida eſt in primo ordine, ac inſipida, nullius acrimoniæ, amaroris, aut adſtrictionis, aut odoris particeps, ſed obſcuram quandam habet dulcedinem; exiſtimant tamen illam in ſiccitate magis excedere, quàm chinam, ac tenuibus cōſtare particulis, & proindè potenter incidit, attenuat, diſcutit, inſigniter exſiccat, ſudores movet, & nimiam abſumit humiditatem; attamen non ob has manifeſtas qualitates, Lui adverſari fatentur, ſed ob qualitatem occultam, ſcilicèt quam neſciunt. Quare multùm valet ſalſa ad Luem profligandam, nec invidet ligno, nàm multos curavit ſalſa, quos non potuit lignum; eſtò hoc ſalsâ efficacius à pleriſque credatur; tamen in hoc lignum ſuperatur, quod ob inſignem tenuitatem laxandi, & penetrandi vim habet, dolores ſedat, nec ullus dolor quantumvis contumax, & diuturnus erit, quem non tandèm aliquandò ſopiat, & ſuperet, ſi ejus decoctum conſtanter, & diutiſſimè ſumatur. Sic pariter tumores duri, & gummata multo breviùs à ſalsâ, quàm à guaja-

co diſcutiuntur per inſenſilem evacuationem, eorum conſumptâ materiâ, quapropter in aliis multis affectionibus feliciter uſurpatur.

Ejus decoctum pariter parant ſimplex, vel compoſitum, vaſe aperto, & ad duarum partium conſumptionem, ut

℞ Salſaparill. minut.conciſ. ℥ ij.
infunde in aq.font.lib. iij.
& per horas 24. macera, Poſteà levi igne bulliant ad dimidiæ partis conſumptionem addendo ſ.a.
paſſul. ℥ ij.
coriand.præp. ℥ j. *f. colatura.*

Doſis lib. ß. Addunt nonnulli in ventriculi gratiam mentham, abſynthium, cinnamomum &c. aut ſimplicia cephalica, hepatica, vel nephritica juxta partis laborantis conditionem. Poſt primum decoctum per reaffuſionem ſecundum pro potu ordinario parant, & tertium pro carnium, & ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione, ut de ligno diximus. Pro infantulis, & delicatis, addito ſaccharo in primo decocto Iulepum formant. Ex ſalsâ etiam decoctum parant compoſitum, additis medicamentis purgantibus, eo modo ac de guajaco retulimus.

Parant vulgares pulveres ſalſæ, quos ſummoperè efficaces pro lue curandâ celebrant.

℞ Salſaparillæ unc.ij.
fol.ſen.or.&
hermodactyl.ana unc.j.
turbit. ℥ vij.
ivæ arthericæ ℥ iv.
Cinnamomi, &
zinziberis ana ʒ jß.
f. omnium pulvis ſubtiliſſ.

Doſis ʒij. pro vice, *cui adde diagrydij gr.vj. uſque ad x.* Infunde per noctem in ſuff. vin.alb.opt. quantitate, manè ſumat æger cum pulvere vinum.

Habeat apud vulgares ſalſaparilla omnes roris marini virtutes, & miris celebretur encomiis, appelletur parilla, eò quod cũ illâ nil aliud medicamentum cõparari poſſit; illud interim à nobis quotidie obſervetur, minùs etiã guajaco, & chinæ radice exſiccare, ac urinæ vias magis, quàm cutis poros affectare, quapropter ad gonorrhœæ ſanationem, quæ à ſeri virulẽtiâ fotum ſuſcipit, eximia eſt, cùm teſtes, aliaſque partes ſemini, coctioni, & diſtributioni inſervientes, occupet. Ejus decoctum ventriculũ nimis laxat, ut eſtò ſimplicia pro eo roborando admiſceas; fruſtrà tentaveris. Reperitur paſſim apud nos Smilax aſpera, quę vulgò dicitur *Salſa paeſana* majoris energiæ, qua felici cum ſucceſſu plures à Lue Venereâ eripuimus, & hanc pauperes pharmacopolæ pro ſalſaparillâ uſurpant, quoties parilla præſcribitur illis. Diſcrimen, quod inter Peruvianam ſalſam, & noſtratem intercedit, eſt, quod illa magno, noſtras ferè nullo emitur pretio; in reliquis tamen idem ſapor, & cortex, eadem medulla, & facultas, imò in noſtrate vividior, & vegetior.

De Chinæ radice.

Inter plura Venereæ Luis antidota Chinæ radix celeberrima recenſetur, quæ à mercatoribus Luſitanis è Chinarum Regno advehitur,

ad

ad quam pro hoc fugando morbo confugiunt Chinenſes. Radix hæc non eſt valdè longa, verum admodum nodoſa, & arundinum radici non abſimilis. Color ſubrufus, pondus mediocre, ideſt neque levis, neque ponderoſa, recens ſit, & nullatenùs carie exeſa, nullum inſignem referens odorem, nulloque ſapore præpollens; propterea in activis nullum exceſſum habere credunt, ſed potiùs temperata, vel ſi excedit à temperato, ad frigiditatem in primo gradu inclinat: de recenti tamen radice *Garzias ab Horto* refert: *Eam inſigniter adeò calefacere, ut ſiquis ejus decocto paululùm meraciori utatur, aut calidum hauriat, ob nimium medicamenti calorem in maximos hepatis ardores, in eryſipelata, in phlegmonas, atque alia graviſſima incidat ſymptomata; in paſſivis verò ſicca non leviter, quapropter nec oleum, nec unctuoſitatem habere videtur.*

Tenuis eſt ſubſtantiæ cum aliquâ adſtringendi vi, & ſubſtantificâ quadam humiditate, qua mediante vulgares miſeris adulantur ægrotis, ejuſque uſum homines pingueſcere dictitant, quia ejus decoctum facilè aceſcit; verùm hoc fuſius etiam de guajaco repudiavimus, quod ejus decoctum aceſcat, non eſt ſufficiens impinguandi ratio, cùm omnium lignorum, radicumque decoctum aceſcat. Cùm primùm mercatores in Europam advexiſſent miris laudibus Chinæ radicem, tanquàm auxiliare medicamen à divinâ auxiliatrice manu promanatum ad chronicos, deploratóſque morbos celebrare cœperunt lucri cupidine tracti. Undè bardi medici nimiùm quàm par eſt, mercatorum technis fidem præbentes, pſittacorum more citra experientiam, & ultra vires eximiis præconiis commendare aggreſſi ſunt: ut quæ tenuium partium digerendi vim habeat, ſiccitatis ratione attenuet, omnis generis excrementa liquet, quæ deindè in urinas, & ſudores tranſeunt. Lui Venereæ non ob manifeſtas qualitates, ſed ob occultæ formæ proprietatem non ſolùm proſit, verùm etiam ulcera abſtergat, obſtructiones reſerat, ſanguinem à corruptione vindicat, deſtillationibus medetur diuturnis, phthiſim curat, hepatis inflammationes reſtinguit, hydropiſim ſanat, atrophiam tollit, lepram depellit, elephantiaſim abigit, articulorum dolores aufert, & quia temperata eſt, omni ætati, omnique ſexui, quocumque anni tempore, ipſiſque adeò febricitantibus tutò exhiberi poteſt. Quæ facultates omnes cùm in guajaco deſiderentur, à nonnullis tunc temporis ſupra guajacum china evecta eſt, & non ſolum ad Luem Veneream, ſed ad ſexcentos alios morbos adhibita fuit.

Ob tot, tantaſque virtutes à ſcriptoribus decantatas, *Carolus V.* partim ob Luem Veneream, partim ob atrophiam, & partim ob artuum dolores de quorundam medicorum conſultatione hujus radicis decoctum accepit, & maximam ei largitus fuit famam, quæ vagata per orbem, Chinæ radix tanquàm pretioſum medicamen auro carius maximo venundari cœpit, unde:

Pauperiem fugiens, currit mercator ad Indos.

Sed experientia ejus rumorem poſteà derogavit, & celebritati nominis proportione nequaquàm reſpondit, neque ejus pretio enormi: ſcribit

namque de hac re *Julianus Palmarius de Lue Venereâ cap.14. Multos magno ſuo incommodo radicem hanc guajaco prætuliſſe, ſeque experientiâ comperiſſe, quòd etiam in magnâ victûs parſimoniâ adverſus hanc Luem inefficax fuerit, ſæpè etiam ejus decocto itâ humeſcere ventriculus viſus ſit, & nativus calor opprimi, ut lienteria gravis, magnaque cruditas non rarò ſubſecuta fuerit, quibus imbecillus inſiti caloris fomes inerat. Præter has incommoditates, & vitia, non rarò etiam lienis tumores, atque duritiem diutiùs utentibus inducere* ſcribit. Non agit qualitate occultâ, quia hæc qualitas eſt ſacrum ignorantiæ aſylum; nec adverſus Luem eſt verum prophilacticon, cùm plura de hac radice circumferantur, quæ nunquàm, vel raro obſervantur in praxi. Plurimi ægroti diuturnum hujus radicis uſum adhibuerunt, nihilominus neque vel tantillum morbi vis ſe remiſit, vel alleviata, recidivam paſſi fuêre, itâ diuturna experientia nos edocuit maximo ægrorum incommodo: eſt itáque vana chinæ exhibitio pro ægrotis, non verò pro pharmacopolis, & medicis, & tamen ſtolidum vulgus magnum medicamenti vim eſſe credit, quoties impendium maximum eſt, & medicamentum putat pretioſum, quod cariſſimè emitur. Hujus farinæ eſt China, ac proindè non exiguam obtinuit famam; laudamus propter eâ pharmacopolas, qui pro chinæ radice à medicis ordinatâ, arundinum radices ſubſtituunt, quibus parem, & fortaſsè majorem ineſſe virtutem in praxi comperuimus, quia arundinum radix ſucci plena haberi poteſt in noſtris hiſce regionibus, chinæ verò omni ſucculentiâ emuncta in noſtras aſportatur regiones. Sed quia veterum corrigere errorem difficillimum eſt, expedit idcircò ægris, & vulgo morem gerere aliquando: Verùm tantum divitibus ægris hæc propinent decocta, nec ſumptuum, & crumenæ pauperum immemores illis fortunas abſque ſalutis ſpe eripiant.

Hujus radicis decocta itâ parant vulgares:

℞. *Chinæ in taleolas diſſect.* ℥. *j.*
infunde in aq. font. fervent. ℔. *iij.*
per 24. horas. Deindè bulliat lento igne ad conſumptionem duarum partium, addendo in fine.
fumariæ,
lupulorum,
capill. Veneris ana m. j.
coriand. præp. unc. *ß.*
cinnamomi ʒ. *iij.*
f. colatura, & ſervetur.

Doſis ℔. *ß.* pro vice. Ex radice, quæ primo infervivit decocto, paratur ſecundum pro potu ordinario, ut

℞. *Rad. chinæ primò adhibita* unc. j. *Infundatur per 24. horas in lib. 9. aquæ fontis ferventis, deindè bulliat ad tertiæ partis conſumptionem addendo in fine,*
coriand. præp. ʒ. *vij.*
cinnamomi ʒ. *iij.*
f. colatura, & ſervetur.

Poſt ſecundum per reaffuſionem tertium parant pro ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione. Hæc decocta magnâ aquarum copiâ, & longâ indiget ebullitione, ut virtus extrahatur, & aquæ communicetur, & ad 30. 40. vel 50. dies aſſumuntur.

Hæc ſunt vulgarium alexipharmaca pro Lue fugandâ, quorum unumquodque eam profligare valet, verumtamen

tamen ſemper alia aliis ſunt efficaciora, & juxta varios morbi gradus, & patientis temperiem, nunc unum, nunc aliud uſurpant; ſi nulla tamen viſcerum intemperies adſit, præſtantiſſimum eſſe guajacum judicant, licèt in occultis qualitatibus unum ſit occultius alio, quia unum alio præſtantius, & hac ratione nunc guajacum, nunc ſalſam parillam; nunc chinam uſurpant, & nunc hæc omnia ob varias intentiones in majori, vel minori quantitate admiſcent, ut

℞. Lign. guajac. ℔ *ß.*
cortic. ejuſdem, &
Salſaparillæ ana unc. iij.
rad. chinæ unc. jß.
Infunde ſpatio 24. *horarum in*
aqua lib. 12.

Poſteà bulliant ad medietatis caſum, fiat colatura. Reſiduo reaffunde aqua lib. 12. *ſtent in infuſione horis* 8. *poſteà coque ad tertiæ partis conſumptionem pro potu in menſâ.*

Vel *℞. Salſaparillæ, &*
cort. guajaci ana ℥ iij.
Lign. guajaci ℔. *j.*
*infunde in aqua lib.*16.

& coque ad medietatis conſumptionem. Deindè reaffunde, & coque pro potu ordinario.

Multi his decoctis purgantia quandoque admiſcent, quæ à nonnullis improbantur. Primò, quia antequàm ad horum decoctorum uſum accedant, diligenter purgandum eſt. Secundò, purgantia, & ſudorifica motus efficiunt contrarios. Tertiò, fortiora ſudorificis ſunt purgantia, & purgantia ſudorifica per ſeceſſum trahunt, quia fortius attrahit minùs forte. Quartò, melioris notæ medici purgantia decoctis non admiſcent, ſed per certa intervalla purgant quarto, vel quinto quoque die.

Verùm non improbandus in decoctis compoſitis eſt ſudor, nec diverſæ fiunt evacuationes, motuſque contrarii, ad cutem ſcilicèt per ſudores, & ad alvum per purgantia; nàm evacuationes prædictæ, & motus non fiunt eodem tempore, citiùs nempè poſt horam à decocto aſſumpto proritatur ſudor, poſt multum verò tempus dejectio, quià vis dejectoria majori indiget tempore.

Lues Venerea morbus eſt chronicus, & diuturna expoſtulat medicamenta in ejus curatione, ac proindè tota barbatorum curatio in horum decoctorum exhibitione volutatur, undè ſi decocta propinant ſolutiva, eorum uſum præſcribunt ad dies 25. aut 30. Si fuerint ſimplicia, primò corpus deplent purgantibus de communi morborum omnium à nobis recenſitis, deindè decocta exhibent ſimplicia ad dies 50. aut 60. vel ulteriùs, & interim viſitando quotidiè ægros, pecunias emungunt. Decoctum propinant valdè calidum, ad hoc ut citiùs per corpus penetret, & ſudor proritetur: decocto aſſumpto ſub aurorâ, ſuperdormiat æger, ut citiùs digeratur, & per corporis habitum diffundatur, ac ſtragulis optimè cooperiatur, ut ſudor copioſus emergat, vel in Laconico ſe componat, & & ibi detineatur, quouſque ſudet. Et quia, dùm ſimplicia aſſumuntur decocta, per ſudorem non niſi tenuia evacuantur excrementa, craſſioribus remanentibus, laudant propterea vulgares, ut ſingulis quatuor, vel quinque decoctis aſſumptis, purgans aliquod præbeatur pharmacum, quod craſſiora excre-

excrementa purgandi vim habeat ità ſunt *Syr. de fumar. mai. Syr. Sueſſ. roſ. ſolut. manna &c.* Noſtrates vulgares hoc utuntur pharmaco:

℞ *Syr. de fumar. mai.* ℥ iv.
decoct. cord. ℥ ij. *m.*

Imperant tamen, ne tali die ſudor proritetur, quia æger duas non poteſt ferre evacuationes, & altera alteram impedit. Interim per totum decoctorum tempus ægrum ità in cimmeriis claudunt, ut ne aëris quidem claritatem aſpiciat, nec dùm pedem è cubiculo efferat, & interim quoque exactiſſimam victus rationem ſcilicèt mira ieiunia inſtituunt per panis biſcocti, & vuæ paſſæ, aut amygdalarum modicum, & ſi ad ſummum adeò exactam tolerare diætam non poſſit æger, vel parvam concedunt carnem aſſam. Verùm ſæpiùs evenit, ut ante conſtitutum tempus quidam ob tenuiſſimam victûs rationem ità imbecilles, & viribus deſtituti conſpiciuntur, ut:

Vix habeant tenuem, quæ tegat oſſa cutem.

Et penè ſpiritu, & vitâ deficiant. In tàm conſpicuo vitæ diſcrimine verſantur miſelli ægroti, ut in ſceleti formam redacti, cum magnâ æris jacturâ, vitam quaſi deperditam vix recuperare poſſint, nec mendicata ſanitas ex voto ſuccedit, niſi palliata, & fucata, dùm dira Lues paulò poſt truculentior recrudeſcit.

Noſtri malè feriati vulgares præter decocta urbanas habent ſtufas calidas, & ſiccas, ad quas Lue correptos ablegant ægrotos, ſed præcipuè Sole cancri ſignum percurrente, innumeras hominum, mulierumque infectas copias ad Tritholi vaporoſum ſudatorium in Puteolano, vel ad Pithecuſæ ſudatoria, ubi maximus de toto corpore fluit ſudor, ſed hic vanâ ſpe miſeros ludit, levat quandóque, non eradicat Luem, nàm calor ille ſudorem proritans nullùm antidotum, ſive alexipharmacum ad Neapolitanum extinguendum venenum ſervat, ſed eſt ſimplex, homogeneus, nec differt à quocùmque culinario calore, ſive igne (calor enim, & ignis non differunt, ut luculenter probavimus in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ lib.2.cap. 1. de igne*) ideóque licèt degeneres attenuet humores non ſine capitis mortui reſiduo id exequitur, undè Lernæa hydra latens paulò poſt majores ſuſcitat iras, & hinc lerna malorum, nec Vulcanus clandeſtina Veneris adulteria ulciſci poteſt, quia claudus, niſi vindice Mercurio. Venerea Lues eſt morbus mineralis, & minerale requirit remedium; curandum itáque, ut Mercurii naturam in ſtufam convertamus, hoc eſt abſque ſtufâ procedat ſudor; nàm ſtatim ac à Mercurio provocatus fuerit ſudor, jàm in proximo eſt ſanitas; omnis igitur ſudor abſque mercurii interventu inutilis eſt. Sunt nonnulli, qui abſque Mercurio ſudoribus factis, aliquos Lue correptos curant, tamen res fundamento caret, & ferè ſemper in deterius malum minatur.

Cap. II.

De Curandis affectibus Venereis à nutrimento corrupto naſcentibus, & primò.

De Gonorrhœâ.

Effluvium ſanioſum ex interiori pudendi parte viri, ſeu mulieris medici gonorrhœam appellant, ſed falsò, nàm hoc nomen græcum gonorrhœa ſeminis profluvium deſignat, quod ex veſicularum ſeminalium debilitate retentricis, vel aliâ de cauſa procedit; ſed id, quod ex urethrâ fluit ex cōtagij gallici communicatione, ſemen non eſt, ſed penis nutrimentum in ſaniem à contagio degeneratum: Neapolitanis dicitur *ſcalfatura*, reliquis Italis *purgatione*, Latinis verò rectè dicetur fluxus Venereus ſanioſus.

Signa.

Non immediatè poſt pollutum concubitum hic ſanioſus adveniet fluxus: ſed utplurimùm ante quartū diem, multoties ante ſeptimum, rarò ante quadrageſimum, ſed poſt quadrageſimum à concubitus die nunquàm obſervatus fuit. Quiſque in concubitûs actu facilè futuram gonorrhœam cognoſcere poteſt, ſi intra urethram in illâ Veneris palæſtrâ, veluti lancinari, vel quoddā effluvium ſentiet. Magna erit in mingendo acrimonia, in pene erigendo dolor, & ſi patiens penem emungat parvam ſaniei quantitatem; veluti perlam è glandis foramine educet. Acrimonia in mingendo, & dolor in erigendo utplurimùm poſt 21. diem ceſſabit. Sanioſus fluxus adeò erit aſſiduus, & quandóque magnus, ut induſium ex eâ parte ſaniei immerſum appareat; undè juvenes, qui parentibus ſunt ſubjecti admonitos eſſe volumus, ut penem petiâ obvolvant, ne induſia, quæ à matribus utplurimùm obſervari ſolent, conſpurcent, & ſanioſæ Veneris clandeſtina connubia pateſcant.

Multoties contendunt ægroti gonorrhœam exortam fuiſſe ob immoderatum motum, renum calore, equitatione &c. Tu verò facilè diſtingues, num gallica, aut non, gonorrhœa ſit; ſi ſimplex námque illa fuerit, & ſine contagio, nullam oſtendet virulentiam, excretio proindè colorata non erit, ſed albida, nullumque afferet dolorem, nullum urinæ ardorem, & inflammationem nullam, at ſi copioſa, & diuturna erit, ſequitur corporis conſumptio. Contra ſi viridis, flava, multùm varicolor fuerit expurgata materia, in ejus fluxu dolor perſentiatur, penis arrectio impediatur, urinæ verò ſit ardor, glandem inflammet, præputium in tumorem elevet, & fluxus diuturnus, & copioſus ſit, non ſequitur corporis tabes, apertiſſimum habebis indicium illam eſſe virulentam.

Cauſæ.

Ridiculi ſunt medici vulgares, qui ex hepatis intemperie, & renibus hunc ſanioſum fluxum oriri autumant. Non negarimus quandó-

que hepar, & renes ex diuturno contagio Venereo infici poſſe, ſed fluxum, qui ex polluto ſuccedit commercio, ex quo fluit,ſuam habere productionis cauſſam,non autem in hepate, & renibus aſſeruimus.

Hujus ſanioſi fluxûs cauſſa eſt effluvium halituum ab utero Lue Venereâ polluto prodeuntium, & per urethram viri in ingreſſu ſe inſinuantium, à quibus penetratâ illius partis epidermide, ſpiritus ſenſitivus ſub epidermide gliſcens, ideam contagij induit, cujus ope totius urethræ nutrimentum in ſaniem vertit, illam inflammat, & ad reliquos diſponit affectus.

Prognoſis.

Solet in gonorrhœâ ex ſanioſo illo fluxu præputium inflammari,& in tumorem elevari, ac vitreum videri, & in rimas dehiſcere. Multoties inflammantur teſtes maximo cum tumore, Interdùm ſupprimitur, & quandóque obſtinata plurium annorum ſpatio perdurare conſuevit, adeſo quandoque grano hordeaceo, nullis cedens præſidiis. Utplurimùm in carunculam, vulgò carnoſitatem, terminare, quæ vel nunquàm, vel tardiſſimè curatur. Itáque niſi ſtatim ab urethrâ contagium illud omninò abſtergatur, omnes luis Venereæ ſpecies, quas enumeravimus, temporis tractu ab eâ produci poſſunt; nàm paulatim Venereum fermentum ex nutrimento in ſanguinem,ex ſanguine in partes ſpermaticas, & ex ſpermaticis ſerpit in oſſa.

Curatio.

Vulgares medici pro gallicâ gonorrhœa curâdâ præſtolantur,ut ſanioſus fluxus abſque remediis propriâ ſponte ceſſet, undè eorũ malitia,quia efficacibus remediis ad fluxũ gallicum perſanandum hactenùs caruit, infirmis proponit, ut gonorrhœâ fluat per 40. dies, interim vana, & inutilia quædam exhibent medicamenta quæ contra contagij virulentiam nil efficaciæ habent,ſed ex 40. diebus ſpontaneam expectant curationem. Inſtituunt interim victûs rationem, & prohibent auſtera, & acria, ut vinum rubrum, & acetum, prohibent aromatica acuta, & ſalſa; conſulunt deindè victum humidum, & refrigerantem. Nos errores invictu non laudamus in gallicis, neque in præſcribendâ diætâ multùm immoramur; ſcimus enim contagium gallicum cuicumque extremæ diætæ cedere omninò non poſſe. Inſtitutâ victûs ratione, vulgares medici ſequentia recepta per multos dies exhibent:

℞ *ſemin.melon.*unc.ß.
contunde, & cum aquâ Capill.ven. unc.ij.
diſſ.f.expreſſio.
Sacchari unc.ß.
m. ut f. p.

Vel ℞ *Quatuor ſem. frigid. ana* unc.ß.
contundantur modo, quo ſuprà, & diſſ. in eâdem aquâ, f. expreſſ. cum additione ſacchari, & exhibe, ut ſuprà.

Vel

Vel ℞ *Syr. capill. ven.*
malvarum, & viol. ana ℥ ß.
aq. Capill. Ven. cum expreſſ. ſem. mel. unc. iij.
Spiritus vitrioli gutt. vj. m.

Conſulunt *malvarum caules conditos*, *melonum ſemina condita* poſt prandium, & cœnam, & aſſiduum *aquæ capill. ven.* uſum neque deſunt, qui ſuprà allatis viliora, & ignaviora præſcribant, credentes prædictas ſeminum, ſyruporumque mucilagines, ut urinæ acredinem infringunt, ne adeò acute urethram ſtimulet, contagium gallicum ſemel impreſſum è corpore eliminare poſſe: ſed ejulatus, clamores, & planctus tot miſerorum, qui ex gonorrhœis præſcriptis remediis curati, nunc morbi gallici furores ubique in corpore patiuntur dictorum medicaminum ignaviâ, medicorumque obſtinatâ ignorantiâ, ubique in hac civitate teſtantur: mirum ſanè eſt, quod hujus morbi virulentiam ſupra omnia venena extollant, & quod deindè à melonum ſeminibus, & ab aquâ capillorum Veneris tantæ virulentiæ debellationem expectent! Morbum in causâ occultum prædicant, & manifeſtis, ac vulgaribus deindè medicamentis ſanationem perficiunt!

Per quindecim, aut viginti dies, & ultra notatis mucilaginibus exhibitis, aliqui *terebinthinâ utuntur lotâ aquâ violarum per os aſſumptâ ad quantitatem* ℥ ß. quolibet manè jejuno ſtomacho per ſex, vel octo dies cum *pulvere glycyrrhizæ*, *& ſaccharo ad formam boli*, ſed inſcitè faciunt; multum enim ſui balſami per lotiones deperdit, fitque merè inutilis. Latet in terebinthinâ mirabile balſamum, quod in vias urinarias ſpecificâ fertur proprietate, illiſque balſamicam ſuam impertitur virtutem, ne earum nutrimentum degeneret, corrumpatur, vel fixetur: Undè eſt, quod poſt aſſumptam terebinthinam urina, quæ redditur, violaceum à longè ſenſibilem ſecùm ferat odorem. Nonnulli procedunt hoc modo:

℞ *Terebinth. lib. j.*
coquunt in aqua lib. xxiv.

donec odorem amittat, & inſpiſſetur, adeò ut refrigerata digitis in pulverem verti queat, ac vitri modo diſſiliat; ſed etiam ineptè faciunt, cùm tota pars eſſentialis in aquam tranſeat, remanetque tantùm pars inutilis balſamicâ ſpoliata virtute. Aliqui tandèm medicaſtri terebinthinam propinant crudam in ovo ſorbili, quod medicaminis genus, ferculum nimis ingratum, ob olei roſacei defectum, à digeſtivo parum differt.

His parùm proficientibus ad Caſſiæ fiſtulæ uſum patientem inducunt, eamque ità præſcribunt:

℞ *Pulp. Caſſ. noviter extract. per ſetam* unc. ij.
fol. ſen. or. pulveriſata unc. ß.
cinnam. contuſ. ʒ ij.
Sacch. q. ſuff. f. conſerva.

quæ exhibeatur in formâ boli.

Nos Caſſiæ uſum non omninò inutilem judicamus, nàm omnes humores cujuſcumque generis dulces reddit, difficillimum lotij exitum facilitat, urinæ ardorem cicurat, & veneni gallici virulentiam

mitigat, licèt non extinguat: errant tamen vulgares medici in foliorum Senæ additione, nàm ſimplicia omnia, quæ ſuaptè naturâ in renes, & veſicam properant, ſi ſolutivis miſceantur, propter vim ſolutivam per inteſtina præcipitant, antequàm in renes deſcendant. Nos itàque ſequenti modo caſſiam exhibemus, & non parùm juvamus in virulentis gonorrhœis:

℞ Pulp. Caſſ. recenter extract. per ſetam ℥ ij.
pulp. tamarynd. ℥ j.
pulv. glycyrrhiz. ʒ vij.
Sacch. parum f. conſ.
in patinâ ſuper calidos cineres. Doſis unc. j. uſque ad ij. Immediatè ante prandium exhibeatur quinque, aut ſex ſucceſſivis diebus.

His ſic exhibitis, ſi gonorrhœam patientes medicos urgeant pro integrâ curatione, ad aſylū medicum, ſcilicèt ad ſanguinis miſſionem, & purgās deveniunt medicamentum, ſcilicèt ad ſanguinis, & ſtercoris eductionem, quibus ſi gonorrhœa non ceſſerit, infirmo ſuadet fluorem illum utilem eſſe, cùm natura per eum locum virulentam materiam expurgare conetur, neque cohiberi debere, quia corpus inficere poteſt, & pejora eveniunt mala; hac malitioſâ induſtriâ, quod illi perficere nequeunt, per alios curari ſub pœnâ majoris damni infirmis prohibent. Ex pedibus itàque ſanguinem mittunt ſemel, & bis, quaſi retractum deorsùm verſus crura venenum intra corpus non remaneat. Deindè ad ſequens, vel ſimile deveniunt medicamentum purgans, abſque ullo tamen Anti-Venereo, ſed ſolùm per applicationem commune morborum omnium, quo ſemel, bis, & ter corpus ſolvunt:

℞ fol. ſen. or.
tart. vin. alb. &
polyp. querc. ana ℥ j.
flor. cord p. j.
f. decoct. ſ. a. in aquâ capill. ven. & in ſuff. quantitate prædict. decoct. diſſ.
Syr. Sueſſ. &
roſ. ſolut. ana ℥ iij.
confect. hamech. ℥ ß.
m. f. potus,
adde aquæ cinnam. parum.

Verùm nos fraternâ charitate vulgares medicos admonitos volumus, (licèt de errore admoneri nolint) ne audeant ſanguinem mittere, neque purgans exhibere medicamentum, ſaltim dùm in gonorrhœâ perſeverat urinæ acrimonia, & in erigendo dolor, ſed uſque hunc perſeverare debent in aperientibus, & diureticis, nec aperientium, & diureticorum uſus debet eſſe prolixus, quia teſtium inflammationem, & tumorem, vel podagram, vel involuntariam urinæ excretionem cauſſare poteſt, ut nos multoties obſervavimus. Verùm his ſyrupis aperientibus, & diureticis Laconicè res abſolvi poteſt:

℞ *Syr. de quinque radic. aperient. &*
de althæâ Fernel. ana ℥ j.
aq. capill. ven. unc. iij m.
Vel ℞ *Syr. de Nymphæa, &*
malvar. ana unc. j.
aq. ejuſdem malvæ unc. iij. m.

Vel ſequenti in hunc modum concinnato, quo plures curavimus gonorrhœas:

℞. Decoct. capill. Ven.
agrimoniæ,
hepaticæ,
plantaginis,
Ceterach. ℥. v.
Syr. de ſucc. Viol. ℥ ij. *m.*

Et ratio eſt, quia tàm ſanguinis miſſio, quàm medicamentum purgans à corporis circumferentiâ centrum verſus trahunt, & venenum gallicum, quod in pene, viciniſque ſtagnat partibus, intrò trahitur, aut ejuſdem materiæ in teſticulos deductio, & horrendi morbi indè ſequuntur. Terque quaterque infelix ille, qui virulentâ adhuc fluente gonorrhœâ ex miſſo ſanguine, vel ab adhibito purgante gonorrhœa à fluore ceſſat, vel enim febre malignâ corripitur, vel intra menſis ſpatium acerbiſſimis in toto corpore doloribus cruciabitur. Expectent itáque, ut in gonorrhœis omnis dolor, omnis urinæ acrimonia, & omnis materiæ fœdus color ceſſent, nàm tunc liceàt ſanguinis miſſio, quæ tamen nullo modo fieri debet, & purgans medicamentum, nihil proficiant, multùm nocere non poſſunt.

Si his præſidiis gonorrhœa non ceſſerit, oleis adſtringentibus ex *maſtiche, menthâ, roſâ, myrtô* paratis Lumborum regionem, & perinæum inungunt, vel ex rebus adſtringentibus fovent.

In diuturnâ gonorrhœâ prædicta non ſufficiunt, & ad fortiora confugiunt, nempè ad ſalſæ parillæ pulverem, quam tali modò deſcribunt.

℞. *Salſæ parill.* unc. j.
turbit, &
hermodactyl. ana unc. iij.
fol. ſen. or. unc. ß.
fiat omnium pulvis ſubtiliſſima, de qua
℞. ℨ. ij. *pro vice.*
in qua doſi ſingulis vicibus ſunt addenda gr. v. vij. vel viij. diagryd. & infundatur de ſerò in vino albo generoſo. Poſteà manè ſumatur ad plures dies uſque ad morbi declinationem.

Solet quandóque tàm ſæva, & rebellis eſſe, & tunc labem hepati impreſſam eſſe ſignum eſt, & decocta ſudorifica ex ligno guajaco, & ſalſâ parillâ in vino auſtero parata, vel æſtuaria multùm prodeſſe poſſunt; quibus non juvantibus utendum cenſent intra mentulam lotionibus *ex aquis plantag. roſ. rubr. portulac. & Nymph. additis ceruſſa lota in aquâ roſ.* ℨ. *ij. litharg yr. bol. armen. or. & terr. ſigillat. ad* ℨ. j. *Bulliant. ad tertiæ partis conſumpt. & colatura addatur ſacchari alb. parum*, & f. injectio pluries in die uſque ad gonorrhœæ ſanationem.

Tandem aquam commendant ſolutivam, quam ità parant:

℞. Tartari, &
polyp. querc. ana unc. iij.
ſen. or. unc. ij.
paſſul. ſine arillis unc. iv.
coriand. præp. unc. j.
cinnam. elect. parum.

Bulliant ſ. a. in ſufficienti aquæ quantitate, & facta colatura ſervetur. De

hac decoctione exhibeantur unc. vj. pro vice ad plures dies.

Ex his debilibus, & barbitonſoriis medicamentis, quæ tàm ſævo, deleterio, & pertinaci noſtri barbati exhibent morbo, non ægrè quiſque omnimodam ſanationis impoſſibilitatem conijcere poteſt, & licèt quandóque his futilibus medicamentis gonorrhœa ceſſare videatur, quia Luis virulentia appropriatis non abſterſa, & reſoluta fuit, inquilinus remanſit hoſtis, qui horrenda fabricat ſymptomata, temporis tractu barbatorum palliatæ pateſcunt ſanationes.

Pro noſtrâ methodo in curandis virulentis gonorrhœis repetimus id, quod in noſtris theoriis diximus, ſcilicèt quòd cauſſa occaſionalis Luis Venereæ eſt fixatum nutrimentum, cui quoties nutrimentum ſanum, & volatile approximatur, figitur quoque, & in ejus naturam convertitur. Gonorrhœa gallica hoc modo fit, ſcilicèt halitus, & effluvia uteri gallici viri ſani urethram intrant, ejus epidermidem penetrant, proximum illius partis nutrimentum ſanum, & volatile attingunt, illudque in eorum naturam tranſmutant, tranſmutatum deindè in ſaniei formam effluit, totamque inflammat urethram, quæ inflammatio in veſicæ collum uſque transfunditur, & hinc æger cùm decumbit, intenſis afficitur doloribus, ſi penis tentigine corripiatur, & in lotii emiſſione, nominatim verò in vitis, convulſione nervorum penis, qui dùm ad principium retrahuntur, intumeſcunt, à qua intumeſcentiâ pars illa inflectitur, & incurvatur; undè gradus urinæ acrimoniæ, & gonorrhœæ exurgit, quam chordatam appellant medici. Hac poſitâ doctrinâ indicatio curativa duplex indè conſurgit, una, quæ fixatum jàm nutrimentum reſolvit, immutat, ac volatile reddit, & altera, quæ adveniens ſanum nutrimentum in ſuo balſamo conſervet, ità ut licèt contaminatum attingat, non tranſmutetur ab eo; quoties enim quod advenit in partem nutrimentum non tranſmutatur, & quod illud tranſmutat, reſolvitur, & abſtergitur, de gonorrhœâ jàm actum eſt.

Reſolutio, & abſterſio fixati, & corrupti nutrimenti non fit niſi per vitriolata, ut alibi demonſtrabimus; quoties enim loca, in quibus facta eſt degeneratio, attingunt, illa abſtergunt, quod in gonorrhœis fit, inijciendo in urethram per ſyringam aquam vitriolatam dulcem, quam aliqui ex vitriolo Cyprio ità parant.

℞. *Vitrioli Cyprii* ℥. ij ß.
aquæ roſ. &
plantag. ana lib. j.

fiat in aquâ vitrioli reſolutio abſque calore, deindè illam ter per chartam emporeticam filtra. Quidam pro Cyprio utuntur *Hungarico*. Multi adhibent lapidem ſalutis, ut

℞. *Aquæ plantag. lib. j.*
Lapidis ſalutis ℥. viii.

ſtent ſimul ſpatio duodecim horarum deindè decanta. Verùm nos felicit cum ſucceſſu uſi ſumus *aquâ noſtrâ Venereâ*, quam ità paramus:

℞. Viri-

℞. *Viridis æris* unc. ß.
aquæ font. lib. ij.

ſtent ſimul uſquequò aqua coloretur, decanta, & decantatæ diſſolve.
Mercurii meteorizati gr. ij. vel iij.
& filtra.

Tandem nos ſpecificum nacti ſumus medicamen, & omni laude dignum pro curandâ virulentâ gonorrhœâ trium dierum ſpatio, quod nunquàm gonorrhœâ correptum fefellit, illudque ſine invidiâ communicamus.

℞. *Aquæ plantag. lib.* ß.
Draconis mitigati in pollinem redacti ʒ. ij.
m. in phialâ, & agita.

Vel loco Draconis mitigati (in dictâ aquâ diſſolui poteſt *ſalis Saturni* ʒ. j.) Hanc aquam recipe cum ſyringâ, ac permitte, ut ſyringæ fiſtula, quæ tenuiſſima eſſe debet, & ſyringa ex ebore, parùm ultra glandem intret, ac tunc ſiphonis preſſurâ fac, ut aqua per urethram interiùs excurrat, digitis premendo balanum, ne ſyringa ulteriùs intret, & aqua immiſſa fluat. Hæc lavatio ter fiat in die, & ter qualibet vice per tres, vel quatuor dies; ubi quiſque advertere debet, quòd ad hæc noſtra applicanda remedia non requiritur, ut per aliquod ſpatium gonorrhœa fluat, ſed ipſo tunc, quo apparet, imò ſi ſuſceptæ gonorrhœæ, vel bubonis ſuſpicio adſit, qui non adhuc ſe manifeſtavit, hujus medicaminis uſu ritè præcaveri poteſt, nàm exterminantur cauſſæ, quibus poſitis, pullularet.

Conſervatio balſami nutrimenti eſt altera indicatio, quæ nos cogit invenire remedium, cujus energia nutrimentum, quod in partem contagio pollutam advenit, ſuam puritatem, & volatilitatem ſervat, nec per contactum cum corrupto ipſum quoque corrumpatur; hoc auxilium mirabiliùs, quàm credi poteſt præſtat terebinthina per os aſſumpta ad quantitatem unc. ß. quolibet manè jejuno ſtomacho per ſex dies in formâ boli intra hoſtiam convoluta. Verùm nos feliciter utimur in gallicis gonorrhœis terebinthinâ Venetâ illotâ ad quantitatem ʒ. ijß. alternis diebus intra hoſtiam convolutâ aquâ medefactam *cum Draconis mitigati gr. x. vel xx.* in formâ pilulari, cui medicamini nulla gonorrhœa quantumvis virulenta reſiſtit, movetque duos, vel tres ſeceſſus, & urinæ quantitatē. Illicò urinæ acredinem, & in erigendo dolorem aufert, materiæ fluentis colorem immutat, omnia ſymptomata reddit benigna, & ad octo vices integrè curat fluxum, nec æger alio indiget medicamento purgante. Spiritu terebinthinæ in gonorrhœis percurandis nil eſt potentius, ſuâ namque balſamicâ vi renes, & omnia vaſa à venenatâ Luis labe abſtergit, & purificat.

Quercetanus contra gonorrhœam virulentam ſuam commendat aquam, quam ſe centies expertam eſſe gloriatur, cujus componendi talis eſt modus:

℞. *Menth. ſicc.*
dictamn. Cretenſis,
radic. Ireos florent. ana unc. j.
ſemin. agni caſti,

rutæ,

rutæ;
lactucæ ana ℥. vi.
terebinthin. Venet. unc. iv.
vini albi unc. xx.
m. omnia, & deſtilla in vaſe vitreo, in balneo vaporoſo. Doſis cochlearia duo per aliquot dies, manè jejuno ſtomacho, corpore priùs purgato.

Sed nos non ſatis commendare poſſumus noſtras pilulas in gonorrhœâ virulentâ, quæ nunquàm nos, & ægrotum fefellerunt, hactenùs pro reconditis habuimus, at nunc charitas nos monet, ut eas communicemus abſque invidiâ ad proximi utilitatem, ut

℞. *Stibii diaphoretici* ʒ. iiß.
ſucc. liquiritiæ inſpiſſat. ℥. v.
ſuccini alb. ʒ. ii.
gummi guajac. nativi ℥. iv.
Mercurii dulc. ʒ. vj.
Maſtich. elect. ʒ. ij.
terræ exanimatæ Vitrioli ℥. iß.
m. & cum ſuff. q. terebinthinæ Cypriæ efficiatur maſſa, ex qua pilulæ parvæ efformentur, quarum quatuor, aut quinque pro doſi unâ exhibeantur ad plures dies. Nulla gonorrhœa quantumvis virulenta, & antiqua his noſtris pilulis reſiſtit, ſunt veluti ſpecificæ pro hoc malo. Non inferioris conditionis ſunt ſequentes noſtræ pilulæ, licèt compendioſiores, ut

℞. *Gummi guajaci nativi* ʒ. iij.
Stibii diaphoretici ℥. ij.
cinnab. nativi, vel antimonii ℥. ß.
merc. dulc. ℥. jß.
m. cum balſamo Peruviano liquido, & formentur pilulæ XII. & deaurentur. Doſis pilulæ ij.

Multùm conducit *ſpiritus terebinthinæ miſtus cum ſaccharo Saturni* in gonorrhœâ virulentâ, non abſumèndo ſemen, ut vulgares perperàm credunt, ſed abſorbendo acidum vitioſum in hac gonorrhœa peccans; & eâdem ratione conducit *Camphora*, non quod caſtret per nares, ut vulgò putatur, undè verſus:

Camphora per nares caſtrat odore mares.

Sed tanquàm ſal volatile oleoſum detergit, & corrigit acidũ Venereum. Hac eâdem ratione *infuſum cantharidum in vino* expertum eſt remedium contra gonorrhœam cujuſdam Belgæ, quod hîc pro ſecreto apud quoſdam pharmacopolas, & medicos habetur in ſpiritu vini infuſum; & nos multos, qui tale infuſum acceperunt à faucibus orci eripuimus. Verùm cantharidibus ineſt vis ſalis volatilis cauſtici, quæ magnâ ſedulitate, & cognitione temperari debet ab acido aceti, vel vini, ut abeat in ſalſum têperatũ, non adeò corroſivum, aliàs eſtò potentiſſimè urinam ciat, corrodit, veſicat, & exulcerat non tantùm veſicam, ſed in tranſitu alias internas corporis partes, & ultimò veſicam, & indè inducit mictum cruentũ. Adhiberi tantùm debent cantharides externè in veſicatoriis, & tamen quoque mictum cruentant. Aliqui *ſale petræ, vel prunellæ* utuntur, quia abſtergit, & reſolvit omnia ſalia Venerea, & per urinæ ductus expurgat.

Extincto ſyringæ, terebinthinæ, vel pilularum noſtrarum uſu gonorrhœæ gallicæ fluxu, tutô, citò, & jucundè, magna cautela adhibenda eſt, ut ſi fortaſsè aliqua contagii aura intra corpus deliteſcat, omninò exterminetur. Nonnulli aquâ ſolutivâ magiſtrali utuntur à celebri Viro *Paulo Æmilio Ferrillo* inventâ;

ejus

ejús enim uſus poſt ſymptomatum gonorrhoeæ virulentæ remiſſionem, illam omninò extinguit, & de totali veneni gallici extinctione aliquo modo ægros tutos reddere poteſt, ejus deſcriptio talis eſt.

℞. *Salſ. parill. ſciſſæ,*
minutim inciſæ, & benè lotæ;
polyp. querc. contuſi,
tartari alb. pulveriſati,
uvarum Corinthiacar. ana unc. ij
ſantal. rubr. contuſ. unc. j.
limaturæ ligni ſancti,
raſuræ eboris,
corn. cerv. non calcinati ana unc. j.
Ponantur hæc ultima tria in pipatellâ, & ſimul cum alijs projiciantur in
aquæ fontis ferventis lib. xx.
ac deindè operto vaſe detineantur in loco tepido per 24. *horas, bulliant poſteà ad conſumptionem tertiæ partis aquæ, & tunc adde.*
fol. ſen. or. unc. iij.
cinnam. elect. contuſ. unc. j.
bull. parum, & auferatur vas ab igne, ac benè coopertum frigeſcat. Aqua per inclinationem à materialibus pura ſeparetur abſque expreſſione, & poſt ſeparationem in eâ exprimatur fortiter pipatella, & ſervetur. Doſis lib. j. uſque ad j. ß. pro patientis diſpoſitione. Exhibeatur frigida poſt aniſorum conditorum comeſtionem, jejuno ſtomacho per quinque, aut ſex dies. Leniter ſolvit corpus ſepties, vel octies in die. Lauto indiget prandio, & ex carne, cruda omnia interdicuntur.

Verùm, ut in futurum æger tutus eſſe, & abſque ſuſpicione vivere poſſit de lue, ſi ſequentibus pilulis, quiſque utatur, procul dubio ſuccedet.

℞. *Pilul. de tribus* ℈. ij. *in gracilibus; robuſtioribus verò* ʒ. j. ß.
merc. dulc. ℈. j.
m. f. pilul. v. *& deaurentur.*

Et exhibeantur ante cœnam, eandem doſim ter exhibe trium dierum ſpatio poſito inter unam, atque alteram, & perfectè curatus erit infirmus. Vel meliùs.

℞. *Extract. Catholic.* ʒ. j.
mannæ merc. gr. x.
m. f. pilul. iij. *& deaurentur.*

Cœterùm ſi æger noſtris utatur pilulis, nullo alio purgante indiget.

Præſcriptis remedijs indubitanter recens gonorrhoea virulenta curatur, & contagij ſuſpicio, in poſterùm regerminatio omninò tollitur; verùm ſi gonorrhœa fuerit antiquata, ijſdem remedijs tentari poteſt, facilè tamen evenire poterit, ut ob impreſſum profundius virus non ità extinguatur, ac ſi recens eſſet; atque tunc ut fluxus curetur, qui faciliter in urethrâ carunculam inducere poteſt, quæ illam occludere ſolet, ad efficaciora tranſeundum eſt, nam quò antiquior gonorrhœa, eò remedijs fit rebellior. Itáque ubi in recenti lavatio per ſyringam, & terebinthinæ uſus per ſex dies fuêre præſcripti in antiquâ per 12. dies præſcribi debent eodem modo, quòd ſi jàm pertinax perſiſtat; jam hæc ſunt inutilia, tunc *ad turpeti mineralis, vel mercurij diaphoretici in noſtrâ Pyrotechniâ* deſcripti uſum recurrendum eſt, vel *ad laſertæ viridis* præparationem, cujus remedij tanta eſt in curãdis gonorrhœis efficacia, ut recentem unâ vice exhibitum curet, antiquatam verò quatuor vicibus abſumptum radicitus abſtergat. Hoc remedium verſatum in ſpagyricis requirit artificem, nec indifferenter cuiliber pharmacopolæ eſt pro eo fidendum, modus illud conficiendi hic eſt.

℞. *Merc. vivi mundificati* ℥. *iij.*
f. ejus ſolutio in aquæ fort. ℥. *IV.*
& ſervetur;
deinde ℞. *Veneris unc. ij.*
ſolve in aquæ fortis unc. IV. ß.

Has ſolutiones conjunge in uno vaſe, atque poſtquàm ſunt commiſtæ, aqua fortis deſtilletur, urgendo ſub fine ignem vehementius, ut maxima ſpirituum corroſivorum pars tollatur, quod in fundo reſtat, tere, & cum ſpiritu aceti in cineribus, vel in B. digere per XXIV. *horas, ultimò ebulliendo, ut potiſſima Mercurij pars in aceto ſolvatur, nam acetum deſtillatum tingetur colore lazureo, hoc coloratum acetum per inclinationem à præcipitato ſepara in vas limpidum, & ſerva, affunde iterùm ſuper præcipitati reſiduum aliud acetum, ac eodem modo, quo & ſpatio ſeparetur, & in vas limpidum ſerva, & ſic tertiò fiat, uſquequò acetum non amplius tingatur, tunc remanebit in vaſe pulvis citrinus dulcis, quem ſerva, nàm mirabile eſt diverſis morbis remedium; tinctum verò acetum deſtillatum, quod omne in vaſe aſſervaſti, in cucurbitam vitream loricatam ſuæ fornaculæ adaptatam injice, & evaporationis ignem ſuppone, illumque continua, uſquedùm ſicca materia remaneat viridis coloris, ac ea propter lacerta Viridis dicitur. Hanc materiam à vaſe exime, & reduc in pulverem, qui non eſt eluendus.* Eſt ſpecificum pro gonorrhœâ virulentâ, antiquatâ jamjàm ad luis Venereæ præcipitium declinante, & licèt gonorrhœa ceſſare viſa ſit, redit tamen ab hoc ſpecifico exhibito. Ideòque doſes convenientes tamdiù iterandæ, donec omnis fluxus ſanioſus ſedatus, & ſublatus fuerit. Movet nimirum ſimul hoc pharmacum gonorrhœam, & eandem tollit. Doſis à granis duobus ad quatuor cum aliquâ maſſâ pilulari. Solet ut plurimùm lenem provocare vomitum, paucoſque ſeceſſus. Vel ſequens maſſa pilularis formari poteſt, ut

℞. *Lacertæ viridis* ʒ. *ij.*
terebinth. Cypriæ leviter coctæ ℥. *j.*
ſucc. liquiritiæ inſpiſſati ʒ. *iij.*
extract. gentianæ ʒ. *j.*

m. omnia ſimul, & f. maſſa pilularis ſ. a. Doſis ℈. j. ad ij.

Nonnulli *infuſum cantharidum* in vino ſimplici, vel ſublimato tanquàm expertum remedium pro gonorrhœâ curandâ præbent, quia cantharides acerrimo ſale volatili abundant, quo mediante acidum ſal vitioſum in gonorrhœâ abſorbetur. Verùm non eſt tutum medicamen; eſt námque hoc ſal cauſticum, & niſi optimè corrigatur, corrodit, & veſicam exulcerat, & indè mictum cruentum inducit. Et nos multos è faucibus orci eripuimus, qui tale infuſum ſumpſerunt; Concedimus itàque cantharides vulgaribus pro excitandis veſicis. Nonnulli bardi ad ſtimulandam Venerem cantharidum pulverem ſumpſerunt, ſed res malè ſe habuit. *Salmuth.* de ſene hiſtoriam narrat, qui juvenculam duxit, cui ut placeret, accepit medicamentum, cui adiunctæ fuêre cantharides, indè factum, ut altero nuptiarum die fuerit mortuus, pene rigido permanente poſt mortem. Pro excitandâ Venere expertum remedium externum eſt cantharidum oleum per infuſionem, quo penis, & teſtes inungantur; ſic enim Venerem ſtimulat, & penis erectionem promovet.

Poſt extinctum fluxum ſanioſum Venereum, per aliquod temporis ſpatium quædam lucida lacrymula ad urethræ expreſſionem uſque ad glandem

quandoque exprimi ſolet, quæ verum ſemen eſt; adhæret námque pollici, & indici cum aliquali extenſione, quod non contingit in fluxu ſanioſo, & hæc dicitur vera gonorrhœâ. Contingit hæc vel à ſeminis ubertate: hi enim gonorrhœâ Venereâ correpti à coitu ſe abſtinent, & ſemen augent, undè ut plurimùm nocturnas patiuntur pollutiones cum magnâ ſeminis excretione; vel provenit à laxitate veſicularum ſeminalium non ſecùs ac proſtatarũ glandulоſarum, quæ à fluxu ſanioſo introducta fuit. A ſeminis copiâ illis curatur medicamentis, præter extenuantem diætam, quæ ſemen diminuunt, ut.

℞. Fol. rutæ ſiccæ,
ſem. agni caſti,
menthæ ana ʒ. j.
m. f. omnium pulvis, de quo accipiat aliquid æger manè jejuno ſtomacho in ovo ſorbili. Utiliſſima eſt aqua caſtitatis alibi à nobis deſcripta. Vel ſequens medicamentum per aliquot dies ſumptum ut.

℞ Syr. de Nymphæâ unc. ij.
trochiſ. de vitice ʒ. j.
aquæ Lactucæ unc. iij. m.

Vel ſequens propinetur emulſio ad plures auroras, ut

℞. Sem. cannab.
melonum ana ʒ. ij.
quatuor frig. maj. ana ʒ. j.
aquæ Lactucæ.
portulacæ, flor. Nymph. ana unc. iij
fiat. emulſio;
& edulcoretur cum ſufficiente quantitate ſyr. papav. albi.

Si à veſicularum ſeminalium laxitate ortum ducat, ea conducunt medicamenta, quæ hæc vaſa coarctant, & ad naturalem partium ſtructuram diſponunt, ità ſunt *coralliorum tinctura*, vel horum *ſyrupus, vel magiſterium*. Vel ſequentes pilulæ ad finem uſque continuentur, ut,

℞. Extract. rad. tormentil. ℈. ij.
magiſt. corall. ʒ. ß.
ſperniol. Croll. ℈. j.
m. f. pilul. ix. pro tribus doſibus

Vel *℞. Croc. Martis adſtring. ℈. ij.*
trochis. de carabe ʒ. j.
oſſis ſepiæ præp. ℈. j.
Sacch. Saturni gr. xv.
m. cum ſyr. de Nymphæâ, & formentur pilulæ magnitudinis ciceris. Doſis pilulæ iij.

Solet quandoque gonorrhœa ità rebellis eſſe, ut omnibus adhibitis remedijs reluctetur, hoc provenit, quia granum hordeaceum eſt læſum, vel ulceratum, & hæc eſt illa gonorrhœa, quæ ad plures annos, & ultra perdurare ſolet, niſi noſtra adhibeantur medicamina.

Cap. III.

De Teſtium Tumore.

Teſtes varijs tumorum generibus infeſtari ſolent, inflammatione ſcilicet, ſcirrho, eryſipelate, œdemate &c. quæ ſunt alijs communia partibus, de quibus hîc non agimus; quædam alia ſunt particularia, & propriè ipſis competunt teſtibus, non enim fiunt in extimâ ſcroti parte, ſed in intimâ, & circa ipſos, hujuſmodi autem ſub herniæ nomine comprehenduntur, de quibus in Primo Tomo tractavimus, ſed hîc de illo teſtium tumore, qui ex virulentâ gonorrhœâ ortum ducit, agimus, quæ *Hernia Veneris* dicitur.

Signa.

Hujus affectûs ſigna ſunt: Si actu gonorrhœa fluit, vel ejus intempeſtiva præceſſit ſuppreſſio, & ingens rigor corpus invaſerit, deindè febris, teſtes intumeſcunt, inſignis, & dolorificus exoritur tumor, quandóque in uno, & quandòque in ambobus teſtibus, cum pondere, quaſi teſtes deorſum trahente, rubore, & pulſatione, ut plurimum ad renum loca ſe extendente.

Cauſæ.

Vulgares medici teſtium tumorem per viam fluxionis fieri credunt, imò per confluxionem catarrhalem ex hepate, quia gonorrhœam eſſe penis catarrhum opinantur.

Fit teſtium tumor, ſi æger diætæ leges parùm ſervet, & ex ejus arbitrio pendeat, varioſque committat errores; vel potiùs ſi ſanioſus fluxus adſtringentium ope repulſus fuerit; vel à vehementioribus catharticis vel intempeſtivè adhibitis; vel à nimio aperientium, & diureticorum uſu, vel ex phlebotomiâ in pede celebratâ. His mediantibus cauſis occaſionalibus, ſanioſus gonorrhœæ fluxus, vel aliqua ejus portio inhibetur, ſtagnat, nec ampliùs quandóque fluit, & conſuetam obſtruit viam, tunc è proſtatis per teſtium fibras, vel unâ cum ſanguine, vel ſucco nutriente, vel lymphâ ad teſtes propellitur, & diffunditur, ibique excitatâ ferveſcentiâ, vaſa intumeſcunt, ſucci inter teſtium fibras ſtagnant, fermenteſcunt, & arrepto veneno Venereo, ità exagitantur, ut acidæ, & cuſpidatæ eorum particulæ vehementiùs commotæ fibras vellicent, lancinent, contrahant, vel diſtendant, & hinc non modò tumor, & ingens dolor, ſed febris, rubor & pulſatio nunc in uno, nunc in ambobus teſtibus exſurgit. Sæpè plures teſtium canaliculi à materiâ ſtagnante aperiuntur, & ſucci intùs contenti effluunt, & hyperſarcoſin producunt inſanabilem.

Prognoſis.

Teſtiũ tumor eſt malũ non contẽnendũ, cùm teſtes ad ſpeciei conſervationẽ non ſolùm ſint neceſſarij, illiſque valdè læſis, læditur & generatio, ſed etiam teſtantur humanitatem; undè tumor hic in principio non ægrè curatur, ſi illicò convenientia adhibeantur medicamenta, & nullus nec à patiente, nec à medico committatur error: at neglectus rarò ſuppuratur, vel perpetuò in ſcirrhum degenerat, ſi ſucci ſtagnantes ab initio non attenuentur, & reſolvantur, præter alia diræ luis ſymptomata, quæ huic malo ſupervenire ſolent.

Curatio.

Curant vulgares teſtium tumorem, præmiſſo clyſtere refrigerante, & emolliente, peccant teſtes, & anum plectunt; deindè venæ ſectionem revulſivam celebrant, quæ multùm nocet, ut fuſius demonſtravimus, quia non peccat ſanguis, & in morbis venenatis ſanguinis miſſio eſt ipſo veneno nocentior. Poſtmodùm victus refrigerantis, & humectantis inſtitutâ ratione, ad cataplaſmata refrigerantia deveniunt *ex malvarum folijs, radicibus althea, floribus chamomillæ, & meliloti, ſeminibus lini, ac pſyllij.* Vel

℞. *Succ. ſolan. lib. ß.*
flor. alth. exſiccat.
roſ. rubr. ana ℥. j.
aquæ perſicar. maculat.
plantag. ana ℥. *iij.*
farinæ hordei lib. ß.
olei roſ. ℥. IV.
f. cataplaſma.

Verùm in magno verſantur errore, quia licet copioſiùs refrigerent, tumorem non tollunt, nec reſolvunt, ſed in ſcirrhi duritiem vertunt. Nonnulli *fabatam* applicant, quam concinnant, fabas coquendo ad cataplaſmatis formam uſque cum oleo roſ. & eodem modo *ex ciceribus cataplaſma* conficiunt, quæ juvare credunt ob ſignaturam cum teſtibus. Dato, quod cicera ob ſignaturam juvent, fabæ quam ſignaturam habent? Interim non deſunt *ſyrupi refrigerantes*, & renum *ex unguento roſaceo, & Comitiſſæ* injunctiones. Corpus ſemel, & bis *caſſiâ* purgant, ſed malum pejorant, & tumorem augent; caſſia námque per urinæ vias purgat.

Teſtium tumorem ex virulentâ gonorrhœâ contractum nos curamus, dolorem ſedando, fluxum ſanioſum avertendo, diffuſum diſſipando, & tumorem reſolvendo. Undè æger in lecto quieſcat, & ſtatim ad doloris ſedationem, teſtibus cataplaſma de micâ panis ſæpius applicetur, quod fit *ex lacte, micâ panis albi, vitellis ovorum recentium, ac oleo roſaceo.* Magnæ efficaciæ eſt hoc cataplaſma in inflammatione, & ſedandis teſtium doloribus, non quia frigidum, ſed ob anodynam energiam, quam continet. Verùm ſi dolor ſit ità acerbus, ut totam ad ſe curationem trahat, tunc maximo juvamine applicetur cataplaſma *ex folijs hyoſcyami, papav. alb. & umbilici Veneris confectum in aqua ſpermatis ranarum* & addi poſſunt *mucilagines ſeminis pſyllij cum eâdem aquâ extracta.* Vel inungi poſſunt *oleo ſem. papav. alb. per expreſſionem elicito:* Præſentiſſimum eſt etiam *Cataplaſma ex ruta, & ebuli folijs aceto coctum*, & applicatum. Vel fiat fomentum *ex decocto radicis chinæ cum floribus ſambuci in vino generoſo*; hoc enim decocto ſi fomentetur ſcrotum, & teſtes, diſcutit, & inflammationem reſolvit cum gonorrhœâ conjunctam. Pro pauperibus tamen expertiſſimum eſt cataplaſma factum *ex farina fabarum coctâ cum poſcâ*, ſcilicet *aquâ, & aceto*, & reverà tale cataplaſma eſt expertiſſimun ad quamcumque teſtium inflammationem: Cujus rei aliquot experientias videre poteritis in Riverij obſervationibus, adeò ut hoc ipſum cataplaſma non tantùm in ſimplici teſtium inflammatione, ſed etiam quæ interdùm ſuppreſſis intempeſtivè gonorrhœis ſupervenit, commodè applicari poſſit.

Sanioſus avertitur fluxus; ſi noſtra adhibeantur medicamina pro gonorrhϾ curatione, & præcipuè ea, quæ balſamica comprehendunt. Virulentam à teſtibus reſolvunt materiam ſequentes pilulæ, ut

℞. *Gummi guajaci nativi* ʒ. j. ß.
ſtibij diaphoretici ℈. ij.
balſami Peruv. ʒ. ij. ß. *m.*
cum ſyr. card. ſancti, & f. pilul. xx. *& deaurentur.* Doſis pilul. ij.

Pro tumoris reſolutione, tranſactâ inflammatione, & dolore, unicè valet *oleum ſanctum rectificatum, & corroboratum cum oleo ligni ſancti, vel oleum ceræ cum oleo gummi ammoniaci vigoratum*, pluries injunctum, vel *balſamus ſulphuris à Rulando deſcriptus*, vel applicari poteſt *emplaſtrum ſticticum*: Sed

in horum medicaminum applicatione, ut partem tangant, & actuentur, ac ne ſuo pondere teſtes deorſum trahantur, & dolorem adaugeant, neceſſarium eſt ſubligaculum.

Tumorem antiquatum tollunt purgationes noſtræ pilulares capite præcedente de gonorrhœâ deſcriptæ; quibus parùm proficientibus, quia ſcirrhi naturam ſapit, ad noſtra decocta infrà deſcribenda recurrendum eſt, vel ut tumor ſcirrhoſus curandus.

Cap. IV.

De Carunculâ Penis.

Si gonorrhœa virulenta fuerit antiquata, vel ſextum prætericrit menſem, faciliter evenire poteſt, ut virus profundiùs impreſſum in urethrâ ſordidum inducat ulcus, & indè eveniat caruncula penis; rariſſimè verò ex aliâ cauſſâ prægreſſâ hoc oritur malum.

Signa.

Facilè cognoſcitur penis increſcens caruncula, ſeu excreſcentia carnea in urethrâ latens, ex prægreſſâ fœdâ gonorrhœâ, quæ modò ſtranguriam, modò diſuriam, jàm iſchuriam infert: obſervatur nàmque urinam non eodem tenore ac anteà prodire, aut bifurcatam, ac obliquam; tandèm ità ſubtiliatur, ut guttatim tantùm exiliat, aut omninò intercipiatur. Undè cathetere, vel parvâ candelâ cereâ immiſſâ in penis canalem, mox ſe offert obſtaculum carnoſum, modò anteriùs, modò idque ut plurimùm poſteriùs, circa penis radicem non longè à proſtatis glanduloſis, ibi enim ut plurimùm hæc ipſa caruncula excreſcere ſolet.

In mulieribus cognoſcitur, cùm in uteri collo formatur, quia membri virilis introductionem impedit.

Cauſa.

Penis carunculæ cauſam credunt vulgares eſſe humores lentos, viſcidos, & pituitoſos ad urethræ ulcus defluentes, & cum aliquâ ſanguinis portione admiſtos, in carneam excreſcentiam abire. Verùm errant in hujus affectûs aſſignandâ cauſâ, non enim humores viſcidi, & pituitoſi, vel ſanguis ipſe hujus excreſcentiæ cauſa eſſe poſſunt, ſed hujus mali origo pendet à fœtidâ gonorrhœâ, quandò nempè acrimonia acido-ſalina corroſiva liquaminis effluẽtis corrodit urethram, & nonnihil exulcerat. Undè ſequitur tandèm, ut in loco corroſo ex ulceris impuritate, & craſſitie unà cum alimento naturali affluente ſuccreſcat ſubſtantia quædam carnoſa cujuſdam verrucæ inſtar, ut in alijs ulceribus videre eſt, quemadmodùm à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innaſci dicitur. Hæc ſylveſtris caro vivit alienâ quadrâ, ſcilicet vitâ totius, non aliter ac viſcum frutex arboris vitâ.

Prognoſis.

Penis caruncula malum eſt periculoſum, & curatu ſatis difficile, ac tardæ ſanationis; circa enim initia mollis, & laxa percipitur, quandóque parva, & non multæ obſervantur, temporis verò diuturnitate plures, grandiores, duræ, & calloſæ, & tunc vix curationem admittunt: ſiquidèm levioribus

non cedunt medicamentis, à fortioribus irritantur, & potiſſimum ſi medicamenta in formâ liquidâ adminiſtrentur, à quibus potiùs ſanæ partes, quàm carunculæ eroduntur. Præterea curationis difficultatem auget affecti membri nobilitas, compoſitio, & connexio, quam cum præcipuis partibus habet, adeſt viarum anguſtia, & tractandi difficultas, ac proindè vix ſine majorum malorum metu curari poſſunt, nàm abſque exedentium medicaminum uſu vix ſuperantur, & quod malum adauget, medicamenta in parte affectâ commodè applicari nequeunt, nec commodus eſt locus ad amputandas has carunculas. Inſuper curandi difficultas oritur, quia pars eſt mobilis, & frequenter ab urinâ humectatur, & irritatur: Imò malum comitatur modò ſtranguria, modò dyſuria, & modò iſchuria. Eſt ſtranguria urinæ ſtillicidium & ſæpè ad mictionem ſtimulat, parum tamen, & guttatim ſaltem redditur urina, idque qualibet vice cum mordicatione acerbâ, & uſtulatoriâ inter mingendum in meatu urinario perceptâ, imprimis autem circa mictionis finem, ubi mordaciſſimus ardor uſque ad glandis extremitatem ſentitur. Dyſuria eſt urinæ difficultas, quandò urina cum laborioſo conatu, diuturniorique quàm aliàs fieri ſolebat, occupatione, & quandóque cum hypogaſtrij dolore vix tandèm omnis ea quantitas, quæ pro vice in veſica collecta eſt, emittitur, interrupto, ſubindè mictionis filo, atque in guttationem converſo, imò integram ſubſiſtentiam minante, ut proindè patiens opus habeat ducto priùs integris pulmonibus ſpiritu fortiùs conari, atque unà nonnunquam manibus hypogaſtriū comprehenſare, quò omnis urina foras propelli queat, tanto labore, & dolore urinæ redditio fit, ut interdum etiam teneſmum concitet, & alvum ad ſe exonerandam ſtimulet, & ſaltim ani ſphincter ſimul per conſenſum doleat, ac hæmorrhoides inflentur; unde miſeri ægri ejulare cogantur. Iſchuria eſt penitus urinæ ſuppreſſio, ità ut planè nihil, & ne guttula quidèm emanare poſſit, & ad ſuperiora regurgitat. Et hinc difficillima emergit curatio, & luem Veneream comitem habet, quia hujus ſoboles eſt. Nec radicitùs tollitur, & poſt remediorum applicationem licet abſumpta videatur, tamen temporis progreſſu regerminat, & tandem ad ſepulchrum uſque comitari ſolet.

Curatio.

Pro Carunculæ curatione præmiſſis internis purgantibus tàm mercurialibus lui dicatis, quàm appropriatis, ſed blandioribus; nàm ſatius eſt bis, vel ter corpus purgare, quàm viribus proſtratis, agitatis, ac calefactis humoribus malum exacerbare: deindè idoneâ inſtitutâ victus ratione, ad decocta confugimus ſudorifica. Si caruncula in magnitudinem, & duritiem excreverit, emollienda eſt fotu *ex radicibus liliorum alborum, althææ, ſemine lini, fœnu græci, floribus camomillæ, & meliloti, quæ concisæ, & contuſa bulliant* intra crura, ac pannis undique circumtecta, ne quid exhalet, & fomentetur penis, poſt fotum applicetur cataplaſma ex prædictis materialibus contuſis, & trajectis. Vel fiat linimentum *ex unguento de althæâ, butyro, adipe humano, & oleo* ſimul miſtis. Emol-

Emollitâ carunculâ, ſequitur, ut extirpetur; hujuſmodi autem opus non expectandum, neque ſperandum eſt à naturâ, ſed ab arte. Si omnimoda urinæ ſuppreſſio ægrum fatiget, vel ſtillicidium, pro urinæ excretione ad cereæ candelæ uſum deveniendum eſt, eſtò in ejus introductione intenſiſſimi excitentur dolores, ſed candelæ cuſpis illinenda eſt aliquo medicamento non valentiori, & acriori, ne ob dolorificam eroſionem aliquod exitiale ſuccreſcat malum, ſed talis energiæ eſſe debet, ut carunculas diſſipandi, & conſumendi vi potiatur citra mordicationem. Abſumetur caruncula ſequenti pulvere.

℞. *Draconis mitigati* ʒ. ij. ß.
ſtibij crudi ℥. ß.
tutiæ præp. ʒ. j.
m. f. pulv. ſubtiliſſ.

Utimur hoc pulvere cum candelis cereis ex cerâ virginea factis quatuor, vel quinque filis cerâ obductis. Ceræ verò præparatæ tenuiſſimis obvolvendæ ſunt faſcijs ex lineo panno carbaſino, ne nempè fabrefactæ candelæ relinquant ceram, & ut commodiùs unguentum recipiant. Pulvis iſtè prius cum oleo amygdalarum diſtemperatus ſit, eoque ſuperiori illinatur candela cerea, & in penis ductum immittatur, eò uſque ubi caruncula viget. Si æger mingere volet, dematur candela, & poſt mictionem nova indatur, idque fiat integro quatriduo. Vel melius, fiant candelulæ ex cerâ albâ quatuor filis ex ſerico crudo cerâ obductis, ne intra urethram rumpantur, ut multoties obſervavimus. Pars, quæ urethram ingreditur, parùm calefacta volutetur ſupra *ſimplicem draconis mitigati pulverem*, & modo quo ſupra adhibeatur; vel eodem modo utimur *Calomelano Turqueti* feliciori eventu. Non credibile eſt quantũ hic pulvis valeat ad penis carunculã abſumendã, nã medicamentũ pro carunculâ talis energiæ eſſe debet, ut ſanã nõ exulceret partẽ, & luxuriantẽ tantũ abſumat, cujuſmodi eſt Draconis mitigati, & Calomelani Turqueti pulvis.

Nonnulli in carunculæ abſũptione cãdelæ vice, chordâ ex inteſtinis contortâ, & oleo amygdalarum dulciũ oblitâ utuntur, quæ nullatenùs rumpi poteſt, & multũ pro unguẽti illitione valet; chordæ nàmque apici, & vacuitatibus adhæret. Multa ſunt unguẽta pro hoc malo ab authoribus deſcripta, ſed ab acribus, & corroſivis abſtinere oportet, quia urethræ molliſſimæ, & tenerrimæ fibræ facilè læduntur, & diſcinduntur; periculũ nàmque eſt, ex nimiâ corroſione, ne gãgræna oboriatur, & eſſet malũ priori pejus. Mitia itàque conducunt, & quæ ſenſim abſumendo procedunt, ità eſt ſequẽs, quod ſat extollere nõ poſſumus, ut

℞. *Oſſis ſepiæ, tutiæ præp. ana* ʒ. ij.
cornu cervi uſti, aloës Lotæ
ariſtoloch. rotund. ana ʒ. j.
al. uſti ʒ ß. *f. pulv. ſubtiliſſ. poſteà*
℞. *Ol. roſar.* ℥. ij.
Litbargyr. aur. ʒ. j.

f. decoct. quouſque acquirat emplaſtr. conſiſtentiã deindè ab igne depoſito, adde illũ pulverẽ & ad ignem tractato, ac miſceto. donec medicamentũ evadat duriuſculum; hoc remedium emplaſtri habet conſiſtentiam, & extremitati candelæ, vel chordę, præſertim ſi illa tenuior facta ſit, ſatis commodè annecti poteſt.

Quòd ſi carũcula admotis vulgaribus præſidijs nõ diſſipetur, & urinę ſtillicidiũ om-

omnimodam, ità minetur interceptionem, ut patiens periclitari videatur, tunc ad ſpecillum plumbeum confugiendum eſt, præmiſſis emollientibus; ſic enim vehementes non concitantur dolores, & non ità facilè inflammationes ſequuntur.

Si omnimoda ſit urinæ ſuppreſſio, parvus chateter in meatum urinarium intrudatur uſque ad veſicæ fundum, ſic carunculæ atteruntur, & comminuuntur, & urina evacuatur; interim permittendum eſt, ut ſanguis copioſè educatur, ità enim, ne prava accidentia ſequantur, prohibetur. Opus crudele videtur, attamen longè crudelius eſt, cùm nihil urinæ excernitur, ſinere, ut ad alias partes recurrat, & patiens citiùs, & certiùs periclitetur.

Abſumptas eſſe carunculas per noſtra medicamenta deprehenditur ex urinâ, quæ liberè, promptè, & pleno meatu prodit, vel ex candelâ, quæ liberè, & abſque ullo impedimento ad veſicam penetrat: tunc incumbendum eſt, ut per ſyringam medicamentis vulnerariis inducatur cicatrix, quibus tamdiù utimur, quouſque nulla humiditas educatur, nec quicquam ex urethrâ reſudet.

CAP. V.

De Bubone Venereo.

NOn infrequenter ex Venereo concubitu cùm ſcorto impuro Originem trahit Bubo Venereus, tuberculum in inguinibus, à principio admodùm parvum, & obſcurum, in quo maxima Veneris virulentia latet; appellatur Venereus ad illorum differentiam, qui Venerei non ſunt. Bubo ab inguine, tanquàm utplurimùm exiſtente loco affecto ità dictus eſt. Bubo vulgò dividitur in benignum, vel ſimplicem, & malignum, & hic rurſus in peſtilentem, & Venereum. Simplex bubo eſt pueris, & adoleſcentibus familiaris, undè & vulgò augmenti corporis index habetur. Peſtilens peſti, ceu fructus, & effectus, ac peſtilitatis tempore graſſatur; Venereus lui Venereæ debetur. De ſimplici, & peſtilenti primo Tomo diximus, de Venereo autem impræſentiarum agimus.

Signa.

Ex prægreſſo concubitu cum muliere infectâ, vel ſaltim ſuſpectâ de Lue Venereâ, & maximè ſi nulla alia externa apparuerit cauſa, vel caries, vel ulcus, aut gonorrhœa præceſſerit non ritè curata, vel ſuppreſſa parvus tumor in inguine apparet; qui in dies augetur cum dolore, & rubore, circa veſperas rigor, capitis dolor, & cum totius corporis laxitudine, febris moleſtare ſolet, quæ manè preter tuberculum omnia remittuntur, atque evaneſcunt.

Solent quandòque malè feriati Chirurgi decipi in rupturâ, & eam pro bubone accipere, ut nuper cuidam accidit, qui prægreſſo inſueto itinere, catarrho cũ vehementi tuſſi, & in inguine parvo tumore correptus fuit in principio, procedente verò tempore magis increbuit, & dùm ſtabat, protuberabat cum dolore punctorio, ac velut lancinativo, dùm verò ſupinus decũbebat, retrocedebat. Accerſivit urinæ medicum, duoſque Chi-

Chirurgos, qui inſpectum tumorem bubonem Venereum eſſe aſſeverârunt ex malè curatæ gonorrhœæ ſuſpicione, in quam tunc quartus decimus agebatur annus, inciderat. Inito itáque conſilio, corpus mannâ deplent, deindè maturantibus per tres menſes incubuerunt, quibus irritis, tumorem rebellem, ideóque maturantibus, vel reſolventibus reluctantem eſſe ſanxerunt. Secundum ineunt conſilium, & tumoris inciſionem decreverunt, quæ peracta nil præter ſanguinem fudit. Sunt medici buccinatoribus non abſimiles, qui amiſſam buccinant rem, cujus ad unguem omnes delineant notas, licèt poſtmodùm non agnoſcant, etiam ſi eam intueantur. Introſpicientes foveam verſus glandulam bubonariam, pro magno ſinu acceperunt, quem ſecuerunt, ſed peractâ ſectione extemplo excarnificatus languens ſævâ teneri febre, linguæ ariditate laborare, anhelâ excruciari ſiti, in parte laniatâ dolores ſentire truces, varios vomere humores, urinas reddere confuſas, nulli ſuccumbere ſomno, & innumera pati ſymptomata, quæ præſentem intentabant mortem, cœpit. In tantâ ſymptomatum procella ſanguine conjuncti de vita decumbentis hæſitare cœperunt, tertioque conſilio accerſitum Chirurgum *Prudentem*, & peritum adjunxerunt, qui percepta relatione, aſſidentibus medicis rupturam, non bubonem reſecuiſſe exprobravit, inciſionem repudiavit propoſitam, & ut errori conſuleret, Rulandi balſamum ſulphuris pro inciſæ partis ſanatione propoſuit. Patefactâ Chirurgorũ craſſâ Minervâ, demiſſo ignaviæ indice, ad eorum exitiale ſcelus tegendum, duorum Chirurgorũ opem implorarunt, qui, quia canis caninam non eſt, jure jurãdo, imò perjurio aſſeverarunt non rupturam, ſed Venereum eſſe bubonem, & multùm collegis aſſentantes, tertiam lanienam profundè faciendam inſtituerunt, in hac tertia inciſione non tantùm pyramidales muſculos, verùm etiam qui pubem conſtituunt, ſecuerunt. Tùm demùm exitialia ſymptomata increbuêre, & fractis viribus languens, pauciſſimis diebus in mortis angone jactatus, non exenteratus obiit, ſed abiit.

Non infrequenter Chirurgi accipiunt quid pro quo, & pro eorũ tuenda ignavia acerrimè diglandiantur, ac ut inter ipſos auxilij imploratio colatur, facilè in tertium conjurant. Æger in manu medici eſt velut ovis in faucibus lupi. Pecuniæ cauſa, non ægrorum ſalutis gratia diſcurrunt; ideóque medicorum avariſſimum genus eſt, & quod mirari ſubit: ſunt quidam medici, qui pro ſeſquihorâ vitam non habent, ac in lecto perforato cubare deberẽt, & tamen ſe trahunt, vel trahuntur per urbem, ſchedulas ſalutis, qua carent, jactant in vulgus, nec urinã quidèm gratis, aut merdam inſpiciũt, aut eductum ſanguinem aſſula volutant, aut ægrum vel ſemel tãtùm viſitant. Sunt veluti pediculi, qui alienis ſaginantur ærumnis; ut diteſcant nullis fraudibus, nulliſque parcunt mendaciis: omnes in iis ambulant, & in iis volutantur, quæ pro fundamento agnoſcunt, & veritatem vocitant mendacium. Hinc hortamur ægrotos, ut à morbo potiùs occidi ſinant,

quàm

quam à medico, ille enim mitiùs, hic verò inhumaniùs agit.

Cauſæ.

Vulgares medici pro bubonis cauſa ad ineptas hepatis nænias recurrunt; inquiunt enim bubonem non fieri, niſi hepar fiat certius, quia venenata qualitas per penis ductus, partiumque genitalium meatus primò ad proximas venas, deindè per majores ad hepar ſe inſinuat, cujus ſubſtantiam vehementer lædit, & conſpurcat, quò fit, ut ſanguinis loco vitioſi generentur humores, quos eſtò natura ad varias propellat partes, frequentiſſimè tamen ad inguina, tanquàm propria emunctoria deponit. Verùm ſi accidat, ut pravos humores ad extimas partes non propellat hepar, in venis retenti varia, & prava accidentia concitant, febres nempè putridas, diuturnas, & pravi moris, quæ ſæpè in hecticas degenerare ſolent, vel innumeras puſtulas, veluti exanthemata, vel variolas, vel ulcera in univerſa cute, vel cœtera luis ſymptomata producunt. Quare lue Venerea contaminatus hepati perennes gratias pro tanto beneficio referre debet, quia ſecus ſi labem ad partes intimas, & nobiliora demandaſſet viſcera, graviora excitaſſet ſymptomata: patet id, nàm hepatis motus, quo humores vitioſi ad inguina demandantur, inhibeatur, aut perturbetur, & omni ſedulitate non adjuvetur, iraſcitur hepar, & bubonis materia recurrit, ac ſymptomatum emergunt procellæ. Sed has vulgarium inſulſitates fuſius reſpuimus *lib. 2. cap. 4. De luis Vene. ex Sede.*

Genuina bubonis Venerei cauſa eſt acidum acre à pure ulcuſculorum in mulieris pudendis elevatum, & viri urethræ exceptum, quod vaſorum ſanguinis tunicas penetrans, illius maſſæ immiſcetur; in complexu enim Venereo penis ductus, partiumque genitalium, omneſque pori dilatantur, & aperiuntur, undè malignus vapor, ſive halitus mediante circulatione unà cum ſanguine per anguſtiores venas circa glandularum tunicas ad inguem advehitur, illic remoram contrahit, coagulat, & apoſtema, qui bubo Venereus dicitur, parit. Bubo intra tunicas glandulæ corpus veſtientes erumpit, non verò intra glanduloſam ſubſtantiam, aliàs eſſet bubo ſpurius, de quo ſequenti capite agemus. Excitantur quoque bubones ex repentina gonorrhϾ virulentæ feriatione, quoties ab efficaci aliquo remedio ceſſatio illa cauſata non fuerit, ſed ſpontanea evenit, vel ex aliqua, quæ virulentiam non ſuperavit Veneream, uti ſunt natatio, medicamentum purgans, ſanguinis miſſio, & ſimiles.

Progneſis.

Bubonum præſagium quò ad ſuppurationem eſt, quòd diſponuntur multoties circa quartum, multoties circa ſeptimū aut circa undecimum, decimum-quartum, & vigeſimum primū pro patientis robore, & materiæ, tùm quantitate, tùm qualitate; quò citiùs extrà emergūt, extuberāt, & ſuppurantur, eò pro infirmo meliùs: ſeçus qui pigrè elevantur, ſubſi-

dent, duritiem contrahunt, & artis auxilio indigent, ut ſuppurationem nanciſcantur. Curationis vaticinium à Chirurgi diligentiâ, & peritiâ, quæ ſi rectè fuerit adminiſtrata; nil mali bubones portendunt; ſi malè, gangrænas, mortificationes, muſculorum abdominis corroſiones, & tandèm mortem bubones producere poſſunt. Vel ſi negligenter curentur, in fiſtulas abeunt. Vel poſt curationem, niſi interna adhibeantur præſidia, præter puſtulas, ulcera, dolores, gummata &c. ex tranſmiſſo intùs veneno à bubonibus temporis curſu excitari poſſunt.

Curatio.

Vulgares Chirurgi, ſeu barbitonſores pro bubonis curatione nunquàm reſolventia adhibent, ſed potiùs curant, ut ſuppuretur, quàm reſolvatur, nã meliùs tùm corpus, tùm hepar in cujus emunctorio naſcitur, ab excremẽtis vindicatur. Omni itaque induſtria primò ſtudent, ut contagioſus humor ad affectum trahatur locum, & ſuppuretur. Secundò, omninò à ſanguinis miſſione ex brachiis abſtinent, ne prava qualitas ad principes ducatur partes. Solùm igitur ſi bubo poſt apparitionem per multum tempus neque creſcere, neque decreſcere, neque ad ſuppurationem diſponi videtur, & præcipuè ſi in corpore plethora adſit, ex pede ejuſdem partis affectæ ſemel, & pluries ſanguinem mittunt, ut materia ad inguina trahatur: quaſi ſanguis ſtagnaret, & non in vertiginem ageretur, & ejus extractione corpus non refrigeraretur, & ſuppuratio non impediretur. Deinde ſtatim ac bubo apparere incipit, *quatuor oleis*, ſcilicèt *utriuſque lilij*, *amygdalarum dulcium*, & *chamomillæ* bubonem inungunt, ſuperponendo lanam ſuccidam, ideſt ſordibus redundantem, nàm hæc partim laxando, materiam faciliùs ad patiens inguen defluere faciunt, partim præparando ad ſuppurationem: verùm hæc olea potiùs ſubuculas conſpurcant, quàm bubonem ſuppurant. Si hoc non ſufficiat, commendant ſupra partem affectam cucurbitulam magnâ flammâ apponi, quod terriculamenti genus optimum cenſetur, quia Vulcanus adulteræ minatur Veneri. His vanidis, pleniſſimum præſcribunt victum: *Sed impura corpora quo magis nutries, eò magis lædes.* Imponunt ægro, ut valido ſe exerceat motu, ludat pilâ, folle, paleſtrâ, arte digladiatoriâ &c. adhoc ut ratione motûs, materia in hepate agitata ad partem affectam tranſmittatur: Verùm quis ſpondere poterit his validis motibus potiùs ad inguen virulentiam tranſmitti, quàm ad alias partes?

Quibus omnibus parùm proficientibus, apponere ſolent *emplaſtrum diachylonis magni cum gummatibus*. Si verò iſtis præſidiis poſtquàm apparuerit tumor, neque creſcit, neque decreſcit, ad corporis purgationem deveniunt, nàm ſublatâ cacochymiâ, & minoratâ materiâ, id quod relinquitur, facile à naturâ ſuperatur, undè tribus ſyrupis humores præparant, ut

℞. *Syr. de ſucc. fumar.*
lupulor.
cichor. ana ℥. ß.
aquæ lupulor. ℥iij. *m.*

Poſt quos purgans exhibent medicamentum, ut

℞. *fol. ſen. or.* ℥. j.
polyp. querc. ℥ ij.
flor. cord. p. j.
f. decoctum, & in ſuff. colat. diſſ.
Syr. Sueſſ.
roſ. ſolut. ana ℥. iij.
confect. hamech ʒ. iij.
m. f. p.

Vel in formâ pilulari, ut

℞. *Pilul. de tribus Gal.* ʒ. jß.
cum cathartico roſ. f. pilul.
vii. & deaurentur,

Vel in formâ boli, ut

℞. *Pulp. Caſſ. recent. extract.*
per ſetam ℥. j.
confect. hameck ʒ. iv.
pul. fol. ſen. or. ℥. j.
m. f. bolus.

Et poſt tres horas exhibent *apozema ex ſyr. roſ. ſolut. cum levi decoctione.* Sed eſt purgans de communi morborum omnium, quod à circumferentiâ ad centrum trahit, non verò à centro ad circumferentiam; undè certior erit univerſalis Lues, quàm ad inguen depoſitio.

Si ab aſſumpto purgante extuberat, maturentia adhibent, inter quæ præſens principem locum tenere credunt, ut

℞. *Radic. utriuſque lilii,*
althea ana ℥. ii,
fol. malvæ,
althaæ.
Violarum,
Scabioſæ ana m. j.
Bulliant, & contundantur, addendo
axungiæ porcinæ putridæ,
butyri recenter loti ana ℥. iv.
adipis anatis,
anſeris,
gallinæ ana unc. j.
ol. utriuſque lilii,
amygdal. dulc.
chamomill. ana unc. ß.
fermenti unc. ij.
Croci fila x.
& f. cataplaſma.

Si hoc non ſufficiat, uti ſolent emplaſtro diachylonis magni cum gummatibus, ut

℞. *Empl. diachyl. cum gummatibus* unc. j.
ammoniaci,
bdellii,
ſagapeni ana unc. ß.
m. f. empl.

Poſtquàm maturatus fuerit, ad apertionem deveniunt, ferro aperiunt in formâ crucis, incidendo apices, ne ſuccedat fiſtula, totámque cavitatem turundis ex ſtuppâ, ovi albumine conquaſſato oblitis complent ad ſanguinem ſiſtendum per 24. horas. Apertum detinent ſaltìm 40. vel 60. dierum ſpatio, & ultra, quia non ſolùm materia, quæ ad emunctorium fluxit, evacuatur, ſed habent naturæ irritamentum, quo ipſa cogitur ad expellendam materiam, & ſic tùm hepar, tùm totum corpus meliùs expurgatur. Ab initio digeſtivo, quod *ex ovi luteo, terebinthinâ, & oleo roſaceo* conficiunt, bubonem regunt, exteriùs ad inhibendam inflammationem circumliniunt oleo roſaceo; mox unguentis mundificantibus, tùm implentibus, tùm cicatriſantibus utuntur. Aperto bubone, & jàm digeſto, iterùm corpus purgant medicamentis ſuprà poſitis,

& eò magis ſi pus non laudabile excerni videatur; ad contagioſæ Luis extirpandam qualitatem, ut nullum ex ipſâ ſuperſit in hepate ſeminium, decocta propinant.

Hæc ſunt chirurgorum, & barbitonſorum pro bubonis curatione medicamina, quæ an contineant pro Lue extinguendâ antidota, dicant, qui in eorum inciderunt ungulas. Luem prædicant magnum morbum, & magni morbi magnum medicamentum eſſe teſtantur, & pro ejus exterminio irritis, ridiculis, & hiſce diris utuntur medicamentis! Satem ob ejulantium voces, planctus, & querulos gemitus eorum, qui perperàm ab ipſis curati, in doloribus, gummatibus, oſſium exeſionibus &c. contabeſcunt, infeſtam experti artem, reſipiſcant, & dediſcentes, veram diſcant medicinam, quia, quam exercent, non eſt vera medicina, ſed carnificina. Verùm querelarum in medicinâ cauſſa eſt, quòd homines, qui nullius pretii, vel intellectûs exiſtunt, animum medicinæ dant, quo fit, ut hoc noſtro tempore nulla gens contemptior exiſtat, excepto Monacho, non propter artem, ſed per perſonas, quæ ex omni nequitiarum genere ad medicinam, tanquàm ad refugium, confluunt, undè in hac noſtrâ civitate plures ſunt medentes, quàm ægroti. Non omnibus datum eſt medicinæ miniſterium noſſe, nec omnibus ſapientibus, ſed tantùm illis, quibus datum eſt intelligere, quia eſt peculiare Dei donum, non omnibus conceſſum. Hinc oritur, ut vulgares, qui medicinam faciunt, ægrotis duobus aſſibus, vix majori pretio medeantur, quare ob vilem ejuſmodi mercedem, medicina meretrix eſſe & unicuique ſubjici compellitur, quia non poteſt aliter ſe alere. Eapropter non multùm vulgares culpamus, à quibus id provenit: nàm raro vili pretio bonæ emuntur merces, ſed ineptos inſimulamus ægrotos, non ideò duobus aſſibus medentes æſtimamus, quia pro tantillâ pecunia medicinam faciunt, cùm vix aliud præſtare poſſint, licèt ſcirent, & tamen fideliter ſe agere putant, & interim hæc tantilla merces utinam illis tota perſolveretur. Diſcant meliùs, & poſteà medicinam exerceant.

Non poſſumus non criminari vulgarium chirurgorum impoſturam, qua quæſtum indies novum faciunt, ſed dolo, & fraude, quod eſt eorum artis fundamentum: circumferunt ærea ſcrinia cum ſepimentis in diſponendis colorum varietate unguentis, in pharmacopolio emendicatis, nec unguenta habent, quæ in bonum tendant finem: ceu pictores ſuos circumgeſtant aſſerculos variis coloribus exornatos. Non loquimur hic de quorundam chirurgorum impoſturâ, qui in phialis liquores triviales, ſed auro cariores pro balſamo pretioſiſſimo circumferunt, ut ab ægrotis extorqueant aurum. Delendus hic abuſus eſt, & talia unguenta putida, quæ tanquàm arcana geſtant, per feneſtras abijcienda ſunt. Multùm ſeipſos jactant, & extollunt, potiſſimum eorum eſt magiſterium mentiri, imponere, optimum eſt unguentum, ſed his minimè curare poſſunt, curant loculos, nō ægros, quos ars curat, non ipſi, quia iis non ineſt.

Bubonum curatio optimè inſtituitur, ſi chirurgus ante apertionem perfectam inducat maturationem, quæ medicaminum internam fermentatio-

nem promoventium ope inducitur, ea ſunt, quæ blandis ſuis particulis volatilibus ſuccos ſtagnantes acido acri conſpurcatos incaleſcere, effervescere, æſtuare, & exaltari faciunt; undè tubuli cum contentis ſuccis, tunicæ, fibrillæ, aliæque partes corroduntur, diſcinduntur, dilacerantur, & in pus degenerant, & dùm cutem verſus viam ſibi parat, bubonem, prominentem, mollem, digitiſque cedentem efficit, ità eſt ſequens cataplaſma, ut

℞. *Stercoris columbin. pulveriſati,*
Croci contuſi,
axungiæ gallinaceæ ad libitum.
m. & cum panis fermento reduc in cataplaſma,

quod duodecimâ quâque horâ ſuper bubonem renova. Vel medicamenta craſſa, pinguia, mucilaginoſa, & reſinoſa conducunt, quæ poros obſtruũt, inſenſilem perſpirationem impediunt, materiam intùs contentam mediante impeditâ perſpiratione exagitant, fermentationem promovent, & in pus degenerare faciunt, ità eſt ſequens emplaſtrum, ut

℞. *Empl. de mucilag.*
filii Zachariæ ana ℥ *ß.m.*

Sed præſtat ſolùm emplaſtrum filii Zachariæ, quòd ſi bubo ignavè ad maturationem procedat, acui poteſt *oleo de lateribus* ad eam ſollicitandam. Emplaſtrum ſupra tumorem applica, & quolibet duodecim horarum ſpatio renova. Bubonem ſuppuratum aperi; ſed minimè quidem ferro, ut vulgò fieri ſolet, ſed ſectico mercuriali, nàm cum aperit, & veneno reſiſtit Venereo, quod ferro non evenit: ſecticum ad hoc opus peragendum ità paratur,

℞. *Merc. meteoriſati* ʒ. *j.*
farinæ hordei ʒ. *iij. m.*
& cum ſputo f. maſſa, miſcendo cum ſpatulâ ligneâ, ex illâ maſsâ trochiſcos in pineorum formâ compone, & exſiccari permitte. Exſiccatos hujuſmodi trochiſcos ità adaptato: Expandatur *emplaſtrum de Gratiâ Dei, vel ſodicationum* ſuper alutam, & in medio emplaſtri ponatur trochiſcus, quem adapta ſuper bubonem, ità ut in declivi parte illum aperiat, poſt duodecim horas emplaſtrum exime, nàm adapertum reperies bubonem, cujus materiam expreſſione evacuabis.

Verùm, quia ægri tàm ferro exhorrent, præcipuè ſi chirurgus ex ignorantiâ inciſionem, ut convenit, efficere neſcit, quàm ſecticum; nos ob charitatem erga fratres, nobiliſſimo, & efficaciſſimo emplaſtro, quod *Benedictum* appellamus, Rempublicam medicam ditamus, cujus ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione non tantùm Venereus bubo matureſcit, & aperitur, verùm ſtrumas, ad quas utimur, cunctos tumores tùm calidos, tùm frigidos dictos, imò tophos podagricos matureſcere facit, & ad cicatricem uſque ſanat, ejus compoſitionem ingenuè communicamus:

℞. *Ol. com. lib. ij.*
radic. arund. ℥. *ij.*
lilior. Cœleſt. unc. iij.
althææ unc. j *ß.*

Dùm oleum ebullire incepit, affunde radices mundatas, & in taleolas ſubtiliter inciſas, coque ad nigredinem uſque quas aufer, & pedetentim inijce
ceruſſæ unc. iij.
tutiæ præp. unc. *ß.*
ceræ citrinæ unc. iij,
ſemper ſpatulâ agitando. Coque ad emplaſtri conſiſtentiam, quouſque nigrum evadat, tandem adde

balſami

balſami nigri ℥. ij.
aufer ab igne, & ſerva.

Non credibile eſt quantùm emplaſtrum hoc ad maturanda omnis generis apoſtemata rumpenda, & ſananda valeat, ità major eſt experientia verbis, ut æger ſui ipſius ſit chirurgus.

Adaperto foramini pulvillos immitte inunctos ſequenti hoc noſtro *Unguento Magiſtrali*, quod ità paramus:

℞. *Litharg yr. aur.* unc. viij.
Ceruſſæ unc. iij.
tutiæ præp. unc. ß.
plumbi uſti unc. j.
merc. ſublimat. dulcis unc. ß.
Stibii crudi tantundem,
cinnabaris unc. ij.
ceræ unc. vj.
ol. roſ. ℔. ij.
f. Ung. ſ. a.

Vel utere pulvillis unguento albo, & aureo inunctis, quod immiſſum contineat *magnum calcinatum Paracelſi*, vel *mercurium præcipitatum incarnatum præparatum*, ſcilicèt ſupra quem bis, vel ter incenſus fuerit vini ſpiritus, & infra pauciſſimos dies à bubone omnem abſterget pravitatem, illumque exhibet mundum, proſequere ad carnis reductionem uſque juxta artis præcepta, & tunc emplaſtrum Benedictum, vel fodicationum adhibe, nàm perfectam inducet cicatricem, facta cicatrice, ſunt infirmo exhibendæ pilulæ ex mannâ mercurii, quas ſuprà deſcripſimus.

Verùm quia plerique ſunt, qui bubonum ſuppurationem exhorrent, cupiuntque eos vix apparentes internis medicamentis reſolvere, tunc in tali caſu hac nos utimur methodo.

Primò accuratè nos obſervamus, an ſuppuratio inceperit, nàm ſuppuratâ exiſtente materiâ impoſſibilis eſt per interna remedia reſolutio. Secundò advertimus, an patiens ſit robuſtæ naturæ, & ad vomendum facilis, nàm ſi gracilis, & ad vomendum difficilis, tunc ter exhibemus pilulas ex mannâ mercurii ſuprà deſcriptas, & à ſequenti medendi modo eſt removendus; cùm igitur ſuppuratio non incepit, patiens eſt robuſtus, & ad vomendum facilis, incipienti buboni ſequens ſuperponimus emplaſtrum, quod poſt 24. horas renovamus.

℞. *Empl. de Ranis cum triplici Mercurio*
q. ſuff. extendatur ſuper alutam.

Deindè infirmus in lecto ſe contineat, & manè illi exhibemus *Turpeti mineralis dulcis gr. vj.* in ovi vitello, hoc vomitum provocabit: ter illud exhibemus alterno die, exactæ diætæ indulgeat æger, vinumque bibat, perque integrum medicaminis tempus, frigidum, humidumque fugiat aërem, ſic paulatim bubo omninò reſolvetur abſque ullo futuri mali periculo.

Et reverà optimus videtur bubonem reſolvẽdi modus, abſque eo quod patiens experiatur ferrum, vel ignem, & quidem ex Hippocratis, & Galeni ſententiâ tutior, utilior, & compendioſior eſt ſuppuratione reſolutio, ſed non ſemper ex voto ſuccedit, poſt prædicta medicamenta quandóque minoratâ materiâ, bubonem in ſuppurationem abiiſſe obſervavimus, quòd ſi reſolvatur, brevi temporis intervallo omnia diræ Luis ſymptomata ſuperveniunt, niſi ad productum tempus pro Lue Venereâ extirpanda efficaciſſima exhibeantur præſidia. Tutior, & utilior eſt ſuppuratione reſolutio in tumoribus

nullam pravam qualitatem habentibus,at bubones Venerei virus continent:tutior itáque & utilior eſt reſolutione ſuppuratio,quia per apertam vomicam, tanquàm per emiſſarium univerſum corpus virulentiâ expiatur. Reſolutionis praxis tantùm exerceri poteſt tanquàm remedium pro mulieribus nuptis, quæ furtim inſcio viro compreſſæ bubonem contraxére, ut nos non paucas ab ore gladij uxores vindicavimus.

CAP. VI.

De Bubone Spurio.

Est & aliud bubonis Venerei genus priori deterius, qui Bubo ſpurius, & illegitimus appellatur, ſuam cognoſcit geneſim ex malè curatis in præputio cariebus, vel ulceribus;nàm non ob ſanguinem à viro Venereo remoram contrahentem in venulis circa glandularum tunicas in inguinum emunctoriis, ſed per alicujus partis ſpermaticæ conſenſum ab ulcere contaminatæ glandulosum aliquod corpus in inguine fit turgidum, illi venenum communicatur, & impertitur. Sic vulneratâ manu, aut digito, in brachio, & ſub axillis; vulnerato pede,tibia,vel crure,in inguine tumores fieri aſſolere, & malum communicari experimur: non aliter ac materia vitioſa, ſubtilis, & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, ut in epilepſiâ fieri videmus, à partibus extremis aurâ venenatâ ſine inſigni dolore in partes per quas tranſit, aſcendente.

Signa.

Signa ſuadet ipſius tuberculi extumeſcentia, qua eſt circumſcripta, incrementum ſenſim ſuſcipit, ſed non magnum,duritiem demùm habet,quæ neque emollientibus cedit, neque ſuppurantibus ſuppuratur, neque reſolventibus reſolvitur, imò una glandula ſuſceptum virus alteri & alteri cõmunicat,nõ aliter ac ſtrumis in collo ſuccedit,febris abeſt,dolore vacat,non rubeſcit,quia non ex ſanguine fit, carni eſt concolor. Interdùm ſub aurorâ ſudat æger, quia multa vaſa lymphatica vel originem ab inguinum glandulis habent, vel ad ipſas terminant, Sicut aliis locis glanduloſis evenit; virus glandulis communicatum impedit lymphæ elaborationem, & tranſitum, tunc regurgitat, diffunditur, & per poros in formâ ſudoris eliminatur.

Cauſa.

Bubonis Venerei ſpurij cauſæ ſunt caries, vel ulcera in præputio, glande,coronâ,vel frano malè curata,vel à medicamentis nimis corrodentibus, & acerbum excitantibus dolorem, quàm par eſt, tunc acidi acris ſubtilis ſubſtantia à carie, vel ulcere elevatur, & per partem ſpermaticam ad glandulas in inguine furtim defertur,ibi hæret,lympham vitiat, acidam reddit,coagulat,ejuſque motum impedit, & tuberculum fit,deindè per partes ſpermaticas virus Venereum ab unâ glandulâ ad alias inquinando procedit, & glandula-

dularum lympha vitiatur, & meſſis multiplicatur.

Prognoſis.

Bubones Spurij peſſimi ſunt, neque ex naturæ efficaciâ, neque artis auxiliis ſuppurationem unquàm admittunt, breui temporis ſpatio dolores, gummata, & cœtera diræ luis ſymptomata inducere ſolent; ſi quandóq;in ſuppurationem abeant, utplurimùm in putrida, maligna, cavernoſa, & valdè doloroſa ulcera degenerant.

Curatio.

Fallentur utplurimùm in his eurandis bubonibus inepti Chirurgi, nàm ex ſuppurantium applicatione aliquid ſub cute molleſcit, & nil indè extrahunt præter nigricantem ſanguinem ex glandulâ manantem, adducuntque hoc modo infirmum in magnum diſcrimen, quippè glandula inciſa nunquàm digeritur, ac propterea peſſima ſemper emergunt ſymptomata.

Si itáque hujuſmodi bubones occurrent, primò attendendum eſt, ut ſi adhuc perſiſtant caries, vel ulcera in præputio, glande &c. curentur; nàm abſque carierum, vel ulcerum curatione fruſtrà glandulæ reſolutio tentabitur. Curatis ulceribus, vel cariebus, glandulam emplaſtris tentabis, ut ſenſim per contenti reſolutionem ad temperiem reducatur. Multi ſequens commendant emplaſtrum diaphoreticum ex *Mynſichio* depromptum, correctum, & in acris formam redactum, ut

℞ *Gummi ammoniaci* ℥ ij.
elemi ℥ jß.
Sagapeni ℥ j.
Solvantur in ſufficienti quantitate aceti, ad pultis formam: cui adde pedetentim, & quaſi guttatim
ceræ flavæ odoratæ lib. j.
terebinthinæ claræ ℥ iij.
colophoniæ ℥ iv.
liquata invicem leni igne in ſartagine, ſeparatim, & non nimis calidè, ſuperioribus gummatibus ſenſim; & alternatim, uti dictum ſub continuâ agitatione, infuſa, hinc alternatim etiam inſpergantur ſucceſſivè hi pulveres: utpotè,
Pulv. gummi bdelij ℥ iv.
ſuccini citrini unc. iij.
olibani,
maſtichis ana unc. j.
ſandaracæ ℥ vj.
Pòſt agitentur, donec omnia commiſta, atque dextrè unita ſint, per horam integram, in diplomate, vaſe ſcilicèt duplici, calore leni fiatque emplaſtrum. Extendatur ſuper alutam, quod renova ſecundo quoque die; & ſenſim per diapheresim reſolvetur glandula, & ad ſuam reducetur temperiem: verùm non ſemper felici cum ſucceſſu applicatur. Alij vulgò *emplaſtro de ranis cum triplicato mercurio* utuntur: ſed hoc tantæ efficaciæ, ut extollitur, non eſt. Efficaciſſimum nos experti ſumus *emplaſtrum noſtrum Benedictum*, quo omnes bubones tantùm legitimi, verùm etiam ſpurij utplurimùm ad ſuppurationem, ut in ſtrumis quotidiè experimur, & quandóque ad reſolutionem reducuntur. Poſt glandulæ reſolutionem appropriatum remedium eſt aqua Anti-Venerea,

vel decocta ſudorifica, præcedente medicamento cathartico. Verùm accidit quandóque & utplurimùm, ut his, aliiſque adhibitis, optimis præſidiis bubo ſpurius invictus, irreſolubilis, & inexpugnabilis reſiſtat; tunc non ità relinquendus eſt, ſed ad noſtram curationem confugiendum eſt. Solet quandóque in corpore juvenili athletico, naturalibus facultatibus, robore, & vigetiori calore prædito reſolvi, ſed in occiduâ ætate cùm vires enervantur, lues, quæ furtum deliteſcit, vires reaſſumere ſolet, & tot diræ luis emergunt ſymptomata, quot milites ex quo Trajano, niſi opportuno tempore medicamentis admodùm prævalidis ſuccurratur. Unum ſalutare, & efficax remedium in bubone ſpurio experti ſumus, quod eſt apertio, & glandulæ vitiatæ conſumptio: hic bubo eandem cum bubone peſtilenti ſortem ſortitur, qui niſi aperiatur, & virulenta educatur materia, totum inficit corpus. Hæc apertio non ferro fieri debet, ut diximus, ſed cauſtico, ad quem finem ſequens in formâ liquidâ efficaciſſimum experti ſumus, ut

℞ *Lixivij ſaponariorum lib.j.*
Salis ammoniaci unc.j.
vitrioli Romani ʒ ij.ß.
Opij Thebaici ʒß.

Coque ad duarum partium evaporationem, factâ colaturâ, inſignem habebis liquorem cauſticum ad quemcumque tumorem aperiendum.

Vel ℞ *Lixivij ſaponis, vel matris lib.ij.*
Calcis vivæ lib.j.

Affunde aquam ferventem, bis invicem miſceantur, cùm clareſcit, affunde ſartagini, adde

Salis ammoniaci unc.ß.

& in qua coque ad duarum partium evaporationem, & cola, omnes tumores. Si tàm primum, quàm ſecundum cauſticum tamdiù coquas, quouſque fiat lapis, dicitur infernalis. Hoc, vel illo cauſtico in formâ liquidâ madefac plumaceolum ex filamentis, ad bubonis proportionem, ſuper quem impone cum plumaceolo ſuperſtrato, ſervatis partibus circulo, ne liquor cauſticus foràs effluat, & partes exedat ſanas. Inductâ eſcharâ, procuretur ejus caſus medicamentis laxantibus, ut *butyro, vel unguento de Althæâ,* deindè non ferro glandula extirpetur, ſed corroſivis dulcibus eſt totaliter abſumenda, ità eſt *mercurius præcipitatus dulcificatus, magnum Calcinatum Paracelſi, Lapis infernalis ex Lunâ cupellatâ, in aquâ ſtygiâ ſolutâ & ad caticulam ovaporatâ, vel mercurius dulcis, vel arcanum corallinum.* Abſumptâ glandulâ, vel glandulis, ſarcoticis, & tandèm epoloticis pars tractetur. In curſu curationis non de ſint *pilulæ ex ceruſâ antimonij, & gummi guajaco naturali* ante cœnulam, deindè virus Venereum, præmiſſo carthartico, à toto eliminetur decoctis juxta noſtram deſcriptionem compoſitis, vel aquâ Anti-Venereâ.

CAP. VII.

De Puſtulis.

PUſtulę inter Venerea ſymptomata recéſentur, quę in luis primordio

 penis

penis præputium ſibi vendicant; attamen in lue confirmatâ præcipuè in capite, canali inter utramque natem, & cœteris corporis partibus erumpunt: harum puſtularum cognatæ affectiones ſunt phlictenæ, epinyctides, ſcabies, exanthemata, variolæ, impetigines, conſimileſque aliæ cutaneæ affectiones, quæ interdùm pauciores ad ſummam cutem à vitiata radice aſſurgunt; interdùm frequentiores, & numeroſiores, non rarò adeò copioſiores, ut univerſum corporis habitum obſideant; nonnunquàm unicam tantùm occupant partem, caput nempè, & faciem, vel manus, aut crura, & pedes. Præterea quandóque ſunt latiores, quandóque minores &c. Sed ſæpiſſimè orbiculares, vel acuminatæ, vel depreſſæ, & mox unius, mox alterius rei figuram oſtendunt. Inſuper interdùm ſunt duræ, & ſiccæ, nihil ichoris profundentes, imò ſquamoſæ; Interdùm ſunt molles, & humiles, & cùm diſrumpuntur, ichorem, vel ſaniem, vel virulentum pus admodùm fœtens eructant. Quò ad colorem viſuntur lividæ, fuſcæ, cineritiæ, vel rubræ, inſuper doloroſæ, & pruriginoſæ magis noctù, quàm interdiù.

Signa.

Ex his quæ diximus, ſigna facilè pateſcunt, nàm poſt commercium cum ſcorto Venereâ lue conſpurcato, quædam bullulę ſuperficiales veluti millij grana, quæ pruriginoſum inducunt ſenſum, in præputio oboriuntur, epidermidem, & cutem lacerant, & ſanioſum eructant fluorem. In lue confirmatâ prorumpunt puſtulæ, earumque cognatę affectiones in capite, facie, manibus, circa loca naturalia, crura, pedes, & quandóque totum obſident corpus, modò latiores, modò minores, & utplurimùm rotundæ, nunc faſtigiatæ, nunc depreſſæ; interdùm molles, & humiles, & in diſruptione ichorem, vel ſaniem, vel pus profundunt; interdum ſunt durę, & ſiccę, interdū ſquamoſę.

Verùm quia Venerea lues per ſe nullum morbi genus conſtituere videtur, & perpetuò falſam, aut apparenter veram alicujus morbi imaginem repræſentare, quin cuicumque morborum generi adeò inſolubili nexu cohæret, ut veriùs ejus naturam ęmulari videatur; hinc veſtiganda eſt inter puſtulas Venereas, & ſimplices diſtinctio. Puſtulas Venereas à ſimplicibus diſcriminant coitus prægreſſus cum muliere lue conſpurcatâ, aut caries, vel ulcus malè curatum, aut gonorrhœa ſuppreſſa, aut bubo reſolutus, aut negligenter ſanatus, aut capicis, artuumq; dolores evaneſcentes; nàm nunquàm ejuſmodi puſtulæ abſque internâ aliquâ horum affectuum concomitantium, aut evaneſcentium notâ prorumpunt. Præterea puſtulæ Venereę medicamentis vulgaribus non cedunt, imò in peius ruunt, quia cauſam foventem, & conſervantem habent, quæ niſi auferatur, nunquàm ſaneſcunt.

Cauſæ.

Pro immediatâ puſtularum causâ ſtatuunt vulgares virulenti ſucci, de naturâ bilis efferveſcentis cum aliquâ ſalſæ pituitę portione permiſti, quem jecur lue Venereâ conſpur-

catum

catum generat affatim, & ad generationis loca, vel ad alias extimas propellit partes. Vulgares hepar veluti morborum omnium patronum venerantur, & reverâ apud ipſos non eſt malum in toto corpore, quod non faciat hepar. Nos dicimus, quòd accidit multoties, ut effluvia uteri Lue Venereâ infecti urethram non intrant, ac ſordes, & ſanies in præputii cuticulam impingunt; hæ odore earum virulento liquorem nutritium ſub cuticulâ gliſcentem inficiunt, fitque degener, & bullulas quaſdam albicantes excitat. Ex liquore nutritio virulento in cœteris corporis partibus nunc hîc, nunc illic naſcuntur puſtulæ, earumque cognatæ affectiones.

Prognoſis.

Facilè iſtæ puſtulæ in primordio Luis abſterguntur, quia multùm ſunt ſuperficiales, ſi ante viginti quatuor horas congruo remedio curentur; nàm aliàs in caries puſtulæ tranſeunt, quæ ſuperficie non contentæ, ſemper ulteriùs terebrando fundum petunt, & in ulcera expanſa etiam abire ſolent; nec contemnandæ, ſed quamprimùm curandæ: obſervavimus námque quòd cùm curatio contemnitur, diutiùs protrahitur, cutem excavant, & in ulcera ſerpentia, ſinuoſa, & corroſiva degenerant, & quandóque etiam oſſa contaminant. Si in aliis corporis partibus effloreſcant, Luem arguunt confirmatam, & extrinſecis tantùm non cedunt præſidiis, ſed in prava degenerant ulcera: illud tamen verum eſt, quòd ſemper fœdæ, & moleſtæ ſunt, præſertim ſi faciem invadant; quæ verò diuturnæ, calloſæ, doloroſæ, & virulentes, præterquam quod majoris mali ſunt præludia, difficulter admodùm ſuperantur, & vitam in diſcrimine ponunt, & non ſemel ægrotos ad tabem conducunt.

Curatio.

Vulgares Medici, & Chirurgi ad præputii puſtulas perſanandas, *unguento de tutiâ, minio, & ceruſsâ* utuntur, ſed infelici eventu, licèt in dicta unguenta mineralia intrent, quæ vim puſtulas Venereas curandi continent, quia tamen unctuoſitati ſunt admiſta, impeditus eſt illis aditus, ut in cuticulæ læſionem penetrent, ac ex dictorum unguentorum uſu utplurimùm puſtulæ vel in caries, vel in ulcera abire ſolent. Deindè illa præbent medicamina, quæ hepar hac labe infectum vindicant.

Ad puſtulas ex Lue confirmata exſiccandas, & delendas, primò hepar tanquàm ſedem, & partem primariò affectam reſpiciunt, cui alexipharmacis, nempè *ſalſæ parillæ, radicis chinæ, & ligni guajaci decocto* per plures dies in loco ſudorifico exhibito ſuccurrunt, quòd ut magis juvare poſſit, corpus antecedenter purgatum eſſe oportet, & in decoctorum curſu, quarto, vel quinto quoque die purgans exhibent medicamentum: intereà ea, quæ puſtulas reſpiciunt medicamenta, admovent, quæ exſiccantia, & non repellentia ſint; non enim conſentaneum eſt venenatos ichores ad præcipuas partes repellere, ne majoris mali detur occaſio, quare attemperantia probant, ut eſt *guajaci deco-*

ctum in aquâ plantaginis, pimpinellæ, & hordei paratum, aut cerotum lithargyrii, aut unguentum de tutiâ cum unguento Iſidis commiſtum. Maximoperè extollunt *ſpumam guajaci, ſcabioſæ, & ariſtolochiæ rotundæ.* Quibus non juvantibus, ad *ſaponem nigram, vel ad mercurii præcipitati pulverem unguento roſaceo admiſtum, vel ad oleum ſcorpionis, ſevum hircinum, pinguedinem gallinaceam, vel ad oleum viperinum confugiunt.*

Opportunum ad curandas puſtulas auxilium eſt, ne in caries, vel ulcera abeant; medicamenta ſe inſinuandi vim habere debent vel in formâ pulveris, vel liquoris, hujuſmodi ſunt *lithargyrium aureum* vel nullo alio præſtantior erit *mercurius dulcis*, in pulverem redactus, & per ſetam trajectus. Indolens eſt ille, & hic pulvis, qui præputio aſperſus bis in die, infra duos dies puſtulas curat, ſi vino tepido leviter humectentur, & dictus pulvis adhibeatur, & præcedens abſtergatur, multùmque valet in his præcavendis; Mercurii nàmque pulvis omnem acredinem, & aciditatem in ſe imbibit, & omnia corroſiva obtundit, immutat, & cicurat, non aliter ac in mercurii dulcis opificio contingit, ubi partes acutæ, & corroſivæ mercurii ſublimati ſupra corpus mercurii obtunduntur, infringuntur, hebetantur, dulceſcunt. Vel

℞. *Aquæ roſ.* ℔. *j.*
merc. meteorizati gr. x.
f. horum in aqua ſolutio,

qua ter, vel quater in die puſtulæ laventur, & curatæ erunt. Ejuſdem, & majoris efficaciæ erit *aqua Venerea, vel lapidis medicamentoſi*, ſi poſt ſingulas ablutiones, petia madida dicta aqua ſuperponatur; Poſt earum curationem mercurii dulcis, vel mannæ mercurii pilulas infirmo exhibe ter eodem modo, quo eas, dùm de gonorrhœâ egimus, præſcripſimus.

In puſtulis ex confirmatâ Lue hæc medicamenta non ſufficiunt, ſunt nàmque germina, quæ à vitiata radice pullulant, & niſi extirpetur: internis itaque averruncenda eſt; & primò corpus purgandum eſt illis medicamentis, quæ Lui appropriata præſidia in compoſitione admittunt, hujuſmodi eſt *Aqua ſolutiva magiſtralis à Paulo Æmilio Ferrillo* inventa, quæ ſalſam parillam, limaturam ligni Indici &c. recipit, ſumi debet jejuno ſtomacho per quinque vel ſex dies; vel quæ Luem exterminant; ità ſunt *pilulæ de tribus Gal. vel extracto catholico*, in quas *mercurius dulcis, vel manna Mercurii* ingreditur. Deindè propinari poſſunt *decocta ex lignis, & radicibus* juxta noſtram deſcriptionem, & interim puſtulæ, & cognatæ affectiones, niſi ſenſim reſoluantur, leviter inungantur *unguento pomato, in quo Mercurius vivus ità immiſtus ſit, ut nullum ejus granum appareat.* Vel ſi corpus ſit puſtulis, aliiſque cognatis affectionibus refertum, tunc præmiſſis præmittendis. Suffumigari poteſt, & brevi temporis intervallo ceſſant. Vel exhiberi poteſt *aqua Anti-Venerea*, & abſque ullo adjuvante extrinſeco ſponte areſcunt, ut nobis experientia plurieṡ indicavit.

Cap. VIII.

De Cariebus.

Puſtulis non, vel malè curatis, quædam ulcera parva, & rotunda producuntur ab humore virulento, & ſub epidermide pudendorum carnem exedente, & contaminante, quæ caries appellantur, quia quorundam vermiculorum ligna erodentium inſtar, in cariem altè ſe inſinuant, eamque erodunt, & eſtò peculiari nomine caries ad oſſa pertinere videantur, quia hujuſmodi vitium eſt oſſibus attributum, attamen etiam certo quodam analogiſmo ad carnes exeſas ſe extendit. Prorumpunt autem, & obſervantur hujuſmodi ulcuſcula non ſolùm in partibus pudendis, nempè in præputio, glande, coronâ, & mulierum ſinu, verùm etiam in labiis, mamillarum papillis, linguâ, & palato.

Signa.

Primùm in pudendis parvæ erumpunt puſtulæ, quæ millii figuram repreſentant, his minimè curatis, & diſruptis, remanet ulcuſculum pruriginoſum, ichore madens parvum, & rotundum, in medio exiguum habens foraminulum albicans, nunc unum, interdùm plura, aliquandò tota glandis corona eſt his referta; & hujuſmodi ulcuſculis copulantur, & ex duabus, vel tribus, vel quatuor unum fit, & tenuem fundit ichorem. Decipiunt multoties caries, nàm ſuperficie tenus nil ulcerati oſtendere ſolent, interim radicem in carne profundant, nunc magis, nunc minùs: id cognoſcitur ex tactu, nàm percipitur durities, & dolor.

Cauſſæ.

Medici hepatici credunt caries fieri, quia hepar infectum pravum, & tenue excrementum generat, ad pudenda tranſmittit, & ea exedit. Barda eſt hæc vulgarium ſententia, nàm caries non curaretur, niſi curato hepate. Quoties puſtulæ non curantur, & in latum ſe non extendunt, in profundum progreditur earum venenum, quod calloſam quandam inducit radicem, deorſum ſemper petentem, eructatque ichorem, qui ubi reſidet, in pudendis ſimiles excitat caries.

Prognoſis.

Caries peſſima hujus morbi ſpecies eſt, nàm ab ignaris curari neſcit, ac faciliter in horrenda ulcera exedentia, vel mortificantia abit, excitatque bubones utplurimùm ſpurios, qui ſunt legitimis multo pejores.

Curatio.

Carierum curatio fit cum totali radicis averruncatione, & ulceris remanentis conſolidatione. Grex barbitonſoria, ad quam omnes hodierni chirurgi reduci poſſunt, ad carierum curationem utuntur ſolâ *ablutione ex aquâ roſaceâ, vel plantaginis, aut portulacæ, vel vino albo, in quo roſæ rubræ ſiccæ incompletæ ebullierint*, vel ut plerique faciunt, *urinâ* ſanant, vel *pulvere pyrio*, quæ medicamenta non tantùm ſunt tidi-

ridicula, & inefficacia pro tanto curando malo, ſed ipſum peiorant, caries multiplicantur, & perpetuò deorſum exedunt, undè in peſſima, & maligna ſæviſſimè ſerpentia degenerant ulcera.

Alii altioris doctrinæ vulgares unguentis utuntur, unuſquiſque pro ſuâ Minervâ, *minii*, *lithargyrii*, *ceruſſæ*, *tutiæ*, *apoſtolorum*, *Ægyptiaci*, ſimiliumq; nec, hactenùs animadvertunt, quòd unguenta radicis cariei profunditatem attingere non poſſunt, ac proindè ſunt inutilia.

Curationis cardo conſiſtit in cognoſcendo totalem radicis extirpationem, & de hac quiſque certior eſſe poteſt, cùm ex remediorum applicatione cariei fundus non appareat albicans, ſed rubicundus, ſanguinemque profundat, non ſaniem, & cùm nulla circùm obſervetur durities. His poſitis ſignis, ulcus ſine ſcrupulo conſolidari poteſt, ſin minùs pro conſolidatione inſano indulgetur labori; curet quiſque priùs linteis partes ſanas à cariei ichoribus defendere, deindè ſequentibus pulveribus profunditatis cariei ratione uti poteſt, ut

℞ *Merc. præcipit.* ℥. j.
vini ſublimati ℥. ij.

Stent ſimul in vaſe, & vinum ſublimatum accendatur, ut totum cremetur, id cum novo vino ſublimato ter repetatur, nàm mercurius præcipitatus dulceſcit, extirpatque caries ſine ullo dolore, & inflammatione, quod magnum eſt arcanum, & nemini cognitum.

Vel ℞ *Merc. præcipit.* unc. ij.
Sp. V. ardentis unc. iv.

Ponantur ambo in retortâ, & ſpiritus vini à Mercurio præcipitato deſtilletur, & in vas recipiens accipiatur, hunc ſpiritum ſerva, nàm ejus contactu calloſitates, durities, excreſcentiæ carneæ, fungi, mora, criſtæ, ac hujuſmodi ſymptomata à Lue Venereâ pullulantia brevi tempore exterminantur abſque dolore, & inflammatione. Felix ille, qui hæc remedia propriâ manu parat, eorumque efficaciam, & applicationis modum intelligit, nàm miraculosè curabit.

Vel ℞. *Merc. vivi opt. purgati* ℥. j.
quem ſolve in aqua fortis unc. ij.

Solutioni ſuperfunde aquam communem, poſteà paulatim oleum tartari correctum guttatim adde, & Mercurius luti inſtar præcipitabitur, quem probè à corroſivis per aquam ſimplicem vindica. Hic præcipitatus vocatur *Luteus*, ab aliquibus verò *Magni Calcinati Paracelſi* nomine inſignitur.

Eſt hîc ſedulò advertendum, quòd quotieſcumque hujuſmodi remedia applicantur, quæ corrodendi habent efficaciam, partes circumvicinæ ſanæ linteis, unguentis, emplaſtris, aliiſque ſimilibus muniri debent, ne corroſivorum actio eas tangat, & lædat.

Hîc advertendum, quòd tàm puſtulis, quàm cariebus, & ulceribus, poſt veneni Venerei extirpationem cum mercurialibus, aliiſque ſuprà deſcriptis remediis, remanet, ut citò fiat earum conſolidatio, quæ multoties pigra eſſe ſolet; ſequenti *proprietatis balſamo* quiſque uti poterit poſt veneni eradicationem, nàm 24. horarum ſpatio ulcus licèt magnum, conſolidatum erit:

℞. *Aloës,*
myrrhæ, &
croci ana unc. j.
f. omnium pulvis.
& miſceantur,
ponantur in vaſe vitreo, & affunde
ſp. V. ardentis lib. j.
ſtent ſimul per dies duos, deindè per inclinationem tantùm vini ſpiritum ſepara, & in vaſe optimè clauſo ſerva. Aſpergatur ulcus ter, vel quater in die, & conſolidatum erit. Verùm hujus balſami aſperſio nimis doloroſa eſt, ac proindè ut avertatur dolor, & quandóque aliqua veneni ſuſpicio latere poteſt, ad ſuſpicionem tollendam conſolidari poteſt unguentis vulgaribus, ut *tutiæ, de plumbo &c.* aliquam ſuprà dictorum pulverum aſperginem adſmiſcendo, quæ curatio licèt pigrè incedat, tamen tutò fit. Poſt carierum curationem utatur infimus pilulis mercurialibus ſuprà deſcriptis.

Accidit interdùm, ut hujuſmodi caries ſub præputio lateant tumefacto, vel conſtricto, adeò ut cerni non poſſint, in hoc caſu per ſiphonem medicamenta in formâ liquidâ injicienda ſunt. Vulgares *aquâ hordei, & melle roſaceo* utuntur, qui etiam uſu urgente, quidpiam *unguenti Aegyptiaci, & decoctionis ligni guajaci* admiſcent; Verùm nos felici cum ſucceſſu per ſiphunculum injicimus *aquam noſtram Veneream, vel de lapide medicamentoſo.* Advertendum quoque eſt, quòd quoties glans tegi poteſt, nunquàm detecta relinquatur, ut quidam chirurgi, & tonſores faciunt, ne tandèm cutis exſiccetur, & contrahatur, ſic nunquàm poſtmodùm tegi poſſit; quod ſi ità vulgares nihil proficiant, & neceſſitas urgeat, ad inciſionem procedunt.

Sæpè in ipſo penis meatu caries ſuboriri ſolet, quæ difficilem reddit curationem, tùm quia latet, nec facilè pulveres, unguenta &c. admittit linimenta; tùm etiam quia promptè carunculas gignit. Cognoſcitur ex ſanie manante, & maximo dolore mictionis tempore, ac glandis apex rubet. Hanc cariem curabis *aquâ noſtrâ Venereâ,* vel meliùs *dracone mitigato cum aquâ plantaginis per ſiphunculum.*

CAP. IX.

De Vlceribus in Præputio.

NUllibi tàm frequentiùs, quàm in præputio, & in glande ulcera eluceſcunt, cùm puſtulæ ex impuro concubitu contractæ citò non abſtergantur, vel in caries, & indè in ulcera corroſiva degenerant.

Signa.

Nunquàm ulcera ex abrupto efforeſcunt, ſed perpetuò puſtulæ præcedant oportet, quarum ſanies non abſterſa ulcera in latum producit, quæ ſi opportuno non curentur tempore, fiunt ſordida, livida, profunda, doloroſa, calloſa, & cum labiorum tumore, quæ peſſima, & maligna ſunt.

Cauſæ.

Hujuſmodi ulcera ex hepate Lue inquinato ortum habere maleferiati vulga-

vulgares obſtinatè contendunt, in quo, tanquàm in propriâ ſede maligni generantur humores, & à robore ejuſdem facultatis pulſi, ad penem tranſmittuntur, non aliter ac ſi penis eſſet hepatis emunctorium, ad quem ſua excrementa deponit. Verùm, ò quàm horum ulcerum difficilis eſſet curatio, quia non niſi curato hepate, contingeret, quòd ſi lue eſſet affectum non tantùm difficile, verũ & impoſſibile, dijudicaremus, quod opoſitũ obſervamus: curamus nàmque hæc ulcera, nullo habito hepatis reſpectu. Fiunt ulcera quoties puſtularum non abſterſa ſanies ſubjectam carnem ſuâ acredine in latum ſerpendo procedit.

Prognoſis.

Penis ulcera contemnenda non ſunt; eſt nàmque exquiſitiſſimi ſenſûs pars, ſenſûs Veneris organum; ac proindè idonea medicamenta, quæ pro ejuſmodi ulceribus curandis ſunt valdè proficua, citra tumoris, & inflammationis metum nunquàm adhibentur. Prætereà medicamenta, quæ in hac parte adminiſtrantur, admodùm difficilè adhærent; & retinentur, ac utplurimùm labuntur. Tandèm hujus partis ulcera citra contagium ſunt contumacia, & prava, ac cum contagio erunt contumaciora, & ſæviora. Ulcera hæc faciliter ſorditiem in ſuperficie contrahunt, ſub qua ſubjectam occultè carnem depaſcunt, ac tunc bubones ſpurios excitant, qui nùnquàm ad ſuppurationem deveniunt, neque faciliter reſolvuntur, Suntque majoris mali infeliciſſima præludia. Si opportuno tempore non curentur, ſic ſæva, & exedentia evadunt, ut penem abſumant, vel ſaltem aliquam ejus partem minuant, quo fit, ut in coitu nectarea Veneris dulcedo vel minuatur, vel depravetur, vel prorſùs deperdatur, ceu illis contingit, qui meritâ pœnâ pene viduantur. Sed quod pejus in prava, profunda, & canceroſa degenerant ulcera, minitanturque utplurimùm gangrænas, & mortificationes, quæ citra ferrum, & ignem ſuperari non poſſunt; & ex penis abſciſſione ferè ſemper vitæ periculum impendet.

Curatiò.

Pro ulcerum præputii, & glandis curatione utuntur vulgares chirurgi *unguento de tutia*, *aut plumbo*, & demùm ſiccis filamentis pro cicatrice inducendâ. Quod ſi nihil profecerint, adhibent *vinum album auſterum*, *in quo incoquunt lignum Indicum*, & *roſas*, quo ulceratam balneant partem, & poſt balneationem lithargyrio inſpergunt. Si hæc non ſufficiant, & ulcus ſordidum fuerit, recurſum habent ad *mel roſaceum ſimplex*, *unguentum Aegyptiacum*, *apoſtolorum*, *ad alumen*, *calchantum uſtum*. Alii utuntur *unguento roſaceo cum pauco præcipitato*. Utitur *Fallop. Aqua aluminoſa magiſtrali*, id eſt aquâ mercuriali, quam deſcribit *Tract. de Morbo Gallico*, *de puſtulis cap. 93.* ut

℞. Aquar.

℞. *Aquar plantag.*
roſarum ana lib. j.
alum. rocchæ,
merc. ſublimat. ana ℥. ij.

Sublimatum, & alumen terantur, & miſceantur omnia in phialâ vitreâ, poſtmodùm ad medietatis conſumptionem bulliant, deindè ſtent ſpatio quinque dierum, ut ſubſideant alumen, & ſublimatum, & extrahatur aqua limpidiſſima. Verùm hæc vulgarium medicamenta vel ſunt ità nullius efficaciæ, ut nihil proficiant, vel ulcera ulceribus cumulant, vel bubonem ſpurium, vel ſtatim omnia Luis peſſima excitant ſymptomata.

Horum ulcerum curatio diſtinguitur, nàm ulcus in ſuperficie valdè ſenſitivum eſt, & doloroſum, & uno modo curatur; vel putredo in ſuperficie producta obtuſum cauſat ſenſum, vel nullum, ſuntque ferè indolentia, & tunc diverſam requirunt curationem.

Si dolorifica ſunt ulcera, hoc modo curantur; relictis unguentis de tutiâ, minio, ceruſſâ &c. ut ſuprà de puſtulis monuimus, ulcus tegatur *mercurio dulci* in pollinem redacto, ac ter in die recentem imponito, abluto præcedenti cum vino albo tepido, nàm infra tres dies ulcus conſolidatum fuerit. Vel utere *aquâ lapidis medicamentoſi*, ſed præſtantiſſima eſt *noſtra aqua Venerea*, in qua madefac petias, & ſuper ulcus impone, invenies petiam exſiccatam, & ſaniem petię adhærentem, quam abjice, repete ter in die, ad ulceris uſque ſanationem.

Si verò dolore careant, ex eo quia calloſam quandam ſorditiem in ſuperficie contraxêre, tunc ſordes eſt efficacioribus abſtergenda; utere *Mercurio præcipitato dulci, vel præcipitato Luteo, aliàs Magno Calcinato Paracelſi.* Vel

℞. *Spiritûs Vini ardentis unc. ſ.*
Mercurii meteorizati gr. v. m.

Hac aquâ ulcus ſordidum ſenſim illine, & ipſo tunc ſordities abſtergetur.

Vel

℞. *Vitell. ovi ad duritiem cocti n. j.*
deindè intigillo mellis opt. unc. j.

Liqueſcat leniter, & miſce vitellum piſtilli beneficio cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum ſpadaceum, admiſce optimè
merc. præcipit. alb. ℈. ij.

& utere. Si ulcera fuerint fœtida, maligna, vel canceroſa, nullamque ſanationem recipientia, ſpecillo leviter ea tange *aquâ perſicariæ ſpiritu Mercurii albo imprægnata.* His noſtris medicamentis cujuſcumque generis ulcera cedunt. Abſterſis, mundificatiſque ulceribus, quæ cognoſces, ſi ſenſitiva, ſi rubicunda, ſi æqualia, ac ſine duritie fuerint, *unguentum noſtrum magiſtrale* appone, & pilulas mercuriales infimo exhibe.

CAP. X.

De Veſiculâ Cryſtallinâ.

Inter dira Luis Venereæ ſymptomata recentiſſimum, & ſæviſſimum eſt Veſicula cryſtallina. Adnaſcitur hæc ad membri virilis glandem, quandóque ad coronam, vel præputium, & veſiculæ cryſtalli inſtar tranſlucet, unde nominis ratio deſumpta eſt. Infrequentiſſimum

tiſſimum eſt hoc Luis ſymptoma, à quo non multos eripuimus, ſed poſtquàm Hiſpanorum claſſis ad hæc noſtra littora pro Meſſanæ expeditione appulit, Neapolitana ganea hoc ſæviſſimo germinavêre ſymptomate, ſed brevi tempore ſuo alexipharmaco extinctum fuit.

Eſt lethalis, ſi optimis adhibitis non cedat remediis, quia ab igne non patitur, nec affectus coaleſcit locus, licèt quæcumque pro Venereis exulcerationibus medicamenta adhibeas valida.

Solus *tabaci ſpiritus* laudem hîc invenit, qui fit *ex tabaci foliis viridibus cum malvatico ſolâ infuſione, ſine deſtillatione.*

Ubi hæc veſicula priùs mortificata fuerit mercurio præcipitato, vel ſublimato, tangatur hoc ſpiritu quinquies ad ſummum, & tacta ſpontè evaneſcit abſque aliorum medicaminum ope. Hoc fiat jacente patiente, alioquin ad levem ſpiritûs tabaci tactum ſideratus cadit, & convellitur. Poſt veſiculæ cryſtallinæ curationem Venerea labes è corpore elicienda eſt pilulis mercurialibus, & decoctis ſudoriferis, aliàs ſicuti eſt ſæviſſimum Luis Venereæ ſymptoma, ità temporis curſu perniciosiſſimas calamitates eniti poteſt.

Cap. XI.

De Vlceribus, quæ per univerſam cutem erumpere ſolent.

NOn ſolùm in obſcœnis ex contractâ Lue erumpunt ulcera, verùm ex malè curatis gonorrhæâ, bubone, puſtulâ, carie, & temporis progreſſu ex his partibus in totum corporis habitum veneni minera pro ſubjectorum ratione, ideſt ob ſalium varietatem in nutrimento latentium tranſplantantur, & multipliciter defœdatur cutis, ità ſunt puſtulæ, ſcabies, impetigines, ſerpigines, lichenes, ulcera, aliæque innumeræ defœdationes extrinſecùs apparentes, quæ quandóque ità altè radices figunt, ut optimis averruncari nequeant remediis.

Signa.

Signa, quæ hæc ulcera ex Lue Venereâ procedere arguunt, ſunt his dolor, & pruritus circa veſperas, eorum diffuſio, & remediis reſiſtentia, quibus ſimplicia ulcera parere ſolent.

Cauſæ.

Clamitant vulgares ulcera, quæ per univerſam cutem erumpunt, hepar Venereâ labe pollutum propagare, tunc cùm ob debilem facultatem expultricem non propellit ad vaſa ſpermatica, vel ad penem, vel ad inguina, tanquàm ad proprium emunctorium, ut à Lue ſe vindicet eductâ virulentiâ; hepar ſanguinis officina, Lue laborans depravatum gignit ſanguinem, illumque corrumpit, & hinc pravi procreantur ſucci, quos tanquàm inutiles, & moleſtos ad corporis peripheriam natura deturbat, in qua tot erumpunt ulcera, quot ex equo Trojano non emerſerunt milites.

Suſ-

Suſcepto veneno Venereo quinque ſuprà notatis modis, ſi illud à nutrimento internis remediis omninò non exterminetur, licèt gonorrhœæ, bubones, puſtulæ, caries, & ulcera in obſcœnis curentur partibus; temporis tamen curſu, uti eſt unius, vel alterius anni pro patientis diſpoſitione in diverſos prorumpit effectus. Fiunt hæc ulcera à ſalibus acribus, & acido-ſalinis, quæ furtim ſerpendo unà cum nutrimento, vel ſero, ad glandulas cutaneas pro inſenſili tranſpora ione tranſmittuntur, ibi ſe exaltant, glandulas cutaneas, & ipſam cutem exedunt, corrodunt, exulcerant, & pro diversâ partis diſpoſitione diverſæ ulcerum differentiæ emergunt pruriginoſæ, quæ proximas inficiunt partes, ſegetes multiplicant, & per totum ſerpunt corpus, ſed præcipuè per ſcrotum, circa labia, faciem, collum, frontem, aures, capitis cutem, brachia, femora &c.

Prognoſis.

Horum ulcerum præſagium eſt, quod ſi non curentur, in eſthiomenà, canceroſa, & putrefacientia degenerant.

Curatio.

Vulgares primò medentur hepati, & deindè ulceribus; ac proindè ſtatim ac aliquis Venereis ulceribus defœdatus in eorum incidit ungulas, inito priùs plurium barbatorum conſilio, idoneum inſtituunt victum ex cibis exſiccantibus, & minimè calefacientibus, tres ſyrupos & medicamentum purgans de communi morborum omnium, ut *de fumariâ majori cum confect. hamech, & viperæ pulveribus* pluries propinant: poſtmodùm quia hepar, & ſanguinis maſſa ſunt infecta, *decocta ex ligno guajaco, ſalsâ parillâ, & ſantalis* ad triginta, & plures dies, intercalaribus quinto quoque die ad hepatis fervorem temperandum, ejuſdemque intemperiem corrigendam exhibitis purgantibus ex *ſyrupo de fumaria compoſito.* Vel ſtufis, ſeu Laconico exulceratum tradunt, non timentes hepatis aduſtionem, quia illud *cerato ſantalino, vel unguento refrigerante Galeni* poſt earum egreſſum inungunt. Poſt plura decocta, vel ſtufas ulcera Linteolo *decocto guajaci* madido ter, & quater in die humectant, ut exſiccent. Vel ad attemperandum fervorem, qui in parte læsâ quam maximè viget, Lotiones commendant ex *decocto fol. plantag. hordei, lupinorum, limaturæ ligni Indici, fol. myrthi, pimpinellæ, & aluminis ſaccharini.* Tandèm *aquam aluminoſam magiſtralem* cum plumaceolis adhibent. His, vel ſimilibus deterſis ulceribus, *unguento de minio, vel lithargyrio, vel tutiâ* curationem abſolvunt.

Horum ulcerum curatio erit, ſi priùs remediis appropriatis Veneream labem è corpore extermines, deindè ſi ulcera purificaveris, & conſolidaveris. multùm proderit in his curandis affectibus, ſi corpus humorum craſſorum multitudine exonerabis, quod hoc modo obtinebis:

℞. *Aquæ ſolut. ſuprà de gonorrhœâ deſcripta lib.* j.

propinetur infirmo manè jejuno ſtomacho cum aniſis conditis, & ſucceſſivè eadem doſis per quatuor dies. Corpore exonerato, mercurialibus venenum infringes; exhibendo per vices pilulas de mannâ Mercurii ſuprà deſcriptas, vel pro expertiſſimo medicamine aquam noſtram Anti-Veneream propinabis, cujus uſu Luem exterminabis, & abſque ullo extrinſeco adjuvante exſiccantur ulcera.

His præmiſſis:

℞. *Merc. meteorizati ℥.ijß.*
aq. font. lib. ij.

aqua in vitro incaleſcat, & in eam injice merc. & ſerva. Hac aquâ ſemel in die ulcera irrora, nàm infra quatuor dies curata erunt, prodeſt *aqua lapidis medicamentoſi, & aqua noſtra Venerea, vel aqua perſicariæ ſpiritu, ſeu oleo merc. alb. imprægnata.*

Solent meretrices, & pueri meretorii frequentiſſimè tentari ulceribus intra podicem, vel extra eum ex infando concubitu. Hæc ulcera, præmiſſis univerſalibus, curabis per ſiphunculum, injiciendo primùm *vinum in myrrhâ, & aloë infuſum, & colatum*, deindè *aquam noſtram Veneream* adhibendo.

Cap. XII.

De Vlcere Narium.

Etiam naſus in Lue Venereâ ſuam patitur cladem, non aliter ac ſi in Veneris paluſtrâ adhiberetur, ſed hic nullam cum membris generationi inſervientibus habet ſympathiam, & in coitu minimè uſurpatur; attamen phyſiognomi potiùs vanâ conjecturâ, quàm ratione ducti ex naſi magnitudine membri genitalis magnitudinem, & molem hariolari audent. Verùm enim verò conjectare poſſumus, quòd qui prægrandem naſi formam nacti ſunt, genitalibus illecebris sũt obnoxii, undè legimus Heliogabalum Imperatorem omnis generis laſciviæ ſtudioſum, naſutorum virorum congreſſaſſe manipulos, ut ſecùm in turpi certamine arma aphrodiſia pertractarent ſtrenuè. Hoc idipſum de fœminis clariùs percrebeſcat, quæcumque enim magno, & oblongo præditæ ſunt naſo, ad luxuriem ſunt proclives: naſus itáque cùm peccandi anſam præbeat, ſi deindè ipſe meritas peccati pœnas ſubeat, admirationem afferre non debet.

Naſus multum uſum, commodúmque noſtro corpori affert, per eum enim omnes intrant odores; itèm aër ad reſpirationem maximè neceſſarius, clauſo ore per eum ingreditur, & egreditur; itèm multúmque facit ad faciei ornatum, & pulchritudinem. Hinc ſi maximus, vel parvus, vel ſimus, aut aquilinus, aut nimis longus, vel ulceratus, vel penitus abſumptus ſit, maximam faciei deformitatem affert. Sic quoque per naſum, ceu canalem effluunt excrementa, qua de re Veteres eum putârunt eſſe cerebri emunctorium, & mucum pro cerebri excremento venditârunt, undè priſci vulgares ad humores, pituitam potiſſimùm è cerebro evacuandum, errhina medicamenta naribus attracta; itèm eandem ex eodem cere-

bro eliciendam, ſternutatoria excogitârunt. Non eſt mucus cerebri excrementum, ſed dumtaxat partium narium internarum alimentum ante nutritionem degeneratum. Ab hoc excremento non patiuntur nares, ſicut non patitur oculus à lacrymâ, inteſtina à fœcibus, veſica ab urinâ &c. quia propria ſunt horum emunctoria. Patiuntur quandóque nares ab his excrementis, tunc cùm quid adventitium conſociatur, ut eſt Lues Venerea, undè oritur ulcus. Hoc narium ulcus duplex eſt, vel incipiens, & ſimpliciter vocatur ulcus; vel inveteratum, & appellatur ozœna.

Signa.

Præceſſit Lues quinque notatis modis contracta, quæ à nutrimento opportunis non fuit eliminata remediis, & eſtò appareat curata, temporis curriculo recens ulcus nullum, vel exiguum excitans dolorem invadit nares, quæ ichore madent; ſiccâ, & ſubnigricante obducitur cruſtulâ, quæ ſi violentiùs ſæpiùs attingatur, vel vi depellatur, vel à fortiori narium emunctione unà exturbetur, ſanguinem fundit, & mox denſior regeneratur cruſta. Si diutiùs hæreat, ſubter exedendo perpetuò procedit, & ulcus efficitur majus. Quòd ſi negligatur, in dies depravatur, donec tandèm in ozœnam tranſeat, quæ eſt ulcus priori magis dolorificum ſordidum, & putridum cum cruſtâ ſordidiori, & humidiori, ex quo graveolentia emanat, adeò ut mucus, & ſanies graveolentem, & tetrum reddat odorem; anhelitus etiam ægri non modò adſtantibus, ſed & ipſi ægro nauſeam parit, undè ipſi, & aliis moleſtus, & abominabilis eſt. Sic ſæpè narium ulcera, quæ intùs latent, cognoſcuntur ſolùm ex eo, quod fœtor è naribus provenit.

Cauſæ.

Ulcerum narium cauſam putant vulgares eſſe humores acres, putridos, & Venereâ malignitate imbutos à partibus inferioribus, ab hepate nempè per aſcenſum capiti communicatos, & à capite per deſcenſum catarrhosâ colluvie naribus impertitos, qui acrimoniâ ſuâ cutem erodunt, & nares exulcerant; in Ozœnâ verò eoſdem humores ſimul putridos, & virulentos eſſe autumant. Verùm errant vulgares in ulcerum narium aſſignandâ causâ; nàm non ab hepate in cerebrum per aſcenſum ſcandunt, quia inferiores partes, per quas tranſeunt, primùm exulcerarent, deindè cerebrum, & narium tandèm partes.

Fiunt narium ulcera ex gonorrhœâ, puſtulâ, carie &c. malè curatâ in pudendis, à quibus particulæ acutæ acido-ſalinæ lentè, & dilutiùs ſerpendo unà cum nutrimento, ad narium epidermidem perveniunt, ibi maximè exaltantur, & pateſcunt cum narium excrementis, & quia Venereum virus eſt de ſalium corroſivorum genere, corrodit, & corrumpit naſi fibras, & ulcus fit, quod brevi temporis in-

intervallo ſordidum, cruſtoſum, putridum, & graveolens evadit, & tandèm naſi oſſa cum aliis ejus partibus exedit, iiſque deſtructis, intolerabilis exoritur fœtor,

Prognoſis.

Narium ulcera circa ſui exortum non ægrè curantur, debitis adhibitis remediis, præſertim ſi ſuperficialia munda, & externa ſint, verùm quia Luem Veneream comitem habent, ſemper pro ſuſpectis habenda ſunt, ideóque perpetuò in deteriorationem abeunt, & prava excitant ſymptomata. Utplurimùm cruſta nares obſtruit, & reſpiratio læditur, ac ulcere ampliato, olfactûs ſenſus extinguitur, vel ſi in ſarcoma, vel polypum degeneret. Multoties narium hęmorrhagia ſupervenit, narium venis exeſis. Annua, cruſtoſa, interna, occulta profunda, putrida, & fiſtuloſa difficillimam habent curationem; ſenſim enim ſerpunt, narium pinnas effodiunt, interſtitiumque corrumpunt, vel tenella naſi oſſa, præſertim cartilaginem exedunt, deformitatem inducunt, & vox viciatur. Furtim palatum perforant, & fœtore contagioſæ putredinis ad cerebrum uſque ſenſim ſerpunt, & primùm oſſa, deindè carnem corrodunt, & tunc nulla ſalutis ſpes ſupereſt,

Curatio.

Vulgares in Venereis narium ulceribus curandis victûs rationem ad humorum acrimoniam temperandam, & eorum geneſim inhibendam præſcribunt, Corpus illis pharmacis, quæ hepar lue conſpurcatum reſpiciūt, & ſi ſanguis exuberet, phlebotomiâ utuntur. Caput fluxionis fontem exſiccant, roborantque, ne vitioſam materiam ulteriùs ulceris curationem impedientem tranſmittat, deindè ulcus exſiccant, & conſolidant.

Ad topica deveniunt, & primò cruſtas emolliunt, & auferunt, pro quibus emolliendis unguentum commendant, quod conficitur *ex medullâ oſſis bovis, cerâ novâ, oleo nenupherino, & roſaceo.* Vel utuntur *butyro recenti, anſeris, vel gallinæ adipe aquâ roſarum loto, oleo amygdalarum dulcium*, & ſimilibus. Cruſtæ emollitæ ſpontaneum expectant caſum, vel per ultroneam ſternutationem. Cruſtâ remotâ, ulcus *decocto ligni guajaci, vel ejus ſpumâ* eluunt, deindè *unguento de tutiâ, vel albo Rhaſis* illiniunt, Si hæc non ſufficiant, ulcus bis, ter, quatervè *unguento Aegyptiaco in aqua hordei diſſoluto* abluunt.

Vel utuntur medicamento *ex melle roſaceo, farinâ hordei, terebinthinâ, & pulvere aluminis ſaccharini, additis aliquot granis mercurii præcipitati.*

Ulcere deterſo, illud exſiccant, probantque *Rondeletii* ſuffumigiū, ut

℞. *Ladani puri,*
hypociſtidis,
maſtiches,
myrrhæ ana ℥. *iij.*
ſtyracis calamitæ,
cortic. thuris,
ſang. draconis,
auripigmenti rubri ana ℥. *ij.*
ſandarachæ ℥. *jß.*

Excl-

Excipiantur terebinthinâ, & f. trochiſci. Verum venenatum eſt ſuffumigium ob auripigmenti, & ſandarachæ admiſtionem, quæ inter venena recenſentur. Vel ſummoperè commendant *aquam* ejuſdem *Viridem*, ut.

℞. *Æruginis æris ʒ.j.*
auripigmenti ʒ jß.
Tundantur ſubtiliſſimè, & coquantur in Vini unc.iv.
ad conſumptionem mediæ partis, cùm refrigerent, adde.
aquæ roſarum, &
ſolani ana unc.jß.

Vel *ligni guajaci decocto* utuntur, *in quo diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum.* Sed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum acetum vehementem habet acrimoniam ulceribus hoſtilem, præcipuè ubi adeſt oſſis exeſio, illud nigredine inficit. Optimæ notæ chirurgi hujus unguenti uſum Veterinariis conſignârunt.

Ulcus narium ex Lue Venereâ difficillimæ eſt ſanationis, ac proindè medicamina, quæ ex Mercurii penu eruuntur, expoſcit, undè præmiſſis pilulis de Mercurio alibi deſcriptis, conveniunt lignorum, radicumque decocta, & poſt hæc, quæ particulas acido ſalinas in affectæ partis nutrimento exaltatas hebetant, corrigunt, & ad naturalem redigunt conſtitutionem, *ut gummi guajaci naturale, antimonium diaphoreticum, ceruſſa antimonii, vel Mercurius diaphoreticus* per vices in formâ pilulari, vel aliàs aſſumenda. Interim non omittenda ſunt topica, inter quæ efficaciſſimum eſt *unguentum noſtrum magiſtrale* cap. V. de Bubone deſcriptum. Non credibile eſt, quantùm unguentum hoc valeat in omnibus ulceribus etiam recentibus, & præſertim Venereis, putridis, malignis, vetuſtis, & exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit, conſolidat, putrefieri, ac corrumpi non permittit, nec carnem excreſcere, & tandèm ſanat unâ hebdomodâ magis, quàm aliud integro menſe. Sequens balſamus in narium ulcere eſt remedium rarò fallens, ut

℞. *Ocul. cancr.*
ſpermatis ceti ana ℈ ß.
Cinnab. nativi gr. vj.
ſacch. Saturni gr. v.
camphoræ gr. iij.
balſami Peruviani q. ſ.
f. balſamus.

quo ſæpiùs pars affecta illinatur. Vel ſequens linimentum adhiberi poteſt, quod eſt magnarum virium, ut

℞. *Ung. baſil. ʒ.j.*
ol. guajaci,
balſam. Peruv.
ol. ſaſſafras.
gummi elem.
ammoniaci diſſolut. ana ℈.j.
præcipitati alb. gr. ij.
m. f. linimentum.

Si verò ulcus ſub oculos non cadat, medicamenta in formâ liquidâ commendamus, inter quæ præſtantiſſima eſt *Aq. Viridis Hartmanni* alibi à nobis deſcripta, quæ cum penicillo, vel goſſypio, vel calefactâ tamen ulcus tange, vel in ora ſyringulâ, quæ mirificè non tantùm ulcus mundificat, ſed inſuper conſolidat. Vel adhiberi poteſt ſequens miſtura, ut

℞. *Aquæ plantag.*
ſampſuci ana ℥.ß.
mell roſat. ℥ *vj.*
ſpiritûs vini rectificati ℥.*iij.*
mercurii meteorizati gr. vii. m.

& guttatim naribus abſorbeatur, vel linteolum hac miſturâ madefactum, & contortum naribus inſeratur, vel ſyringulâ intrudatur. Vel tandem fiat ſequens ſuffumigium, quod egregias obtinet vires, ut

℞. *Thuris*,
gummi animæ ana ʒ.*ij.*
cinnabaris ʒ.*j.*
m. f. pulvis

pro ſuffumigio carbonibus injiciendus, & naribus excipiendus.

Cap. XIII.

De Oris Vlceribus.

Sunt quædam Oris ulcera ſuperficiaria, vulgò Aphthæ nominari ſolent, quæ præcipuè infantibus lac ſugentibus accidunt, & lactucimen appellantur. Sunt exulcerationes in ſummâ cute, & in palatum, gingivas, linguæ latera, radicem, & quamlibet ejus partem ſerpunt. Quandóque profundiùs ſeſe demittunt, & palatum, carnemque linguæ exedunt, & ulcera abſolutè nominantur. Verùm de his non eſt noſter ſermo, cùm ſint ulcera ſimplicia, non negamus tamen aphthas infantibus interdùm adeò eſſe perniciosas, ut penitùs eorum tenellam exedant carnem; ſed præſens noſter ſermo eſt de ulceribus à Lue Venereâ ortum ducentibus, quæ per ora non tantùm ſuperficie palatum, gingivas, linguæ latera, ejuſque radicem ſerpunt, verùm etiam brevi temporis intervallo profundiùs ſeſe inſinuant, & harum partium carnes exedunt.

Signa.

Si oris ulcera vulgaribus reluctentur præſidiis, ſub Gallorum vexillo militare cenſemus, hæc per ſe viſui patent, primùm levia, & ſuperficiaria, deindè profunda, & adeſa, vel albo, vel cineritio, vel nigro imbuta colore.

Cauſæ.

Aſſignant vulgares pro oris ulcerum causâ bilioſos, aut pituitoſos aut melancholicos humores Lue infectos, in ore collectos. Verùm iſti humores vel antequàm ad os colligantur, ſunt infecti, vel in ore infectionem contrahunt, ſi primum, pravitatem partibus, per quas tranſeunt, communicant; ſi ſecundum, quomodò in ore pravitatem nanciſcantur aſſignare tenentur. Cenſent à capite in os mediatè per deſtillationem per deſcenſum, ut Chymici loquuntur, ſed de his fabellis ad tædium uſque in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 8. *de catarrho* egimus. Immediatè verò oris ulcera uni infecto tribuunt hepati, tanquàm ignorantiæ aſylo, & omnes morborum cauſas à plantâ pedis ad verticem capitis uſque hepati refundunt.

Contrahunt Venerea ulcera infantes in ore cum lacte nutricum non aperto, ſed furtivo quodam modo

Lues ſe inſinuat, inficitque. Miſelli infantuli, qui dùm Lac pro ſuſtentandâ vitâ ab uberibus mendicant, cum lacte nutrix, ceu ſæva noverca mortis inſidias ſtruit alumno, inficiendo pocula!

Contrahuntur etiam in ore ulcera ex oſculis cum ſcorto in ore infecto, imò per ſolam converſationem, halitu, vel compotatione. Quapropter plurimùm nocet inter bibendum (ut plurimorum mos eſt) totam combibonum turbam in uno, eodemque cyatho bibere, cùm quandóque inter combibones ſemper unus, & interdùm plures reperiri poſſint, qui in labiis, gingivis, linguâ &c. Venereâ patiantur ulcera: & talis Labiorum, gingivarum, linguæ &c. ſanguinolentia, corruptio, & ſanies in compotatione à potu eluitur, à qua ceſſando, aliquid putridi circa cyathi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod poſtmodùm non infectos inficere poteſt.

Fiunt oris ulcera ex ſuſcepto veneno Neapolitano, & non rectè à nutrimento extirpato, quod tempore ſerpendo, ad os tanquàm ad aliquod corporis emunctorium devenit, ibi labiorum, gingivarum, palati, linguæ &c. fibras adoritur, eorumque proximum nutrimentum degenerare facit, exaltatur, & ſolvendo vim adipiſcitur, & ulcera emergunt exedentia.

Prognoſis.

Ulcera Venerea in pueris, ſi ſuperficiaria ſint, & recentia, facillimè curationem recipiunt, attamen profunda, & diuturna perniciofiſſima cenſentur; tùm ob carnis mollitiem, quam facillimè exedunt, & ſerpendo, palatum, totumque os occupant, & ad gurgulionem, & fauces deſcendunt, & validiora expoſtulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeunt; tùm quia infantuli nimiâ oris humiditate abundant, & facilè ſalivâ eluuntur; tùm quia partes valdè ſenſiles ſunt, & facilè ab acribus medicamentis, quibus quandóque uti neceſſe eſt, irritantur; tùm tandèm quia metus eſt, nequid de medicamentis acrioribus in fauces delabatur, & majus vitæ diſcrimen oriatur. Undè neceſſe eſt ob has cauſas malum invaleſcere propter loci naturam calidam, & humidam, ac proindè infantulos conſumere, & hinc fit, ut interdùm ex ulceribus Venereis acerbo ſuccumbant funeri.

Si adultorum ulcera debitis adhibitis medicamentis non profligantur, ſed putreſcunt, & à gingivis ſerpendo per palatum, totumque os occupant, & ad columellam, fauceſque deſcendunt, peſſima cenſentur, & fortiſſimis indigent medicamentis, quibus ſi non cedunt, lethalia ſunt, præſertim ſi exedentia, æger debilis, ſi livorem, nigredinem, & veluti cruſtam contraxerint, periculoſa ſunt, & irreparabilis mors præ foribus cubat.

Curatio.

Curant vulgares gallica infantulorum ulcera, idoneam victûs ratio-

nem nutricibus præſcribendo, quæ refrigeret, & exſiccet; verùm refrigeratio ulceribus mordax, & quia ulcus exſiccatione indiget per ſe ipſos, nunquàm ſanaretur ob aſſiduam, ſuperfluamque oris humiditatem. Deindè ad oris medicamenta recurrunt mitiora, ut ſunt *aqua plantaginis, roſarum, violarum cum ſyr. de roſis ſiccis, grant. de moris* pro oris illinctu. Vel ad *decoctum ligni guajaci cum ſyr. de moris, portulacâ, & myrtill.* Si fuſca, vel livida pro illinctu utuntur

℞. *Aquæ plantag. unc.ß.*
mell. roſ. ʒ.*ij.*
diamori ʒ.*iij.*
aluminis gr. vj. m.

Venerea adultorum ulcera curant vulgares iiſdẽ remediis ac in infantulis, ſed paulò fortioribus pro corporum naturâ, ut *decocto hordei, ligni cum iisdem ſyrupis, melle roſato &c.* quibus nihil proficientibus *Ægyptiaco* utuntur *unguento in aquâ plantaginis cum pauco aceto, & melle diſſoluto.* Verùm hæc medicamenta erodentia adjunctum habent periculum, ne in fauces illabantur, & ſic majus malum, quàm oris ulcera producere poſſunt. Vel ea *ſpiritu vitrioli, vel aquâ forti* leviter tangunt. Sed hæc medicamenta corroſiva ſunt, carnem exedunt, & eorum acutie potiùs malum adaugent, quàm levant. Si hæc ulcera putridam habeant carnem, eam totam præſcindendam, vel ex eâ parte *præcipitati pulverem* admovendum *cum goſſypio in aquâ plantag. priùs infuſo* jubent; attamen fruſtrà præcipitatum adhibent ob aſſiduam oris humiditatem, cum in parte diù perſiſtere non poſſit, nec in ulcus agere.

Nos ità in infantulorum ore ulcera curamus, ſi contracta fuerint ex infectâ matre, vel nutrice, hæc pilulis purgetur mercurialibus, & in purgationis actu infantulo lac præbeat, ut unà purgetur. Cibus præſcribatur melioris nutritionis, vitentur acida, & ſalſa, omiſſis aromatibus. Poſtmodùm ſumat nutrix aquam noſtram *Anti Veneream*, & interim ulcera in ore *decocto hordei, & melle roſato ſimplici* illiniantur, vel *decocto Veronicæ, cui addatur aliquid ſpiritûs Vitrioli, vel ſulphuris per campanam*: Verùm expertum eſt à nobis majoris energiæ ſequens medicamentum, ut

℞. *Aquæ plantag. unc.*j.
mell. roſ. ſimpl. unc.ß.
ſpiritûs vitrioli philoſophici ad gratiſſimam aciditatem m.

& tangantur, & ſic non reſiſtent. Vel *aquâ viridi dilutâ cum aquâ perſicariæ* tangantur.

Adultorum ulcera Venerea, ſi recentia ſint, facillimè cedunt medicamentis, quæ propoſuimus pro infantium curatione, vel ea leniter tangendo *ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris cum melle roſaceo diluto*, ut guſtus ſpiritûs acidior adhuc percipiatur; vel *mellis roſacei tincturâ, vel lapidis ſalutis aquâ* tangantur.

Si contumacia, rebellia, & inveterata ſint aliter tractari debent, curatio itàque inſtituatur, corpus pilulis deplendo mercurialibus, & poſtmodùm ſuprà deſcriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, quòd ſi his reluctentur, quia putrida, & calloſa, expertum

erit

erit remedium, ea pluries *aquâ ſaphireâ, vel melle roſ. ſale armoniaco immiſſo* tangere, vel *ſpiritu ſalis armoniaci perſicariæ aquâ diluto ad ſenſilem aciditatem.* Cave, ne *aquâ ſtygiâ* ea tangas, (ut aliquorum vulgarium mos eſt) quæ vires in metallis eluſerit, vocaturque *aqua Mortua*, nàm non per hoc veneni corroſivi indolem depoſuit. Si ſerpentia ſint, *lixivii ex Reguli fœcibus* attactu ſiſtuntur. Verùm *aquâ mercuriali* leniter contacta brevi ſaneſcunt, & *gargariſma ex perſicariæ decocto cum ſublimato dulci* expertum eſt apud nos remedium. Interdùm tàm maligna evadunt, ut quodcumque optimum ſpernant medicamentum, præſertim ſi profunda ſint, tunc *aquâ viridi* cum goſſypio, vel penicillo madefaciendo, & cavitates tangendo, funditùs exulcerationem mundificat, & mirificè ſanat, quòd ſi hæc parùm, vel nihil profecerit, ad oris ſuffumigium, tanquàm ad ſacram anchoram, confugere neceſſe eſt.

CAP. XIV.

De Tonſillarum Vlceribus.

DUæ caruncule exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem, paulò ſupra laryngem, videlicèt ad uvulæ latera in omnibus hominibus poſitæ ſunt, quæ rotundæ ſunt, duorum nucleorum amygdalinorum inſtar, ac proindè vulgò à figurâ amygdalæ, latinè tonſillæ, & glandulæ vocantur, græcè verò pariſthmia ob ſimilitudinem ab iſthmo ſignificante anguſtam terræ partem, ſeu telluris brachium inter duo maria jacens; necnon antiades, quia primò oculis ſe offerunt.

Conditæ ſunt à naturâ tonſillæ ſpongioſæ, ut ſalivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œſophagum humectent, ut cibum ſicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem deglutionem, itèm ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores reddantur, quod imitantur ij, qui fiſtulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum medico, ſed majus ægroto faceſſunt negotium; intumeſcunt enim ſine inflammatione, ardore, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdùm inflammatione, ardore, dolore, & ſiti infeſtantur cum deglutionis, & reſpirationis difficultate. Qua inflammatione in abſceſſum degenerante, pus intra fauces effunditur, undè ſæpè ulcus ſordidum, & fœtidum relinquitur. Quandóque non ſuppurantur, & in ſcrofulas, ſcirrhoſoſque degenerant tumores. Tandèm citra inflammationem fit ulcus illas exedens, quòd utplurimùm Lui Venereę familiare eſt, de quo præſens eſt noſter ſermo.

Signa.

Præceſſit Lues malè curata, vel clandeſtinò cum lacte, oſculis, compotatione &c. ſe inſinuavit. Tonſillæ aliquantulùm majores tactu, & viſu cognoſcuntur; intus verò ceu quoddam carnis fruſtulum fau-

cibus adhærens mole ſuâ premit, obſtatque ne facilis deglutitio fiat. Ardorem, & dolorem inferunt moleſtum, ſitim, & ſiccitatem excitant, paulatim fiunt ulcera, partim alba, & maculis ſimilia, partim colori cineritio, aut cruſtis non diſſimilia, quæ ferro inuruntur.

Cauſæ.

Tonſillarum ulcera excitari clamitant Galenici ab humoribus biliofis, & pituitoſis in hepate Lue conſpurcatis, qui in caput transferuntur, & indè in tonſillas, illasque erodunt, & exulcerant.

Fiunt tonſillarum ulcera poſt contractam Luem vel per lac, oſcula, compotationem, vel concubitum, tunc cùm particulæ acido-ſalinæ in latice hoſpitantes, à quo anteà diluebantur, in laxam, & ſpongioſam tonſillarum ſubſtantiam vehuntur, nec per ſalivoſum liquorem excluduntur, ſed inibi exaltantur, & tantam corroſivam adipiſcuntur indolem, ut unà cum epidermide non tantùm mollium tonſillarum continuitatem ſolvant, & corrodant, ſed etiam ſæpè in totum auferant.

Prognoſis.

Ulcera tonſillarum, ſi mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curantur; at ſi negligantur, quæ munda ſunt, & exigua, ſordida, lata, & profunda evadunt quodam concreto humore albo, aut nigro. Exigua quandóque, & rara oriuntur ulcuſcula, quibus ſupervenientia alia in unum ulcus latum coaleſcunt. Si ulcera depaſcendo ſerpant, gurgulionem, linguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium præſepiola occupant, dentes labefectantur, nigreſcunt, vacillant, & tandèm decidunt; undè ægri inediâ, & fœtore conſumpti moriuntur. Quòd ſi ulcera per tracheam ſerpant, quia pulmo, & cor neque odoris fœditatem, neque ulcera, neque ichorem ſuſtinent, obortâ tuſſi, ſpirandique difficultate, eodem die ſtrangulant.

Curatio.

Si Tonſillarum ulcera venerandi barbati curant phlebotomiâ, medicamento purgante, & aliis diverſionibus. Deindè quia talia ulcera à ſalivâ perpetuò humidiora fiunt, adſtringentibus, & exſiccantibus utuntur medicamentis; undè ſi ulcus ſit ſuperficiarium, cicatricem inducentia uſurpant, collutiones nempè *ex vino, cui balauſtia, malicorium, gallæ immaturæ, folia myrti, oleæ, & ſumach fuerint incocta, & parum aluminis diſſolutum.* Vel utuntur gargariſmis, ut

℞. *Aquæ mulſæ lib. j.*
diamori unc. jß. m.

Vel ℞. *Aquæ plantag. lib. jß.*
ſyr. de moris unc. ij.
mell. roſ. unc. j.
alum. ſciſſil. ℈. j.
aceti roſ. parum m.

Sed neſcimus, an hæc magis exſiccare, quàm humectare valeant. Vel frequentius abluunt os *vino, in quo bolus Armenus ſit diſſolutus.* Si

for-

ſordidum ſit ulcus, pro gargariſmate utuntur *decocto ligni ſancti cum alumine, & melle.* Quandóque penicillo exulceratas tangunt tonſillas *ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris vel aquâ aluminosâ Fallop.* ut eas magis exulcerent.

§. Ulcera tonſillarum Venerea nos curamus primò pilulis mercurialibus totum deplendo bis, vel ter, interim gargariſmo de peto, vel efficaciùs utimur ſequenti

℞. *Decoct. Satureiæ,*
perſicariæ,
plantag. lib. j.
mell. roſ. ſimpl. unc. ij.
ſalis armoniaci ʒ ß. m.

Si ſordida ſint, ea mundificat, & conſolidat *infuſio lapidis ſalutis, & tinctura mellis roſati ſimplicis.* Vel ſequens gargariſmus, ut

℞. *Rad. tormentillæ, &*
ſalſæ parillæ ana unc. ß.
Veronicæ, &
fol. querc. ana m. ß.
f. decoct. in aquâ rad. conſolidæ ad remanentiam lib. j. in qua diſſ.
merc. dulc. ſubtiliter pulveriſati ʒ j.

Si depaſcentia, tangantur *lixivio ex reguli fæcibus*, verùm præ cæteris maximè valet *Aqua Viridis Hartm.* calefacta, qua cum penicillo bis in die tangantur, & hac aquâ in oris, tonſillarum, & columellæ ulceribus nos familiariter utimur, & ſic feliciter cedunt, quòd ſi non eveniat, ad partis *ſuffumigium ex cinnabari, & thure*; tanquàm ad ſacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum ſanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit; imò tantùm hoc ſuffumigio multos, quos tanquàm incurabiles, & deploratos barbati poſt varios cruciatus deſtruêre, priſtinæ reſtituimus ſanitati.

CAP. XV.

De Columellæ exulceratione.

DEſcendit in os teres caruncula ex palati tunicâ reduplicatâ, penitùs juxta narium meatus, ſupra Laryngis rimam, inter tonſillas, quæ Uvula appellatur, eſt morboſa hujus carunculę affectio, cùm ejus ſummum uvæ acino non abſimile appareat. Proprium hujus carunculæ nomen eſt columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ adinſtar, parvam columnam, ſeu columnellam efformat. Dicitur quoque gurgulio, ſeu gargareon, à ſono illo, qui in gargariſatu auditur. Ejus ſubſtantia eſt glanduloſa, mollis, ſpongioſa, & rubro donata colore, communi oris tunicâ amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, ſuperiùs craſſiorem, & inferiùs in acutam obtusè definit. Hæc caruncula ſuos patitur manes, ſcilicèt laxitatem, tumorem, inflammationem, & atrophiam, de quibus hîc nos non agimus, ſed ſolùm de hujus carunculæ Venereâ exulceratione noſter erit ſermo.

Signa.

Hujus affectus ſigna ſub oculos veniunt, aperto ore, & depreſsâ linguâ, columellæ exulceratio cognoſcitur

ſcitur: laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandóque cineritio cum ardore, & ſorditie graveolentem ſpirat anhelitum.

Cauſa.

Columellæ exulcerationem fieri autumant vulgares ab humore acri, & falſo Lue Venereâ infecto, à cerebro in columellam fluente. Verùm hæ vulgarium putatitiæ fluxiones ſunt veluti Siſyphi ſupplicium, ut fabulantur poëtæ, qui ſaxum ingens in montis verticem provolvere cogitur, & cùm ad culmen benè extulerit, repentè deorſum relabitur.

Ulcera columellę fiunt ex veneno Venereo contracto ſive furtim; ſive quinque ſuprà notatis modis, & non ritè eliminato internis remediis à nutrimento, non aliter ac de oris, & tonſillarum ulceribus diximus.

Prognoſis.

Columellę exulceratio feſtinam requirit opem, aliter in pernicioſum, & operoſum deſinit ulcus, quo tota exeditur, & quibus columella adeſa eſt, potus ex ore in nares regurgitat; inſuper raró clarè, & articulatè loqui poſſunt, inſervit enim ad vocis modulationem, undè vocis plectrum ab Anatomicis appellatur. Inſuper, & quod pejus phthiſis imminet periculum, cùm particula jàm deficiat, quæ aëris frigiditatem moderatur, ne in pulmones irruat, eoſque lædat.

Nos juvenem, & ſcortum, columella quorum tota adeſa fuerat à Lue, curavimus, qui nunc vocem claram, & ſonoram, expeditamque conſervant, quia vicinæ aliæ partes ad vocem conferentes non læſæ fuerant. Itèm mulierem ſanitati reſtituimus, cujus columella non totaliter adeſa fuerat à Lue, ſed veluti filo pendula remanſerat à Luis curatione, & quia multum illi faciebat negotium in ſermone, cibo, & potu, nos, ut moleſtiam tolleremus, apprehenſam volſellâ forfice reſecuimus, & ſanguinis fluxum terrâ exanimatâ vitrioli ſtatim compeſcuimus: ſed quia aliæ vicinæ læſæ fuerant partes, vocem in raucam, clangloſamque mutavit. Omnes incolumes vitam degunt, ſed horum deploranda eſt ſalus, nàm qui columellâ deſtituuntur, phthiſici moriuntur.

Curatio.

ſ) Ad columellæ ulcera ex Lue vulgates hoc utuntur linimento, quo ea tangunt, ut

℞. Ung. Ægyptiaci unc. ß.
alum. uſt. ʒ ß.
mell. roſ. unc. jß. m.

Sed parùm feliciter in hoc linimento utuntur unguento Ægyptiaco propter viride æs, quod ejus compoſitionem ingreditur; potiùs enim corrodendo, quàm ſeparando, ſuas abſolvit operationes. Inſuper Ægyptiacum partem affectam nigredine tingit, quod omninò vitandum eſt. Si verò contumacia fuerint, *aq. forti dilutâ, vel aquâ, in qua mercurius ſublimatus decoctus fuerit*, utuntur. Verùm

Verùm aquâ fortis, licet diluta venenatam non reſpuit qualitatem, ideóque ſi per ſe metalla corrodit, diluta & in gradu remiſſo carnes abſumere, & corrodere valebit, & eò magis columellam, quæ molli, & ſpongioſâ dotata eſt ſubſtantiâ. Mercurius ſublimatus in aquâ decoctus non deſinit dilutè continere vim corroſivam, venenatam, & cauſticam, ideóque non tantum columellam, & proximas partes eò magis venenatè exulcerabit, verùm etiam ſi fortè in aſperam arteriam, vel in œſophagum gutta aliqua delabatur, in magna noxa, & vitæ diſcrimine verſatur ægrotus. Inſuper ſanguinem inflammat, undè ſputationes cruentæ, aliaque graviſſima oriuntur ſymptomata, & ipſa patientis deſtructio.

Ulcera ex Lue Venerea tam columellæ, quàm cujuſcumque oris partis curamus univerſalis luis extirpatione, & hac ratione ulcera incipientia in iſtis locis unà cum lue ſponte evaneſcunt; quòd ſi interim curare velis, *ad aquam lapidis ſalutis, Veneream, vel mellis tincturam*, & tandem *ad aquam viridem*, quæ omnem putredinem, exulcerationemque tollit fœdam, & conſolidationem inducit perfectam, vel *ad ſuffumigij topici* uſum deveniendum eſt, & ſic facilè eliminantur. Prædicta remedia his ulceribus adhibita, non præmiſſis univerſalis luis curationibus, nunquàm medicum, & ægrotum fallent, quæ remedia mille experimentis à nobis comprobata fuêre: verum aliquo temporis ſpatio interjecto, vel recidivam patiuntur, vel graviora luis Venereæ ſymptomata excitantur. Undè poſt perfectam horum ulcerum ſanationem, præmiſſo leni cathartico, propinari debet Aqua noſtra *Anti-Venerea*, quæ univerſalem luem, ejuſque omnia ſymptomata ex toto corpore radicitus eliminat.

Verùm fuſius de labiorum, dentium, gingivarum, faucium, palati, laryngis, œſophagi, tonſillarum, uvulæ, linguę, & naſi morbis, necnon de ranula, balbutie, cœteriſque vitijs, quatenus loquelam depravare poſſunt in *noſtrâ Grammaticâ ſpeculativâ* egimus *capite de Barbariſmo*.

Cap. XVI.

De Alopeciâ.

Accidit quandòque in lue Venerea non ſolùm in capite capillorum, verùm etiam in mento, & ſupercilijs capillorum defluvium: Malum hoc Alopecia vocatur, cui plures ſunt ſpecies, nempè Ophiaſis, Area, & Calvitium. Area eſt quandò in aliqua capitis parte capilli areatim decidunt, & ſub ſe comprehendit Alopeciam, id eſt omnimodam depilationem, ſive ea fiat in capite, mento alijſque locis piloſis, & Ophiaſin, in qua ſemper capilli à capite decidentes, certam quandam figuram depilatam conſtituunt, nimirum ab occipite ad aures, frontiſque partem anteriorem in modum carinæ. Quandò autem capillorum pars undique à capite decidit, & pars remanet rara, tunc ſimpliciter capillorum defluvium appellatur.

Signa.

Ex his, quæ diximus, & dicemus, hoc malum facilè innoteſcit.

Cauſa.

Vulgares alopeciam fieri dicunt ex capillorum radicis eroſione ab infectis Venerea labe ſuccis, quos quidèm tenues eſſe, & halituoſam habere naturam credunt: Verum nunquàm tàm benè locuti ſunt vulgares, quàm nunc, ſed nihil dicunt, cùm ſuccorum, ſive halituum non explicent naturam.

Fit alopecia, quandò particulæ acido-ſalinæ non erumpunt in ulcera, ſed glandulæ cutaneæ, quæ poris adſtant cutaneis, ex quibus capilli tanquàm ex fundo emanant, & in quibus radicibus ſuis infixi ſunt, exeduntur, ità ut abſumptis capillorum radicibus, atque adeſis, capillos quoque decidere neceſſe ſit.

Harum affectionum diverſitas oritur à particulis exedentibus, non tamen undique æqualiter, ſed alijs tenuioribus, undè rectam viam ſervare nequeunt, & tenuiores à craſſioribus impediuntur, in ſuo curſu remoram contrahunt, & capilli obliquè excidunt, & fit ophiaſis. Vel oritur à majori quadam particularum copiâ, quæ magis ad unam partem, quàm ad aliam confluit, capilli inibi omnes areatim excidunt, & fit area. Vel ad hanc, vel illam glandulam piloſam particulæ ſalſæ & acres deferuntur, capillorum radices abſumunt, & rari excidunt, & capillorum defluvium fit.

Ab acribus, ſalſis, ſulphureiſque particulis capillorum radices corrodi, illoſque decidere probant ſequentia, quòd affectus hic contingere ſolet, quibus magna ineſt acrimonia: Poſt febres potiſſimum malignas decidunt capilli, quia ſalinæ, & acres particulæ ad has glandulas transferuntur, & radices abſumunt. Sic in phthiſicis capilli decidunt ob præcedentem ſanguinem acrem liquorem nutritium conſpurcantem, qui indè acrior factus capillorum radices erodit. Sic quoque talis radicum pilorum corroſio fit ex applicatione olei vitrioli, aquæ fortis, arſenici, calcis vivæ. Hujuſmodi eſt balneatorum unguentum, quod ad pudendorum loca depilanda inſervit, componiturque *ex auripigmento, calce aquam non expertâ, & oleo communi* pro incorporatione. Sic etiam à veneno corroſivo aſſumpto capilli decidunt.

Prognoſis.

Alopecia ex lue Venereâ in principio facilè ſanari poteſt, at neglecta calvitiem inducit, quæ multoties, in incurabilem, horridamquè degenerat morphæam, miſerabiliter deturpat, & ità ridiculos reddit ægrotos, ut amplius non cognoſcantur.

Verùm noſtris hiſce temporibus calvities, capillorumque defluvium, alopecia, & ophiaſis nullam inſignem turpitudinem, aut deformitatem parit; hodiè namque ferè omnes caput, barbam, & moſtaces bis in hebdomadâ ſibi abradunt monachorum more, & adſcititiâ utuntur comâ, cujus uſum introductum fuiſſe credimus, ut has ægritudines occultare poſſent. *Cajus Julius Cæſar Imperator* calvitium ità iniquo tulit animo, ut poſt plurima incaſſum attentata remedia, à Senatu tandèm perpetuam laureæ geſtationem impetraverit: Qui ſi hoc noſtro ſæculo viveret, in maximam feli-

licitatis partem ſibi duceret capillitio tegumento ex alienis capillis confecto calvitium occultare. Imò noſtris temporibus, & præſertim hac in noſtrâ civitate ad juventutem ſimulandam adſcititia coma multùm confert; omnes námque ſenes hoc artificio, & bis in hebdomadâ mentum, & moſtaces abradendo, antiqui videntur juvenes.

Curatio.

Vulgares corpus ab infectis ſuccis purgant, & ſiqua ſanguinis excretio cohibita fuerit, infernas tundunt venas, deindè capillos, vel pilos deradunt, & ob alopeciam credimus capitis capillos abradendos, pro quibus artificioſâ quiſque utitur Cæſarie, & barbam decurtandi uſum hiſpanico more introductum fuiſſe: Verùm id non omnes admittunt, & præſertim religioſi, quorum morbos occultos eſſe decet. Et quia capillorum defluvium non eſt laxantibus tractandum, nàm hæc malum redderent deterius, adſtringentibus utuntur decoctis pro capitis ablutione, poſt ablutionem laudant *ſuccum ladani concretum, contuſum, & maceratum in oleo myrtillorum, & roſaceo omphacino*, quo bis in die locum inungunt: Sed hæc etiam malum pejorant, ulcera, dolores, & gummata ex pravis retentis ſuccis oriuntur. Interim maſticatoria præſcribunt *ex radice pyrethri, angelicæ, maſtiche, caryophyllis &c.* ut copioſiſſimo excitato ſputo, pravi retrahantur ſucci à partibus capilloſis, vel piloſis.

Si hæc non juverint ad ligni, & ſalſæ decocta cum ſudoribus, & dejectorijs accedunt, quòd ſi non profecerint, ad particularia capitis, & faciei ſuffumigia confugiunt: Si autem malum obſtinatè particularibus reluctetur ſuffumigijs, ad totius corporis ſuffumigationem deſcendunt, ut

℞. *Aloës,*
thuris,
benjoini,
camphoræ ana ℥. iij
gall. moſc. ʒ. j.
lign. aloës ʒ. ij
cinnabaris,
auripigmenti, &
marchaſitæ aureæ ana ℥. j.
m. f. pulvis.

Inſpergendus ſuper accenſos carbones ad totius corporis ſuffitum. Bardum ſuffumigium, quia ipſi bardi; putant enim vulgares odoratorum fumum aliquid antidoti pro lue continere, & corpus penetrare poſſe, quod falſiſſimum eſt. Credunt quoque auripigmentum eſſe pro lue præſidium, & tamen venenum eſt, niſi dicere velint, quod unum venenum expellit alterum, & non intendit, cùm ambo hæc ſint corroſiva. Ponamus hominem auripigmenti ſuffitum inſpirare, & certiſſimè veneno necabimus illum. Tandèm opinantur marchaſitam, quæ eſt cautes metallica, ad ignem in fumum converti, & lui conſulere. Iſti maleferiati ſectatores decipiuntur, & decipiunt, nec medicamina examini ſubijciunt, ſed pecudum more eunt, quò itur. Luis Venereæ ſanatio tantum in cinnabari conſiſtit, tanquàm proprio alexipharmaco, alia adjuncta ſunt mera inutilia.

Si ceciderint capilli, vel pili, diverſis lixivijs caput, vel faciem lavant, deindè aſpero linteolo illud fricant, donec cutis erubeſcat, & tandèm, ut capilli, vel pili renaſcantur, pluries caput, vel faciem urinâ lavant.

Alopeciam curabis præmittendo dejectiones per aquam ſolutivam magiſtralem, ac deindè per mannam Mercurij, ut paulò ſuprà præſcripſimus: poſtmodum in hypocauſto infirmo ſudores conſule, quos præcedat ſequens vulnerarium per horæ quadrantem:

℞. *Limaturæ ligni ſancti* ℥. ij.
limaturæ cornu cervi ℥. j. ß.
Croci ℈. ß.
Zinziberis ℈. j.
Santalor. rub. contus. ℥. j.

Ponantur hæc omnia in vas vitreum cum lib. j. *aquæ fontis, illudque optimè occlude, ac in M. B. bulliant per tres horas, poſteà refrigeretur, & aqua à pulveribus exprimatur.* Hujus aquæ uncias quatuor infirmo exhibe ante ingreſſum in hypocauſtum, poſt ſudorem capitis cutem ſequenti aquâ irrora:

℞. *Aquæ vitæ opt. lib.* j.
in eâ diſſ. merc. meteorizati gr. IV.
& poſteâ cum eâ cutem irrora.

Tandèm, ut citò renaſcantur capilli, caput inunge *oleo Bufonum* alibi deſcripto, vel *de ovorum vitellis*, *vel oleo mellis* quod ità paramus:

℞. *Favos reſiduos poſt mellis expreſſionem q. ſ. pone in tigillo ſuprà ignem, & miſce cum arenâ ad ſufficientiam, forma globulos, & inde retortæ vitreæ adapta recipiens, perge deſtillando, & eructabit oleum flavum.* Cave, ne urſi pinguedine caput ungas; nàm cani renaſcentur capilli. Item ſi locus depilatus ſequenti famoſo inungatur liquamine, largiter regignuntur capilli, ut

℞. *Carnium limacum,*
apum,
veſparum,
ſanguiſugarum,
ſalis fortiter aduſti ana partes æquales.

Inde omnia vitro in fundo multis foraminulis perforato inſtar cribri, ac ſubtus illud aliud colloca vitrum, quod ex ſuperiori liquorem ſtillantem recipiat, qui ſenſim intra multos dies è ſuperiori miſturâ reſolvetur, quo locus depilatus prius ad rubedinem frictus inungatur.

Nos experti ſumus remedium pro renaſcendis in areâ capillis, & tale eſt *limonum ſuccus, in quo diſſolvitur nitrum*, pluries depilato loco affrictus. Si glandulæ piloſæ planè deficiant, vel pori, per quos capilli erumpere ſolent, vel planè coaliti, & obliterati ſunt, incurabilis eſt alopecia.

Cap. XVII.

De Rhagadibus.

Inter alia luis Venereæ importuna Symptomata, quæ inquinatos torquere ſolent, annumerantur Rhagades, ſive fiſſuræ in volis manuum, & plantis pedum, quæ ſunt ulcuſcula oblonga diſcindentia in rimas, ſive rugas, ſuntque ſciſſuræ his non abſimiles, quæ ſæpius inferius, & quandóque ſuperius oris labrum, & mammarum papillas occupant. Hæ rhagades ex lue Venereâ non ſolùm

in volis manuum, & pedum plantis fiunt, verùm etiam in ano, & utero nunc humidæ, & ſanioſæ, nunc ſiccæ, & calloſæ. Nos hîc tantum loquimur de rhagadibus, quæ luis Venereæ ſeminio affligere ſolent, nàm extra hanc luem etiam moleſtare poſſunt, & harum à priſcis medicis facta mentio eſt, antequàm Venerea lues incepiſſet.

Signa.

Ex his, quæ diximus, ſigna manifeſta ſunt, nàm ſunt ulcuſcula rimoſa, & oblonga cum pruriginoſo dolore, tetro odore, ac virulento humore, ità ut nigrum quid, vel viride, vel citrinum fœtens effluat; aliquandò tamen nihil ſcaturit, ſed ſiccæ, & calloſæ ſolummodò apparent ſciſſuræ.

Cauſæ.

Vulgares ineptè credunt hepar lue inquinatum humores phlegmaticos, ſalſos, & aduſtos generare, & his ad volas manuum, & pedum plantas tanquàm ad emunctoria ſe exonerare, quibus cutis in rimas dehiſcit. Ecquis barrus de plebe homo in trivijs nutritus non fieret unâ horâ celeberrimus medicus de ſolo hepate in unoquoque morbo diſſerens? Certè ſine labore, & ſtudio hepaticam aſſequetur medicinam, quam omnes profitentur vulgares, & ſine dubio inter Galeniſtarum proceres aſſidere, iſtis negotium faceſſere, & minimè garrulitate ſuperari ſolo hepatis commento. Docent vulgares volas manuum eſſe hepatis ſpeculum, quaſi chiromanticorum more, inſpiciendo manuum volas, divinare ſalubrem, vel inſalubrem hepatis conſtitutionem. Concederemus, ſi res ità ſe haberet, hoc in dextræ manus volâ, quæ vergit ad hepar, non verò in ſiniſtrâ, quæ tantum è lienis conſpectu ſita eſt, & ſplenem non hepar reſpicit. Crederemus utique cum vulgaribus, ſi noſtrum judicium eſſet limitatum, rhagades non ſolum in manibus, verum etiam in pedibus, labijs, utero, & ano, ſi hepar eſſet veluti totius corporis monarcha, & ut tyrannus in cuncta dominaretur non jure, & legibus æquis, verùm quadam animi inſolentiâ, & feritate.

Fiunt rhagades ex prægreſſâ lue Venereâ, cujus virus appropriatis remedijs non fuit exturbatum à nutrimento, ſed temporis curſu particulæ acres, acidæ, & ſalſæ furtim ſerpendo ad manuum palmas, & pedum plantas cum latice deveniunt ibi exaltantur, alimentum inficiunt, & ulcera ſecundum rectitudinem rugarum corrodentia producunt.

Prognoſis.

Rhagades pruriginoſæ ſunt, ideòque moleſtiſſimæ, quæ ſi negligantur, ad plures annos durare ſolent, vel facilè in ulcera exedentia degenerant.

Curatio.

Pro rhagadum curatione vulgares prius de communi propinant purgans, deindè ſalſæ decoctum ad plures

exhibent dies, & tandem ad topica deveniunt medicamenta. Abluunt manus, & pedes *decocto guajaci, ejus corticis, ſcabioſæ, & pentaphylli*, ſi vero durities adſit, manè, & veſperi pedes, & manus macerant in *decocto ejuſdem guajaci parato cum radicibus althææ, folijs malvarum, violarum plantaginis, & hordei in jure pulli*: poſtmodum adſtringentia addunt, & tandèm manuum palmas, & plantas pedum inungunt *butyro, adipe anſeris, vel gallinæ, vel pomatâ, unguento albo camphorato, de plumbo, ceruſſâ*, vel tangunt rhagades *aquâ aluminoſâ magiſtrali*. Hercules Saxonia refert ſe mulierem cognoviſſe, quæ octo annis continuis manuum rhagades paſſa fuerat, & inutiliter omnium, & Venetorum, & Patavinorum Medicorum operâ uſa fuerat, brevi, & facilè curatam fuiſſe ſucco herbæ, quam alij *artemiſiam*, alij *tenacetum* vocant, in omnes fiſſuras diligenter pennâ illito, & omni manuum lotione omiſſâ. Verum ex his vulgarium medicamentis nil frugi ſperari poteſt, & licet per longiſſimum tempus adhibeantur, morbum protrahere, non verò curare poſſunt.

Curamus rhagades, particulas acres, acidas, & ſalſas lue Venereâ temeratas diluendo, educendo, vel demulcendo, pro quibus aſſequendis primò patiens bis, vel ter pilulis cum mannâ mercurij purgetur, deindè manè & veſperi aquâ mercuriali tangantur. Vel cutis rigiditas emollientibus compediatur *mucilaginibus ſeminum cydoniorum, pſyllij*, quibus *mercurij dulcis parum* addimus. Vel rhagades manè, & veſperi inunge hoc unguento, ut

℞. *Axungiæ porcinæ q. pl.*
m. cum oleo tart. p. d.
facto, donec f. ung.

Verum ſolent quandòque ità rebelles, & obſtinatæ eſſe rhagades, ut cuique optimo topico reluctentur, tunc *ſuffumigentur* manus, & pedes *mercurij ſuffitu*, vel *inunctione fricentur mercuriali*, vel *mercurius ità miſceatur cum unguento pomato, donec nullum granum appareat*, & affectæ obliniantur partes, & interim ab omni manuum lotione abſtineat æger. Vel tandèm aquam noſtram Anti-Veneream ſumat, & abſque topicis medicamentis ſponte ſanantur, ut pluries nos experientia docuit.

Cap. XVIII.

De Moris, Criſtis, Verrucis &c.

Nullus ager tàm ferax reperitur, quàm Gallicus; in ipſo enim ſemel tectum ſeminium Venereum ſuo fermento vegetat, germinat, creſcit, floreſcit, fructificat, ſuiſque ſucceſſivis generationum periodis uberem fert meſſem: Verùm hi fructus ſunt corruptæ genetricis ſoboles, non ſecus ac à turdi conſpurcatione viſcum frutex in arboribus innaſci dicitur. Hujuſmodi ſunt quædam carneæ excreſcentiæ dictæ, mora, criſtę, verrucæ, ficus, condylomata, thymi &c. quæ in pene, mulieris ſinu, & podice ex lue Venereâ innaſcuntur.

Signa.

Prædictæ excreſcentiæ Venereæ cognoſcuntur his ſignis, nàm.

Mora ſunt excreſcentiæ ſimilitudinē quan-

quandam mororum arboreorum referentia, atque nomen ſortita. Oriuntur in pene, pudoris ſinu, & podice.

Criſtæ ſunt carunculæ ani criſtaceæ, pullorum gallinaceorum criſtas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitûs abuſu naſcentes.

Verrucæ, aliàs dicuntur porri, ſunt quædam carneæ excreſcentiæ, quæ exterius quaſdam obtinent radiculas ad porrorum ſimilitudinem, & id ob majorem ſiccitatem.

Ficus, ſeu Sycoſes ſunt quædam excreſcentiæ tàm circa anum, ejuſque circulum, vel pudendum, quàm circa uterum, ubi hæmorroidales, & menſtruales terminantur venæ, quæ baſim habent ſtrictam, ſupernam verò partem latam, ficubus, non abſimiles, à quibus nomen ſortitum eſt. Vocantur etiam mariſcæ.

Condylomata ſunt tumores in ſinu muliebri, vel in ani margine excitati, ſimiles digitorum pugno, aut maturis moris, aut ficui, aut grano uvæ nigræ.

Acrochordon eſt verruca penſilis, orbicularis anguſtę baſis, ità vocata, quod chordæ nexu ſuſpenſa videatur, una vel ſola vix naſcitur, ſed ferè ſemper pluralis, magnitudine piſi, vel ad ſummum fabæ, raro major, in ſummitate latior, in inferiori circa corporis cutem eſt tenuior, ità ut quaſi pediculo ſuffulta appareat cuti eſt ferè concolor, perdura, & aſpera.

Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia aſpera, ſubrubra, oblonga, thymi ſummitatis colorem referens, & augeſcens, ac in exciſione plurimum ſanguinis profundens, ejus generatio eſt circa ſedem, & pudenda.

Myrmecia ſunt verrucæ humiliores, inferiùs latiores, ſuperius tenuiores, & duriores, quę radices ſuas altiùs figunt, doloremque movent, colore nigricantes, nomen ſuum indè habent, quod ad contactum dolorem exhibeant, qualis fit à morſu formicæ, magnitudine lupinum vix excedens.

Cauſa.

Pro harum excreſcentiarum cauſis ſtatuunt vulgares humores lentos, viſcidos, & pituitoſos cum aliquâ ſanguinis portione ab hepate lue infecto ad podicem, mulieris ſinum, & penem demandatos, in quibus locis in varias carneas excreſcentias abeunt. Verùm decipiuntur vulgares in harum excreſcentiarum ſtatuendâ cauſâ, quia humores lenti, & pituitoſi cum ſanguinis portione non poſſunt eſſe cauſæ. Id quod perpetuò de hepate repetunt, non ſunt hæ partes hepatis emunctoria, ſed næniæ, & aniles fabellæ.

Harum excreſcentiarum cauſa eſt ſuccus alimentitius Venereo contagio imbutus, nimirum viſcoſus, qui extra ſolidas fibras agglutinatur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in luxuriantes degenerat carnes; datur enim quandóque in parte vel craſſa ulceris impuritas, vel ipſa unguentorum craſſamenta, & tales excitantur excreſcentię, ut in alijs ulceribus videre eſt, ceu à turdi conſpurcatione arboribus innaſci viſcus dicitur. Et hac de cauſâ fe-

rè

rè ſemper Venerea lues per podicem contracta in moras, criſtas &c. definit. Hæc ſylveſtris caro vivit alienâ quadra, ſcilicet vitâ totius non aliter ac viſcum frutex arboris vitâ.

Prognoſis

Supradictæ excreſcentiæ familiares, & frequentes ſunt in noſtrâ Italiâ; paucæ enim ſunt meretrices, & pathici, ob innumeras pædiconum catervas, in ano hujuſmodi non habentes excreſcentias, quas ſub hæmorrhoidum titulo occulunt. Hæ excreſcentiæ nunquàm ſolitariæ, ſed plerumque plures ſunt, quia ſpurcum fundunt ichorem, qui vicinas fœdat partes, & multiplices pullulare facit magno cum pruritu ità ut ſæpiſſimè ſcapere cogatur æger.

Si initio ob pudorem celentur ab ægrotis, ut plerumquè fieri ſolet, multiplicatur Gallica meſſis, & niſi appropriatis averruncentur remedijs, in canceroſam migrant naturam. Quandòque in ani orificio, & vulvæ labijs exurgunt, quandóque ità profundæ in recto inteſtino, & uteri collo, ut attingi non poſſint, ac proindè curationi non ſubjiciuntur, niſi quantum utriuſque ſpeculum ſinit, vel ſaltim difficillimæ curationis cenſentur. Quæ exiles habent pedunculos, facilè curationem admittunt: contrà verò, quæ latiſſimis potiuntur radicibus, quibus adhærent, ægrè curantur. Ubi exciduntur, nullaſque relinquunt radiculas, non renaſcuntur; ubi verò radicula remanet, neceſſariò regerminant.

Curatio.

Curant vulgares carneas excreſcentias, quæ tenuem habent baſim eas ſerico vinciendo filo, ſenſimque ſtringendo, uſquequò æger dolorem percipiat, donec ob nutrimenti privationem exſiccentur, & decidant. Verùm non omnes filo vinciri poſſunt, quia ut plurimùm lata eſt baſis vel calloſa. Prætereà vinculi uſum repudiamus, licet eas vulgares vincire poſſint, quia dolorificus eſt curandi modus, ſemper tumorem accerſit, & inflammationem, & ſi tali pacto curentur, promptiſſimè repullulare poſſunt.

Quandòque eas forcipe præſcindunt, quia his non eſt magnus dolor; in eis enim non viget exquiſitus ſenſus Verum ferrum pro præciſione formidoloſum eſt ægris, nec radiculas, quibus hæ carneæ excreſcentiæ adhærent, præſcindit, undè impromptu eſt harum regerminatio. Tandèm ſemper inflammatio, vel tumor accedit, qui curationem impedit, & chirurgus pro uno curando morbo, alium, magni negotij inducit, pejorem forſan cum aliquo vitæ diſcrimine junctum.

Nonnulli has excreſcentias ſi fuerint complicatæ, vel duplicatæ, candenti exurunt ferro. Sed hoc medicamenti genus eſt periculo plenum, quod maximoperè exhorrent ægri, & hæ excreſcentiæ nimis ſenſitivæ ſunt, licet ſylveſtres ſint carnes, vivunt tamen vitâ totius, & adhærent partibus nimio exquiſito ſenſu gaudentibus, ut ſunt penis, podex, & cunnus, quæ iſtius medicamenti appli-

applicatione intumeſcere ſolent, & ægri vitam in quæſtionem adducunt.

Multi ferri, & ignis edacitatem reformidantes, Vulcanum, & ferrum contra Veneris carnes repudiant, & pro actuali igne utuntur potentiali. Hujuſmodi eſt *arſenicum cryſtallinum, & auripigmentum.* Verùm hæc duo lethalia ſunt venena, quæ contra veneficas adhibent ſoboles: ſunt hæc duo adeò vitæ noſtro balſamo infenſa, ut non modò intùs aſſumpta, ſed etiam extrinſecùs adhibita, horrenda introducant ſymptomata, de quibus fuſiùs egimus in noſtra *Pyrotechniâ, & Trutinâ,* ubi de Venenis ſub prætextu icteritiæ ex veneno agimus.

Alij has excreſcentias *aquâ forti communi* extirpant. Verùm magnâ ſedulitate illinienda eſt, quia cauſtica, & multùm ſpirituoſa, ideóque ſe diffundit, pruritum excitat intolerabilem, carnes exedit, tumorem, inflammationemque producit, nec laudabile medicamen eſt apud optimæ notæ Chirurgos.

Omnes tandèm noſtræ tempeſtatis gregarij Chirurgi, ſi latam hæ excreſcentiæ habeant baſim, *unguento* utuntur *Ægyptiaco, vel præcipitati pulvere unguento aureo admiſto, vel pulvere viridis æris, vel ſabinæ, alumine uſto, aquâ aluminosâ* Fallop. &c. Sed hæc vulgaria medicamenta nimis trivialia ſunt, nec efficaciam pro excreſcentiis abſumendis, nec aliquid alexipharmaci contra luem continent.

Mora, criſtas, verrucas, mariſcas condylomata, & cœteras carnes ex impure Venere ortas nos eradicamus non ſolùm externis adhibitis, prout etiam externi ſunt affectus, ſed etiam internis luis Venereæ remediis; præmiſsâ igitur corporis evacuatione pilulis mercurialibus pluries à nobis deſcriptis, ſequentibus topicis eas abſumimus;

℞ *Alum. rocc. uſti,*
viridis æris ana ℥ j.

Bulliant in aqua roſarum lib. iij. ad tertias, filtra & excreſcentias ablue ter in die, & inſenſibiliter evaneſcunt. Magnæ energiæ ad has eradicandas erit *pulvis ex alumine uſto, & pulvere ſabinæ ana,* quem ſolâ ſuperpoſitione, felici eventu centies experti fuimus. *Vitriolum* pulvere tenus non ſolùm ulcera ſordida mundificat, verùm carnes excreſcentias abſumit.

Optimum remedium erit oleum viridis æris, quod ità paratur:

℞ *Viridis æris part. I,*
nitri ij.

Pulveriſentur, optimè miſceantur, ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagrârint, quod rèmanet, ſolvatur in cellâ p. d. vel in veſicâ ſuillâ diligenter clausâ in aquâ demersâ, Sed præſtat *oleum ſulphuris, vel vitrioli,* attamen in applicatione ſumma ſolertia adhibenda eſt, ne naturalis caro tangatur.

Maximoperè præſtat *ſpiritus Mercurij albus,* quo nos felici cum ſucceſſu utimur, bis, vel ter has tangendo carnes ſylveſtres, quas feliciſſimè perſanamus abſque ullo recidivæ timore, & ita paratur:

℞ *Merc. meteorizati tenuiter pulveriſati part. j.*
argillæ rubræ part iij.
miſce, & efforma cum aquâ communi globulos in umbrâ exſiccandos, deſtilla deindè ex retortâ vitreâ per arenam igne ſuppreſſionis (gradatim tamen) horis duabus adhibito, prodit elegans ſpiritus, quem ſerva. Siquid mercurij ſublimetur, cum recenti argillâ miſce, & procede, ut anteà.

Præſtantiſſima erit ad hos curandos affectus *Aqua ſalis armoniaci*, quæ ita paratur.

℞ *Tart. crud. pulverizati* ℥ ij.
Salis armoniaci pulverizati ℥ j.
miſce, & in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterùm cum eodem tartaro, hoc quater repete. Tunc ſal ſublimatum in humido loco repones; ibi enim reſolvetur in aquam, quæ ſine dolore has excreſcentias exterminat abſque recidivâ.

Verùm efficaciſſimus omnium erit *ſpiritus ſalis armoniaci* tali modo elicitus:

℞ *Salis armoniaci q. v.*
miſce cum argillâ humidâ, ac exindè fac globulos. Deſtilla ſ. a. Sal armoniacus eſt ità ſummè volatilis, ut nullo modo deſtillari poſſit, præditus eſt enim mercuriali naturâ, abundat ſulphure, quod facilè ſublimatur: attamen argilla per minima inter ſalis particulas interjecta ſublimationem inhibet, & faciliùs ignis activitate cogitur in ſpiritum. Quod omittentes plures ſpagyrici, omnem laborem, & operam perdiderunt, nàm ſal armoniacum cùm ſit ſummè volatile, in ſalis volatilis formâ in retortæ cacumine, & collo ſublimatum invenêre, non autem attenuatum in formâ ſpiritûs intra receptaculum receperunt. Mediante deſtillatione eſſenſificatur, majoremque nanciſcitur perfectionem, dùm ad ſummam eſſentiæ puritatem devenit, & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit.

Siquis admiretur nos tantoperè ſalem armoniacum in excreſcentiarum abſumptione decantaſſe, is ſciat non tantùm in ulceribus putridis, & gangrænâ, putridâ carne abſumendâ ſummum eſſe remedium, verùm etiam ſublimatum aptum eſſe ad metalla in fluidum mercurium reducenda. Nec fabricari poteſt aqua regia, quæ aurum ſolvit, abſque ſale ammoniaco. Imò etiam valet ad ſublimanda multa metalla aliaque fixa corpora mineralia, eaque tranſmutanda. Undè *Paracelſus lib. 7. de tranſmutatione rerum naturalium*: inquit *Notandum hîc, quòd quodlibet metallum, quod in ſublimationem per Sal ammoniacum perducitur, poſteà in frigore, vel aëre ſolvatur in oleum, & contrà in igne, coagulatur in lapidem.*

Salem ammoniacum emortuas abſumere carnes non tantùm ratione didicimus, verùm etiam id experientia nos edocuit; accepimus námque bovis os carne veſtitum, & armoniaco Sale ſalavimus, poſt 48. horas carne abſumptâ nudatum invenimus. Itèm Sal armoniacum terræ optimè commiſcuimus, & in dictâ terrâ ſale gravidâ os carne refertum ſepe-

livi-

livimus,& itèm carne exutum invenimus,

Hinc quiſque diſcere poteſt, qua ratione terra, quam ſanctam appellant, in qua cadavera ſepeliunt, eorum carnes abſumat, & nudata oſſa relinquat: iſta terra eſt illa, in qua martyrum millena pro Chriſtianæ fidei confeſſione ſanguinem ſuum, veluti aquam fuderunt, & quia referta ſanguine, ideò ſale armoniaco; ſanguis enim præcipuè humanus armoniaco ſcatet ſale, id Luculenter patet ex ſalis armoniaci confectione, quæ talis eſt.

℞ *Sanguinis humani lib.j.*
ſang. bovis, vel alterius animalis lib ij.
aqua putei lib.vj.
miſce, & filtra, pone ad ignem, ut bulliant ad aquæ conſumptionem. & ſal armoniacum manebit in fundo.

Prætereà terram dictam ſanctam ſale armoniaco refertam eſſe propriâ didicimus mechanicâ, nàm accepimus ſupradictæ terræ lib. iij. aquæ putei lib. x. miſcuimus in tigillo figulino, ſupra ignem ebullivimus, deindè amoto igne, & frigefacto tigillo decantavimus, & filtravimus. Relictæ terræ novam aquæ quantitatem bis, ter, & quater reaffundimus, & ut ſuprà peregimus, & omni ſale prorsùs nudatam reliquimus, & ex terra ſancta in terram, quam damnatam vocant chymici, redegimus: omnes aquarum decantationes, & filtrationes ad ignem poſuimus ad totalem aquæ conſumptionem, & magna ſalis armoniaci copia in fundo concrevit. In prædictâ terrâ omni ſale ſpoliatâ cadaveris digitum humavimus, nec unquàm abſumptam vidimus ejus carnem, ideóque terra ſancta religiosè cuſtoditùr tùm ob ſanctorum martyrum ſanguinem illic effuſum, tùm pluviarum ratione, ne ſale dilueretur, & aliò transferrentur, & effœta in cadaverum exeſione langueret.

Vocatur terra ſancta, ex eo quia tot martyrum ſanguine decorata fuit, non quia cadaverum carnes exedit; neque hoc, quod naturale eſt, pro miraculo ſancta declaravit Eccleſia, ut rude vulgus ſentit: nàm quælibet terra humano ſanguine fœta, ut in prælio, ubi multorum millium militum interfectio obtingit, ſi in eâ cadavera ſepeliantur, carnes abſumendi energiam habet. Sed ad luis Venereæ excreſcentias noſter redeat ſermo.

Nonnulli has excreſcentias leviter *ſpumâ venenatâ duorum draconum rectificatâ* illiniunt, & eas penitùs eradicant; nàm eſt medicamentum cauſticum, & has ſylveſtres deſtruit carnes ſolâ iteratâ illinctione. Sed in hoc illiniendo liquore magna diligentia adhibenda eſt.

Si prædictæ ſylveſtres carnes non veniant in conſpectum, ſed profundè in colli uteri, vel inteſtini recti latebris recondantur, tunc matricis, vel ani ſpeculo pateſcant, & noſtris ſuprà deſcriptis tangantur medicamentis; & prorsùs eradicantur, ut nunquàm eodem loci repullulent, quibus perfectè abſumptis, iterùm mercurialibus pilulis expurgetur corpus,

pus, ut Venerea lues extermine-tur.

Cap. XIX.

De Torturâ Noctis:
Sive
De Doloribus Venereis.

INter omnia luis Venereę ſymptomata, nullum eſt,quod magis laborantes torquet,quàm ſæviſſimum illud dolorum genus,quod plerúmque in capite, vel toto, vel dimidio, vel circa articulos,& maximè in internodiis tantoperè exquiſitiùs excruciat; profectò huic nec crudeliſſimum quodlibet quæſtionis genus, nec ſeverum equulei judicium eſt comparandum. Sunt Venerei dolores arthritide,& nephritide crudeliores,ſunt, ut uno abſolvamus verbo,inferni dolores,quos nec ipſæ naturæ vires, nec preces, nec vota, nec quandóque Deorum numina, præter Mercurium,depellere poſſunt.

Signa.

Dolores Venerei incipientes ſunt vagi,& non ſtabiles, præſertim modò in capite, humoris, cubitis, & modò in artubus,quos imperiti medentes pro flatibus accipiunt, maximè noctù, & ad veſperas excruciare incipiunt;temporis tamen protractu per omnes artus, internodia, membranaſque ſæviſſimi excitantur, diſtendentes, lacerantes, & terebrantes,noctù etiam magis, quàm interdiù, Undè doloribus, Venereis noctis torturæ nomen jure imponimus ex eo quia circa matutinas horas ij ferè non ſentiuntur, at dùm adveſperaſcit, torquere incipiunt, & uſque in mediam noctem, & ultra ſemper vehementiùs terebrant. Hinc nullum certius habemus ſignum dolores à fomite Venereo originem ducere, quàm hoc eorum circa veſperas incrementum ſumere. Non uno, eodemque modo omnes excruciant,nàm cùm permanentem ſibi conſtruunt ſedem, alij atroci capitis dolore corripiuntur, vel ſolummodò hemicraniâ,alij in ſcapulis, pedibuſque vehementer torquentur, vel ex coxendice conqueruntur &c.

Cauſa.

Credunt vulgares Venereos dolores fieri ab humoribus melancholicis, & pituitoſis aduſtis ab infecto hepate, ad internodia miſſis, ibique hos humores per paulatinam congeſtionem depoſitos, vel ob acredinem, ſive ex propriâ naturâ, aut ex putredine, ſive deleteriâ qualitate, continui ſolutionem efficere, vel intemperiem inducere & ſic ingentes excitare cruciatus.

Rentur dolorum cauſam eſſe humores melancholicos, & pituitoſos, quia lues vetuſta hos apprehendit, & quia melancholia veſpere, & pituita noctù exacerbatur,hæc eſt eorum ratio,cur Venerei dolores ad veſperam incrementum ſumant, & noctù magis affligant,

Si fomes Venereus ab ultimo partiū nutri-

nutrimento in ſanguinem tranſit, horribiliores repreſentat ſcenas, nàm ſanguinis nutrimento ſalſior eſt, ejuſque ſal quoties à fermento Venereo exaltatur, vel figitur, corroſivum evadit, & dolores excitat acerbiſſimos. Ferè ſemper dolores Venerei in cranio, & oſſium ſuperficiebus, non autem in eorum articulationibus ſentiuntur, fortaſsè quia in perioſtiis venulæ, & arteriolæ capillares grumefactum ferè ſanguinem à veneno Venereo deponunt, cujus ſal non poteſt à calore per inſenſilem tranſpirationem reſolvi, concoquitur, fixatur, ac proindè exaltatur, undè perioſtia admodùm ſenſibilia corrodit, pungit, vellicat, lacerat, & continentes diſtrahit, convellitque partes, hinc dolores crudeliores, & atrociores ſentiuntur.

Prognoſis.

Si Venerei dolores efficaci non curentur remedio, in gummata, vel in univerſalem totius corporis cachexiam abeunt, ex qua deplorabilis ſequitur hydrops.

Curatio.

Medicorum vulgus triplici præſidio dolorum Venereorum curationem tentant; purgante ſcilicèt, decocto, & ſudore ab externo calore provocato. Purgans medicamen producta à veneno Venereo non purgat, nec minùs venenum ipſum; quia eſt de communi morborum omnium, nec dolentes adit partes. Decocta ſaltim ratione modi, quo illa præparant, ſunt inutilia, & licèt quadrageſimale inſtituant jejunium, nunquàm ad inculpatam perveniunt ſalutem. Sudores palliatum afferunt juvamen, nàm productum à veneno, non autem venenum ipſum educunt, undè infra menſis ſpatium dolorum recidivæ experiuntur.

Nonnulli vulgares ſuorum medicaminum inſufficientiam aſpicientes, pro dolorum curatione ad hoc elect. confugiunt, ut

℞. fol. ſen. or. ℥. j.
turbit opt. ʒ. vij.
ſalſæ parillæ,
chinæ elect.
ſcobis ligni ſancti ana ℥. ß.
ſaſſafras,
hermodactyl. &
cinnam. ana ʒ. iv.

fiat omnium pulvis ſubtiliſſ. & cum ſaccharo diſſ. & ad ſyr. conſiſtentiam cocti cum decocto radicis chinæ, & ſalſæ parillæ q. ſuff. f. elect. in formâ opiat. Doſis uncia una manè per quinque horas ſuperjejunando, & eadem modo veſperi per dies octo.

Alii ſequens propinant decoctum, ut

℞. Salſ. parill. minutim inciſæ
rad. chinæ in taleolas diſſect.
ana ℥. j.
turbit ʒ. jß.
rad. glycirrhyz. ℥. j.
agrimoniæ,
capill. Ven. ana m. j.
coriand. ʒ. viij.

Infunde in aqua font. amphor. vij. ſtent in loco calido ſpatio 24. h. Deindè bulliant ad tertiæ partis conſumptionem, & adde fol. ſen. or. ℥. *ij. bull. parùm, cooperi vas, & remove ab igne, cola, & ad uſus ſerva.* Doſis ℥. vj. manè, & veſperi, corpore purgato priùs, cibus

ſit affatus, & optima obſervetur diæta. Pro potu ordinario reſiduo magmati aqua communis reaffunditur.

Quidam hanc infuſionem pro arcano in doloribus Venereis præſcribunt:

℞. *fol. ſen.*
lign. ſancti limat.
cortic. ejuſdem,
ſalſæ parillæ ana ℥. iij.
ſem. fœniculi,
rhabarbari optimi,
galang. ana ℥. ß.
colocynth.
card. ſancti ana ʒ. ijß.
antimonij ℥. ß.
vini græci lib. viij.
f. ſ. a. infuſio.

Doſis lib. ß. pro vice. Attamen ab hac infuſione eliminandum eſt antimonium, quia cum vino horrendos ciet vomitus, & ſic æger in magno vitæ diſcrimine verſaretur, evacuando per ſuperiora, & inferiora. Verùm hæc inutilia ſunt pro extirpandis doloribus, & corticem tantùm, non verò nucleum attingunt.

Sequens decoctum pluries experti fuimus dolores ſedaſſe, cujus præparationem ingenuè communicamus:

℞. *Salſæ parillæ minutim inciſæ* unc. iv.
hermodactyl. à cortice exteriori mundat.
& contus. ℥. ij.
anis. ad libitum.

Infunde in aqua font. amphor. x. ſtent per 24 *horas in loco calido, deindè bulliant clauſo vaſe ad horas tres, aperi vas, & infunde*

fol. ſen. or. unc. iv.

poſt ſimplicem ebullitionem cooperi vas, aufer ab igne, frigefacto vaſe cola, & utatur æger pro potu ordinario, obſervatâ exſiccante diætâ.

Partibus à dolore obſeſſis applicant digerentia, & attenuantia, ac ſacculum *furfuribus*, *millio*, & *ſale* repletum imponunt, cùm hæc parùm profecerint ad fotum recurrunt *ex decocto ligni*, & *ſalſæ*, *additis foliis betonicæ*, *ſalviæ*, *roriſmarini*, *pulegii*, *florum chamomillæ*, *meliloti* &c. Dolores liniunt *oleo liliorum alborum*, *rutaceo*, *vel guajacino*: Verùm olea poros obſtruunt, & dolores augent. In doloribus vehementiſſimis obſtupefacientibus utuntur, tamen in Venereis nunquàm his utendum eſt, quia materia magis incrudatur, fixatur, & deindè pertinaciter torquet. Præterquamquòd anodynorum uſum nunquàm aliquid adjumenti attuliſſe experti ſumus, imò nec ſomnum conciliaſſe; ideòque anodyna in doloribus Venereis è remediorum cenſu eliminamus.

Si his vanidis medicamentis reluctentur dolores, & vehementiſſimi ſint, ſanguinem fundunt, quia in magnis doloribus ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere, deindè in brachiis, & tibiis cauteria aperiunt. Tandem his nihil proficientibus, ad empirica confugiunt medicamenta, ad ſuffumigia ſcilicèt, extremas inunctiones, quibus non juvantibus, doloribus affectum, deſerunt tanquàm inſanabilem. Imò major eſt noſtrorum vulgarium impoſtura, qui poſtquàm aliquis doloribus Venereis tortus in eorum incidit ungulas, poſt quinque vel ſex menſes cum totali æris, & ſalutis jacturâ eum deſtituunt. Nonnulli, quod pejus eſt, malum naturæ viribus inſanabile proclamant, quia

pro

pro ſuis viribus juxta artis pandectas omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta: purgans propinârunt medicamentum, clyſterum myriades injecerunt, ſanguinem detraxerunt, ſedis venis hirundines impoſuerunt, ſyrupos magiſtrales, & ſalſæ parillæ, ac ligni guajaci decocta per duos menſes, & ultra accepit æger, duo cauteria aperta fuêre, ſuffumigia, & extremas Mercurii præbuerunt inunctiones, & his magnis remediis ſanus non evaſit, aliquid divini ſubmurmurantes ineſſe morbo; ſacrificulis tradunt, & terga vertunt.

Siquis hac eâdem methodo uti velit, ſequentia adhibeat remedia, prout præſcribuntur parata, nàm ex utilitate, quam ſentient ægri, aliorum medicorum ignorantiam cognoſcet.

Venereis doloribus vexatum in cubile degere curabis, & à frigore, & humiditate ſit exactè munitus, exactā deindè illi præſcribe diætam; & ſequenti medicamine ejus ventrem ſolves:

℞. *Syr. de ſpinâ ponticâ ℥. iij.*
elect. de ſucc. roſ. ʒ. iij.
Syr. de ſucc. Viol. ℥. j.
vini græci q. ſ. m.

& propinetur immediatè ante prandium, ſi infirmi vires ſint validæ; iterùm repetatur; deindè decocta hoc modo parabis:

℞. *limaturæ ligni ſancti ℥. iij.*
ſalſæ parillæ contuſ. ʒ. ij.
betonicæ,
ſampſuci,
limaturæ cornu cervi ana ℥. j.
cinnamomi contuſi ℥. ß.
aquæ card. bened. lib. j ß.

Ponantur omnia in vas vitreum amplum, quod optimè cum ſubere, & chartâ pergamenâ claudatur, ne exhalet, deindè bulliat in MB. per quatuor horas, poſteà refrigeſcat vas, aperiatur, & decoctum coletur à pulveribus leni expreſſione: Hujus decocti recipe uncias quatuor quadrantis horæ ſpatio ante ingreſſum in hypocauſtum, ægro propina, in quo ſe detinebit, uſque dùm ſudores erumpere incipiunt; tunc lecto ſe componat, & profuſos procuret ſudores: hoc modo procedat per duodecim, aut quindecim dies, ſi venter exſiccatus appareat, quartâ, vel quintâ qualibet die prætermiſſo decocto, & ſudore, hoc utatur dejectivo:

℞. *Mannâ Mercurii gr. x.*
pilul. de tribus ℈. ij.
m. f. pilul. iij.

propinentur veſperi ante cœnam immediatè.

Vel ſi æger hypocauſtum exhorreat, purgato prius corpore, ſequenti decocto immunem à doloribus reddes, ut

℞. *ſalſæ parill. minutim inciſ.* unc. j.
lign. viſci querc. unc. j. *ß.*
limaturæ corn. cervi,
raſuræ eboris ana ℥. ijß.
aquæ card. ſanct. ℔. ijß.

Ponantur in vaſe vitreo amplo, quod optimè claudatur, ne quid exhalet, collocetur in loco calido per 24. h. deindè bull. in cinerum, vel arenæ igne ad tres horas, amoto igne, & frigefacto vaſe, aperi, & cola leni expreſſione. Hujus decocti ℔. *ß.* infirmo exhibe manè quatuor horis ante prandium, totidemque veſperi; detineatur æger in lecto, & ſtragulis optimè tectus profuſos expectet ſudores, hac methodo procedat per xx. dies, & ante dictum tempus immunis erit à doloribus abſque futuræ recidivæ timore. Si alvus

alvus non deponat onus,quinto quóque die, prætermiſſo decocto, ſumat pilulas de tribus cum mercurio dulci, exſiccantem obſervet diætam, & pro potu ordinario bibat aquæ communis reſiduo magmati reaffuſionem cum ebullitione, quæ fiat etiam clauſo vaſe.

Verùm ad dolores Venereos radicitus extirpandos non datur in toto orbe potentius medicamen, quàm *Aqua noſtra Anti-Venerea*, quæ reverà, longè ſuperat omnia antidota contra Luem Veneream, & primum inter omnia alia medicamenta ſibi vendicat locum; adeò omnibus palmam præcipit, ut nulli in toto naturæ ambitu comparanda videatur. Hujus ope inutilia vulgarium decocta, & æſtuaria ab aulâ medicorum receſſerunt, & quos ægrotos Mercurii ſuffumigia, & extremæ inunctiones deluſerunt, hæc ad priſtinam evocavit ſanitatem. Adeò in hoc affectu infallibilem in dies experti ſumus, ut multos,quos tanquàm deploratos vulgarium grex poſt decocta, ſuffumigia,& inunctiones omni ſalutis ſpe orbatos deſervit, hujus aquæ beneficio ab orci faucibus revocaverimus, ejus compoſitio talis eſt:

℞. *Salſæ parill. minutim inciſ.* ℥. II.
ligni viſci quer. unc. jß.
limaturæ corn cervi,&
raſuræ eboris ana unc. jß.
antimonii crudi minutim inciſ.
petræ pumicis ana unc. III.

Hæc duo ligentur in petiâ lineâ, & ſimul cum aliis infunde in
aquæ fontis ℔. VIII.
Detineantur per 24. *horas in infuſione, demùm bulliant lento igne ad medietatis conſumptionem; in fine adde*
cinnam. acuti ℥ II.
cola, & ad uſum ſerva.

In hujus aquæ confectione pumex admiſcetur pro antimonii correctivo, aliàs enormes excitaret vomitus; ideóque ad ſiſtendas ſuperfluas vomitiones ab antimonio excitatas, tanquàm incantamentum valet parum pumicis in pollinem redactum, & in vino propinatum, ut fuſiùs in noſtrâ *Trutina Medicâ lib.* 4. *cap.* 8. *de nauſa, & vomitu* egimus.

Verùm, ut verum dicamus, pumicis admiſtio cum antimonio fruſtranea eſt,nàm experientia nos cum aliis docuit antimonium decoqui poſſe abſque tali correctivo, & non provocare vomitus, neque ſeceſſus, *Zuvelferus*, uti etiam *Borellus* tale habent decoctum in Lue Venereâ ex

Radicis ſalſaparill. unc. vj.
& antimonii pulveriſati ſ. nodulo incluſi ℥ ij.

coquunt l. a. & ſic propinant ægroto, Item *Wilifius* in Lue Venereâ pro potu ordinario commendat ſequens decoctum, ut

℞. *Raſuræ ligni ſalicis* ℔. ß.
radic. ſalſaparillæ unc. viij.
ſantali alb.
ligni lentiſc. ana unc. ij.
raſuræ eboris,
corn. cervi ana ℥. vj.
antimonii crud. in petiâ ligati unc. IV.
radic. liquiritiæ unc. jß.

Infunde, & coque in aquâ fontan. lib. xvj. ad medietatem, colatura ſervetur ad uſum.

Vulgares

Vulgares deluſimus medicos, eorumque repudiavimus decocta tàm in hoc ſecundo libro de lue, quàm in noſtrâ *Pyrotechniâ*, quia aperto vaſe decocta parant, at nunc nos hanc aquam fieri aperto vaſe ad medietatis conſumptionem præſcribimus; verùm non extra limites profilimus: ea enim ingredientia, quæ ſal habent fixum, vel non adeò volatile, eorum decoctiones aperto vaſe fieri poſſunt, cujuſmodi ſunt hanc aquam ingredientia, quæ dura ſunt, & compacta vegetabilia, quæ longam ſuſtinere poſſunt coctionem; quæ autem ſale abundant volatili, rara, humida, & aromatica ſunt, quorum omnis vis, & facultas in ſuperficie conſiſtit, brevem, lentamque exigunt coctionem, in vaſe clauſo faciendam. Verùm nos ſemper in decoctionibus faciendis vas clauſum ad majorem cautelam commendamus, & clauſo vaſe nos hanc aquam paramus, quem modum nunc ampliùs reticere non poſſumus, & qui clauſo vaſe eam parabit, miracula efficiet, nàm citò, tutò, & jucundè luem radicitùs extirpabit.

Quandóque hæc aqua admirandos, & à nobis decantatos non patrat effectus ob aliquorum malitiam, & parſimoniam pharmacopolarum, qui non tantùm ſalſæparillæ loco, ſmilace aſperâ, vulgò ſalsâ paeſanâ utuntur, verùm etiam, quod peius eſt, lucri cupidine allecti, & ut laboribus parcant, reſiduo magmati novam aquam reaſſuſam ebulliunt. Ad hanc igitur evitandam impoſturam, ò quàm præſtaret in ægrorum domibus parari.

Pro magnatibus, & divitibus delicatulis, & medicamenta reſpuentibus alium uſitatum à nobis aquæ Anti-Venereæ conficiendæ modum ingenuè communicamus: materialia, quæ pro hujus aquæ confectione ingrediuntur, poſt viginti quatuor in loco calido infuſionem, deſtillentur per alembicum cum ſuo recipienti optimè lutato, ſed non ad ſiccitatem, ne empyreuma concipiat. Hujus aquæ ea deſtillari poteſt quantitas, quæ pro ſanando ægroto ſufficiat; conſervatur enim ad plures, & plures menſes incorrupta, imò aliò transferri poteſt pro luis curatione, nec nauſeam parit, nec ſtomachum ſubvertit, nec ructus nidoroſos parit, ut accidit, tunc cùm fit per viam decoctionis: mediante deſtillatione majorem nanciſcitur perfectionem, & ad ſummam devenit puritatem, & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit, undè jucundè, citò, & tutò luem radicitùs eradicat, quia ſalia volatilia ingredientium non evaneſcunt in auras, ut in decoctione fit, ſed intra recipiens recipiuntur, & ſalia fixa mediante deſtillatione attenuantur, & in recipiens tranſeunt.

Bibitur hujus aquæ amphora una pro potu quotidiano, & non tantùm ejus uſus eſt in doloribus Venereis, quos ſtatim poſt decem dies ſedat, verùm etiam bubones tàm legitimos, quàm ſpurios reſolvit, gummata diſcutit, & plura præſtat, quæ ejus uſus,

uſus, & quotidiana experientia te docebit; ſi rectè operatus fueris. Cibus debet eſſe ex carne aſſatâ, cruda, acida, & ſalſa vitentur. Corpus debet eſſe purgatum, operaturque per diaphoreſim, ſudores, urinam, & leniter per ſeceſſum, verùm notandum eſt, quòd ſi diarrhœa ſuperveniat, ceſſare debet aquæ uſus, aliter enim ægrotus in vitæ diſcrimen conjicitur, ut multa teſtantur exempla. Ejus uſus continuari debet per menſem chymicum, nàm licèt intra decem dies dolores ſedet, tamen aliud eſt dolores ſedare, & aliud radicitùs ſanare. Quolibet anni tempore ſumi poteſt tàm rigido, quàm fervido.

Optimus eſt hic modus, quo noſtram præbemus aquam, attamen majori cum fructu energiam ſtupemus; dùm hujus infirmis Galenicum propinamus Cyathum quatuor horis ante prandium, eundemque veſperi, qui in lecto lodicibus operti ſudores expectent, & pro potu ordinario ſecundam affuſionem in reſiduo magmate cum ebullitione, & vaſe clauſo præſcribimus. Si ità operatus fueris intra decem dies admiraberis effectum; ſicut nos quotidiè experimur. Evidens futuræ ſanitatis ſignum erit, ſi doloribus vexatus ab aquæ aſſumptione, nocte ſomno indulſerit.

Verùm ſi hominis ſtatus, & neceſſitas, vel tempeſtatis rigor præſcripta non tulerit medicamenta, ad noſtram confugiendum eſt Pyrotechniam, quæ medicamina præparat ad exterminandos dolores Venereos efficaciora; primò itáque à levioribus, & paratu facilioribus incipiendum eſt. Vexato igitur à doloribus ægro, dùm gracilis non ſit naturæ, hoc vinum exhibe.

℞ *Croci metall.* ℥ß.
infundantur in vini unc.ij.

per 24. *horas, poſt quas illud à pulveribus ſepara*, & ægro propina, lenem ciet vomitum, & aliquot ſeceſſus, alternis quibuſque diebus illud reitera, quater, aut ſexies, & dolores pedetentim ceſſabunt. Vel

℞ *Mercurij Vitæ gr.vj.*
infunde in vini unc.ij.

per 12. *horas*; *deindè vinum ſeparâ*; & propina. Eoſdem producet effectus; ac crocus metallorum, ſed aliquantulùm vehementiores; verùm citiùs à doloribus liberat. Hoc medicamen repete ter; vel quater alternis diebus; Vel eodem modo noſtrum *Hippocras emeticum* in noſtrâ *Trutinâ* deſcriptum, cap. *de Apoplexiâ*; propina, Vel

℞ *Turpeti mineralis dulcis gr.iv.*

Senſim augendo, & exhibeatur cum pilulis ſolutivis, vel confectionibus cordialibus, nàm vomitum, & lenes ſeceſſus ciet, & utplurimùm ptialiſmum ter aſſumptum, & omnes exterminabit dolores. Non credibile eſt, quàm efficaciſſimum ſit turpetum minerale in exterminandis doloribus; & gummatibus, nàm nos plures, quos vulgares poſt decocta, ſuffumigia, & extremam hydrargyri

gyri inunctionem omni ſanitatis ſpe deſtitutos deſeruerunt, perfectè ſanavimus.

Multoties adeò pertinaces ſunt dolores Venerei, ut neque vulgaribus, neque pyrotechnicis cedant medicamentis; Sed poſt eorum applicationem crudeliùs cruciant. Tunc ad mercuriale ſuffumigium, vel inunctionem, veluti ad efficaciſſimum, & ultimum deveniendum eſt remedium; nec vos aliquorum Medicorum horror terreat, quem abſque experientiâ à ſolo mercurij nomine contraxêre, nàm præterquam quòd nos pluſquàm mille ægrotos doloribus vexatos hoc medicamine curavimus, & nullus fuit ex iis, qui vel integram ſalutem, vel dolorum remiſſionem per annos integros ab hoc medicamento non receperint. *Falloppius*, *Quercetanus*, *& Epiphanius Ferdinandus hiſt.* 17, verum, genuinum, & infallibile alexipharmacum luis Venereæ in Mercurio tantùm eſſe affirmant, & multorum ab iis curatorum referunt hiſtorias, qui alia remedia inutilia experti erant, & de curatione jàm deſperaverant. Imò idem *Epiphanius* eodem loco fatetur, quòd nonaginta authores, qui de lue Venereâ ſcripſerint, quatuor tantùm invenit, qui hydrargyri uſum in hac lue improbarint. Fatemur nos libenter horribiliora ſymptomata ab hujus remedij applicatione emergere: ſed docto, & experto medico ſymptomata illa metum nullum afferre debent, ſiqua evitanda ſunt in hoc remedio, æger vitabit, & quæ facienda ſunt, faciet. A ſymptomatum apparatu non ſolùm vitæ diſcrimen, dentium, capillorumque caſus expectanda non ſunt, ſed perfecta infirmi ſalus cum totali contagij Venerei exterminio. In quibus optimè peragendis, medici prudentia eſt neceſſaria, & quæ à medicamenti applicatione evenire ſolent, ægro, præſagire debet, ut iis deindè ſupervenientibus neque infirmus, neque aſtantes terreantur, ſed procellæ ceſſationem ſecuro expectent animo.

Antequàm ad medicamenti praxim deveniamus, non erit à re alienum, quid ſit Mercurius, ejuſque proprietates examinare, quid de eo protulerint antiqui, & quid recentiores obſervàrint, docere.

Hîc nos non loquimur de Mercurio, qui unus eſt ex tribus principiis, ſed de vulgi mercurio; quod dicitur argentum vivum; quia lunæ inſtar eſt albus; vivum verò ratione mobilitatis, qua ſemper irrequietum agitatur, undè dicitur animal currens ſine pedibus. Dicitur Mercurius à notâ Mercurij cœleſtis velocitate, & inconſtantiâ, de qua fabulati ſunt poëtæ. Dicitur hydrargyrum, quia aqueum videtur argentum, & reverà aquæformis eſt mercurius, non verè aqua madefaciens omne, quod tangit.

Conſtat argentum vivum, ut ſingula, ex ſulphure, ſale &

mercurio. Sulphuris còpiam habet, mercurium perquamoptimè miſtum cum ſale, ità ut mercurius ſuo ſale cohibeatur. Sulphur indè ità eſt anatizatum cum mercurio, & ſale, ut non faveat nec mercurio, nec ſali, ſed ambo æqualiter amet. Undè ob ſulphur perpetuò eſt fuſile, & currit in ſuperficie planâ abſque adhærentiâ ſuæ ſubſtantiæ; ob ejus copiam perpetuò eſt in motu, & non adhæret, & quia mercurius perquamoptimè miſtus eſt cum ſale, ità ut mercurius ſuo ſale cohibeatur, non madeſit, nec madefacit.

Antiquiores Græci admodùm tenuem de hydrargyro habuêre notitiam, ut colligitur ex *Dioſcoride lib. 5. cap. 70. ex Oribaſio lib. 13. ex Actuario lib. 5. cap. 12. & ex Avicennâ lib. 2. tract. 2. Gal. lib. 9. ſimpl. medicament.* temerè pronunciavit: *Argentum vivum ex ſponte naſcentibus non eſſe, ſed ex iis, quæ parantur, velut ceruſſa, ærugo, pſoricum, lythargyros:* faseturque ſe nullum iſtius mineralis feciſſe periculum, an interimat, ſi devoretur, vel ubi foris fuerit admotum.

Poſterioribus vero ſæculis in communem ferè uſum adſcitus eſt mercurius, & in contumaciſſimorum morborum curationem, undè non paucæ circa illius facultates exortæ ſunt inter medicos recentiores controverſiæ, quidam naturæ eſſe calidæ pronunciârunt, alij verò frigidæ, alij temperatæ, quidam veluti toxicum, ac perniciosiſſimum venenum à communi hominum uſu, atque commercio proſcribendum docuerunt. Demùm quidam adeò extulerunt, ac pro tàm admirabili remedio habuerunt, ut angelicum pronunciârint, cùm tàm admirabilis, & ſtupendæ naturæ ſit, ut quaſcumque formas, veluti novus Proteus ſibi induere videatur, & tamen propriam nunquàm amittit, nàm in altum in atomos elevatus, deorsùm præcipitatus, mortificatus, fixus, aut quomodocumque mutatus, naturam ſemper ſuam, & eſſentiam ſervat, ut ad priſtinam ſuam facillimè redigatur formam. *Fallopius* inquit eſſe imaginem & ſpeciem reſurrectionis, miraculum ſoli Deo reſervatum, & hoc exemplo apud incredulos confirmare poſſumus, ut verbo Dei ex noſtro cinere reſurgamus, cùm pulvis præcipitatus iterùm in argentum vivum reviviſcat. Semper quippè ſuum retinet corpus, nec ullam ſubit corruptionem, aut alterationem, eo quod in ſui corporis conſiſtentiâ homogeneus ſit, nec partium alteritatem habet, quam homogeneitatem etiam auro ejus filio præſtat, ideóque inter utrumque magna illa familiaritas, & neceſſitudo, illudque præ cæteris avidè amplectitur, protinùs cum illo congreditur, amalgamatur, & amicabiliter unitur, tanquàm verum, & homogeneum auri menſtruum, & ſicut facilius eſt aurum conſtruere, quàm

deſtruere, ità facilius eſt naturæ mercurium conſtruere, quàm deſtruere.

Quantùm ad qualitates *Avicennas* dicit eſſe frigidum, & humidum in ſecundo gradu, cui conſentit *Averroës*, ut refert *Pandectarius*. *Fernelius* de abditis rerum cauſſis frigidum, & humidum in quarto gradu dicit hydrargyrum ☿, quod confirmat *Matthiolus*. Alii ſuſtinent calidum eſſe & ſiccum intenſiſſimè; pro primâ opinione militat *Falloppius de metallis, & foſſilibus cap.* 37. pro ſecundâ adducunt *Galenum* 4. *de ſimpl. cap.* 18. dicentem *Hydrargyrum eſſe cauſticum*; talia ſunt in quarto gradu calida, quanquàm ſcilicèt de ſimpl. 19. aſſerat: *Eſſe à totâ ſubſtantiâ contrarium humanæ naturæ*, & in fine ejuſdem fateatur *ſe neſcire hujus mineralis uſum*, ut ſuprà. Aliqui eſſe calidum, & humidum in quarto gradu; *Amatus Luſitanus* dicit eſſe frigidum, & ſiccum. *Mathias Untzerus de anatome ſpagyricâ mercurii* ait eſſe temperatum, compoſitum ex partibus calidis, & frigidis, præparatum verò eſſe calidiſſimum; idem ſentit *Saxonia de Lue Venereâ* miſtum eſſe imperfectum; à quo per calcinationem frigidum evolat; & remanet calidiſſimum. Hos damnat *Sennertus cap.* 21. *de Lue Venereâ* prohibetque eſſe calidum, & ſiccum, quorum rationes omnes adducere, & repudiare ſatis prolixum eſſet ſcribere, eò magis quia ad nauſeam uſque apud *Fallopium* & *Sennertum* diſcuſſæ inveniuntur.

Recitatas nugas, & allata fabulamenta hactenùs de argento vivo protulêre, qui horrore quodam perculſi, illud neque extremis digitis tetigere. Undè quid de hoc minerali docuerint, nunc videamus, qui à primis qualitatibus ejus virtutes non emendicârunt. Horum aliqui dixerunt argentum vivum eſſe venenum, aliqui verò id negârunt. *Matthias Untzerus* prolixè probat non eſſe venenum adducendo *Avicennam lib.* 4. *fen.* 6. dicentem: *Argentum vivum potum non lædere; ſed egredi per alvum.* Idem *Haly Abbas lib.* 1. *Pract. cap.* 43. & *Rhaſis in* 9. *ad Manſorem* de potu argenti vivi ſtatuunt. *Braſſavolus* ſine ullâ noxâ intra corpus aſſumi aſſerit, cùm Veterenarii brutis vermibus ſcatentibus; quod ex anhelitu cognoſcunt; avellanæ nucis putamen dimidiatum argento vivo repletum, & faucibus injectum, quatuor vicibus deglutiendum tribuant, nullo graviori morbo ſuccedente; curant. Et pueris in extremo conſtitutis periculo; quibus cætera nihil profuerant; duorum granorum millii quantitate feliciſſimo cum eventu *Braſſavolus* exhibuiſſe teſtatur. Et nos abſque ullâ noxâ pluſquàm centies moribundis pueris mercurium vivum exhibuimus pondere unius ſcrupuli; & ab imminente morte fuerunt liberati, necatis illicò vermibus. In Galliâ verò propinatur pueris pro quotidiano remedio aqua mercurii hoc modo parata:

℞. *Mercurii vivi* unc. j.
eam iniice in aquæ ferventis lib. 3.

Bulliat per ſpatium dimidii quadrantis, deindè aqua à mercurio decantetur, & ſumetur pro quotidiano uſu. Nàm vermes non ſolùm illicò necat, ſed eorum generationem prohibet, corporis temperamentum ſervat, & contagia arcet. Id quod mirum eſt, eadem mercurii uncia quantumvis aquæ quantitatem eâ imbuit virtute, ut paulopòſt de hac veluti infinitâ mercurii virtute explicabimus.

Mulier cùm abortum tentaſſet diverſis remediis, ad eundem obtinendum libram integram argenti vivi, eam ingurgitaſſe refert *Matthiolus*, & apud me conſtat pro eodem fine mulierem mediam libram mercurii ingeſſiſſe, ſed ut abortum non obtinuit, ità illæſa à mercurii aſſumptione remanſit. Verum eſt, quòd obſtretices laboriosè parientibus ſcrupulum unum mercurii exhibere ſolent pro partûs acceleratione, & non fruſtrà. Imò obſervatum eſt quoſdam ſitibundos noctu in tenebris vaſa argento vivo plena pro poculo arripuiſſe, & plenis faucibus argentum vivum magnâ quantitate exhauſiſſe, id tamen ſine damno per alvum rejeciſſe. Tentavére adulteræ mulieres multoties argenti vivi exhibitione Zelotypos necare maritos, ſed argentum vivum uxoribus humanius ſcelus non complevit, undè extat apud *Auſonium* epigramma:

Toxica Zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum,
Miſcuit argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc ſiquis, faciunt diſcreta venenum.
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergò inter ſeſe dùm noxia pocula certant,
Ceſſit lethalis noxa ſalutiferæ.
Protinùs ut vacuos alvi petiére receſſus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deum, prodeſt crudelior uxor,
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.

Servi in mineris argentum vivum colligentes, ut dominos fraudent, argenti vivi aliqua pondera ebibunt, illudque deindè per ſeceſſum ejiciunt, & ſecretò venumdant.

Ac tandem uſum mercurii externum innoxium experimur in diem in necandis pediculis, cimicibus, & pulicibus; nàm ſi veſtis eo ſpargatur, mercurius vivus pediculos omnes inflato corpore interimit, ità ut per excuſſionem omnes decidant; at ſi verò dictæ ſordities in capite inter capillos fuerint, ut frequenter pueris accidit, tunc

℞. Mercurii vivi quart. j,

ponatur in mortario, & cum ſaliva reducatur in atomos adde tunc
unguenti albi unc. j.

& cum piſtillo agita, ut unguentum fiat nigrum.

Hoc unguento caput in tribus, aut quatuor partibus inunge ſemel, aut bis, & omnes pediculi turgidi, & mortui decident; multum quoque levaminis affert hoc unguentum venis hæmorrhoidalibus turgentibus, ac dolentibus.

Non prætereundum eſt hic unguentum illud, quod ex mercurio conficitur pro enecandis illis pediculis, qui locá piloſa ſecretiora incolunt; tenaciſſiméque cuti adhærent; velut adnati, citiſſimè tamen ab uno loco in alium per infectionem transferuntur; adeò ut ſiquis unicâ ſaltem nocte in eodem lecto cum aliquo dormierit; qui his ſcatet pediculis; mox ubertimos ſecum reportabit; tàm firmiter cuti affixos, ac ſi agnati eſſent, atque hic pediculi vocantur *peſſolatæ*; vel *petalæ*; vulgò *piattole*:

℞. *Ung. roſ.* unc. j.
argenti vivi ʒ. j.

miſce diligenter in mortario lapideo, quouſque argenti vivi nullum appareat veſtigium.

Citati omnes authores; & decantatæ experientiæ dilucidè concludunt argentum vivum purum, crudum; & nullâ præparatione antedatum; non ſolùm non eſſe venenum, ſed innocuè intra corpus aſſumi poſſe.

Contrà nòn deſunt; cùm argentum vivum non ſolùm non tetigerint, ſed neque viderint; qui illud lethiferum toxicum eſſe crediderunt; credulis profeſſoribus eorum ſcriptis eundem metum impreſſerint, hujus farinæ homines fuêre *Galenus*, *Aëtius*, *Conciliator*, *Cardanus*, *Fernelius*, & alii, qui ſine ullo fundamento argentum vivum ſtuporem, tremorem, convulſionem, paralyſin, epilepſiam, apoplexiam, lipothymiam excitare, & interdùm mortem afferre inſinuant, ſed horum hominum de hoc minerali ignorantiam diffusè demonſtrat *Quercêtanus in Alexicaco, & in tonſilio de Lue Venereâ*, & ab aliis plurimis præcipuè à *Sennerto*, & *Zacuto* controverſia deciſa eſt,

His de argento vivo traditis; quæ quicquid de eo vulgaria ingenia protulêre, continent; aliud ſupereſt examen faciendum, an ſcilicèt argentum vivum pro Luis Venereæ antidoto fuerit communiter receptum. Tale eſſe argentum vivum ſuſtinet *Quercetanus* cit. ſuprà locis, *Epiphanius Ferdinandus Hiſt.* 17. jurejurando affirmat 150. gallicos curaſſe ætatis, ſexûs, regionis; & temperamenti varios, & vario anni tempore; atque *Laurentium* memorat pluſquàm 1000. ſine recidivâ curaſſe, & hanc mercurii alexipharmacam vim ab occultis qualitatibus pendere, & à proprietate ſpecificâ diſputat *Felix Platerus*. Qui argentum vivum Luis Venereæ antidotum eſſe negant; ii ſunt, qui ex ignorantiâ illud venenum eſſe exiſtimant: cæterùm paſſim experientia docet, & hactenùs docuit, eæ morbi Venerei ſpecies, quæ à vegetabilibus remediis; atque à provocatis ſudoribus evinci non poſſunt; ab applicatione mercurii abſque ullo

periculo

periculo radicitùs curantur. Nunc noſtras obſervationes, & de argento vivo fundamentalem doctrinam ingenuè communicabimus.

Sciendum itáque eſt primò, quòd argentum vivum eſt corpus metallicum, in cujus productione cauſſa eſt naturæ induſtria, ut ſub lege omnium corporum miſtorum illud non poſuerit; quippè omnia corpora miſta corruptioni, alterationi, diviſioni, & tranſmutationi experiuntur obnoxia, tantùm argentum vivum hoc gaudet privilegio, ut incorruptibile, inalterabile, indiviſibile, & immutabile non ſolùm ab ordinariis naturæ, & naturalium agentium viribus, ſed etiam à vehementiſſimis liquoribus, aliiſque mediis, quæ humana induſtria hactenùs invenit, & impoſterùm inveniet; ac propterea multùm à cognitione hujus mineralis abſunt ii, qui illi primas tribuunt qualitates vel in exceſſu, vel in remiſſo, nàm qualitas à toto miſto manat, ſuum corpus deſerit, & in aliud imprimitur; argentum verò vivum, cùm ſit corpus indiviſibile, & inalterabile, nil ſui alteri corpori conferre poteſt: nàm ſiquid ex ſuâ ſubſtantiâ deperderet, illud non eſſet, quod anteà erat, quod falſum eſt in hydrargyro innumeris experimentis.

Neque qui toxicum, & venenum argentum vivum eſſe credidêre, ob eandem rationem ſuæ indiviſibilitatis aliquid rationi conſentaneum retulêre, cùm id quod venenum eſt, aliquid à ſe, quod vitam adoriatur, & occidat, emittere neceſſe eſt, quod cùm in argento vivo impoſſibile ſit, impoſſibile quoque eſt, ut venenoſum eſſe poſſit: Verum tamen eſt, quòd cùm argentum vivum neque venenum, neque cibus dici poſſit, medicamentum illud nobis ſuadere debemus; undè neque exteriùs applicandum, neque interiùs exhibendum eſſe præter neceſſitatem, & morbi urgentiam: quæ curare ſolet, exiſtimamus, more aliorum medicamentorum, nàm præter neceſſitatem aſſumptum, ſi uti venenum non lædit vel ratione admirabilis ſuæ penetrationis, vel ratione exceſsûs ponderis (quod graviſſimum præ omnibus metallis, excepto auro) lædere faciliter poteſt.

Secundò ſciendum eſt, quod argentum vivum conſtantiam, indiviſibilitatem, & inalterabilitatem, uti illud ſemper idem, in ſuo corpore conſervat, ità quicquid quod acutum ſalinum, vel ſulphureum eſt, quoties in argentum vivum agere conatur, ſupra illud emoritur, & in aliquid aliud à priſtino omninò deſtinatum, tranſmutatur, argento vivo ſemper eodem perſeverante, licèt illud aliquâ larvâ mutatum appareat. Hinc diſcite, quàm ſit innocens, & omnis venenoſitatis expers, dùm ſimplex, parum, & nulli alii corpori commiſtum erat argentum

vivum;

vivum: cùm deindè liquoribus acutis, ſalſis, ſulphureiſque commiſcetur, tantam venenoſitatem acquirere poteſt, ut infra quadrantis horæ ſpatium hominem perimere poſſit, ut de ejus ſublimato experimur.

Ubi eſt advertendum, quòd non eſt argentum vivum, quod in venenum convertitur, ſed ſunt ſalia acuta liquorum acrium, quæ dùm impenetrabile mercurij corpus ſtrenuè adoriuntur, illudque corrodere præſumunt, quia debilia ſunt ad tantam hujus corporis evincendam conſtantiam, ipſa ſuper mercurij corpus tranſmutantur, exaltantur, & corroſivi veneni proprietates, acquirunt; itàque venena non ex mercurio, ſed ſupra mercurij corpus producuntur, & coagulantur: nàm mercurij corpus poſt calcinationem venenoſam, ſi à ſalibus calcinationis ſeparetur, idem remanet mercurius, qui ante calcinationem erat, quod evenire non poſſet, ſi aliqua mercurij pars in venenum abijſſet, nàm *de privatione ad habitum facilis non eſt regreſſus.* Dupliciter ergò argentum vivum adjuncta ſibi in venenum tranſmutat, vel per ſublimationem, vel per præcipitationem.

Primò per ſublimationem ſal vitrioli volatile in corroſivam, ac veluti igneam naturam mercurius convertit, nam vi ignis illud ſecum rapit, & ſuis partibus commiſtum illam acutiem ſollicitat: fit autem argentum vivum ſublimatum hoc modo.

℞. *Mercurij purgati,*
vitrioli rubificati, &
ſalis præparati ana lib. j.
ſalis nitri ℥. IV.

Terantur, & miſceantur ſimul in mortario lapideo cum modico aceti tâm diù, donec mercurius nullo pacto appareat vivus. Quæ omnia benè miſta pone in cucurbitâ luto munitâ, cui ſuperimpone alembicum roſtratum: Da ignem per gradus ſ. a. per viij. vel x. horas, & excipe aquam fortem, quæ per alembici roſtrum deſtillabit, & habebis mercurium ſublimatum adinſtar nivis album. Operam ut meliùs perficias, poteris iterùm ſublimare, addendo pro qualibet librâ mercurij ſublimati aliam libram ſalis præparati, & vitrioli uncias quatuor, ac tertiò cum ſale tantum ſublimabis.

Verùm, ut argenti vivi invincibilem conſtantiam cognoſcatis, quamvis illud in cryſtallum ſublimatum cernitis, immutatum tamen ſub illâ ſalinâ laruâ perſiſtere hoc artificio animadvertis.

℞. *Lixivij com. fortis lib. IV.*
mercurij ſublimati lib. ß.

Fiat hic pulvis, & in dictum lixivium tepidum projiciatur, nàm infra unius horæ ſpatium ſal volatile vitrioli aliaque ſalia relinquentur in ſuâ libertate, & tunc argentum vivum vaſi fundum petet in priſtinâ ſuâ formâ fluidâ, & ſal volatile vitrioli &c. ſali lixiviali aſſociatur. Ex qua mechanicâ vobis I. In aperto eſt conſtantia, & indiviſibilitas, quam de argento vivo prædiximus. II. Quòd ſpiritus acuti, & ſalſi ſuper argenti vivi corpus immutantur, & abſque reactione in mercurium à mercurio patiuntur. III. Quòd argentum vivum non fit per ſe venenum, ſed id quod ſuo corpori conjungitur, & exaltatur, novas proprietates acquirit, & in hoc aliquid tranſmutatur, quod corroſivum, corruptivum, ac putrefactivum erit.

Præcipitatur argentum vivum per liquores fortes ab igne antè exaltatos, hujuſmodi ſunt aqua fortis, oleum ſulphuris, ſpiritus vitrioli reverberationis igne expreſſus, ſpiritus nitri, & ſimiles qui arte pyrotechnicâ præparantur, quorum ad præcipitati præparationem talis erit proceſſus.

℞. Aquæ fort. vel alterius ex dictis ſpiritibus ℥. ij.
mercurij crudi currentis ℥. j.

Ponantur ambo in vaſe vitreo, ità ut mercurius totus ſolvatur in aquâ, factâ ſolutione, vaſi lentus ignis ſupponatur, ut aquæ humiditas in vapores exhalet, & in vaſis fundo flava coaguletur materia, tunc ignem aliquantulùm auge, nàm paulatim flava illa materia in rubicundiſſimum pulverem exſiccabitur, & tunc argentum vivum præcipitatum dicitur, quod vehementiſſimè corrodit, & cauterizat; eſt tamen in agendo ſublimato mercurio aliquantulum pigrius.

Evenit mercurij præcipitatio ex eo, quia ſal exaltatum in liquoribus fortibus deſtillatis, dùm argentum adoritur, ſuper illius corpus coagulatur, & humidum aqueum per quod diffuſum erat, derelinquit: Sal illud mercurij partibus admiſtum, & omni humiditate privatum igneam penetrationem acquirit, & mediante mercurio corroſivi veneni indolem præfefert, mercurius tamen ſub ipſo immutatus perſeverat; etenim mercurius præcipitatus, ſi in aquâ communi fortiter maceretur, deponit ſal à ſpiritibus fortibus mutuatum in ipſamet aquâ ſub formâ aluminis rocchæ invenitur: currens verò mercurius in vaſis fundo colligitur eadem quantitate, antè præcipitatus fuit.

Præter dictos modos ſublimandi, & præcipitandi mercurium, quibus mortificatur, nullo modo intra corpus aſſumi debet propter irreparabilem mortem, quam affert: Pyrotechnica praxis tertium invenit, cum quo mortificatur mercurius, velut id cum quo mortificatur, ex eo quia ſalinam non habet indolem, igneas, ac venenatas proprietates ſuper mercurium non acquirit: eſt illud ſulphur commune, cui à naturâ datum eſt metallica corpora penetrare abſque neceſſitate artificialis exaltationis per ignem, hoc modo.

℞. Sulphuris vivi com. lib. j.
Permitte, ut igne liqueſcat in vaſe terreo, tunc paulatim injice
mercurij vivi lib. ß.
agitando cum ſpatulâ uſque dùm mercurius cum ſulphure optimè ſit commiſtus, tunc maſſam illam reduc in pulverem, & in vas ſublimatorium injice, hunc per ſex horas urge per ignis gradus, & aſcendet mercurius ſimul cum ſulphure in cinnabarim, quæ in apothecis venalis eſt, vaſi lateribus in ſublimatione adhæreſcit, concreſcitque in formâ ſtrioſâ.

Mercurius hoc modo cum ſulphure ſublimatus nullius eſt ſaporis, nulliuſque activitatis, & in quavis doſi intra corpus aſſumi poteſt, nàm ſicut inutilis eſt, & nullius actionis, ità innocuus per inteſtina deorſum deſcendit: mirabilis tamen eſt in formâ fumi cinnabaris uſus, ut infrà dicemus. Ubi advertendum, quòd multi, qui hoc remedio empiricè utuntur, cùm illis non conſtet, quòd cinnabaris ex mercurio fiat, jurejurando promittunt ſe argento vivo in curatione non uti, ſed quodam pulvere ijs tantùm noto.

E mercurio in cinnabarim converſo fit etiam in priſtinum mercurium reductio hoc modo.

℞. *Cinnabaris pulveriſatæ lib, j.*
Calcis vivæ pulv. lib. iij.

miſce ſimul, ac projiciantur in retortam vitream, cui vas recipiens annectendum, ignem deindè ſuppone per gradus, nàm paulatim mercurius vivus in vas recipiens decidet, relictâ in calce ſulphuris larvâ. Mercurius iſte è cinnabare redivivus puriſſimus eſt, & ab omni labe, & impuritate immunis eoque uti debemus in mercurialium præparationibus, ut apothecariorum impoſturam aufugiamus.

Commiſcetur etiam argentum vivum per ejus mortificationem rebus pinguibus, & unctuoſis ac tunc corporibus perunctum ob analogiam, quam cum vitâ animali habet, intrà trahitur, omneſque corporis partes penetrat, & ab omnibus contagijs liberum reddit. Mortificatio argenti vivi multipliciter fit, cùm aliud non denotet argenti vivi mortificatio ſecundum communem ſententiam, niſi ejus corporis in atomos reductionem. nàm quoties in atomos fuerit redactum, faciliter cum pinguibus, & unctuoſis fit ejus commiſtio. Tu itàque ſic mercurium mortifica:

℞. *Mercurij vivi ℥. ij.*

ponantur in mortario lapideo, illique ſaliva recens hominis injiciatur, cum piſtillo agitetur, nàm paulatim in atomos exiliſſimas dividitur:

Vel

℞. *Argenti vivi ℥. ij.*
ſucci limonum ℥. j.

ponantur ſimul in mortario lapideo, & cum piſtillo agitentur. Sic etiam argentum vivum in atomos reducetur.

Vel.

℞. *Argenti vivi ℥. ij.*
urinæ humanæ ℥. j.

eodem modo in mortario agitentur, nàm habebis argentum vivum in atomos diviſum.

Didiciſtis jàm mercurij proprietates, & quomodò ſalia ineunt, ſuas vires exercere conantur, in corroſiva venena degenerant, mercurio ſuam immotam conſervante ſubſtantiam: operæ pretium nunc erit aperire, an actione penitus imperſcrutabili mercurius luem curet Veneream, an penitus inveſtigantibus manifeſta eſſe poſſit. Noſtra quidem ſententia eſt argentum vivum manifeſtiſſimâ actione Luem Veneream è corporibus, in quibus impreſſa eſt, exterminare, & id hoc modo inveſtigandum aggredimur.

Ex allatis jàm ſuprà argenti vivi præparationibus apertiſſimè acutos, ſalſos, & ignis vi exaltatos liquores ſupra mercurij corpus ſuas exercere vires, & impetuoſo motu illud aggredi conſtat; quòd licet acuti liquores mercurium per eorum actionem ſuperaſſe videantur, tamen ſuper mercurij corpus, quod ſemper perſeverat idem, eorum mortuos, ac transmutatos eſſe ex reductione mercurij in ſuum corpus jàm patefecimus. Certum quoque eſt ex ſuperius adductis, quòd argentum vivum crudum, & in ſuâ formâ fluidâ viventibus corporibus venenum non eſt, imò quòd intra illud aſſumptum nonnullis medeatur morbis, abire tamen illud in venenum, dùm ſuper ipſum acuti liquores mutantur. His ſic per allatas mechanicas, & per conſtantia experimenta determinatis, ad theoremata de

luis Venereæ eſſentiâ accedimus; tradidimus enim morbi venerei eſſentiam ſitam eſſe in degenerato nutrimento, quod per fixionem erodentem acorem contraxit, cujus effectus ipſi paſſim teſtimonium præſtant: enim verò ulcera, caries, dolores acerbiſſimi, tonſillarum eroſiones, partium ſpermaticarum, cartilaginum, oſſiumque corruptiones, corroſivi liquoris ſunt neceſſarij effectus, fateri undè abſque dubio poſſumus luem veneream nutrimenti ſal exaltare, illudque acidum, corroſivumque reddere.

Ponamus nunc argentum vivum lue venereâ contaminatum corpus ingredi, ac ſuâ, qua maximè pollet penetrandi energiâ, in omnes ejus partes ſe inſinuare; certum eſt, quòd exaltatum nutrimenti ſal ulcus, dolorem, eroſionem, corruptionemque actu in parte producens, adveniente argenti vivi corpore, in illud agere tentabit, & eâ actione ſe à partibus ſeparabit, totumque ſuper argenti vivi corpus pro lue, eique commiſtum unum fient, non ſecus ac aqua fortis, & mercurius poſt ſolutionem una res apparent. Hoc modo ſeparato à partibus degenerato jàm à lue venereâ nutrimento, & exaltato, mercurijque ſuper corpus præcipitato, natura partium antè à materiâ luis oppreſſa libertatem priſtinam acquirit, & ad expulſionem præcipitati mercurij inſurgit, ac ut plurimum per fauces, laceratâ epidermide, per potentiſſimum ptyaliſmum illum expurgat, aliquandò per urinam eijcit, aliquandò per inteſtina, & aliquandò per ſudores; qua expurgatione completâ, tanquàm à pugnâ laceſſita quieſcit natura, vires reſumit, corpuſque tàm à lue, quàm à medicamine labefactatum recreat, & reſtaurat.

Supereſt tantùm recidivæ ſuſpicio, quoties mercurius integram materiam à lue productam non omninò ad ſe traxit, & habuiſtis jàm à poſteriori deductas demonſtrationes, quibus aptè cognoſcitur argentum vivum unicum, verum, & ſingulare eſſe medicamentum venereæ luis curativum.

Supereſt quoque nunc docere mercurij legitimas præparationes, quibus tutò uti poſſitis artificio pyrotechnico, ejus omninò venenoſitate ſublatâ, ac primò ſuprà aſſeruimus mercurium ſublimatum potentiſſimum eſſe, corroſivumque venenum, ſequêti artificio omnem ejus corroſivam activitatem auferetis, & in ſuave mutabitis medicamen, quod *Mercurius dulcis*, vel *Draco mitigatus* communiter indigitatur.

℞. Merc. ſublim. &
Merc. vivi currentis ana lib. ß. ponantur ambo in mortario lapideo, & eò ſimul piſtillo miſceantur, ut vivi mercurij nullum appareat veſtigium, ſed in maſſam nigricantem ambo redigantur. Tunc maſſam illam pone in aludele, & igne arenæ adminiſtrato per ſex horas, ſublimabitur mercurius, frigidum poſteà vas frange, nàm ad ejus latera mercurium dulcem ſublimatum cryſtalli inſtar invenies remanentibus in fundo fæcibus, quas unà cum nigricante materiâ in collo vaſis adhærente reijce. Si verò ſexies ſublimabis, efficies Calomelanos Turqueti. Mercurij dulcis doſis eſt à ſcrupulo j. uſque ad ʒ. ß. pro perſonarum conditione, commiſceri poteſt cum pilulis ſolutivis,

lutivis, conſervis catharticis, theriacâ confect. Hyacinth. & Alkerm. alijsque ſimilibus pro medici cupidine, & infirmi exigentiâ cujus efficacia luem è corpore efficaciter expellit, priuſquàm dolores, gummata, aliæque ſpecies his graviores non apparuerint, nàm in his aliquod affert levamen, minimè quidem integram ſanationem.

Mercurius non æquè bonus exiſtit, ſed variat, primò ratione matricis, ſeu loci naturalis, undè naturali loco cenſetur optimus, qui eruitur è mineris vicinis auro, vel argento, & hinc optimus cenſetur Hiſpanicus, & Hungaricus. Secundò, ratione inquinamentorum, qui nonnunquàm per ſe in terrâ conſpurcatus eſt; undè ut plurimùm ſcatet commiſtione arſenicali, antimoniali, ſaturninâ, cadmioſâ, quibus nonnunquàm in terræ cuniculis venenoſus redditur. Tertiò, nonnunquàm ab impoſtoribus adulteratus venditur; adeò enim exactè eum adulterare norunt plumbi beneficio, ut quoque ſimul per corium tranſire poſſit, adeòque difficile ſit fucum cognoſcere. Quapropter nequis incautus decipiatur, non à re erit hæc bonitatis ſigna obſervare. Primò, bonus cenſetur, qui per retortam propulſus nihil recrementi relinquit. Secundò, qui in cochleare argenteo evaporationi ſuper prunis impoſitus maculam relinquit flavam, aut albicantem; qui nigram, aut fuſcam purgari debet. Primò, expreſſione per corium, qua fæcibus craſſis in corio remanentibus, mercurius tranſit, ſed hic modus non eſt tutus, ut diximus. Secundò, lotione, lavetur autem vel per acetum ſimpliciter, aut cum ſale miſtus, vel per lixivium calcis vivæ, & cinerum clavellatorum, vel etiam per lixivium ſaponariorum, ſæpiùs nimirum cum his agitando, & viciſſim à ſordibus eluendo. Purgatur quoque agitatione forti cum ſpiritu vini in vitro obturato, ſeparatur enim nigredo ad latera. Tertiò; deſtillatione, deſtillatur nimirum in arena per retortam igne ſat forti, idque per ſe ſine additione, vel addito ſale tartari, calce vivâ & ſimilibus. Optimè verò purgatur amalgamando cum metallis perfectis, ac poſtmodùm per retortam, à corpore admiſto ſeparando. Optimè purgatus cenſetur mercurius ille redivivus, qui ex ſublimato, præcipitato, & cinnabare elicitur, ut diximus.

Præcipitatum verò argentum vivum, quod ſuprà corroſivum venenum eſſe deſcripſimus, hoc modo in *Turpetum minerale* parabitis, nàm habebitis mirabile medicamentum:

℞. *Merc. præcipitati* ℥. ij.
ol. ſulph. per campanam extracti ℥. iv.

Ponantur ambo in retortâ vitreâ ſuper calidos cineres per dies duos, tunc deſtilla, quod humidum eſt à reliquo in retortâ mercurio ter cohoba, ac ultimâ vice ignem vehementem urge: remanebit tunc in retortâ turpetum minerale, quod in pulverem redactum ter, vel quater aquâ communi calidâ lavabis pulverem, ab omni humiditate exſiccâ, vini ſpiritum deſtillatum affunde, quem accende in totalem conflagrationem, id ter repete, & habebis indè pulverem dulcem. Hujus ℞. *gr. v. uſque ad viij. pro perſona-*

rum conditione miſce cum pilulis ſolutivis, conſervis, vel confectionibus cordialibus. Lenes ſeceſſus, & vomitus concitare ſolet, aliquandò ptyaliſmum, ſymptomata omnia Luis venereæ mitigat, adeò ut infirmi appareant ſani, attamen infra paucos menſes recidivam patiuntur.

Cinnabaris deindè, quam ſulphuris communis calcinatione ex argento vivo fieri prædiximus poſt ſublimationem ſui, ſicut intrò aſſumpta innocua eſt nullamque producit in corpore motionem, ità quoque inutilis experitur propinata ad quamcumque luis Venereæ ſpeciem, uſus itàque cinnabaris eſt omninò externus, & in formam fumi circa corpus, vel intra illud promotum. Cinabrium enim in pulverem redactum prunis impoſitum ignem concipit, totumque in fumum denſum, gravemque evolat, qui fumus nil aliud eſt, niſi mercurius per calcinationem, & ſublimationem ſulphuri permiſtus, & ab igne ſimul cum ſulphure reſolutus. Hujus fumi tanta eſt cum vitâ hominis ſympathia, ut quoties ille circa corpus aliquod tàm ſanum, quàm infirmum elevatur, à tali corpore affatim intrò attrahitur in oſſa non ſolum uſque, ſed etiam in medullas. Hujus fumi mercurilis tanta eſt energia, & efficacia, ut legitimè ab accurato medico adminiſtratus minimas quaſque corporis partes, & profundiſſimas pervadat, & in quacumque harum ſit venereum contagium impreſſum, evellat, & exterminet, tantúmque aliquoties ex ejus uſu recidivam patiuntur ij, qui remedio, ut convenit, uſi non ſunt, vel eam quantitatem intus non admiſerint, quæ omnes partes contaminatas à contagio venereo expellere, ac ſubigere valebit; ſæpè enim accidit, ut qui ſæviſſimis ex lue venereâ doloribus cruciantur, tertio, vel quarto ſuffumigio omninò à doloribus ſe liberatos agnoſcant, ac proindè à remedij continuatione deſiſtunt: Verum quia idem non eſt dolores ſedare, & eorum cauſam occaſionalem ſubigere, & expellere, facilè evenit, ut hi recidivam patiantur; nàm materia corpori reſidua temporis curſu iterùm ſe exaltat, ſedatoſque dolores iterum concitat.

Fumus iſte mercurij catholicum, ſive univerſale remedium dici poteſt ad omnes luis venereæ ſpecies perſanandas ritè, ac rectè adminiſtratus; nàm ulcera, puſtulas, dolores, duritie, gummata, nodos, ſcabies, alopecias, tabem, hydropem, & quicquid hujuſmodi lues venerea in contaminatis corporibus producere poteſt, efficaciſſimè curat.

Verùm quantum efficax eſt mercurij fumus ad ſpecies omnes perſanandas, tantùm infirmis faſtidioſus, laborioſus, & intolerabilis obſervatur ob ſymptomata, quæ ad finem expellendæ materiæ producere ſolet, undè accurato medico convenit ea ſymptomata infirmo prædicere, ac ulteriùs quàm torquere poſſunt extollere, ne infirmus, & adſtantes inſcij horrendis illis affectibus ſupravenientibus terreantur, & veneni ſuſpicionem animo volutent, & eò magis ſi alio advocato medico remedij ignaro, in illa timoris apprehenſione confirmentur, alioquin ſi accidentia illa medicus pronunciat, infirmum, & adſtãtes à timore liberabit, & preſtigioſæ artis gloriam acqui-

acquiret, quippè licet horrenda accidentia huic remedio ritè adminiſtrato ſupervenerint, ſi infirmus erit obediens, ac patiens, & medicus accuratus, infallibilis, & abſque ſalutis periculo intentus habetur à remedij in ſanando efficaciâ, & omnes in admirationem trahet.

Operæpretium nunc erit de his horrendis ſymptomatibus notitiam tradere, & cauſam docere, & cur talia eveniant, & præclariori intelligentiâ, quę in theoricis tradidimus, in memoriam veſtram reducemus, ſcilicet quandò contagij venerei producta in corporibus affectis ſunt de naturâ ſalis exaltati, & corroſivi, indolemque habent aquæ fortis, & aliorum liquorum per ignem exaltatorum, hæc producta utçumque in corpore ſuam exerceant lædendi efficaciam, & in quo mercurij fumus accedat, non ſecus ac aqua fortis ſi mercurio ſupponatur, illa apprehendit, & unum ſimul fiunt, hoc modo mercurius per corpus apprehendit morbi Venerei producta à partibus, quas prius torquebant, ſeparat. Verùm quia natura intra ſoliditatem ſuarum partium, quod extraneum eſt, tolerare non poteſt, materiæ mercurio admiſtæ expulſionem ſollicitat, perque eas illam dirigit vias, quæ ſunt ad opus perficiendum congruentiores; hinc eſt, non uno, & invariabili modo ab aſſumpto mercurij fumo fit materiæ expurgatio, nàm aliquandò per os, aliquandò per ſudores, aliquandò per urinas, & aliquandó per inteſtina à naturâ expellitur id, quod mercurio victum, & çalcinatum eſt.

Cœteris paribus inſolentiſſimum eſt hoc remedij genus, quoties per os, & fauces, cùm calcinatam materiam expurgat; nàm lingua, fauces, gingivæ, palatum, labia, & interna genarum pars priùs vehementer intumeſcunt, ità ut multoties linguam os non capiat, neque bibere, neque comedere poſſint infirmi, deindè exulcerantur, & ſanioſam, putidamque eructant ſalivam in maximâ copiâ, ſummo cum dolore, acri mordacitate, quæ omnia ſunt infirmo prædicenda. Medicus intereà in tantà ſymptomatum vehementiâ trepidare, aut timere non debet, ſed forti debet eſſe animo, & tunc pluſquàm maximè certam jàm infirmi ſalutem pronunciare, nàm ſi, ut convenit, negotium gubernat, intra decem dies expurgatâ materiâ, ceſſabit ea ſymptomatum procella, & infirmus ab omni morbo ſe liberatum agnoſcet.

Aliquandò in fauces non aſcendit materia expurganda, ſed in meſenterium fluit, & primò diarrhoeam, deindè dyſenteriam excitare ſolet cum levibus torminibus, quæ omnia neque infirmum, neque medicum terrere debent; nàm nullo adhibito remedio, intra tres dies ſpontè ceſſabunt cum integrâ infirmi ſalute.

Multoties per urinam materia expurgabitur, & tunc nullum affert horribile ſymptomata, niſi urinæ exorbitantem quantitatem craſſæ, & albæ, qui etiam aliquot poſt dies ſpontè ceſſabit cum infirmi ſalute.

Tandèm materia percutis poros ſibi aditum aperire ſolet, ac tàm per ſudorem, quàm per inſenſiles halitus foras erumpere, & hic modus

co-

cœteris tutior, ac jucundior eſt, nullumque incurit metum.

His animadverſis, quæ adhibito mercurij fumo evenire ſolent, ſubjungendum eſt, quid medico ſit agendum, ut cautè procedat, & à notatis ſupervenientibus ſymptomatibus infirmi ſalutem expectet, & non ejus mortem. Primò ergò ſimplicis aquæ potus tanquàm venenum eſt infirmo interdicendus, nimium enim frigefacto, vel humectato corpore, ſiſtitur materiæ exitus: potet ergò æger vinum generoſum, & in debitâ quantitate. Secundò, ambiens aër, in quo æger degit, ne frigidus ſit, medicus curare debet, imò poſitivè calidum eſſe oportet, ut poros ſervet laxos. Tertiò, à cibis crudis eſt ægro omnino cavendum, & proderit, ut nonnullus ſit cibus, qui per quam optimè nutriat. Quartò, ſanguinis evacuationes, purgantia, & quæcumque naturam valdè debilitant, vel ſpiritus reſolvunt, ſunt fugienda. Tandèm veneris uſus eſt omninò, tanquàm exitiale venenum, fugiendus, quia ſpiritus diſſipat, & vires enervat; ægri nàmque curationis tempore maximopere veneris œſtro exagitantur, quia antidota, quæ luem curant, ſympathiam, ſeu conſenſum cum partibus naturalibus habent, illaſque impetunt, titillant, vellicant, & inexplebilis oritur luxuria.

His omnibus exactè perpenſis, quæ accuratam remedij praxim includunt, ad cinnabrij deſcribendum adhibitionis formulas devenimus, & primò advertendum eſt, quòd cinnabrium emi non debet in pulverem jàm redactum, nàm ſeplaſiarij lucri cupidine illi minium admiſcent, quod in fumum non reſoluitur; & ſic curationis eventu medicus defraudatur. Emite illud itàque integrum ſtrioſis fruſtulis conſtans, ac voſmetipſi deindè in pulverem redigite, vel propria manu parate.

Prima ergò formula adminiſtrandi mercurij fumum, inſcijs quondàm medicis, fuit pilulas quaſdam ex diverſis materialibus componere, non enim illis cognita erat radicalis remedij energia, & prout Agyrtæ imponebant ijs, ità varia, & diverſa ſimul miſcebant materialia, potiùs ad ægrorum perniciem, quàm ſalutem: hujuſmodi miſtio hic Neapoli in Incurabilium Noſocomio pro magno arcano hactenus habita fuit:

♃. *Lithargyrij* ℥. v.
antimonij,
cinnabaris ana ℥. j.
rhapontici ℥. vj
polyp. querc. ℥. *iij.*
calami aromatici,
cinnamomi,
macis,
nucis moſch.
aluminis,
virid. æris,
aloës ana ʒ. *iij.*
minij,
ſandarach. græcorum ana ℥. j.

fiat omnium pulvis, & terebinthinâ excipiantur, ut fabricentur pilulæ carbonibus imponendæ.

Mira ſanè authoris hujus recepti ſimplicitas, qui ſibi ſuaſit lithargyrium, & antimonium igni impoſita fumum eructare poſſe, cùm fixiſſima ſint, & à placido igne non patiantur; ſimplicior fuit author, qui

qui credidit reliquorum ſimplicium vegetabilium fumum poſſe corpus penetrare: tota itàque efficacia juvandi eſt in ſolâ cinnabare, quæ tot inutilibus commiſta rebus, ferè inutilis ipſa quoque efficitur.

Altera fuit *Fallopij* formula, quæ tantùm à ſcopo non aberrat, licèt à ſuâ ſimplicitate recedat, illa talis eſt:

℞. Cinnabaris ℥. iij.
ſandarach. græcor. ʒ. j. ß.
myrrhæ,
thuris,
ligni aloës.
ammoniaci ana ℥. j.

Tundantur hæc craſſo modo, & cum terebinthinâ formentur pilulæ, quæ imponantur ſuper carbones. Hoc receptum, cùm cinnabarim pro baſi habeat, non adeò improbamus; verùm quia cœtera adjuncta ſunt inutilia, & pretioſa, ut lignum aloës, & cinnabaris correctione non indiget, nàm præter ſuum fumum nil aliud in corpus penetrat relictis tot additamentis, vos ſimplici cinnabare uti poteſtis, addito tantummodò thure, ut odoris ingratitudinem tollatis, & cinnabari larvam addatis, ne à vulgo remedium floccipendatur:

℞. Cinnabaris pulveriſatæ, &
thuris pulv. ana ℥. j.

Hæc ambo optimè miſce, & miſturâ deindè divide in x. chartulas, ſi æger ſit perquam maximè debilis; in viij. ſi mediocres ſint vires; in vj. ſi validus ſit æger, quas ſequenti modo adminiſtrabis.

Infirmum priùs vel ſyr. de ſpinâ ponticâ, vel pilulis de tribus cum mannâ mercurij à craſſis Humoribus libera, deindè in cubiculo, in quod ventus non intret, vel quod facilè incaleſcat, illum pone cum ſuo lectulo, circa quod ſit dolium ex tenui ligno, uti eſt Neapolitanum, utroque fundo carens, vel alio modo, dolio ſimile conſtructum, hypocauſtum adapta, intra hoc ſit conſtituta ſedicula cum fundo aperto, in qua æger commodè ſedere poſſit, tigillum deindè prunis imple, & intra dolium pone, panno laneo ſuperpoſito, ac in dolio tigillum permanere permitte, ut illud perquam maximè incaleſcat. Tunc æger nudus dolium intret, in ſediculâ ſedeat, & à tigillo carbones exime, remaneantque in eo tantùm tres, vel quatuor, infirmo da chartulam cum cinnabare, illique præcipe, ut cùm ſudare incipiat, chartulam prunis imponat, nàm fumus ab eâ aſcendet, totum dolium replens, & ægri corpus circumdans, in eo maneat per horæ quadrantem, poſt quam linteo ſe involvat, & in lectulo optimè coopertо ſe componat per unius horæ ſpatium, nàm affluenter ſudabit, tunc ſudorem abſtergat, & cibum ſumat, à cubiculo per viginti dies non exeat. Tempus fumigandi opportunius erit ante cœnam, quàm ante prandium, veſpertinis enim horis producta à lue venereâ ſunt in motu, & remedio libentius obedient. Tertio quoque die ſi æger imbecillis ſit, à fumo ſe abſtinere poteſt. Uncia una cinnabaris eſt ad cujuſlibet infirmi curationem ſufficiens, ſi vero fuerit cinnabaris antimonij ℥. ß. ſufficiet, & tandèm cinnabaris naturalis ʒ. ij. ß. ſufficient.

Prætereà cùm mercurij inunctio adhuc frequens ſit in uſu, præcipuè apud Hiſpanos, & eaſdem requirit animadverſiones, qua ſupra de mercurij adhibendo fumo tradidimus, operæ pretium erit injunctionum mercurij formulas tradere, in quibus notate, quod nulla alia eſt differentia inter inunctionem, & fumum, niſi quod mercurius in fumo corpus intrat ſub formâ fumi: in inunctione verò mercurius corpus intrat ſub formâ ejuſdem mercurii, undè unus, idemque eſt utriuſque modi finis, & ſcopus; tutiùs tamen erit mercurium in formâ fumi, quàm inunctionis exhibere, ex eo quia inunctio nimio impetu, & quantitate in corpus intret, ſymptomatumque vehementiam quàm maximè acceleret; fumus verò quia in medici arbitrio eſt, illum in majori, vel minori quantitate adminiſtrare, & ab ejus continuatione ceſſare, ſi eum nimium urgeat, tutiori eventu exhiberi poteſt. Verum tamen eſt, quòd obſtinatis gummatibus, nodis, prout etiam pertinacibus doloribus fumo non cedentibus, efficax inunctio proficere non paràm ſolet. Undè præparato ægro, prout de fumo adhibendo diximus, omnia obſervanda ſunt, præter quòd antequàm dolium æger ingrediatur, inungi debet, deindè dolium calefactum ingredi per horæ quadrantem, ut inunctio penetret. Tam variæ ſunt inunctionum formulæ ex conglomeratis inutilibus ingredientibus, vel rebus pretioſis pro divitibus, & magnatibus, ut tædioſum foret opus eas tranſcribere. Neapoli ſequens eſt in uſu.

℞. *Mercurij*,
adip. porc. recent. & non ſa lat ana ℥. viij.
ol. laurini ℥. j.
ol. ſigni guajaci deſtill. ℥. j. ß.
ſtyracis ℥. j.
quæ diſſolvi debet in tereinth ℥. j. ß.
& f. ung. ſ. a.

Joannes Zyvelferus in animadverſionibus in Pharmacopœiam. Auguſtanam ſequens receptum deſcribit:

℞. *Mercurij vivi mundati*
axung. porc. veteris ana lib. j.
lithargyr. argentei,
ceruſſæ ana ℥. ij.
myrrh. elect.
thuris maſculi,
bdellij,
ammoniaci ana ℥. j.
theriacæ Andromachi,
Mithridatij Democratis ana ℥. j. ß.
ung. Agrippæ,
martiati ana ℥. ij.
de althæâ ℥. ij. ß.
ol. laurini ℥. iv.
axung. viperinæ veræ ℥. ij:
reſinæ pini ℥. ij. ß.

Diſſolvantur gummi in ſpiritu vini, & cum reliquis juncta, lege artis in unguentum redigantur.

Verùm tot adjunctorum congeries propter lentorem, craſſitiem, & unctuoſitatem, vel propter plumbi calces, nempè lithargyrij, & ceruſſæ commiſtionem, mercurij efficaciam infringit, poros occludit, cutem obſtruit, & intimarum partium penetrationem retardat, nec malignitatem obtundit, quia ſtultè mercurius vinctus, nec debita quantitas admiſſa fuit, nec integris viribus, ſed hebes, & torpidus membris hæret, undè graviora

viora ſymptomata non excitat, & hæc eſt ratio, cur ægri, qui iſtis inunctionibus mercurialibus quaſi perfectè curati viſi ſunt, brevi poſt recidivam paſſi fuerint. Mercuriales inunctiones quò ſimpliciores ſunt, eò majorem ſucceſſum, & celeriorem ſortiuntur effectum: ſecùs verò in tantâ rerũ ferè innumerarũ farragine evenit ubi plura intermiſta ſunt, quæ magis obeſſe, quàm prodeſſe poſſunt. Noſtra inunctionum formula talis eſt:

℞. Argenti vivi ſucc. limon. extincti ℥. ij.
axung. porc. vin. generoſo lotæ ℥. IV
ung. nuc. moſch. ℥. j.
m. omnia ſimul. f. ung.

Cum quo tantùm plantas pedum, & manuum volas inungere ſufficit, nàm mercurius per univerſum corpus penetrabit, non ſecùs ac fumus. Si aliqua in corporis parte pertinax perſeveret, vel gumma, vel nodus, vel dolor, hoc unguento mercuriali læſo tantùm loco adhibito, integra obtinebitur curatio. Inunctio in robuſto ſemel in die, in debili verò ægro alternatim celebrari debet: Unguenti mercurialis pro valido uncia una, pro debili uncia dimidia ſufficiet. Partes dolentes fortiter cum panno fricentur per dimidiam horam, deindè inungantur, & poſtmodùm dolium intret, poſt cujus egreſſum involvatur linteo optimè calefacto, & in lecto calido ſtragulis tectus per horæ ſpatium ſudorem expectet, abſterſo ſudore, æger in altero lecto placidè calido ſe componat. Quamdiù continuari debent inunctiones, non facile eſt ſtatuere propter individuorum varietatem, attamen continuari poſſunt, quouſque gingivæ tumeſcant, quod prialiſmi eſt principium, vel quandò ſolvitur corpus, vel in ore ulcera fuerint curata, & quod melius quandò dolores, & gummata evanuerint.

Et habetis jam omnium medicamentorum mercurialium, quæ tàm intrò, quàm extra in lue Venereâ adhiberi poſſunt, exactam præparationem, & genuinum adminiſtrandi modum cum omnibus accidentibus, quæ illis in adminiſtratione ſupervenire poſſunt; hæ verò præparationes licet multæ ſint occultæ, & rariſſimis medicis cognitæ, laudem tamen non merent apud veros ſpagyricos, nàm non ſolùm ab his ut proficuæ non recipiuntur, ſed ut quoque modo noxiæ exploduntur, quippè apud illos ſubilimiores inveniuntur præparationes, quibus argentum vivum omninò figitur, curatque radicitus quamlibet morbi Venerei ſpeciem ore aſſumptum trium granorum pondere, nulla concitante ſenſibili evacuatione, hujuſmodi eſt Mercurius diaphoreticus Paracelſi, & Helmontij, cujus præparationem tradidimus in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ, lib. 4. cap. 3. art. 4.*

CAP. XX.

De Gummatibus.

MAla ſymptomata ſunt dolores Venerei, ſed peſſima gummata, & omnem antecellunt noctis torturam, nec ipſi equuleo aſſimilanda, ſunt ipſo doloroſiora dolore; cum doloribus, vel poſt dolores accidere ſolent. Appellantur gummata, quia materiam continent craſſam liquato gummi non abſimilem.

Signa.

Tumores ſunt circa articulos, & internodia, qui ſæpiùs oriri ſolent in fronte, capite, tibijs exteriore parte, & cœteris locis excarnibus. Cognoſcuntur ex aliquo luis etiam diutiſſimè prægreſſo ſymptomate, & noctù tantùm cruciant. Interdùm ſunt majores, interdùm minores, & nunc minùs duri, ſæpius ſteatomatum, & atheromatum naturam habent, raró meliceridum, attamen folliculo carent. Quandóque tophacei ſunt majori ex parte lapidoſi, & porum oſſeum tangentibus præbent.

Cauſæ.

Vulgares pro gummatum cauſâ pituitam, & melancholiam tenacem, in pravam & vitioſam materiam redactam aſſignant, quam natura concoquere non poteſt ratione viſcerum malè affectorum, & præcipuè hepatis, illamque ad partes demandat imbecilles, in quibus gummata, & tophos progignit. Verùm hæc vulgarium cauſa nimis eſt trivialis, ſicut tota eorum doctrina; nec materiam, nec modum, quo gummata fiunt, explicat; ideóque ſuſpicioſam exiſtimamus.

Diximus dolores fieri per fermentum Venereum ab ultimo partium nutrimento ad ſanguinem tranſmiſſum; ſanguis enim nutrimento ſalſior eſt. Si iſtud ſal à venulis, & arteriolis capillaribus ad perioſtia ſe colligat Venereo fermento imprægnatum, exaltatur, & corroſivum evadit, primò atrociſſimos parit dolores; Si inter oſſa, & perioſtia ſe diffundat, immobiliterque perſeveret, dolores fixos, deindè doloroſiſſima excitat gummata, tandèm nodos, & tophos.

Prognoſis.

Gummata quandóque ſunt ſimplices tumores, at ſi per aliquod temporis ſpatium cruciârint, ſub perioſtio oſſa exedunt, corrumpunt, & mortificant.

Curatio.

Ad gummata diſcutienda vulgares primò corpus de communi morborũ omnium purgant catharticis, & deindè ad ſalſæ parillæ decocta deveniunt, tanquàm hepatis alterativa, quia efficaciſſimam cenſent ſalſam pluſquàm lignum, ac ejus corticem. Verùm nos obſervavimus ſalſam nunquàm eliminaſſe, non tantum gummata, ſed nec etiam dolores; tùm ratione modi, quo decocta conficiunt: tùm quia imbecillia ſunt pro tàm ſævo extirpando ſymptomate, quod majora, & efficaciora requirit medicamina.

Ad hunc etiam finem gummatibus *emplaſtrum de Ranis cum duplici, vel triplici mercurio* imponere ſolent, vel linimentum mercuriale. Verùm licèt quandòque hoc emplaſtrum, vel linimentum gummata colliquet, majores tamen emergunt procellæ, (niſi totaliter lues extirpetur) nàm liquatâ gummatum materiâ, & per totum diffuſâ, fit lues univerſalis. Id in tenuioris fortunæ fœminâ obſervare nobis evenit, hæc gummata in capitis vertice cum truci patiebatur dolore, noctéſque ejulando peragebat inſomnes, undè doloris impatiens facta nos conſulit, ſed quia pauperie premebatur, quæ eſt immedicabile malum, vix emplaſtro de Ranis cum duplicato mercurio à nobis deſcripto potiri potuit, cujus impoſitio intra octo dies dolorem, & gumma diſcuſſit, ſed brevi ſpatio

tio gummatis materia in corporis habitum à capite defluxit, & univerſam cutem confertum variolarum Venerearum agmen conſpurcare cœpit, quarum numerum comprehendere impoſſibile erat, undè miſerabiliter ſuis ceſſit fatis. *Sennertus*, ut experimento probatum refert infraſcriptum emplaſtrum, ut.

℞. *Empl. diachyl. cum gummat.* ℥. j.
ſimpl. ℥. ß.
merc. ſalivâ extincti ℥. j.
ol. guajacini q. ſuff. f. empl.

Verùm hoc emplaſtrum non multùm differt ab emplaſtro de Ranis, ideóque ijſdem angit procellis.

Inungunt gummata *oleo ligni guajaci*, ſed incaſſùm, nunquàm enim hoc oleum gummata reſolviſſe, vel vidimus ſaltem ſedaſſe dolores, nec decantatis chymicorum encomijs ſatisfeciſſe, imò promiſſo ludit inani, undè à remediorum ſuppellectili meritò receſſit. Nonnulli *vini ſpiritu* gummata reſolvere tentant, ſed fruſtrà, cùm vini ſpiritus ſit debile medicamen ad gummata reſolvenda, & ſiquam moliretur reſolutionem, malùm pejoraret, nàm ſubtili parte reſolutâ, nodi, & tophi reſolubiles perſiſterent.

Si gummata reſolutione fuerint incapacia, licet ſuppurationi reluctentur, ea ſuppurare ſatagunt varijs oleis, *amygdal. lilior. chamomill.* diverſiſque *adipibus etiam rancidis*, *gallinæ, porci &c.* Vel utuntur Galeni emplaſtro, ut

℞. *Pernam porcinam ſalitam,*
ſed rancidam, bull. & f. jus,
in quo caſeum vetuſtiſſimum
coque ad emplaſtri conſiſtentiam,

& ſupra gummata, nodos, & tophos applicant. Aliqui *emplaſtro de mucilaginibus, & filij zacch.* utuntur. Collocant vulgares gummata inter tumores frigidos, ſcilicet inter atheroma, ſteatoma, & meliceridem, craſſam, tenacemque materiam coctioni reluctantem cum folliculo habentes, & miramur, quòd ea vanidis oleis, pinguedinibus, & mucilaginibus ſuppurare tentant. Certè gummata illud juvamen conſequentur, quod ex unguento hernia.

Solent gummata quandóque ex diutinâ ſuppurantium applicatione mollitiem ſub cute contrahere, at decepti vulgares chirurgi ea ferro aperiunt; ſi ſubjectum os deprehendunt adeſum, abradunt, vel adurunt, aliàs digerunt, mundificant, carne replent, & demùm conſolidant. Verùm ferri apertio doloroſa, horribilis, & periculi plena eſt, præcipuè ſi fiat in articulis, nervis, & tendinibus.

In nodis, & tophis fortiora uſurpant emollientia, ut *radices bryoniæ, cucumeris agreſtis cum radice altheæ in aquâ ardenti &c.* Itèm *gummi ammoniacum in aceto ſolutum &c.* Vel imponunt *laminam plumbeam mercurio illitam.*

Gummatum curatio ità perficitur: Applicetur ſupra partem affectam emplaſtrum de Ranis cum triplici mercurio, quod poſt 24. horas removeatur, & poſt quatuor dies ſumat patiens *Turpetum minerale dulce* ter, vel quater eo modo, quo de doloribus diximus. Vel corpus optimè *extracto catholico cum mannâ mercurij* purgetur, deindè ad ſuffumigiorum, vel inunctionum uſum deveniendum eſt, illis adhibitis cautelis, quas ſuprà recenſuimus; verùm quia in horum exhibitione horribilia emergunt ſymptomata, & ægri in magno vitæ diſcrimine verſati

videntur, meritò ea repudiamus, cùm tutiora habeamus remedia: Eapropter nullum majus, & certius medicamen pro abſolutâ gummatum ſanatione, quàm noſtra *Aqua Anti-Venerea* reperitur, quæ citò, tutò, & jucundè his extremam imponit manum, ſi eam juxta noſtrum parandi, & exhibendi modum quiſque præbeat, & brevi tempore abſque topicis evaneſcunt cum totali luis exterminio. Quòd ſi quandóque reſolutioni reluctentur, topica mercurij inunctio adhiberi poteſt.

Interdùm gummatum ſuppurationem molimur, tunc citiſſimè noſtro *emplaſtro Benedicto*, quo nullum extat majus, ſuppuramus, & aperimus, deindè noſtro *Vnguento Magiſtrali* ad cicatricem uſque utimur, antequàm aquam Anti-veneream propinemus, vel *mercurium diaphoreticum* alibi à nobis deſcriptum præbeamus, quo luem fundi.ùs extirpamus.

Si nodoſa, vel tophacea ſint gummata ab acido coagulante, tunc cauſtico mercuriali, cap. de Bubone deſcripto, aperimus, & poſt materiæ eductionem, ut ſuprà progredimur.

Cap. XXI.

De Oſsium Corroſione.

IN nullo ſymptomatum genere Venerea lues tàm ſuam digito demonſtrat naturam, quàm in oſſium corroſione, & quaſi depoſitâ veſte uſque ad oſſa, ante omnium oculos ſe contemplandam præbet, bardoſque reprehendit vulgares ſe non occultè, ſed manifeſtè agere; eſt enim ejus venenum corroſivum de ſalis exaltati naturâ, id clarè patet in cariebus, ulceribus, doloribus &c. qui non niſi à merâ producuntur corroſione. Si hoc ſal ulteriùs quàm maximè exaltetur, ac ſupremos exaltationis gradus, & activitatis nanciſcatur, in potentiſſimum corroſivum tranſit venenum, quod cane pejus oſſa corrodit.

Signa.

Si gummata exquiſitis adhibitis remedijs non reſolvantur, certiſſimum ſignum eſt oſſa, quæ ipſis ſubjacent, eſſe corroſa. Qui diuturno capitis dolore ex Venereâ lue affligitur, & nullis præſidijs curari poteſt, illæſâ capitis, cute, ſubjectum cranium habet adeſum. Si gummata adaperta fuerint, & ægrè ad cicatricem perducuntur, qua inductâ, paulopoſt cicatrice ruptâ, iterum aperiuntur, de oſſe carioſo nullus remanet ambigendi locus, quia ſanies ex carioſo oſſe emanans cicatricem corrodit, & ulcus patefacit. Hinc certiſſimè conjicere licet: Siquod ulcus ſæpiùs renovetur, ſemper de oſſe adeſo ſuſpicionem præbet. Sæpiùs palati oſſa, & narium cariantur, ſi horum ulcera in longum protrahantur tempus, putrefactivâ exeſione primùm oſſa, quia denſitate ſuâ magis reſiſtunt, exedunt, & corrumpunt, poſt-modùm carnem, quia rara, & foraminata eſt. Cognoſcitur hoc, quia ſanies ex ulcere emanans copioſior eſt, quàm pro ulceris magnitudine, eſtque tenuis, fœtida, & livi-

da; caro ulceri ſuperpoſita mollis, & flaccida redditur à ſanie. Si oſſium caries ſe ſubtrahant oculis, ſpecillo immiſſo in ulcus uſque ad os explorantur, nàm ſi os inæquale, aſperum, & molle deprehendatur, carioſum eſſe ſine controverſiâ eſt. Si ſpecillum minùs intrat, corroſio ſuperficialis eſt, ſi verò altiùs deſcendit, profunda.

Cauſæ.

Credunt vulgares oſſa cariem contrahere, & corrumpi ab occultâ luis proprietate; cæterum eſt occulta in cauſâ, & manifeſta in effectu, & integrâ remanente cauſâ effectui medentur, vel illa præbent medicamenta, quæ ab occultâ proprietate curant: ſed ſi eſt cauſa, eam non cognoſcunt, niſi ab effectu, & ſic perpetuò occultum per occultius, & ignotum per ignotius aſſignant. Fiunt oſſium corroſiones, cùm ulcera, intolerabilis capitis dolor, & gummata non tempeſtivè curantur, ſed oſſa, quæ ipſis ſubjacent, exaltati ad ſupremum activitatis gradum ſalis paulatim contagium ſuſcipiunt, quod per eorum ſubſtantiam diſſeminatur, undè oſſium corroſiones, putrefactiones, & mortificationes ſuccedunt.

Prognoſis.

Truculenta in lue Venereâ eſt oſſium corroſio, ſed adhuc truculentior, cùm corroduntur in illis locis, ubi chirurgicæ operationes non facilè inſtitui poſſunt, ut in articulis, magnorum oſſium capitibus, circa muſculorum capita, nervos, & tendines, imò truculentiſſima eſt eorum putrefactio, & corruptio. Oſſium corroſio ulceris ſanationem impedit, nec ulcus perfectè ſanari poteſt, cui corroſum ſubiacet os. In oſſium corroſione caro livida malum portendit; ſignificat enim maximam eorum corruptionem. Si palati os adeſum fuerit, ſermo vitiatur, nàm aër, qui in palato, tanquàm in loco camerato, elidi deberet, ſimul per foramen ad nares penetrat, & per eas erumpit. Omnia liquidiora, quæ per os aſſumuntur, ex naribus proſiliunt. Malum ad nares ſerpit, & facilè cerebro communicatur. Eroſis naſi oſſibus, exeduntur narium pinnæ, & cartilago, ac ad palatum, cerebrum uſque ſerpit. Si capitis os corroſum fuerit, facillimè lues cerebro communicatur.

Curatio.

Oſſium caries curant vulgares carnem abſumendo uſque ad os ſubjectum *alumine, uſto, pulvere ſabinæ, calchanto aduſto, vel aquâ aluminoſâ*, vel carnem ferro abſcindunt, vel ferro ignito, vel cauſtico utuntur medicamento. Si foramen aliquod in carne adeſit, ut plerùmque fieri ſolet, illam *turundâ ex gentianæ radice, vel ex ſpongiâ concinnatâ* aperiunt, os carioſum detectum abradunt, *vel euphorbij, & peucedani pulveribus* ad lævitatem reducunt, & tandèm ſarcoticis ulcus curant. Si os fuerit corruptum, naturam expectant, ut illud auferat, & ſeparet, ſed natu-

natura tardè, & vix 40. vel 60. & quandóque 80. dierum ſpatio oſſa corrupta ſeparat, & interim vitium in morâ pars ſana contrahit; Si totum opus naturæ imperio committant, præterquamquod Venerea lues eſt extra naturæ juriſdictionem, conclamatum eſt de vitâ ægri. Eapropter ad oſſis exciſionem deveniunt, idque ſcalpro exciſorio cum malleolo aſſequuntur, eodem ferè modo, quo ſtatuarij ſtatuas efformant, quouſque lividum, & denigratum ablatum fuerit poſtmodùm *myrrhæ*, *& radicis ariſtolochiæ pulveribus* os exciſum aſpergunt. Si os totum corruptum fuerit, auferunt illud, & primò alimento privant ſiccis medicamentis, uti ſunt *folia hyoſcyami, radix peucedani, utriuſque ariſtolochiæ, iris, opoponax, ſquama æris, ærugo &c.* vel ferro ignito; deindè os nutrimento deſtitutum facilè auferunt, imò cadit, non aliter ac folia autumno, cùm humido radicali privantur.

Si capitis os tectum fuerit, & carioſum, vel corruptum, cutem ſecant, detectum os abradunt, ſeparando à ſano corruptum; verùm ſi corruptio profundiùs ſe inſinuavit, totum auferunt terebrâ, vel meliùs trepano, circumliniunt oleo roſaceo cutem ad inflammationem arcendam, & ſtuppam cum ovi albumine conquaſſato per 24. horas ſuper imponunt, deindè *aquâ aluminoſâ cum aquâ roſaceâ temperatâ* os foraminatum madefaciunt, *emplaſtrum de Betonicâ, vel de Gummi Elemi* applicant. Quandóque affectam partem abluunt adſtringente *decocto ex roſis, betonicâ, ligno guajaco, parato in vino auſtero*, adduntque *aluminis* parum, & tandèm *unguento de plumbo* cicatrizant.

Si palati, vel naſi os corruptum fuerit, bis in die *aquâ aluminoſâ magiſtrali* goſſypio excepta affectam madefaciunt partem. Quandóque ad ſaniei eductionem palatum *melle roſaceo* inungunt, tum *aquâ aluminoſâ cum aquâ roſaceâ*, *vel plantaginis* detergunt, & interim *decocto ſcabioſæ, plantaginis, agrimoniæ, roſarum*, ut os abluat æger, imperant, vel *decocto ligni guajaci, & ſaſſa parato in aquâ plantaginis.* Intereà per totum curationis tempus decocta frequentant.

Iuxta varias oſſis corroſi indicationes vario modo ejus curationem inſtituimus, undè corpore depleto, ſi os ſub oculos non cadit, quia carne operitur, ulcus inducatur, & ſpecilli intruſione exploretur, quòd ſi aſperum, & minùs penetrans deprehendatur, ſuperficialis erit corroſio; tùnc tota caro abſumenda eſt *præcipitato dulci, noſtrâ aquâ ſalis armoniaci, ejuſvè ſpiritu, vel ſpiritu mercurij albo*, donec corroſio ſecundum totam ſuam latitudinem, longitudinem in conſpectum veniat, & fiat oſſis abraſio limâ ad lævorem, vel madefiat *balſamo caryophyllorum, in quo facta fuerit peucedani, euphorbij, & radicis ariſtolochiæ rotundæ infuſio, vel bryoniæ trita* imponatur. Verùm ſi aliquantulum profundiùs corroſum fuerit, totum corroſum ad ſanum uſque auferatur, lævitate ſuperinductâ, deindè ſarcoticis, & præcipuè *un-*

guento

guento noſtro magiſtrali, perioſtio inducto, ad cicatricem perducatur.

Si caro appareat flaccida, ſpongioſa, pallida, aut livida, oſſis corruptio profundior erit, tunc totum corruptum auferatur; neque enim quod mortuum eſt corrigi, emendari, & in naturæ gratiam redire poteſt, cùm à privatione ad habitum non detur regreſſus, & hoc præter naturam eſt, & à naturâ gratiam non ampliùs recipere valet. Nec oſſibus ſphacelus accidit, ſed tantùm corroſio, & putrefactio, cùm ſphacelus ſolummodò in partibus carnoſis mollibus accidat. Nullâ interpoſitâ morâ, citam ablationem procurare debemus, præſertim in thoracis oſſibus.

Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

Nec naturam pro oſſis ſeparatione præſtolari poſſumus, quia actu affert perniciem, & niſi ablatio fiat, irreparabilis ſequetur mors. Eapropter iſta procraſtinatio periculoſiſſima erit, nec unquàm in Lue naturam criſim moliri obſervavimus. Caro itáque ſuperjacens abſumatur medicamentis ſuprà propoſitis, vel cauſtico, vel cauterio potentiali, vel diſſecetur, quouſque os corruptum denudetur, & ne nervi, tendines, muſculorum capita, aut arteriæ, & venæ majores lædantur, ſecundum partis longitudinem, fibrarumque ductum, neutiquàm tranſverſim, inſtituatur; verùm non ſemper ità commodè operatio celebrari poteſt, quin aliqua harum partium læſio non oboriatur.

Medicamenta, quæ os corruptum à ſano ſeparant, exſiccantia eſſe debent, ut excrementitias ſuperfluitates in corrupto abſumant, & ipſum ſanum conſervent, hujuſmodi ſunt *oleum ſulphuris p. d.* hoc modo paratum:

℞. Sulph. citrini lib. j. ponatur ad ignem lentum, ut liqueſcat, cui adde
tartari uſti pulveriſati lib. ß.
miſce diligenter, donec frigida evadant. Poſteà pulveriſentur, & ſuper lapide in loco humido ponantur, donec in oleum p. d. tranſeant. Hoc oleo oſſa corroſa, & corrupta inungantur. Multùm ad ſequeſtranda oſſa valet *Acetum radicatum*. Itèm hæc *tinctura Euphorbii*:

℞. Peucedani,
euphorbii,
radic. utriuſque ariſtoloch.
iridis,
bryoniæ ana ℥. ß.
myrrhæ,
aloës ana ʒ. ij.
ſpiritûs vini q. ſ. &
extrahatur tinctura.

Si tanta ſit oſſis corruptio, ut his, vel aliis medicamentis tolli non poſſit, ubi os non ità altè corruptum eſt, ſcalpro, ubi profundiùs, terebrâ opus eſt, quæ operatio tunc abſoluta eſt, cùm ſcobs nigra deſiit. Si totum vitiatum eſt, totum eximendum.

Si capitis os carioſum fuerit, ſecetur cutis, in qua operatione ſi magna ſanguinis profuſio ſuccedat, *noſtrâ Aquâ Arteriali, in Pyrotechniâ, vel Tomo* 1. *De Tumoribus cap.* 15. *De Aneuriſmate deſcriptâ*, ſiſtatur. Deindè os abradatur, vel *tinctura Euphorbii,*

phorbij, vel oleo ſulphuris, vitrioli, ſive ſpiritu ſalis armoniaci alternis diebus cum filamentis madefiat os, donec ad liquorem reducatur, interim vulneris margines, partes ſanæ muniantur, & *fodicationum emplaſtrum* ſuperponatur, ac *unguento noſtro Magiſtrali* cicatrice obducatur. Si corruptio profundiùs ſerpat, vel totaliter ſit corruptum, trepano auferatur, & *tincturâ caryophyllorum* regatur pars cum *fodicationum emplaſtri* ſuperpoſitione, & *unguento magiſtrali* pedetentim ad cicatricem deveniat. Curatio diuturna eſt; eapropter ad longam, invictamque tolerantiam hortetur æger, & intereâ *Aquâ noſtrâ Anti Venereâ* utatur.

Palati oſſi carioſo, vel corrupto quàm citiſſimè eſt occurrendum imò cùm medicus palati puſtulas & ulcera obſervet, ſtatim oſſis corruptioni conſulere debet; purgato itáque corpore pilulis pluries ſuprà repetitis, leviter os tangatur *aquâ viridi, vel noſtrâ ſalis armoniaci, tinctura euphorbij, ſive ſpiritu mercurij albo cum aquâ perſicariæ diluto;* penicillo bis in die. Os interim pluries in die gargariſmate *ex decocto perſicariæ, ſcabioſæ, & roſarum cum ſale armoniaco, & melle roſaceo ſimplici* colluatur, & corrupta oſſicula fruſtulatim ſequeſtrantur, ac patiens *aquâ noſtrâ Anti Venereâ* non defraudetur.

LIBER QVARTVS.

De Tabe ex Venereo fermento productâ.

FErmenti Venerei jàm patefecimus eſſentiam, quam in fixione liquorum volatilium, reſolubiliumvè per viventia corpora ſeſe moventium conſiſtere probavimus, Quippè qui eorum fixiones aliàs volatiles ad ipſa accedentes cognoſcunt, & ad eorum naturam vitali calori reſiſtentem ſe convertunt, facilè ejus quidditatem adipiſcuntur. Docuimus prætereà affectuum differentias, quibus hujuſmodi fermentum inquinatorum corpora torquet, pendere ex ipſorum corporum partibus, in quas fermentum iſtud diffunditur, & imprimitur: ſi in liquidis, verſantibuſque corporis humoribus fiat fermenti diffuſio, prima producitur effectuum differentia; ſi verò ſolidis ſpermaticis mollibus imprimatur fermentum, ſecunda excitatur morborum differentia; tandèm ſi ſolidis duris, oſſibus ſcilicèt, fiat fermenti adhæſio, tertia enaſcitur læſionum differentia. Has differentias exactè tranavimus, ſigna, quibus ipſæ ſe pandunt, aperuimus, prognoſes, quibus earum eventus in bonum, ſive

ſive in malum portenditur, adduximus, & medicamenta, quibus efficaciſſimè curari poſſunt, tradidimus; verùm quia Tabes Venerea omnibus his tribus notatis differentiis, quibus corpora à contagio Venereo lædi poſſunt, ſupervenire poteſt, ne in eâ curandâ in dubio, perplexoque maneatis judicio, operæpretium vos magnum eſſe facturos exiſtimavimus, ſi Venereæ tabis ſingularem explicationem in hujus tractatûs complementum vobis ſuggereremus, unde ſit.

CAP. I.

De Nominibus, quæ Synonima cum Tabe exiſtimantur.

SCriptores tùm veteres, tùm recentiores, qui litterarum eruditionem profeſſi ſunt, in nominum proprietatibus laborârunt, ut id quod per ea connotare vellent, ſine ullâ ambiguitate perciperetur; artium verò profitentium vulgus hujuſmodi nominum eruditione jejunum faciliter in confuſionem omnia trahit, ea rebus tribuendo nomina, quæ nunquàm talia meruêre; hinc per abuſum multa in medicâ facultate ſunt in obſcuro, perplexaque in rebus percipiendis tyronum ingenia fiunt, ut in hoc affectu, quem tabem connotare exiſtimârunt, ac per marcorem hecticam, maraſmum, atrophiam, cachexiam, & phthiſim deſignari ſolent; undè ab horum nomine unamquamque rem eandem ſignificari credatur, cùm ità non ſit apud eruditos; priuſquàm igitur rei interpretationem aggrediamur, operæpretium erit dictorum nominum genuinam ſignificationem tradere.

Tabes vox eſt latina ſignificans viventis corporis extenuationem ex curâ, vel animi mœrore procedentem, tranſlata deindè quoque fuit ad ejus corporis affectiones, quæ in extremam exſiccationem illud adducunt, vel paulatim corrumpunt.

Marcor etiam latinum eſt nomen idem ferè ſignificans, ac tabes; verùm quodammodò generalibus nomen eſt marcor, quàm tabes, nàm ea, quæ ſine corrumpente causâ ſpontè in exſiccationem properant, ut extrema ſenectus, & vegetatione ultima periodus, magis marcorem pati dicimus, quâm tabem, quæ tempeſtivam corruptionem deſignat.

Tabi, & marcori Maraſmus reſpondet, cujus tres ſpecies ab antiquis proponuntur.

Prima maraſmi ſpecies eſt, cùm alimentum ad corporis partes non accedit, & ſumma oritur macies, & hæc maraſmi ſpecies à græcis Atrophia dicitur.

Secunda maraſmi ſpecies, cùm ob malam corporis habitûs diſpoſitionem nutrimentum, quod ad illud fertur, corrumpitur, & hæc maraſmi ſpecies ab ipſis græcis Cachexia appellatur.

Tertia maraſmi ſpecies eſt, cùm ex putrido ulcere præciſè in partibus

intra thoracem contentis contracto nutrimentum contaminatur, & non apponitur, & hanc maraſmi ſpeciem phthiſim dixêre Græci.

Hectica deindè græca etiam vox eſt,& ſonat habitualis, ſive habitûs corporis mala diſpoſitio, quæ unicuique illius particulæ ſolidæ eſt uniformiter impreſſa, ità ut non ſit particula ulla ſolida in corpore, quæ affectu cunctis aliis communi non laboret; hinc apud Galenum paſſim invenietis calorem hecticum, febrem hecticam, pulſum hecticum, & his ſimiles loquendi modos, qui habitualem totius corporis paſſionem deſignant.

Hinc ſciendum eſt, quòd hectica diſpoſitio præcedit in corporibus tabem, ſive marcorem latinorum, ſive dicas maraſmum græcorum, & per conſequens tres illas maraſmi ſpecies, atrophiam ſcilicèt, cachexiam, & phthiſim. Impoſſibile enim eſt,ut totum corpus marceſcat, & contabeſcat, quin priùs ſingulæ, & univerſæ ipſum corpus componentes particulæ malè afficiantur, & ſingulæ univerſæque paulatim in marcorem abeant: undè eſt,quòd periti Medici conatus exerceri non debet in inveſtigando, quid ſit tabes, quid atrophia, quid cachexia, quid denique phthiſis,quæ habitualem corporis diſpoſitionem, veluti cauſam conſequuntur: ſed omnes ingenij vires intendere debet medicus,ut quantùm fieri poſſit, clarè, diſtinctéque cognoſcat primum illud, ex quo habitualis diſpoſitio ſuum nacta fuerit initium, undè ſit.

Cap. II.

De Habituali viventium corporum Affectione in genere.

Conſentiunt cum antiquis recentiores in eo,quòd una natura vivens animal regit,conſervat, & movet; diverſa tamen illa nobis apparet ex functionum partium diverſitate; oculus enim videt, & non audit, auris audit, & non videt: verùm iſta functionum diverſitas minimè quidèm à diverſis naturis intra animal latentibus pendet,ſed ab ipsâ organorum diverſitate; quippè oculus ab aure differt, auris à palato,& ſic de aliis; at natura cùm ſit principium motûs ejus,in quo ineſt, una ſemper eſt, & eadem, motuum verò,ſive functionum, actionumque diverſitas pendet ab organo mobili,quod pro ſuæ texturæ, & compoſitionis proprietate movetur. Igitur cùm una natura in ſingulis corporis particulis vigeat, ſintque in ipſo corpore aliqua membra, in quibus ob functionum nobilitatem, & præſtantiam, ipſam naturam veluti præſidere cognoſcamus, non erit à ratione alienum nobis ſuadere id,quod à magnis viris ſancitum fuit,Naturam ſcilicèt viventium influam, & inſitam eſſe; influam quidèm in principalibus membris, inſitam verò in ſubſtantiis totius corporis particularum.

Nunc intelligere erit facile naturam influentem, & naturam inſitam, ſi concipiamus ignem in ſuo

foco

foco accenſum ; & multa corpora circa ipſum poſita, quæ ab ipſius ignis præſentiâ ſint excalefacta, in hoc enim exemplo ignis in ſuo foco influus dicitur, quippè qui in vicina corpora ſuum diffundit calorem, iis illum imprimit ; color verò calefactorum corporum inſitus dicitur, ex eo quia ab igne in ſuo foco exiſtente fluit, ipſis corporibus participatus, ſubſiſtitque per perſeverantem præſentiam ipſiuſmet ignis. Conſtat etiam ex eodem exemplo explantari, & minui calorem inſitum in circumſtantibus corporibus pro majori, & minori influi ignis robore, & vehementiâ : extingui quoque prorsùs ſi ignis omninò extinguatur.

Simili ſanè modo natura viventium influa, & inſita dici poteſt; influa enim eſt in illis membris, quorum functionibus reliquis corporis particulis aliquid præparatur, & ſubminiſtratur. Inſita deindè eſt in cunctis particulis, quæ aliundè vivendi actum mendicant, & ab alieno pendent arbitrio.

Ex his cùm clarum ſit, quid intelligi venit pro naturâ influâ, & inſitâ ; reſtat nunc videre, quænàm corporis pars influæ naturæ privilegio gaudeat, & quænàm inſitâ fruatur.

Primò, ventriculus influam habet naturam : etenim quòd à cibis ſeparatur nutrimentum, à ventriculo in reliquum corporis diffunditur.

Secundò, eandem naturam continent inteſtina, tùm pro munere, quod commune cum ventriculo habent, tùm etiam ob excrementorum tranſmutationem ex ſuperioribus inteſtinis ad inferiora.

Tertiò, eàdem naturâ potitur lien ob ſeroſitates, quas à ventriculo ſugit, & in venas tranſmittir.

Quartò influens natura eſt in renibus, qui ſerum ab humano corpore ſugunt, & in veſicam deponunt.

Quintò, influa quoque exiſtit in hepate, quod ſanguinem colat, volatilem facit, & ad corpus vivificandum idoneum.

Sextò, influam naturam obtinent pulmones, quorum ope aër intra corpus recipitur ad diverſos fines neceſſarius.

Septimò, influam habet naturam cerebrum, cùm ſibi continuâ ſpinali medullâ, ab his enim tùm ros albis, ſpermaticiſque partibus ſubminiſtratur, dùm voluntarius infunditur motus.

Præter notata membra principalia, quæ influentem naturam continent, reliquæ omnes corporis particulæ eandem naturam inſitam habent, & ab illis ſupradictis influxum aliquem recipiunt neceſſarium, ut exempli gratiâ à ventriculo nutrimentum, à corde ſanguinem, & calorem, à cerebro rorem, & cambium antiquorum.

Sunt ergò iſti principaliores influxus tres, primus eſt nutrimenti,

quod à ventriculo, & inteſtinis toti corpori ſuppeditatur. Secundus eſt ſanguinis, & caloris, qui in corde perficitur, & per univerſum corpus diſtribuitur. Tertius tandem eſt roris, & cambii, quod in ſolidas totius corporis partes diſpergitur à ſubſtantiâ medullari cerebri, & ſpinalis medullæ elaboratur.

Hac doctrinâ naturæ influentis, & inſitæ poſitâ, poſito quoque in ventriculo nutrimenti influxu, & in corde ſanguinis, & caloris, & tandem in cerebro roris, & cambii, ut affectionem habitualem intelligamus, priùs nobis perpendendum eſt, quomodò ſe habeant iſti influxus in homine ſano, qui integrâ valetudine gaudet, nàm facile deindè erit cognoſcere, quomodò iidem ſe habeant in malè affecto, & infirmo corporis habitu.

Ventriculo, corde, & cerebro in eorum naturali conſtitutione manentibus, neceſſariò univerſi corporis habitus apparebit floridus, vegetus, & optimè nutritus, non ex aliâ cauſsâ, niſi ex eâ, quòd à ventriculo particulis illius nutrimentum perfectè elaboratum diſtribuitur, à corde optimus ſanguis, & temperatus calor impertitur, & à ſubſtantiis medullaribus in ſolidas ipſius corporis particulas roridus liquor diffunditur.

Habemus optimum corporis habitum, quoties ſingulæ, & univerſæ corpus componentes particulæ optimum nutrimentum à ventriculo habent, optimum ſanguinem, & temperatum calorem à corde, & optimè paratum rorem à medullaribus ſubſtantiis. Ac cum ſit extra omne dubium eorundem membrorum eſſe functiones læſas, quorum ſunt functiones ſanæ: ergò ſi optimus, vel ſanus corporis habitus à ſanis functionibus ventriculi, cordis, & cerebri producitur; malus, & infirmus ejuſdem corporis habitus à læſis, depravatiſque eorundem membrorum functionibus producitur, quod accuratè fuit à *Galeno* animadverſum *lib. de Marcore* ſequentibus verbis: *Itáque perſpicuum iam eſt, ſi marcor totius corporis affectus ſit, ipſe niſi etiam animalis principio patiens fieri poſſe: imò verò fieri non poteſt, ut alius in toto animali affectus ſit, aliud verò principium occupârit: ità fit, ut marceſcentibus neceſſe ſit cordis corpus exſiccari, quamobrem ſi omnes cauſſas, à quibus exſiccari cor ſolet, invenerimus, etiam utrum, qui marceſcunt omnes inſanabiles, an cuncti quidam eorum poſſunt, intelligamus.*

Præſupponit ergò malus corporis habitus principalium membrorum læſionem vel omnium, vel quamplurium, vel ſaltem eorum unius; ſufficiens enim eſt unius principalis membri læſio, ut reliqua deindè lædantur: quippè principalia membra mutuo gaudent influxu, nec poteſt eorum unum malè ſe habere, quin reliqua, & ipſum univerſum corpus malè ſe non habet; intereſt tamen multùm ſcire medicum, quod membrum primò, & per ſe læſionem contraxit, quod deindè per conſenſum, & per influxum, ſive per accidens; Id enim multùm facit tùm ad prognoſim, tùm ad curationem ſuper-

perveniencis maraſmi, ut ſuprà citato loco fortè innuit *Galenus*, remque clariùs explicat *eodem libro cap. 7.* in ſequentibus verbis: *Totum autem febris voco etiam animalis partem, quæ primò ſuis ſolidis partibus immodicè calefacta ſit, cor igitur primùm calidius, quàm par ſit affectum, hecticam febrem affert: Deindè jecur non tamen per ſe, ut cor, ſed quod illud in conſenſum ſecum trahit, enimverò ipſe affectus cordis rationem cauſſæ obtinet; ſed qui ſunt corporum cordi vicinorum, tamen ventriculus, & poſt hunc quoque alia concalefacere cor poſſunt: quare ſi vicinitatem attendas, oportet pulmonem maximè omnium aliorum ſimul concalefacto corde febrem hecticam, & ſiccam importare, ex qua marcor conſequitur.*

Ut itaque ex allatâ doctrinâ Habitualis Affectionis eſſentiam intelligatis, & eam definiendo, memoriæ mandetis, dicimus, quod *malus corporis habitus eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, quod ratione ſui muneris aliquid cunctis ipſis totius corporis particulis diſtribuit.* Explanabimus nunc hujus definitionis partes, ut clariùs habitualis affectionis eſſentiam percipiatis.

Diximus primò, quod ſit diſpoſitio ſingularum &c. ut ſciatis non ſatis eſſe aliquam, corporis partem, ut manum, pedem, hiſque ſimilem ob topicam aliquam affectionem contabeſcere ad conſtituendum affectum habitualem; nàm particularis cujuſdam membri corporis tabes, vel facilis curationis erit, vel vitæ extinctionem non affert, quod contrà ſe habet in affectu habituali totius corporis.

Diximus à naturali ſtatu recedens, ut intelligatis impoſſibile eſſe habitualem affectum produci, niſi diſpoſitio ſingularum corporis particularum à naturali ſtatu recedat; nàm quouſque natura inſita membrorum malo influxui reſiſtet, eouſque bonus habitus perſeverabit, ac tunc in malum declinare incipiet, cùm inſita partium natura pravo, malóque influxui ſuccumbere inceperit.

Diximus ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, ut indè percipiatis habitualem affectionem produci non poſſe, niſi principale aliquod membrum non per accidens, ſed eſſentialiter in propriâ ſubſtantiâ læſionem contraxerit; quippè ſi per accidens lædatur, ut in putridis evenit febribus, eouſque malus habitus duraverit, quouſque humor, ſive materia febris putridæ ſuâ præſentiâ, & motu turbatur, ac temperiem principalium membrorum non tenuerit, redeunte deindè priſtina temperie ob coctionem materiæ ejuſdem putridæ febris, redibit & ſimul bonus corporis habitus, ac quoties ſubſtantia membri principalis læditur, malus habitus talem læſionem conſequitur, nunquàm ceſſabit, niſi cum reſtitutione integrâ læſæ illius membri ſubſtantiæ, dummodò à morte non præveniatur infirmus.

Diximus tandem, quòd ratione ſui muneris aliquod cunctis &c. ut certi indè fiatis læſionem ſubſtantiæ illius principalis membri habitua-

bitualem affectum inducere, quòd animal functionem exercet, ob quam aliquod cunctis totius corporis particulis præparatur, ut in bono habitu conſervetur; etenim licèt oculi ſint viventis animalis principaliſſimæ partes, ut etiam ſunt teſtes, quia tamen iſtæ partes functiones non exercent, quarum ope aliquod cunctis corporis particulis præparatur, ſi oculi extrahantur, ſi teſtes abijciantur, vel quomodolibet iſtæ partes corrumpantur, non proindè habitualis affectio inducetur, quod non ſic evenit, ſi hepar, lien, inteſtina, ventriculus, cor, pulmo, & cerebrum in earum lædantur ſubſtantiis, vel à corporibus extrahantur: nàm omnes corporis particulæ, quæ ab his aliquid recipiunt, vel depravatè recipiunt, à naturali habitu recedere coguntur.

Eſt tamen hîc advertendum, quod dari poteſt caſus, ut illæ ſubſtantiæ, quæ à principalioribus membris cunctis corporis particulis præparantur, abſque eo quod læſæ eſſentialiter ſint, ipſorum membrorum principalium functiones à cauſsâ aliquâ externâ polluantur, deturpentur, contaminentur, reddanturque ad bonum habitum producendum ineptæ, ut in Lue Venereâ infectis accidit, de quibus paulo infra, & in iis, qui ex vulnere, vel ulcere malè curato tabidi fiunt; parùm enim intereſt, ut id, quod ad particulas corporis accedit, ab hac, vel illâ cauſsâ deturpetur, cùm ad malum conſtituendum corporis habitum ſufficiat, ut id quod accidit, deturpatum ſit, undè pro rei complemento adducta definitio poſſit in hanc formam redigi: *Affectus habitualis eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens ob id, quod ad illas accidit ſive ab externâ incontaminatum, ſive à læsâ ſubſtantiâ principalis alicujus membri illud producentis pollutum.*

Tandem vos in admirationem adducere non debet nos febris hecticæ, & caloris hectici additionem in definitione habitualis affectionis præteriiſſe, cùm ex communi medicorum ſententiâ ad conſtituendam eſſentiam hecticæ affectionis calor febrilis neceſſariò requiratur; enimverò in tractatu de febribus docebimus affectionem illam viventium corporum, quam febrem Medici appellitant, in caloris exceſſu nullo modo conſiſtere, ſed in motûs cordis depravatione, quam multoties exorbitans naturalis calor comitatur, multoties verò non. Hanc ſanè doctrinam in habituali affectione nunc ulteriùs confirmamus, cùm ſæpiſſimè experti ſimus tabeſcentia corpora nullo penitùs exorbitante calore exuri, vel exſiccari, imò tactûs frigoris, vel potiùs teporis ſenſum replere, illorum verò marcidum habitum replere, illorum marcidum celeritati, frequentiæ, & inæqualitati pulſati conjunctum proximæ mortis dediſſe argumentum. Placuit ergò potiùs illâ loquendi formulâ uti, ſcilicèt diſpoſitio à naturali ſtatu recedens, nàm ſive habituali affectione conjunctus ſit hecticus calor, ſive non, optimè per diſpoſitionem à naturali ſtatu recedentem intelligi utrumque poteſt, quod nobis ſuggerere non præteriit

præteriit *Galenus libro de Marcore*, ubi de Maraſmo ultima ſenectute, vel fame laborantibus ſupervenien-te loquitur.

CAP. III.

De Habitualis Affectionis Differentiis.

QUantum noſtro ingenio aſſe-qui potuimus præcedente ca-pite, patefecimus habitualis Affe-ctionis Eſſentiam, & quomodò pri-mò in corporibus producatur. Nunc, ut pleniùs rem quiſque con-cipiat, differentias, & ſpecies habi-tualis affectionis, quæ paucæ non ſunt, docere aggredimur cum ea-rum propriis, & pathognomonicis ſignis, quod multùm intererit tùm ad præſagiendum habitualis affe-ctionis finem, tùm ad rectam ejus curationem inſtituendam. Placet ergò uti veteri illâ,& generali græ-corum maraſmi diſtinctione, quæ vult maraſmum, vel atrophiam, vel cachexiam, vel phthiſim dici debere ſecundum trium modorum diverſitates, quibus produci ſolet, etenim licèt alias ſpecies propone-mus, ad notatas tamen tres diffe-rentias, veluti ad generaliores re-duci ipſæ poſſunt: eſt quodammo-dò congrua habitualis affectionis in tres ſpecies ſecundum veteres græcos diſtinctio; enimverò cùm vel ab eo, quod ad particulas cor-poris advenit jàm contaminatum, vel ab eo, quod ab ipſis particulis malè affectis contaminatur, vel tan-dem ab eo, quod contaminatum advenit, & in ipſis ultrò corrumpi-tur, affectionem habitualem produ-ci neceſſe ſit; primo modo atro-phiam dici debere, ſecundo cache-xiam, tertio phthiſim congruen-ter exiſtimatum fuit.

Producitur atrophia vel cum nul-lus aſſumitur cibus, vel cùm licèt aſſumitur, nullam penitùs in ventri-culo patitur alterationem. Utroque modo ſingulæ corporis particulæ alimento prorsùs deſtitutæ in atro-phiam, & mortem properant. Hu-juſmodi atrophiæ remedium non admittunt, verùm qui cibum non aſſumit, quia non vult, non quia non poteſt ſi deindè voluerit, fame non peribit.

Secundo modo producitur atro-phia, cùm læſa ventriculi, vel cordis ſubſtantia, adjacentiumque his viſ-ceribus principalium membrorum, liquores, qui ab ipſis generantur, & ad cunctas corporis particulas fluunt, ab iis non admittuntur, ne-que aſſimilantur ob pravam illam impreſſionem, quam à læſâ viſcerum ſubſtantiâ receperunt; tunc enim non ſolùm inducitur habitualis affe-ctio, ex eo quod particulæ nutri-mento privantur, ſed univerſum cor-pus celerrimè contabeſcit ob recur-ſum repudiatorum liquorum ver-ſus naturales, ſpiritualeſque partes, & hujuſmodi atrophia aliquandò curationem admittit, aliquandò ve-rò non, ut infrà patebit; quæ verò atrophia originem ducit à contami-natis corporis liquoribus contagio externæ cauſæ, curationem utpluri-mùm admittit, ſi prudens ſit medi-cus, & remediis utatur oportunis.

Secunda maraſmi ſpecies dicitur cachexia, produciturque cum conſervantibus adhuc ventriculo, corde, adjacentibuſque membris eorum temperiem, atque producentibus adhuc toti corpori liquores non pravos; quia tamen natura inſita ſingularum particularum à ſanâ diſpoſitione receſſit, advenientes illos liquores non ſolùm in earum habitu non apponit, ſed eos corrumpit, univerſumque corporis habitum mucidum reddit ex languore, qui cachexia dicitur.

Recedit natura inſita particularum totius corporis à ſanâ diſpoſitione, ſi humiditas vitalis non quidem advenit, ſed ſubſtantia earum, quæ à medullâ cerebri regitur, ſanas proprietates amittit, quippè tunc functiones naturæ inſitæ læduntur, & non ſolùm id, quod particulis advenit, non aſſimilat ſed etiam corrumpit, affectionemque habitualem cachexiæ producit.

Præſupponit cachexia ſubſtantiarũ medullariũ à naturali ſtatu recedentem temperiem, undè evenit, quod ros, & cambium, quibus fibræ ſpermaticæ ſolidæ ſuſtentantur, non ut convenit, elaborantur, & cùm illo rore vita ſolidarum partium vivat: ergò ſecundum naturam ſe non habente ſingularum ſolidarum partium œconomiâ, diſſolvitur, undè adveniens ad venas hepatis corruptas habitualis affectus, qui cachecticus dicitur impoſſibilis ferè curationis eſt, ex eo quia non poteſt inveniri remedium, quod medullarem ſubſtantiam deperditæ temperiei reſtituat.

Fuêre non pauci, qui differentiam inter atrophiam, & cachexiam in eo eſſe exiſtimârunt; quòd Atrophia conſtituatur à totali defectu illarum ſubſtantiarum, quas ad bonum producendum habitum particulæ corporis requirunt: Cachexia verò conſtituitur non quidèm à defectu, ſed ab acceſſu ipſarum ſubſtantiarum, quæ, quia contaminatæ ſunt, ab ipſis particulis reſpuuntur, undè cachecticus evenit habitus.

Phthiſis verò ferè ſemper cachexiæ ſuccedit: fit enim cùm contaminati, vitioſique liquores à particulis ſolidis non admiſſi, in meſenterium, vel thoracem recurrunt, producuntque in viſceribus naturalibus, vel ſpiritalibus apoſthemata, abſceſſus, inflammationes, eryſipelata, ſimileſque affectus, quos neceſſariò exulceratio ſequitur; eoſque ſecuta cachexia jàm in phthiſim degeneravit, quæ incurabilis ab omnibus exiſtimatur, cùm in ipsâ non ſolùm requiratur medicamentum, quod à principali aliquo membro vitium contractum abſtergat, ſed ei naturalem temperiem reſtituat, quod munus vix naturæ permittitur, & arti omninò negatur.

Aſſignatas maraſmi ſpecies propria ſigna comitantur, quæ eas diſtingunt.

Atrophiæ ſigna ſunt pallor, macies, labiorum retractio, narium acuminatio, unguium exceſſus ſupra carnem, rugæ cutis, ipſius exſiccatio, ſitis ſine linguæ ſiccitate

tate, alvi excretio, vigilia, pulſus frequens, & exilis, extremorum refrigeratio, reſpiratio anxia, & rara ſine tuſſi; his apparentibus ſignis atrophiâ infirmum laborare indicabis, à totali ciborum defectu vel à prorsùs facultate ventriculi deſtitutâ dependente.

Verùm cachexiâ infirmum laborare conjicies; ſi cutis univerſæ colorem non ſimpliciter pallidum, ſed fœdum animadvertes, ſi in eâ non ſimplicem ſiccitatem, ſed ſqualorem obſervabis, furfuribus, aliiſque ſpurcitiis horridum, pediculorumque multitudinem, hujus ungues ſunt aduncæ, ut etiam nares, os lividum oſtendet, & limoſum, non multùm ſitit, cibum ſtomachatur, ſæpè diarrhœâ laborat, pulſus habet frequentes, inæquales, exiles cum acuto quodam, ſed paulo calore, quovis corporis motu, licèt levi ſpiritûs anxietatem patitur, tuſſiculâ cruciatur ſiccâ. His apparentibus ſignis cachexiâ laborare infirmum tibi ſuaſeris, à vitioſis humoribus enaſcente, ſive à læſione principali alicujus membri, ſive à causâ externâ vitium contraxerit.

Notare hìc convenit, quòd cachexia, quæ neque ab externâ cauſsâ, neque à læſione alicujus viſceris, vel regionis naturalis, vel ſpiritalis originem ducit, neceſſariò à ſubſtantiâ medullari cerebri vitiatâ movetur, cujus ſigna ſunt: Aridus totius corporis habitus, præceps, & inexpectata macies pulſus parùm à naturali ſtatu recedens, artuum contractio, & abbreviatio, aſpectûs mutatio, acutus calor, falſa fames, excrementorum copia, & hujuſmodi cachexia facillimè in phthiſim degenerat.

Phthiſis ſigna ſunt extrema macies, certis ſqualor, calor acutus, & exurens, infirmo non ſenſibilis pulſus frequens, & durus, ſpirandi difficultas, tuſſis profunda, purulentæ materiæ excreatio cruori commiſta, vigilia, anxietas, ciborum deſiderium, frequens diarrhœa, cui mors imminet.

Hoc eſt ſignum omnibus dictis tribus maraſmi ſpeciebus, malus habitus, qui in deteriorem ſemper abit, depravatio motuum pulsûs abſque ſenſibili acceſſione, vel declinatione, ſymptomatum exacerbatio poſt prandium, & cœnam.

Pathognomonicum, & proprium ſignum eſt maraſmi à luis Venereæ fermento procedentis, ſymptomatum exacerbatio circa veſperas uſque ad mediam noctem, ex proprietate ejuſdem fermenti Venerei, quod in illis horis ſuos excitat furores.

Præterea, cùm dictæ maraſmi ſpecies à læſione ſubſtantiæ cujuſcumque principalis membri originem ducere poſſint, ut jàm præditum eſt, unumquodque ipſorum membrorum læſum propria, & pathognomonica ſigna in ſuo maraſmo patefacit.

Undè primò à ventriculo producti maraſmi ſigna ſunt, durities, & tenſio in ſitu orificij ſuperioris ipſius ventriculi, tuſſis tenax cum excreatione tenacis pituitæ, per intervalla ſpirandi difficultas, pulſus frequens, & inæqualis, extremorum tactus tepidus, & ad frigi-

ditatem potiùs inclinans.

Inteſtinorum maraſmi ſigna ſunt, durities circa meſenterium, aſſidua diarrhœa cum cruentâ, & mucosâ excretione.

Lienis maraſmi ſigna ſunt, ſcorbuticæ affectiones, ſcilicèt anhelitûs fœtor, marcidus cruor à gingivis effluens, excretio cruentæ materiæ, ipſius lienis durities, ulcera fœtida in cruribus, urina pauca, rubra, & quæ ſtatim corrumpitur.

Maraſmi hepatici ſigna erunt, fœdus color totius cutis, ejuſdem hepatis tumor, & durities, meſenterij omnimoda exſiccatio, diarrhœa, cruenta, & continua ſitis, calor acutus.

Renum maraſmi ſigna ſunt, anhelitus nidoroſus corporis macies, urina purulenta, putrida, & peſſimè olens, calor acutus, ſitis, & à cibo febris incrementum.

Pulmonis maraſmi ſigna ſunt, tuſſis perennis, purulenta excreatio, ſpirandi difficultas, vocis raucedo, ſanguinis arterialis excretio, genarum rubor, calor acutus, pulſus frequens, tenuis, & durus.

Cordis maraſmi ſigna ſunt calor exurens, pulſus frequentiſſimus, & parvus, labiorum rubor, anxietas, & circa coſtas ejuſdem cordis inæqualis pulſatio, quibus reliqua, quæ de pulmone diximus, ſuccedunt, ac tandèm mors.

Cerebri maraſmi ſigna ſunt, repentina totius corporis macies, cui nulla præceſſerit tuſſis, nulla ſpirandi difficultas, nullus vehemens calor, & nulla pulsûs depravatio: ſed hæc omnia illam ſubſequuntur uſque ad phthiſis productionem, & hæc ſunt ſigna maraſmum comitantia, quæ certum præſtant argumentum membri principalis læſi maraſmum producentis primò, & per ſe, nàm reliqua membra deindè per accidens concurrunt, unumquodque pro ſui muneris functione per accidens læsâ.

Maraſmi verò, qui ab externâ causa ducunt originem, uti ſunt illi, qui ab ulcere malè curato, & à lue Venereâ producuntur, præter communia ſpecialia ſigna, & propria non habent, niſi ulcera cachoetia, & fermenti Venerei indubitabilem diffuſionem, adeò ſunt in aperto, ut de iis dubitari non poſſit, & ratio eſt, quia in maraſmo tam ex ulcere, quàm ex Venereâ lue proveniente membra principalia non per ſe, ſed per accidens ſunt læſa: nàm liquores corporis à dictis cauſis externis contaminati, dùm ad principalia membra accedunt, neceſſariò illa inficiunt, ac illorum unumquodque in ſui muneris functione depravatur; hinc confuſa oriuntur ſigna, & non minùs unius membri læſi, quàm aliorum præſtant argumenta: fieri tamen poteſt, ut cùm principalia membra roboris æqualitate non gaudeant, eorum imbecillimum faciliùs recipit vitiatorum liquorum affluxum, & reliqua in illud jàm debile factum ſe exonerant, quod cùm illi tolerabile non ſit, ejus ſubſtantiæ læſionem faciliter contrahere poteſt, atque tunc licèt vitium ab externâ causâ productum efficacibus remediis cure-

curetur, maraſmus tamen non ceſſat, nàm à læſione ſubſtantiæ membra poſteà ab externâ cauſâ contaminata foventur.

CAP. IV.

De Indicatione curativâ Tabis in genere.

INdicatio curativa tabeſcentium corporum nullo modo à malo habitu contracto deſumenda eſt, ut verbi gratia à macie, ut pinguis habitus producatur, & à fœdo cutis colore, ut floridus fiat: ab exorbitante calore, ut ad temperiem reducatur, & à ſimilibus, quo modo medicorum vulgus hodiè tabidorum curationem aggreditur, nàm prædicta ſunt effectus, & ſymptomata potioris cauſæ, à qua pullulant, tanquàm à radice. Ridiculus ſanè eſt medicus, qui tabeſcentem pinguem reddere conatur, niſi tabis cauſſam priùs evellat, imò tantùm abeſt, ut cibus optimi, & plurimi nutrimenti in tabeſcentis corpore in bonum cedat, ut corruptioni, pluſquàm alii obnoxius maximum afferat nutrimentum. Erit ergò indicatio curativa omnium maraſmorum purificatio liquorum partes ſolidas corporis irrorantium cum correctione vitii eos contaminantis, ſive illud in ſubſtantiis membrorum principalium ſit impreſſum, ſive à cauſâ externâ originem ducat; Verumenimverò cùm liquores corporis purificationem admittere non poſſint, uſque dùm contaminans illos vitium ſubſiſtit, & contrà correcto vitio, facile ſit ipſi naturæ liquorum purificationem moliri, cardo curationis maraſmorum omnium in correctione vitii in ſubſtantiis membrorum principalium contracti, vel ab externâ cauſâ exorti prorsùs innititur: quippè vitio correcto, liquores etiam corriguntur, atque paulatim in bonum habitum corpus adducunt abſque medicamenti, vel cibi ſpeciali exhibitione, ſed communis, & ordinarii.

Eſt adeptorum medicorum ſententia dari non poſſe medicamentum, quod membra principalia eſſentialiter læſa ad priſtinum reſtituere poſſit, niſi indolem habeat univerſalem, ſcilicèt ut ſit tantæ ſubtilitatis, perfectionis, & temperiei, ut ipſi naturæ ob ſymbolum conjungi poſſit, & membris reddere, quod illis deficit, vel auferre, quod illis præter naturam eſt additum; cúmque ad tale medicamentum obtinendum ſumma induſtria, & artificium requiratur, ſpecifica quædam trademus medicamenta, quæ inſtaurationem principalium viſcerum ſummoperè promovent, & maraſmo ab ipſis provenienti ſuccurrant.

Igitur ſi in tabidum incideris, qui ſigna tabis ventriculi ſuprà notata præſeferat, ſitque auxilio capax, vomitu primò illum levabis hoc modo:

℞. Salis vitrioli ℈. ij.

fiat pulvis, qui in conſervâ florum boraginis incluſi exhibeantur, & immediatè pòſt juſculi gallinacei ℥. iij. ſuperbibendum præbe. Verùm hoc

emeticum non eſt tutum ob indolem ſuffocantem.

Si validæ conſtant infirmi vires:

℞. *Merc. Vitæ opt. præp gr.* iv.
infundantur per noctem in Vini græci ℥. *ij.*

manè vinum ſeparetur à pulveribus, & infirmo exhibeantur. Præſtat tamen *Hippocras Emeticum noſtrum in Trutinâ* deſcriptum.

Poſt vomitum *vitrioli Martis* uſus per 40. dies proſequatur curationem, ejus doſis erit gr. vj. quæ augeatur paulatim uſque ad gr. xv. manè jejuno ſtomacho. Verùm vitrioli Martis uſum repudiavimus in *noſtrâ Trutinâ*, præſtat *tinctura Martis* à nobis deſcripta *in Martis julepo*, vel *idem julepus*: & quolibet etiam die exhibe *elixiris proprietatis* ℈. *ij.* *vel elixiris Helmontii ſtomachici* tantundem, duabus horis ante prandium, totidemque antecedat in *ſyr. de corticibus citri*. Cibus ſit paucus, facilis coctionis, & qui corrumpi non poſſit. Si opus fuerit vomitus repetatur, à ſolutivis abhorre.

Verùm ſi ſigna tabis inteſtinorum tibi occurrant, à vomitivis, & ſolutivis abſtinebis, curationemque inſtitues cum ſero lactis caprini:

℞. *Seri lactis* ℔. *ij.*
ſyr. viol. ℥. *ij m.*

& infirmo exhibe, quòd ſi ſerum per alvum reddatur, per 20. dies ejus uſum proſequere, nàm curationem integram complebit; niſi ſerum per alvum reddatur, poſt ſecundam vicem ab eo abſtine & per 40. dies ſequentibus utere pilulis:

℞. *Myrrhæ opt.* ℥. *j.*
aloës ℥. *ij.*

fiat pulvis utriuſque, & cum terebinthinâ Venetâ reduc in maſſam, pro quibus doſis à ℈. ij. ad iij. quolibet manè.

Si tabes à liene, ſive ſcorbuti ſigna ſe manifeſtaverint, deobſtruentibus, & diureticis curatio tentanda eſt, purgato priùs corpore, quam ità conſequeris:

℞. *Seri lactis caprini* ℔. *jß.*
ferveat in igne, & dum fervere incipit, injice
ſenæ orient. ℥. *ß.*
cinnam contuſi ℥. *ij.*

vas illicò cooperiatur, & auferatur ab igne, frigefactum ſerum coletur, & infirmo exhibeatur per quatuor dies eâdem doſi. Hoc leviſſimo purgante corpus à craſſis humoribus liberetur, tunc

℞. *Vitrioli Martis,*
ſalis abſinthii,
tartari vitriolati ana ʒ. *j.*

in pulverem redacta miſceantur, hujus miſturæ: ℞. ℈. *j.* infirmo exhibe quolibet manè per 40. dies.

Si lien durus, & turgidus apparuerit, tribus continuis diebus illum ſequenti cataplaſmate diſſolve:

℞. *Farinæ hordei* ℥. iv.
verbenæ contuſæ m. iij.

miſce cum albumine ovi, & fiat cataplaſma, quod turgido lieni imponatur, nàm reſudabit extra cutem cruenta lienis ſanies. Verùm hoc cataplaſma maximam continet impoſturam. Corroborabis demùm lienis ſubſtantiam hac inunctione

℞. *Olei laterini q. ſ.*

cum quo quolibet manè per 30. dies lienis locum inunge, & hæc eſt omnium affectionum lienis efficaciſſima

ma curatio, ità ut obſtinatas etiam vincat quartanas.

Scirrhoſum etiam hepar ſuam affert tabem cum propriis ſignis, ut ſuprà, quam diarrhœa cruenta ſemper comitatur, hanc tabem hepatis tutò curabis ſero caprino abſque ullâ additione, niſi ſolius ſyrupi violarum.

℞. Seri lactis ℔. *iij.*
ſyr. viol. ℥. *ij.*

Exhibe per xv. dies quolibet manè, nec te exterreat cruentus fluxus à ſeri uſu, fluxûs cauſſam quippè abſtergit cum partium integrâ mundificatione. Poſt ſeri uſum liquore abſinthii per menſem hepatis ſubſtantiam roborabis, quem ità parabis:

℞. Abſinthii fol. & ſummitates, quæ contundantur craſſo modo, inijciantur in vas vitreum amplum abſque ullâ additione, quod optimè obſtruatur, ne exhalet, & bulliat in MB. per 24. horas, refrigeretur tunc vas, & aperiatur; liquoremque pretioſum abſinthii à foliis ſeparatum remove leni foliorum expreſſione, & ſerva; cujus liquoris recipe ʒ. *ij.* & infirmo exhibe *in vini albi generoſi* ℥. *ij.* per menſis ſpatium. Intereà hepatis regionem *unguento ex ſantalis* fovebis.

Corroboranda demùm eſt hepatis ſubſtantia *rhabarbari eſſentiâ*, quam ità parabis:

℞. Rhabarbari opt. ℥ *j.*
fiat pulvis, cui in vaſe vineo affunde
Spiritûs vini ardentis ℔. ß.
ſine, ut ſimul maneant per 12. dies, poſt quos ſpiritum vini intensè coloratum à rhabarbaro ſepara per inclinationem. Spiritum hunc tinctum retorta vitrea inde, & leniſſimo calore fac, ut vini ſpiritus pro tertiâ parte deſtilletur. Quod remanet in retortâ, ſerva, eſt rhabarbari genuina tinctura, quæ balſamum eſt hepatis Doſis ejus eſt unius ſcrupuli quolibet die per menſem.

At ſi maraſmum ex pulmone ſigna affirmaverint, & tuſſis aſſidua, & ſpirandi difficultas vigilem faciat, ægroto ſomnum pro quiete tuſſis cynogloſſæ uſu concilia.

℞. Pilul. de cynogloſſ. gr. XII.

& infirmo exhibe poſt cœnam quarto quolibet die. Verùm ſi ex ſanguinis ejectione periculum immineat, ſequenti utere arcano, quod nunquàm te deſeret in ſanguinis ex pulmone dejectione:

℞. Ranas paluſtres integras, uti ſunt, atque viventes in calidiſſimum furnum in vaſe poſitas immitte, ibique exſiccentur, uſque dùm in pulverem redigi poſſint, fiat earum pulvis, cujus infirmo exhibe ʒ. j. *in Syr. de papavere*: ceſſabit illicò ſanguinis ejectio, induciturque lacerato vaſi cicatrix, ità ut novâ laceratione opus ſit ad novi ſanguinis ejectionem. Pulmonem deindè *elixire proprietatis* robora.

℞. Elixiris proprietatis deſtill. ℥. ß.
Syr. de papavere ℥ *jß. m.*

Hæc doſis per 24. horas ægro ſufficiat per vices ad modum lambitivi.

Petrus Poterius lib. 2. Pharmacop. cap. 9. Anti-hecticum mirabile deſcribit ex alumine, quod nos multoties proficuum experti ſumus, & multos ægrotos ex faucibus orci eripuimus, præſtat igitur in proximi utilitatem, & tyronum gratiam illud deſcribere, ut

℞. Alu-

℞ Aluminis rupei q. v.

ſolve in aquâ pluviali, coque in alembico, donec ſpumam exhibeat, ſpuma cum cochleari ligneo ſeparanda, rursùs coque, & inter coctionem adde aceti deſtillati, tunc alumen deponit vitriolum ſuum in ſuperficiem inſtar ſpumæ ceruleæ, quæ reijcienda, filtra ſolutum, & deſpumatum alumen infunde in vas ligneum, ut cryſtalliſetur. ℞. purificati hujus aluminis lib. jß. deſtilla in alembico phlegma leni igne ad ſiccitatem, cavendo, ne ſpiritus aſcendant, ſed ut alumen ſaltem terra alba fiat, quam imprægna proprio phlegmate, & cohoba. Indè ſumatur caput mortuum tartari, ex quo omne ſal com. tartari fuit extractum, hoc in crucibulo reverbera aperto igne per mediam horam, ut fiat terra poroſa abſque omni ſalino ſapore. Hanc terram tartaream philoſophicam inde filtro chartaceo, rursùs ſupra terram aliam pone chartam bibulam, in quam aluminoſam terram proprio phlegmate ſolutam filtra, ſic acida terra aluminis attrahitur ab igneâ terrâ filtri, & ſaltem dulcis terra tranſit filtrum cum proprio phlegmate, quam rursùs coagula per deſtillationem abſtrahendo phlegma, repete ſolutionem hujus cum proprio phlegmate, & filtrationem per terram tartari rursùs elotam, & tertiâ vice reverberatam. Sic alumen deponit per præcipitationem à phlegmate omnem terram adſtringentem; & cryſtalliſatur primum ens aluminis in frigore inſtar ſacchari.

Aliud *Anti-hecticum* magnarum virium, & multis aliis morbis proficuum deſcribit *Poterius*, quod nihil aliud eſt, quam *regulus antimonii, & Iovis compoſitus, cum triplo nitri perfectè fixatus.*

Porrò ſi tabes ex corde tibi ſigna apparuerint, potiùs mortis prædictionem, quàm ſalutem ex medicamentis proponere poteris, incipienti tabi ex corde *lac perlarum* mederi tantùm poterit, quod abſque induſtriâ, & artificio haberi non poteſt, aliquod tamen perlæ promittunt, ſi aceto ſtillatitio ſolvantur, oleo tartari præcipitentur, à ſale abluantur, & reſiduus earum pulvis per 60. dies infirmo exhibeatur quolibet mane pondere unius ſcrupuli. Multùm enim præſtat tabidis ex corde *cinis cancrorum fluvialium* loco, & tempore hauſtus pondere ʒ ß. Demùm liquore ex cornu cervino tanquàm magno remedio in tabe ex corde utere, quem ità parabis:

℞. limaturæ corn. cervi ℥. j.
bull. in aqua com. ℔ jß.

ad duarum partium aquæ conſumptionem, quod remanet aquæ à limaturâ ſepara, & ſerva, cujus aquæ Recipe ℥. j. magiſt. perlarum ſupra deſcripti ℈. j. ægro propina per 40. dies.

Hanc etiam curationem adhibere poteris tabi ex cerebro, quæ unquàm fieri invenitur auxiliis capax: & hæc de curatione maraſmorum, qui ex læſione ſubſtantiæ principalium membrorum ducunt originem.

Verùm ſi ab externâ cauſâ corporis liquores contagium ſuſceperint, ac propterea tabidum produxerit habitum, prudenti medico utplurimùm

mùm

nùm ſalutis ſpem relinquunt; ac primò ſi ex ulcere ab externâ causâ producto tabes aliquem invaſit, hoc modo illum curabis.

Solutiva ſunt fugienda, ut etiam vomitum cientia, corpus, ſi opus fuerit, aloë, vel rhabarbaro tantùm leniendum, deindè tota ſpes in vulnerariis reponenda, inter quæ hoc, quod tradimus, efficaciſſimum experti ſumus:

℞. *limaturæ eboris,*
cornu cervi,
ligni guajaci ana ℥ ij.

ponantur in pipatellâ deindè recipe
betonicæ.
ſampſuci,
ſantal. rubr.
roſar. incomplet. ana ℥ jß.
aquæ fontis lib j. ß.

Ponantur hæc omnia ſimul cum pipatellâ in vas vitreum altum, quod optimè obſtrue, ne exhalet, & bulli in MB. per quatuor horas, ſine deindè, ut omnia frigida fiant, ac à pulveribus, & pipatellâ decoctum exprime, cujus Recipe ℥ v. *infirmo exhibe mane, & veſperi duabus horis ante cibum, quo vulnerario utere per* 40. *dies*; nàm paulatim æger bonum habitum adipiſcetur cum ulceris curatione.

Subdemus hîc jura conſumpta ex viperis, quæ tabidos ex quavis causâ ſummoperè inſtaurant, ac præcipuè ex quavis causâ ſummoperè inſtaurant, ac præcipuè ex causâ externâ; vires enim ità ſublevant, ut infirmo difficile non ſit medicamentis validioribus uti, quæ alioquin tolerare non poſſet:

℞. *Viperas ij. à ſenectâ denudatas,*
abſciſſis capitibus, & caudis, minutiſſimè contere, ac in vitrum amplum injice, quibus adde
vini generoſi ℥ j.
aquæ Card. bened. ℥ jß.
ſantal. rubr.
cinnam. contuſ. ana ℥ j.

Vas optimè claude, & bulliat in MB. trium horarum ſpatio. Poſt refrigerationem vaſis fiat juris expreſſio, quod propinetur infirmo bis in die per 40. dies, nàm magni hujus remedij effectus admiramini.

Nunc pro hujus Tractatûs complemento curationem maraſmi à contagio luis Venereæ exorti, quam propoſuimus; inſtituemus, ac promittimus ſequentium remediorum rectâ adminiſtratione ſemper Tabis ex lue Venereâ curationem aſſequi poſſe dummodò ab ipſius luis virulentiâ ſubſtantia alicujus membri principalis non ſit læſa, vel vas aliquod conſpicuum ſanguinem continens corroſum, adapertumvè ſit: his enim impreſſionibus à lue Venereâ factis, certa promitti non poteſt maraſmi curatio, cùm licèt contagium Venereum ex integro eradicare valeamus, vaſorum corroſionem, & ſubſtantiarum læſionem reſtituere promittere non licet.

Tabem ex Venereo fermento productam vulgares tentare curant juribus conſumptis, quæ *Ludovicus Septalius animadverſ. lib.* 7. *num.* 214. proponit, ut

℞. *Salſ. parill. minutim inciſ* ℥ vj.
infundantur horis 24. *in aqua calida lib. xv.*

in loco calido, vaſe clauſo. Deindè bull. lento igne ad conſumptionem tertiæ

partis. Hinc cochleari perforato extrahatur ſalſa parilla, & contundatur in mortario. Contuſa eidem aqua injiciatur addendo

carnis vitulinæ macræ lib. ij.
ſem. coriand. præp. ℥ j.

& vaſe aperto iterùm lento igne bulliant, donec remaneant lib. V. & in fine aromatizentur.

cinnam. elect. ℥ *iij.*

Hinc fiat colatura cum forti expreſſione, quæ uſui ſervetur in vaſe vitreo, vel vitreato. De qua æger mane horis quatuor ante cibum capiat ℥ vj. veſperi autem horis tribus ante cœnam ℥ iv. vel v. Quòd ſi æſtas ſit, aut ſi conjuncta febris hectica, addit hordei excorticati unc. iv. atque in uſu medicamenti plurimis diebus perſeverat, quandóque etiam ad centeſimum uſque diem.

Si tabes his juribus non ceſſerit, tanquàm ad ſacram anchoram recurſum habent ad lactis aſinini exhibitionem, inito tamen priùs conſilio: Aſina debet eſſe nigra, & omni manè pexa, eam in otio degere ſinunt, nutriuntque herbis refrigerantibus admiſtâ ligni guajaci ſcobe, & ſalsâ parillâ minutim incisâ. Verùm hæc vulgarium præſidia pro tollendâ tabe Venereâ inſufficientia ſunt experta, nec ipſam tollere ſunt idonea.

Itáque tabis Venereæ curationem ità inſtituimus: Corpus leniter purgandum hoc modo:

℞ *Pilul. de tribus* ℈ j.
merc. dulc. gr. x. m.

Exhibe ante cœnam. Deindè decoctum vulnerarium paulò ſuprà deſcriptum bis in die infirmo propina, cui adde *elixiris proprietatis deſtillati* ʒ *ij.* optimumque erit, ſi ſimul cum pulveribus vulnerariis *carnem duarum viperarum* commiſceatis; nàm vis vulneraria additione viperarum ſummoperè augetur. Hoc vulnerarium cum viperis per decem dies ægroto exhibe abſque ullo alio medicamento, ut vires reſtaurentur, & natura ſublevetur. Vel ſi tabidi vires fuerint fractæ, ſequentibus juribus conſumptis reparentur:

℞ *Salſæ parillæ minutim incisæ* ʒ *ij.* ß.
raſuræ eboris,
limaturæ corn. cervi,
ſantal. rubr. ana ʒ *j.*

Infundantur per 12. horas in loco calido in aquæ communis unc. ix. Deindè injiciatur pullus deplumatus, exenteratus, & in fruſta diſſectus, cinnamomi acuti ʒ j. *ſalis communis ad gratum ſaporem q. ſ. Operi vas, ne quid exhalet, & bulliat leniter per tres horas, poſtmodùm refrigerato vaſe, fiat lenis expreſſio*, & pro Cœnâ ad plures dies ægro propina. Reſtauratis viribus, infirmum ad cinnabaris ſuffumigia diſponetis eo modo, quo ſuprà tradidimus, adhibitis omnibus circumſtantiis, quas ibidem adnotavimus. Doſis cinnabaris ʒ j. pondus non excedat, & non quolibet die, ſed alternis diebus ſuffumigationem adhibete ac pro ægri viribus. Si in remedij curſu diarrhœa cruenta, vel grumefactum ſanguinem per os infirmus ejiciat ſine vomitu, & tuſſi, non ſolùm aliquid mali timere non deberis, ſed proximam curationem expectate, ſi æger præſcriptam ſervabit re-

gulam, infra duorum menſium ſpatium non ſolùm bonum acquiret habitum, ſed præter modum pingueſcet.

Verùm nec medicamentum ſecundum, aut quicquam ſimile viget aquæ noſtræ Anti-Venereæ, nec ipſe Mercurius ſive in ſuffumigiorum, ſive inunctionis formâ, tàm exaltatus, quàm præcipitatus in tabidâ Venere perſanandâ eſt comparandus; hæc enim tàm mitis, tuta & jucunda eſt, ut nunquàm aliquem læſerit, omneſque ſanarit, & id nos jurejurando affirmare poſſumus.

Denique *Arcanum Metallicum* patefeciemus, quod omnes luis Venereæ ſpecies curat, ac præcipuè tabem reſtitutione læſionis ſubſtantiæ membrorum principalium, hoc tantùm remedio obtinere poteris, ſi illa ſit remedij capax: fixum eſt hoc remedium, ac cum cibo aſſumitur, nullam cauſat ſenſilem evacuationem, & indolem habet univerſalem, ejus præparatio exercitatum requirit ſpagyricum, & talis eſt:

℞. *Merc. ter aquâ forti ſemper recenti,*
& qualibet vice ad rubedinem præcipitati unc.j ß.
butyri antimonij unc.j.
Ea ſimul in urinali vitreo conjunge, & adde
aquæ regis unc.iv.

urinali ſupponatur cooperculum cum ſuo roſtro, aquam regis lento igne à mercuriis deſtilla, quam iterùm deindè ſuper ipſos mercurios repete quinquies, in fine deſtillationis augendo parùm ignis gradus, poſt quintam aquæ regiæ cohobationem remanebunt in fundo urinalis ambo mercurij fixi, qui fuſionis ignem ſuſtinebunt: reduc materiam in pulverem, ac retortâ vitreâ injice, addendo

Spiritûs vini ardentis unc.iv.

quem lento igne à pulvere deſtillabis, deindè eandem quantitatem recentis ſpiritûs vini injice, & eodem modo deſtillabis, & hoc duodecies repetes; nàm pulvis remanebit dulcis, ut mel, nullam acredinem præſeferens, eſtque mercurius diaphoreticus vi ſulphuris antimonialis ad ſummam perfectionem evectus. Doſis eſt granorum iij. uſque ad vj. cum cibo prandij, vel cœnæ, nullam promovet ſenſibilem evacuationem, ac triginta dierum uſu omnem curabilem tabem radicitus cura abſque metu recidivæ. Si hoc arcanum aliis applicaveris morbis, uſus te plura docebit.

CAP. V.

De Præſervatione à Lue Venereâ.

Eſſet hic pro coronide de Luis Venereæ præſervatione agendum, quia multùm glorioſius eſſet hanc luem præcavere, quàm eandem curare; ſiquidèm poſtquam homo hac fuerit conſpurcatus, non niſi poſt multum tempus, improbo cum labore, & graviſſimis incommodis ab hac dirâ eripitur lue, omni proindè nixu movendus eſſet hic lapis ponderoſiſſimus: Verùm enimverò tutâ conſcientiâ iſta antidota doceri non poſſe

credimus, quæ tot homines ad libidinem liberiùs accenderent, quos ab eâ forſan morbi metus avertere poterat. Eapropter multi monent authores (& reverà eſt efficaciſſimum præſidium,) ut Veneris palæſtra omninò vitetur, quia ſic evitantur pericula: ſanum ſanè conſilium; quod nemo, vel ſaltim unus obſervabit, cùm caro fragilis, & infirma ad carnem ſemper anhelet, quò circà eſſet tollere, non ſolvere, quod quæritur, ac proindè non defuére ſceleſti authores, qui hæc deſcripſerunt antidota, quibus tanquàm clypeo muniti ganeones confidunt ſe poſſe meretrices maximè infectas penetrare, omneſque ganeas liberè peragrare. Hujus farinæ authores fuêre *Hercules Saxonia*, *Aurelius Minadoüs*, *Euſtachius Rudius*, *Iulius Palmarius*, & præ cœteris *Gabriel Falloppius*, qui *de luis Venerea præſervatione cap.* 89. tractat ſcribitque *Ego nihil feciſſe videor, niſi doceam vos, quomodò quis videns pulchram Sirenem, & coiens cum eâ, etiam infectâ à carie, & lue Gallicâ præſervetur.* Paulò infrà proponens antidotum inquit: *Ego feci experimentum in centum, & mille hominibus, & Deum teſtor immortalem nullum eorum infectum fuiſſe.*

Pro luis præſervatione his utuntur medicamentis authores, imprimis mulier, cum qua Venus exercenda ſit, nùm infecta, inveſtigandum, quod cognoſcitur ex ſuperiùs propoſitis ſignis, quæ cùm dubia utplurimûm ſint, & coëuntes non ſunt ſemper medici, ideò ad alia confugiendum magis veridica, vel aliorum ſectanda ſententia; nam videndum, an madida, & humecta ſint, vel tumida muliebria, an aliqua ſordities in eâdem parte reſideat, an dolor, & ardor in, & poſt coitum, vel lancinatio intra urethram perſentiatur, tunc enim clara ſunt luis veſtigia, ac proindè pluries fortiter emungendus eſt priapus, ut ſeminis reliquiæ propellantur, & abſtergendus erit ſubuculâ, mox emittenda eſt urina, qua pluries abluendus, vel vini efficacior erit ablutio, præcipuè ſi in eo fuerint *incocta myrti folia; roſæ rubræ, alumen, abſynthium, ariſtolochia, limatura guajaci ad ana.*

Falloppius tanquàm præſentaneum ſuum extollit Antidotum, quod ità paratur.

℞. *Radices gentianæ,*
ariſtolochiæ longa,
rotunda.
dictamni albi ana ℥ ij.
pulverum ſantali albi,
rubri,
ligni aloës ana ℈ ij.
pulv. corall. rubr.
ſpodij ex ebore.
Corn. Cervi uſt ana ʒß.
fol. ſcordij,
ſonchi,
betonica,
ſcabioſa,
tormentilla ana m. j.

roſa-

roſarum m. jß.
ſcobis guajaci ℥. ij.
ſquamæ æris ʒ ijß.
præcipitati præp. ʒ. jß.
vini malvatici opt. potentis ℔. jß.
aquæ ſonchi,
ſcabioſæ ℔. ij.

Aſſumitur vinum, & aqua, & in his infunditur ſcobs guajaci per 24. horas, deindè adduntur reliqua omnia, & bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, deindè colatur decoctum, & exprimuntur medicamenta iſta diligentiſſimè, in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus lineus puriſſimus, deindè ſiccatur in umbrâ, & hoc fit tribus vicibus, ter enim maceramus, ter etiam ſiccamus. Poſteà paramus fruſta ad proportionem glandis, & ſemper habeantur in marſupiolo. Quoties ergò quis coiverit, abluat pudendum, vel panno detergat, poſteà habeat linteolum ad menſuram propriæ glandis paratum, quo poſt coitum obvolvatur glans, & præputium recurrat, horâ tranſactâ, novâ linteoli portione obvolvatur, primâ rejectâ, & ſic repetatur quater, vel quinquies.

Si timetis, ne caries oriatur in medio canali, habeatis ejuſdem linteoli portionem in modum turundæ, ſive penicilli, & in glandis foramen injicite, eodem modo repetendo; ejus námque beneficio, ſi contracta fuerit virulenta materia, facilè extrahitur.

Verùm ſi pruritus in pudendo ſentiatur, expertum medicamen eſt illud ſuffumigare ſuffitu ex cinnabari, & thure ana.

Opportunum quoque nonnulli cenſent glandem fovere ſpongiâ madefactâ in guajaci decoctione in æqualibus partibus vini, & aceti factâ. Valere quoque credunt hanc decoctionem, ut

℞ *ligni guajaci limati ℥. v.*
infundantur in aquæ font. ℔. ix.

per 24. horas, deindè bulliant lentè igne ad conſumptionem tertiæ partis addendo

radic. cucumeris agreſtis,
malvarum,
althææ ana ℥. j.

Radices contundantur, & fiat ebullitio ad medietatem, qua colaturâ abluantur pudenda, & foveantur linteis in eâdem madefactis.

Quò facto, ſi adhuc dubitet ſcortator de aliquo contagio, jubent aſſumendos ſyrupos ligni guajaci, pro quo:

℞. *lign. ſanct. limat. ℥. x.*
infundantur in aquæ font. lib. XII.

Per 24. horas in vaſe benè clauſo ſuper calidos cineres, deindè bulliant in Balneo vaporoſo ad medietatis conſumptionem, ex qua colaturâ cum ſacch. f. ſyr. Doſis unc. j. vel *jß.* manè ſub aurorâ ad plures dies.

Ad majorem præcautionem ulteriùs laudant, ut ante coitum abluantur genitalia roborante, & adſtringenti aliquâ decoctione, cujus vis reſiſtat Lui, ſi qua timeatur, ut

℞. *Cortic. myrobolan. ℥. j.*
nucum cupreſſ. num. XV
roſ. rubr. p. ij.

abſynth. pontici m. iij.
gallar.
granat.
myrtill. &
ſemin. ſumach. ana unc. j.

Contundantur, & macerentur omnia in vino rubro auſtero, deindè deſtillentur per alembicum, de quo liquore fiat ablutio ante coitum.

Iiſdem præſidiis utuntur mulieres, quas in marium gratiam tantùm præſervari convenit, nàm ex alio capite nullâ eſſent pietate dignæ, cùm ab ipſis omne malum originem ducat; ſollicitæ idcircò multùm eſſe debent, ut à coitu muliebria emundent, & receptum ſemen infectionis ſuſpectum illicò expurgent lotionibus, & artificiis propoſitis, poſtmodùm panno lineo frequenter exſiccando. Verùm ante coitum mulieres non ſtatim ſe comprimere faciant, ſcortatoribus inter oſcula, & tactus blandiantur, & blanditias, arripiant penem, illumque emungant pluries propter gonorrhϾ metum (ſolent gonorrhϐ laborantes ante coitum priùs mingere, ne ſanioſus conſpiciatur fluxus,) recurrat præputium, ut glans cum coronâ obſervetur, inſpiciant interim inguina, ut cum ſecuritate futuri poſſint: Cœterùm quia caſtæ Penelopes hanc diligentiam adhibere non poſſunt, ne æſtimationi ſibi detrahant, nec ſcorattores ob hanc æſtimationem earum pudenda obſervare audent, undè ſtatim decumbunt, & pallam ad genua uſque ſublevant, ideóque facilè inficiunt, & inficiuntur. Mulieres verò meritoriæ quia his obſervationibus incumbunt, raró hac dirâ corripiuntur Lue.

Verùm decipiuntur, & decipiunt vulgares, credentes hanc Luem in occultâ qualitate conſiſtere, & in hepate ſibi præfigere thronum, poſtmodúmque in externis partibus linteolis, ſuffitu, lotionibuſque illam præcavere. Sunt hæc medicamenta vanida, valida lenocinia, ac irritamenta malorum, licèt hæc Lues per minima corpuſcula ſanioſa communicetur, quæ ſi abſtergantur, extrahantur, diſſipentur, hanc avertere poſſunt, tamen nec fomitem in externis pudendorum partibus abſtergere queunt, quia nullam vim anti-Veneream habent, nec internas à conceptâ Lue eripiunt partes, cùm contagium corpus per poroſitates permeet. Eapropter ablutiones, quæ ſolùm externas attingunt partes, & alia medicamenta extrapoſita certam præcautionem, & incolumitatem minimè polliceri poſſunt, ac proindè his non valdè fidendum. Prætereà non ſolùm per pudenda in coitu, verùm per os, papillas, podicem, omneſque partes perfectâ cute carentes hæc dira Lues cùm contrahi poſſit, arduum nimis erit illam præcavere, cùm non omnibus occurrere poſſimus partibus, & ignoremus, quænàm primò illam contraxerint.

Habemus nos nobile, & expertum antidotum ad Luis Venereæ præcautionem, quo ſiquis, poſtquàm cum infectâ coierit, utatur, facilè à puſtulis, cariebus, ulceribus, gonorrhϐ & bubone præcavetur, illudque ſparſim communicavimus; nolumus tamen locum, ubi extet, cuíque digito demonſtrare, ſed emunctioribus ſeligendum relinquimus, ne hujuſmodi remedium tantummodò in abuſum trahatur, & citò ſcortationem repetant,

tant, ac nos libidinum fautores videamur. Unum tantummodò hîc tutiſſimum & infallibile docebimus antidotum, quo, qui uſi ſunt, nunquàm hac correpti fuêre Lue, quod eſt à ſcortis abſtinere, & perpetuò præ oculis habere, quòd juſtus Deus ſcortatores caſtigabit, qui etiam in hac vitâ iſto fœdiſſimo morbo eos afficere ſolet.

Sed jàm ad calcem pervenimus eorum, quæ nobis hoc præſenti Tomo ſcribere, atque poſteritati tradere inſtituimus; Itáque manum de tabulâ moveamus, ipſa monet res. Certè ſcripſimus hæc non inviti, qualiacumque eſſent, námque cùm ferè omnes oras pererraverit dira Lues, miſeréque hominum genus afflictaverit, haud fuit difficile ad hæc edenda animum inducere, firmiterque nobis videri omnibus accepta fore, quæ aliorum commodo inſudavimus, atque votis expetere, & undequaque conquirere ea, undè aliqua ſalus ſperetur; Itáque præter expectationem non erunt, quæ nobis ab initio hujus operis fuêre propoſita.

FINIS Tomi IV.

INDEX

INDEX
RERUM ET MATERIARUM
Quæ in IV. Tomis
TRUTINÆ
CHIRVRGICO-PHYSICÆ
R. D. CAROLI MVSITANI
Continentur.

A

Abdominis Vulnera, Tom. III. pag. 339
Signa, 340
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 341
Iuxta Authorem. 343
Abſceſſus, quid. t. 1. p. 9
Etymon, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, t. 1. p. 10
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Quare ad ſectionem deveniant. p. 11
Curationis proceſſus ulterior, 12
Curatio juxta Authorem, ibid.
Sectica varia proponuntur, 13
Abſceſſus frigidi, quid juxta Galenicos t. 1. p. 23
Sunt in duplici differentia, ibid.
Cauſa eorum materialis juxta Galenicos. 24
Cauſa juxta Authorem, ibid.
Sunt trium generum, nempe Atheroma, Steatoma & Meliceris, ibid.
Signa. 25
Contenta quædam in iis ſolida unde oboriantur, 27
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 28
Iuxta Authorem à triplici indicatione deſumitur, ibid.
Abſceſſus ani. V. Ani inflammatio t. 1. p. 282
Acrochordon, vide Verruca penſilis t. 1. p. 145
Acrochordon ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa. 111
Cauſa juxta vulgares ibid.
Iuxta Authorem, ibid.

Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Ægilops, t. 1. p. 162
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares. 163
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. 164
Iuxta Authorem. 165
Aer ſalia ſecum vehit. t. 2. p. 12
qui ulceroſis eligendus. t. 2. p. 16
Vulneratis vitandus. t. 3. p. 5
Affectio habitualis corporum viventium t. 4. p. 148
Ejus definitio, 151
Quæ per partes exponitur, ibid. & ſeq.
Ejus differentiæ, 153
Alopecia in lue ven. t. 4. p. 105
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares 106
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. 107
Iuxta Authorem, 108
Alvus lubrica conſtrictâ conducibilior t. 2. p. 25
Amphibia, cur tum in ſicco, tum in aquis vivere poſſint, t. 3. p. 264
Amygdala v. Tonſillarum Tumor t. 1. p. 186
Anchilops v. Ægilops t. 1. p. 162
Cauſa juxta vulgares, 163
Iuxta Authorem, ibid.
Signa ibid.
Prognoſis, 164
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 166
Aneuriſma, quid, t. 1. p. 89
Signa, ibid.
Cauſæ, 90
Platerus & Regius refutantur, t. 1. p. 92
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 93
Iuxta Authorem, 94
Animalium propagatio eſt duplicis generis, t. 2. p. 70
Anthiades, v. Tonſillarum Tumor t. 1. p. 186
Anthrax, variis appellatur nominibus t. 1. p. 29
Unde dicatur, ibid.
Quid ſit. 30
Ejus ſubjectum, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, 31
Iuxta Authorem, ibid. & 32
Externa, 33
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, quinque indicationibus comprehenditur, p. 34
Pleraque omnes repudiantur. 35 & ſeqq.
Curatio, juxta Authorem à triplici indicatione pendet, 37
Saphirus conducit, 39
A corroſivis & ſecticis abſtinendum, ibid.
An peſtis ſit, cognoſcendi ratio ibid, & p. 40.
Antidotum antipeſtilentiale authoris t. 1. p. 245
Antihecticum Poterii t. 4. p. 159
Anus cerebri. t. 3. p. 123
Anus, podex, t. 3. p. 335
Ani Condylomata, Thymi, Ficus, Criſtæ &c. t. 1. p. 292
Signa, 293
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 294
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 295
Ani inflammatio t. 1. p. 282
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.

Prog-

Prognoſis, p. 283
Curatio juxta vulgares, 285
Iuxta Authorem, ibid.
Ani procidentia t. 1. p. 288
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 289
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis 289
Curatio 290
Aphtha t. 2. p. 154
Signa ibid.
Cauſæ juxta Galenum, ibid.
Iuxta Authorem, 156
Prognoſis, 157
Curatio juxta vulgares 158
Iuxta Authorem 159
Aperientia medicamenta non ſunt unius generis t. 2. p. 27
Apoſtema vide Tumor. t. 1. p. 2
Aqua porulenta eſt ſale referta, t. 2. p. 11
Aquam cum cane demorſi abhorreant, t. 3. p. 101
Aqua antivenerea, t. 4. p. 120
Arterialis, t. 1. p. 94
Caſtitatis, t. 1. p. 281
ad Dentes mobiles, Authoris, t. 2. p. 179
I. B. de la Porta, ibid.
Omnium Florum t. 1. p. 174
Gu ijaci &c. quomodo exſiccet, t. 2. p. 41
Salis armoniaci t. 1. p. 172. & t. 4 p. 114
Venerea, t. 2. p. 141
Viridis Ioh. Hartmanni t. 2. p. 141
Aranearum venenum & uſus t. . p. 8
Argentum vivum, v. Mercurius t. 4. p. 123
Ariſtoteles fuit balbus, t. 2. p. 189
Armarium Paracelſi, t. 3. p. 21
Arteriarum ſubſtantia eſt muſculoſa t. 1. p. 90
Arteriæ aorta vulnus quomodo cognoſcatur, t. 3. p. 298
Vulneris prognoſis, 301
Aſpera Arteria Anatome, t. 3. p. 260
Cartilagines, 261
Membrana, ibid.
Vena, ibid.
Uſus, ibid.
Aſpera Arteria ulcerat. t. 2. p. 191
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Prognoſis, 192
Curatio juxta vulgares, 192
Iuxta Authorem, 193
Vulnera. t. 3. p. 268
Signa, t. 3. p. 5. & 297
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 269
Iuxta Authorem, ibid.
Hiſtoria, 270
Arteriæ crurales, t. 3. p. 407
Artuum vulnera t. 3. p. 407
Signa, 408
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 409
Iuxta Authorem, ibid.
Atheroma quid t. 1. p. 24
Pultatio latinis dicitur, ibid.
Quomodo producatur. p. 25
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid. & ſeqq.
Prognoſis, 27
Curatio juxta Vulgares, 28
Iuxta Authorem, ibid.
Vide *Abſceſſus frigidi.*
Atrophia, duobus modis producitur, t. 4. p. 153
Signa, 155
Auditus, quâ in parte auris fiat, t. 3. p. 222
Quo medio fiat, 223
Auditus gravis, t. 2. p. 130
Signa, 132
Cauſæ, 133
Prognoſis, 134

Curatio, 135
Aurium anatome, t. 3. p. 216
Muſculi, 217
Glandulæ, ibid.
Cavitates, 218
Oſſicula, 219
Auris Batava, t. 1. p. 134
Aurium dolor, t. 2. p. 115
Signa, 116
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, 117
Iuxta Authorem, ibid.
Aurium fluxus, t. 2. p. 122
Signa, 123
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 124
Iuxta authorem, ibid.
Aurium Inflammatio, t. 1. p. 194
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 195
Iuxta authorem, 196
Aurium ſonitus, t. 2. p. 124
Signa, 125
Cauſæ juxta vulgares, 126
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 128
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 129
Aurium ulcus, t. 2. p. 119
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, 120
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 121
Iuxta authorem, 122
Aurium vulnera, t. 3. p. 216
Signa, 217
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Aurium abſciſſio adulterorum & furum olim pœna & quare, t. 3. p. 226
Hiſtoria ſuper his faceta, ibid.

B.

Balbus fuit Ariſtoteles, t. 2. p. 189
Balbuties, t. 2. p. 187
Signa, 188
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 189
Iuxta authorem, 190
Balſamus arſenici, t. 1. p. 22
Balſamorum, t. 1. p. 141
Proprietatis per infuſionem, t. 1. p. 13
Proprietatis in lue ven. t. 4. p. 88
Radicalis, t. 2. p. 9. & t. 3. p. 17
Balſami vulnerarii, t. 3. p. 29
Batrachos, v. Ranula, t. 1. p. 181
Beliſarii ſtipem emendicantis dictum, t. 3 p. 212
Bilis generatio juxta de le Boë Sylvium, t. 3. p. 351
Rejicitur, ibid.
Uſus, 352. & ſeqq.
Blaſi, quid à balbis differant, t. 2 p. 187
Bocium, t. 1. p. 217
Signa, 218
Cauſæ juxta vulgares. 219
Iuxta authorem, ibid.
Quibuſdam in locis eſt morbus endemius, 220
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 221
Brachii muſculi t. 3. p. 384
Venæ, t. 3. p. 39[illegible]

Bron-

Bronchocele, v. Bocium. t. 1. p. 217
Bubo ſimplex, t. 1. p. 236
Tripliciter in inguinibus oritur. ibid.
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, 237
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 238
Bubo peſtilens, t. 1. p. 239
unde dictus, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta Vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 241
Curatio, ibid.
Antidotum antipeſtilentiale Authoris p. 245
Bubo ſpurius ex lue ven. t. 4. p. 81
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 82
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Bubo venereus, t. 4. p. 73
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 75
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 76
Iuxta authorem. 78
Bubonocele v. Hernia, t. 1. p. 252
Bufo ſalivâ vel urinâ tantùm venenatus eſt, t. 3. p. 83
Ejus in Medecina uſus, ibid.
Buganze v. Perniones, t. 2. p. 311

C.

Cachexia quî producatur, t. 4. p. 154
Signa, 155
Caffea potus ulceroſis conducit, t. 2. p. 18
Calamus ſcriptorius, t. 3. p. 12
Callus, t. 1. p. 324
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta authorem, 325
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 326
Iuxta authorem, ibid.
Calor dicitur qualitas poſitiva, t. 2. p. 39
Calor & ignis non differunt, ibid.
Caloris ſenſus quomodo producatur, p. 42
Calvaria, t. 3. p. 117
Cambium, t. 2. p. 9
Canalis biliarius, t. 3. p. 340
Cancer, vel Carcinoma, quid. t. 1. p. 40
Eſt vel non exulceratus, vel ulceratus, ibid.
Vnde dicatur, ibid.
Noli me tangere, quibuſdam dicitur, ibid.
In tres dividitur ſpecies, ibid.
Signa, 41
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Inter quas vermiculi referuntur, p. 42
Cauſa, juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 44
Curatio pluribus à Vulgaribus impletur indicationibus, ibid.
Iuxta authorem, 45
Vide Vlcus canceroſum, t. 2. p. 95
Cancri fluviatiles aceto injecti efferveſcunt, t. 3. p. 9
Canes linguâ vulnera ſua curant, t. 3. p. 32
Canis rabidus quî cognoſcatur, t. 3. p. 99
Capitis anatome, t. 3. p. 115
Oſſa, 118
Suturæ, ibid.
Meninges, 119
Vulnera, 129
Ea curandi ratio, t. 3. p. 16
Capitis contuſio, t. 3. p. 128

Signa, p. 128
Cauſa, 129
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 131
Carbo, unde dicatur, t. 1. p. 29
Carbunculus, unde dicatur, t. 1. p. 29
Vide Anthrax.
Caries ex lue ven. t. 4. p. 87
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Carpi muſculi, t. 3. p. 387
Cartilago mucronata, t. 3. p. 280
Caſſia conſerva, t. 4. p. 60
Cataplaſma dignoſcendæ Peſtis aptum, t. 1. p. 40
Cerebellum, t. 3. p. 122. & 123
Cerebrum, t. 3. p. 120
Duplo cerebri habet homo quam bos. p. 121
Mares plus quam fœminæ cerebri habent, ibid.
Ventriculi, 122
An in plenilunio plenum, in novilunio verò non, t. 3. p. 176
Cerebri fungi, t. 3. p. 185
Signa, 186
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 187
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 188
Cervicis uteri ulcera & Rhagades, t. 2. p. 206
Signa, 208
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 209
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Vulgares, 210
Iuxta Authorem, 211
China radix. t. 4. p. 51
Ejus deſcriptio, 53
Virtutes ipſi tributa, ibid.
Ejus decocta parandi modus, 54
Authoris de iis judicium, 53. & ſeq.
Chirurgus ad primum vulneris intuitum quid animadvertere debeat, t. 3. p. 62
Cibus quo ulceroſis utendum, t. 2. p. 17
Qui vulneratis concedendus, t. 3. p. 8
Cicatrices quandoque honeſtæ, quandoque non, t. 3. p. 197
Cicatrices quî deleri poſſint, t. 3. p. 197
Circoſele, t. 1. p. 269
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 270
Ciſtis cholidocus, t. 3. p. 349
Clavicula, t. 3. p. 278
Clavus v. verruca, t. 1. p. 145
Clavus, t. 1. p. 324
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 325
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 326
Iuxta Authorem, ibid.
Clitoris, t. 2. p. 207
Quædam fœminæ eâ coëunt, ibid.
Colli Anatome, t. 3. p. 255
Etymon. ibid.
Ejus commenſuratione diſcognoſcitur virgo à compreſſa, ibid.
Uſus. 256
Muſculi, ibid.
Venæ, 257
Arteriæ, ibid.
Nervi, 258
Vertebræ, ibid.
Vulnera, ibid.
Eorum ſigna, ibid.

Cauſa, 258
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 259
Iuxta Authorem, 260
Columborum applicatio in bubone irridetur, t. 1. p. 247
Columella exulceratio in lue ven. t. 4. p. 103
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 104
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 105
Columella laxitas & Inflammatio, t. 1. p. 189
Signa utriuſque, ibid.
Cauſa utriuſque juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio laxitatis juxta Vulgares, p. 191
Iuxta Authorem, 193
Inflammationis juxta vulgares, 192
Iuxta Authorem, 193
Conarion, t. 3. p. 123
Condylomata ani, v. Ani condylomata, t. 1. p. 292
Condylomata ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſa juxta vulgares. ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Contabeſcentia membrorum, t. 3. p. 420
Signa, 421
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 427
Iuxta Authorem, 424
Cor, unde dictum, t. 3. p. 285
Figura, 288
Subſtantia & parenchyma, 287
Paries, 262. & 288
Vulneratum quî cognoſcatur, t. 3. p. 4 & 291
Vulnerum ejus prognoſis, 301
Cor pilis quandoque hirſutum, 287
Cornua t. 1. p. 50
Coryſa, t. 2. p. 142
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 143
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 144
Coſtæ & earum numerus, t. p. 3. 125. & 279
Cranium, t. 3. p. 117
Cranii fractura, cum Meningum & cerebri vulnere, t. 3. p. 143
Rima, ibid.
Contuſio, 144
Depreſſio, 145
Sedes teli, 146
Contrafiſſura, ibid.
Non admittitur, 147
Signa, 148
Varii modi eam explorandi, t. 3. p. 150. & ſeqq.
Cauſa, 153
Prognoſis, 154
Curatio juxta vulgares, 158
Iuxta Authorem, 161
Terebratio periculoſiſſima, 164, & ſeq.
Criſta Ani. v. Ani Criſta, t. 1. p. 292
Criſta ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulg. ibid.
Iuxta Authorem, 113
Cruſta lactea, t. 2. p. 108
Cubiti muſculi, t. 3. p. 386
Cuticula, t. 3. p. 311

Anſis

An ſit partibus corporis annumeranda, 311
Cutis, t. 3. p. 313
Glandula, ibid.
Pori, ibid.
Arteriola, ibid.
Vena, ibid.
Nervi, ibid.
Uſus, 314

D.

Decocta cum vino parandi ratio, t. 4. p. 49
Decocta non dantur exſiccantia, ibid.
Demoſthenes linguæ vitia quomodo correxerit. t. 2. p. 189
Dentes, t. 3. p. 243
Dentium color fœdus & ſordities, t. 2. p. 173
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 174
Prognoſis, 175
Curatio juxta vulgares, ibid.
Dentium dolor, t. 2. p. 164
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 165
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 167
Curatio juxta vulgares, 167
Iuxta Authorem, 169
In nonnullis eſt certiſſimum graviditatis ſignum, 171
Dentium mobilitas & caſus, t. 2. p. 177
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 178
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem. ibid.
Dentium ſtupor, t. 2. p. 171
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 172
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 175
Dentitio difficilis, t. 2. p. 180
Signa, 181
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 182
Curatio, ibid.
Derma, v. Cutis, *t. 3. p.* 313
Diaphoreticum Paracelſi, t. 1. p. 83
Diaphragmatis anatome, t. 3. p. 281
Nomina, ibid.
Partes, ibid.
Uſus, 282
Vulnerati ſigna, 5. & 298
Prognoſis, 301
Digiti, t. 3. p. 382
Digitorum muſculi, t. 3. p. 388
Pedis muſculi, t. 3. p. 399
Diploe, t. 3. p. 117
Dolor malè dentibus adſcribitur, t. 2. p. 164
Dolorum quinque ſpecies, t. 2. p. 115
Dolores venerei, t. 4. p. 116
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 117
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 119
Dorſi muſculi, t. 3. p. 277
Vertebra, 179
Draco mitigatus, t. 4. p. 132

E.

Ecchymoſis, quid, t. 1. p. 85
Signa, ibid.
Cauſæ externæ & internæ, ibid.
Prognoſis, p. 86
Curatio juxta vulgares, ibid.

Iuxta

Iuxta Authorem, p. 87
Elephantia, t. 1. p. 128
Elephantiaſis, unde dicta, t. 1. p. 128
Signa, 129
Cauſa juxta vulgares eſt ſuccus melancholicus, 130
Cauſa juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 131
Eſt morbus contagioſus, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 133
Emplaſtrum de fuligine, t. 1. p. 206
De Herba Thea, 84
Magneticum, Benedictus Spagn. 206
Apoſtolicum Nicol. Alexandrini, 251
Schroderi ad Hernias, 258
Authoris ad rupturas, 258
De lapide calaminari, t. 2. 51
Vulneraria, t. 3. p. 33
Stictiсum, 34
Oppodeldoch Paracelſi, 35
De Betonica, 137
De Gummi elemi, 137
Baſilicon majus Meſuæ, 137
Enterocele, t. 1. p. 252
Signa, 253
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 253
Curatio ibid.
Enteromphalon, t. 1. p. 230
Signa ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Epidermis, t. 3. p. 311
Epiglottis. t. 3. p. 267
Epinyctis unde dicta, t. 1. p. 109
Quid, ibid.
Signa, 110
Cauſa juxta vulgares, 111
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem 112
Epiplocele, t. 2. p. 252
Signa, 253
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 254
Curatio, ibid.
Epiplomphalos, t. 1. p. 230
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Epiploon, t. 3. p. 321
Epulis, t. 1. p. 179
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 180
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Eryſipelas, variè appellatum, t. 1. p. 63
t. 2. p. 57
Diſtinguitur, ibid.
Differt à Phlegmone, ibid. t. 2. p. 7
Signa, 64
Cauſa juxta vulgares. ibid.
Iuxta Authorem, 65
Prognoſis, 66
Curatio juxta vulgares, 67
Iuxta Authorem, tribus perficitur indicationibus, 68
Sanguis le oris conducit, 72
Eſſera, quid. t. 1 p. 112
Differunt ab Epinyctide, 113
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 114
Iuxta Authorem, ibid.
Eſthiomenos herpes, t. 1. p. 229
Eunuchi infames, t. 1. p. 280
Semen emittere poſſunt, ibid.
Eunuchi propter Regnum Dei, ibid.

Excrementa alvi qualia eſſe debeant, t. 2. p. 25
Exomphalos, t. 1. p. 229
Exoſtoſis, t. 1. p. 142
Cauſa, 143
Prognoſis, ibid.
Difficillima curationis 144
Extranea quomodo à Vulneribus extrahenda, t. 3. p. 37
In extrahendis præcautiones adhibendæ, 39
Duplex modus extrahendi, 40
Exumbilicatio, t. 1. p. 229

F.

Facies, t. 3. p. 116
Unde dicta, 189
Faciei anatome, t. 3. p. 189
Vulnera, 190
Signa, 191
Prognoſis, 192
Curatio, ibid. & ſeq.
Fæces alvinæ, ni debito tempore excernantur, coctionem interturbant, &c. t. 2. p. 25
Falx, t. 3. p. 118
Meſſoria, 122
Fauces, t. 3. p. 243
Quid ſint propriè, ibid.
Earum uſus, ibid.
Favus, t. 2. p. 108
Fel, t. 3. p. 352
Uſus, 353
Fellis folliculus, v. folliculus fellis, t. 3. p. 349
Femoris muſculi, t. 3. p. 395
Ficus, vide verruca penſilis, t. 1. p. 145
Ficus ani. v. ani fiſtula, t. 1. p. 291
Ficus ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 113
Fiſtula, quomodo à Sinu differat, t. 1. p. 17
Quid ſit. p. 18. t. 2. p. 85
Duplicis eſt ſpeciei, t. 1. p. 18
Signa, ibid. & t. 2 p. 85
Methodus ejus cavitatem explorandi, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta authorem, 19
Prognoſis juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Curatio juxta vulgares, 20
Iuxta authorem, 21
Fiſtula ani, v. ani fiſtula, t. 1. p. 282
Fiſtula lachrymalis, v. Ægilops, t. 1. p. 162
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 163
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 164
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 165
Fiſtula ſacra, t. 3. p. 125
Flatus an ſint cauſæ morborum, t. 2. p. 126
Sunt duo in nobis, 127
Differunt à vaporibus, ibid.
Folliculus fellis, t. 3. p. 349
Partes, ibid.
Uſus, 350
Fontanellæ in ulceribus inutiles, imo & noxiæ, t. 2. p. 48
Formica. v. verruca, t. 1. p. 145
V. Myrmecia, t. 1. p. 37
Frigus eſt diaphoreticum in nobis, t. 1. p. 81
Non eſt privatio, ſed ens, t. 2. p. 39
Frigida quomodo calorem inducere poſſint, t. 2. p. 41
Frons, t. 3. p. 190
Furfuratio, t. 2. p. 108
Furunculus, quid, t. 1. p. 106
andè

Vndè ſic dictus, p. 106
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenum, 107
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, 108
Iuxta authorem, ibid.

G.

Ganglion, varia ſortitur nomina, t. 1. p. 141
Quid, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 143
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 144
Iuxta authorem, ibid.
Gangrana, quid, t. 1. p. 46
Quomodo à Sphacelo differat, p. 47 & 48. & 50
Signa, quæ pro cauſæ diverſitate variant, ibid.
Monitum ſuper his ad Chirurgum, 48
Cauſæ, juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, 50
Prognoſis. 51
Curatio juxta vulgares, tribus indicationibus completur, quæ improbantur p. 53
Curatio juxta authorem, 57
Si à nimia perfrigeratione, ibid.
Si à nimio calore, 58
Si à ſucci nutritii defectu, ibid.
Si ex ſanguinis & ſpirituum interceptione, 59
Si à veneno, ibid.
Si ex humorum malignorum affluxu, ibid.
An ignis actualis ad ſiſtendam gangrænam ſufficiat p. 62
Gargareon, v. Columella, t. 1. p. 190
Gaudium ad valetudinis conſervationem confert, t. 2. p. 35
Generatio ſpontè viventium qui fiat, t. 2. p. 75
Gingiva, t. 3. p. 244
Gingivarum exulceratio, t. 2. p. 161
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 162
Iuxta authorem, ibid.
Glandula, t. 1. p. 142
Differt à Ganglio, ibid.
Glandula pinealis, t. 3. p. 123
Glandulæ renales, t. 3. p. 376
Gonorrhæa, quid, t. 4. p. 57
Ejus ſigna, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 58
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 60. & 62
Grando, v. Hordeolum, t. 1. p. 160
Guajacum, t. 4. p. 45
Ejus natale ſolum, ibid.
Proceritas, folia & fructus, ibid.
Differt à buxo, ibid.
Vires ipſi tributæ, ibid.
Eligendi ratio, ibid.
Varia parandi formulæ, 46
Decocta, 49
Oleum, 51
Gummi, ibid.
Authoris de eo judicium, 45
Gula, v. Oeſophagus, t. 3 p. 271
Gummata ex lue ven. t. 4. p. 139
Signa, 140
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 141

Gurgulio, v. columella, t. 1. p. 190
Guſtus, qua in parte linguæ ejus fiat ſenſatio, t. 3. p. 249
Quî fiat, 251
Gutta Roſacea, t. 1 p. 172
Dicitur & rabioſa, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 173
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Gutturis tumor, v. Bocium, t. 1. p. 217

H.

Hæmorragia narium, v. narium hæmorragia, t. 1. p. 144
Hæmorragia vulnerum quî ſiſtatur, t. 3. p. 40
Hæmorrhoides Narium, v. Polypus, t. 1. p. 167
Hepatis Anatome, 345
Duplicis mentio, ibid.
Deficientis exemplum, ibid.
Subſtantia, ibid.
Color, ibid.
Figura, ibid,
Membrana, ibid.
Magnitudo, ibid.
Pondus, 346
Humani ab illo brutorum differentia
Primas tenet juxta Galenum, 347
Debito in ordine ponitur per Auth. ibid.
Vſus, 348. 349
Hepatis vulnera, t. 3. p. 355
Signa, 356
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 357
Iuxta Authorem, ibid.
Herbæ vulnerariæ t. 3. p. 23
Hernia umbilici ab inteſtinis, v. Enteromphalon, t. 1. p. 230
Ab omento, v. Epiplomphalon, ibid.
Ab aqua, v. Hydromphalon, 232
A flatu, v. Pneumatomphalon, 235
A carne, v. Sarcomphalos, 235
Hernia inguinis, t. 1. p. 252
Hernia veneris, v. Teſtium Tumores ex lue ven. t. 4 p. 67
Herpes, Latinè, Serpigo, quid, t. 1. p. 72
Quomodo ab Eryſipelate differat ibid.
Miliaris, quid, ibid. & ſeqq.
Eſthiomenus, 73
Signa utriuſque, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Trium ſpecierum, 74
Prognoſis, 75
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 77
Hippocratis Aphoriſma 50. libri 7. reducitur, t. 1. p. 52
Aphoriſma, 21. libri 6. refellitur, 97
Aphoriſma, 24 libri 6. arguitur, ibid.
Hordeolum, quid. t. 1. p. 160
Signa, 161
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 161
Iuxta authorem, 162
Humeri muſculi, t. 3. p. 184
Humiditas vulgò dicitur qualitas poſitiva, t. 2. p. 39
Quomodo definienda, 40
Hydroa, vide Sudamina, t. 1. p. 140
Hydrocele, t. 1. p. 260
Signa, 261
Quomodo à Sarcocele differat, ibid.
Cauſa juxta vulgares. 262
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 263
Curatio, ibid.
Per acum laudatur, ibid.
Hydrocephalon, quid. t. 1. p. 150

Signa, 150
Differentia, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 151
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 154
Hydromphalon, t. 1. p. 232
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 233
Curatio, ibid.
Hydrophobia in demorſis à canibus cauſa t. 3. p. 101
Hiſtoria, 107
Hydrops ſcroti, v. Hydrocele, t. 1. p. 261
Hydrops ſiccus, v. Pneumatomphalon, t. 1. p. 233

I.

Ichor, quid. t. 2. p. 4. & 7
Ichor è podice aliquando effluens quid ſit ſit, t. 1. p. 282
Ignis an venenum extinguat, t. 1. p. 204
Ignis S. Antonii, t. 1. p. 46
Ignis Perſicus, t. 1. p. 29 & 46
Ignis Sylveſtris, v. Phlyctena, t. 1. p. 137
Impetigo, quid. t. 1. p. 134
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 135
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 136
Inflammatio, Græcis Phlegmon, t. 1. p. 3
Quid, ibid.
Quotuplex apud vulgares, 4
Signa, ibid.
Cauſa interna iuxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Externa, ibid.
Prognoſis, p. 5
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 6
Perperam Phlogoſis dicitur, t. 1 p. 3
Inſectorum generatio unde, t. 2. p. 72 & 76
Variæ opiniones, ibid. & ſeqq.
Intemperies calida frigida, &c. Galeniſtarum irridentur, t. 2. p. 39
Inteſtina, t. 3. p. 329
Longitudo, ibid.
Subſtantia, 330
Vſus, ibid.
Tenuia, 321
Craſſa, 323
Inteſtinorum vulnera, t. 3. p. 339
Signa, 340
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 341
Iuxta Authorem, 343
Ira ſanitati adverſatur, t. 2. p. 25
An aliquem interimere poſſit, ibid.

L.

Labia, t. 3. p. 240
Muſculi, 241
Labiorum uſus & præſagia, t. 2. p. 194 t. 3. p. 240
Labiorum Rhagades & ulcera, t. 2. p. 194
Signa, 195
Cauſa juxta vulgares, 196
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 197
Iuxta authorem, ibid.
Lac virgineum. t. 1. p. 136
Lactis coagulatio, t. 1. p. 227
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 228
Curatio, ibid.

Lac plurimâ mala ſugentibus infert, t. 2. *p.* 156
Lapis medicamentoſus, ſeu ſalutis, t. 1. *p.* 71
Laryngis anatome, t. 3. 265
Muſculi, ibid.
Cartilagines, 266
Vena, arteria, nervi, 267
Glandula, ibid.
S. Lazari morbus, t. 1. *p.* 129
Vide *Elephantiaſis.*
Leontiaſis, t. 1. *p.* 129
Vide *Elephantiaſis.*
Leporis pinguedo extranea à vulneribus extrahit, t. 3. *p.* 39
Sanguis Eryſipelati conducit, t. 1. *p.* 72
Lepra, quid, t. 1. *p.* 123
Duplex Græcorum & Arabum, 124
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 125
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 126
Lepra Arabum, vide *Elephantiaſis, t.* 1. *p.* 182
Lienis anatome, t. 2. *p.* 358
Tranſpoſitio, ibid.
Defectus, ibid.
Duplicis & triplicis exempla, ibid.
An ſit viſcus, ibid.
An eximi poſſit abſque animalis noxa p. 359
Figura, 360
Color, 361
Magnitudo, ibid.
Partes, 362
Officium, juxta quamplurimos, ibid.
Iuxta Authorem, 365
Lienis vulnera, t. 3. *p.* 366
Signa, ibid.
Cauſa, 367
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 367
Iuxta Authorem, 368
Ligatura in vulneribus neceſſaria, t. 3. *p.* 15
Ligatura Begnini ad Hernias, t. 1. *p.* 257
Lignum ſanctum, v. Guajacum. t. 4. *p.* 45
Lingua, t. 3. *p.* 246
Ejus arteria, 247
Nervi, ibid.
Membrana, ibid.
Fibra, 248
Muſculi, ibid.
Uſus, 249
Linguæ Tumor, t. 1. *p.* 183
Signa, 184
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 185
Linguam quam loquerentur infantes nullam edocti, t. 2. *p.* 131
Hiſtoria ſuper hoc, ibid.
Linguæ frænum quomodo in infantibus præſcindendum, t. 2. *p.* 190
Linguâ vulnera lingebant priſci homines t. 3. *p.* 32
Lues Venerea, t. 4. *p.* 1
Quid per eam intelligant Medici, ibid.
Ejus Nomina, 2
Quo tempore irrepſerit, 4
An Medici ante annum 1494. *de illa aliquid tradiderint, vel eam cognoverint,* 8
Ejus diffuſionis per varias provincias ratio, 12
De ejus duratione ſcriptorum judicium, 13
De ejus Eſſentia variæ opiniones, 15
Authoris ſententia, 24
Quî propagetur, 25. *& ſeq.*
Cur hæc lues ubi primum innotuit ſæviſſima fuerit, 28
Cur aliquando poſt unum aliquando poſt

poſt plures congreſſus manifeſtetur, p. 28
An vir & mulier non infecti inficere poſſint, 29
Ejus Sedis variæ opiniones, 30
Authoris ſententia, 33
Ejus Signa, 35
Præſagia, 37
Curatio juxta Vulgares triplici perficitur indicatione, 40
1°. *Phlebotomiâ, omnimodâ, quæ minus probatur,* 41
2°. *Purgatione quadam generali quæ minus ad ſcopum,* 42
3°. *Lignis & radicibus, de quibus ſuum interponit Author judicium p.* 45. *& ſeq.*
Juxta Authorem curatur mercurialibus, 56
De modo ab ea ſe præſervandi, 163
Lumborum muſculi, t. 3. p. 277
Lumbrici quomodo in humano generentur corpore, t. 2. p. 77
Lupia, t. 1. p. 142
Cauſæ, 143
Prognoſis, ibid.
Difficilis eſt curationis, 145
Vide *Ganglion.*
Lupus, tumor [illegible]uid & unde dicatur, t. 1. p. 41. [illegible] 2. *p.* 4 *&* 95. *& ſeqq.*
Lympha, quæ [illegible] 3. p. 373
Lympha, quibus partibus conſtet, t. 1. p. 101

M.

Magati vulnera tractandi methodus, t. 3. p. 19
Magnes arſenicalis, t. 1. p. 248
Mammæ variæ magnitudinis, t. 2. p. 199
Mammarum inflammatio, t. 1. p. 222
Signa, 123
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, p. 224
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 225
Mammillarum ulcera, t. 2. p. 198
Signa, 200
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 201
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Manus anatome, t. 3. p. 381
Muſculi, 384. *& ſeqq.*
Oſſa, 389. *& ſeqq.*
Arteriæ, 391
Venæ, ibid.
Marcor, t. 4. p. 147
Maraſmus eſt triplex, t. 4. p. 147
Signa Maraſmi, 155
A lue venerea, ibid.
A læſione ſubſtantiæ membri, ibid.
A ventriculo, ibid.
Inteſtinorum, 156
Lienis, ibid.
Hepatici, ibid.
Renum, ibid.
Pulmonis, ibid.
Cordis, ibid.
Cerebri, ibid.
Ab externis, ibid.
Mares plus cerebri habent quam fœminæ, t. 3. p. 121
Matrimonium certum & infallibile libidinis remedium, t. 1. p. 280
Matrix, v. uteri ulcera, t. 2. p. 212
Maxillæ, t. 3. p. 243
Superioris uſus, ibid.
Oſſa, ibid.
Maxillæ t. 3. p. 241
Muſculi, 242
Mediaſtinum, t. 3. p. 283
Medicamentum purgans inflammationibus noxium, t. 1. p. 7
Medicamenta vulnera mundificantia, t. 3. p. 32.

Medica-

Medicamentorum delectus habendus in vulnerum curatione, t. 3. *p.* 36
Quomodo eorum vis ad partem affectam ſine alteratione pervenire poſſit, t. 3. *p.* 184
An ſemper in itinere eorum vis obtundatur, 185
In Medicaſtros ſcomma, t. 3. *p.* 163
Turba Medicorum Cæſarem perdidit, t. 3. *p.* 167
Medici divinæ ultionis executores, t. 4. *p.* 42
Medullæ ſpinalis vulnus quomodo cognoſcatur, t. 3. *p.* 5
Medulla oblongata & ſpinalis, t. 3 *p.* 124
Melagium, t. 3. *p.* 7
Melancholia, Humore melancholico, *t.* 1. *p.* 142
Vide *Ganglion.*
Meliceris, quid. t. 1. *p.* 25
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 26
Prognoſis, 27
Curatio juxta vulgares, 28
Iuxta Authorem, ibid.
Vide *Abſceſſus frigidi.*
Membra abſciſſa reſtitui non poſſunt, t. 3. *p.* 228
Membrana, t. 3. *p.* 216
Membrana carnoſa, ibid.
Uſus, ibid.
Membrana muſculorum, ibid.
Uſus, ibid.
Mentula, v. Penis, t. 2. *p.* 217
Craſſa Meninx, vel dura Mater, t. 3. *p.* *p.* 119
Tenuis Meninx, vel pia mater, ibid.
Mercurius quid ſit, t. 4. *p.* 123
De ejus qualitatibus diſcrepantes Scriptorum opiniones, 125
An ſit venenum nec ne, ibid.
Eſt luis veneræ antidotum, 127
Obſervationes Authoris in illum, 128
Ejus præparationes, ibid.
Mercurius in cinnabarim converſus in priſtinum mercurium reduci poteſt. 131
Manifeſta actione luem exterminat, ibid.
Ejus variæ præparationes, ibid.
Ejus fumi energia, 134
Mercurius dulcis, 132
Meſenterium, t. 3. *p.* 335
Migliarine, vid *Sudamina, t.* 1. *p.* 140
Mœſtitia valetudini officit, t. 2. *p.* 35
Mora ex lue ven. t. 4. *p.* 110
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, 111
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Morbi eſſentia in quo conſiſtat, t. 4. *p.* 20
Morbus quomodo in ſano corpore accidat, 22
Morphæa, t. 1. *p.* 175
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 176
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Motus utilitates, t. 2. *p.* 21
Quomodo ex eo corpus incaleſcat, 22
Muſculi brachii, t. 3. *p.* 384
Carpi, 386
Cubiti, 387
Digitorum, 388
Femoris, 395
Humeri, 384
Intercoſtales, 277
Pedis, 397
Pollicis, 388
Radii, 387
Tibiæ, 397

Imi ventris, 317
Vola Manus, 387
Myrmecia, vid. verruca, t. 1. p. 145
Myrmecia, t. 1. p. 316
Signa, 317
Cauſa juxta vulgares ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 318
Myrmecia ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſa juxta vulgares. ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113

N.

Napta, Natta, & Nata, v. Teſtudo, t. 1. p. 157
Narium ulcus, t. 2. p. 137
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 138
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, p. 140
Narium ulcus ex lue ven. t. 4. p. 94
Signa, 95
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 96
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 97
Narium Sarcoma, t. 1. p. 166
Differt à Polypo, 167
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 168
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 170
Narium hæmorragia, t. 2. p. 144
Signa, 145
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 146
Prognoſis, 147
Curatio juxta vulgares, 148
Iuxta Authorem, 152
Naſcentia ex ſe vel ſpontè, varia de iis opiniones, t. 2. p. 72. & ſeqq.
Naſi Anatome, t. 3. p. 228
Muſculi, 229
Oſſa, ibid.
Cartilagines, 230
Nervi, ibid.
Externi uſus, ibid.
Vulnera, 2,6
Signa, 237
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Naſus quam maximè pulchritudini confert, t. 3. p. 237
An ex ejus magnitudine de membri genitali mole judicari poſſit, ibid.
Naſum ſibi abſciderunt virgines Angle ne ſua pudicitia vis inferretur, ibid.
Naſi abſciſſio pœna olim adulterorum, ibid.
Naſus amputatus an refigi poſſit, 238
Hiſtoria, 239
Naſutos Heliogabalus congregavit laſcivia ſocios, 237
Natura influens, t. 4. p. 148
Inſita, ibid.
Necroſis, t. 1. p. 49
Nervorum ſeptem paria, t. 3. p. 126
Conjugationes, 127
Vulnera, 410
Signa, ibid.
Cauſa, 41 I
Prognoſis, ibid.
Curatio, cautiones in ea adhibenda, 413
Iuxta vulgares, 414

Iuxta Authorem, 415
Nodus, t. 1. p. 142
An curari poſſint, 144
Vide *Ganglion.*
Noli me tangere, quid & unde dicatur, t. 1. p. 40. & 41. *t. 2. p.* 95.
Noli me tangere, v. Gutta roſacea, t. 1. p. 172. & *t. 2. p.* 4
Nomodes, t. 2. p. 4. & 5

O.

Oedema, quid, t. 1. p. 99
Duplex, ibid.
Signa, 100
Cauſa juxta Galenum, ibid.
Iuxta recentiores, 101
Prognoſis, 102
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 105
Occiput, t. 3. p. 116
Oculorum anatome, t. 3. p. 200
Muſculi, 203
Nervi, ibid.
Membranæ, ibid.
Humores, 204
Vulnera, 211
Signa, 212
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 213
Iuxta Authorem, 214
Odores quid ſint, t. 3. p. 235
Oeſophagi Anatome, t. 3. p. 271
Vena, arteria, glandula, muſculi, ibid.
Uſus, 272
Oeſophagi ulcus, t. 2. p. 191
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta authorem, 192
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 193
Oeſophagi vulnera, t. 3. p. 272
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 273
Iuxta authorem, ibid.
Olfactus, in qua naſi parte fiat varia Philoſophorum opiniones, t. 3. p. 231
Omoplata, t. 3. p. 278
Omphalocele, v. Exemphalos, t. 1. p. 229
Oleum Apparicis, t. 3. p. 140
Oleum Bufonum, t. 2. p. 115
Myrrhæ, 206
Olea vulneraria, t. 3. p. 29
Omentum, t. 3. p. 321
Varia nomina, ibid.
Uſus, ibid.
Opium ab Aphris nonnullis devoratur, t. 2. p. 28
Oppodeldoch Paracelſi, t. 3. p. 35
Oris anatome, t. 3. p. 240
Oris ulcera, v. Aphthæ, t. 2. p. 154
Oris ulcera ex lue ven. t. 4. p. 98
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 98
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem. 100
Oſcheocele, v. Hernia, t. 1. p. 252
Os hyoides, t. 3. p. 245
Oſſa femoris & cruris, t. 3. p. 400
Oſſa ſeſamoidea, t. 3. p. 404
Oſſis cancer, vel Sphacelismus, v. Spina ventoſa, t. 1. p. 118
Oſſium corroſio ex lue ven. t. 4. p. 142
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 143
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 144
Otalgia, v. Aurium dolor, t. 1. p. 115
Ova, animalis animam continent, t. 2. p. 70

Ovipara quomodo à viviparis differant, t. 2. p. 71
Ozæna, t. 2. p. 137
Signa, ibid.
Cauſa, 138
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 140

P.

Padarthrocace, v. Spina ventoſa, t. 1. p. 318
Palatum, t. 3. p. 244
Panaritium, v. Paronychia, t. 1. p. 303
Pancreas, t. 3. p. 336
Ductus Wirtzungii, 337
Uſus, 338
Panniculus carnoſus, v. Membrana carnoſa, t. 3. p. 317
Papillarum fiſſura, t. 2. p. 204
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 205
Curatio, ibid.
Papillarum ulcera, t. 2. p. 198
Signa, 200
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 201
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Paracelſi Armarium, t. 3. p. 21
Diaphoreticum, t. 1. p. 38
Oppodeldoch., t. 3. p. 35
Pariſthmia, v. Tonſillarum Tumor, t. 1. p. 186
Paronychia, t. 1. p. 303
Signa, 304
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 305
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem. 306
Parotides t. 1. p. 198
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares 200
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 201
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 205
Parulis, t. 1. p. 179
Signa, ibid.
Cauſa juxta Vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 180
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Pelioma, t. 1. p. 85
Pelvis, t. 3. p. 123. & 371
Penis etymon t. 2. p. 217
Varia nomina, ibid.
Deſcriptio, 218
Penis caruncula ex lue ven. t. 4. p. 89
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 90
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 91
Penis ulcera, t. 2. p. 217
Signa. 220
Cauſa juxta Galenicos, 221
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 223
Penis cerebri, t. 3. p. 123
Pericardium, t. 3. p. 283
Ejus tumor aquoſus, 284
Unde oriatur, ibid.
Vulnerum ejus prognoſis, 300
Pericranii vulnera, t. 3. p. 133
Signa, ibid.
Cauſa, 134
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 135

Iuxta Authorem, 137
Perinæi ulcus, t. 2. p. 238
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 239
Iuxta Authorem, ibid.
Perioſtium, t. 3. p. 116
Peritonæum, t. 3. p. 320
Figura, ibid.
Vſus, 321
Perniones, unde dictæ, t. 2. p. 311
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem 312
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 313
Pes, ejus anatome, t. 3. p. 394
Muſculi, 398
Oſſa, 400
Venæ, 401
Arteriæ, 407
Pedis ulcus, t. 2. p. 240
Peſtis, an ſit nec-ne ex inſpectione bubonis cognoſcendi ratio, t. 1. p. 40
Phagedæna, t. 1. p. 4. & 5
Phlebotomia an amplo vel anguſto foramine celebranda, t. 2. p. 146
Phlegmon, vide Inflammatio.
Phlyctæna, vel Phlyctides, t. 1. p. 137
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 138
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 139
Phthiſis quî fiat, t. 4. p. 154
Signa, 155
Phygethlon, t. 1. p. 250
Differt à bubone, ibid.
Signa ibid.
Cauſa juxta vulgares. 251
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Phyma, t. 1. p. 249
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 250
Curatio, ibid.
Pilaris morbus, t. 2. p. 102
Non ex pilis deglutitis naſcitur, ibid.
Signa, 103
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 104
Pinguedo, t. 3. p. 314
An ſit pars corporis, ibid.
Ejus venæ & glandulæ, 315
Vſus, ibid.
Pinguedo leporis extranea à vulneribus extrahit, t. 3. p. 39
Pinnula, v. Pterigium, t. 2. p. 309
Pleura, t. 3. p. 282
Plexus choroides, t. 3. p. 123
Pneumatocele, t. 1. p. 267
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Pneumatomphalon, t. 1. p. 233
Signa, 234
Cauſa, ibid.
Curatio ibid.
Pollex, t. 3. p. 389
Polypus, t. 1. p. 167
Vnde dictus, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 168
Prognoſis, ibid.

Curatio

Curatio juxta vulgares, 168
Iuxta Authorem, 170
Poppea dictum ſalax, t. 1. p. 276
Porri, t. 1. p. 145
Porrigo, t. 2. p. 108
Porus biliarius, t. 3. p. 350
Potiones vulneraria, t. 3. p. 21
Earum operationes, 183
Earum delectus habendus, 185
Potus ulceroſis praſcriptus, t. 2. p. 18
Vulneratis concedendus, t. 3. p. 8
Praputium, t. 2. p. 219
Praputii ulcera ex lue ven. t. 4. p. 89
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 90
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 91
Priapiſmus, t. 1. p. 274
Vnde dictus, 275
Signa, 276
Cauſa juxta Galenum & vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 277
Curatio juxta vulgares, 279
Iuxta authorem, ibid.
Proceſſus mammillares, t. 3. p. 123
Vermiformes, ibid.
Pſora, vide *Scabies, t. 1. p.* 114
Pterigium, vide *Vnguium* Pterigium, *t. 1. p.* 309
Pullorum in bubone applicatio irridetur, t. 1. p. 247
Pulmo, t. 3. p. 292
Figura, ibid.
Subſtantia, ibid.
Vulneratus, qui cognoſcatur, 297
Vulnerum ejus prognoſis, 300
Pulmones habent ex piſcibus Delphines Phocæ, & omne cetaceum genus, t. 3. p. 262
Pulvis Meſuæ ad caſum, t. 1. p. 87
Pulvis ſanguinem purgans, t. 1. p. 176
Pulveres vulnerarii, t. 3. p. 36
Pus, quid. t. 2. p. 407
Puſtula, t. 1. p. 175
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 176
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Puſtula ex lue ven. t. 4. p. 83
Signa, 84
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 85
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Pylorus, t. 3. p. 323

Q.

Qualitates primæ Galeniſtarum deridentur, t. 2. p. 39
Quies utilis ulceroſis, t. 1. p. 24

R.

Rabie non ſoli canes, ſed & alia bruta corripiuntur, t. 3. p. 104
Rabies in alios inſinuari poteſt, 106
Radii muſculi, t. 3. p. 387
Ramex v. Hernia, t. 1. p. 252
Ranarum propagatio, t. 2. p. 76
Ranula, t. 1. p. 181
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 182
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Receptum ultimum, t. 1. p. 369
Renum Anatome, t. 3. p. 369
Actio, 371

Repletio corpus alterat. t. 2. p. 27
Respiratio, quo modo fiat, t. 3. p. 262
Rete mirabile, t. 3. p. 122
Rex Galliæ Strumas attactu eliminat, t. 1. p. 217
Rhabarbari eſſentia, t. 4. p. 159
Rhagades Cervicis uteri, t. 2. p. 206
Labiorum, 194
Rhagades ex lue ven. t. 4. p. 108
Signa, 109
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 110
Ros corporum animatorum, t. 2. p. 9
Roſeola unde dicta, t. 1. p. 314
Quomodo à paronychiis differant, ibid.
Signa, 315
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Roſeola ſaltantes, t. 1. p. 110
Ruptura, v. Hernia. t. 1. p. 252

S.

Sahafati, v. tinea, t. 2. p. 108
Salis Armoniaci conficiendi ratio, t. 4. p. 115
Salis Armoniaci laus, t. 4. p. 114
Salia ulcerum cauſa, t. 1. p. 10
Salſaparilla, t. 4 p. 51
Unde advehatur, ibid.
Optima nota, ibid.
Qualitates ipſi tributa, ibid.
Præparationes variæ, 52
Authoris de ejus virtutibus judicium, ibid.
Sanguinis miſſio in inflammationibus cum febre periculoſiſſima, t. 1. p. 8. t. 2. p. 61
Sanguinem quatuor de cauſis mittunt vulgares, t. 2. p. 61
Confutantur, ibid.
Sanguinis motus decies celerior per arterias quàm per venas, t. 1. p. 90
Sanguinis miſſio an amplo vel anguſto foramine celebranda t. 2. p. 149
Sanguis vulnerum qui ſiſtatur, t 3. p. 40
Sanguinis per cordis ventriculos motus t. 3. p. 263
Sanguis leporis Eryſipelati conducit, t. 1 p. 72
Sanies, quid. t. 2. p. 4. & 7
Sapor, t. 3. p. 253
Sapphirus Anthracibus confert, t. 1. p. 39
Sarcocele, t. 1. p. 265
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 266
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Sarcoma Narium, v. narium ſarcoma, t. 1. p. 166
Sarcomphalon, t. 1. p. 235
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Sathin, penem Veteres appellabant, t. 1. p. 275
Satyriaſis, t. 1. p. 274
Unde dicta, 275
Signa, 276
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 277
Prognoſis, 278
Curatio, juxta Vulgares, 279
Satyriaſis, v. Elephantiaſis, t. 1. p. 128
Scabies, quid. t. 1. p. 114
Peculiaris ſpecies, 115
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.

Iuxta Authorem, p. 116
Quæ vindicantur, ibid.
Prognoſis, 118
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 120
Volatica quo pacto curetur, 123
Scapula, t. 3. p. 278
Muſculi, 276
Scirrhus, quid. t. 1. p. 78
Variè dividitur, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa, juxta Galeniſtas, 79
Iuxta Platerum, 80
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 81
Curatio juxta vulgares, 82
Iuxta authorem, 83
Emplaſtrum Dolæi de HerbaThea, 84
Miſtura Authoris ad ſcirrhum, ibid.
Sclopetorum vulnera, t. 3. p. 64
Scorpionis venenum & utilitates, t. 3. p. 84
Scrophulæ v. Strumæ, t. 1. p. 207
Scroti Deſcriptio anatomica, t. 2. p. 235
Scroti inflammatio, t. 1. p. 270
Signa, 271
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 272
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 273
Scroti Exulceratio & ulcus, t. 2. p. 235
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 236
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Sectica varia ad abſceſſus aperiendos, t. 1. p. 13
Modus iis utendi, 14
Sectio quare adhibeatur in abſceſſibus pure confecto, t. 1. p. 11
Quibus in partibus facienda ſit in longum & in quibus tranſverſum, p. 11
Cautiones in ſectione obſervandæ, ibid.
Senſus venereus adducitur, t. 2. p. 214
Senſationes tactus qui fiant, t. 3. p. 393
Septalii vulnera tractandi methodus, t. 3. p. 19
Septum lucidum, t. 3. p. 122
Serum duplici modo evacuatur, t. 3. p. 372
Setole, *vide Vari.*
Sex res nonnaturales in ulceroſis t. 2. p. 16
Sex res nonnaturales in vulneratis, t. 3. p. 7
Siccitas, quid. t. 2. p. 40
Quomodo in corpore contingat per uſum aquarum decoctionis guajaci, ſalſæ, &c. 41
Sideratio, t. 1. p. 46
Sinovia vel Sinovia, t. 1. p. 9
Ejus fluxus & congeſtio, t. 3. p. 44
Sinus quid ſit, t. 1. p. 14
A Fiſtula differt, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 15
Iuxta authorem, ibid.
Curatio, juxta vulgares, 16
Iuxta authorem, quæ nec ferro nec igne indiget. 17
Somnus, ejus utilitates, t. 2. p. 18
Cur nonnullis animalibus longiſſimus, ibid.
Ejus cauſa, 19
Ulceroſis confert, ibid.
Vulneratis ſalubris, t. 3. p. 9
Sonus in quo conſiſtat, t. 3. p. 224
Sordes, quid. t. 2. p. 4. & 7
Speculum, t. 3. p. 122
Spina ventoſa, t. 1. p. 318
Varia nomina, ibid.
Signa, 219
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 320
Prognoſis, ibid.

Curatio

Curatio juxta vulgares, 321
Iuxta authorem, 322
Sphacelus, quid. t. 1. p. 46
Quomodo à Gangrana differat, p. 47 48. *&* 49
Signa quæ pro cauſæ diverſitate variant, 47
Monitum ſuper his ad Chirurgos, 48
Prognoſis, 51
In Aphoriſma Hippocratis, de Cerebro ſphacelato, animadverſio, 52
An curari poſſit, 61
Spiritus animales quomodo coërceantur in ſomno, t. 1. p. 18
Spirone, *v. Perniones, t. 2. p.* 311
Spiritus Matricalis Dolæi, t. 1. p. 88
Spiritus vini eſt maximè refrigerans, t. 1. p. 69
Steatoma, quid. t. 1. p. 24
Quomodo à ſtruma differat, 25
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 26
Prognoſis, 27
Curatio juxta vulgares, 28
Iuxta Authorem, ibid.
Vide *Abſceſſus frigidi.*
Sternum, t. 3. p. 274. *&* 280
Stigmata, t. 1. p. 85
Stomachus, t. 3. p. 323
Struma, t. 1. p. 207
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 208
Iuxta authorem, 209
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 210
Iuxta authorem, 212
Magica, 216
Septimus continuo ordine natus filius cujuſcunque matris ſtrumas ſanare valet, &c. 216
An Galliæ Reges attactu illas ſanent, ibid.
Sudamina, quid. t. 1. p. 140
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 141
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Sudor quando ſalubris, t. 2. p. 26
Sudoris & urina eadem eſt materia remota, t. 3. p. 371
Surdi à nativitate cur muti, t. 2. p. 130. *& ſeqq.*
Surditas, t. 2. p. 130
Signa, 132
Cauſa, 133
Prognoſis, 134
Curatio, 135
Sutura cranii, t. 3. p. 118
Sutura quæ acu fit, omnino improbatur, t. 3. p. 14. *&* 193
Sutura per gluten optima, t. 3. p. 193
Symbolum debet intercedere inter corpora ad hoc ut inter ea fiat actio vel motus, t. 4. p. 27
Sinciput, t. 3. p. 116
Syrenes, quomodo in nobis producantur, t. 2. p. 77
Syrupus de ſymphito Fernelii, t. 3. p. 140

T.

Tabacum Indi devorant, t. 2. p. 28
Tabes ex lue venerea. t. 4. p. 146
Ejus ſynonima nomina, 147
Signa tabis in genere, 155
Curatio in genere, 157
Tabis cerebri ſigna, 156
Curatio, 160
Cordis ſigna, 156
Curatio, 160
Ab externis ſigna, 156
Curatio, 160
Hepatis ſigna, 256
Curatio, 159

Tabis Inteſtinorum ſigna, t. 4. p. 156
Curatio, 158
A læſione ſubſtantiæ membrorum ſigna, 156
Curatio, 157
Lienis ſigna, 156
Curatio, 158
A lue venerea ſigna, 156
Curatio juxta vulgares, 161
Iuxta authorem, 162
Pulmonis ſigna, 156
Curatio, 159
Renum ſigna, 156
Curatio, 157
A ventriculo ſigna, 156
Curatio, 157
Talpa, v. Teſtudo, t. 1. p. 157
Telorum à vulneribus extractio fit duobus modis, t. 3. p. 39
Tempora, t. 3. p. 116
Terebratio cranii periculoſiſſima, t. 3. p. 164
Terminthus quid, t. 1. p. 109
Terra ſancta quare citò cadaverum carnes conſumat, t. 4. p. 115
Teſtes cerebri, t. 3. p. 123
Teſtium Tumores, t. 1. p. 260
Horum ſex ſpecies, ibid.
Inflammatio, 270
Signa, 271
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 272
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 273
Teſtium Tumor ex lue ven. t. 4. p. 67
Signa. 68
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 69
Teſtudo, variis inſignitur nominibus, t. 1. p. 157
Quid, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 158
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 159
Theæ potus ulceroſis conducit, t. 2. p. 18
Vulneratis ſalubris, t. 3. p. 9
Thoracis anatome, t. 3. p. 274
Muſculi, 275
Oſſa, 278
Vulnera, 295
Signa, 4. & 296
Cauſæ, 299
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 302
Iuxta Authorem, 306
Thymion vel Thymum, v. verruca, t. 1. p. 146
Thymus, v. verruca penſilis, t. 1. p. 145
Thymi ani, v. Ani thymi, t. 1. p. 292
Thymi ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 113
Thymus pars Thoracis mediaſtino adnaſcens, t. 3. p. 283
Tibiæ muſculi, t. 3. p. 397
Tibiarum ulcus, t. 2. p. 240
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Timor inſignes in corpore mutationes efficit, t. 2. p. 36
Hiſtoria, ibid.
Tinctura Euphorbii, t. 1. p. 94
Tinea, t. 2. p. 108
Differt à porrigine, achoribus, cruſta lactea & favo, ibid.

Sahafati, *ab Arabibus dicta*, *p.* 109
Sex ſpecies juxta Gregarios, *ibid.*
Signa, *ibid.*
Cauſæ juxta vulgares. *ibid.*
Iuxta authorem, *ibid.*
Prognoſis, 111
Curatio juxta vulgares, *ibid.*
Iuxta authorem, 113
Tonſillarum Tumor & Inflammatio, *t.* 1. *p.* 186
Signa, 187
Cauſa juxta vulgares, *ibid.*
Iuxta authorem, *ibid.*
Prognoſis, *ibid.*
Curatio juxta vulgares. 187
Iuxta Authorem, *ibid.*
Tonſillarum ulcus, *t.* 2. *p.* 183
Signa, 184
Cauſa juxta Galenicos, *ibid.*
Iuxta Authorem, *ibid.*
Prognoſis, *ibid.*
Curatio juxta vulgares, 185
Iuxta authorem, 186
*Tonſillarum ulcera ex lue ven.t.*4.*p.* 101
Signa, *ibid.*
Cauſa juxta vulgares, 102
Iuxta Authorem, *ibid.*
Prognoſis, *ibid.*
Curatio juxta vulgares, *ibid.*
Iuxta Authorem, 103
Topinaria, *v. Talpa*, *t.* 1. *p.* 157
Tortura noctis, *v. dolores Venerei. t.* 4. *p.* 116
Tranſpiratio inſenſilis, *t.* 2. *p.* 26
Quomodo fiat, *t.* 3. *p.* 372
Tumores ſunt in triplici differentia, *t.* 1. *p.* 1
A Græcis & Arabibus Apoſtemata vocitantur, *t.* 1. *p.* 2
Tumoris præter naturam definitio, *ibid.*
Tumorum p. n. ſeptem differentiæ vel diſtinctiones, *ibid.*
Tumor linguæ, *v. linguæ tumor*, *t.* 1. *p.* 183
Turpetum minerale, *t.* 4. *p.* 132

V.

Vari, *t.* 1. *p.* 177
Signa, *ibid.*
Cauſæ juxta vulgares, 178
Iuxta Authorem, *ibid.*
Prognoſis, *ibid.*
Curatio juxta vulgares, *ibid.*
Iuxta Authorem, 179
Varices, *quid. t.* 1. *p.* 95
Signa, *ibid.*
Cauſa juxta Galenum, *ibid.*
Iuxta Authorem, *ibid.*
Prognoſis, 96
Curatio juxta vulgares, 97
Iuxta Authorem, 98
Vena cava, *vulnerata quomodo cognoſcatur*, *t.* 3. *p.* 298
Vulneris prognoſis, 301
Venena innocuè comedebat Mithridates, *t.* 2. *p.* 28
Venenata vulnera quomodo cognoſcantur, *t.* 3. *p.* 5
Veneris uſus moderatus valetudini confert, *t.* 2. *p.* 29
Immoderatus officit, *ibid.*
Vulneratis noxium, *t.* 3. *p.* 9
Palæſtra quo tempore ineunda, *t.* 2. *p.* 29. & 30
Quo ſitu decurrenda, 31
Antidota, 33
Veneris ſenſus, *t.* 2. *p.* 224
imi Ventris Anatome, *t.* 3. *p.* 310
Cuticula, 311
Cutis, 313
Pinguedo, 314
Membrana, 316
Muſculi, 317
Eorum quinque paria, *ibid.*
Peritonæum, 320
Omentum, 321
Ventriculi actio quî perficiatur, *t.* 3. *p.* 354

Ventriculi Anatome, t.3.p. 321
Situs, ibid.
Figura, 322
Magnitudo, ibid.
Membrana, ibid.
Orificia, 323
Nervi, 324
Arteriæ, ibid.
Venæ, ibid.
Uſus, 325
An inſit ſuccus acidus, ibid.
Vulnera, ibid.
Signa, 326
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 327
Iuxta Authorem, 328
Ventriculi cerebri, t.3.p. 122
Tres Ventriculos cordis an habeant quadam animalia, t.3.p. 262
Vermiculi an cancris inſint, t.1.p. 42
Vermis terreſtris paronychiæ confert. t.2.p. 307
Vermes quomodo in nobis generentur, t.2.p. 77
Verruca quid, t.1.p. 145
Variæ ſpecies, ibid.
Signa, 146
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 146
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 149
Verruca ex lue ven. t.4.p. 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Verrucæ penſiles, t.1.p. 145
Vertebra, t.3.p. 125. & 279
Vertex, t.3.p. 116
Veſicula cryſtallina ex lue ven. t.4.p. 91
Veſicula fellis, t.3.p. 349
Veſica Anatome, t.3.p. 369. & 375
Vulnera, 377
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 378
Curatio juxta vulgares, 379
Iuxta authorem, 380
Veſica, vide *Phlyctena.*
Vibices quid, t.1.p. 85
Vigiliæ nimiæ incommoda, t.2.p. 21
Vinum multis particulis ſalinis ſcatet, t.2.p. 11
Quando vulneratis concedendum, t.3.p. 9
Viperæ non ſunt venenatæ, t.3.p. 79
Solummodo earum ſaliva, 88
Viperarum utilitates, t.3.p. 82
Viperarum jura conficiendi modus, t.1.p. 126
Virgines explorandi modus, t.3.p. 255
Virus t.2.p. 7
Viſio, quî fiat, variæ opiniones, t.3.p. 203
*Vita, in quo conſiſtat, t.4.p.*20. *& ſeqq.*
Vitranella, vide *Sudamina.*
Vitriolum, anodynum & cur, t.1.p. 6
Viviparorum propagatio, t.2.p. 70
Ulcus, quid ſit, t.2.p. 1
Quomodo à vulnere differat, ibid.
Subjectum, 3
Differentiæ quinque, ibid.
Accidentia, 3
Species, 4
Cauſæ occaſionales, 5
Signa, 6
Cauſæ juxta vulgares, 8
Iuxta Authorem, 9. *& ſeqq.*
Externæ, 13
Prognoſis, 14
Ulcus ſimplex, 36
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 37

Iuxta authorem, p. 37
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 38
Vlcus cacoëte, vide *ulcus Dyſepulotum t. 2. p.* 103
Vlcus cancroſum, t. 2. p. 95
Vide *Cancer, t. 1. p.* 40
Signa, 96
Cauſæ juxta Galenum, 97
Iuxta Authorem, 98
Prognoſis, 99
Curatio juxta vulgares, 100
Iuxta Authorem, 101
Vlcus cum carnis excreſcentia, t. 2. p 94
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 95
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Vlcus Chironium unde dictum, t. 2. p. 103
Vlcus Dyſepulotum, t. 2. p. 103
Signa, 105
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 106
Vlcus cum Eryſepelate, t. 2. p. 56
Signa, 57
Cauſæ juxta Galenum, ibid.
Iuxta Authorem, 58
Prognoſis, 59
Curatio juxta vulgares, 60
Iuxta authorem, ibid.
Sanguinis miſſio nullatenus præſtat, 61
Vlcus fiſtuloſum, t. 2. p. 85
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, 86
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 86
Curatio juxta vulgares, 87
Iuxta Authorem, 88
Vlcus cum humorum affluxu, t. 2. p. 46
Signa, 47
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 48
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem. 50
Vlcus cum inflammatione, t. 2. p. 51
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, 52
Iuxta Authorem, 53
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galeniſtas, 54
Iuxta Authorem, ibid.
Vlcus cum Intemperie, t. 2. p. 38
Signa, 42
Cauſæ juxta Galenices, ibid.
Iuxta Authorem, 43
Prognoſis, 44
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 46
Vlcus cum labiis calloſis, t. 2. p. 79
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 80
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vlcus œdematoſum, t. 2. p. 63
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 64
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galeniſtas, 65
Iuxta Authorem, 65
Vlcus cum Oſſis carie, t. 2. p. 89
Signa, 90
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 91
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, p. 92

Iuxta Authorem, ibid.
Vlcus ſinuoſum, t. 2. p. 81
Signa, ibid.
Cauſæ apud Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 82
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 83
Vlcus ſordidum, t. 2. p. 77
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 82
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 83
Vlcus Telephium, vide *ulcus Dyſepuloton, t. 2. p.* 103
Vlcus verminoſum, t. 2. p. 69
Signa, 70
Cauſæ juxta varios, 72. & ſeqq.
Iuxta Authorem, 75
Prognoſis, 78
Curatio juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 79
Vlcera per univerſam cutem ex lue ven. t. 4. p. 92
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 93
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vnguium Pterigium, t. 1. p. 309
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 310
Curatio, ibid.
Vnguentum de Cynogloſſo, t. 1. p. 88
Vnguentum Hartmanni ad varices, t. 1. p. 99
Vnguentum pro ſcabie, t. 1. p. 122
De minio camphoratum, t. 2. p. 51
Vnguenta vulneraria, t. 3. p. 27
Vola manus muſculi, t. 3. p. 387
Volatile agens ſupra fixum fixatur, t. 4. p. 27
Vox & locutio differunt, t. 2. p. 131
Voces articulatæ ſunt ſigna ex inſtituto, ibid.
Vreteres, t. 3. p. 374
Vrina non retinenda, t. 2. p. 25
Naturalis conditiones, ibid.
Ejus viæ, 26
Et ſudor conveniunt in materia remota, t. 3. p. 371
Vrinatores, cur tamdiu in aqua ſine reſpiratione vivant, t. 3. p. 265
Vteri varia nomina, t. 2. p. 212
Deſcriptio, 213
Vteri deſcriptio, t. 1. p. 297
Vteri Procidentia, t. 1. p. 295
Signa, 296
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 298
Prognoſis, ibid.
Curatio, 299
Vteri ulcera, t. 2. p. 212
Signa, 214
Cauſæ juxta vulgares, 215
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Iuxta Authorem, 216
Curatio juxta vulgares, ibid.
Vulnerati an ſanguine minui & purgari debeant, t. 3. p. 43
Vulneratorum convulſio, t. 3. p. 57
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 58
Curatio, ibid.
Vulneratorum febris, t. 3. p. 51
Signa, ibid.
Cauſæ, 52
Prognoſis, ibid.
Curatio, 53

Vulneratorum phrenitis, t. 3. p. 54
Signa, ibid.
Cauſa juxta Humoriſtas, 55
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 56
Vulnus quid ſit, t. 3. p. 1
Definitio Galeni rejicitur, 2
Authoris, 3
Cauſa & differentia, ibid.
Signa & prognoſes, 4
Vulnus inſpiciens primò Chirurgus quid animadvertere debeat, t. 3. p. 60
Vulnera venenata quomodo cognoſcantur, 5
Vulnus an ſit lethale per ſe vel per accidens judicatu perdifficile, ibid.
Curatio, juxta Veteres, 9
Methodus vulgarium, 10
Suendi & ligandi ratio, 14
Methodus Authoris, 16
Vulnus an ſingulis diebus vel rarius abſtergi debeat, 18
Vulnerum dolor & formicatio, t. 3. p. 47
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 48
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vulnerum inflammatio & Eryſipelas, t. 3. p. 49
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 50
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vulnerum ſanguinis fluxus, t. 3. p. 59
Vulnera ex morſu canis rabidi, t. 3. p. 98
Signa, 99
Cauſa ſequentium Symptomatum juxta vulgares, 101
Iuxta Authorem, 103
Prognoſis, 106
Curatio, 110
Ad hoc ad Templum, S. Viti plures confugiunt, 114
Authoris ſuper hoc conſiderationes, ibid.
Vulnera ex morſu venenato, t. 3. p. 78
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Prognoſis, 93
Curatio, ibid.
Vulnera ſclopetorum, t. 3. p. 64
An ſint venenata diſſeritur, 65
Signa, 70
Cauſæ, 71
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Iuxta vulgares, 74
Iuxta authorem, 76
Vulnera telorum venenatorum, t. 3. p. 62
Signa, 63
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 64
Vulnera pertinacia, t. 3. p. 418
Vulnera contabeſcentiam membris inducentia, t. 3. p. 420
Vulva cerebri, t. 3. p. 125
Uvula, t. 3. p. 244
Varia nomina & uſus, ibid.
Uvula, v. Columella laxitas, t. 1. p. 189

Z.

Zirbatis, vide Hernia, t. 1. p. 252

FINIS.